

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10135

DI YUGNT FUN A REBEL

Rudolf Rocker

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

וודאלף ראקער

די יוגנט פון א רעבעל

רודאלף ראקער

די יוגנט
פון
ארעבעל

יידיש: ב. טשובינסקי

ב ו כ ג ע מ י י נ ש א פ ט
ביי דער
יידישער ראציאנאליסטישער געזעלשאפט
ב ו ע נ א ס א י י ר ע ס , 1 9 6 5

א י נ ה א ל ט

ערשטער טייל: קינדער-יאָרן

9	אין קום צוריק אין מיין אלטער היים
25	אין עלטערן-הויז
35	די גליקלעכע קינדער-יאָרן
44	מיינע שול-יאָרן
58	ערשטער לייען-שטאָף און ינגלשע ראָמאַנטיק
66	מיין מוטערס טויט
74	דער פעטער
83	דאָס יתומים-הויז
94	די פּערזענלעכע אַטמאָספּער אין יתומים-הויז
100	מיין ערשטער צוזאַמענשטויס מיטן פּאַרוואַלטער
113	אין אַנטלויף פּונעם יתומים-הויז
123	דערשטויבלעכע רעזולטאַטן פון מיין אַנטלויפן

צווייטער טייל: לערן-יאָרן

131	אין ווער אַ שיף-יונג
143	דאָס לעבן אויף דער שיף
151	נייע לערן-שטעלעס
168	אין וואַרשטאַט ביים מייסטער קיטשמאַן
177	דער אלטער וואַלק און דער ווידערווילן צום פּרייסנטום

189	— — — — —	מייסטער קיטשמאן ווערט א סאציאליסט
198	— — — — —	אונטער דעם „סאציאליסטן-געזעץ“
207	— — — — —	אויפשטייג פון דער סאציאליסטישער באַוועגונג
215	— — — — —	די קאַרפּן-קעפּ פון דער אַלטער סאציאל-דעמאָקראַטיע
226	— — — — —	זוכענישן און ספיקות
237	— — — — —	דער קורס צו דער אַפּאָזיציע
247	— — — — —	די באַוועגונג פון די יונגע אין בערלין
257	— — — — —	דער איינריס מיט דער אַפּאָזיציע
266	— — — — —	די אינעווייניקסטע ווידעראַנאַנדן פאַרשאַרפּן זיך
272	— — — — —	די טיפּערע סיבות פונעם גרויסן דורכפאַל
281	— — — — —	אַ נייער ווענדפונקט אין לעבן

ערשטער טייל

קינדער-יארן

איך קום צוריק אין מיין אלטער היים

קילעכדיקע דרייסיק יאר זיינען פאַרביי. באַזאַכט רוקט זיך דער צוג איבער דער אייזערנער בריק. אין זאַנפטיקן אַפשיין פון דער פאַרנאַכטיקער זון, צעשפרייט זיך פאַר מיין בליק די אַלטע שטאָט. דער קופאַל פון דער אַלטער קאַטעדראַלע שטאַרצט אַרויס פונעם געדיכטן געווירבל פון די הייזער און הייבט זיך מאַיעסטעטיש צום הימל. פונעם באַרג סאַלוטירט דער סטעפאַן-טורעם. אין בלוילעכן אַפגלאַנק, העט ווייט, שימעירן די צוויי טורעמס פון דער פעטערס-קירך. אויף דער אַנדערער זייט — דער אייזערנער טורעם, אַ לעצטער איבערבלייב פון דער מיטלעלטערלעכער שטאָט-באַפעסטיקונג, און דאַרטן דער הילצערנער טורעם מיט זיינע שפיצן. יאַהאַנעס ביוקלער, מיטן צונאַמען האַנעס דער שינדער און זיינע צוואַנציק קאַמעראַדן, זיינען דאַרט געזעסן פאַרשפאַרט, ביז דאָס מעסער פון דער גיליאַטינע האָט איבערגעשניטן זייער אַלעמענס לעבנס-פאַדעם. אין דופטיקער ווייטקייט הייבן זיך אַרויס די בלויע טאַאָנוס-בערג. אין דער נידערניש ריזלט דער אַלטער פאַטער רהיין און פאַליעט צום טאַל זיינע טונקל-גרינע כוואַליעס. עס האָט זיך גאַרניט גע-ביטן. בלויז איך אליין האָב זיך איבערגעאַנדערשט במשך מיינע לאַנגע וואַגל-יאָרן.

ביים נייעם טויער איז דער צוג אַ וויילע געבליבן שטיין און גלייך טאַקע ראַפטאָם אַריינגעפאַרן אין לאַנגן טובעל, פונוואַנען מיר זיינען אין געציילטע מינוטן אַרויסגעקומען צום גרויסן וואַקואַל. מיר האָבן אַפגעגעבן אונדזערע זאַכן אין באַגאַזש-דעפּאָ און האַסטיק זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג. זינט מיר זיינען אַפגעפאַרן פון פראַנקפורט האָט מיך באַהערשט עפעס אַ מאַדנער אומרו. די גאַנצע צייט האָב איך כמעט קיין וואָרט נישט אַרויסגערעדט. מילי האָט דער-שפירט אַז עפעס-וואָס קאַכט זיך אין מיר, און אויך זי איז געבליבן שטיל און פאַרקלערט.

איבערן סאַמע מיט פונעם וואַקזאַל-פלאַץ האָט געפלאַטערט אַ גוואַלדאַוונע שוואַרץ-רויט-גאַלדיקע פּאַן. אין דער גרויסער צאַל פאַרבייגייערס האָבן זיך גע-וואָרפן אין די אויגן אַ סך ווייסע און שוואַרץ-הויטיקע סאַלדאַטן פון דער

פראנצייזישער אָפּאָציע-אַרמיי. זייערע קאַלירפּולע אונּיפּאַרמען האָבן צוגע-
געבן דער גאַס אַ מיין ניט-היימישן אויסזען. פאַר אונדזערע אויגן האָט זיך
אויפגעוויקלט דאָס אויסזען פון דער ניי-שטאָט. דאָס אַלטע גאַרטן-פּעלד, מיט
די דערבייאיקע קאַנאַוועס און לאַנקעס, וואָס איך בין מיט זיי געווען אויסגע-
בונדן אין די טעג פון מיין יוגנט, — זיינען ווי אין וואַסער אַריין. אויף די
אַלטע פּלעצער שטייען מאַדערנע געביידעס. ס'איז נישט די זעלביקע שטאָט
וואָס איר בילד איז מיר תמיד געשטאַנען פאַר די אויגן. איך האָב געהאַט דאָס
געפיל ווי איך וואַלט דאָ געווען אין גאַנצן אַ פּרעמדער. מעכאַניש האָב איך זיך
פאַרנומען אין דער זייט פון דער אַלטער שטאָט. דער אַלטער אַפיצירס-גאַרטן
און די מאַנאַסטיר-טאַזשקע מיט אירע שפּרודלדיקע קוואַלן, וווּ איך האָב אין
מינע קינדער-יאָרן איבערגעלעבט אַזוי פיל גליקלעכע שעהן, — אויך זיי
זיינען מער ניט געווען. אַ נייער שטאָט-טייל איז דאָ אויפגעקומען. די נייע
גאַסן, גלייכע ווי אַ ווירע און די הייער מיט זייערע איינפאַרעמדיקע פּאַסאַדן,
האָבן מיך ווינציק-וואָס גערירט.

עס האָט שוין אָנגעהויבן צופאַלן די נאַכט, ווען מיר זיינען דערגאַנגען
צום מאַנאַסטיר-פּלאַץ. דאָ איז געווען די שוועל צו דער אַלטער שטאָט מאַינן
— די שטאָט פון מינע יוגנטלעכע יאָרן; יעטוועדער ווינקל איז מיר דאָ גע-
ווען היימיש און גאַנט. אויפן ראַג פון דער שילדער-גאַס האָב איך זיך אָפּגע-
שטעלט. פאַמעלעך האָט מיין אויג אַרומגענישטערט איבער די גוט-באַקאַנטע
ערטער. מיין האַרץ האָט געקלאַפט ווי מיט אַ האַמער. בילדער פון לאַנג
פאַרגאַנגענע טעג, וואָס זיינען געליגן פאַרהוילן אין נעפל פון אַמאָליקע יאָרן,
האָבן פּלוצים פון ס'ניי באַקומען געשטאַלט און פאַרב. די אַלטע הייער האָבן,
ווי אין חלום, מיר געמאַכט אַ ברייטן ברוך-הבא. דער קאַפּ האָט מיר גע-
ברענט ווי אין פיבער. איך האָב דערפילט דעם לייכטן דרוק פון מיליס אַרעם
און אויפגעכאַפט דעם פּרעגנדיקן בליק אין אירע גרויסע טונקעלע אויגן. איך
האָב געוואַלט עפּעס זאָגן, אָבער דאָס לשון האָט מיר ווי אָפּגענומען. ראַפּטאַם
האָב איך מיך אַ נעם געטאַן אין די הענט אַריין, כדי צו באַהערשן מיין
אויפגעברויזט געמיט. מיט האַסטיקע שריט האָב איך גענומען אַראַפּשפּאַנען
די גרויסע וועשטעריי ביז צום קאַנאַל-ברעג און פון דאָרטן, סתם אַזוי זיך,
זיך געלאָזט אַרומבלאַנקען איבער די געדרייטע גאַסן און געסלעך, וואָס האָבן
מיך געמאַניעט ווי מיט אַ מאַגנעטישן כוח. איך האָב מיך דערפילט לייכט
ווי אַ פּעדער און כמעט נישט געמערקט אַז איך האַלט אין גיין.

די זעלביקע אַלטע שטאָט. במשך די אַלע יאָרן האָט זיך דאָ גאַרניט
געענדערט. דאָ און דאָרט אַ ניי הויז, וואָס האָט קוים-קוים געשטערט דעם
איינדרוק פונעם גאַנצן אַרום. דורך דער שמאַלער שטייג-גאַס פירט דער וועג
אַרויף צו דער פּאַנאהויז-גאַס ביז צו דער מאַגיסטראַט-שטראַסע. שוויסי-
זראַפּנס האָבן באַדעקט מיין שטערן; מיין קעל איז געווען אויסגעדייווערט.
כיים אַלטן גוטענבערגער הויף האָבן מיר זיך אָפּגעשטעלט, כדי זיך אַ ביסל

צו דערפרישן. מיר האָבן זיך צוגעזעצט אין דרויסן אין אַלטן הויף. הינטער-וויילעכס האָב איך געכאַפּט אַ קוק אויף די אַלטע מויערן. אין אַט דעם הויז האָט יאָהאַנעס גוטענבערג פאַרלייגט זיין ערשטע דרוקעריי און מיט זיין דערפינדונג טראַנספּאַרמירט דאָס גאַנצע גייסטיקע לעבן אין איראַפּע. אַט דער אַלטער הויף איז געוואָרן דער אויסגאַנג-פּונקט פאַר אַ נייער אייבער-מאַכט, וואָס האָט זיך פאַרנומען צו דעראַבערן די גאַרע וועלט און גרינדן אַן אימפעריע, אַ מער דויערהאַפטיקע פּון אַלע אימפעריעס — דער אויפטו פּון אַמביציעזע, מאַכט-גיריקע דעספּאָטן, פאַר דעם פּרייז פּון אומצאָליקע מיליאָן נען מענטשלעכע קרבנות. וואָס אַן אמת, דעם געניאַלן דערפינדער האָט זיך ווערק קיין סך הצלחה נישט געבראַכט. אַרעם און עלנט, פאַרראַטן פּון אייגענע פּריינד, האָט ער געמוזט ציען פּליטה פּון זיין געבורטשטאַט און דורכלעבן זיינע יאָרן אין דער פרעמד. ווי אַ שאַטן איז זיין בילד פאַרשווונדן געוואָרן פּונעם זעקרייז פּון זיינע מיטביריגערס. פאַר דער גאַרער מענטשהייט אָבער האָט די שוואַרצע קונסט פּונעם מאַינצער פאַטריציער געעפנט נייע אויסבליקן פאַר אַ גייסטיקער אַנטוויקלונג, וואָס מע האָט דעמאָלט קוים געקאַנט אָפּשאַצן איר געהיירישן פאַרנעם. זיין דערפינדונג האָט צו נישט געמאַכט דעם שווערן חרב, וואָס אין אים איז דאָס געשריבענע וואָרט געליגן איינגעלייגט; זי האָט באַפּליגלט דעם גייסט און אויפגעבונדן דאָס לשון ביי אַלע פעלקער. גוטענ-בערגס גאונישער אויפטו האָט אומאַפּווענדלעך זיך פאַרשפּרייט איבערן גאַנצן ערד-קיילעך.

מיר זיינען אַזוי געזעסן אַ היפשע וויילע און איבערגעכאַפּט דעם אַטעם. ווען מיר זיינען דורכן הויכן טויער פּונעם אַלטן הויף ווידער אַרויס אויף דער גאַס, איז אַרום און אַרום געווען שטיל און פּוסט. געלאַסן האָב איך זיך געלאָזט גיין צום אַלטן קוויטינס-טורעם, וואָס זיין געפּלאַצטער גלאַק האָט גראַד אויס-געשלאָגן די עלפטע שעה. דורך דער שמאַלער שוויטער-גאַס האָבן מיר גע-בראַדזשעט צום אַלטן מאַרק צו. די זומער-נאַכט איז געווען לעבלעך און קלאַר. איבער די קופּאָלן פּון דער אַלטער קאַטעדראַלע, וואָס האָט מאַסיוו זיך אַרויסגעהויבן איבערן פאַרביקן געפּלאַנטער פּון די אַלטע היזער, איז געשטאַנען אַ פּולע לבנה און איינגעהילט אַלץ אַרום אין אַ פּאַנטאַסטישן שייין. ווי צוגעשמידט צום אַרט זיינען מיר געבליבן שטיין ביים אַרומצוים פּונעם אַלטן מאַרק-ברונעם און שטיל-שווייגנדיק איינגעזאַפּט אין זיך דאָס כימע-רישע בילד. די רעאַלע וועלט אין מיינע חושים איז ווי פאַרנעפּלט געוואָרן. איך האָב זיך נאָך בלויז געפּילט ווי אַ טייל פּון אַט דער פאַרחלומטער זענפ-טיקייט, וואָס האָט שטאַק שטיל זיך גערינגלט אין אַ ניט-אַנזעעוודיקער קרייז-ליניע. אין די נישעס פּון די אַלטע געביידעס האַלטן זיך דאָ אויף פאַרהילט די שאַטנס פּון אַן אַמאָליקער צייט, אַ לאַנגאַגיק שוין פאַרפּלאַסענע מיטן שטראַם פּון לעבן. יעטוועדער שטיין אַטעמט דאָ מיט פאַרגעסלעכקייט אין אַט דער אויסטערלישער וועלט, ווייט אָפּגעשיידט פּון דער רעאַלער ערד.

דער אַלטער קאַטעדראַלע-גלאַק האָט אויסגעשלאָגן האַלב צוועלף און מיך אויפגעוועקט פון מיין פאַרחלומטקייט. די טיפע קלאַנגען האָבן לייכט-ציטערנ-דיק זיך פאַרהאַלטן אין דער ווייטקייט. ס'איז געווען די העכסטע צייט מיר זאָלן אַ טראַכט טאָן וועגן אַ נאַכטלעגער. אַ רגע האָב איך נאַכגעקלערט, און מיר האָבן גענומען דעם וועג צום פּיט-טויער. מיר האָבן זיך אָפגעשטעלט ביי אַ קליינעם גאַסטהויז און אַריינגעגאַנגען אין אַלטן וויינשענק. מיר האָבן זיך איינגעשריבן אין האַטעל-בוך און געבעטן דעם ווירט אונדו באַזאָרגן אונ-דער באַגאַזש פונעם וואַקאַל. זיך אָפגעפאַרטיקט מיט די פאַרמאַלע ענינים, האָבן מיר זיך אַוועקגעזעצט ביי אַ טישל. מיט אַ פריינדלעכן „זאל איך וויל באַקומען“, האָט די באַלעבאַסטע אַוועקגעשטעלט פאַר אונדו צוויי מאַסיווע, פולע בירגלעזער. האַסטיק האָב איך גענומען זופן פונעם גרויסן גלאַז. פונעם לאַנגן אַרמוואַנדלען בין איך געווען דאַרשטיק און פאַרשמאַכט.

אין דער מיט פונעם צימער ביים אַלטן שטאַמטיש, איז געזעסן אַ קאַמ-פאַניע באַזאַרנטע שטאַט-לייט און געטרונקען וויין. אין אַרטיקן דיאַלעקט האָבן זיי געמיטלעך געפירט אַ שמועס וועגן די לעצטע ניסן פונעם טאַג. שוין לאַנג-לאַנג ווי איך האָב ניט געהערט רעדן אַט דאָס לשון. געשפאַנט האָב איך אָנגעשפּיצט די אויערן. פון צייט צו צייט, ווען מיין געהער האָט אויפגע-כאַפט אַ באַזונדער קרעפטיק וואַרט, האָב איך ניט-ווילנדיק געמוזט אַ שמייכל טאָן. מיט אַ מאַל איז דער עולם ביים טיש געוואָרן שטילער און אָנגעהויבן רעדן אויפן אויער. איינער פון די לחיים-מאַכערס איז צוגעקומען צו אונדזער טישל און אין אַ פריינדלעכן טאָן געזאָגט: „איר זענט קאַנטיק ניט קיין היגע. ווילט איר ניט אפשר צושטיין צו אונדזער געזעלשאַפט?“ — האָב איך אים וואַרעם אָפגעדאַנקט, און איידער וואָס, זיינען מיר שוין געזעסן איינינעם מיט די אַנדערע ביים קיילעכדיקן טיש. ווען איך האָב באַמערקט אַז אונדו צוליב באַמען זיך די גוטע מענטשן צו רעדן קולטור-דייטש, האָב איך מיט אַ שמייכל זיי געבעטן זיך ניט צו לאָזן שטערן ווייל איך קען גוט זייער דיאַ-לעקט כאַטש שוין אַ סך יאָרן ווי איך האָב אויף אים ניט גערעדט און אין אויסלאַנד האָב איך כמעט ניט געהאַט קיין געלעגנהייט זיך צו טרעפן מיט לאַנדסלייט.

דאָס האָט אַרויסגערופן אַ סענסאַציע. פון אַלע זייטן האָט אויף אונדו זיך אַ שאַט געטאָן אַ האַגל פון פראַגעס וואָס זיינען אַלעמען געלעגן ווי אַ שטיין אויפן האַרצן. מע האָט געוואַלט וויסן ווי סע זעט אויס אין אויסלאַנד נאָכן קריג, ווי פאַרהאַלט מען זיך צו דייטשלאַנד און וואָס בכלל קאָן מען דער-וואַרטן אויף ווייטער. איך האָב געענטפערט אַזוי גוט ווי איך האָב נאָר גע-קאַנט און דער עיקר האָב איך זיך באַמיט קלאַר צו מאַכן פאַרן עולם אַז פאַרלויפיק קען מען גאַרניט פאַראויסזען די קאַנסעקווענצן פון דער מלחמה, אַז וועדליק אַלע פראַגנאַזן מוז מען אָבער יאָ רעכענען מיט גרויסע פאַליטישע און עקאָנאָמישע אויפטרײסלונגען, וואָס וועלן באַשטימען די צוקונפט פון איי-

ראפע. פון דער פאליטיק איז דער שמועס אריבער אויף מאינצער לאקאל-
געשיכטע, און איך האב זיך דערווייט וועגן א היפש ביסל זאכן, וואס האבן
דא פאסירט במשך דער צייט פון מיין אוועקזיין.

ס'איז שוין געווען לאנג נאך האלבער נאכט ווען מיר האבן ענדלעך זיך
געזעגנט און זיך געלאזט גיין אין אונדזער צימער. כאטש איך בין געווען גוט
אויסגעמאטערט האב איך ניט געקאנט רעכט איינשלאפן און האב אדורכגע-
שטופט די נאכט אין אן אומרואיקן האלב-דרימל. ווען דער קאטעדראל-גלאק
האט אויסגעשלאגן זיבן, בין איך שוין לאנג געווען וואך. אכט א זיגער זיינען
מיר שוין געווען פארטיק מיט אונדזער פרישטיק און פון ס'ניי זיך ארויס-
געלאזט וואנדרעווען. עס האט זיך אוועקגעשטעלט א פרעכטיקער טאג. דער
הימל איז געווען העל, אן א וואלקנדל; פונעם טייך האט אויף אונדז געווייעט
א פריש ווינטל. מיר האבן געשלאמפערט פאזע דעם רוהין ביז צום ניינט
שפאציר-פלאץ. דאס בילד פונעם טייך האט זיך זייער פארענדערט. אין מיינע
יוגנט-יאָרן איז דאָ געווען אַן אייביקער גערודער. דעם גאַנצן טאָג האָבן שיפן
געהאַלטן אין איין פּאַרן אַרויף און אַראָפּ דעם שטראָם. מעכטיקע שרויפן-
דאַמפּערס האָבן געשלעפט לאַנגע רייען הינטערלאַנד שווערע לאַסטבאַרקעס.
פון צייט צו צייט האט מען געזען אויך פארשיידענע אנדערע שיפן, פון אַ
שטאַלצן סאַלאַן-דאַמפּער ביז צו אַ פשוט פישער-שיפל. צום ברעג פלעגט זיך
דערטראָגן דאָס געזאַנג פון די שיפער, וואָס האָבן געפירט קיין האַלאַנד אַנ-
סופיקע רייען טראַטוועס. איצט איז דאָ אַלץ געווען אַפגעשטאַרבן. זעלטן נאָר
האַט זיך געוויזן אַ גרעסערע שיף. דער עקאַנאָמישער קריזיס האָט אין גאַנצן
פאַראַלזירט די שיף-קאָמוניקאַציע און געמאַכט אַ סוף צום פאַרביקן געטומל.

אויף דער שיינער פאנאראמע האבן מיר זיך צוגעזעצט אויף אַ באַנק אין
שאַטן. פון אַט דעם אַרט האָט מען פאַר זיך אַ פרעכטיקן אויסבליק אויפן
ברייטן טייך. מיט אַלע אונדזערע חושים האָבן מיר אויפגענומען די אַרומיקע
שיינקייט. אָבער אַן אומוידערשטיילעכער באַגער האָט מיך געיאָגט צוריק אין
די אַלטע גאַסן, וווּ עס זיינען געווען באַגראָבן אַזוי פיל זכרונות.

אַן אומפאַרגעסלעכער טאָג. מיר האָבן אויפגעזוכט וווּ אַן אַלט ווינקל,
וואָס האָט מיך דערמאַנט אַן עפעס אַ פאַסירונג פון מיינע יוגנטלעכע יאָרן.
אין אַט דער אַלטער וועלט האָט זיך כמעט גאַרניט געענדערט. און פאַרט
איז אַלץ געווען ווייט ניט דאָס וואָס אַמאַל. ביסלעכווייז האָט מיר אַנגע-
הויבן קלאָר ווערן אַז איך קאָן זיך דאָ פשוט מער נישט אַריינפאַסן. אַ געפיל
פון פוסטקייט האָט מיך איבערגעוועלטקט. איך האָב מיך פאַרבענקט נאָך
אַ מענטשן וואָס איז, פונקט ווי איך, געווען דאָ אַמאַל ביי זיך אין דער היים,
אַ פריינד, אַ קאַמעראַד, אַ יוגנט-חבר, וואָס איך זאָל זיך פילן מיט אים פאַר-
בונדן דורך די זכרונות פון פאַרגאַנגענע טעג.

צי לעבט נאך צווישן אַט די מויערן אַ לעבעדיקער נפש, וואָס דערמאַנט
זיך נאָך אין מיין געביין? מיינע עלטערן זיינען זינט לאנג שוין געשטאַרבן.

דער קבר פון מיין עלטערן ברודער איז אויך שוין פארוואקסן מיט גראז, און דער ינגערער ברודער וויינט זינט א סך יארן אין אן אנדערער שטאט. פון מייענע עלטערע קרובים מוז שוין אויך געוויס קינער מער ניט זיין צווישן די לעבעדיקע. זייערע קינדער זיינען מיר פרעמד. וואס ס'איז געווארן פון מייענע אמאליקע חברים האב איך נישט אנגעהויבן צו וויסן. לעבט נאך אפשר דער מייסטער וואס איך בין ביי אים געווען אויף דער לערע? ווען איך האב געמוזט אוועק פון דער היים, איז ער געווען א מענטש פון א יאר פערציק. ער קאן, הייסט עס, איצט זיין אין די ערשטע זיבעציקער. „וואס סע זאל נישט זיין, מוז איך געווייר ווערן וואס ס'איז פון אים געווארן, האב איך ביי זיך באשלאסן און זיך געלאזט גיין אין דער ריכטונג פון דער ליציוס-גאס. עס האט ניט גענומען מער ווי א פערטל שעה, און מיר זיינען געשטאנען פאר דעם אלטן הויז מיט זיינע משופעדיקע געזימסן, דאס קליינע שילד-ברעטל פון דער פירמע איז אבער מער ניט געווען. איך האב זיך צעפרעגט ביי די שכנים אין הויף, קיינער האט מיר אבער קיין ענטפער ניט געקאנט געבן. איז מיר געקומען אויפן געדאנק, אז ניט ווייט פון דאנען האט זיך געפונען א קליינע בוכהאנדלונג, וואס מיר פלעגן פאר איר ארבעטן, געשיקט זיך עס איך זאל זיך דארטן עפעס דערוויסן. דאס געשעפט איז טאקע נאך געווען אויפן פלאץ, דער נאמען פון דער פירמע איז אויך געווען דער אמאליקער. אין קליינעם געוועלבל האט מיך באגריסט אן אומבאקאנטע פרוי. איך האב געזאגט וועגן וואס איך בין געקומען.

„דער אלטער קיטשמאן“, האט זי געזאגט, „א יא, ער איז געשטארבן קורץ נאכן אויסבראך פון דער מלחמה. א פיינער מענטש געווען, אבער ארעם — א שרעק, דערביי איז ער אין זיין פאך געווען אן אמתער קינסטלער, נאך אזעלכן געפינט מען נישט אזוי לייכט.“ — די גוטע פרוי האט נאך געהאט א סך וואס צו דערציילן, מיר איז שוין אבער אויך דאס געווען גענוג. איך האב אויף גיך איר געזאגט א גוטן טאג און ארויס אויף דער גאס. איך בין געווען גאנץ פאראומערט און דערשלאגן. איך האב מיך געפילט עלנט און פארלאזן אין דער אלטער שטאט. ס'איז ניט תמיד פויגלידיק דאס וועלן זיך דערגריבלען צו זאכן פון א ווייטן אמאל.

צי זאל איך ניט אפשר מאכן נאך א פרוווי? אט דערמאן איך זיך אין מייענעם א שול-חבר. א גאר נאענטע פריינדשאפט האט אונדז פארבונדן במשך לאנגע יארן. זיין פאטער האט אין דער פאפּען-גאס געהאט א קליינע סטא-ליארניע. דער זון האט זיך געלערנט די מלאכה, כדי שפעטער איבערצונעמען דעם ווארשטאט. יא, אים מוז איך אויפזוכן. ער מוז זיכער עפעס וויסן וועגן מייענע קרובים און אמאליקע פריינד.

ס'איז געווען ארום איינס נאך מיטאג ווען מיר האבן זיך געלאזט אין וועג אריין. ווי די גאנצע צייט זינט אונדזער אקומען אהער, האב איך אויך דאס מאל גענומען דעם וועג דורך די סאמע ענגסטע און פארווארפנסטע טיילן

פון דער שטאַט. מיין בראַווע לעבנס-באגלייטערן, וואָס איז דאָ געווען צום ערשטן מאל, האָט זיך גאַרניט געקאָנט גענוג אָפּהיידשן פונעם אויסטערלישן אויסזען פון די גאַסן און געסלעך, וואָס איך האָב איר געוויזן. אויף דער אַלטער פּאַפּען-גאַס האָט מען קיין לעבעדיקן מענטשן ניט געזען. פון די שאַטנדיקע הייף האָט זיך דערטראָגן אַ דערפרישנדיקע קילקייט. ס'איז דאָ אַלץ נאָך געשטאַנען דאָס אַלטע גאַסטהויז צור גאַלדענען וואַנצע. אין די טעג פון מיין יוגנט פלעגן זי דאָ צונויפקומען די חברה חזקת-מאָכער פונעם „לצים-פאַראיין“. פאַר די מאַינצער תושבים, מיט זייער חוש פאַר הומאָר איז אָט דער פאַראיין געווען עפעס אַזוינס ווי אַזעלכעס.

מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט. מיין בליק האָט פאַרשנדיק אַרומגעבלאַנקעט איבער די פּאָדערווייטן פון דער קליינער, פריינדלעכער הייקע מיט די גריין-געפאַרטע לאַדנס, ווהיזן איך פלעג אַזוי אָפט אַריין און אַרויסגיין. אויף דעם קליינעם שילדל איבער דער טיר האָט מען נאָך געקאָנט ליינען דעם זעלביקן נאָמען וואָס אַ מאל. איך האָב פרייער אָפּגעאַטעמט, וואָרן די גאַנצע צייט האָבן מיך באַשלאָגן אַנגסטן, טאַמער דערוואַרט מיך אויך דאָ אַ טרויעריקע בשורה. איך האָב לייכט אַנגעקלאַפט אין דער פאַרטקע. אַן אַלטע פרוי מיט שניי-ווייסע האָר און אַ פאַרצרהט פנים האָט אונדז געעפנט. די זקנה איז געווען מיין פריינדס מוטער. ווען איך האָב איר אַנגערופן מיין נאָמען, איז זי מיט אַ מאל געוואָרן אויפגעהייטערט און פריינדלעך אונדז פאַרבעטן אין שטוב אַריין. אויך אינעווייניק איז דאָ אַלץ געבליבן ווי אַמאל. דער זעלביקער שווע-רער אַלטער טיש, די דעמבענע שטולן, דער אַלטער זיגער מיטן קוקוק-פויגל, בלויז די קאַנאַפע ביים פענצטער האָט אויסגעזען צו זיין אַן אַנדערע.

די גוטע אַלטיטשקע האָט פאַר אונדז אַוועקגעשטעלט צוויי גלעזער וויין, און זיך גענומען נאָכפרעגן ווי ס'איז מיר געגאַנגען אין פאַרלויף פון די אַלע יאָרן דאָרטן אין דער פרעמד, און ס'איז אַוועק אַ פרעגן און אַן ענטפערן אַן אַ סוף. ביסלעכווייז איז דער שמועס אַרויף אויף פאַסירונגען פון מיין יוגנט און אויף אַלטע באַקאַנטע פון אַמאַליקע יאָרן. אַ גרויסער חידוש איז פאַר מיר געווען דאָס, וואָס די אַלטע פרוי האָט מיט קיין איין וואָרט ניט דער-מאַנט איר זון. אַ פאַר מאל האָב איך אַט-אַט זיך שוין געהאַט אַרויסגעכאַפט מיט דער פּראַגע, אָבער אַן אומקלאַר געפיל האָט מיך דערפון אָפּגעהאַלטן. ענדלעך האָב איך מיך לענגער גישט געקאָנט באַהערשן און קווענקלידיק אַ פרעג געטאָן, צי זשאַן איז ניטאָ אין דער היים. די אַלטע האָט פאַרגראָבן איר פנים אין ביידע הענט און אויסגעבראַכן אין אַ שטילן שלוכצן. איצט האָב איך עס געוויסט אויף זיכער, אַז מיין שווערמוטיק פאַרגעפיל האָט מיך נישט גענאַרט.

מיר זיינען געבליבן זיצן פאַרשטומט. מע האָט בלויז געהערט דעם אייני-טאַניקן טיק-טאַק פונעם אַלטן זיגער און דאָס שטילע זיינען פון דער גרייז-גרויער מוטער. אַ קאַלטער שוידער האָט מיך דורכגענומען דורך און דורך.

ס'איז מיר פאָרגעקומען ווי די גאַנצע לעבעדיקע וועלט וואָלט פּלוצים אָפּגע-
שטאַרבן. דער קאַפּ איז מיר געוואָרן ווי אַ שטיק אייז. מינוטן זיינען פּאַרגאַנג-
גען, וואָס האָבן זיך מיר אויסגעדאַכט צו זיין אָן אייביקייט, ביז די אַלטע
איז ענדלעך געווען אין שטאַנד אַרויסצוברענגען אַ פּאַר ווערטער. פּאַמעלעך
האַט זי אַוועקגענומען אירע דינע שוואַכע הענט פון איר פנים פול מיט צער
און מיט אַ געבראַכענער שטים אונדז דערציילט די געשיכטע פון איר לייד
און פיין.

איר זון איז מאָביליזירט געוואָרן קורץ נאָך דעם ווי עס האָט זיך אָנגע-
הויבן דאָס צווייטע יאָר פון דער מלחמה. צום אָנהייב איז עס אים געגאַנגען
אַזוי זיך, צו דערלייך, אָבער מיט אַכצן חדשים שפּעטער האָט אים זיין שיק-
זאַל געטראָפּן אין איינעם פון די בלוטיקסטע שלאַכטן ביי ווערדען. גענוי
וואָס ס'איז פון אים געוואָרן, האָט מען קיין מאָל ניט געקאַנט דערגיין. מע
האַט איר פשוט געלאָזט וויסן, אָז ער איז „פּאַרפּאַלן געוואָרן אין שלאַכט“.
דריי חדשים פאַר זיין טויט איז ער אַהיימגעקומען אויף צוויי וואַכן אור-
לויב. ער האָט אויפן מערב-פּראַנט מיטגעמאַכט די שווערסטע קאַמפּן און
איז אַרויס אַ גאַנצער, אָן אַ שראַם, ער איז אָבער מער ניט געווען דער זעל-
ביקער מענטש וואָס פּריער, דער תמיד אויפגעלייגטער יונגערמאַן, איז גע-
וואָרן אַ שווערמוטיקער מאַנספּאַרשויך, אַ שווייגער אַ וואָרט ניט אַרויסצו-
רעדן. ער האָט קיינעם ניט געוואָלט זען, אַפּאַטיש צו אַלץ. און אַלעמען.
מערסטנס האָט ער ליב געהאַט זיצן אין הויף אונטערן לינדן-בוים, רייכערן
זיין לולקע און שטום קוקן פאַר זיך. ווען ער האָט געמיינט אָז קיינער אָבסער-
וירט אים ניט, פּלעגט זיך ביי אים אַרויסרייסן אַ מבול געמיינע זידל-
ווערטער, אָדער ער פּלעגט זיך צעלאַכן מיט אַ צישעדיק געלעכטער און גלייך
אויפן אַרט אויף ס'ניי פּאַרזינקען אין זיין אומהיימלעכער שווייגעניש. נאָר די
מוטער האָט ער צערטלעך ליב געהאַט און יעדן טאַג איר אַרויסגעהאַלפּן אין
דער שטוב-אַרבעט. וועגן זיינע איבערלעבונגען אויפן פּראַנט, האָט ער קיין
מאָל קיין וואָרט ניט אַרויסגעבראַכט. האָט עמעצער אַ מאָל געפרוווט אַרויפ-
פירן דערויף דעם שמועס, האָט ער שאַרף אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנט, אָדער
שטום אַרויס פּונעם צימער.

פאַר זיין אָפּפּאַרן האָט די מאַמע אים צוגעגרייט אַפּולע נייטיקע זאַכן
מיטצונעמען. זי האָט שפּעטער דאָס גאַנצע פּעקל געפונען אין אַ ווינקל פון
זיין צימער. — „אַט, ווי ער וואָלט האָבן געאַנט, אָז ער וועט די זאַכן מער
ניט קאַנען פּאַרניצן“, האָט די אַלטע פּרוי געזאָגט מיט אַ ווייטאַגדיק שלוכצן.
דאָס האַרץ האָט מיר פּאַרקלעמט פאַר צער און ווייטאַג. וואָס פאַר אַ שווי-
דערלעכע ליידן האָט מיין אומגליקלעכער פּריינד געמוזט האָבן אויסצושטיין
דאָרטן אויפן פּראַנט, אָז סע זאַל אין אים פּאַרקומען אַזאַ פּאַרענדערונג. מיר
זיינען געבליבן זיצן נאָך אַ פּערטל שעה און שטיל זיך געזעגנט מיט דער
שווער-געטראָפּענער מוטער. איך האָב געפונען ווינציק-וואָס טרייסט ביים גע-

דאנק, און הונדערטער טויזנטער אנדערע האָבן געהאַט דעם זעלביקן גורל וואָס מיין פריינד. די אַלטע פרוי האָב איך מער נישט געזען. זי איז געשטאַרבן עטלעכע חדשים נאָך אונדזער באַזוך.

וועהן זאָל איך איצט גיין? גלאַט אַזוי אַרומזוכן, האָב איך מער קיין חשק ניט געהאַט. איך האָב געפילט אַז איך מוז זיך וואָס גיכער אַרויסבאַקומען פון דאַנען. אונדזער צייט איז סיי-ווי געווען אויסגערעכנט. צו וואָס ווייטער נאָך זיך אויפֿרודערן דאָס געמיט? מיט אַ מאָל האָב איך זיך דערמאַנט אין מיינע עלטערן. ביידן האָב איך אָנגעווירן ווען איך בין נאָך געווען גאַר יונג. דער אַלטער בית-עולם מיט זיינע שטומע קברים און שטילע, געדיכט-באַבלע-טערטע שטעגן איז געווען דאָס סאַמע צוגעפאַסטע אָרט פאַר מיין באַטריבטער שטימונג. דאָרטן קאָן איך זיין באַוואַרנט פאַר צעשטערטע האַפּענונגען. די מתים זיינען שטום און אַלע אַנשיקענישן פון דער צייט גייען זיי ניט אָן.

מיר האָבן זיך געלאָזט גיין קווער דורך דער שטאָט צום בינגער טויער. אין דעם קוואַרטאַל איז פאַרגעקומען אַ גרינטלעכע פאַרוואַנדלונג. אויפן פּלאַץ פון דער אַלטער פעסטונג מיט אירע ביי-געביידעס, זיינען אויפגעקומען בריי-טע גראַדליניקע גאַסן, אַ מין נייע שטאָט פאַר זיך. איך האָב ניט אָנגעהויבן צו וויסן וווּ איך בין דאָ אין אַט דער גאַנצער נייער וועלט, און געווען צופרידן ווען מיר זיינען ענדלעך אַרויסגעקומען אויפן צאַבלאַכער שאַסיי, וואָס פירט גלייך צום בית-עולם. דאָ, אין ברייטן שאַטן פון די אַלטע ביימער, איז דער וועג געווען קיל און אָנגענעם.

צום הויפּט-אַריינגאַנג פונעם בית-עולם זיינען מיר אָנגעקומען אַרום פינף פאַר נאַכט. דעם וועג צום קבר פון מיינע עלטערן האָב איך גוט געקענט. די אַלטע מצבות זיינען געווען איינגעהילט אין אַ פרידלעכער שטילקייט. ווייט און ברייט אַרום קיין לעבעדיקער נפש. בלויז די שפיצן פון די אַלטע ביימער האָבן זיך, סתם אַזוי אין דער וועלט אַריין, לייכט געשאַקלט. ווען מיר זיינען צוגעקומען צום באַשטימטן פּלאַץ, האָב איך אַבער דעם געזוכטן קבר ניט געפונען. אַ קבר איז אַפילו יאָ געווען, אַבער אויף דער ווייסער מאַרמאָרנער מצבה איז געווען אויסגעקריצט אַן אומבאַקאַנטער נאָמען. איך האָב נישט געוואָלט גלייבן מיינע אויגן. אפשר בין איך שלעכט געגאַנגען? איך בין נאָך אַ מאָל צוגעגאַנגען צום הויפּט-וועג, כדי צו זיין זיכער מיט זיך אַליין. ניין, איך האָב קיין טעות נישט געמאַכט. ס'איז געווען דער זעלביקער אַלטער וועג, וואָס אויף אים בין איך אַזוי אָפט געגאַנגען. אויף די מצבות איבער די אַר-מיקע קברים, האָב איך געפונען די אַלטע באַקאַנטע אויפשריפטן, בלויז אויף דער מצבה פון מיינע עלטערנס קבר איז געשטאַנען אַ פרעמדער נאָמען. יאָ, אויך דאָ בין איך אַ ווילד-פרעמדער און איך האָב דאָ ניט מער וואָס צו זוכן.

שטיל שווייגנדיק האָבן מיר זיך צוגעזעצט אויף דער שמאַלער באַנק לעבן פרעמדן קבר. דערנאָך האָב איך פאַמעלעך זיך אויפגעהויבן און גענומען דעם וועג צום פּראַנצויזן-שטיין, אַ מאַסיווער דענקמאַל, באַצירט פון אויבן מיט אַ

פראנצייזישן קיראסיר-העלם; פון אלע פיר זייטן פונעם דענקמאל קאן מען אראפלייענען די נעמען פון די מאינצער זין, וואס נאפאלעאנס חילות האבן פארווערבירט מיט צוואנג און זיי זיינען געפאלן אין זיינע מלחמות. אין מיינע קינדער-יארן האבן נאך געלעבט צוויי טיפע זקנים וועטערזאנען פון דער „גרויסער“ ארמיי, וואס האט געהאט אזא וויסטן סוף אין די רוסלענדישע שניי-סטעפעס. יעדן יאר אין רעקוויעם-טאג פאר אלע פארשטארבענע, פלעגן די צוויי וועטערזאנען אוועקלייגן א בלומען-קראנץ ביים פראנצויזן-שטיין.

צוריקצוועגס האב איך גענומען דעם וועג קיין זאלצבאך. איך האב גע-וואלט מיר זאלן זיך אפשטעלן אויפן וועג אין דער אלטער לינדען-היל און עפעס איבערכאפן. אויפן וועג האב איך אנגעוויזן מילין אויף די אלטע רוימען-שטיינער, זיילן פון אן אמאליקן אקוועדוקט, א וואסער-לייטונג, וואס די רוימער האבן דורכגעפירט מיט קנאפע צוויי טויזנט יאר צוריק.

די אלטע לינדען-היל מיט איר פּרעכטיקן גארטן איז מער ניט געווען. מיר זיינען אריינגעגאנגען אין אן אנדערער רעסטאראציע, עפעס איבערגעביסן און זיך אפגעפרישט. דערנאך האבן מיר געוואנדלט איבער דעם לינדען-בארג צוריק אין שטאט אריין. אויך דא האט די צייט געמאכט א גרויסע פארוואנד-לונג. פון די מעכטיקע מויער-ווערק פון דער פעסטונג און פונעם באצירק-טויער, איז קיין שפור נישט געבליבן. דער גאנצער באבויטער שטח איז איצט א טייל פון דער נייער שטאט. ביי קעסטערין האב איך פארקערעוועט צו דער מארטין-גאס. דארט איז געשטאנען דאס הויז וווּ איך בין געבוירן געווארן. איך בין אבער געבליבן גאנץ קאלט מיט א פארשטומט הארץ. איך האב זיך מער ניט אנגעקערט מיט דער שטאט פון מיינ יוגנט און אויב איך האב גענומען אט דעם וועג, האב איך עס געטאן צוליב דער דערבייאיקער מאטיל-דען-טעראסטע. פון דארט האט מען א זעלטן שיינעם אויסבליק אויף דער גאנ-צער שטאט און אויף די טאאנוס-בערג. איידער איך פארלאז די שטאט אויף תמיד, האט זיך מיר געוואלט נאך א מאל זיך אנוועטיקן מיטן פּרעכטיקן בילד. מיר האבן זיך אוועקגעזעצט אויף א באנק אויף דער אלטער טעראסטע און שוויגנדיק אראפגעקוקט אויף דער אלטער שטאט. די זון האט זיך גע-זעצט און געווארפן א ווונדער שיינעם גאלדיקן אפשיין אויף די שפיצדעכער, טורעמס און געזימסן. די גאלדענע מאינץ, ווי מע האט די שטאט גערופן זינט גאר אלטע צייטן, ס'איז געווען די שעה פונעם שבת-פארנאכטיקן אונט-געבעט, אין דער געקלאנג פון די גלאקן האט ארויפגעהילכט צו אונדז ווי א גרוס פון א לאנג פארגאנגענער צייט. איך האב זיך דערמאנט ווי מיר קינדער האבן צוגעלייגט ווערטער צום טאן פון יעדן גלאק. מיטן טיפסטן באס האט וויברירט דער אלטער גלאק פון דער קאטעדראלע: „האלט ס'מויל, האלט ס'מויל“. דער גלאק פון דער עוואנגעלישער קירך האט צוגעגעבן: „גיי אהיים, גיי אהיים, גיי אהיים“. באלד איז אריינגעפאלן אין שמועס דער עמערן-גלאק: „איר זענט מער ווי צוויי, איר זענט מער ווי צוויי“ און פונעם סטעפאן-

טורעם האָט זיך דערטראָגן אַ ווידערקול: „איך וויל און זאָל און קאָן פאַרט
נישט“. די דערמאָנונג פֿון מיינע קינדער־יאָרן האָט ביי מיר אַרויסגערוּפֿן
אַ לייכטן שמייכל. ווי גאַנץ אַנדערש איז עס איצט. דעמאָלט בין איך געווען
פּאַניע־בראַציע אַפילו מיטן געקלאַנג פֿון די גלאַקן. היינט בין איך דאָ אַ
ווילד פּרעמדער. די אַלטע גלעקער זאָגן מיר מער גאַרניט.

ערגעץ־וווּ אינעווייניק אין מיר האָט זיך איבערגעריסן אַ פּאַדעם און
ס'איז שוין ניט מעגלעך פֿונסניי אים אַנצוקניפֿן. איך האָב איינגעזען אַז
ניט צו דער שטאַט ווי אַזעלכער האָט במשך די אַלע יאָרן געלעבט אין מיר
אַ וואַרעמהאַרציקע צוגעבונדנקייט, נאָר צו אירע מענטשן, צו די קרובים און
אויסגעבונדענע פּריינד, וואָס זייער גאַרער מי און מאַטער איז געווען אַ טייל
פֿון מיר אַליין. אומעטום וווּ די געזעלשאַפטלעכע פּאַרבינדונגען ווערן צו
נישט, פּאַרבלייבט בלויז דער שימער פֿונעם אויסנדיקן אַרום און אַרום. דער
לעבעדיקער קערן אָבער איז פּאַרטריקנט און איז מער ניט בכוח אַרויסצו־
ברענגען נייע בליאונגען. אַט דערפאַר איז דאָ אַלץ פאַר מיר אָפּגעשטאַרבן
און איך פיל מיך דאָ אין דער פּרעמד מער ווי ערגעץ אַנדער־וווּ. דער זכרון
קאָן אויפּרישן פֿונסניי דאָס בילד פֿון אַמאָליקע טעג, דאָס איז אָבער נאָר
אַ בילד — אַ חלום, אַ שאַטן־בילד פֿון דעם וואָס איז אַמאָל געווען און איז
היינט ניטאָ.

אַ גוטע זייגער־שעה זיינען מיר אַזוי אָפּגעזעסן אויף דער באַנק פּאַרזונ־
קען אין געדאַנקען. די זון איז שוין געווען אונטערגעגאַנגען. די גלאַקן האָבן
מער ניט געקלונגען. באַזאַכט האָט אַנגעהויבן צופאַלן די נאַכט און גענומען
שפּרייטן אירע שליייערן איבער די אַלטע דעכער. איך האָב דערפילט מיליס
לייכטע האַנט אויף מיין אַקסל. ווי פֿון העט ווייט האָבן אירע ווערטער זיך
דערטראָגן צו מיין אויער: „לאַמיר נאָך אַ פּרוּוו טאָן. עס קאָן דאָך ניט זיין
אַז דאָ לעבט שוין טאַקע ניט קיין איין מענטש, וואָס זאָל דיך ניט געדענקען“.
„צו וואָס?“ האָב איך געזאָגט. „מאָרגן פּאַרן מיר אָפּ. דו זעסט דען ניט
אַז איך האָב דאָ מער גאַרניט וואָס צו זוכן“. אָבער מילי האָט ניט אָפּגע־
לאָזט און פּאַרעקשנט צוגעשטאַנען צו מיר, ביז איך אַליין האָב זיך אַנגעהויבן
קלאַמערן אין אַ שוואַכער האַפענונג. אפשר איז זי טאַקע גערעכט. און וואָס
האָב איך שוין צו פּאַרלירן אויב אויך אַט דער פּרוּוו וועט זיך ענדיקן מיט
אַ דורכפאַל? נאָך איין גענאַרערישע אילויע, מער גאַרניט.

דער זייגער האָט געהאַלטן אַ פאַר מינוט פאַר ניין, ווען מיר האָבן אַנגע־
הויבן אַראָפּגיין די הויכע שטיגן פֿון דער טעראַסע. דערנאָך האָבן מיר זיך
פּאַרנומען צו דער עמער־יאָזע־גאַס ביז צום אינדזל. מיר זיינען אַריינגע־
גאַנגען אין אַ קליינער רעסטאָראַציע עפעס איבערצוכאַפֿן. בעת דער ווירט
האָט צוגעגרייט אונדזער באַשטעלונג, האָב איך דערוויל גענומען דאָס אַד־
רעסן־בוך און זיך פּאַרטיפּט אין לייצען די נעמען שורה נאָך שורה. אויפֿן
וועג אַהער האָב איך זיך דערמאַנט אין מיינער אַ קווינע, אַ יינגערע פֿון מיר

מיט עטלעכע יאָר. געפינט זי זיך נאָך דאָ הי? דעמאָלט, ווען איך האָב געמוזט אַוועק פֿון דער היים, איז זי געווען אַ יונג, בליזענדיק מיידל. שפעטער איז צו מיר דערגאַנגען אַז זי איז אַ כלה געוואָרן פֿאַר איינעם פֿון מיינע אַמאָליקע שול-חברים, צי זיי האָבן טאַקע חתונה געהאַט — דאָס האָב איך נישט גע-וויסט. ווי עס זאָל נישט זיין, האָב איך דערווייל כאַטש געהאַט וואָס צו זוכן און באַלד אויך געפונען: יוליוס גריניג, מעכאַניקער, וואָלאַנטיר-אַס. דאָס מוז אַ פנים זיין אין דער ניישטאַט, וואָרן דער נאָמען פֿון דער גאַס איז מיר גאַנץ אומבאַקאַנט.

זאָלן מיר היינט נאָך פֿרווון אונדזער גליק? ס'איז שוין אַפילו געווען אַ ביסל שפעטלעך אַפצושטאַטן אַ וויזיט, איך בין אָבער געווען זייער אומגע-דולדיק איך זאָל עס אַפלייגן אויף מאַרגן. דער ווירט האָט אונדז אַנגעוויזן דעם וועג, און מיר האָבן נאָך אַ מאָל זיך אַרויסגעלאָזט אויף זוכענישן. דער הויפט-אַריינגאַנג איז שוין געווען געשלאָסן, אָבער צופעליק איז עמעצער גראַד אַריינגעגאַנגען און געעפנט די פֿאַראַדנע טיר. איך האָב אַנגערופן דעם נאָמען פֿון מיין קרובה, יאָ, די פֿאַמיליע וווינט דאָ; דעם מאָן וועלן מיר מן הסתם נישט טרעפן אין דער היים; ער אַרבעט אין אַן אַנדער שטאַט און ער קומט קיין מאַינץ יעדע צווייטע וואָך.

מיר זיינען אַרויפגעגאַנגען אויפן דריטן שטאַק. פול מיט דערוואַרטונג האָב איך אַנגעקלונגען. די טיר האָט זיך געעפנט. אויף דער שוועל איז געשטאַנען אַ יונג מיידל און געפרעגט וואָס מיר פֿאַרלאַנגען. איך האָב איר געזאָגט אַז איך וויל זען פֿרוי גריניג. דאָס מיידל האָט אונדז פֿריינדלעך פֿאַרבעטן אינע-ווייניק און מיט אַ קלאַרער שטים אַ רוף געטאָן: „מאַמע, עמעצער איז דאָ, וואָס וויל דיך זען“.

איך האָב דערהערט אַ געשאַרף אין דערבייאיקן צימער. דורך דער אָפענער טיר איז אַריינגעקומען אַ שלאַנקע פֿרוי אין די מיטלע יאָרן און פֿרעגנדיק מיך אַנגעקוקט. דאָס איז געווען מיין קווינע. איך האָב זי דערקענט פונעם ערשטן בליק, כאַטש זי האָט זיך שטאַרק געענדערט. פֿאַרשטומט האָב איך פעסט אַנגענומען אירע ביידע הענט. זי האָט פֿאַרלוירן מיך אַנגעקוקט און קאַנ-טיק ניט געוויסט וואָס זאָל זי מיט מיר אָנהייבן צו טאָן. מיט אַ מאָל איז זי ווי פֿאַרגאַפט געוואָרן פֿון איין גרויס חידושן זיך, דער אַטעם איז איר געוואָרן שווער, זי האָט געמוזט זיך אַנטאָן אַ כוח אַרויסצושעפטשען: „רודאַלף“, איך האָב זי אַרומגענומען און צאַרט געגלעט אירע שוין גרוילעכע האַר. זי האָט אויפגעצייטערט מיטן גאַנצן קערפער. די אויגן זיינען איר פֿאַרלאָפן מיט טרערן. איך האָב אויך דערפילט ווי עס וואַרגט מיך אין האַלדז. אַ ניט-אויס-דריקלעך געפיל האָט מיך דורכגענומען דורך און דורך. ווען די געמיטער האָבן זיך באַרואיקט, האָב איך ערשט אויף אַן אמת דערפילט אַז איך בין ניט קיין ווילד פֿרעמדער אין דער שטאַט וווּ איך בין געבוירן געוואָרן און אויפגע-

וואַקסן; עס האָט זיך פֿאַרט אָפֿגעזוכט אַ לעבעדיקע נשמה וואָס האָט מיך געקענט און געטראַכט וועגן מיר מיט ליבשאַפט.

איניינעם, דאָראַ מיט אירע דריי טעכטער און מיר ביידע, זיינען מיר דערנאָך געזעסן אין געמיטלעכן, פינקלידיק זויבערן צימער. איך האָב באַמערקט אַ פייכטן גלאַנץ אין מיליס אויגן און דערפילט ווי גליקלעך זי איז געווען אין יענעם מאַמענט. זי האָט געהאַט פֿאַר וואָס. זי זאָל מיך ניט געווען אַזוי דרענגען, וואָלט איך אפשר קיין מאַל ניט געווען געפונען דעם וועג אַהער. וואָס פֿאַר אַ וווּיל געפיל עס האָט אונדז אַלע אַרומגענומען, אין אַט דעם קליי-נעם, ליבהאַרציקן קרייזל. דער אָפּשטאַנד פֿון דרייסיק יאָר, איז דאָ ווי פֿאַר-שוונדן. די צייט האָט געקראַגן אַן אַנדערן זין. אַלץ וואָס געווען, איז דאָ ווי פֿאַרוואַנדלט געוואָרן. די שעהן זיינען פֿאַרביי פֿליענדיק, איך האָב זיך נאָכ-געפרעגט אויף דעם און יענעם, און זיך דערוואַסט אַז עטלעכע פֿון מיינע אַמאָליקע יוגנט-פֿריינד לעבן דאָ הי. אויך די פֿרוי פֿון מיין פֿאַרשטאַרבענעם ברודער מיט אירע צוויי קינדער וווינען נאָך אין, דער שטאָט און דאָראַס ברודער, מיין קוזין פֿריץ מיט זיין פֿאַמיליע. אַבער די גרעסטע איבערראַשונג איז געווען פֿאַר מיר, ווען איך האָב דערהערט אַז מיין פעטער רודאָלף, מיין מוטערס ברודער, וואָס איך האָב אים לאַנג שוין געהאַלטן פֿאַר געשטאַרבן, לעבט נאָך.

אין קאַפּ האָט מיר געקלאַפט ווי מיט האַמערס. איך בין געווען ווי פֿאַר-שיכורט. פֿונדעסטוועגן האָב איך ניט געפילט די מידקייט און איך האָב זיך ניט געקאָנט זאָט אָנהערן. עס איז שוין געווען לאַנג נאָך מיטערנאַכט ווען מילי האָט מיך איידל דערמאַנט, אַז ס'איז צייט צו גיין. דאָראַ האָט אַנדערש ניט געוואָלט ווי נאָר, אַז מיר זאָלן בלייבן נעכטיקן, אַבער אונדזער גאַנצער באַגאַזש איז געבליבן אין גאַסטהויז און איבערפירן די וואָליזעס אַהער, איז שוין געווען צו שפעט. נו, האָבן מיר זיך צעזעגנט מיטן צוזאַג צו קומען צען אַ זיגער צום פֿרישטיקן.

אויף דער גאַס האָב איך זיך דערפילט ווי ניי-געבוירן. די שווערע משא וואָס האָט דעם גאַנצן טאַג געדריקט אויף מיינ געמיט, איז ווי אין וואַסער אַריין. איך האָב פֿונסניי געפונען דעם צוזאַמענבונד מיט דער שטאָט פֿון מיינ יוגנט, איך בין מער ניט קיין פרעמדער צווישן אירע מויערן. נאָך אַזאַ באַלעסטיקטן טאַג ווי מיר האָבן געהאַט הינטער זיך, האָב איך זיך כלל ניט געפילט שלעפעריק. די נאַכט איז געווען הערלעך, דער הימל אויסגעשטערנט. עס האָט מיך ווידער אַ צי געטאָן צום לאַבירינט פֿון די אַלטע גאַסן און געסלעך. אַנשטאַט צו נעמען דעם גלייכן וועג צום פֿינט-טויער, זיינען מיר געגאַנגען דורכן פענטער-פּלאַץ, דורך דער שטילער מיטערנאַכט-גאַס, מיט אירע שטילע ראָגן און באַלקאַנען, און מיט הנאה איינגעזאַפט אין זיך דאָס פֿאַנטאַסטישע בילד פֿון דער נאַכט.

אויף מאַרגן איז אויסגעפאַלן אַ שיינענדיקער זונטיק-טאַג. דאָראַ מיט אירע

טעכטער האָבן געוואָרט אויף אונדז מיט אומגעדולד. נאָכן פּרישטיק זיינען מיר אלע איינינעם געגאנגען אין דער אַלטשטאָט באַזוכן מיין קוויין פּריין; ער האָט לחלוטין ניט אָנגעהויבן וויסן וואָס פאַר אַ סורפּריז עס שטייט אים פאַר. נו, איז דאָס געווען אַ ווידער טרעפּן זיך! דער אַלטער חברה-מאַן האָט זיך אויפּגעהאַלטן ווונדערלעך. ער איז געווען דער איינציקער אין דער פּאַמיליע, וואָס האָט זיך מאַטעריעל צו עפעס אַרויפּגעאַרבעט, זיין בעסערע מערכה האָט פון אים אָבער ניט געמאַכט קיין געשוואַלענעם קאַפּ. אין זיין באַנעמען זיך איז ער פאַרבליבן דער זעלביקער לוסטיקער, וויסער חברהניק וואָס אַמאָל, לייכטהאַרציק און אויפּגערוימט, אַ מאַינצער מיט די ביינער, וואָס לאָזט זיך ניט אַזוי לייכט אַרויסברענגען פון זיין פּסיכישן גלייכגעוויכט. זיין פּרוי עליזע האָב איך געקענט נאָך מיידלווייז, אַזוי אַז סע האָט זיך גלייך איינגע-שטעלט אַן אינטימע נאַענטקייט.

פאַרשטייט זיך, אַז מיר האָבן שוין געמוזט בלייבן צום מיטאַג. מע האָט אויפּגעמישט די אַמאָליקע יאָרן, און צום פרעגן און דערציילן האָט גאָר קיין סוף ניט גענומען. דערוויילע-וואָס האָט מען אויסגעליידיקט היפשע עטלעכע פּלעשער וויין. פּריץ האָט געהאַט זיין אייגענעם וויין-קעלער און ווי אַ רהיני-לענדער, האָט ער זיך אויסגעקענט אויף אַ גוט גלעזל. מיר האָבן קוים גע-מערקט ווי די צייט איז פאַרביי. ס'איז שוין געווען שפעטער נאַכמיטאַג, ווען מיר האָבן זיך אויפּגעהויבן אַוועקצוגיין. איך האָב אומבאַדינגט נאָך געוואַלט אויפּזוכן דעם אַלטישקן פעטער רודאַלף, וואָס גייט שוין כמעט ניט אַרויס פון דער שטוב. פעטער רודאַלף אָדער דער פעטער, ווי מיר קינדער פּלעגן אים רופן, האָט געהאַט אַ שטאַרקן איינפלוס אויף מיין גייסטיקער אַנטוויקלונג און מיינע אייגענבירענע אייגנשאַפטן האָבן אַ דאַנק אים באַקומען פאַרעם און אינהאַלט.

ס'איז שוין געווען נאָך זעקס ווען מיר זיינען אָנגעקומען צו דער קליינער הייזקע ביים האַלץ-טורעם. פאַרויכטיק, אין האַלב-פּינצטער זיינען מיר אַרויפ-געשטיגן די שמאַלע טרעפּ. אויף מיין אַנקלאַפּן, האָט דער גוטער זקן אַליין אונדז געעפנט די טיר. ער איז געווען איינער אַליין אין שטוב. ווי ער האָט זיך געביטן! די האָר און די באַרד זיינען אים געוואָרן שניי-ווייס. זיין פיין-געשניטן, אינטעליגענט פנים, איז באַדעקט געוואָרן מיט קלייניקע רונצלען; בלויז דער גוטמוטיקער אויסדרוק פון די גרויע אויגן איז געבליבן דער זעלביקער. בעת ער האָט אונדז אַריינגעבעטן אין קליינעם, זויבערן צימער, האָב איך באַמערקט, אַז דאָס גיין קומט אים אָן גאַרניט לייכט. איך האָב אים נאָר געזאָגט אַז איך ווינטש מיט אים צו רעדן. ער האָט אונדז פּריינדלעך געבעטן זיצן און פּרעגנדיק מיך אָנגעקוקט. איך האָב אים געזאָגט ווער איך בין און אים פאַר-געשטעלט מילין.

איך וועל קיין מאָל ניט פאַרגעסן דעם איינדרוק וואָס מיינע ווערטער האָבן אויף אים געמאַכט. דער אַלטער האָט זיינע אויערן ניט געגלייבט און

געהאלטן אין איין איבערחזרן: „איז עס מעגלעך? רודאלף? רודאלף? דערנאך האָט ער אַ פיר געטאָן מיט דער פאַרוועלקטער האַנט איבער די פייכטע אויגן און שטיל געזאָגט: „איך האָב אַזוי אַפּט געטראַכט וועגן דיר, בחורעץ מיינער. דו קומסט גראַד אין דער ריכטיקער צייט, וואָרום איך פיל אַז דער אַונט פאַלט צו“.

ער האָט זיך טאַקע ניט גענאַרט. מיט פיר חדשים שפעטער איז ער זאָנפט איינגעשלאָפן אין זיין אַלטן לענשטול. אַ בוך פון זיין באַליבטסטן שרייב-בער, ווילהעלם ראָאָבע, האָט זיך אים אַרויסגעגליטשט פון דער האַנט. ער איז געשטאַרבן אין מיטן ליינענען מיט אַ לייכטן, שמערצלעאָן טויט.

דער אַלטער פעטער האָט זיך קיין סך ניט נאַכגעפרעגט, דערפאַר אָבער האָט ער גערנוויליק גערעדט פון אַמאָליקע צייטן. דער זקן האָט אַ סך דורכגעמאַכט. אָבער דער גרעסטער אומגליק האָט אים געטראָפן ביים סוף פון זיין לעבן. זיין צווייטער זון איז געפאַלן אויפן פראַנצייזישן פראַנט. זיין עלטסטער זון, מיין קוויין יאַקאָב, איז צוריקגעקומען פון דער מלחמה אַ שווער קראַנקער און איז געשטאַרבן אין אַ קורצער צייט דערנאָך. די מומע דינה האָט נאָך געלעבט. זי איז געגאַנגען באַזוכן איינע פון אירע טעכטער און האָט באַלד געדאַרפט זיין צוריק. עס האָט טאַקע לאַנג ניט געדויערט און מיר האָבן דערהערט ווי זי שטייגט לאַנגזאַם אַרויף די טרעפּ. גאָט מיינער, ווי דיק זי איז געוואָרן! איך האָב זי געקענט נאָך פאַר איר חתונה. דעמאָלט איז זי געווען אַ בילד־שיין מיידל, אַרומגערינגלט מיט אַ סך פאַרערערס. זי האָט זיי אַלע געלאָזט לויפן און אויסגעקליבן מיין פעטער, כאָטש ער איז געווען צום ווייניג ציקסטן מיט אַ יאָר צען עלטער פון איר. ער האָט זי האַרציק ליב געהאַט, זיין דינהן. איך דערמאָן זיך נאָך זייער ערשטע וווינונג אין דער האַל; איך זע נאָך פאַר מיינע אויגן דאָס בילד ווי ער נעמט זי אַרום פאַרליבט און פאַרציט דאָס ליד: „איין רהינישעס מעדכען, איין רהינישער וויין“.

וואָס די צייט קאָן נאָר מאַכן פון אַ מענטשן. אומזיסט האָב איך זיך געמיט צו געפינען אַ צוזאַמענהאַנג צווישן דעם שיינער רהינגלענדערין מיט אַט דער אומגעלומפערטער, אַלטער פרוי, מיטן פאַרלאַפענעם פנים. ערשט ווען איך האָב זי געהערט לאַכן און זי האָט זיך פריילעך צעפלוידערט, האָב איך ווידער דערקענט די אַמאָליקע דינה.

אַ גאַנצע וואָך זיינען מיר נאָך פאַרבליבן אין מאַינץ. איך האָב זיך געזען מיט מיין שוועגערין און מיט איר געראַטענעם זון פיליפּ, וואָס איז ענלעך צו מיין פאַטער ווי צוויי טראָפן וואַסער. איך האָב אויך געזען מיין פלימעניצע דאַרכען. זי האָט שוין חתונה געהאַט און האָט צוויי קינדער פון צוויי־דריי יאָר. און איך האָב זיך אויך געזען מיט מיינע יוגנט־פריינד לואיס גערטלאַך, יאָן דיעהם, פאַול מינק און קאַרל בורקהאַרדט. מיר זיינען זיך צונויפגעקומען אין איינפאַרהויז צור זאַננע. איך האָב מיר עס קוים געקאַנט פאַרשטעלן, אַז מיר האָבן זיך אַזוי לאַנג נישט געזען. די פריילעכע חברה־לייט פון אַמאָליקע

יאָרן, זיינען אַלע געוואָרן אַלטע יינגלעך ווי איד, אָבער זיי האָבן אַלע זיך באַנעמען אַזוי ניט־געצווונגען, מיט אַזוי פיל צוטרוי, גלייך ווי מיר זאָלן ערשט נעכטן זיך האָבן געזען דאָס לעצטע מאָל.

אַלע זיינען זיי אָנגעשלאָסן אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. צוויי פון זיי, לואיס גערטלאַך און פּאַול מינק, זיינען געווען מיטגלידער פון דער ערשטער אַנאַרכיסטישער גרופּע, וואָס איד האָב מיט יאָרן צוריק געגרינדעט אין מאַינץ, און ס'איז פאַר מיר געווען אַ באַפּרידיקונג פּעסטצושטעלן, אַז עס לעבט נאָך אין זיי עפּעס פונעם אַלטן גייסט. עס האָט שוין שאַרצעט אויף טאָג ווען מיר האָבן זיך צעזעגנט און זיך האַרציק געווינטשן אויף ווידערזען. אויפן צווייטן טאָג זיינען מיר געפאַרן קיין אַפּענבאָד אַם מאַרן צו זיין אומגעריכטע געסט ביי מיין ברודער פּריץ. בעת דער צוג איז לאַנגזאַם געפאַרן איבער דער אייזערנער בריק, זיינען מיר ביידע געשטאַנען ביים וואַגאַן־פּענצטער און געקוקט אויף די טורעם־שפיצן און דעכער פון יענער זייט טייך ביז ס'איז פאַרשווינדן פון אונדזערע אויגן דער לעצטער רעשט פונעם פּרעכ־טיקן בילד. איד בין געווען גליקלעך ביים געדאַנק אַז איד האָב אויף ס'ביי געפונען די שטאַט פון מיין יוגנט און באַנייט מיין פאַרבּינדונג מיט נאַנטע און טייערע, וואָס איד האָב אין די לאַנגע יאָרן אין דער פּרעמד שוין געהאַט כּמעט ווי פאַרגעסן.

אין עלטערן-הויז

יעטועדער מענטש ווערט געבוירן מיט געוויסע נייגונגען, א ירושה-פארמעגן פון זיינע פאָרעלטערן, וואָס ווערט אים מיטגעגעבן שוין אין וויגל אַרײַן. אין לויף פון זײַן אַנטוויקלונג ווערן אָט די נײַגונגען סאַלידער, זײ ווערן דעם מענטשנס ספּעציפישע אײַגנשאַפּטן, די קווינטעסענץ פון זײַן גאַנצן כאַראַקטער. מע דאַרף אײַנגאַנצן פאַרזען אַלע טיפּערע מענטשלעכע דערפאַ-רונגען, כדי צו האַלטן אָ דער מענטש קומט יאַקאַבי אויף דער וועלט ווי אַ נײַט-באַשרײבענער בױגן-פאַפּיר און אָ ס'איז אַ פּראַגע פון פּורן צופאַל וואָס פאַר אַ ווענדונג זײַן לעבן נעמט אָן שפּעטער. אָבער שוין גאַר אויסן וועג איז די מײַנונג, אָ דער יחיד איז דורכאױס נײַט מער ווי דער טרעגער פון געירשנטע נײַגונגען און אָ סע באַווירקט אים נײַט, נײַט די סבײַבה, נײַט די שטרעמונגען פון דער צײַט.

דער מענטש איז פאַר אַלעמען אַ סאַציאַל באַשעפּעניש און דער סאַציאַל-לער סטימול איז אײנער פון די וויכטיקסטע פאַראויסזעצונגען פאַר זײַן אײַנ-דױודעלן באַוווּסטזײַן. די אַרומיקע סבײַבה, די באַצױנג צו זײַן מיטמענטשן, די דערצױנג, דער אָפּזאַץ פון באַזונדערע אײַדיען-ריכטונגען, טראַדיציאָנעלע פאַראורטיילן פון אַ רעליגיעזן, פּאַליטישן אָדער אַלגעמײנעם כאַראַקטער און אַפילו אַנדערע פאַקטאָרן, — ווירקן אומאױפהערלעך אויף אונדזער פּערזענ-לעכן האַנדלען און מאַרקירן אונדזער גאַרע נאַטור. אין פּלוג איז אונדזער גאַנ-צע עקסיסטענץ אַ כּסדרדיקער אומבײַט פון ווירקונגען מצד די געירשנטע אײַגנשאַפּטן, אָדער מצד די אויסשטראַלונגען פון דער אַרומיקער סאַציאַלער סבײַבה. אַפילו אַזא אײנער וואָס איז פון דער נאַטור דורכאױס קאַנסערוואַטיוו, איז אויך נײַט באַוואַרנט צו בלייבן אײַנגאַנצן אומבאַווירקט פון דער אַרומי-קער וועלט און ער מוז דערמיט ווי סע נײַט איז שלום מאַכן, וואַלט עס נײַט געווען אַזוי, וואַלט בכלל נײַט געווען קײן שום גײסטיק לעבן און קײן שום אײבערגעשטאַלטונג פון די סאַציאַלע לעבנס-באַדינגונגען.

די אײנדרוקן פון דער פּרײַערסטער יוגנט שפּילן דערפאַר אַ בײז גאַר וויכטיקע ראָל אין דער אַנטוויקלונגס-געשיכטע פונעם אײַנצלעם מענטשן.

דאָס טאָר מען בשום אופן ניט אונטערשאצן, מחמת די איינדרוקן פון די קינדער־יאָרן זיינען תמיד די סאַמע אָנהאַלטעוודיקע; זיי באַווירקן די פאַר־מירונג פונעם כאַראַקטער, בעת די איינגעבוירענע נייגונגען זאָגן אונטער דעם אינדיווידום זיין רעאַגירן אַזוי אַדער אַנדערש אויף זיינע ערשטע איינדרוקן. דערפון טאַקע נעמט זיך דאָס אַלערהאַנט דענקען, פילן און באַנעמען זיך פונעם איינצלנעם אָפילו אין די זעלביקע סאַציאַלע באַדינגונגען. יעדער פרוו צו וועלן אָנהענגען אַ באַשטימטער מענטשן־גרופע און אַלגעמיינעם כאַראַקטער אויפן סמך פון ראַסע, נאַציע אַדער קלאַס, איז דערפאַר ניט מער ווי אַן אַליין־גענאַרעריי, וואָס האַלט ניט אויס קיין שום טיפּערן אַנאַליז.

די ריכטיקייט פון אַט דער דערקענטעניש ווערט פאַר מיר אַלץ קלאַרער און קלאַרער ווען איך טראַכט איצט נאָך וועגן מיין אָפּגעגאַנגענעם וועג אין לעבן. איך האָב פרי געמוזט פאַרלאָזן מיין היים, בין אויסגעווען אין אַ שפּאַר ביסל לענדער און מיט פאַרשיידענע מענטשן־גרופעס צוזאַמען געלעבט, גע־ווירקט, געהאַפט און געקעמפט. איך האָב געטיילט זייער פריידן, אויסגעטראָגן מיט זיי זייערע ליידן און אומעטום האָב איך געפונען פריינד און קעגנער. אַ סך זיינען מיר געוואָרן גאַנץ נאַענט און אינטיים. דער פאַקט וואָס מיר זיינען געווען פון פאַרשיידענע אָפּשטאַמונגען און געבוירן געוואָרן אין פאַרשיידענע ערד־טיילן, האָט קיינמאַל צום מינדסטנס זיך ניט אָפּגערופן אויף אונדזערע באַציונגען. פאַרקערט, דאָס האָט צוגעגעבן דער פריינדשאַפט אַ באַזונדערן רייך און גורם געווען זי זאָל זיין נאָך וואַרעמער, האַרציקער.

איך האָב מיך קיינמאַל ניט באַטראַכט פאַר בעסער פון אַנדערע. יעדער נאַציאָנאַלע מיסטיק איז מיר געבליבן פונקט אַזוי פרעמד ווי ס'איז מיר דער ראַסן־שגען פון יענע באַנומענע פּסיכאָפאַטן, וואָס ראַסן־שנאה איז פאַר זיי דער סוראַגאַט פאַר פעליקע פּערזענלעכקייט־ווערטן. איך האָב אומעטום גע־זוכט צוערשט דעם מענטשן און מיין מיען זיך איז אין דעם פרט זעלטן געווען אומזיסט. אין מיין באַציונג צו מענטשן האָב איך אָבער אויך קיינמאַל ניט געהאַנדלט קעגן מיין אייגענעם ווילן, פון וועגן עפעס אַ שולד־געפיל. בלויז אַ שווינדלער זאָגט צו מער וויפּל ער האָט. דאָס מאַכן זיך פאַר „בעסער“ ווי מע איז, איז די ערגסטע פון אַלע אַכזריותן. דאָס גיין אויף כוח קעגן דער אייגענער פּערזאָן, איז תמיד אַ צייכן פון כאַראַקטער־שוואַכקייט. זיי ווי דו ביסט און מאַך ביי זיך אָפּ, אַז אַזוי איז אויך דער אַנדערער — דאָס איז די טיפּסטע חכמה פון יעדער דאַאיקייט.

ווען איך דערמאָן זיך איצט אין מיינע יוגנט־יאָרן און באַנעם דערביי קלאַר אַ סך זאַכן וואָס זיינען פריער ניט דערגאַנגען צו מיין באַוווּסטזייך, פיל איך אַז אָפילו היינט נאָך איז אין מיר לעבעדיק אַ סך פון דעם, וואָס שוין אין מיינע קינדער־יאָרן האָט עס געהאַט פאַרעם און פיזינאָמיע. פאַר מיר איז עס בלויז אַ באַוווּז צו וואָס פאַר אַ גראַד די איינדרוקן פון דער יוגנט באַ־אינפלוסן אונדזער גאַנצן שפּעטערדיקן גורל אין לעבן.

איך בין געבוירן געוואָרן דעם 25סטן מערץ 1873, דאָס צווייטע קינד ביי מיינע עלטערן. מיין פאָטער איז געווען אַ נאַטן-גראַווירער און געאַרבעט לאַנגע יאָרן ביי דער פירמע שאַט און זין אין מאַינץ. ער איז געשטאַרבן ווען איך בין אַלט געווען קנאַפּע פינף יאָר. מיין מוטער האָט געשטאַמט פון אַן אַלטער מאַינצער בירגערשאַטאַנד-פאַמיליע. אירע עלטערן האָבן אַמאָל געהאַט בעסערע יאָרן, אָבער אין אַ צייט פון אַלגעמיין געשלאַגענע געשעפטן, האָבן זיי אָנגעווירן זייער באַשיידן פאַרמעגן. פון מיין פאָטער זיינען מיר פאַרבליבן בלויז ווינציק, אי דאָס גאַנץ פאַרגעפלטע זכרונות. ער איז געווען הויך-גע-וואַקסן, אַ שטאַלטער מאַנספאַרשויך, מיט האַלב-בלאָנדע האָר, היפשער באָרד און גרויסע, בלויזע אויגן. אינמאָל אין אַ הייסן זומער-טאָג ווען ער איז אַהיימ-געקומען פון דער אַרבעט, האָט מען גראַד געבראַכט צופירן די באַשטעלטע קוילן פאַרן ווינטער. מיין פאָטער האָט געהאַלפן די אַנלאַדער אַראַפּטראַגן די שווערע זעק אין קעלער אַרײַן. גאַנץ דערהיצט האָט ער זיך דערנאָך צוגע-כאַפט צו אַ גלאַז אייז-קאַלטן וואַסער. קורץ דערויף איז ער פאַרשלאַפט גע-וואָרן אויף אַ שווערער לונגען-אַנצינדונג, וואָס איז שנעל איבערגעגאַנגען אין אַ גאַלאַפּירנדיקער שווינדזוכט. עלף חדשים שפעטער איז ער געשטאַרבן אין עלטער פון קנאַפּע פיר-און-דרייסיק יאָר.

מיין מוטער האָט זיך געפאַרעט אין קיך און איך האָב זיך געשפּילט אין צימער וווּ ס'איז געלעגן מיין קראַנקער פאָטער. פּלוצים האָב איך דערהערט אַ שווער קרעכצן. מיט אַ מאָל האָט ער זיך אויפגעזעצט, אויסגעשטרעקט די האַנט צום קרוג וואַסער און געוואַלט צוטראַגן צום מויל. דער קרוג איז אים אַרויסגעפאַלן פון דער האַנט און זיך צעבראַכן. דער קראַנקער איז צוריק אַוועקגעפאַלן אויפן קישן און פאַרדעמפט געכאַרכלט. אויף מיין געשרי איז מיין מוטער אַרײַן אין צימער. דער דאָקטער איז גלייך געקומען, ס'איז שוין אָבער געווען נאָך אַלעמען. איך געדענק ווי מיין מוטער האָט אין איר פאַר-צווייפלונג זיך אָנגעכאַפט ביים קאַפּ און אויסגעבראַכן אין אַ יאַמערלעך גע-וויין און ווי מיין באַבע און דער פעטער רודאָלף האָבן מיט אַלע זייערע כוחות געפרוווט זי באַרוואַקן.

דערנאָך איז געווען דער טאַג פון דער באַערדיקונג. איך האָב געזען ווי צוויי מענער געקליידט אין שוואַרצן, האָבן אַראַפּגעטראַגן דעם שווערן טויטן-קאַסטן פון די טרעפּ. פאַר דעם טויער איז געשטאַנען דער טויטן-וואַגן, עס זיינען געווען פאַרזאַמלט קרובים און פריינט, וואָס זיינען געקומען באַ-גלייטן מיין פאָטער צו זיין לעצטן רופלאַץ. ווען עטלעכע פונעם עולם האָבן גענומען זיך אַרומפאַרן ביים אַרײַנרוקן דעם טויטן-קאַסטן אין וואַגן אַרײַן, בין איך צוגעשפרונגען און אויך צוגעלייגט אַ האַנט. די באַבע האָט מיך אויף גיך אַוועקגענומען און מיך אַרײַנגעפירט צוריק אין שטוב אַרײַן. דאָס איז בערך אַלץ, וואָס ס'איז מיר פאַרבליבן אין זכרון פון מיין פאָטער.

מיר זיינען דערנאך ווייטער געבליבן וווינען אין דער זעלביקער דירה וואָס פּרזער אויף דער מינסטער גאַס. מיין ברודער פּיליפּ איז געווען עלטער פון מיר מיט פינף יאָר און פּריצכן איז געבוירן געוואָרן קנאַפע צוויי חדשים פאַר מיין פּאַטערס טויט. די אַלטע באַבע, מיין מוטערס מוטער, האָט זיך אַריבערגעצויגן צו אונדז, אויך דער פעטער רודאָלף, דער פּעטער ווי מיר פּלעגן אים רופן, האָט געווינט ביי אונדז; ער איז צו יענער צייט נאָך ניט געווען קיין באַווייבטער.

פאַר מיין אומגליקלעכער מוטער זיינען אַנגעקומען שווערע צייטן. דער-נערן דריי קינדער איז ניט געווען פון די לייכטע זאַכן. זי איז אַבער געווען אַ פּרוי מיט אַ סך מוט און האָט פאַרשטאַנען ווי אַזוי זיך אַדורכצושלאָגן. זי האָט געצויגן חיונה פון נייען העמדער און איינינעם מיט דער באַבען געפירט די שטוב-ווייטשאַפט. זי פּלעגט אָפט אַרבעטן ביז אין דער שפּעטער נאַכט אַרײַן, באַזונדערס אונטער די גרויסע חגאות. זי האָט אַבער ניט געטראָגן קיין ביטערניש אין האַרצן און איז ניט געווען ברוגו אויף דער וועלט. זי האָט קיינמאַל ניט פאַרפּאַסט אַ געלעגנהייט צו פאַרשאַפן די קינדער עפעס אַ פאַר-געניגן. די קרובים האָבן איר גרייטווייליק אונטערגעשטעלט אַן אַקסל. אין אונ-דזער פּאַמיליע האָט געהערשט שלום-בית. ס'איז גאַרניט שייך געווען עמעצער זאָל זיך זוכן מחלוקת. מיר זיינען געווען אַרעם, אַבער פון קיין גוים האָב איך אין מיינע קינדער-יאָרן ניט געוויסט. מיר האָבן געהאַט גענוג צו עסן, אונ-דזער אַנטאָן האָט די מוטער אַליין צוגעשניטן און אויפגענייט. ס'איז ניט געווען גריינלעך עלעגאַנט, אַבער אַנגעטאָן זיינען מיר געווען. מיינע שפּיל-חברים זיינען צום מיינסטן אויך ניט געווען בעסער אַנגעטאָן. פּאַקטיש האָב איך אין מיינע קינדער-יאָרן זיך ניט אַנגעטראָפּן מיט עמעצן וואָס זאָל אויף אַן אמת האָבן געליטן הונגער. פאַר עפעס אַזוינס איז די שטאַט געווען צו קליין און די מענטשן זיינען געווען צו ענג פאַרבונדן מיטאַנאַנד.

מיין מוטער איז געווען אַ האַרציקע נשמה. זי איז געווען אידל געבויט אַבער שלאַנק, אַ קאַפּ געדיכטע, שוואַרצע האָר און גרויסע, איינדריק-לעכע אויגן. איר שמאַל פנים איז געווען רעגלמעסיק און פיין געשניטן. זי איז געווען דער טיפּ פון אַן עכטער רהינלענדערין, מיט אַלע קענצייכנס פון אַן אַלטער קולטור-גרופע, אַן אַלטגעזעסענער דאָ-הי זינט אַ סך יאָרהונדער-טער. איך האָב זי קיינמאַל ניט געזען אויפגעבראַכט אָדער זי זאָל אויף אַן אמת ווערן אין כעס. קיין שום זאַך האָט ניט געקאַנט צעשטערן איר רואיק געמיט און זי איז תמיד געווען מילד אין אירע מיינונגען וועגן מענטשן און זאַכן. ווען זי איז געזעסן ביי איר אַרבעט, האָט איר קלינגעוודיקע אַלט-שטים אויסגעפילט דאָס צימער און אַז מיר האָבן צומאַל מיטגעזונגען מיט אונדזערע העלע, קינדערישע שטימען, איז עס טאַקע געווען אַ פרייד זיך צוצוהערן. מיין מוטער האָט געקענט אַן אַ שיעור אַלטע פּאַלקסלידער און פּרעכטיקע רהיין-באַלאַדן, וואָס זיינען מיר פאַרבליבן אין זכרון ביז אויף היינט. בלויז

אין די ערשטע פאַרחושכטע חדשים נאָך מיין פּאָטערס טויט, איז ביי אונדז אין שטוב געווען טרויעריקן שטיל און ס'איז פאַראיבער אַ לאַנגע צייט ביז מיר האָבן זי פונסניי געהערט זינגען.

אין דער קירך האָט מיין מוטער קיין פוס ניט אַריינגעשטעלט, כאַטש אויפגעוואַקסן איז זי אין אַ פרום קאַטוילישער שטוב. דאָס איז געווען דער איינפלוס פון איר ברודער, וואָס פאַר אים וואָלט זי געווען גרייט אַוועקצוגעבן דאָס לעבן. אַזוי אַרום האָט אונדז קינדער אויסגעמיטן די פאַטאַלע ווירקונג פון דער קירך און מיר זיינען פטור געווען פון אירע דאָגמעס. פאַר מיין שפּעטערדיקער אַנטוויקלונג איז דאָס געווען אַ גרויס געווינס. שוין נאָך מיין מוטערס טויט האָט דער פעטער רודאָלף מיר דערציילט ווי קורץ פאַר מיינע עלטערנס חתונה, איז אַ קאַטוילישער גלח געקומען צו מיין מוטער אַהיים זי אויסצושטראַפן און וואַרענען קעגן דער זינד חתונה צו האָבן מיט אַ פּראַטעסט-טאַנט. מיין מוטער האָט אים דערויף געענטפּערט: „איך האָב אים ליב און ליבע איז ניט קיין זינד“. ווען דער נשמה-פאַרוואַרגער האָט געזען אַז ער וועט דאָ גאַרניט אויספועלן, האָט ער געפרוווט אַרויסבאַקומען פון מיין מוטער כאַטשבי דעם צוואַג, אַז זי וועט אירע קינדער דערצייען קאַטויליש. ווען ער האָט אויך דערויף באַקומען אַן אויסדריקלעכן „ניין“, איז ער אַוועק אָן אַ „גוטן טאַג“ און זיך מער קיינמאַל פאַר איר ניט געוויזן.

אַן אויסנעמיקע פרוי איז געווען מיין באַבע. זי איז געווען האַלב בלינד, אָבער שטענדיק אויפגעלייגט און גוט געשטימט. מיטן גאַנצן האַרצן האָט זי געהאַלפן דער מוטער אין דער אַרבעט און ניט געקוקט אויף איר עלטער. איז זי געווען אויסערגעוויינטלעך פלינק און רירעוודיק. די אַלטע איז יעדן זונטיק געגאַנגען אין דער קירך, זי איז אָבער ניט געווען פרום איבער דער מאָס. און אַפילו וועלטלעך געשטימט. ווי די מערסטנס אַלטע פרויען וואָס איך האָב געקענט אין מיינע יונגע יאָרן, איז זי אָבער געווען שרעקלעך אי-בערגלייבעריש. טאַמער האָט זי געהאַט עפעס אַ חלום, האָט זי ניט גערוט ביז זי איז ניט דערגאַנגען דעם ריכטיקן באַשייד. זי איז געווען אַ מייסטערין צו דערציילן שרעקלעכע מעשיות, אַלץ אַזעלכע וואָס מיט „אונדזער שולד-בילדונג“ וואָלטן מיר אין חלום אַפילו זיך ניט געקאַנט פאַרשטעלן. איינע פון אירע משונה-וונדערלעכע מעשיות האָט אויף מיר געווירקט באַזונדערס שטאַרק. די אַלטע האָט מיט שטייפן ערנסט דערציילט וועגן דעם, אַז אין דער האַל — אַ פאַרוואַרפן געסל וווּ אַפילו בייטאַג זעט מען דאַרטן זעלטן אַ לעבע-דיקן נפש — באַווייזט זיך אין מיטערנאַכט אַ שוואַרץ-געקליידטער מאַן, וואָס שטייגט אַראָפּ די טעפּאָן-טרעפּ, האַלטנדיק דעם אייגענעם קאַפּ אונטערן אַרעם. איך ווייס ניט פאַר וואָס, נאָר אַט די מעשה האָט מיך אינגאַנצן צע-שרויפט. איינמאַל האָב איך געפרעגט מיין מוטער, צי אַזא זאך קאָן טאַקע מעגלעך זיין. זי האָט מיט אַ שמייכל מיר אַ גלעט געטאַן איבערן קאַפּ און מיך געפרעגט, צי קאָן איך מיר פאַרשטעלן, אַז אַ מענטש אָן אַ קאַפּ זאָל

גיין שפאצירן. ניין, דאָס האָב איך אויף יעדן פאַל ניט געקאָנט. ווען איך האָב שפּעטער אָפּן אַרויסגעזאָגט דער באַבען מיין צווייפּל, האָט זי זיך פאַר-רופּן אויף איר אַלטער פּריינדין ווידערשטיין, וואָס האָט מיט אירע אייגענע אויגן געזען דעם מענטשן אָן אַ קאַפּ. די באַבע האָט מיר באַשריבן די גרוי-ליקע סצענע מיט אַלע פּיטשעווקעס, אָט ווי זי אַליין וואַלט דערביי האָבן געווען. ווען איר פּריינדין האָט אין טויט-שרעק זיך געלאָזט לויפּן צו דער וויליגיס-גאַס, האָט דער פרעמדער אַ שלידער געטאָן זיין קאַפּ אין איר זייט אַריין. דער קאַפּ האָט זיך אַזוי געראַלט ביז צום וויהערגאַרטן און די גאַנצע צייט געשיט מיט טויטע קללות. די אומגליקלעכע פּרוי איז אויפּן צווייטן טאַג פאַרשלאַפּט געוואָרן מיט אַ שווערער גערווען-קראַנקייט, וואָס האָט זי שיעור ניט אַריינגעטריבן אין קבר אַריין.

די מעשה האָט מיך אַ לאַנגע צייט ניט אויפּגעהערט מאַטערן, און איך האָב באַשלאָסן צו דערגיין צו אַ טאַלק. אין אַ שיינער נאַכט האָב איך זיך אַרויסגעשטאַרט פון דער שטוב קיינער זאָל עס ניט באַמערקן און אוועקגע-שפּרייזט צו דער האַל. ס'איז דאַרטן געווען שטאַק שטיל ווי אין אַ קבר און מיינע טריט האָבן אָפּגעהילכט אויף דער פאַרשטומטער גאַס. דער אַלטער סטעפּאַן-גלאַק האָט אָנגעזאָגט די צוועלפטע שעה. ציטערנדיק האָט דאָס שווע-רע שלאָגן פונעם גלאַק. זיך פאַרהאַלטן אין דער שטילקייט פון דער נאַכט. ס'איז מיר געוואָרן אַביסל קאַלעמוטנע אויף דער נשמה, איך האָב זיך אָבער געהאַלטן שטראַם. פאַרשטעקט אונטער אַ דיקן בוים, האָב איך געוואַרט דע-רויף וואָס סע דאַרף דאָ פאַסירן. אַ גוטע שעה האָב איך זיך אַזוי ניט אַ ריר געטאָן פונעם אַרט. ווען דער גלאַק האָט ענדלעך אויסגעשלאָגן איינס דעם זייגער און דער קאַפּלאָזער וואַנדערער האָט זיך נאָך אַליץ ניט באַוויזן, האָב איך אַביסל אָן אַנטווישטער, זיך געלאָזט גיין אַהיים. זינט דעמאָלט בין איך פּטור געוואָרן פון אַלע זאַבאַבאַנעס. פון אייגענער דערפאַרונג האָב איך גע-וויסט וואָס איך האָב צו האַלטן פון אַזעלכע זאַכן.

פון אַלע אירע אייניקלעך בין איך ביי דער באַבען געווען באַזונדערס איינגעבאַקן אין האַרצן. צי דאָס איז געווען דערפאַר וואָס איך בין געווען דער סאַמע פאַרשייטער פון אַלע, ווייס איך ניט, אָבער ניט געקוקט אויף מיינע קונדעסעוואַטע שטיק, האָט זי מיך ניט אָפּגעלאָזט פונעם אויג און מיך געקעכלט ווי אָן איינציק קינד. אַז איך האָב איר צומאַל אונטערגעוואַרפּן אַ זשאַבע אין בעט אַריין, אָדער אוועקגעשטעלט ביי איר אין צימער אָן אויפּגע-מאַכט פודלעל מיט הישעריקן, פלעג איך דערפאַר פון איר קריגן געשלאָגן, ס'איז אָבער געווען אָן אמת פאַרגעניגן צו באַקומען פון איר שמיצלעך. איך קאָן דאָס זאָגן מיט אַ רואיק געוויסן, ווייל איך בין אויף דעם עסק געווען אַ געניטער מבין. דערביי פלעגט עס איר דערנאָך שטענדיק באַגן טאָן און מיט קליינע מתנות פלעגט זי זיך באַמזען איינשטעלן פונסניי דעם פּריערדיקן צושטאַנד.

די אלטע האָט געהאַט ביי אַ האַלב טויַן פרייַנדינס פון איר עלטער. יעדן דאָנערשטיק נאָכמיטאָג פלעגן זיי זיך צונויפקומען אויף אַ „קאָפּע-קרענצל“ ביי אַן אַנדערער פון זיי. איינע פון מיין באַבעס פרייַנדינס, פרוי דעסווייטס, האָט געהאַלטן אַ געוועבל פון פוטער און מילך אין דער קאַפּוצינער-גאַס. אַז דער צונויפקום פלעגט אויספאַלן ביי אַט דער פרוי, פלעגט מען דאָרט תמיד דערלאַנגען צום טיש פּרעכטיקן שמאַנט מיט צימרינג און אויסגע- צייכנטן פיינקוכן. די באַבע האָט געוויסט ווי איך פאַסמאַקעווע זיך מיט אַזעל- כע לאַקעטקעס און פלעגט מיך פון צייט צו צייט מיטנעמען צו אירע דאָ- נערשטיקע צונויפקומענישן. איך פלעג מיטגיין מיט איר מיט געמישטע גע- פילן. דער קאָפּע-שמועס פון די אלטע פרויען איז מיך ווינציק וואָס אַנגע- גאַנגען, אָבער שמאַנט מיט פיינקוכן זיינען פאַר מיר געווען אַ צו שטאַרקער צוצי-כוח, אַז איך זאָל קאַנען ביישטיין דעם נסיון.

אויף איינעם אַזאַ צונויפקום ביי דער פרוי דעסווייטס, ווהיין די באַבע האָט מיך ווידערמאַל מיטגענומען, האָב איך ניט ווילנדיק אַנגעמאַכט יענע צרה. איך בין געזעסן ביים קיילעכדיקן טיש צווישן די אלטע וויבער. איך האָב שוין געהאַט אַריינגעפאַקט אַ גרויסן טעלער שמאַנט מיט עטלעכע היפשע רעפטלעך פיינקוכן, אַזוי אַז דער ווייטערדיקער טייל פונעם צונויפקום האָט פאַר מיר אַנגעוויירן יעדן אינטערעס. איך האָב זיך גענוידיעט אַ שרעק און פון ניט האָבן וואָס צו טאָן, גענומען געשמאַק שאַקלען מיט די פיס אונטערן טיש. ביז איך האָב ניט ווילנדיק אַ זעין געטאָן מיט אַ פוס אין טיש-פלאַך פון אונטן, אַז ס'איז באַשערט אַן אומגליק... דער קאָפּע-טאַפּ אויפן וואַקלדיקן געשטעל האָט זיך אַ בייג געטאָן און אויסגעפליוכעט אַ גרויסן ברוינעם פלעק אויפן שניי-ווייסן טישטעך.

נו, אַט דאָס הייסט אַפּטאָן אַ פּיין שטיקל אַרבעט. איך האָב געפילט ווי סע פאַרפעלט מיר דער אַטעם. שטיל ווי אַ מייזעלע בין איך געבליבן זיצן אויפן אָרט און מיט פלאַטערניש געוואָרט אויפן שטורעם וואָס וועט אַט-אַט זיך צעבושעווען איבער מיין זינדיקן קאַפּ. איך האָב אָבער געוואָרט אומזיסט. די אלטע פרויען זיינען מיטאַמאַל אַנטשוויגן געוואָרן און געבליבן זיצן מיט פנימער בלייך ווי קרייד. ביז מיין באַבע איז די ערשטע געקומען צו זיך און קוים אַרויסגעשטאַמלט: „דאָס איז אַ שלעכטער סימן, זיכער איז עמעצער געשטאַרבן.“

און ס'איז אַוועק אַ געפילדער אויף טיש און אויף בענק. אַלע האָבן אויף אַ מאָל זיך צעגראָגערט. מען האָט ניט געהערט די אייגענע ווערטער. יעדע איינע האָט פעסט געגלייבט אַז ס'איז אַ פאַרצייכן פון אויבן. מיר אַליין אָבער איז אַ שטיין אַראָפּ פונעם האַרצן. דערצו נאָך בין איך רייכער געוואָרן מיט אַ דערפאַרונג און פון איצט אָן האָב איך מיר געהאַט מיינע אייגענע געדאַנ- קען יעדער מאָל, ווען ס'איז געקומען צו רייך וועגן סימנים און ווונדירן ווען איך האָב מיט עטלעכע טעג שפעטער אויסגעגעבן מיין סוד דעם פעטער

איז ער שיער ניט אַוועקגעפאלן פאַר געלעכטער און פאַר לויטער פאַרגעניגן מיר געשענקט אַ גראַצער. אַט אַ וועלט! איך האָב זיך געלאָזט ווילגיין מיט אַ טעלער שמאַנט און עטלעכע נישקשהדיקע שטיקער פיינקוכן. האָב דערפאַר אָפגעדאַנקט מיט אַ קונדיסקע שפיצל, וואָס ס'איז מיר דערפאַר געקומען אַ גוטע פאַרציע שמיץ. איך אָבער האָב פאַר דער מעשה גאָר געקראָגן אַ מתנה אַ גאַנצן גראַצער. אויב אַזעלכע זאָכן פירן ניט אַרויף איינעם אויף פילאַסטאָ-פישע געדאַנקען, מעג מען וועגן אים באַשטימט זאָגן, אַז דער אַנטדעקער פונעם פולווער איז ער ניט געווען.

פונדעסטוועגן דאַרף מען זיך דורכאויס ניט פאַרשטעלן מיין באַבען ווי אַן עובר-בטלניצע מיט אַ קלעפקע אין קאַפּ. ניין, זי האָט געהאַט אַ יאָדערדיק-געזונטן שכל און איז געווען זיכער אין איר אורטייל. בלויז דער איבערגלויבן איז געווען איר שוואַכע זייט. איר קלאַרן פאַרשטאַנד קאָן מען בולט אַרויסזען פון אַט דעם עפיואַד. אין שפעטערדיקע יאָרן, ווען איך בין שוין געווען אַ בחורל אַ ברעך, און זיך אָנגעשלאָסן אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג, האָב איך ממש איינגעריסן וועלטן און אַגיטירט יעדן איינעם וואָס איז מיר נאָר געקומען צו דער האַנט. איך בין געווען אַזוי אַריינגעטאַן אין מיין פראַ-פאַגאַנדע-אַרבעט, אַז איך האָב זיך ניט אָפגעשטעלט אַפילו פאַר מיין באַבעס טייוול אַליין. און טאַקע, ווי האָב איך עס געקאַנט מאַנקירן מיין אייגענע באַבע? איך האָב מיט איר לאַנג און ברייט איינגעקנעלט מיינע אידייען און איר ביטער פירגעהאַלטן למאי זי לויפט יעדן זונטיק אין דער קירך דער גלח זאָל איר דאַרטן פאַרדולן דעם מוח. די אַלטע האָט מיך רואיק אויסגעהערט און האָט אַפילו געמאַכט אַ פאַר צושטימיקע באַמערקונגען. ווען איך האָב זי אָבער צום סוף אַ פרעג געטאַן, ווי זי וועט זיך באַגיין אויף ווייטער, האָט זי מיר פאַרויכטיק דערקלערט: „דאָס אַלץ איז זייער שייך, מיין קינד, און ס'איז גרייטעך מעגלעך אַז דו ביסט טאַקע גערעכט אויך, אָבער ס'איז ניט אויסגעשלאָסן אַז דער אַנדערער צד האָט אויך רעכט. וועל איך דערפאַר, פון זיכערקייט וועגן, אויך אויף ווייטער גיין אין דער קירך“.

אַ שטראַלנדיקע דערמאַנונג פון מיינע קינדער-יאָרן זיינען די לאַנגע ווינטער-אָונטן, אין גרויסן דאָך-צימער, ווען די באַבע פלעגט אונדז דער-ציילן אירע מעשיות. באַלד ווי עס ווערט נאָר פינצטערלעך, קומען מיר אַהיים מיט אונדזערע שליתלעך; אויפן טיש שטייען שוין פאַר אונדז גרייט דאַמפיקע שישלעך, מיר לידיקן זיי אויס איינס און צוויי, און זעצן זיך אַוועק מיט דער אַלטער ביי דער גרויסער הרובע, ווו ס'איז וואַרעם און געמיטלעך. אַ קליין נאַפּט-לעמפל באַלייכט נאָר קוים-קוים איין טייל פונעם צימער, די איבעריקע טיילן בלייבן איינגעהילט אין אַ טיפן שאַטן. די באַבע נעמט אַרויס איר שטריקוואַרג און בעת אירע רירעוודיקע פינגער וואַרפן איבער די אייגלעך, דערציילט זי אונדז אירע ווונדערלעכע געשיכטן. די גוטע אַלטיטשקע איז געווען אַן אויסגעצייכנטע דערציילעריין; צו אירע ווערטער האָט זי תמיד

צוגעלייגט מימיק און זשעסטן. איר אוצר מעשיות האָט זיך גאָר קיינמאָל נישט אויסגעשעפּט. פון איר האָב איך צום ערשטן מאל געהערט די געשיכטע וועגן ראָבינסאָן קרוואַט. וועגן גוליווערס רייזעס און וועגן גראַף מאַנטע קריסטאָ און זיינע אַוואַנטורעס אין שלאָס אײף. אָט די אַלע מעשיות האָבן באַזונדערס באַווירקט מיין קינדערישע פאַנטאַזיע.

באַזונדערס אָנגעלייגט איז ביי אונדז געווען דער באַבעס דערציילן וועגן די וויציקע איינפאלן און להכעיסדיקע זאַקוציעס פונעם רויבער-עלטסטן שינ-דערהאַנטס. דער לוסטיקער אינהאַלט פון אָט די מעשיות האָט אונדז תמיד געמאַכט לאַכן. מיט די שינדערהאַנטס מעשיות האָבן מיר זיך אַזוי פיל אָב-געהערט. אַז מיר האָבן זיי שוין געקענט אויף אויסווייניק, פונדעסטוועגן פלעגן מיר אַבער אַמאָל און נאָך אַמאָל זיך בעטן ביי דער אַלטער זי זאל אונדז עפעס דערציילן וועגן שינדערהאַנטס. די באַבע האָט פאַרשטאַנען בעסער ווי יעדער אַנדערער ווי אונדז צו האַלטן געשפּאַנט און ווי אַרויסצואַרבעטן מיט האַרץ דעם סאַמע עיקר פון אַ מעשה. מיט מיין דעמאָליטיקן אַביסל צו פשוטן לעבנס-באַנעם, האָט מיך באַזונדערס פאַרכאַפּט אָט די שינדערהאַנטס מעשה: אַ רייכע, גייציקע פויערטע האָט זיך אָנגעבאַטן פאַר איר מילך און אייער אַזאַ הויכן פרייז, אַז פאַר אַרעמע לייט האָט זיך עס גאָר נישט געשיקט צו קאַנען ביי איר עפעס קויפן. שינדערהאַנטס האָט זיך וועגן דעם דערוויסט. ער האָט מיט זיינע מענטשן געלויבערט אין וואַלד אויף דער זשענדער פויערטע. ווען זי איז פאַרבייגעקומען מיט דריי פולע טעפ מיט אייער, איז שינדערהאַנטס אַרויס פון זיין באַהעלטעניש. צוערשט האָט ער פאַר דער שלעכטער פרוי געהאַלטן אַ גאַנצן פריידיק און זי שאַרף אויסגעמוסרט. אָט דעם טייל פון דער מעשה האָט די באַבע אויסגעשפּילט ממש אַרטיסטיש. נאָך דער פאַרציע מוסר, האָט שינדערהאַנטס צוגעבונדן די פויערטע צו אַ בוים מיטן פנים צום שטאַם, האָט באַפוילן זיינע מענטשן איר אַריבערצוואַרפן די קליידער איבערן קאַפּ און די רויבער האָבן זיך אָנגעטאַן דאָס פאַרגעניגן צו באַשיסן מיט די אייער דעם הינטער-חלק פון דער שלעכטהאַרציקער פרוי.

אין מיין יוגנט איז אין פאַלק נאָך געווען היפש לעבעדיק דער זכרון וועגן שינדערהאַנטס. זיין בילד האָט מען נאָך געקאַנט געפינען אין אַ סך דאַרפישע שטובן און מע האָט נאָך אַפט געזונגען דאָס אַזוי אָנגערופענע שינ-דערהאַנטס ליד: „מענטשן זעט דעם שינדערהאַנטס און זיין אָנציע רויבער-שייקע“. אין מיין ענגערן אַרום האָט מען קוים געקאַנט אָנטרעפן אויף אַ מענטשן וואָס זאל נישט וויסן עפעס אַ מעשה וועגן שינדערהאַנטס. דאָס בוך „דאָס לעבן און מוטוויליקע פירעכצן פונעם רויבער-עלטסטן שינדערהאַנטס“ איז געווען איינס פון די פאַפולערסטע ביכער אין דער גאַנצער געגנט.

ווען מיר קינדער פלעגן פאַרבייגיין דעם הילצערנעם טורעם, פלעגן מיר מיט רעספעקט אַרויפקוקן צום פענצטערל מיט קראַטעס אויפן איבערשטן שטאַק, וווּ שינדערהאַנטס איז געזעסן פאַרשפאַרט, נאָכדעם ווי ער איז אַריינ-

געפאלן צו די פראנצויזן אין די הענט אריין. דאָס זעלביקע געפיל פלעגט אונדז אויך באַהערשן, ווען מיר פלעגן צוקומען אין נייעם גאַרטן צום פלאַץ וואָס דאָס פּאַלק האָט אַ נאַמען געגעבן שינדערהאַנעס-פּלאַץ, ווייל דאָ האָט מען פאַרשיט אין איין גרוב די געקעפטע איין-און-צוואַנציק רויבער. דאָס בלוט פלעגט אין מיר אויפקאָכן יעדער מאָל ווען די באַבע פלעגט פאַר אונדז אָפּשילדערן די שוידערלעכע סצענע פון יענער מאַסן-קעפּונג. דאָס גאַנצע בילד איז מיר געשטאַנען פאַר די אויגן מיט בולטער קלאַרקייט. איך האָב געזען די רויבערס געשמידטע אין קייטן אויף די שווערע וועגע-נער, וואָס שלאָגן זיך דורך לאַנגזאַם אַ וועג דורך דער מאַסע, ווי שינדער-האַנעס גיט צו קוראַזש זיין גרייז-גרויען פּאַטער און זיינע חברים אין לייד און פּיין, און דערנאַכדעם, זינגענדיק, שטייגט ער דער לעצטער אַרויף דעם עשאַפּאַט. מיט פאַרהאַלטענעם אַטעם פלעג איך דעמאָלט בלייבן זיצן אויף דער באַנק לעבן דער הרובע און מיט נשמה-ציטער שלינגען דער באַבעס יעדער וואָרט. פּונקט ווי עס וואָלט געגאַנגען די רייד וועגן טויט פון אַ קייסער.

די גליקלעכע קינדער-יאָרן

פון קיין צוואַנג האָבן מיר קינדער ניט געוויסט: מיר זיינען געווען פרייע פייגעלעך און געוואַקסן ווי אויף הייוון. די שטאַט איז געווען קליין. עס האָט ניט גענומען קיין צוואַנציק מינוט גיין, און מ'איז שוין געווען פון יענער זייט פונעם פעסטונג-גאַרטל. אין דער אַרומיקער געגנט זיינען געווען עטלעכע הערלעכע וועלדער: דאָס מילער-וועלד און דער גאַסענהאַמער וואָלד, וווּ מיר פלעגן זומער-צייט אָנגיין מיט אונדזערע שפילערייען. מיר פלעגן זיך אויך אַוועקלאָזן צום גוסטאַוּבוּרג און דאָרטן זיך באַדן אין מאַין. עס זיינען דאָרט תמיד געשטאַנען פאַראַנקערט טראַטוועס אין לאַנגע רייען. מיר פלעגן זיך געמיטלעך אויסלייגן אויף די קלעצער און זיך בראַטן אויף דער זון. מיר פלעגן דערנאָך כאַפן דעם אַנבליק פון אינדיאַנער, און אַז מיר פלעגן דערביי שפילן אין מלחמה און זיך צעלאָזן מיט אונדזערע קריגס-געשרייען און גע-פילדער, האָט מען געקאָנט מיינען אויף אַן אמת, אַז די גליקן פון דער ציווי-ליזאַציע האָבן צו אונדז נאָך נישט דערגרייכט.

ביים גוסטאַוּבוּרג האָב איך זיך אויסגעלערנט שווימען. מיינע שוויים-לערער האָבן אָנגעוואַנדן אַ גאַנץ אַריגינעלן מעטאָד: צוויי ווערגעלעצן האָבן מיך, אַ פּינף-יאָריקן שנעק, אָנגענומען ווי מע נעמט אָן אַ באַלן, איינער אונטער די אַרעמס, דער אַנדערער ביי די פּיס, מע האָט מיך געהאַלטן אין דער לופטן און געציילט: איינס, צוויי דריי — באַץ אין סאַמע טיפן וואַסער אַריין. איך האָב זיך געצאַפלט אין טויט-שרעק און געמאַכט קולות ביז אין הימל אַריין. ווען איך האָב שוין געהאַלטן אַט-אַט ביים דערטרונקען ווערן, האָבן די צוויי געמיטלעכע בחורים מיך אַרויסגעשלעפט און מיר אַריינגע-צימבלט אַ רעכטע פאַרציע שמיץ למאי איך האָב ניט געפרוּווט שווימען. אַזוי באַלד ווי איך בין אַביסל געקומען צו זיך, האָט מען אָנגעהויבן די שפּיל פּונסניי, ביז איך האָב ביסלעכווייז זיך אָנגעהויבן פּלישקען ווי אַ הונט און דערפּילט אַז איך קאָן מיך האַלטן אויפן וואַסער. די געניטונג האָט געהאַט אַ פעולה, דאָס איבעריקע איז שוין געקומען פון זיך אַליין. איך האָב שפּעטער אויפן זעלביקן אופן אויסגעלערנט שווימען אַ סך יינגלעך און האָב דערביי

פעסטגעשטעלט, אז מיינע תלמידים איבערגעוואלד, האָבן זיך אויסגעלערנט די שוויים-קונסט אַ סך גיכער ווי אין אַ שוויים-שול. היינט וואָלט איך אָט דעם מעטאָד קיינעם ניט רעקאָמענדירט, ווייל דאָס פּאָדערט פּונעם שילער שוין אַביסל צופיל. אָבער אויב מע האָט דערביי געהאַט דאָס גליק ניט דער-טרינקען צו ווערן, איז מען גאַנץ זיכער געוואָרן אַ גוטער שווימער.

איטלעכע צייט פון יאָר האָט געבראַכט מיט זיך אירע באַזונדערע שפּילן.

אז דער ליבער פּרילינג האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד, האָבן זיך אָנגעהויבן די ערשטע וועט-שפּילן אין אַפּיצירס-גאַרטן. ס'איז דערביי צו-געגאַנגען גאַנץ לעבעדיק. דערנאָך איז אָנגעקומען די אַזוי אָנגערופּענע קלי-קער-צייט, די צייט פון שפּילן מיט הילצערנע באַלנס. אָט די שפּיל איז אויך פאַר דער פּאָלקס-ווירטשאַפט געווען ניט אָן אַ געוויסן באַטייט: זי פּלעגט צושטעלן די גלעזערס עקסטרע אַרבעט און אַ סך פון אונדזער חברה פּלעגן אַריינכאַפּן עקסטרע פּאַרציעס שמיץ, אַזוי אַז שוין גאַר פּרי האָבן מיר געהאַט די געלעגנהייט זיך צו פאַרטראַכטן וועגן די געזעצן פון אַרבעט-פאַרטיילונג. אין מאַי פּלעגן מיר אין די אַוונטן זיך אַוועקלאָזן אין וואַלד אַריין כאַפּן מאַי-זשוקעס. מיר פּלעגן זיי שפּעטער אויסבייטן אין שטאַט אויף מעשענע קנעפּ און דערנאָך געווען די אמתע צעלייגערס ביים שפּילן אין קנעפּ. אַז ס'איז אונטערגעקומען אַ געלעגנהייט, האָבן איך אַוועקגעשטעלט אַ געעפּנט פּידעלע מיט מאַי-זשוקעס ביי דער באַכען אין צימער ווען זי איז געשלאָפּן. וואָס סע האָט זיך שפּעטער אָפּעטאַן, פאַרשפּאַרט מען האָבן אָן איבעריק רייכע פּאַנטאַזיע זיך עס פאַרצושטעלן. קיין מעשענע קנעפּ האָבן איך פאַר יענע מאַי-זשוקעס אויף יעדן פּאַל ניט באַקומען.

אין הערבסט פּלעגט מען זיך אַרומשליאַנדעווען אויף די אָפּגעשניטענע פּעלדער לעבן דער שטאַט, וווּ מיר פּלעגן לאָזן פּליען אונדזערע פּאַפּירענע שלאַנגען. און אָט איז דער ווינטער. פּונעם קעלער נעמט מען אַרויף די שליט-לעד, און ס'איז אַ לעבן אויף דער וועלט! מע לאָזט זיך אַראָפּוואַליען געניזוקט צו ווערן פּונעם לינזענבאַרג אַדער ביים אַלטן ווינט-מילכל, אַדער מיר פאַר-פירן גאַר אָן אמתע מלחמה מיט שניי-באַלס. באַלד נאָך ניי-יאָר האָט מען זיך אָנגעהויבן גרייטן צום קאַרנאַוואַל און סע האָט געפּלאַקערט די אַרבעט ביים שניצן גראַגערס. די אַלטע שטאַט איז געגאַנגען כאַדאַראַם, ווען מיר האָבן מאַרשירט דורך די ענגע געסלעך צום טאַקט פון די גראַגערס, און פּריללעך איז מען דערביי געווען טאַקע נאָר ווי עס ווערט באַזונגען אין דעם אַלטן ליד אין מאַינצער דיאַלעקט, „פּום מעענצער בוב“.

זומער-צייט פּלעגן מיר כמעט איטלעכן זונטיק מאַכן אָן אויספּלוג. אַזוי ווי מייך מוטער האָט שטעטס געהאַט אַ סך צו טאָן און זעלטן געקאַנט מיט-קומען מיט אונדז, האָבן די קרובים אונדז גענומען אונטער זייער שוץ און אויף אונדז אַכטונג געגעבן אין וועג. קיין טראַמוויען זיינען דעמאָלט נאָך נישט געווען. אַ סך אַרטשאַפּטן האָבן נאָך אַפילו ניט געהאַט קיין אייזנבאַן-

פארבינדונג, אזוי אז די מיינסטע אויספלוגן האָבן מיר געמאַכט צופוס. מע פלעגט אַרויסגיין מיטן פאַריזער שאַסיי קיין העכטסהיים און מאַריענבאַרג. אָדער פּאָזע דעם רהיין מיטן וויזענהאַזא און לאַבענהיים. אז סע האָט זיך געמאַכט די געלעגנהייט זיינען מיר געפאַרן מיטן פעטער קיין גיערסטין, צו זיין כלהס עלטערן. פון דאָרט האָבן מיר שפּאַצירט קיין אָפּענהיים און אָפּענ-שטאָט אַ וויזט אין רואינען פון דער אַלטער לאַנדעסקראַנע. אַן אַנדער מאָל זיינען מיר מיט איינעם פון די קליינע אַרטיקע שיפלעך געפאַרן קיין ביבעריך און פאַרבראַכט דעם טאָג אין דעם הערלעכן שלאָס-פאַרק. מיר פלעגן אָפט אַרויסגיין פון דער היים שוין אַרום פיר אַזייגער פאַרטאָג און אַוועקוואַנדערן אין די טאַאָנוס בערג, כדי אַרויפצושטייגן ביז דער פּלאַטע אָדער דעם גרויסן פעלדבאַרג. צומאָל פלעגן מיר אויך צופאַרן מיט דער באַן צו איינער פון די קליינע סטאַנציעס ביי דער בערגשטראַסע און פון דאָרטן זיך אַוועקלאָזן וואַנדערן אין אַדענוואַלד.

דער שענסטער פון אַלע אויספלוגן איז פאַר אונדז קינדער געווען דער אויספלוג פון גרינ-הגא-זונטיק, וואַכנלאַנג פלעגן מיר אויף דעם זונטיק זיך אויסקוקן די אויגן. דאָס פלעגט זיין אַ רייזע מיט איינער פון די גרעסערע דאַמף-שיפן, וואָס האָבן צירקולירט אויפן רהיין. מיר פלעגן אָפּשטיגן אין רהיינגאַאָ אָדער אין סעינט גאַאַר. דאָס לאַנגע פאַרן אויפן הערלעכן טייך מיט זיינע ליבלעכע בערג אויף ביידע זייטן, די אַלטע שלעסער, וואָס אַרום זיי האָבן זיך אויסגעשפונט אזוי פיל אויסטערלישע לעגענדעס און די ראַמאַנ-טישע אַלטע שטעטלעך אויף ביידע ברעגעס, — דאָס אַלץ איז ביי מיר אויפן גאַנצן לעבן פאַרבליבן ווי איינע פון די שענסטע דערמאַנונגען פון מיינע קינדער-יאָרן. צו אַט די יערלעכע אויספלוגן פלעגט געוויינטלעך מיט אונדז מיטפאַרן דער פעטער רודאָלף, אַ גרויסער קענער פון אַלע אַלטע רהיינלענ-דישע זאַגעס, האָט ער אונדז געהאַט צו דערציילן וועגן יעדן אָרט וואָס מיר זיינען פאַרבייגעפאַרן. און ווונדערשיין איז געווען דאָס אַהיימפאַרן, ווען די לבנה איז געשטאַנען איבער די בערג און באַלויכטן די טיפע וואַסערן מיט אַ פּאַנטאַסטיש זילבערנעם שייין. די שטימונג וואָס פלעגט מיך דעמאָלט אי-בערוועלטיקן, איז ניט צו באַשרייבן. איך פלעג בלייבן אָן לשון. עס פלעגט מיר פאַרקומען ווי אומענדלעכע ווייטקייטן וואַלטן זיך געשפּרייט פאַר מיינע אויגן; דאָס שטילע רוישן פון די כוואַליעס האָט געקלונגען אין מיינע אויערן ווי מוזיק צו אַט דעם גראַנדיעזן בילד. די שיף איז אין אַזעלכע טעג געווען איבערגעפאַקט מיט אַ פריילעכן עולם. אַלע האָבן זיך געפילט האַפּערדיק, פון קיינעם ניט געשטערט. די אַלטע מעלאָדיעס פון רהיינישע פּאַלקסלידער האָבן אָפּגעהילכט אין דער אויסגעשטערנטער נאַכט און טיף אַריינגעדונגען אין אונדזערע יונגע הערצער. היינט נאָך דערמאַן איך זיך מיט שטילער פרייד אין יענע לאַנג-פאַרשווונדענע טעג און זיי שימערירן גילדערנע פאַר מייך גייסטיקן בליק.

אין די ווינטערדיקע חדשים פלעגט די גאנצע פאמיליע זיך צונויפקומען יעדן זונטיק אויפדערנאכט אין הויז פון מיין זיידע-באבע פון מיין פאטערס זייט. די אלטע באבע ראקער איז געווען א הויך-געוואקסענע, סטאטעטשנע פרוי, מיט קלוגע, אביסל שאַלקהאַפטיקע אויגן. ס'איז אויף איר ניט שווער געווען צו דערקענען, אַ וואָס-וואָס נאָר דער שכל איז ביי איר ניט אויסגע-וועפט. זי האָט פאַרמאָגט אַ דערפרישנדיקן הומאָר. אַז זי פלעגט צומאָל אַט ווי גלאַט אַזוי זיך אַפּוואָגן איינע פון אירע חכמהלעך און דערביי נאָך אַ בליינצל טאָן מיט די אויגן, האָט מען שטעטס געהאַט דאָס געפיל אַז הינטער אירע ווערטער שטעקט נאָך עפעס מער. ווען די גאַנצע געזעלשאַפט פלעגט פון אירע רייך זיך האַלטן ביי די זייטן פאַר געלעכטער, פלעגט זי בלייבן זיצן ווי איינער וואָס קאָן קיין צוויי ניט ציילן און דערביי פאַרציען אַ מינעלע גלייך ווי דאָס גאַנצע גייט זי גאַרניט אָן.

להיפוך צו מיין צווייטער באבען, איז מיין פאטערס מוטער געווען פריי פון יעדן איבערגלויבן. זי האָט תמיד געוואוסט וואָס זי וויל. אַז זי האָט געהאַט פאַר זיך אַ געוויסן ציל, איז ביי איר גאַרניט שייך געווען זי זאָל האָבן קווענק-לענישן און זיך דאַרפן שלאָגן מיט דער דעה. פוסטע חלומות. איינריידענישן זיינען איר נאַטור געווען ווילד פרעמד. זי איז מיט ביידע פיס געשטאַנען פעסט אין לעבן. יעדער וואָרט וואָס זי האָט אַרויסגערעדט, איז געווען ווי אַפּגעמאַסטן. אין דער פאַמיליע איז די באַבע ראַקער שוין גאַרניט געווען קיין הינקענדיקע שוויגער. אירס אַ וואָרט איז געווען דער לעצטגילטיקער באַשלוס, וואָרן זי האָט זיך קיינמאַל ניט אונטערגעגעבן אַ פאַראיבערגייענ-דיקער שטימונג און אירע אַ מיינונג תמיד באַגרינדעט מיט זיכערע באַווייזן. אַז ס'איז אין דער פאַמיליע אויפגעקומען עפעס אַ קאַנפליקט, האָט זי שטיל אויסגעהערט ביידע צדדים, זיך גוט איבערגעלייגט די מאַטיוון פאַר און קעגן, דערנאָך האָט זי געלאָסן, אַן אַ פינטל צו טאָן מיטן אויג, צו וויסן געגעבן איר שטעלונג. נאָכדעם ווי זי האָט שוין געהאַט אַרויסגעזאָגט איר מיינונג, האָט זי שטעטס נאָך צוגעגעבן: „אַזוי באַנעם איך די זאַך. איצט טוט ווי איר פאַר-שטייט. איר זענט גענוג דערוואַקסן צו קאַנען אַליין אַרויסזען דעם אונטער-שייד צווישן רעכט און אומרעכט“.

איינער פון אירע שענסטע כאַראַקטער-שטריכן איז געווען איר טיף איינגעוואַרצלט געפיל פאַר גערעכטיקייט. זי האָט פשוט ניט געקאַנט רואיק צוזען די מינדסטע עוולה און האָט זי עפעס באַטראַכט ווי אַן אמת, האָט זי זיך צוליב דעם געקאַנט איינשטעלן מיט לייב און לעבן. אין דעם פונקט איז זי געווען אַן אמת קעמפּערישע נאַטור. ס'איז איר אויך געווען ביז גאַר דער-ווידער יעדער סאַרט באַרעדעריי און פליאַטקעס. דערפאַר טאַקע איז זי קיינ-מאַל ניט געגאַנגען צו די „קאַפּע-קרענצלעך“ פון די אלטע ווייבער אין שטאַט. אַדאַנק איר אייגענעבירענער חשיבות און איר פירן שטאַט, האָט די באַבע געהאַט אַ דאַמינרנדיקע ווירקונג אויף דער פאַמיליע. קיינער האָט ניט גע-

צווייפלט אין איר אויפריכטיקייט. דערפאר טאקע איז זי געווען אין שטאנד אויפצוהאלטן אייניקייט אין דער פאמיליע, כאטש זי איז מיט קיינעם ניט אומגעגאנגען בגראנדע.

מיין זיידע איז אין זיינע יונגע יארן אפנים געווען א שטאלטנער מאנס-פארשוין, אבער א שווערע רעוומאטישע קראנקייט האט אים יארן-לאנג גע-האלטן צוגעשמידט צום בעט. ווען ער איז לסוף אויפגעקומען פון דער קרענק, איז זיין געשטאלט פארבליבן פארקרומט און ער האט געכאפט דעם אנבליק פון א מענטשן מיט א ריזיקן הארב. מיר, קינדער, האבן אים געקענט נאר אין אט דעם צושטאנד. אין אלעם איבעריקן איז ער געווען אין בעסטן גע-זונט און ער האט אריינגעלעבט ביז אין עלטער פון ניין-און-אכציק יאר.

פון בארוף איז דער זיידע געווען א שוסטער. אין זיין וווינונג האט ער גע-האט א קליינע ווערקשטעל צו פארריכטן שיך. זיינע קונדן זיינען מייסטנס געווען ארבעטער, האנטווערקער און די דיגעראפט פון די שכנהשע גאסן. דערצו האט דער זיידע אויך צוגעהאלפן דער באבען אין דער שטוב-ארבעט. די אלטע האט שטענדיק געהאלטן איינעם אדער צוויי קעסט-קינדער און האט געהאט צו טאן איבערן קאפ. דער זיידע האט געהאלפן זיין פרוי טראגן די שווערע קאשיקעס פונעם מארק, ער האט געשיילט קארטאפלעס, גערייניקט דאס גרינצייג און זי איז געווען פלייסיק ווי א ביין.

דער שלום-בית ביים אלטן פארפאלק איז געווען אן א שפרענקעלע. ביי מיין באבען אין הויז איז געווען ליכטיק און ציכטיק כאטש נעם און שפיגל זיך. מען האט דארטן קיינמאל קיין ביין ווארט נישט געקאנט הערן. די באבע איז אן ספק געווען די שטארקערע פערזענלעכקייט, אבער אין איר באציונג צו איר מאן איז זי קיינמאל ניט געווען הערשעריש און שטעטס מיט ליבשאפט אים געהאלטן אויפן אויג.

דער זיידע איז געווען אן אלטער דעמאקראט. פאר ביסמארקס רייך האט ער קיין שום זכות ניט געקאנט געפינען. ער האט זיך באטייליקט אין די רע-וואלוציאנערע געשעענישן פון 1848-49. א באזונדערע פאדערונג איז ביי אים פארבליבן פאר די רעדנער פון יענע משוגענע יארן, ראבערט בלוס און פריד-ריך העקער. ער האט זיי תמיד דערמאנט מיט א סך ווארעמקייט. פאר דער נייער דייטשער פארמאציע האט ער קיין גוט ווארט ניט געהאט. די „רייכס-איינהייט“ האט ער באצייכנט ווי א קאנצענטרירונג פון די דייטשע שטאמען אונטער דער פריישישער קאסקע. ער האט פעסט געגלייבט אז דער אומנאטיר-לעכער מצב קאן צו קיין גוטס ניט פירן. זיין גרויסע ליבע איז געווען פראנק-רייך. די אנעקסיע פון עלזאס-לאטרינגען האט ער באטראכט ווי אן אומגליק פאר גאנץ אייראפע.

אין מיינע פריע קינדער-יארן האבן מיינע זיידע-באבע געוויינט אויפן קעסטריך. אין זעלבליקן הויז איז אויך געווען א גרויסארטיקער רעסטאראן, ווהין עס פלעגט קומען נאר די אזוי אנגערופענע בעסערע געזעלשאפט. די

דינערשאפט פונעם רעסטאראן, א היפשע צאל מענער און פרויען, זיינען מייסטנס געווען מיין זיידנס קונדן און פלעגן צומאל אריינקומען אין שטוב אריין אויך סתם אזוי זיך. איך בין מיט זיי אלע געווען אויף א גוטן פוס און האב אין זייערע קרייזן אויסגענומען אויף חידושים. ס'איז דערצו געווען א גוטער גרונט. איך, דאס קליינע יינגלע, האב געקענט זינגען אן א שיעור אלטע ריינלענדישע לידער און דעקלאמירן שפאסיקע געדיכטן אין מאינצער דיאלעקט. אבער פאר אלעמען האב איך געקענט אויסזינגען מיט אלע פלי-טערלעך די גאסן-לידעלעך פון דער אלטער שטאט מאינץ. אט די לידער האבן אין אלגעמיין געהאט א מין באזונדערן אראמאט און קלאר און פשוט זיינען זיי געווען טאקע נאר ווי אויף דער האנט.

יעדער מאל ווען איך פלעג נאר אונטערקומען גראד אין זייערער א פרייער שעה, פלעגן אט די צוגעלאזטע מענטשן מיך אריינשלעפן אין גרויסן צימער פאר דער דינערשאפט און ס'איז אַוועק א גאנג. איך האב דעקלאמירט און געזונגען: „דער פויער אין צירק“, „ווען האַנעס איז געקומען אויפן הימל“, אדער אויפן פארלאנג פון פובליקום — דאס „ליד פון שוסטער בעק“ און נאך אנדערע קערנדיקע זאכן פון דער מאינצער גאסן-פאָעזיע. מיינע צוהע-רער האבן געיאכצט פאר אַנטציקונג און ממש פון דער הויט געשפרונגען פאר געלעכטער. דאס הערלעכע ליד „אדאם האט אייער געלייגט זיווע און ע האלוועס“, פלעג איך מוזן איבערזינגען א דריי-פיר מאל נאכאנאנד. איך פלעג דאס ליד זינגען מיט א טויט-ערנסטער מינע און דער עולם האט זיך געהאלטן ביי די זייטן. דער טייל שוואַכער געשלעכט פון מיין אוידיטאָריע פלעגט מיר אַפּשטעקן אַזעלכע פעטע קושן, אַז מיר פלעגט פאַרפעלן דער אַטעם. ענדיקן פלעגט זיך עס דערמיט וואָס איך פלעג אַזעקגיין פון דאָרט מיט פולע קעשענעס מיט גראַצערס און שווער באַלאַדן מיט שטיקער טאַרט, פיינקוכן און אַנדערע נאַשערייען. צו פאַסכע האָב איך תמיד באַקומען פון מיינע באַזונדערער אַ גאַנצן הויפּן העל-געפאַרבעטע אייער און קיין איינער פון זיי האָט קיינמאַל ניט פאַרגעסן מיך צו דערפרייען צו קריסטמעס מיט עפעס אַ געשענק. איך קען זאָגן רואיק, אַז מיין ערשטע עפנטלעכע אַרויסטרע-טונג איז ביי מיר פאַרבונדן מיט אַן אַ שיעור זיסע דערמאַנונגען.

די באַזונגען צווישן מיר און מיינע ברידער זיינען געווען זייער פאַרשיידן. אין מיינע אייגנטלעכע קינדער-יאָרן בין איך מיטן עלטערן ברודער פיליפ קיינמאַל ניט געווען רעכט נאָענט. פאַסירט האָט עס דערפאַר וואָס מיר זאָלן ניט האָבן געקאַנט הויזן מיטאַנאַנד, נאָר גאַנץ פשוט, ער איז געווען מיט פינף יאָר עלטער פון מיר. אין די קינדער-יאָרן שפילן פינף יאָר אַ גרויסע ראַלע, אַז איך האָב אַקערשט אָנגעהויבן אונטערוואַקסן, איז פיליפ שוין געווען פאַר-טאַן אין אַפולע ענינים, וואָס איך האָב פאַר זיי נאָך ניט געקאַנט האָבן קיין שום אינטערעס. זיינע חברים זיינען געווען יינגלעך אין זיין עלטער, וואָס זיי-נען אין אַלץ געווען מיט אַ קאַפּ העכער פון אונדז, דער קלענערער חברה,

און שטעטס אונדז באהאנדלט מיט אַ געוויסער גרינגשעצונג. אַז סע האָט זיי אויסגעפעלט צום רומל, פלעגן זיי מיט אונדז אַ טרייב טאָן קאָטאָועס און אונדז אונטערהיצן צו אַלערליי קונדיסקע שטיק. ווייטער פון דעם זיינען די באַציינגען צווישן די גרויסע און קליינע ניט געגאַנגען. און אַזוי איז פיליפ פאַרבלילבן פאַר מיר דער גרויסער ברודער, וואָס איז שוין געווען פאַררעכנט אין דער קאָטעגאַריע פון דערוואַקסענע. מיינע קליינע חברים פלעגן איד אַפילו צומאָל שטאַקען אויף זיין חשבון: „איך און מייין ברודער פיליפ“; דאָ און דאַרטן פלעגן איד טאַקע אויסניצן זיין הילף אין מיינע טעגלעכע האַמפערנישן מיט אַנדערע יינגלעך, אָבער ווערן מיט אים קנעפל בקנעפל — דאָס האָבן איד קיינמאָל ניט געקאַנט דערגרייכן.

שוין דאָס אַליין האָט געמוזט פירן דערצו, אַז די באַציינגען צווישן מיר און מייין ברודער פריץ זאָלן זיך געשטאַלטיקן ניט אין פאַרגלייך האַרציקער, אינטימער. פריץ איז געווען מיט פינף יאָר יונגער פון מיר, און פאַרט האָט אין דעם פאַל דער אונטערשייד אין עלטער ניט געקאַנט זיין קיין שטער פאַר אונדזער נאַענטקייט. פריצעלע איז אין זיין פריער קינדהייט געווען אַן אומ-גליקלעך באַשעפעניש. ער איז געבוירן געוואָרן ווען מייין פאַטער איז שוין געווען געשטעמפלט מיט זיין נאַענטן סוף, און דאָס קינד איז געקומען אויף דער וועלט אַ שוואַך עופעלע. מייין מוטער האָט זיך מיט אים אַ סך אָנגעליטן. ווען ער איז אַלט געוואָרן אַ יאָר צוויי, האָט ער אָנגעהויבן ליידן פון אַ שווע-רער אויגן-קראַנקייט און עס האָט אים ניט געפעלט קיין סך אינגאַנצן בלינד צו ווערן. מייין מוטער איז מיט אים אויסגעווען ביי פאַרשיידענע דאָקטוירים, אָבער די קראַנקייט האָט געהאַלטן אין איין פאַרערגערן זיך. מייין מוטער האָט גענומען דאָס קינד קיין פראַנקפורט צו אַ באַרימטן אויגן-ספעציאַליסט. ער האָט געגעבן אַנווייזונגען ווי אַזוי דעם קראַנקן צו באַהאַנדלען און דערביי געוואָרנט, אַז אַן ענדערונג צום בעסערן וועט זיך געבן צו פילן ערשט ווען דאָס קינד וועט אַלט ווערן פיר-פינף יאָר, דערנאָך וועט די קראַנקייט לאַנג-זאַם פאַרשווינדן.

דאָס קליינע יאָטל האָט דורכגעמאַכט אַ שווערע צייט. ער האָט קוים-קוים געקאַנט זען נאַענט צו די אויגן, אי דאָס אין אַ פאַרשווימענער פאַרעם. אונדזער אַרומלויפן און שפילערייען האָט ער ניט געקאַנט מיטמאַכן. מייסטנס איז ער געזעסן אין דער גרויסער שטוב אָדער אין דרויסן אויפן הויף און זיך געשפילט מיט זיך אַליין. מייין מוטער האָט צו יעדער צייט געהאַט צו טאָן איבערן קאָפּ, און אויף מייין עלטערן ברודער און אויף מיר איז אויסגעפאַלן די עובדה אַרויסצופירן דאָס קליינע ברידערל ביי אַ שיינעם וועטער אויף דער פרישער לופט. איך ווייס ניט פאַרוואָס, נאָר ער האָט ליבערשט געהאַט מייין געזעלשאַפט, אפשר דערפאַר וואָס איך בין געווען דער יונגערער און מיט מיר האָט ער זיך געפילט היימישער. ביסלעכווייז בין איד אַזוי אַרום געוואָרן זיין איינציקער שומר און ער האָט זיך דערביי געפילט גאַר ניט

שלעכט. איך האָב געהאַט איינזען מיטן געפלאַגטן שנעק און האָב מיך צו-געוויינט צו דער ראַלע פון אַ באַשיצער. מיר זיינען געשלאָפֿן אין איין בעט און אַז איך האָב צומאָל אַהיימגעבראַכט עפעס אַ נאַשעריי, האָב איך זיך מיט אים ערלעך געטיילט. ער האָט מיר דערפאַר אַרויסגעוויזן אַ רירנדיקע צוגע-בונדנקייט און איז געווען אינגאַנצן אונטער מיין איינפלוס.

ווי דער דאָקטאָר האָט פאַראויסגעזאָגט אַזוי האָט טאַקע פּאַסירט. צו פיר יאָר האָט פּריצעלע אָנגעהויבן אויפגעריכט ווערן. ס'איז אים ליכטיקער גע-וואָרן פאַר די אויגן. מיין מוטער איז געווען איבערגליקלעך. מיט אַ יאָר שפּעטער איז ער אינגאַנצן איבערגעקומען זיין אויגן-קראַנקייט, חוץ וואָס סע זיינען אים פאַרבליבן אויף תמיד עטלעכע קליינע פלעקן אויף די אויגן.

אין די יאָרן פון זיין קראַנקייט האָט אונדזער ביידנס פאַרהאַלטן זיך צו-אַנאַנד זיך אַזוי אויסגעפורעמט, אַז דער קליינער האָט שוין אָן מיר קיין טריט ניט געוואַלט מאַכן. קיין חברים אין זיין עלטער האָט ער איבער זיין קראַנקייט ניט געהאַט און נאָך זיין גענעזן ווערן האָט ער ערשטע רעכט זיך צוגע-לאַנטשעט צו מיר. אַזוי אַרום איז פּריצל שטעטס געווען מיט אונדז עלטערע יינגלעך און אַלע האָבן אים גערנוויליק פאַרטראַגן. וואָרן דער קליינער האָט געהאַט אַ מעלה, וואָס מיר אַלע האָבן געוויסט איר הויכן ווערט; ביי אים איז געווען שאַ קיטש; ער האָט געקאַנט, ווי זעלטן ווער, האַלטן די צונג. פאַר פּריצלען האָבן מיר זיך ניט געדאַרפט היטן, ער האָט געוויסט פון אונדזערע אַלע סודות. אַז סע האָט זיך געמאַכט חברה האָט אָפּגעטאַן עפעס אַ קונדייסקע שטיקל און דער פאַרדאַכט איז געפאַלן אויף אונדז, האָט מען פאַרשטייט זיך דעם ערשטן גענומען פּריצלען אויפן צימבל, האָט ער אין אַזאַ פאַל געמאַכט אַ פנים ווי ער וואַלט קיין צוויי ניט קאַנען ציילן. אַז מע איז צו אים צוגע-שטאַנען אַביסל שטאַרקער, האָט ער אויסגעבראַכן מיט אַזאַ געיאַמער, אַז מע איז שוין גערן געווען אים לאָזן צו רו. אויסגעבן עפעס אַדער עמעצן — דאָס האָט ביי אים קיינמאַל ניט פּאַסירט.

פונדעסטוועגן איז אָט דאָס פּיצניקע פאַרשוידל געווען אַ שעלמאַק איי-נער אין דער וועלט. ער האָט זיך צוגעוויינט דערצו, אַז איך און מיינע חברים זאָלן זיך פאַר אים איינשטעלן און ער האָט ביי זיך געפועלט, אַז ער קאַן אָן גרויסער ריזיקע אַריינבאַקומען פאַר זיך זאַכן וואָס געהערן צו אַנדערע יינג-לעך, ניט פון אונדזער קרייז. וואָס מע זאָל ניט זאָגן וועגן פּריצלס איינפאַל, אַבער נוצן קאַן מען דערפון זיכער האָבן. דער חברה מאַן האָט זיך אויסגעאַר-בעט אַ דורכגעטריבענעם פלאַן, אַז ער האָט געזען אַ קאַמפּאַניע יינגלעך זיך שפּילן, האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט לעבן זייערע טאַשן מיט שפּיל-באַלן, קנעפלעך אַדער קאַשטאַנען, וואָס זיי האָבן נעבנביי אָפּגעלייגט אָן איבער-טראַכטן. דער קליינער שעלמע פלעגט צוערשט זיך מאַכן ווי ער וואַלט כלו-מרשט זיך צוגעקוקט צום שפּילן, דערביי האָט ער זיך גוט אַרומגעקוקט. צי איך מיט מיינע חברים געפינען זיך ניט צו ווייט פון יענעם פלאַץ, ווען ער

האָט געהאַלטן אַז דער מאַמענט איז גינציק, האָט ער אַ כאַפּ געטאַן אַלץ וואָס זיינע קליינע הענטלעך האָבן נאָר געקאַנט אויפהייבן און טשוואַליאַם זיך גע-לאָזט לויפן; דערביי האָט ער מיט אַלע כוחות זיך געריסן אויפן העלדזל: „רודי, העלף! די שלעכטע בואָווע וואַלע מיך האַאווע“ אַז מיר האָבן געהערט פריצלען געוואַלדעווען, האָבן מיר אַלע זיך אַ לאָז געטאַן אים העלפן, און איך דער צייט וואָס מיר האָבן אומגעביטן שלאַגנדיקע באַוויזן מיט דער אַזוי מי-אוס באַראַבעוועטער חברה, האָט דער קליינער רויבער דערווייל באַוויזן צו פאַרשטעקן זיין גוילה ערגעץ אין אַ זיכערן לאַך.

פריצל האָט נאָך פאַרמאַגט אויך אַ ריי אַנדערע גאָר וואַזשנע מידות, ממש אים מקנא צו זיין, דערביי דאַרף איך אויף יעדן פאַל ניט פאַרשווייגן דעם פאַקט אַז אַ סך האָט ער געהאַט צו פאַרדאַנקען מיין גוטער דערציִונג, וואָס אַן אמת, אַ תלמיד איז ער געווען זייער אַ גוטער, ווען איך פלעג אים נאָך אַ האַלב-בלינדן דאַרפן פירן אויף דער גאַס און מיר פלעגן זיך אַנטרעפן מיט אַנדערע ינגלעך, פלעג איך זיך נעמען באַרימען מיט מיין ברודערל: „ער איז אַזאַ גוטער, אַז מע קאָן רואיק אים אַריינשטעקן אַ פינגער אין מויל אַריין און ער וועט ניט בייסן.“ חברה ווייזן ניט אַרויס קיין איבעריקן צוטרוי צום „גוטן ינגלעך“ און זאָגן אַפן אַרויס זייערע ספקות, נו, פויל איך זיך ניט און באַ-ווייזן אויף דער פראַקטיק אַז איך זאָג דעם ריינעם אמת, איך שטעק אַריין פריצלען אין מויל אַריין מיין ווייזפינגער, וואָס איז ווי אַ כלל געווען ניט גראַד שטאַרק ריין, פריצל פאַרהייבט צום הימל זיינע האַלב-בלינדע אויגן און כאַפט דעם אַנבליק טאַקע נאָר פון אַן אומשולדיק לעמעלע, איז עמעצער פון דער חברה געווען אַזוי ניט געוואָרנט און נאַכגעטאַן מיין ביישפּיל, איז געווען אַז אַך און וויי צו זיינע יאָרן, ממש ווי אַ וואַלף האָט דער קליינער זיך איינגעביסן אין פרעמדן פינגער און ניט אַפגעלאָזט ביז ער האָט פון מיר ניט באַקומען דעם אַפגערעדטן צייכן, אַז איך האָב אים דערנאָך געלויבט און געזאָגט אַז ער האָט עס גוט געמאַכט, איז מיין גוטער תלמיד געווען שטאַלץ ביי זיך ווי אַ שפּאַניער און מיר פאַרזיכערט, אַז אַ צווייט מאַל וועט ער זיך איינבייסן נאָך שטאַרקער, אין דער אמתן אַבער איז דאָס קליינע יאַטל געווען אַ האַרציק קינד און ער האָט קיינמאַל ניט דורכגעלאָזט קיין געלעגנהייט צו פאַרשאַפן זיין עלטערן ברודער עפעס אַ פאַרגעניגן.

אַזוי איז צווישן אונדז ביידע אויפגעקומען אַן אויפריכטיקע אינטימע באַציִונג, מיר זיינען געווען צוגעבונדן איינער צום צווייטן מיט לייב און לעבן, פריצל האָט געוויסט פון אַלע מיינע סודות און קונדייסקע שטיקלעך, און ער האָט צו מיר אַרויפגעקוקט ווי צו אַ האַלבן גאַט, ער האָט פעסט געגלייבט אַז איך האָב אַ שטערן אין הימל און איז געווען דער ערשטער וואָס איז געווען טיף איבערצייגט דערפון, אַז עס שטייט מיר פאַר אויפצוטאַן גרויסע זאַכן.

מיינע שול-יאָרן

אַלעמאַל ווען מיר איז אויסגעקומען זיך אַנטרעפן מיט מענטשן פון מײן עלטער, וואָס האָבן גערנוויליק דערמאָנט די גוטע צײַטן פון זײערע שול-יאָרן, איז עס פאַר מיר געווען עלעהיי זיי וואָלטן גערעדט טערקיש. געוויס, אויך בײ מיר זײנען די שול-יאָרן פאַרבונדן מיט אַ סך שײנע איבערלעבונגען, אָבער אַלדאָסדינג האָט געהאַט צו טאָן ניט מיט דער שול, נאָר מיט דער הײם, מיטן דרויסן. די שול גופא איז מיר אין מײנע קינדער-יאָרן געווען פאַרמאוסט אַ שרעק. אַז סע האָט זיך מיר נאָר אונטערגעדוקט אַ געלעגנהײט זיך אַרויסצודרייען פונעם לערנען, איז עס פאַר מיר געווען אַן אמתער יום-טוב. איך מוז דאָ צוגעבן אַז זײנט דעמאַלט איז די פּעדאַגאָגיק ווײט אַוועק פאַראויס און אַז דער הײנטיקער צוגאַנג צום קינד בכלל איז הימל-ווײט פון דעם וואָס ס'איז געווען אַמאָל. אין מײנע קינדער-יאָרן איז די שול — אַזוי ווי איך האָב זי באַקומען צו פּילן אויפן אײגענעם לײב — געווען אַ וויסטער דרעסיר-אַנשטאַלט; בײ אַ קינד מיט טעמפּעראַמענט און מיט נײגונגען צו אַ זעלבשטענדיקן כאַראַקטער, האָט יענע שול געמוזט אַרויסרופן בלוז אַ פאַרביסענע ווידערשפּעניקײט. בין איך טאַקע במשך מײן גאַנצער שול-צײט געווען אַ שלעכטער שילער, וואָס האָט זײנע לערער קײן נחת-רוח ניט פאַר-שאַפט.

דאָס האָט פאַסירט ניט דערפאַר וואָס איך זאָל האָבן געהאַט אַ שווערערן קאַפּ ווי מײנע אַנדערע שול-חברים. פאַרקערט, פאַר מײן עלטער בין איך געווען זײער אַן אויפגעוועקט ינגל, מיט אַן אויסגעצײכנטן זכרון דערצו; זאַכן וואָס אַנדערע קינדער האָבן אויף זיי זיך געדאַרפט שווער ברעכן דעם קאַפּ, האָבן איך אויפגענומען שפּילעוודיק, און אַט דאָס טאַקע איז געווען מײן גרויסער אומגליק; אַלץ וואָס דער לערער האָט פּירגעטראָגן, האָבן איך שוין געוויסט פון פּרײער, און די לעקציעס האָבן בײ מיר ניט געקאַנט אַרויסרופן קײן שום אײנטערעס. אין קלאַס זײנען מיר געווען געוויינטלעך בײ אַ פּופציק אָדער זעכציק שילער. בשעת דער לערער האָט געהאַקט האַלץ מיט די מינער-פּעאיקע שילער און זיך געפלייסט אַרײנקלאַפן זיי אין קאַפּ אַרײן די פאַרגע-

שריבענע קענטענישן, האָב איך זיך היפשלעך געלאַנגווייליקט. אַ ינגל אַ ברען, מיט קוועקזילבער אין געזעס, ווי מע האָט מיך אויף אַ בילדערישן אופן אָפּטאַקסירט אינדערהיים, פלעג איך מיר פאַרטרייבן די צייט מיט אָפּטאַן אַלערהאַנט קונדיסקע שטיקלעך. צום לערערס רייד האָב איך זיך צוגעהערט נאָר אַמאַל פאַר אַ נאָווינע. עפטערס האָבן מיינע געדאַנקען מיך פאַרטראָגן העט ווייט און דער קאַפּ איז מיר געליגן ביי זאַכן, וואָס האָבן ווינציק-וואָס געהאַט צו טאָן מיטן לערן-קורס פון מיינע דערצייער.

אַ דער לערער פלעגט מיך דערטאַפן ביי עפעס אַ מיאוס שטיקל אַרבעט. אָדער פלוצים מיך אַ פּרעג טאָן וועגן וואָס ער האָט אָקערשט גערעדט, האָט דאָס שטעטס געמוזט פירן צו אַ קאַטאַסטראָפּע, דאָס הייסט, איך האָב אַרייַן-געקראָגן די אומפאַרמיידלעכע קלעפּ; איך קאָן אָבער ניט באַהויפטן אַז דאָס זאָל מיך האָבן אַרויפגעפירט אויפן רעכטפאַרטיקן וועג. גאַנץ פשוט, איך האָב זיך ביסלעכווייז צוגעוויינט צו דער פאַטאַליסטישער פעסטשטעלונג, אַז כדי איך זאָל ווערן אַ מענטש, זיינען קלעפּ און שמיץ אָן אומפאַרמיידלעכע זאָך. מיט דער צייט בין איך געוואָרן אָפּגעהאַרטעוועט ווי מיט אַ רינאַצעראַס-פעל און פלעג אויפנעמען די טעגלעכע פאַרציע קלעפּ מיט דער פּילאַסאָפּישער רואיקייט פון אַ סטאַאישן בעל-חכם, וואָס דאָס לעבן קאָן אים שוין ניט גענאָרן מיט גאַרניט. אָפּט זיינען די שמיץ אָפּילו געווען פאַר מיר ווי אַ מין דערליי-זונג, פאַרט אַ שטיקל אָפּבייט אין דער אייביקער איינטאַניקייט.

איך בין אַלט געוואָרן עפעס מער פון זעקס יאָר ווען מיין מוטער האָט מיך צום ערשטן מאַל געברענגט צופירן אין דער שול אין אַלטן קאַרמעליטן-קלויסטער. היינט נאָך דערמאָן איך זיך מיינע געמישטע געפילן אין יענעם מאָמענט. דאָס וואָס איך האָב זיך אָנגעהערט וועגן דער שול פון עלטערע יינגלעך, האָט זיך שוין גאַרניט געפאַרט מיט האַפּערדיקע דערוואַרטונגען. פונדעסטוועגן איז דאָס ערשטע שול-יאָר ווייט ניט געווען פאַר מיר די גרעס-טע אָפּקומעניש. לערער מונק איז געווען אַ געמיטלעכער אַלטער הער, מיט אַ היפשער, גרויער באַרד און לוסטיק בלינצלענדיקע אויגן; ער האָט פאַר-שטאַנען צו טרייבן שפּאַס און האָט ניט דווקא ביי יעדער געלעגנהייט געלאָזט אין גאַנג דעם שפּאַנישן קאַנטשיק. מע האָט אים שפעטער אָפּגעזאָגט פון זיין אַמט, מן הסתם דערפאַר וואָס די עדוקאַציע איז אין זיין קלאַס ווייט ניט געווען מיטן קנאַק. דעם אמת געזאָגט, האָב איך אים ווינציק-וואָס געהאַט צו פאַרדאַנקען. לייענען האָט מיך אויסגעלערנט דער פעטער רודאָלף. איך האָב שוין געקענט נאָכמאַלן דעם אַלפאַבעט און אביסל רעכענען, אזוי אַז איך בין געווען מער-ווייניקער אויסגעריכטעט פאַר דער זעט פון אונדזער שול-חכמה. דאָס ערשטע יאָר אין שול איז פאַר מיר אָפּגעלאָפּן כמעט אָן רייבונגען און האָט ניט איבערגעלאָזט נאָך זיך קיין שום טיפּערע שפורן.

פונקט דער היפוך איז פאַר מיר אויסגעפאַלן דאָס צווייטע שול-יאָר, וואָס האָט זיך שפעטער טאַקע אַרויסגעשטעלט צו זיין דער ערגסטער צייט-אָפּשניט

פון אלע מיינע שול-יאָרן. איננינעם מיט אַ טייל פון מיינע ערשטע שול-
חברים, האָט מען אונדז אַריבערגעפירט אין דער נייער שול-געביידע אין
גאַרטענפּעלד. ווען מע האָט אונדז צו וויסן געגעבן אַז אין קומענדיקן שול-
יאָר וועט מיט אונדז לערנען דער לערער בעקער, איז אונדז אַלעמען געוואָרן
זייער אָנגעזאָלצן אויפן האַרצן. לערער בעקער האָט ביי דער שול-יונגט גע-
האַט זייער אַ שלעכטן שם און מע האָט אים אַנדערש ניט גערופן ווי נאָר
פּרייטן-בעקער. „בעסער פינף יאָר אין גיהנום איידער צו זיין איין יאָר אַ
שילער אין פּרייטן-בעקערס קלאַס“, אָט דאָס געפּליגלטע וואָרט איז מיר
ניט איינמאַל אויסגעקומען צו הערן פון די עלטערע יונגעלעך. פּאַקטיש איז
דאָס נייע שול-יאָר טאַקע געוואָרן אַ יאָר פון שווערע ליידן און געבראַטענע
צרות.

אַ קוק צו טאָן אויף אים, איז אונדזער נייער לערער געווען אַן עלעגאַנ-
טער מאַנספּאַרשוינ. הויך געוואַקסן, האַלב-בלאַנדע, לייכט געקרייזלטע האַר
און גרויסע, בלויע אָבער קאַלטע אויגן. פאַר די היינטיקע ראַסן-אַלכע-
מיסטן, וואָלט אַזאַ איינער געקאַנט דינען ווי אַ מאָדעל פון דער „נאַרדישער
זונדער-ראַסע“. אָט דער שיינער פּאַרשוינ איז געווען אַ מיאוסער נפש, אַ
פעדאָגאָג אַ שלעגער אין סאַמע פשוטסטן זין פון אָט דעם וואָרט, אַ ריכטי-
קער סאַדיסט, וואָס האָט ממש אָנגעקוואַלן, ווען ער האָט זיך געקאַנט אַנזעטיקן
מיט די געבראַטענע לייד פון זיינע קליינע, הילפּסלאָזע קרבנות.

אין זיין שראַנק האָט פּרייטן-בעקער געהאַט אַ גאַנצע קאַלעקציע שטעקנס
און יעדער פון זיי האָט ביי אים געהאַט אַ ספּעציעלן נאַמען: נוס-קנאַקער,
פּרייטן-שטאַלץ, דער הייליקער יאַזעף, גאַטס ברכה, פעלדפּעבל אַצײו, איך
האַב זיך מיט זיי באַקאַנט לויט דער ריי נאָך און קאָן עדות זאָגן, אַז דער
ביסמאַרק האָט געהאַט אַ גאַנץ אויסנעמיקע חזקה אויף אונדזערע הענט און
רוקנס. אַז איינער פון אונדז האָט געדאַרפט קריגן קייל, האָט ער געמוזט מיט
די אייגענע הענט אַרויסנעמען דעם באַשטימטן שטעקן פונעם שראַנק. בעקער
האַט קאַמאַנדירט: „ברענג מיר אַהער דעם ווינטמילער אַדער, דערלאַנג מיר
דעם אַלטן פּרייטן.“

ער האָט זיך ניט צופּרידן געשטעלט בלויז מיט שלאָגן אונדז מיטן שטעקן
איבער די הענט אַדער באַאַרבעטן דעם געזעס. ניין, ער האָט דערצו נאָך צו-
געטראָגן אַ היפשע צאַל שמערצפולע מיטלען, וואָס האָבן אונדז געזאָלט מאַכן
פילן ווי עס באַדאַרף צו זיין די גאַנצע קונסט פון זיין דערציונג-סיסטעם.
איינער פון זיינע באַליבסטע איינפאַלן איז געווען דאָס באַפעלן זיין קרבן
ער זאָל פעסט צונויפּדריקן די פינף פינגער-שפיצן און אַזוי האַלטן די האַנט
אין דער לופטן. אין אַזאַ פּאַזיציע האָט בעקער אַ קנאַל געטאָן מיטן שטעקן
מיטן גאַנצן כוח און אַפילו איבערגעחזרט עטלעכע מאָל די ווילדע זאַקוציע.
דער קליינער מאַרטירער האָט דערנאָך לאַנגע שעהן געפּילט אַ ברענענדיקן
ווייטאַג, באַזונדערס אין ווינטער, ווען מיר פּלעגן קומען אין קלאַס מיט שטיף-

געפרוירענע פינגער. זיינער אַ צווייטער פּאַרטל איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס ער פּלעגט איינעם פון אונדז, בידנע שעפעלעך, אַרויפלייגן אויפן קאַפּ דעם קנייכל פון זיין מיטלסטן פינגער און לאַנגזאַם אַזוי דרייען אַהער און אַהין. ווער סע האָט דאָס פּאַרוזוכט איז געווען מער טויט ווי לעבעדיק. אַט דער אוממענטש האָט געשלאָגן דעם גאַנצן טאַג און אָפּט אויך אַן שום אויסריידי. אַז איינער פון אונדז האָט אָפּגעטאַן עפעס אַ שטיקל און בעקער האָט ניט געקאַנט אַרויסבאַקומען ווער ס'איז דער שולדיקער. האָט ער דער ריי נאָך אויסגענהרגט דעם גאַנצן קלאַס, מיטן אויסנעם פון אַ פּאַר קריכער, וואָס זיינען געווען זיינע ליבלינגס, זיינע צוטראַגער וועגן אַליץ וואָס סע טוט זיך אין קלאַס. באַזונדערס פּאַרהאַסט איז אים געווען אונדזער דיאַ-לעקט. אַז אין דער שול האָבן מיר געמוזט רעדן הויכדייטש, דאָס איז געווען אַ זעלבפאַרשטענדלעכקייט. ער האָט אונדז אָבער געוואָלט צווינגען מיר זאָלן אויך אויף דער גאַס מיטאַנאַנד ניט רעדן אונדזער מאַינצער דייטש, און דאָס איז פּאַרשטייט זיך ניט מעגלעך געווען. ער האָט עס געדאַרפט אַליין איינזען, אָבער ניט געקוקט דערויף האָט ער שטרענג באַשטראַפט יעדן איינעם, וואָס האָט ניט אויסגעפּאַלגט זיין באַפעל.

די לערן-מעטאָדע פון אַט דעם מוסטער-פּעדאַגאָג איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס די שילער האָבן געמוזט איבערחזרן און קענען אויף אויסווייניק איינע און די זעבליקע אויסגעדראַשענע פּאַרמולעס. פּאַר דער מינדסטער אָפּ-וויכונג, איז מען געוואָרן אַכזריותדיק באַשטראַפט. איינמאַל בין איך געשטאַ-נען ביי דער גרויסער טאַוול און אויסגעפירט אַן אויפגאַבע אין חשבונען. ביי אַזאַ אָפּעראַציע האָט מען געדאַרפט אַרויסזאָגן אויף אַ קול יעדן טייל פון דער געניטונג. פּלוצים האָב איך באַקומען אַ כּמאַליע איבערן רוקן, אַז ס'איז מיר טונקל געוואָרן פּאַר די אויגן. „נאָך אַמאַל!“ האָט געברילט מיין פּייניקער. איך האָב איבערגעחזרט אויף דער טאַוול: — זעקס מאָל זעקס איז זעקס און דרייסיק און האָב פונסניי אויפגעשריבן די צאַל אויף דער טאַוול. ווידער אַמאַל האָט מיין רוקן באַקומען צו פילן איינעם פון בעקערס שטעקנס. עטלע-כע מאָל האָב איך אַזוי באַקומען צו פילן דעם שטעקן, ביז דער פּיינער פּע-דאַגאָג האָט מיר ענדלעך געזאָגט אין וואָס עס באַשטייט מיין טעות: ביים אויפשרייבן אויף דער טאַוול די ציפּער 36, האָב איך ניט צוגעבאַמקעט אויף אַ קול: „דאָס וויסען וויר, פּאַלגליך קענען וויר עס הינשרייבען.“

איך האָב פּריער ניט געוויסט וואָס סע הייסט פּיינט האָבן, אָבער אַט דער אַכזריותדיקער דעספּאָט האָט אויף אַ גרינטלעכן אופן אַרויסגערופן אין מיר דאָס געפיל פון שנאה. איך האָב אים פּיינט געהאַט מיטן גאַנצן פּייער פון מיין יונג האַרץ און איך האָב עס מיר הייליק צוגעזאַגט שפּעטער אַמאַל זיך אָפּצורעכענען מיט אים.

אַ גרויסער טאַג איז פּאַר אונדז געווען דער טאַג, ווען עס האָט זיך גע-ענדיקט דאָס יאָר פון אונדזערע געבראַטענע לייד און פּרייסן-בעקער האָט

שטום גענומען פון אונדז אָפּשייד. זיין איינציקע דערגרייכונג איז געווען דאָס וואָס ער האָט אונדז אַלעמען פאַרסמט דאָס האַרץ. ער איז יעדן פון אונדז געווען פאַרהאַטט און ווידערוויליק. ווען ער האָט אָן אַ וואָרט צו זאָגן צום לעצטן מאָל פאַרמאַכט הינטער זיך די קלאַס־טיר, האָבן מיר זיך אַלע דער־פילט דערלייזט און אויפגעריכט. ס'איז אונדז אַלעמען געוואָרן לייכטער אויף דער נשמה. צווישן מיינע שפּעטערדיקע לערער זיינען געווען ניט ווינציק אַזעלכע, וואָס האָבן זיך געפאַסט פאַר אַלץ אין דער וועלט, נאָר ניט פאַר דער ראַל פון דערציער. פונדעסטוועגן איז קיין צווייטער פּרייטן־בעקער צווישן זיי ניט געווען. איינער האָט יאָ געהאַט מיט אים אַ ווייטע ענלעכקייט, אונדזער לערער פון גימנאַסטיק, יאַסט, וואָס וועגן אים וועט נאָך זיין די רייד שפּעטער, אָבער אַפילו אַזאַ איינער ווי יאַסט איז ניט געקומען צו בעקערס קנאַפּל.

דער צופאַל האָט עס געוואַלט אַז אונדזער נייער לערער נאַאַשעק זאָל זיין דער פּולער היפּוך פון זיין פאַרגייער. אַ בעסערן לערער קאָן מען זיך קוים ווינשטן. ווען ער איז צום ערשטן מאָל אַריינגעקומען אין קלאַס, האָט ער אונדז פּריינטלעך באַגריסט, געפרעגט יעדן איינעם ווי ער הייסט און דערביי געמאַכט פאַרשיידענע וויציקע באַמערקונגען. מיר האָבן געלאַכט, אָבער דער נייער לערער האָט עס ניט געהאַלטן פאַר קיין פאַרברעכן. ביים עפענען דעם שראַגק איז אים געקומען צו דער האַנט אַ האַרטער נוסבוים־שטעקן, וואָס פּרייטן־בעקער האָט דאָרט קאַנטיק פאַרגעסן. דער נייער לערער האָט אַרויס־גענומען דעם מאַטער־אינסטרומענט און מיט קאַמישן ערנסט געפרעגט: „וואָס אַשטייגער האָט דאָ צו זוכן אַט דער גוט־האַרציקער פּריינדז? אַלע ווי איינער האָבן די קינדער אויסגערופּן: „דאָס איז דער אַלטער פּרייץ. הער לערער, דאָס איז צום קאָדויטשען!“ נאַאַשעק האָט אַרויסגענומען זיין קעשענע־מעסערל, צעשניטן דעם שטעקן אויף דריי אַדער פיר שטיקער און אַריינגעוואָרפּן אין אויוון אַריין. „מיר וועלן זיך באַגיין אָן אים“, האָט ער געזאָגט ערנסט. „צום ווייניקסטן האָף איך אַזוי“.

מיר זיינען געבליבן זיצן מיט אויסגעלאַצטע אויגן. פאַקטיש איז מען זיך טאַקע „באַגאַנגען אָן אים“. דער נייער לערער איז געווען אַ גוט־האַרציג־קער מענטש. עס האָט לאַנג ניט גענומען, און ער האָט אויף אונדז אַזוי גע־ווירקט צום גוטן, אַז מיר וואַלטן גרייט געווען צו גיין פאַר אים אין פייער און אין וואַסער. ער האָט שטעטס אַפּעלירט צו די בעסערע געפילן אין אונדז. זיינע ווערטער זיינען אונדז אַריינגעדונגען טיף אין דער נשמה און זיך קיינ־מאָל ניט אָנגעשלאָגן אין טויבע אויערן. אַפילו ווען ער האָט אונדז צומאָל אויסגעמוסרט, האָט ער עס אויך געטאָן אויף אַזאַ אופּן, אַז קיינער פון אונדז האָט זיך ניט געפילט געטראַפּן און דאָס וואָס ער איז אויסן געווען, האָט ער תמיד דערגרייכט. לערנען ביי אים איז באמת געווען אַ פאַרגעניגן, וואָרום ער האָט געהאַט זיין אייגענעם דרך קלאַר צו מאַכן דעם שווערסטן לימוד. זיין

געדולד האָט זיך קיינמאַל ניט אויסגעשעפּט. מע האָט אים געקאַנט פּרעגן וועגן אַלץ און מע האָט שטעטס געקאַנט זיכער זיין אַז מע וועט באַקומען פּון אים אַ פּריינדלעכן ענטפּער. אַז מיר פּלעגן פּאַרטיק ווערן מיט אונדזער אַר-בעט אַביסל פּרײַער, פּלעגט ער פּאַר אונדז עפּעס פּאַרליינען, אָדער ער פּלעגט אונדז דערציילן וועגן זיינע רייזעס. און דערציילט האָט ער שטעטס אַזוי שפּאַנענדיק, אַז מיר האָבן זיך אַרנטלעך באַמיט וואָס שנעלער צו דער-ליידיקן אונדזערע אויפגאַבעס, כדי צו קאַנען שלינגען זיינע ווערטער.

דאָס איז געווען דאָס איינציקע יאָר פּון מיינע שול-יאָרן, ווען דאָס לער-נען האָט מיר אויף אַן אמת פּאַרשאַפט פּאַרגעניגן. איך האָב שפּעטער ניט געהאַט קיין לערער, וואָס איך זאָל אים כאַטשבי האַלבוועגס קאַנען פּאַרגלייכן מיטן גוטן נאַאַטמ. אין אַלע קלאַסן האָט מען געשלאָגן אויף וואָס די וועלט שטייט. אויב אַפילו ס'איז ניט געווען אַזוי ניט אַריבערצוטראַגן ווי ביים פּרייט-בעקער, זיינען די פּייניקונגען נאָך אַלץ געווען היפש גענוג, אַז די שול זאָל מיר ווערן נמאס ומאוס.

ערגער נאָך ווי די קלעפּ איז געווען דאָס צרהדיקע לערן-פּראַגראַם. ווי אַ כלל איז די גאַנצע דערציונגס-קונסט באַשטאַנען אין דעם, וואָס מע האָט די פּאַרגעשריבענע לימודים געדאַרפט אויסחזרן אויף אויסווייניק. דערביי האָבן די לערער קיינמאַל ניט געמאַכט דעם מינדסטן פּרוּוו אונדז אויפצוקלערן דעם שטאַף און אונדז אַנרעגן צו אייגענע באַטראַכטונגען. אַלץ איז צוגעגאַנגען ריין מעכאַניש. דאָס וויסן האָט מען אין אונדז אַריינגעהאַקט ממש ווי מיט אַ דובינע. פּרעגן עפּעס איז געווען שטרענג פּאַרבאַטן. דאָס פּרעגן איז געווען אַ קען-צייכן פּאַר אַ שילער מיט שלעכטע השגות. ווי איך האָב שוין פּרײַער דערמאַנט, האָב איך געהאַט זייער אַ גוטן זכרון, אַזוי אַז דער פּלאַכער קוואַטש איז געווען פּאַר מיר ווי אַ בייגל אויפצועסן. אַ סך פּון דעם וואָס מע האָט מיר דעמאַלט אַריינגעהאַקט אין קאַפּ אַריין, קאָן איך נאָך היינט אָפּזאַגן וואָרט ביי וואָרט. אין די העכערע קלאַסן האָט מען אונדז זייער אויבנאויפיק באַקאַנט געמאַכט מיט דער געשיכטע פּון דער פּראַנצייזישער רעוואָלוציע, וואָס האָט געהאַט אַזאַ אומגעהייער שטאַרקן איינפלוס אויף מיינ געבוירן-שטאַט. אָבער דאָס וואָס מע האָט מיט אונדז געלערנט וועגן אַט דער גרויסער עפּאַכע איז געווען אַריינגעפּרעסט אין עטלעכע געציילטע שורות. אַט פּאַר אַ מוסטער אַ פּאַר בלימעלעך: „פּון די רעדלפירער אין דער נייער רעגירונג, וואָס האָט געשאַלטעט און געוואַלטעט ווי אַ כאַפּטע ווילדע בעסטיעס. רופּן מיר זיי אַן ביי זייערע נעמען; ראַבעספּיער, מאַראַט און דאַנטאָן, נאָך זיי קומט דער הער-צאָג פּון אַרלעאַן, וואָס איז געווען פּונקט אַזוי פּחדנותדיק ווי שלעכטהאַרציק; ער איז געווען דער לעצטער צו שטימען פּאַר דעם טויט-אורטייל איבער זיין קעניגלעכן הער און זיינע אַנדערע קרובים.“

אַט דער פּאַראַגראַף וואָס איז מיר ביז אויף היינט געבליבן שטעקן אין זכרון, האָט זיך געפונען אין אונדזער רעאַל-בוך. דער איינשטעל איז כאַראַק-

טעריסטיש ניט בלויז פאר דעם אופן ווי מע האָט מיט אונדז געלערנט גע-
שיכטע, נאָר אויך פאר דעם פיינעם ביוראָקראַטן-דייטש, פאר דער שפראַך-
פאַרעם פון דער היסטאָריאָגראַפישער חכמה, וואָס מע האָט מיט אונדז איינגע-
קנעלט. איך וואָלט געקאָנט ציטירן נאָך אַ היפשע צאָל אַזעלכע פערלעך, וואָס
זיינען מיר געבליבן איינגעגראָבן אין זכרון, אָבער אַט דער איינער מוסטער
איז איבערגענוג.

אין יעדער קלאַס האָט זיך איבערגעחזרט די זעלביקע איינטאָניקע לאַנג-
ווייליקייט, געביטן האָבן זיך בלויז די לימודים און די פאַרמולעס. דאָס דענ-
קען זעלבשטענדיק איז דערשטיקט געוואָרן אין זאַמען. יעדע פערזענלעכע אי-
נציאַטיוו, יעדער אויפרייר אויסצוברייטערן אויף אַן אייגענעם אופן דאָס אויס-
געלערנטע, — איז פון פאַראויס געמאַכט געוואָרן פאַר אוממעגלעך. צי דאַרף
מען זיך ביי אַליץ דעם ווונדערן, וואָס דער גרעסטער רוב שילער איז נאָך
אַן אַכטיאָריקער שול-צייט ניט געווען אין שטאַנד אָנצושרייבן אַ האַלבוועגס
רעכט בריוול?

די שולד דערפאַר קאָן מען ניט אַרויפּוואַרפן בלויז אויף די לערער אַליין.
דער הויפט חייב איז געווען די גאַנצע סיסטעם. צווישן מיינע לערער איז אויך
געווען אַ צאָל מענטשן מיט אינטעליגענץ און וויסן, זיי זיינען אָבער געווען די
קנעכט פון אַ באַשטימטער מעטאָדע, וואָס האָט לחלוטין אויסגעשלאָסן יעדן
סאָרט האַנדלען אויף אייגענער האַנט. דערצו האָט יעדער לערער געהאַט אין
קלאַס צוויי מאָל אַזוי פיל קינדער וויפל ער איז געווען בכוח צו האַלטן אויפן
אויג. כדי ניט צו פאַרלירן זיין שטעלע, האָט ביי יעדן לערער אַ באַשטימטע
צאָל שילער געמוזט אויסהאַלטן די יערלעכע עקזאַמענס. חוץ דעם זיינען די
לערער געווען שלעכט באַצאָלט און געווען אויסגעשטעלט אויפן גנאָד אָדער
אומגענאָד פון דער אָנהאַלטעוודיקער סיסטעם.

אַזוי אַרום איז עס געקומען דערצו וואָס אויך ביי מיין בעסטן ווילן, האָבן
איך קיין שום חשק ניט געקאָנט האָבן צו דער שול. גאַנץ פשוט, איך האָב
ניט פאַרמאַגט דעם שטאַף צו שפילן די ראַלע פונעם מוסטער-ינגל און איך
בין דערפאַר דעם גורל זייער דאַנקפול. אין מיינע שול-יאָרן זיינען געווען וויי-
ניק קינדער, וואָס האָבן די שול אויף אַן אמת גערן געהאַט. פאַרן גרעסטן
טייל קינדער איז די שול געווען אַן אָפקומעניש, וואָס מע קאָן פון דעם ניט
ווייכן. מיר האָבן פיינט געהאַט דעם יאָר, וואָס מע האָט אויף אונדז אַרויפגע-
צוונגען. פאַרשיידן איז בלויז געווען דער אופן ווי דער איינצלנער האָט רע-
אַגירט. אַ סך קינדער זיינען געווען קאַפאַבל אויסצוגעפינען אַלערליי הינטער-
וועגן ווי זיך אַרויסצודרייען פון אַ פאַרציע שמיץ, און זייער דערפינדערישקייט
האָבן זיי דערפירט ממש צו אַ קונסט. אַנדערע זיינען געווען ווייניקער זאָר-

געוודיק און דערפאַר אַריינגעכאַפט שמיץ און קלעפּ טאַג איין, טאַג אויס.
במשך מיין גאַנצער שול-צייט האָבן איך געהאַט צו טאָן בלויז מיט איין
מוסטער-שילער. ער איז עס אָבער געווען מיט אַלע פישטשעווקעס. דאָס איז

געווען מיינ מיטשילער פערדינאָנד. ער האָט תמיד געהאַט אַזאַ אויסזען, אַז
כאַטש נעם און שפּיגל זיך אין אים. זיינע האָר זיינען קיינמאָל ניט געווען
צעשוּבערט. זיין שרונט ווי געצויגן מיט אַ ווירע. ווען מע זאַל אים ניט
געווען באַגעגענען, האָט זיין קראַגן שטעטס געבלאַנקט פון ווייסקייט; זיין אַנ-
געטאָן איז קיינמאָל ניט געווען צעריסן אָדער פאַרפאַטשקעט. זיין פנים איז
קיינמאָל ניט געווען צעקראַצט, זיינע הענט שטעטס געוואָשן. זיינע שול-ביכער
האַבן ניט געהאַט קיין „איזל-אויערן“. אין זיינע שרייב-העפטן וואָלט מען
אַפילו מיט אַ פאַרגרעסער-גלאַז ניט קאָנען געפינען קיין סימן פון אַ טינטן-
פלעק. יעדער מאָל ווען איך האָב אים אָנגעקוקט האָב איך געפילט ווי עס
קערט מיר די גאַל. איך האָב זיך אַרנטלעך באַמיט אים אַרויפצופירן אויף אַ
בעסערן וועג אין לעבן; איך האָב געפרוּווט שענער מאַכן זיין פריזור, אָפּדרוקן
מיינע פינגער אויף זיין קראַגן און דאָס מאַכן אַזוי קונציק, אַז אַ ליאַדע געהיים-
אַגענט וואָלט פון דער הויט געשפרונגען פאַר אַנטציקונג. ס'איז אָבער מיט
אים גאַרניט געווען צו מאַכן. ער פלעגט זיך אַפילו ניט פאַרטידיקן און בלויז
זאָגן: „לאַז מיך, איך בעט דיך, צו רו, רודאַלף. דאָס איז ניט שיינ פון דיר.“
דערביי פלעגט ער מיך אָנקוקן מיט אַזאַ רחמנות-פנים, אַז סע פלעגט מיר
שוין פאַרגיין דער חשק אים אָנבויקען די ביינער ווי עס באַדאַרף צו זיין. גיי
מאָך עפעס מיט אַזאַ קלאַץ.

פערדינאָנד האָט שטעטס גערעדט מיט געקליבענע ווערטער און זיך גע-
היט ווי פאַר פייער זיך ניט אַרויסצוכאַפן מיט אַ וואָרט פון קראַנטן מאַינצער
דייטש. אַז מיר פלעגן אויף דער גאַס פאַרציען דאָס שיינע ליד פון שוסטער
בעק, פלעגט ער רויט ווערן ווי אַן אַלטע מויד. אין קלאַס איז ער די גאַנצע
צייט געוועסן אויף זיין פלאַץ ניט אַ ריר צו טאָן מיט קיין אבר און מיט אַ
פרום פנים זיך איינגעהערט אין לערער רייד, עלעהיי יענער וואָלט אים דער-
ציילט איינע פון די שיינע שינדערהאַנעס מעשיות. האָט דער לערער גע-
שטעלט אַ פראַגע, איז פערדינאָנד שטעטס געווען דער ערשטער אויפצוהייבן
אַ פינגער. ניט אַנדערש נאָר, אַז ער האָט אַלע פראַגעס געהאַט אויסגעשטוי-
דירט אין פאַראויס, כדי ניט צו פאַרפעלן דעם ריכטיקן ענטפער. זיין פנים
פלעגט זיך צעשטראַלן טאַקע נאָר ווי דער הייליקער גייסט וואָלט אויף אים
אַראַפגענידערט, יעדער מאָל ווען פאַר גוטן ענטפער פלעגט דער לערער גוט-
מוטיק אים אַ קלאַפ טאָן איבער דער פלייצע און דערביי זאָגן: „נו וואָדען,
פערדינאָנד — אַט דאָס הייסט אַן אַנטיקל פון אַ יינגל, ער וועט עס שוין צו
עפעס דערגרייכן אין לעבן!“

אַלע מאָל אַז איך בין אַריינגעקומען אין קלאַס אַ צעשוּבערטער, אַ צע-
כראַסטעטער, האָט דער לערער צוערשט אָפּגעהאַלטן פאַר מיר זיין געוויינט-
לעכע מוסר-דרשה, אילוסטרירט ווי עס געשיקט זיך, מיט גאַנץ פילעוודיקע
באווייזן, דערנאָך האָט ער ווי דעם היפוך צו מיר גענומען לויבן פערדינאָנד
פאַר זיינע ריינע הענט, ווייסן קראַגן און זיין שרונט. דעם לערער אין לייכט

געווען דאָס רעדן. אַז איך בין אינדערפרי אַרויס פון שטוב, בין איך געווען פונקט אזוי זויבער ווי פּערדינאַנד, וואָרן מײן מוטער האָט שמעטס געזאַרגט דערפאַר, אַז אונדזערע האָר זאָלן זײן צוגעקעמט און די קראַנגס רײן, די שײך געפּוצט און דאָס אָנטאַן פאַרריכט און אויסגעבערשט. אָבער אויפן וועג אין שול אַרײן האָב איך שמעטס געהאַט צו דערלײדיקן אָפּילו דרינגלעכע גע- שעפטן, וואָס האָבן געווירקט נײט דווקא צום בעסטן אויף מײן אויסנדיקער פּערזאָן.

יעדער סטאַטעטשנע בחורל וועט מיר מוזן צוגעבן, אַז נאָכדעם ווי מ'איז געקראַכן אויף דעכער, געקלעטערט אויף בײמער, זײך אַראָפּגעלאָזט אין קאַ- נאַל, געהאַלפן דעם שמײד, געגראָבן גריבער, זײך געשלאָגן מיט אַנדערע ײנג- לעך, זײך אַראָפּגעגליטשעט זיצנדיק פונעם באַרג, געשטאַנען צו דער האַנט די פישער בײם אויסשמירן די שײפלעך מיט סמאַלע און אָפּגעטאַן נאָך אָפּולע אַנדערע אַרבעטן, נײצלעכע פאַר דער געזעלשאַפט, — יא, אַז נאָך אַלץ דעם קאָן מען נײט שטענדיק זײן אויסגעטראַצלט, אַז כאַטש נעם און גײ צום טאַנץ, צום באַדײערן האָבן מײנע לערער נײט אַרױסגעוויזן די מײנדסטע פאַרשטענ- דעניש פאַר מײנע מוזל-ברכהדיקע באַשעפטיקונגען, פאַרקערט, זײ האָבן גע- מאַכט מיט דער בלאַטע צו גלײך אַלע מײנע אויפטוענישן, אזוי אַז מיר האָבן קײנמאַל נײט געקאַנט דורכקומען מיטאַנאַנד.

עס געשיקט זײך אַז איך זאָל דאָ דערמאַנען אַ לוסטיקן עפּיזאָד פון מײנע שול-יאָרן, איך בין אַלט געווען קנאַפע עלף יאָר ווען איך בין אָנגעקומען אין קלאַס פונעם לערער פּריעט. דאָס איז געווען דער טײפישער, דײטשער שול- מײסטער פון יענער צײט. בלױז אַ קוק טאַן אויף אים, און מע האָט גלײך געוויסט וואָס ער איז פון באַרוף. ער האָט געהאַט אַ שמאַלן ברוסט-קאַסטן, פײס לאַנגע, אויסגעדאַרטע ווי שפּענדלעך און זײן פנים האָט געכאַפט דעם אַנבליק ווי אַט-אַט, און בײדע באַקן וועלן זײך צעקושן אין זײן מויל. איך קאָן נײט זאָגן אַז איך האָב אים איבעריק שטאַרק ליב געהאַט. דאָס איז פון מײן זײט קאַנטיק געווען אָפּגעגעבן ברויט. עפעס בין איך אים געווען פּריקרע, און ס'איז נײט פאַרגאַנגען קײן טאַג ער זאָל דאָס מיר נײט האָבן געגעבן צו פאַרשטיין אויף אַ גאַנץ פּילעוודיקן אופן. אײנמאַל האָט מען אין זײן שראַנק אַרײנגעלאָזט אַ לעבעדיקן שטשור. ווען ער האָט בעת דער לעקציע אָן עפּן געטאַן דעם שראַנק עפעס אַרױסצונעמען, האָט דאָס צערייצטע חיהלע זײך אַ רײס געטאַן ביז אין דער מיט פונעם קלאַס-צײמער. פּריעט האָט מיט אַלע זײנע כוחות אַ שפּרונג געטאַן ביז צום געשטעל פון זײן פולט. דער קלאַס איז גע- גאַנגען כאַדאַראַם, ביז דער לערער האָט געהײסן אײנעם פון די שילער ער זאָל עפענען די טיר, און דער שטשור האָט זײך אָפּגעטראַגן אין קאַרײדאַר. נו, האָט זײך אָנגעהויבן די גרויסע אונטערזוכונג, אָבער אַלע האָבן גע- שטומט ווי די וואַנט, ווייל עס האָט זײך בײ אונדז אויסגעפאַרעמט דער לאַד פון אַ מאַסאַנען-לאַזשע און אַ זאַגטער האָט בײ אונדז קײן האַניק נײט געלעקט.

ווען דער לערער האָט איינגעזען אַז ער וועט פון דער חברה גאַרניט אַרויס-
פאַמפען, האָט ער פּלוצים מיך אָנגעכאַפט פאַרן לינקן אויער און מיך גענומען
שלעפּן פון דער באַנק, — „קום נאָר אַהער, מיין טייערינקער“, האָט ער מיר
אַריינגעשריגן אין פנים אַרײַן, „דאָס האַרץ זאָגט מיר אַז דאָס ביסטו דער
שטורעס-כאַפּער“ און ס'איז אַוועק אַ קאַטעווען לויט אַלע כּללים פון דער
קונסט. דאָס איז פון זײַן זײַט געווען אַן אומרעכט, מחמת מע טאָר דאָך ניט
באַשטראָפּן אַ מענטשן אַזוי לאַנג ווי זײַן שולד איז ניט געוואָרן אויפגעוויזן
זיכער ווי צוויי מאָל צוויי. גאַנץ צופעליק האָט ער גראַד דערטאַפט דעם
ריכטיקן און דאָס מאָל, צום ווייניקסטן, איז ער ניט באַגאַנגען קײַן יוסטיץ-
פאַרברעך.

אינדערפרי אויפן וועג אין דער שול, האָב איך ביים טויער פונעם שמיד
טהיים דערזען אַ כאַפּ-שטייגל מיט אַ שטשור אינעווייניק, איך האָב אַ טראַכט
געטאָן אַז דאָס קאָן מיר אפשר צונאָך קומען, און אַריינגעלייגט דאָס שטייגל
אין מיין שול-טעקע. שפעטער האָב איך דעם שטשור אַריינגעלאָזט אין מיין
לערערס שראַנק, קײַן שלעכטע כּוונות האָב איך דערביי אָסור ניט געהאַט,
איך האָב פשוט געוואָלט צווען די סצענע ווי פּריעס וועט שפּרינגען מיט
זײַנע לאַנגע פּיס. מיין הויפּט-מאַטיוו איז אַלזאָ געווען אַ רײַן וויסנשאַפטלע-
כער עקספּערימענט.

נאָך אַט דעם אינצידענט זײַנען די באַציונגען צווישן מיר און מיין לערער
געוואָרן אויף מעסער-שטעד. זײ ווידער-געפיל צו מיר איז געוואָרן נאָך האַפּ-
טיקער ווען ער האָט מיך איינמאַל געפאַקט בעת דער לעקציע לײענען בנבּה
דאָס בוך וועגן רויבער-עלטסטן שײַנדערהאַנעס. זײַנט דעמאָלט האָב איך ביי
אים קײַן אַנדער נאָמען ניט געהאַט ווי נאָר שײַנדערהאַנעס און ער האָט מיר
פאַראויסגעזאָגט אַז איך וועל, זיכער ווי דער טויט, נאָך ענדיקן אויף דער
תּליה. אויב פּערדינאַנד איז געווען דער מוסטער-שילער פונעם קלאַס, אַזוי
בײַן איך געווען פונקט דער היפּוך פון אים. בײַ יעדער געלעגנהייט האָט דער
לערער מיך אַרויסגעשטעלט פאַר די קינדער ווי עפעס אַ מין סטראַשידלע.
איך קאָן ניט זאָגן אַז דאָס זאָל מיר האָבן געשאַט צו מיין גוטן נאָמען. פאַר-
קערט, מערסטן טייל האָבן מײַנע שול-חברים אַרויפגעקוקט צו מיר מיט אַ
געוויסן אַפּשײַ, וואָרום ניט יעדן איינעם האָט דער לערער פאַראויסגעזאָגט אַזאָ
רײַצנדיקן סוף. כּדי אָבער איך זאָל גאַרניט אַנווערן פון מיין פּרעסטיזש האָב
איך איצט געמוזט זײַן באַדאַכט דערויף, צוצוקלערן אַלץ מער און מער נײַע
פאַקאַסטן.

נו דאַרף זיך אַזוי מאַכן איך זאָל איינמאַל שפאַצירן מיט מיין מוטער
ביים ברעג רהײַן און מיר זאָלן פאַרבייגיין דעם וועשער-בריקל. דאָס בריקל
איז אינדעראמתן געווען אַ ברייטע אייזערנע באַרקע מיט אַפּטיילן, פאַרבונדן
מיטן ברעג דורך אַ שמאַלן געפלאַסטערטן שטעג. זומער-צײַט פלעגן די

אַרעמע פרויען פון אַרום וואָשן דאָרטן זייער גרעט. מיר זיינען אַ צייט לאַנג
 געבליבן שטיין און זיך צוגעקוקט צו די וועשערינס. אַ קליין מיידעלע פון
 אַ יאָר דריי האָט אַרומגעוואָוועט אויפן פאָדער־דעק פון דער באַרקע. בעת
 איר מוטער איז געווען פאַרטאָן אין איר אַרבעט. פלוצים האָט די קליינע
 זיך אויסגעליטשט און מיטן קאַפּ אַראָפּ אַרונטערגעפאַלן אין רהיין אַריין.
 אַן דעם איד זאָל זיך באַזינען אַ סעקונדע, בין איד נאַכגעשפרונגען דעם קינד.
 זי אַנגעכאַפּט ביי די האָר און געבראַכט צום ברעג. דאָרט האָט דערווייל זיך
 געמאַכט אַ גאַנצער אַנגעלאָף. ווייל דעם קינדס מוטער האָט אין אַנגסטן
 געשריגן מע זאָל איר קומען צו הילף. פאַרשטייט זיך, אַז אַלע האָבן מיך
 געלויבט. יעדערער האָט מיר געדרוקט די האַנט, און גאָר באַזונדערס די
 מוטער פון דער קליינער האָט גאַרניט געוואָסט ווי זי זאָל מיר אַפּדאַנקען.
 אויפן צווייטן טאָג האָט אַ לאַקאַל־בלעטל באַשריבן דעם אַזוי אַנגערופענעם
 העלדישן אַקט מיינעם. דערביי האָט די גאַנצע זאַך ניט געהאַט די ווערט
 מע זאָל גאָר רעדן דערפון. איד בין געווען אַן אויסגעצייכנטער שווימער און
 פאַקטיש בין איד קיין אויגנבליק ניט געווען אין קיין ווירקלעכער סכנה.
 באַלד דערויף האָט די שטאַט מיך באַלוינט מיט אַ מעדאַל, וואָס מע
 האָט פייערלעך מיר איבערגעגעבן אין דער שול. ביי דער געלעגנהייט האָט
 דער לערער פריעס געמוזט האַלטן אַ קורצע רעדע, און אַוועקשטעלן מיין
 אַקציע אין דער ריכטיקער באַלייכטונג. מע קאָן זיך פאַרשטעלן דאָס בילד:
 שינדערהאַנעס ווי אַ לעבנס־רעטער! איד האָב מיינע אויערן ניט געטרויט
 ווען איד האָב אים געהערט רעדן. אַזוי גרינטלעך האָט ער אַפילו דעם מוס־
 טער־שילער פּערדינאַנד קיינמאַל נישט געלויבט. ווען איד האָב געהערט פון
 מיין לערערס מויל בפירוש וואָס פאַר אַ ווערטפול בחורל איד בין, האָט מיר
 פונסניי אַ שיינ געטאַן די האַפענונג פאַר דער צוקונפט און איד האָב אַנגע־
 הויבן גלייבן, אַז אפשר וועט מיר פאַרט אַפּגליקן מיין סוף זאָל זיין ניט דווקא
 אויף דער תליה.

נאָך אַט דער געשעעניש בין איד נאָך פאַרבליבן דריי חדשים ביים לערער
 פריעס אין קלאַס. ער האָט מיך טאַקע אַלץ נאָך גערופן שינדערהאַנעס. ער
 האָט אָבער דערביי תמיד גוטמוטיק צוגעשמייכלט, ווי איינער וואָס טרייבט
 בלוין שפּאַס. פאַרשטייט זיך, אַז ביי דער גאַנצער לייטזעליקייט, איז ער נאָך
 אַלץ געווען גענייטיקט פון צייט צו צייט מיר צו געבן אַ גאַב איד זאָל עס
 האָבן צו געדענקען, ער האָט עס אָבער געמאַכט מיט אַזאַ איינזעעניש, אַז ס'איז
 פשוט געווען אַ מחיה צו קריגן זיינע שמיצלעך. וועגן שוואַרצן סוף וואָס סע
 שטייט מיר פאַר, האָט ער שוין מער קיינמאַל מיט קיין וואָרט ניט דערמאַנט.
 דערציילן וועגן מיינע ווייטערדיקע שול־יאָרן לוינט זיך באמת ניט. ס'איז
 אַלץ געווען די אייביקע איבערחזרונג פון דער זעלביקער נודענער איינטאַני־
 קייט, באַפעפערט מיט אַן אַ שיעור פעטש און קלעפּ. דאָס האָט מיך געדאַרפט

אויסלערנען צו פארשטיין די ערנסטקייט פונעם לעבן. אַ גליק וואָס דאָס פרייע אַרומלויפן נאָך דער שול, האָט אונדז פאַרגיטיקט פאַר אַלע געבראַטע-נע צרות. ווען ניט דאָס, וואָלטן די שול-יאָרן געוועסט געווען ניט אַריבער-צוטראָגן. די שענסטע צייט זיינען געווען די וואַקאַציעס. דעמאָלט האָבן מיר זיך געפילט גליקלעך, באַפרייט פון יעטוועדן יאָך און געשעפט פון לעבן מיט פולע הויפנס. ווען עס האָט זיך אָבער פאַמעלעכן אָנגעהויבן אונטעררוקן דער סוף פון אונדזער פרייער צייט, האָט אַ שאַטן זיך צעלייגט איבער אונדזערע יונגע נשמות, און דער אייזערנער צוואַנג איז אונדז געוואָרן טאָפל שווער.

ווען איך בין אַלט געווען אַ יאָר ניין אָדער צען, איז אונדזער שטאַט געטראָפן געוואָרן פון אַ גרויסער פאַרפלייצונג. אין די נידעריקערע שטאַט-טיילן האָט דאָס וואַסער דערגרייכט ביז איבער די דעכער. הונדערטער פאַ-מיליעס האָבן געמוזט זיך ראַטעווען פון זייערע וויינינגען און מע האָט זיי פלאַצירט אין די שטאַטישע שול-געביידעס. אַט די קאַטאַסטראָפּע איז פאַר אונדז געוואָרן אַ פריידיקע געשעעניש, וואָרן מיר זיינען אויף לאַנגע חדשים פטור געוואָרן פון דער שול. יעדער יאָר אָנהייב פּרילינג ווען דער רהיין האָט אָנגעהויבן צוקומען, זיינען מיר מיט געשפּאַנטע דערוואַרטונגען געלאָפן צום טייך צו זען מיט וויפל גראַד דאָס וואַסער איז געשטיגן. ווען דאָס געוועסער האָט אָנגעהויבן אָפּפאַלן און די אַזוי געגאַרטע פאַרפלייצונג איז ניט געקומען, זיינען מיר געוואָרן פאַרביטערט און געטראָגן אין האַרצן אַ האַס צום שיקזאַל, וואָס האָט אַנטוישט אונדזערע בעסטע האַפּענונגען.

איידער איך פאַרענדיק די זכרונות פון מיין שול-צייט, מוז איך נאָך דער-מאָנען אַ מענטשן, וואָס איז אונדז באַזונדערס דערגאַנגען די יאָרן. דאָס איז געווען אונדזער גימנאַסטיק לערער יאַסט. פאַר אַזאַ צעווילדעוועטער קאַ-מאַנדע ווי מיר זיינען געווען, וואָס וואָלטן זיך ניט אָפּשטעלן פון קריכן דעם לייב גלייך אין מויל אַריין, וואָלט די שעה פאַר גימנאַסטיק באַדאַרפּט צו זיין דאָס אייבערשטע פון שטייסל. און ס'איז טאַקע געווען אַזוי, אַזוי לאַנג ווי אונדזער גימנאַסטיק לערער איז געווען מונק, אַ ברודער פון מיין לערער אין ערשטן קלאַס. שפעטער האָט זיין פּלאַץ פאַרנומען אַ געוועזענער פעלד-פעבל, און ער האָט אונדז גרינטלעך פאַרדאַרבן די פרייד פון די גימנאַסטישע געניטונגען.

אַט דער יאַסט איז געווען אַן אמתער תליון. ער איז מיט אונדז קינדער אומגעאַנגען ווי מיט זיינע אומגליקלעכע רעקרוטן אויפן עקסעציר-פּלאַץ. מיר האָבן אים פיינט געהאַט ווי אַ פּאַדלע און צווישן זיך האָבן מיר אים אָנגערופן מיט אַלע זידל-נעמען וואָס אונדזער מאַינצער דיאַלעקט האָט נאָר פאַרמאַגט, און זיי זיינען געווען ווייט ניט אויפן שפיץ מעסער. יאַסט איז געווען אַ הוי-כער, קרעפטיקער מאַנספאַרשוין מיט אַ געדיכטער רויטלעכער באַרד און ברו-טאַלע שטריכן. דערצו אַ שיכורניק איינער אויף אַ מדינה. אונטערן גלעזל

איז יאָסט געווען אַ צערייצטע חיה און אַפילו ניט איבערקלייבעריש ווי פֿרייט־בעקער; ער איז פשוט געווען אַ ברוטאַלער נפש. מיטן נאַראַפניק, וואָס ער האָט אויף קיין מינוט ניט אַרויסגעלאָזט פון דער האַנט, האָט ער גענהרגט אויף רעכטס און לינקס, איבערן קאַפּ, אַקסלען, פיס, געזעס. ער האָט אונדז אַנגערופן מיט די געמיינסטע זידל־געמען, וואָס ער האָט ווי אַ סאָלדאַטן־שינדער געניצט אין דער קאַזאַרמע, ער האָט געשאַלטן און געשלאָגן דעם גאַנצן טאַג און אונדז געמאַכט דאָס לעבן פאַר אַן אמתן גיהנום.

צומאַל האָט געקאַנט פאַסירן אז נאָך אַ נאַכט זשליאַקען, זאָל ער די גאַנצע גימנאַסטיק שעה אַפזיצן אויף אַ שטול פאַרשטאַרט און אַפילו ניט האָבן דעם כוח אַ מאַך צו טאָן מיטן נאַראַפניק. אין אַזעלכע טעג האָבן מיר געקאַנט טאָן וואָס מיר האָבן נאָר געוואַלט. ער האָט ניט גערירט מיט קיין אבר. ער האָט געדרימלט און פאַרשטונקען דאָס צימער ווי אַ טכויר. אַזעלכע טעג האָבן אַבער זיך אויסגעגעבן ניט אַפט. געוויינטלעך איז די גימנאַסטיק שעה געווען אַ שעה פון מאַרטירעריי. יאָסט האָט אַפילו ניט געהאַט קיין פאַוואַריטן. ער האָט געהרגעט, געשלאָגן יעדן איינעם וואָס איז אים גראַד געקומען צו דער האַנט.

איין טאַג — דאָס איז געווען קורץ פאַר מיין מוטערס טויט — האָב איך געהאַט דאָס אומגליק מיט עפעס וואָס אַרויסצורופן זיין אומחן. ער האָט מיך אַנגעכאַפט פאַר די האַר, מיך געשלעפט איבערן גאַנצן קלאַס און ווי אַ ווילד־משוגענער געהאַלט אויף מיר מיט קלעפּ. ווען ער האָט מיך געדלעך אַפּגע־לאָזט, האָב איך אַ שפרונג געטאָן צו דער טיר און זיך געוואַלט אַרויסרייסן אויף דער פֿריי. אַבער איידער נאָך איך האָב באַוויון אַן עפּן צו טאָן די טיר, האָט יאָסט מיך ווידער געהאַט אין זיינע הענט; ער האָט אַריינגעפרעסט מיין אויבערקערפער צווישן זיינע קרעפטיקע פיס און געהאַקט אין מיר מיט דער ווילדסטער אכזריות. איך האָב זיך געריסן מיט אַלע כוחות, געוואַלט ווי ס'איז זיך באַפֿרייען פון אַט דעם אוממענטשן, אַבער אומזיסט. מיין ווידערשטאַנד האָט אים בלויז נאָך מער צערייצט און ער האָט געשלאָגן ווי אַ באַנומענער. אין מיין געראַנגל האָב איך מיט די ציין אים אַנגעכאַפט פאַרן ווייכפלייש פון זיין לינקן פיס און מיט דער גאַנצער קראַפט, וואָס איז מיר געקומען אויס פאַרצווייפלונג, האָב איך אים גענומען בייסן. ער האָט אַזש אַ רעווע געטאָן פאַר ווייטאַג און געשריגן: „הער אויף, דו שוויין־הונט!“ איך האָב אַבער זיך איינגעגראַבן מיט די ציין נאָך טיפער אין פלייש אַריין. איך וואַלט אים ניט אַפּגעלאָזט, ער זאָל מיך אַפילו געווען דערשלאָגן אויף טויט. בשעת מעשה האָב איך געהאַט אַ פאַרנעפלט געפיל, ווי איך זאָל האָבן אַפּגעטאָן עפעס אַ גאַר שרעקלעכע זאַך, אַבער אין מיין צעפייניקטן צושטאַנד האָט מיך שוין גאַרניט געקאַנט אַרן. ענדלעך האָט דער פאַרקלעם פון יאָסטס פיס־קלעטשט

נאכגעלאזט, און איך בין געווען באַפרייט. מיט איין שפרונג בין איך געווען ביי דער טיר. דאָס מאָל האָט ער שוין ניט געפרוווט צו שטערן מיין אַנטלויפן. אויפן צווייטן טאָג האָט דער פעטער רודאָלף מיך באַגלייט אין שול אַריין און פאַרלאַנגט צו רעדן מיטן אייבערלערער. יענער האָט צוערשט געפרוווט זיך שטעלן אויף יאַסס זייט. ווען דער פעטער רודאָלף האָט אים געוויזן מיין קערפער, באַדעקט מיט סינאַקעס און בלוט־פאַרלאַפּענע געשווירן, איז דער אייבערלערער פּלוצים געוואָרן ערנסט און צוגעזאָגט אויסצופאַרשן דעם ענין. דערביי איז עס געבליבן, ניט מער וואָס אויף מיר האָט יאַסס זינט דע־מאַלט מער זיין האַנט ניט געלייגט. אויף זיין שטעל איז ער אָבער פאַרבליבן אויך אויף ווייטער. ערשט ווען די שול איז פאַרוואַרפן געוואָרן מיט אַנקלאַ־געס, האָט מען אים אַריבערגעפירט אויף אַן אַנדער אָרט.

ביז אויף היינט בלייבט עס פאַר מיר אַ רעטעניש, ווי אַזוי האָט מען עס געקאַנט אָנפאַרטרויען אַזאַ פאַרשוין די דערציִונג פון קינדער. אין מיינע קינדער־יאָרן איז שטרענגקייט געווען דער סאַמע עיקר פון דער דערציִונג. די קינדער האָבן זיך אַפילו ניט דערוועגט צו באַקלאַגן, וואָרן זיי זיינען געווען זיכער אין דעם, אַז שול אַן שמיץ געשיקט זיך גאַרניט. ביי די דערוואַקסענע האָבן די קינדער אין דעם פרט געפונען ווינציק־וואָס אַקעגנאָמען. געוויס, אַזעלכע פענאַמענען ווי יאַסס און פרייס־בעקער זיינען אויך דעמאַלט געווען אַן אויסנעם, אָבער איינציק און אַליין די אַלגעמיינע השגות וועגן דערציִונג פון יענער צייט, האָבן געקאַנט דערמעגלעכן דאָס אומגליקלעכע שאַלטן און וואַלטן פון אַזעלכע אוממענטשן.

ווען איך קלער היינט נאָך וועגן מיין שול־צייט, מוז איך קומען צום אויספיר, אַז אין תּוך האָבן אַלע צרות זיך גענומען דערפון, וואָס מ'איז אומ־גענאָנגען מיט די קינדער באַגלייך זיי וואַלטן געווען ניט קיין לעבעדיקע נפשות, נאָר טויטע זאַכן. מע האָט ניט גענומען אין אַכט, אַז יעדער קינד האָט באַזונדערע נייגונגען און פעאַיקייטן. וואָס דער דערציער מוז צוערשט אויסגעפינען, כדי צו ריכטן זיין דערציערישע אַרבעט אין הסכּם מיט יעדן קינד אינדיוידועל. די שול ווי איך האָב זי געקענט האָט ניט דערלאָזט די מינדסטע זעלבשטענדיקייט אין טראַכטן און פילן; מע האָט דעם שילער ניט עדוקירט, מע האָט אים פאַרמירט לויט פאַרגעשריבענע פּראָגראַמעס און מע האָט אויסגעקאַרענייעט אין קינד זיין מענטשלעכע פּערזענלעכקייט און מענטשלעכע ווערטיקייט. פאַר מיר פּערזענלעך איז די שול געווען כמעט ווי אַ תּפיסה, און דערפאַר האָב איך זי אַזוי שטאַרק פּיינט געהאַט.

ערשטער לייען-שטאף און יינגלשע ראמאנטיק

איד בין אַלט געווען אַ יאָר צען ווען איך האָב אָנגעהויבן אַריינדריינגען אין די געהיימענישן פון דער ליטעראַטור. מיינער אַ שול-פריינד, אַן עלטער-רער פון מיר, אַ געוויסער קאַרל ריעדעל האָט מיר אויסגעליען אַ ביכל, פאַר-פאַטשקעט און צעפליקט אַ שרעק, פון האָבן דורכגעגאַנגען דורך אַן אַ שיעור הענט. דער טיטל פונעם ביכל איז געווען נעגערס און ווייסע. דער נאָמען פונעם פאַרפאַסער איז מיר לאַנג שוין אַרויס פון זכרון. אויפן פאַרביקן שער-בלאַט איז געווען אַ בילד פון אַ נעגער צוגעבונדן צו אַ בוים און לעבן אים אַ ווייסער מיט אַ שקלאַפן-בייטש אין דער האַנט. דאָס שמערצפול צעווייטאַג-דיק פנים פונעם קרבן און דער ברוטאַלער, אַכזריותדיקער אויסדרוק אויפן פנים פון זיין פייניקער, האָבן זיך טיף איינגעגראָבן אין מיין יונגער נשמה. אין ביכל זויערט געשילדערט אַן עפיואַד פונעם שוואַרצן שקלאַפן-האַנדל, די צייט ווען ווייסע מענטשן-יעגערס פלעגן זיך אַריינרייסן אין די נעגער-דערפער פון מערב-אַפריקע, פאַרשלעפן מיט גוואַלט די איינוווינערס אויף זייערע שיפן און שפעטער זיי פאַרקויפן אויף די שקלאַפן-מערק צו די באַזיצערס פון פלאַנטאַציעס אין דרום. אַט די דערציילונג האָט אויף מיר געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק. מיין קליין האַרץ האָט געבלוטיקט פון מיטגעפיל פאַר די שוואַרצע קרבנות. מיטן גאַנצן פייער פון מיין אומשולדיקער קינדערשער נשמה האָב איך פיינט געקראָגן די ווייסע רויבערס, וואָס צוליב זייער געמיינער גייציקייט, צעשטערן זיי דאָס לעבן פון אומשולדיקע מענטשן און מאַכן געשעפט פון אַ צווייטנס אומגליק. איך האָב געלייענט און ווידעראַמאָל געלייענט. מינדסטנס אַ מאָל צוועלף דאָס ביכל, וואָס איז צעפיצלט געוואָרן אין די הענט פון דער גרויסער צאַל לייענערס, און אַ לאַנגע צייט דערנאָך האָב איך קיין אַנדער בוך ניט געוואַלט נעמען אין דער האַנט אַריין.

קורץ דערויף זיינען מיר געקומען צו דער האַנט צוויי מעשיות וועגן אינדיאַנער פון דעם ווייטן מערב. איין מעשה האָט געהאַט דעם טיטל: האַויטה-פאַרד אַדער דער אונטערנאַנג פון די קריעק-אינדיאַנער, דאָס צווייטע —

אין דאָרף פון די רויטע פּרײַפּענטאַנס. דערנאָך האָב איך נאַכאַנאַנד ממש פאַר-
שלונגען אַפּולע ענלעכע דערצײלונגען. אין מײנע יונגע יאָרן האָט אין מילהיים
ביים רהיין עקסיסטירט דער פאַרלאַג פון יוליוס באַגעל, וואָס האָט אַרויס-
געגעבן אַ לאַנגע סעריע מעשיות פון אינדיאַנער און פּיראַטן. די ביכלעך פּלעגן
אַרויסקומען אין קליינע העפטן צו 25 פעניג אַ שטיק, און האָבן געהאַט אַן
אומגעהײער גרויסן אַפּאָזיץ ביי דער שול-יונגט. מיר פּלעגן זיך בייטן מיט
די העפטן. יעדער העפט פּלעגט אַפט אַדורכגיין אַ דרייסיק-פּערציק קליינע
הענט, ביז סע פּלעגט זיך פשוט צעפאַלן אויף שטיקלעך.

צוויי גרעסערע ווערק האָבן אויף מיר געמאַכט אַ שטאַרקן אינדרוק. די
געשיכטע וועגן אינדיאַנער-עלטסטן טעקומסי און די באַשרייבונג וועגן בראַוון
פּירער פון די אַטאַוואָרן, פּאַנטיאַק. צו אַט דער קאַטעגאָריע געהער אויך דאָס
ביכל פון דעניעל בונע, דער פּיאַנער פון קענטאַקי. שפּעטער זײנען מיר גע-
קומען צו דער האַנט די וואַלד-לויפּערס פון פערי און דער לעדער-זאַק פון
קופּער. אַט די צוויי ביכער האָבן שטאַרק אַנגערעגט מיין קינדישע פּאַנטאַזיע.
דער לעדער-זאַק איז געוואָרן דאָס ליבלינג-בוך פון מײנע קינדער-יאָרן. גאַנ-
צע פּאַסאַזשן פונעם בוך האָב איך געקענט איבערזאָגן אויף אויסווייניק. צו
גלייכער צײט האָב איך זיך אַנגעלייענט מיט אַן אַ שיעור פּיראַטן-געשיכטעס
און מיט אַ טייל פון יענע אַנסופיקע שונד-ראַמאַנען, וואָס זײנען אין מײנע
יונגע יאָרן געווען שטאַרק פאַרשפּרײט אין פּאַלק. פון אַט די ראַמאַנען בין
איך גאָר באַזונדערס געווען פאַרקאַכט אין מײסטער-ווערק פון אַ געוויסן זענ-
דערמאַן, וואָס האָט געהאַט דעם פּרעכטיקן טיטל: רינאַלדאַ רינאַלדיני, דער
גרעסטער רויבער-עלטסטער פונעם 18טן יאָרהונדערט; זײנע און זײן געמאַ-
לינס אויפטוענישן אַדער די געהײמענישן פון די אַברוזען.

ווי עס פּאַסירט מיט אַלע יינגלעך מיט אַ רייכער פּאַנטאַזיע, האָט דאָס
לייענען אויך מיר אַנגערעגט צו נאַכמאַכעריי. אינײנעם מיט מײנע קאַמעראַדן
האַבן מיר געמאַכט מיצלעך, באַפּוצט מיט פּרעכטיקע פּעדערן, געשניצט פּיילן,
אַנגעצויגן פּיילן-בוירגנס און געמאַכט קינזשאַלן פון האַלץ. זומער-צײט פּלעגן
מיר זיך אַוועקלאָזן אין אַפּיצירס-גאַרטן צו דער מאַנאַסטיר-סאַזשעלקע אַדער
אין גאַנסענהיימער וואַלד, וווּ די „פּינטלעכע שבּטים“ האָבן געפּירט גאַנצע
שלאַכטן. אין יענע יאָרן איז עס ביי מיר געווען כמעט אַן אַפּגעמאַכטע זאַך:
אַז ווען איך וועל ווערן אַ גרויסער, וועל איך אויסוואַנדערן קיין אַמעריקע און
וועל זיך דאָרט אַנשליסן אין אַן אינדיאַנער שבּט, אַדער איך וועל פּירן אַ פּריי
יעגער-לעבן. אַזעלכע ווונטשן פאַר שפּעטער האָבן געהאַט מײנסטן טייל מײנע
קליינע קאַמעראַדן. מיר זײנען געווען פאַרגלייבטע קעגנערס פון דער ציווי-
ליזאַציע, וואָס ליגט אַרויף אויף אונדז ווי אַ מוז יעדן טאַג זיך צו וואַשן,
קעמען, גיין אין שול אַרײן, באַניצן אַ טאַשנטיכל און פּאַלגן אַ גאַנג די דער-
וואַקסענע. מיט שטילער בענקשאַפט האָבן מיר געטרומט פון די פּרייריס

וואס האבן גאר קיין סוף ניט און פון די מורמלענדיקע וועלדער פון דעם ווייטן מערב, ווהיין עס האט נאך ניט אריינגעדורנגען די פעסט פון דער קולטור, ווו איינער קאן נאך סקאלפירן זיינעם א שונא אן דעם מע זאל דערפאר בא- לעסטיקט ווערן פון דער פאליציי.

אז איך האב שפעטער געלייענט וועגן די געוואגטע נסיעות פון די רויטע ים-רויבערס, וועגן קאפיטאן קיך און די פחדיםדיקע בוקאניערו, האב איך אנגעהויבן אביסל צו צווייפלען, און אנגעהויבן טראכטן, אז אפשר וועט פארט זיין דאס בעסטע אויסצורייסן א פיראטן-שיף און מאכן אומזיכער דעם שפא- נישן ים. דערנאך בין איך געווען אונטער דעם איינפלוס פונעם רינגלדייני- בוך, און די אלטע פלענער זיינען אויף א צייט פאררוקט געווארן אין הינ- טערגרונט. מיר האבן שפעטער באשלאסן צו שאפן א גרויסע רויבער-באנדע, מיר האבן נאר א לאנגע צייט ניט געקאנט דורכקומען צווישן זיך וועגן פלאץ פאר אונדזערע בלוטיקע אפעראציעס. צי זאל עס זיין דייטשלאנד אדער איטא- ליע, ביז מיר האט זיך איינגעגעבן איבערצוצייגן מיינע קאמעראדן, אז אזוי לאנג ווי פרייסן-בעקער וועט לעבן, איז עס פאר אונדז אלע א פראגע פון האנער צו בלייבן אין דייטשלאנד. דער ארגומענט איז געווען אזוי אנגעמענ- דיק, אז אלע אמפערנישן וועגן פלאץ זיינען אפגעפאלן ווי פון זיך אליין.

מיין באגייסטערונג פאר דעם איידעלן רויבער-בארוף איז ערשט רעכט גאר הויך געשטיגן אדאנק א גרויסער געשעעניש, וואס האט מיך געהאלטן געשפאנט במשך לאנגע וואכן. מיין ברודער פיליפ האט געהאט א ניט-גע- צוימטן דראנג צום טעאטער און באזונדערס האט ער געטרוימט פון דער אפערע. ער האט טאקע געהאט זייער א שיינע שטים און געקענט אויסזינגען פון זכרון היפשע טיילן פון א סך אפערעס. אין שכנהשאפט מיט אונדז האבן געווינט עטלעכע אקטיארן און זינגערס. פיליפ פלעגט פאר זיי מאכן א גאנג און זיי פלעגן אים דערפאר באלוינען מיט פרייע בילעטן פאר דעם שטאטישן טעאטער, און כמעט יעדן זונטיק אונט האט מען אים געקאנט זען אויף דער גאלעריע. דורך מיין ברודער האב איך געהאט די געלעגנהייט צו גיין אין טעאטער די ערשטע צוויי מאל אין מיין לעבן.

די ערשטע אפערע וואס איך האב געזען איז געווען פריישוף. די מוזיק פון וועבערס ראמאנטישער אפערע האט דעמאלט נישט געמאכט אויף מיר קיין באזונדערן איינדרוק, סיידן די פאנטאסטישע, עולם-התהוה-סצענע אין וואלפס-טאג, וואס האט צוגעשפילט מיין דעמאלטיקן אוואנטוריסטישן אייני- שטעל. עטלעכע וואכן שפעטער האט פיליפ מיר געשענקט א בילעט צו דער אויפפירונג פון שילערס די רויבערס. די איבערלעבונג פון יענעם אונט האב איך ביז אויף היינט ניט פארגעסן. איך בין געזעסן אויף מיין פלאץ ווי א צוגעשמידטער און מיט פיבערדיקער שפאנונג נאכגעפאלגט די האנדלונג אויף דער בינע, איך האב זיך כמעט ניט דערוועגט צו אטעמען, איך האב

אינגאנצן פארגעסן אז דאָס וואָס איך זע פאַר מיר איז ניט מער ווי טעאָטער. דער רויבער-לאַגער אין וואַלד און דאָס געזאָנג פון די גולנים „א פריי לעבן פירן מיר“. האָט אזוי שטאַרק באַווירקט מיין יוגנטלעכע איינבילדונג-קראַפט, אַז צום ליבסטן וואַלט איך אַרויפגעשפרונגען אויף דער בינע זיך אַנצושליסן אין קאַרל מאַאַר און זיין באַנדע. דערנאָך דער קאַמף מיט די סאַלדאַטן, די נאַכט-סצענע אין וואַלד, ווען דאַניעל שלייכט זיך צום הונגער-טורעם, כדי צו ברענגען עסן דעם אַלטן מאַאַר און דער איבערפאַל, וואָס שוויצער מיט זיין כאַפטע מאַכן אויפן פריצישן שלאָס. איך בין ממש פאַרשיכורט געוואָרן פון אויפגעגונג. אַ מער דאַנקפולן צוקוקער האָט דאָס מאַינצער שטאַט-טעאָטער קיינמאָל ניט געהאַט.

די גאַנצע נאַכט האָב איך ניט געקאַנט איינשלאָפן און מיט אַפּענע אויגן געחלומט פון די בעמישע וועלדער, פון ווילדן רויבער-לעבן און פון קאַרל מאַאַר און זיינע בראַווע געזעלן. אויפן צווייטן טאָג בין איך געלאָפן צום פעטער און גענומען ביי אים צום לייגענען דעם ערשטן באַנד פון שילערס ווערק. דאָס איז געווען צום ערשטן מאל וואָס איך האָב געלייענט אַ זאַך פון דער קלאַסישער ליטעראַטור. מיט ברענענדיקע אויגן האָב איך געשלונגען יעטוועדע שורה פון דער דראַמע און זיך אינגאנצן איינגעלעבט אין גייסט פון קאַרל מאַאַר און זיינע העלדישע אויפטוען. בלויז צום עלענטן שפּיגלבערג האָב איך געפילט אַ שנאה, כמעט נאָך מער ווי צום „צוקער-זיסן ברידערל“ פראַנץ. דערפאַר וואָס שפּיגלבערג האָט פאַרשוועכט דאָס דערהויבענע רויבער-ריי און עס דערנידעריקט צו אַ געמיינעם געשעפט פון גנבה. עס זיינען אַבער געווען שוויצער און ראַלער און אַנדערע יונגן. זיי האָבן פאַרמאַגט ערע און געהאַלטן הויך דעם רעגולאַמין פון זייער באַרוף.

פאַרשטייט זיך, אַז איך האָב די רויבערס פאַרגעלייענט פאַר מינע קליינע פריינד און איך האָב עס געטאָן מיט אַזאַ ווילדער באַגייסטערונג און מיט אַזוי פיל קראַפט פון מינע לונגען, אַז די ווירקונג איז געווען אומוידערשטיילעך. רויבערס האָבן מיר געוואַלט ווערן. דאָס איז ביי אונדז געווען אַפּגעמאַכט איין מאל פאַר אַלע מאל. די וועלט זאָל פון אונדז וויסן, אַרעמע לייט זאָלן וויסן, אַז ס'איז נאָך פאַראַן ווער עס זאָל פאַר זיי נעמען נקמה און זיי באַשיצן; אַז ס'איז נאָך דאָ ווער עס זאָל זיך אויף זיי דערבאַרעמען, ווי שינדערהאַנעס, רינאַלדאָ און קאַרל מאַאַר.

דערווייל האָט פּלוצים עפעס פאַסירט וואָס האָט אונדז צוריקגעבראַכט צו אונדזערע אַלטע פּלענער פאַר דער צוקונפט. איך בין אַלט געווען אַ יאָר עלף, ווען קיין דייטשלאַנד איז אַראַפּגעקומען בופאַלאָ ביל מיט זיינע צוויי הונדערט אינדיאַנער, יענערס, קאָוובאַיס און האָבן זיך אויך אַפּגעשטעלט אין דער אַלטער שטאַט מאַינץ. בופאַלאָס קומען אין אונדזער שטאַט איז אַפּ-שירט געוואָרן לאַנגע וואַכן אויף צופרייער. אַלע מעלד-ברעטער זיינען געווען

באקלעפט מיט ריזיקע פלאקאטן, וואָס פון זייער סאַמע מיטן האָט אַרויסגע-
גלאַנצט דאָס בילד פונעם געוואַגטן וועג-געפינער. אַרום דעם בילד זיינען
געווען בילדער פונעם ווילדן מערב; אינדיאַנער וואָס מאַכן אַן איבערפאַל אויף
אַ פּאַסט-דיליושאַנס, אַ יאַגד אויף בופאַלן און בראַגז-קאַלירעוודיקע פאַר-
שווינען, וואָס זיצן איננינעם מיט זייערע ווייסע פריינד ביים קאַסטער און ריי-
כערן פייקעס. מען קאָן זיך פאַרשטעלן; צוויי הונדערט אינדיאַנער, יעגערס,
וואַלד-לויפערס! דער קאַפּ איז אונדז געגאַנגען כאַדאַראַם. אַ פייער זאָל גע-
ווען פאַרכאַפּן די גאַנצע שטאַט אַדער אַן ערד-ציטערניש זאָל געווען צעשטערן
האַלב אייראָפּע, וואַלט דער איינדרוק ניט געווען קיין העלפט אַזוי שטאַרק.

אין טאַג וואָס מיר האָבן אויף אים אַזוי לאַנג אַרויסגעקוקט, ווען בופאַלאַ
ביל האָט ענדלעך געדאַרפט אַריינמאַרשירן אין אונדזער שטאַט, האָבן מיר
לאַנגע שעהן אָפּגעוואַרט ביים וואַקזאַל דעם אַנקום פון זיין ספּעציעלן צוג.
עס האָט גענומען אַ היפשע צייט ביז מע האָט אויסגעלאָדן די מוילאיזלען,
פּערד, בופאַלן און מע האָט זיך געמאַכט גרייט צום מאַרש אין דער ריכטונג
פון שלאַס-פּלאַץ, וווּ בופאַלאַ ביל האָט אויפגעשטעלט זיין לאַגער. נו איז גע-
ריטן בופאַלאַ ביל אין זיינע קאַלירנדיקע מלבושים און קאַוובאַי-הוט מיט די
ברייטע דעניקס. מיר הינטער זיי, מיט פלאַמענדיקע אויגן און קלאַפּנדיקע
הערצער. פון צייט צו צייט האָבן מיר אַרויסגעיאַכצט קריגערישע אויסגע-
שרייען, כדי אויסצונעמען ביי די ברוינע לייט. ס'איז געווען אַ ספּעקטאַקל
פאַר געטער.

דריי מאַל בין איך געגאַנגען זען די פאַרשטעלונג. דאָס ערשטע מאַל האָט
דער פּעטער מיך מיטגענומען. די אַנדערע צוויי מאַל האָב איך מיר פאַרשאַפט
דעם אַריינגאַנג אויף אַ ניט-געזעצלעכן אופן, איך האָב זיך גאַנץ פשוט אַריינ-
געשאַרט פון אונטער דעם געצעלט-לייוונט. די בילדער וואָס האָבן זיך אָפּגע-
שפילט פאַר מיינע אויגן זיינען געווען אַזוי מאַלעריש, אַז מיין באַגייסטערונג
איז געשטיגן צו דער העכסטער שטופּע. אין דער שלוס-סצענע האָט אַן אינ-
דיאַנער ווי אַ וויכער זיך דורכגעטראָגן גאַלאַפּ רייטנדיק און דערביי געשליי-
דערט אין דער לופט גלעזערנע קיילעכלעך, בופאַלאַ ביל איז אים נאַכגעריטן
אויף זיין ווייסן פּערד און אויסגעשאַסן אין יעדן קיילעכל, אַן דעם ער זאָל
אַפילו איין און איינציק מאַל האָבן פאַרפעלט זיין ציל. מיין אַנטציקונג האָט
גאַרניט געהאַט קיין גרענעצן, און איך האָב אַנגענומען אַ פּעסטן באַשלוס, ביי
דער ערשטער געלעגנהייט אויפצורודערן גאַנץ אייראָפּע.

די רויבערס און די פיראַטן זיינען פון איצט אַן געווען אינגאַנצן אויס-
געשפילטע. איך האָב פאַר זיך געזען בלויז איין צוקונפט — דעם ווייטן מערב.
דאָס וואָס איך האָב דאָ געזען איז ניט געווען עפּעס אַזוי זיך אַ מעשה-ביכל.
מער ווי אַלץ וואָס איך האָב ביז דעמאַלט געהאַט געלייענט, האָט אויף מיר
געווירקט דאָס רעאַלע בילד, אַט כאַטש מיט די הענט צו באַרירן. רינאַלדיני

און קאָפּיטאַן קיך האָבן ביי מיר אויך אויף ווייטער גאַרניט אָנגעווירן פון זייער גרויסקייט, איך האָב אָבער אויך שוין אָנגענומען אַ פעסטן באַשלוס. מיינע צוויי בוזעס-פריינט, זשאָן קראָמער און לואיס גערטלאַך האָבן מיט מיר אין דעם מסכים געווען און זיינען געווען גרייט מיר נאַכצוגיין. מיט אַ סך ברען האָבן מיר אַרומגעשמועסט וועגן אַלע פּרטים פון אונדזערע שפּעטער-דיקע פּרעכטיקע טעג. אין די ביכלעך וואָס מיר האָבן פאַרשלונגען, זיינען די אַפּאַשן באַשריבן געוואָרן ווי דער סאַמע אַכזריותדיקער און בלוטדאַרש-טיקער אינדיאַנער שבט. נו, האָבן מיר זיך פּייערלעך געגעבן דאָס וואָרט זיך אָנצושליסן ניט אָן קיין אַנדערן ווי נאָר אין אַט דעם שבט.

אונדזער הייליקער צוזאַג האָט, פאַרשטייט זיך, געמוזט פאַרפעסטיקט ווערן מיט אַ מוראדיקער שבועה. אויפשרייבן דעם טעקסט פון דער שבועה — דאָס איז געווען מיין אַרבעט, מיין ערשטער צושטייער צו דער וועלט-ליטע-ראַטור, און איך בין געווען ניט ווייניק שטאַלץ אויף מיין אויפטו. דאָס פאַר-לייענען מיין חיבור האָט גענומען צום ווינציקסטן אַ צען מינוט. מיר האָבן זיך צוגעזאָגט זיך צו האַלטן פעסט איינציעם, אין גויט און סכנה און איינ-צושטעלן דאָס לעבן איינער פאַרן צווייטן. ווער עס וועט ברעכן די שבועה דער זאָל אומברחמנותדיק אומגעבראַכט ווערן; ניט בלויז ער אַליין, זיין גאַנצע פאַמיליע זאָל צוגעצויגן ווערן צו טראָגן די אחריות: פאַטער און מוטער, ברי-דער און שוועסטער; זיין הויז זאָל פאַרברענט ווערן און דאָס אַש זאָל צע-שליידערט ווערן אויף אַלע עקן. קורץ, דאָס איז געווען אַ שבועה וואָס האָט געקאָנט לאָזן הערן פון זיך און וואָס האָט ביי שוואַכע פאַרשוונען געמוזט אַרויסרופן אָן אַנגסטיקן שווייס אויפן שטערן.

אין אַ לעבלעכער זומער-נאַכט האָבן מיר זיך אַרויסגעשלייכט פון דער היים און מיר זיינען זיך ציוניפּגעקומען אויפן אָפּגעשמועסטן אָרט ביי דער אַלטער דאַמף-מיל. דער פאַראַל איז געווען: געראַנימאָ, דער נאַמען פונעם אַפּאַשן-עלטסטן, וואָס האָט אָנגעוואָרפן אַ שרעק אויף אַלעמען. איך בין דער ערשטער געווען אויפן פּלאַץ. נאָך מיר האָט זיך באַוווּן לואיס און גלייך דע-רויף זשאָן. נאַכדעם ווי איך האָב ביי בייך אָפּגענומען דעם פאַראַל אויפן פּייערלעכסטן אופן, זיינען מיר דורכן אַפּיציר-גאַרטן געגאַנגען צו דער אַלטער, האַלב-חרובער קאַזאַרמע, אָן איבערבלייב פון די צייטן ווען די עסטרייכער האָבן אַקופּירט די שטאַט. דאַרטן האָבן מיר אָנגעצונדן אַ שטיקל ליכט און איך האָב מיט אַ פאַרכטיקער שטים פּירגעלייענט די גרויליקע שבועה. ביי יעדן פאַראַגראַף האָבן מיר דער ריי נאָך געשווירן. געענדיקט דאָס פּירליי-ענען, האָט יעדער פון אונדו זיך אַ שטאַך געטאַן מיט אַ נאָדל אין גראָבן פּינגער און אַרויסגעדרוקט אַ טראָפּן בלוט. דאָס בלוט האָבן מיר פאַרמישט און דערמיט געמאַכט אַן אַפּדרוק אויפן ווערטיקן פאַפּיר, וואָס מיר האָבן דערנאָך אַריינגעלייגט אין אַן אַלטער בלעכערנער פּושקע און באַגראָבן אויף

א זיכערן אַרט. אויפן וועג אַהיים האָבן מיינע ביידע פריינד מיך פאַרזיכערט, אַז ס'איז געווען די שענסטע שבועה וואָס זיי האָבן ווען ס'איז געהערט אין זייער לעבן. אַט דעם לויב האָב איך ערלעך פאַרדינט, וואָרן ביים שרייבן האָב איך אויף אַן אמת ניט געשפּאַרט קיין מי און האָב געשאַפּן אַ ווערק, וואָס האָט מיר פאַרשאַפט מער פרייד ווי אַלץ, וואָס איך האָב געשריבן אין די שפּעטערדיקע יאָרן.

אומגליקלעכער זשאַן, זיין געביין ליגט ניט אין די ווייטע פרייריט פון ריץ גראַנדע, נאָר ערגעץ אין אַ גרוב פון אַ קאַנאַנען-שאַס לעבן ווערדען. לואיס אָבער האָט קיינמאַל ניט פאַרלאָזט זיין געבוירן-שטאָט. מיט אַ סך יאָרן צוריק ווען איך בין צום ערשטן מאַל געווען אין דענווער, האָב איך אויפגעזוכט בופּלאַג בילס קבר. איך האָב זיך דעמאַלט דערמאַנט אין מיינע צוויי פריינט און אין די אַזוי ליבע פאַרשווינדענע טעג, וואָס לעבן אין זכרון ווי אַ מעשהלע פון לאַנג פאַרגאַנגענע צייטן.

זינט דעמאַלט האָב איך זיך אַ היפש ביסל אַנגעלייענט וועגן דער צע-שטערערישער פעולה פון דער שונד-ליטעראַטור אויף דער יוגנט. איך אַליין האַלט אָבער אַז מע טרייבט שטאַרק איבער דעם ענין, אַז מע קאַן ניט אין דעם פרט אויסמישן אַלץ אין איין טאַפּ. איך וויל דערביי גערן צוגעבן, אַז דער היינצייטיקער סאַרט פון אַט דעם מיין ליטעראַטור, מיטן איינשטעל צו שילדערן אויסשליסלעך די טעכניק פון פאַרברעכן, קאַן ניט ווירקן צום גוטן אויף דער יוגנט. דאָס איז פאַר מיר באַזונדערס קלאָר געוואָרן נאָכדעם ווי איך האָב זיך דירעקט באַקענט מיטן אַמעריקאַנער לעבן. פונדעסטוועגן דאַרף מען ניט אַריינפאַלן אין סתם פאַראַלגעמיינערונגען. יענע ליטעראַטור פון מיינע קינדער-יאָרן האָט פאַרמאַגט אין אַ גרויסער מאָס אַ סאַציאַלן צו-מיש. די פאַנטאַסטישע מעשיות, וואָס האָבן אונדז פאַרכאַפט, זיינען אין זייער תוך געווען ראַמאַנטיש, אַן אייגנשאַפט וואָס האָט ביז גאָר אַפּעלירט צום קינד, צו זיין איינבילדונגס-קראַפט. אַט דער ראַמאַנטישער מאַמענט האָט עס אונדז צוגעצויגן ווי מיט אַ מאַגענט און איבערגעלאָזט טיפע שפורן אין אונדזער יוגנטלעכן גייסט. אַ ליטעראַטור פון אַ העכערער מדרגה וואַלט קוים געווען אין שטאַנד אונדז צו באַאיינפלוסן אַזוי טיף און שטאַרק.

מעגלעך אַז מיר האָבן געפּטרט צו פיל צייט אויף לייענען די מעשה-ביכלעך פון יענער צייט, איך מוז אָבער מודה זיין אַז איך האָב אַ סך צו פאַרדאַנקען אַט די ביכלעך. אַז איך האָב זיך פאַרטיפּט אין עפעס אַ געשיכטע וועגן אינדיאַנער, האָב איך שטעטס זיך געכאַפט צו דער געאַגראַפישער מאַ-פע, כדי פעסטצושטעלן וווּ עס האָבן פאַסירט די באַשריבענע געשעענישן. אויף אַזאַ אופן האָב איך מיר איינגעשאַפט אַפּולע געאַגראַפישע קענטענישן, וואָס די שול וואַלט מיר קיינמאַל ניט געווען געגעבן. איך האָב געקענט אַלע ערטער וווּ די אינדיאַנער האָבן זיך פאַרנומען מיט יאַגד אויף אַלערליי חיות, די גרויסע טייכן, די ימען, די בערג און שטאַטלעכע גרענעצן אויפן אַמערי-

קאנער קאנטינענט, פון קאפ הארן ביז צום בערינג-וועג. אדאנק די אינדיא-
נער געשיכטעס האב איך זיך פריצייטיק פאראינטערעסירט מיט לייענען
אויף אן אמת גוטע רייווע-באשרייבונגען. קורץ, איך קאן ניט באהויפטן אז
מיין ערשטער לייען-שטאף זאל אויף מיר האבן געהאט וועלכע ניט איז
שלעכטע ווירקונג. אויך אלע מיינע שפיל-חברים, אויף וויפל איך האב זיי
ניט אינגאנצן פארלוירן פונעם אויג, זיינען אויסגעוואקסן טיכטיקע, ניצלעכע
מענטשן. גראד די גייסטיק אויפגעוועקטע יינגלעך זיינען עס געווען די יעני-
קע, וואס זיינען פארכאפט געווארן פון די מעשה-ביכלעך. אן שום ספק האט
דא געשפילט א ראלע דער פאקט, וואס אט די ביכלעך האבן באפרי-
דיקט זייער גוסט צו עפעס אזוינס, וואס איז ניט געוויינטלעך, וואס איז
טשיקאוע און אויסטערליש.

מיין מוטערס טויט

איך בין אלט געווען א יאר עלף ווען מיין פעטער רודאלף האָט חתונה געהאַט און האָט זיך אַריבערגעצויגן מיט זיין יונג ווייבל אין אַן אייגענער וווינונג. ס'איז פאַר מיר געווען אַ טרויעריקער טאַג ווען דער פעטער האָט איינגעפאַקט זיינע זאַכן און איך האָב אים צוגעהאַלפן ביים אַריבערטראָגן די פעקלעך אין זיין נייער וווינונג טאַקע ניט ווייט פון אונדזער הויז. אויך איצט האָב איך אים געקענט זען יעדן טאַג. ס'איז אָבער מער ניט געווען דאָס וואָס פריער. די אַלע יאָרן זינט מיין פאַטערס טויט האָט דער פעטער געלעבט מיט אונדז און איז פאַר אונדז קינדער געווען ווי אַ טאַטע. זיין געזעצטער, גוטמוטיקער כאַראַקטער, זיין בנימוסדיק אומגיין מיט מענטשן און זאַכן און גאָר באַזונדער, זיין גוט-האַרציקייט אַן אַ מאָס צו אונדז, די קינדער, דאָס אַלץ האָט אים געמאַכט איינגעבאַקן אין האַרצן ביי אונדז אַלע, און ס'איז פשוט ניט געווען מעגלעך זיך פאַרצושטעלן אונדזער שטוב אַן אים. דעם פעטערס פּראָפעסיע איז געווען בוכבינדעריי און ער האָט געאַרבעט טאַקע אין זעלבליקן הויז וווּ מיר האָבן געווינט, אַזוי אַז מיר האָבן אים געקענט זען אָפט אויך אין זיין אַרבעט-צייט, פונדעסטוועגן איז זיין אַרויסציען זיך פון אונדז געווען פאַר אַלע אין שטוב אַ גרויסער אַנווער.

עטלעכע חדשים שפעטער איז מיין מוטער איינגעגאַנגען אויף חתונה האָבן אַ צווייט מאָל. דער שטיפפאַטער איז געווען דעם פעטערס אַן אַרבעט-קאַלעגע, וואָס פלעגט אָפט אַריינקומען צו אונדז און שפעטער אויך געוואָרן ביי אונדז אַ קעסטניק. ער האָט געשטאַמט פון אינסברוק, ער איז אויסגעווען אין אַ סך שטעט און לסוף זיך באַזעצט אין מאַניץ. צו מיין מוטער האָט ער געהאַט אַ טיפע צווייגונג און זי ממש פאַרערט. אויך מיר, די קינדער, האָבן ניט געהאַט פאַרוואָס זיך צו באַקלאַגן אויף אים, אָבער פאַרבייטן פאַר אונדז דעם פעטער דאָס האָט ער ניט געקענט. צו יענעם זיינען מיר געווען צוגעבונדן מיט לייב און לעבן, בעת דער שטיפפאַטער איז פאַר אונדז פאַר-בליבן אַ פרעמדער אין דער פאַמיליע. אויך אונדזערע קרובים האָבן זיך צו אים פאַרהאַלטן אַנדערש ווי צו אַן אייגענעם. ניט וואָס מע זאָל אים האָבן

באהאנדלט אומפריינדלעך, פארקערט, יעדער איינער האט אים ווי ווייט מעגלעך ארויסגעוויזן זיין רעספעקט, וואָרום געווען איז ער אַ מענטש אַ פלייסיקער און יעדער פעני, וואָס ער האָט פאַרדינט האָט ער אָפגעגעבן דער פאַמיליע. אָבער צווישן אים און די אַנדערע איז פאַרט געלעגן עפעס ווי אַ טיפער גראָבן. נאָר די אַלטע באַכע האָט געהאַט צו אים אַן אמת וואָרעמע באַצונג.

מיין מוטער האָט קאָנטיק שווער איבערגעלעבט אַט דעם אינעווייניקסטן ריט. איך האָב זי אָפט געזען טרויעריק און דערשלאָגן. פאַרשטייט זיך אַז איך בין דעמאָלט נאָך געווען צו יונג איך זאָל קענען ריכטיק באַנעמען די סיבות פון אַט די פאַרהעלטענישן, איך האָב אָבער קלאָר איינגעזען אַז ניט אַלץ איז ווי עס וואָלט באַדאַרפט צו זיין. היינט ליגט עס פאַר מיר אָפן אויף דער האַנט. אין אונדזער משפּחה זיינען אַלע געווען געקנופט און גע-בונדן מיטאַנאַנד. אַלע האָבן זיך געקענט פון קליינזייט אויף און האָבן זיך געפילט ווי גלידער פון איין קערפער. אַזאַ משפּחהשאַפט פירט ניט זעלטן צו משפּחה-עגאָאיזם. דער שטיפּפאַטער איז געווען אַן אָפגעווייטערטער וואָס איז געקומען פון דער פרעמד. אַ סך זאָכן וואָס זיינען פאַר די אַנדערע געווען פשוט און היימיש, האָבן אים געמוזט אויסזען משונהדיק און אפשר אויך ניט תמיד אָנגענעם. די אַנדערע האָבן אים אָפגעצאָלט מיט דער זעלביקער מטבע, אַזוי אַז ס'איז דערגאַנגען דערצו, אַז דער שטיפּפאַטער זאָל זיך אָפט פילן געקערנקט, כאַטש קיינעם איז עס גאַרניט איינגעפאַלן אים צו ערגערן מיט עפעס. ניט באַמערקן דאָס אַלץ האָט מיין מוטער ניט געקענט און דערפון שווער געליטן.

מיין מוטערס גליק האָט צום באַדויערן לאַנג ניט אָנגעהאַלטן. קורץ נאָכדעם ווי ס'איז געבוירן געוואָרן מיין האַלב-ברודער לודוויק, וואָס האָט זיך לאַנג ניט געהאַלטן, האָט זי אָנגעהויבן צו קרענקען און שוין מער צו זיך ניט געקומען. נאָך איר פאַרבינדן זיך מיט איר צווייטן מאַן, האָבן מיר פאַרלאָזט אונדזער וווינונג אויף דער מינסטער גאַס און האָבן זיך אַריבער-געצויגן אין גאַלהויף. מיר האָבן דאַרטן געווינט אַ פאַר יאָר, אָבער איך האָב זיך אַלץ ניט געקענט צוגעוויינען צום נייעם אַרום. צו שטאַרק בין איך געווען צוגעבונדן צו דער אַלטער היים, וווּ איך האָב איבערגעלעבט מיינע שענסטע קינדער-יאָרן. איך האָב טאַקע ניט איבערגעריסן מיינע אַלטע באַציי-אונגען און כמעט יעדן טאָג באַזוכט מיינע יונגע פריינד אויף דער מינסטער גאַס.

אַז מיין ברודער פיליפ איז אַלט געוואָרן זיבעצן יאָר און געענדיקט זיין לערנצייט ווי אַ בוכבינדער, האָט ער זיך אָנגאַזשירט אין דער מאַרינע. ער האָט געוואָלט ווי אַ פרייוויליקער וואָס פריער פטור ווערן פון זיין מיליטער-דינסט. מיין מוטער און אַלע אונדזערע קרובים זיינען געווען קעגן דעם, פיליפ איז אָבער געבליבן ביי זיין באַשלוס, מעגלעך אַז די ענדערונגען אין

אונדזער שטוב האָבן אים דערצו געשטויסן, ער, דער עלטערער האָט איבער-געלעבט די פאַרענדערונגען שטאַרקער ווי אַיך און מיין קלענערער ברודער. זיכער אָבער האָט אים אַיך געצויגן צו אַוואַנטורעס. איינער פון זיינע יוגנט-פריינד איז מיט אַ יאָר פריער צוריקגעקומען פון דער מאַרינע אויף אורלויב און זיינע מעשיות, באַזונדערס דער מאַטראַסן-אוינפאַרעם, האָבן פיליפן שטאַרק פאַרכאַפט. אַ צאָל אַנדערע יונגעלייט אין פיליפס עלטער האָבן געטאַן דאָס זעלביקע.

אין מינע שפעטערע קינדער-יאָרן האָבן מיר ביידע, אַיך און פיליפ, זיך שטאַרק דערנענטערט צואַנאַנד. זיין אַוועקפאַרן האָט ביי מיר געשאַפן אַ זייער געדריקטע שטימונג. מיין מוטער האָט זינט לאַנג שוין אויפגעהערט זינגען אירע פריילעכע לידער. עס האָט מיט איר געהאַלטן גאַרניט פויגלדיק, וואָס אַ טאָג איז זי געוואָרן אַלץ שוואַכער און שוואַכער, צולעצט האָט זי אַפילו מער ניט געקענט באַזאָרגן די שטוב-אַרבעט און איז כמעט די גאַנצע צייט געבליבן ליגן אין בעט. דער דאָקטער איז ביי אונדז געוואָרן אַ באַשטענדיקער גאַסט, פונדעסטוועגן האָט ער ניט געקענט פעסטשטעלן גענוי וואָס איר פעלט. די אַלטע באַבע האָט אַפט געוויינט און די קרובים זיינען אַרומגעגאַנגען מיט פאַרוואַרטטע פנימער.

מיין אומגליקלעכע מוטער. זי האָט זיך שרעקלעך איבערגעאַנדערשט. איר פנים איז געוואָרן מוראדיק בלייך און אירע גרויסע טונקלע אויגן האָבן תמיד געגלאַנצט ווי אין פיבער. אַפט פלעגט זי צורופן צום בעט מיך און מיין יונג-גערן ברודער. אַיך האָב איז אַזאַ מינוט געפילט אַז זי וויל עפעס זאָגן, זי האָט אונדז אָבער בלויז אַנגעקוקט שווייגנדיק און אין איר בליק איז געווען אַזוי פיל טרויער. אַז ער האָט זיך טיף טיף איינגעגראָבן אין מיין יונגער נשמה. צומאָל פלעגט זי אינדערשטיל וויינען אין קישן אַריין, אָבער אַיך פלעג עס באַמערקן און עס פלעגט מיר אַזוי פאַרקלעמען דאָס האַרץ, אַז אַיך פלעג זיך צעיאַמערן אויף אַ קול. ביי אַזעלכע געלעגנהייטן פלעגט זי מיר אַרויפלייגן די האַנט אויפן קאַפּ און שטיל מורמלען: „ווייז ניט, מיין קינד, אַז אַיך וועל נאָר געזונט ווערן, וועט אַלץ ווידער גוט זיין.“ אַיך גלייב אַז זי האָט געפילט איר נאָענטן סוף. פון צייט צו צייט פלעגט זי האָבן שרעקלעכע אַנפאַלן. פון ווייטיקן האָט איר דער שווייס גערונען פונעם שטערן, דערנאָך פלעגן זי אייגשטעלן טעג פון אַ מכלומרשטער פאַרבעסערונג, זי האָט אָבער אַלץ געליטן אַן אויפהער און די אַנפאַלן פלעגן פונסניי זיך איבערחזרן. זי איז געווען פאַרביי, אַ שווע-רער מאַגן-ראַק האָט פאַרצערט אירע לעצטע קרעפטן.

דערנאָך איז געקומען דער טאָג, ווען אויף דעם דאָקטערס באַפעל, האָט מען די מוטער אַפגעפירט אין שפיטאַל. אין שטוב האָט קיינער קיין וואַרט ניט אַרויסגערעדט. עפעס ווי די שאַטנס פונעם טויט זאָלן זיך האָבן צע-שפרייט איבער אַלע ווינקלעך. יעדער מאָל אַז אַיך בין געקומען אַהיים פון דער שול האָב אַיך געפילט ווי די פוסטקייט אין שטוב דריקט אויף מיר ווי

א באַרג. איך האָב זיך געפילט מוראדיק אַליין. איך האָב מיין מוטער שטאַרק ליב געהאַט. זי איז תמיד געווען צו אונדז אַזוי גוט. איר מילדקייט האָט געווירקט אויף יעטוועדן, וואָס איז געקומען מיט איר אין באַרירונג. דער געדאַנק אַז זי מוז שטאַרבן איז פאַר מיר געווען ניט אַריבערצוטראַגן.

מיטוואַך און זונטיק זיינען געווען די טעג ווען מע האָט געקענט באַזוכן די מוטער אין שפיטאַל. איר צושטאַנד איז וואָס אַמאָל געוואָרן אַלץ ערגער און ערגער. במשך דער קורצער צייט וואָס זי איז געווען אין שפיטאַל, איז זי געוואָרן ניט צום דערקענען. דאָס פנים איז איר אינגעפאַלן און באַקומען אַ געלבלעכן קאַליר. די נאָז איז איר געוואָרן אַלץ מער פאַרשפיצט. נאָר אין די אויגן איז איר פאַרבליבן דער פּריערדיקער גלאַנץ און די זעלביקע טיפע טרויעריקייט. אַז זי פלעגט אונדז דערזען, פלעגט איר בליק ווערן פּריידי-קער און אַ לייכטער ציטער פלעגט איר אַריבער איבערן גאַנצן קערפער. זי פלעגט אונדז דעמאָלט אַרויפלייגן אויפן קאַפּ אירע דינע כמעט דורכזיכטיקע הענט. איר שטים איז געווען אַזוי שוואַך, אַז איך פלעג קוים-קוים דערהערן וואָס זי זאָגט. אַז די באַזוך-צייט פלעגט זיך ענדיקן, פלעג איך דערפילן אַ נאַגנדיקן ווייטיק און איך פלעג זיך מוזן אַנשטרענגען מיט אַלע כוחות איך זאָל זיך ניט צעכליפען אויף אַ קול.

אין איינעם אַ נאַכמיטאָג בעת איך בין געזעסן אין קלאַס, האָט מען אַנ-געקלאַפט אין דער טיר. דער לערער איז אַרויס אין קאַרידאָר און דאָרט מיט עמיצן גערעדט אַ פאַר ווערטער. אַז ער איז צוריק אַריינגעקומען אין צימער, האָט ער מיר געזאָגט מיט אַן ערנסטער מינע: „רודאַלף, נעם צונויף דייע זאַכן און גיי גלייך אַהיים. פאַרהאַלט זיך נישט אונטערוועגס, ווייל מען וואָרט אויף דיר.“ דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט אַז דאָס האָט צו טאָן מיט דער מו-טער און איך בין אַהיים געלאָפן מיט אַלע כוחות. אינדערהיים האָב איך גע-טראַפן די באַבען און מיין ברודער פּריץ גרייט צום אַוועקגיין. דער אַלטערס האַלב בלינדע אויגן זיינען געווען שטאַרק רויט און איר שטים האָט גע-ציטערט: „וואָש דיך שנעל אַרום, מיר מוזן גלייך גיין אין שפיטאַל.“

אין שפיטאַל האָט אונדז אויפגענומען אַ קראַנקן-שוועסטער. זי האָט דער באַבען געזאָגט עפעס שטיל אויפן אויער און אונדז באַגלייט צו דער מוטערס בעט, וואָס איז דאָס מאָל געווען אַרומגעשטעלט מיט שפאַנישע ווענטלעך. די מוטער איז געלעגן אויפן בעט און לייכט געכאַרכלט. אירע אויגן זיינען געווען האַלב געשלאָסן און זי האָט קאַנטיק גאַרניט געמערקט אונדזער אַריינקומען. ערשט אַז די באַבע האָט איר אַרויפגעלייגט די האַנט אויפן שטערן, האָט זי פאַמעלעך געעפנט די אויגן וואָס זיינען געווען ווי פאַרגלעזט. ביסלעכווייז איז איר בליק געוואָרן אַביסל באַלעכטער. זי האָט געפרווט אויפהייבן איר האַנט, אָבער עס האָבן איר פאַרפעלט די כוחות. איך האָב אַנגענומען איר האַנט, מיין ברודערל האָט געטאָן דאָס זעלביקע מיט איר צווייטער האַנט. זי האָט געוואָלט עפעס זאָגן, אָבער די ווערטער זיינען ניט

ארויסגעקומען. איך האָב געזען ווי זי מאַכט פאַרצווייפלטע אַנשטרענגונגען. אָבער אירע ליפן זיינען געבליבן שטום. ענדלעך האָט זי קוים־קוים שטיל אַרויסגעכאַרכלט: „מע האָט אייך גערופֿן? ס'איז דאָ אַזוי טונקל אַז איך קען אייך נישט זען“. אירע אויגן־לעפלעך האָבן זיך פונסניי אַראָפּגעלאָזט און זי האָט שווער געאַטעמט. דערנאָך האָבן זיך אירע אויגן ווידער געעפנט און זי האָט אַרויסגעשעפטשעט: „ווי איז פיליפּ?“ אַ פאַר סעקונדן דערויף איז אַדורך אַ קראַמף איבער איר גאַנצן קערפער. די אויגן זיינען געבליבן ברייט צעעפנט, איר בליק איז אָבער געבליבן ליידיק, אָן שום אויסדרוק.

אַ מאַדנע געפיל האָט מיך באַהערשט. ס'איז מיר פאַרגעקומען ווי איך וואָלט פאַמעלעך געזונקען אין אַ טיפן אָפּגרונט. ווי אין חלום האָב איך גע־הערט ווי די אַלטע שלוכצט אויף אַ קול און מיין ברודערס געוויין. דער פאַרהאַנג האָט זיך צערוקט. די קראַנקן־שוועסטער האָט זיך באַוויזן. זי האָט דער טויטער מוטער צוגעדרוקט די אויגן און דערביי געזאַגט אַ קורץ גע־בעט. אָן אַ וואָרט צו זאָגן האָט זי אונדז אַרויסגערוקט פונעם צימער. אויף די טרעפּ אינדריסן איז אונדז אַקעגנגעקומען דער שטיפּפאַטער. ער האָט גע־אַרבעט אין אַ ווייטער גאַס און איז געקומען צו שפעט. מיין ברודער פיליפּ וואָס אים געהערן מיין מוטערס לעצטע ווערטער, האָט זיך געפונען ערגעץ ווייט אויפן ים און די ידיעה וועגן דער מוטערס טויט איז צו אים דערגאַנ־גען ערשט מיט חדשים שפעטער.

אין דער היים האָט דער יאַמער אַרויסגעשטאַרצט פון יעדן ווינקל. די באַבע האָט זיך שיעור ניט אויסגעוויינט די אויגן. דער שטיפּפאַטער איז געווען שרעקלעך דערשלאָגן און האָט קיין וואָרט ניט אַרויסגערעדט. דערנאָך איז געקומען דער טאַג פון דער באַערדיקונג. אַלע קרובים, אַ גרויסע צאַל שכנים און פריינד האָבן זיך פאַרזאַמלט אָפּצוגעבן מיין מוטער דעם לעצטן כבוד. בעת די טויטן־גרעבערס האָבן אַראָפּגעלאָזט דעם אַרון אין גרוב, האָב איך געפילט ווי דאָס האַרץ איז מיר פאַרלאָפּן מיט בלוט. האָב איך דאָך צו גוט געוואָסט, אַז איך האָב אַנגעוויירן מיין בעסטן פריינד. יעדער איינער פון די קרובים האָט אַריינגעוואָרפן אַ הויפן ערד אין אָפענעם קבר, די מערסטע האָבן דערביי געוויינט, נאָר די אַלטע באַבע ראַקער איז געשטאַנען צוקאַפּנס דעם קבר און פאַרשטאַרט געקוקט אין דער ווייטקייט אַריין. איר פנים איז געווען ווי פאַרשטיינערט. אָבער קיין איין טרער ניט אין די אויגן.

נאָך דער באַערדיקונג זיינען די מענער, ווי ס'איז געווען אַנגענומען, געגאַנגען אין אַ ווינהויז. מיך און מיין ברודערל האָבן די מומע באַרבעטכן און מיין פאַטער מוטער, מיטגענומען צו זיך. אַ גרויליקע דערשלאָגנקייט האָט מיך באַהערשט. איך האָב זיך פאַררוקט אין אַ ווינקל און געוויינט מיט הייסע טרערן. די אַלטע האָט מיך רואיק געלאָזט בלייבן אַליין מיט זיך און מיר קיין וואָרט ניט געזאַגט. אַז איך האָב זיך אַביסל באַרואיקט, האָט זי מיר אַרויפגעלייגט די האַנט אויפן קאַפּ און געזאַגט: „וויין זיך רואיק אויס, מיין

קינד, דאָס מאַכט לייכטער אויפן האַרצן. גוט איז דעם וואָס קען וויינען! איצט אָבער דאַרפסטו זיך אָננעמען מיט מוט און שלום מאַכן מיטן גורל. קעגן טויט איז גאַרניט צו מאַכן. דיין אומגליקלעכע מוטער האָט זיך גענוג אָנגעליטן, דו מוזסט אָבער זען עס זאָל פון דיר עפעס ווערן. דאָס לעבן איז ניט קיין קינדערשפּיל. דו וועסט נאָך האָבן גענוג צו זינגען און צו זאָגן. אָבער דו מוזסט זיך האַלטן פעסט און זיך ניט לאָזן צעברעכן. פאַרגעס ניט דיין מוטער. זי איז געווען אַ מוטיקע פרוי און האָט ערלעך געפראַצעוועט אייך אויפצורברענגען. די נאַכט וועסטו איבערשלאָפן דאָ. דערנאָך האָט זי מיר געגעבן אַ קוש. מיט אַזוי פיל האַרציקייט וואָס פריער האָב איך עס פון איר קיינמאָל ניט באַמערקט.

דער באַבעס שטאַרקע ווערטער האָבן מיר אַביסל געלינדערט דאָס גע- מיט. אַט די פרוי וואָס מע האָט געקענט מיינען אַז זי איז האַרט ווי אַ שטיין, האָט אינדעראמתן פאַרמאָגט אַ וואַרעם האַרץ, וואָס גיט זיך צו פילן נאָר זעלטן. אַלע האָבן מיר זי געקענט און געהאַט צו איר אָן אַ שיעור צוטרוי. קעגן יעדן אַנדערן אין דער פאַמיליע האָט מען צומאָל געהאַט עפעס אויסצוזעצן, וועגן דער אַלטער האָט מען אָבער פון קיינעם קיין שלעכט וואַרט ניט געהערט. זי איז געשטאַנען איבער אַלע ווי אַן אַלטער דעמב, וואָס דער שטורעם קען אים שוין גאַרניט שאַטן.

נאָך דער מוטערס טויט זיינען מיר ווייטער געבליבן אין שטיפּפּאַטערס הויז און די באַבע האָט געפירט די ווירטשאַפט. ס'איז אָבער מער ניט געווען קיין לעבן. אייניגעם מיט דער מוטער איז אויך דער גוטער מלאַך פאַרשוונדן פון דער שטוב. אַפילו די רירנדיקע צערטלעכקייט פון דער באַבען האָבן אונדז ניט געקענט פאַרבייטן די מוטער. מיין ברודער פריץ איז נאָך געווען צו יונג ער זאָל קענען באַגרייפן די נייע לאַגע. מיר איז שוין געגאַנגען דאָס דרייצנטע יאָר און איך האָב געפילט דעם אינעווייניקסטן דרוק אַ סך שטאַר- קער. איך האָב געוויסט אַז פאַר דעם שטיפּפּאַטער זיינען מיר אַ פריטשעפע, וואָס ער וועט זוכן פטור צו ווערן פון איר, פריער אָדער שפעטער. מיין מו- טערס טויט האָט מיך געמאַכט פאַר אַ דערוואַקסענעם און מיין לעבן איז אַרויף אויף אַנדערע וועגן. מיינע אויסזיכטן אויף דער צוקונפט זיינען געווען היפשלאַעך פאַרנעפלט און די שמועסן וואָס איך האָב אויפגעכאַפט צווישן די קרובים, האָבן מיר ערשט רעכט געגעבן שטאַף צום טראַכטן וועגן מיין תכלית. אַז מיין פאַטער איז געשטאַרבן, בין איך געווען אַ פינף-יאָריק קינד, אַן שום פאַרשטענדעניש פאַרן לעבן. אָבער מיין מוטערס אַוועקגיין האָט מיר צום ערשטן מאָל געגעבן צו פילן די טראַגישע זייט פונעם לעבן. ס'איז אין מיר אויפגעקומען עפעס אַזוינס, וואָס איז מיר ביז דעמאָלט געווען גאַנץ פּרעמד. אַ נאָנגדיקער צווייפּל האָט מיך געעקבערט און ווי אַ שאַטן זיך צע- שפּרייט איבער מיין נשמה. דער שטיפּפּאַטער איז נאָך ניט געווען קיין על- טערער מענטש. ער איז געווען מיט צוויי יאָר יונגער פון מיין מוטער

און זי איז נאך ניט אלט געווען קיין פולע ניין און דרייסיק יאר. ס'איז גע-
ווען קלאר ווי דער טאג, אז ער וועט ניט בלייבן אליין. אזוי באלד אבער ווי
ער וועט חתונה האבן, וועלן מיר מוזן פארלאזן דאס הויז. מען וועט עס אים
אפילו ניט קענען פיר האלטן. געוויס, מיין מוטער האט ער זייער ליב געהאט.
ס'איז דאך ניט געווען קיין קלייניקייט פון זיין זייט צו נעמען אן אלמנה מיט
דריי קינדער. אבער זי איז געשטארבן. פריער צי שפעטער, ער וועט געפיל-
נען זיין טרייסט און וועט פרווון איינארדענען זיין לעבן, דעמאלט אבער וועלן
מיר, די קינדער, אים זיין אין וועג.

אט די געדאנקען האבן זיך טיף איינגעגראבן אין מיינע געהירן און מיר
פארשאפט א סך שווערע שעהן. ווו וועלן מיר זיך אהינטאן אז עס וועט טאקע
קומען דערצו? אונדזערע קרובים האבן אונדז ניט געקענט אויפנעמען. אלע
זיינען זיי געווען אומבאמיטלט און דערצו געבענטשט מיט א סך קינדער.
אפילו דער פסטער האט שוין איצט געהאט צוויי זין און א דריט קינד האט
געהאלטן אין קומען. מיין פאטערס עלטערן האבן זיך פשוט געמאטערט אבי
ניט צו דארפן גיין אין א באגאדעלניע און זיינען שוין געווען צו אלט זיי
זאלן קענען נעמען אויף זיך אן עול פון צוויי קינדער. דער איינציקער אויס-
וועג איז געווען א יתמים-הויז, אבער טאקע אט דער געדאנק האט אויף מיר
אנגעווארפן א פחד. אזעלכע ערטער האבן מיך פון תמיד אן געמאכט אויפ-
ציטערן, כאטש איך האב אליין ניט געוויסט פארוואס. אט די אלע טראכטע-
נישן האבן געפירט דערצו אז איך זאל זיך אנהייבן פילן אינדערהיים א ווילד-
פרעמדער, ווי איינער וואס מע פארטראגט אים נאך ווי עס ניט איז, וואס איז
אבער ניט איבעריק געווינטשן.

אזוי זיינען פארגאנגען חדשים אין באטריבער איינטאגיקייט. דער שטיפ-
פאטער איז ביסלעכווייז געווארן אן אנדערער, ניט צו דערקענען. ער איז
ארומגעגאנגען אן אנגעכמורעטער, תמיד א בייזער. דערצו האט ער אנגעהויבן
טרינקען, א זאך וואס ער האט פריער קיינמאל ניט געטאן. אז ער פלעגט
אהיימקומען ניט גאנץ ביכטער, האט ער אויסגעלאזט זיין שלעכטע שטימונג
צו אונדז. מיט דער צייט האבן מיר אים ניט געקענט צוטראפן מיט גארניט.
יעדע קלייניקייט האט אים צערייצט, ער האט אנגעהויבן אויף אונדז ארויפ-
לייגן א האנט. קעגן מיר האט ער נאך ווי עס ניט איז זיך אנגעטאן א כוח,
ווייל איך בין געווען א קרעפטיקער חברה-מאן און בין געווען גענוג אנט-
שלאסן זיך אים אקעגנצושטעלן, דערפאר אבער האט מיין יונגערער ברודער
געהאט טאפלט אויסצושטיין.

אין איינעם אן אוונט אז ער איז אהיימגעקומען, ווי אפט שוין פריער,
א צערייצטער און אפשר אויך אביסל אונטערגעטרונקען, האט פריצל זיך
פארשולדיקט מיט עפעס א קלייניקייט. אין זיין צארן האט דער שטיפפאטער
געכאפט די קורצע רימענע בייטש, וואס מע האט גענוצט אין שטוב צום
אויסקלאפן די מלבושים, און אן רחמנות גענומען פאסעווען מיין קליינעם

ברודער. פון זיינע געשרייען איז מיר דאָס בלוט געקומען אין קאָפּ אַריין. איך האָב דאָס לענגער ניט געקענט צווען. איך האָב אַ ריס געטאָן די בייטש פון די צעווילדעוועטע הענט און זי אַרויסגעוואָרפן דורך דעם פענצטער. ער איז צו צו מיר מיט געביילטע פויסטן מיך דורס צו זיין. אָבער איך האָב אים אָנגעכאַפּט ביי די זייטן און אים אומגעוואָרפן. אומזיסט האָט ער געפרוּווט זיך אויפהייבן. איך האָב אים געהאַלטן פעסט צוגעדריקט צו דער פּאַדלאָגע, ביז ער איז געבליבן ליגן אָן כוח. ער האָט מיך אָנגעקוקט מיט אויגן פול שינאה און אַרויסגעצישעט: „אַזוי, איז עס שוין געקומען אַזוי ווייט אָ דו ווילסט מיך שלאָגן?“ איך האָב אים אַריינגעשריגן אין פנים אַריין: „ניין, איך וויל דיך ניט שלאָגן, אָבער דו זאָלסט פּריצלען ניט טשעפען!“ איך האָב אים אָפּגעלאָזט. ער האָט זיך אויפּגעהויבן און מיט קללות פּאַרלאָזט דאָס צימער. פון דעמאָלט אָן האָט ער מיין ברודערל לאָנג ניט אָנגערירט, ער האָט זיך אָבער טאַג-איין, טאַג-אויס נוקם געווען אין מיר מיט בייסיקע באַמער-קונגען און האָט מיר פּאַרביטערט דאָס לעבן ניט אויף קיין קאַטאַוועס. איך האָב זיך געפילט אַזוי עלנט, אָ איך האָב מיר געוונטשן צו ליגן אין קבר מיט מיין מוטער. אָבער דאָס זיינען געווען בלוז מאַמענט-שטימונגען, די יוגנט קען אין איר שטאַרקייט אויסהאַלטן אַ סך צרות. ווי ווייט איך האָב עס נאָר געקענט האָב איך אויסגעמיטן צו זיין אינדערהיים. איך פלעג זיך אַריין-כאַפּן צו מיינע גרויסעלטערן, צו דער מומע באבעטכן, מיין פּאַטערס שוועס-טער, וואָס פלעגט שטענדיק זיך אָננעמען פאַר אונדו מיט אַ סך ליבשאַפט. צום ליבסטן פלעג איך גיין צום פעטער. דאָס זיינען פאַר מיר געווען די שענסטע שעהן אין יענער טרויעריקער צייט. מיין מוטערס טויט האָט ביי איר ברודער איבערגעלאָזט אַ טיפע ווונד. יעדער מאָל אָ ער האָט מיך דער-זען, האָט דעם פעטערס פנים אויפגעלויכטן מיט העלער פרייד. בעת די מומע דינה האָט זיך געפאַרעט אין קיד, האָב איך אַרומגעשמועסט מיט מיין פעטער וועגן אַפולע ענינים, וואָס האָבן דעמאָלט זיך גערודערט אין מיר און מיך פאַרנעמען. מיין מוטערס טויט האָט מיך געמאַכט ערנסטער. איך האָב מיט באַווסטזיין דערשפירט דעם טיפן באַטייט פונעם לעבן, אַ זאך וואָס פריער איז עס מיר גאָר אויפן זינען ניט געקומען.

ד ע ר פ ע ט ע ר

אין די פריערדיקע קאפיטלען איז מיר אפט אויסגעקומען צו דערמאנען דעם פעטער*) איך האב זיך ביו איצט אפגעהאלטן דערפון אויספירלעך צו באשרייבן אט דעם זעלטענעם מענטשן, ווייל זיין שטארקער איינפלוס אויף מיין ווייטערדיק לעבן איז געווארן בולטער ערשט נאך מיין מוטערס טויט. דער אַנקל רודאלף איז געווען אַ קליינװוּקסיק שװאַך מענטש. ער איז אין זיינע קינדער־יאָרן אויסגעשטאַנען כלערליי חולאתן. אָבער אין אַט דעם שװאַכן גוף האָט געלעבט אַ גרויסע נשמה און אַ שאַרפער, טיפּזיניקער שכל. גענוג געווען אַ בליק טאַן אויף זיין פּיין־געשניצט פנים מיט דער היפּשלעכער באַרז, הויכן גייסטרייכן שטערן און מילדע קלוגע אויגן, מע זאָל גלייך אַינזען, אַז ער איז ניט פון די װאַס גייען צען פאַר אַ גראַשן. דער אַנקל איז באַמט געווען אַ זייער באַגאַבטער מענטש. ער האָט אין זיין לעבן אַ סך געלייענט און זיך דערוואַרבן אַפּולע קענטענישן, װאַס ער האָט פאַרשטאַנען אויסצור־ניצן אין דער פּולסטער מאַס. אין זיין יוגנט האָט ער באַזוכט אַ גוטע שול און האָט זיך ספּעציאַליזירט אין נאַטורװיסנשאַפטן. דאָס פּלוצימדיקע פאַר־אַרעמט װערן פון זיינע עלטערן האָט אים געצװונגען אויפצוגעבן זיין שטודירן און זיך נעמען פאַר אַ מלאכה.

מיט זיין אייגנדיקן כאַראַקטער האָט דער אַנקל אַ סך געגליכן צו מיין מוטער, װאַס איז ביי אים געווען דאָס לעבן און די נשמה. ער האָט זיך קיינ־מאַל ניט געשטופּט אויבנאָן און זיין געלאַסענע באַשיידענע נאַטור האָט אים פאַרשאַפט אַ סך פּריינד. כאַטש ער האָט געהאַט זייער אַ גוט אויג פאַר די שװאַכקייטן און פּוסטער גאווה פון זיינע מיטמענטשן, האָב איך פון אים קיינמאַל ניט געהערט קיין שלעכט װאַרט װעגן אַנדערע. דער אַנקל איז גע־װען אַ שמייכלענדיקער פּילאַסאַף, װאַס האָט פאַרמאַגט פאַרשטענדעניש פאַר אַלץ. זיין פּיינער הומאַר האָט אים אַפּגעהאַלטן פון יעדער איבערגעאייילטן אַפּשאַץ. פון זיין גאַנצער פּערזאָן האָט געשטראַלט מיט אַ װוּילמוטיקער רואיקייט. ער האָט געװירקט מיט אַ מין װאַרעמער פּריינדשאַפט אויף זיין גאַנצן אַרום.

*) דער אַנקל רודאלף איז געווען מיין נאָמען־געבער (טויפּפּאַטער), אין אונדזער דיאַלעקט: פעטער.

אויף די צונויפקומענישן פון דער משפחה, האָט מען דעם אָנקל געקענט טרעפן נאָר זעלטן. אַז ער איז שוין יאָ אַמאָל געקומען, איז ער געוויינטלעך געזעסן שטיל אין אַ ווינקל, גערייכערט זיין פייקע און זיך איינגעהערט מיט קאָפּ צום אַרומיקן גערייד. פון צייט צו צייט האָט ער געלאָזט פאַלן איינע פון זיינע קורצע באַמערקונגען, וואָס האָט שטענדיק געהויבן די גוטע שטי-מונג. די באַבע ראַקער האָט תמיד חשק געהאַט אים אויפצובלאָזן און אים תמיד אַנדערש ניט גערופן ווי דער פּראָפּעטאָר. אַז ס'ע האָט זיך אַזוי גע-מאַכט דער שמועס זאָל אַרויפקומען אויף אַ פּאַליטישער טעמע, האָט געקענט טרעפן אַז דער פעטער זאָל זיך אַריינמישן מיט אַ לענגערער אויפקלערונג, און ווייל ער האָט פאַרמאָגט די פעאיקייט אויסצודריקן זיינע געדאַנקען קורץ און קלאַר, האָבן אַלע אים גערן אויסגעהערט.

מיין אָנקל רודאָלף גוימאַן איז גאָר פרי צוגעשאַטען צו דער יונגער סאָ-ציאָליסטישער באַוועגונג. ער איז ניט געווען פון די פאַרטיי־פּערזענלעכקייטן, וואָס זיינען געווען באַקאַנט דער ברייטער עפנטלעכקייט, ווייל קיין רעדנער איז ער ניט געווען. ער איז אָבער געווען איינער פון יענע שטילע טוער, וואָס זיינען תמיד אַקטיוו, וואָס שאַפן דעם רוקנביין פון יעדער באַוועגונג. דער פּענטער איז אויך געווען איינער פון יענער קליינער גרופּע, וואָס האָט 1872 געגרינדעט די „זידדויטשע פּאַלקסשטימע“. צו יענער צייט האָט יאָהאַן מאַסט זיך באַזעצט אין מאַינץ נאָכדעם ווי ער איז דעפּאָרטירט געוואָרן פון זאַקסן, און ער איז גאָר גיך געוואָרן דער רעדאַקטאָר פון דער נייער צייטונג. די פּלאַם־פייערדיקע באַרעדעוודיקייט פון דעם יונגן מאַסט, זיין געוואַגט איינ-שטעלן זיך פאַר די אינטערעסן פונעם אַרבעטער־פּאַלק און דער אומדער-מידלעכער ברען, וואָס מאַסט האָט אַריינגעטאָן אין זיין אַרבעט, — דאָס אַלץ האָט מיין אָנקל קיינמאָל ניט געקענט פאַרגעסן און ער האָט שטאַרק באַדויערט דעם פּאַקט, וואָס אין רעזולטאַט פון דעם „סאַציאַליסטן־געזעץ“, איז יאָהאַן מאַסט פאַרוואַגלט געוואָרן פון דייטשלאַנד.

דעם פּענטער האָבן איך צו פאַרדאַנקען מיין ערשטע באַקאַנטשאַפט מיט אַ וועלט וואָס איז געווען פאַר מיר גאַנץ ניי. מיין מוטערס טויט אין איר בליענדיקן עלטער, איז געווען אַ קערפונקט אין מיין יונג לעבן. דער אָנקל האָט דאָס גוט פאַרשטאַנען און ער האָט זיך אַרנטלעך געגעבן די מי צו זיין באַהילפיק אויף מיין נייעם וועג. די אינדיאַנער־געשיכטעס און די רויבער־ראַמאַנען זיינען אַלץ מער און מער פאַררוקט געוואָרן אין הינטערגרונט. דער שטיפּפאַטער האָט אַמאָל אַריינגעוואָרפן אין ברענענדיקן אויוון מיין גאַנצע קאַלעקציע. ער איז געווען זיכער אַז דאָס וועט זיין פאַר מיר אַ גוואַלדיקער קלאַפּ, אָבער איך האָב קיין איינציקע טרער גישט פאַרגאַסן אויף מיין פאַר-לירענעם אוצר. איך האָב געפילט אַז איך מוז זיך נעמען פאַר וויכטיקערע זאַכן, אַז איך מוז זיך עפעס אויסלערנען, כדי צו זיין באַוואָפנט פאַר די קו-מענדיקע יאָרן.

מיין אַנקל האָט פאַרמאַגט אַ היפשע צאָל ערנסטע ביכער. ביינאַנד מיט די סאַמע באַקאַנטע קלאַסיקער און די ווערק פון זשאָן פּוּל, היינע, בערנע און גאַטפּריד קעלער, זיינען געשטאַנען אויף דער פּאָליצע די ווערק פון אַ צאָל היינט שוין פאַרגעסענע פּאָליטישע פּאַעטן, וואָס האָבן אין יענער עפּאָכע שטאַרק געווירקט אויף אַ ברייטערן לייענער-עולם. אין דער אָפטיילונג פון דער בעסערער בעלעטריסטיק, זיינען געווען די ווערק פון פּרידריך שפּיל-האַגען, אויזשען סיו, זשאַרזש זאַנד, שאַרל דיקענס, וויקטאָר הוגאָ און אַנדערע. דער אַנקל איז געווען אַן איבערצייגטער פּריידענקער און די ביכער אויף אַטעאיסטישע טעמעס האָבן אין זיין ביבליאָטעק פאַרנומען אַ בכבודיקן פּלאַץ. אַזאַ פּלאַץ האָבן אויך פאַרנומען די ווערק וועגן אַלגעמיינער געשיכטע, די סאַמע וואָגיקסטע וואָס פון יענער צייט.

וואָס ס'איז שייך דער סאַציאַליסטישער ליטעראַטור, האָט מיין אַנקל אַנגעזאַמלט אַ פּולע קאָלעקציע פון די קלענסטע בראַשורן ביז די וויכטיקסטע שריפטן, וואָס זיינען אַרויסגעקומען זינט לאַסאַל האָט אַנגעהויבן שפּילן אַ פּראָמינענטע ראָלע אין דייטשלאַנד. זינט דעם „סאַציאַליסטן-געזעץ“ זיינען אַוועלכע ביכער געווען אומלעגאַל אין דייטשלאַנד. זיי פלעגן אַרויסקומען אין דער שווייץ, און אַריינגעשמוגלט ווערן קיין דייטשלאַנד. דער פּענטער איז געווען אַ רעגלמעסיקער לייענער פון דעם אויסלענדישן זשורנאַל „דער סאַ-ציאַל-דעמאָקראַט“, אַזוי אַרום זיינען אים געקומען צו דער האַנט אַלע קלע-נערע בראַשורן, וואָס סע האָט אַרויסגעגעבן דער פּאַרלאַג פון אַט דעם זשור-נאַל. צווישן מיין אַנקלס סאַציאַליסטישע ביכער האָט מען געקענט געפינען די אַרבעטן פון לאַסאַל און ענגעלס, פון בעבעל, ליבקעכט, בראַק, דוצענען, לאַפּאַרג, וויילינג, ווילהעלם וואַלף און נאָך און נאָך, פון יאָהאַן מאַסט אַלץ וואָס ס'איז פון אים אַרויסגעקומען אין דייטשלאַנד. פון די גרעסערע סאַציאַ-ליסטישע ווערק האָבן, פאַרשטייט זיך, ניט געפּעלט מאַרקס' „דער קאַפיטאַל“, בעבעלס „די פּרוי אין דער פאַרגאַנגענהייט, קעגנוואַרט און צוקונפּט“, דיר-רינגס „געשיכטע פון דער נאַציאָנאַל-עקאָנאָמיע און פון סאַציאַליזם“ און אַנדערע.

און צו אַלץ דעם האָט דער אַנקל אויך געהאַט אַ גאַנצע ריי רייזע-באַ-שרייבונגען, ווערק אויף געאָגראַפישע טעמעס. ניט קיין סך אַרבעטער אין דייטשלאַנד האָבן צו יענער צייט פאַרמאַגט אַזאַ אוצר. כמעט אַלע זיינע בי-כער האָט דער פּענטער אַליין איינגעבונדן און איז ממש געווען פאַרליבט אין זיי. די ביכער זיינען געווען פאַר אים זיין גרעסטע פּרייד און ער האָט זיך קיינמאַל ניט געפילט אַזוי גוט ווי דעמאַלט ווען ער האָט געקענט פאַררייכערן זיין פּייקע און זיך פאַרטיפּן אין אַ בוך.

די שיינע שעהן ביי דעם אַנקל זיינען אין אַ געוויסער מאָס געווען פאַר מיר אַ באַלוינונג פאַר דעם פינצטערן לעבן אין שטיפּפאַטערס הויז. צום פּענטער פלעג איך גיין צום ווינציקסטן צוויי מאָל אַ וואָך. זונטיק און אין אַ

פייערטאָג פלעג איך באלד פון אינדערפרי אַוועקגיין צו מיינע גרויסעלטערן. כדי זיך אַרויסצודרייען פון דעם שטיפפאַטערס שיקאַנעס. מיך ניט האָבן פאַר די אויגן איז, איבעריקנס, געווען דאָס וואָס ער האָט טאַקע געוואָלט, ער האָט זיך גאַנץ פייך געקענט באַגיין אַן מיר. אין אַ פרייען טאָג פלעג איך מיר אָבער אויסקוקן די אויגן אויף דעם נאַכמיטיק, ווען איך פלעג תמיד גיין צום פעטער און ניט אַהיימגיין פאַר צען אין אַוונט. אַז דאָס וועטער איז געווען שייך, פלעגן מיר מאַכן אַ קליינעם שפאַציר, וואָס איז תמיד פאַרזיסט געוואָרן מיט באַלערנדיקע שמועסן. דעם רעשט טאָג פלעגן מיר פאַרברענגען ביים אַנקל אינדערהיים.

אינדערהיים איז דער פעטער קיינמאַל נישט געזעסן ליידיק, ער האָט זיך איינגעאַרדנט אַ וואַרשטאַטל פאַר זיין אייגענעם באַנוץ. דאָ און דאַרטן האָט ער אויך איינגעבונדן עפעס פאַר באַקאַנטע פון זיין קרייז. דאָס האָט אים פאַרשאַפט אַ קליינעם צוגאַב-פאַרדינסט, וואָס ער האָט געניצט אויף איינ-קויפן נייע ביכער. ער האָט מיך ביסלעכווייז צוגעלערנט די מלאכה און עס פלעגט מיר פאַרשאַפן דאָס גרעסטע פאַרגעניגן, אַז איך האָב געקענט אים זיין באַהילפיק אין דער אַרבעט. ביי דער אַרבעט האָבן מיר זיך שטענדיק פאַרוויילט מיט אַן אינטערעסאַנטן שמועס. אויף אַזאַ אופן האָט מיך דער פעטער אינסטרואַירט אין אַפולע קענטענישן, וואָס קיין שום שול וואָלט מיר ניט געווען געקענט געבן.

אַז איך דערמאָן זיך איצט אין יענער צייט, זע איך עס איין ערשט רעכט, וואָס פאַר אַן אויסגעצייכנטער פעדאַגאָג ס'איז פאַרלוירן געגאַנגען אין מיין אַנקל. זיין געלאַסן געמיט, זיין פעאַיקייט קלאַר צו מאַכן די סאַמע שווערסטע זאַכן און דערביי ניט פאַרמאַטערן אַדער גאָר לאַנגווייליקן, — אַט די אַלע אייגנשאַפטן זיינע, זיינען פאַר מיר דער בעסטער באַווייז דערויף, וואָס פאַר אַ זעלטענער דערצייער ער וואָלט געווען געקענט זיין.

כאַטש דער פעטער איז במשך לאַנגע יאָרן געווען אַנגעשלאַסן אין דער סאַציאַליסטישער פאַרטיי, איז ער קיינמאַל ניט געוואָרן דער „פאַרטיי-מענטש“ אין זין פון זיך צופרידנשטעלן מיט ליידיקע שלאָגווערטער. ער איז קיינמאַל ניט געגאַנגען אין שפאַך. ער איז געווען אַ מענטש פון איין אויסגאַס, וואָס זיינע מעשים זיינען שטעטס געווען אין הסכם מיט זיינע רייד. זיין פאַרטיפטע מענטשלעכקייט, וואָס איז געווען דער יסוד פון דער גאַנצער נשמה זיינער, האָט זיך געגעבן צו פילן אין יעטוועדן ריר זיינעם, אין טאַג-טעגלעכן אומ-גאַנג מיט זיינע מיטמענטשן און פאַר אַלעמען, אין קרייז פון זיין פאַמיליע.

איך האָב שפעטער געהאַט די געלעגנהייט אַנצוטרעפן מענטשן, וואָס פאַר אַן עולם האָבן זיי געקענט אַוועקלייגן לאַנגע דרשות וועגן פרייהייט, גלייכקייט און ברידערלעכקייט, אָבער ביי זיך אינדערהיים האָבן זיי זיך אויפ-געפירט ווי דעספּאָטן, וואָס פאַרטראַגן ניט דעם מינדסטן אַפּפרעג. אַזאַ באַ-

זעמען זיך איז דעם אַנקל געווען גאַנץ פּרעמד. אין זיין נאַענטקייט האָט מען זיך געפילט גוט און באַשירעמט. אין זיין היים האָט געהערשט דער גייסט פון פּרייהייט און האַרציקער איינפאַרשטענדעניש, וואָס זיינען ניט געוואָרן באַטריבט פון קיין שום שלעכטער שטימונג. מיין אַנקלס פּערזענלעכער ביי-שפּיל האָט געלאָזט אַ רושם אויף יעדערן, וואָס האָט געהאַט דאָס גליק צו קומען מיט אים אין באַרירונג.

אין אַט אַזאַ גייסט האָט ער אויסגעלייגט אויך פאַר מיר די וועגן פון מיין נייער אַנטוויקלונג. מיין מוטערס טויט מיט אַלע זיינע ביזנעס נאַכווייענישן האָבן גורם געווען אַ נייע ווענדונג אין מיין לעבן. ס'איז אַבער ווייט ניט געווען פון די לייכטע זאַכן צו מאַכן אַזוי, אַז מיין נייע אַנטוויקלונג זאָל באַקומען אויך אַ קערנדיקן אינהאַלט און זאָל ווערן דער אויסגאַנגספּונקט פאַר דעם פּראָ-צעס פון מיין ווערן אַ מענטש מיט פאַרשטאַנד. מיט זיין טיפּישער געזעצטקייט און ווייטזעענדיקייט, האָט דער פּעטער זיך פאַרגענומען צו טאָן אַט די אַר-בעט, וואָס איך האָב פאַרשטאַנען אַפּשוואַצן ערשט אין מייענע שפּעטערדיקע יאָרן.

איך האָב פון קליינזייט אויף אַרויסגעוויזן אַ באַזונדערן אינטערעס פאַר געאָגראַפיע און אין אַט דעם לימוד האָב איך מיר טאַקע שוין געהאַט איינ-געשאַפט געוויסע ידיעות. דאָס איז געווען פאַר מיין אַנקל אַ צוטריעפלעכער שטיצפּונקט, וואָס פון אים זאָל ער מיך פירן אויף דעם וועג פון בילדונג. אַז מיר האָבן איינגעם שטודירט אויף דער מאַפע די וואַסער-וועגן, די בערג, אַדער די פּאָזיציעס פון פאַרשיידענע אינדזלען-גרופּעס, האָט דער אַנקל דער-ביי מיר גלייך געגעבן ווערטיקע אויפקלערונגען וועגן די אַלע נאַטור-דער-שיינגען און שטופּנווייזן מיך געמאַכט באַקאַנט מיט דער אַנטוויקלונג פון דער ערד און מיט דעם אַרגאַנישן לעבן. אַזוי אַרום האָט ער אַרויסגערופּן אין מיר אַ לעבעדיקן אינטערעס פאַר די נאַטור-וויסנשאַפטן און דאָס ווידער האָט שטאַרק סטימולירט מיין אַלגעמיינע וויסן-דורשטיקייט. דאָס שטודירן נאַטור-וויסנשאַפטלעכע ליטעראַטור און אַדאַנק דעם דירעקטן איינפלוס פון מיין אַנקל האָבן מיר פאַרהאַלפּן דערצו איך זאָל שרייט ביי שרייט מיר שאַפּן אַ בילד וועגן דער וועלט און זאָל אַט דאָס בילד מיר אויסקריסטאַליזירן מיט דער הילף פון נייע קענטענישן.

פּונקט ווי דאָס באַקענען זיך מיט דער פיזישער געאָגראַפיע האָט אין מיר אַרויסגערופּן דעם חשק צו שטודירן נאַטור-וויסנשאַפטן, אַזוי האָט די פּאַליטישע געאָגראַפיע, אַדאַנק מיין אַנקלס באַהאַונטן מעטאָד, מיך סטימו-לירט צו שטודירן עטנאָגראַפיע און געשיכטע, וואָס האָבן מיך פאַרכאַפט ביז גאַר.

דאָס ערשטע גרויסע געשיכטע-ווערק, וואָס האָט אויף מיר געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק, איז געווען צימערמאַנס: „די געשיכטע פון די פּויערים-רעוואַלטן אין דייטשלאַנד“. צום ערשטן מאַל איז עס מיר קלאָר געוואָרן, אַז

אלץ וואס מע האָט מיט אונדז געלערנט אין שול וועגן דער געשיכטע פון דער רעפארמאציע, האָט ניט די ווערט קיין אויסגעריבענעם גראַשן. די פאַרגאַנג- געהייט איז פאַר מיר אויפגעגאַנגען אין אַ ניי ליכט און לאַנגזאַם האָב איך מיר אָנגעהויבן פאַרעמען אַן אויסקוק אין דער צוקונפט. דער סאַציאַלער רעבעל אין מיר האָט אָנגעהויבן צו רודערן. עס האָט אין מיר אָנגעהויבן צייטיק צו ווערן די דערקענטעניש, אַז איך האָב אַ ציל אין לעבן.

ביינאַנד מיט די ביכער וועגן נאַטור־וויסנשאַפט און געשיכטע, האָב איך מיט באַגייסטערונג געשלאָנגען די ווערק פון די רעוואָלוציאַנערע פּאַעטן. באַזונדערס שטאַרק האָט אויף מיר געוירקט דער דיכטער פּערדינאַנד פּריי- לינגראַט. זיינע פּאַעמעס: „די רעוואָלוציע“, „די טויטע און די לעבעדיקע“, „פון אונטן אַרויף“ און אַנדערע, האָבן ממש פאַרשיכורט מיין יונגע פּאַנטאַזיע און אָנגעצונדן אין מיין האַרצן אַ ברענענדיקע בענקשאַפט.

פון צייט צו צייט האָט דער פּעטער מיר געגעבן צום לייענען אַ ראַמאַן. פון יענער בעלעטריסטיק איז מיר אויף לאַנג פאַרבליבן דער איינדרוק פון וויקטאָר הוגאַס „די אומגליקלעכע“ און „דעם פּאַלקס סודות“ פון אייזשען סיו. געוויס, היינט שאַץ איך אַפּ גאַנץ אַנדערש אַ שרייבער ווי אייזשען סיו, איך קען אָבער ניט אַוועקמאַכן מיט דער האַנט דעם גוואַלדיקן איינפלוס, וואָס יענע ביכער האָבן געהאַט אויף מיר. פאַר אַלעמען האָבן אַט די ביכער געשטאַרקט אין מיר דאָס געפיל פון סאַציאַלן מיטלייד, זיי האָבן פאַר מיר געמאַכט בולטער די נויטן פון דער צייט און די שווערע דאָליע פון דעם איינצלעם מענטשן. דערמיט טאַקע לאַזט עס זיך דערקלערן, וואָס די ראַמאַ- נען פון אייזשען סיו זיינען אין זייער צייט געווען אַזוי פּאַפּולער. אַן סאָ- ציאַלן מיטגעפיל איז אַבסאָלוט ניט מעגלעך קיין לעבעדיקער צוגאַנג צו דער מיטוועלט. דער קאַלטער שכל אַליין מאַכט ניט אויפקומען קיין רעבעלישע השגות, קיין אינעווייניקסטן דראַנג זיך אַקעגנצושטעלן די אומגערעכטיקייטן פון דער צייט. צו אַלץ דעם פּאַדערט זיך צוערשט אַ וואַרעם האַרץ און אַ טיף געפיל פאַר יענעם צרות.

מיינע שפּעטערדיקע דערפאַרונגען האָבן מיר תמיד דערוויזן, אַז אַן איר- בערוואַגיק גרויסע מערהייט פון די, וואָס האָבן זיך אָנגעשלאָסן אין אַ סאָ- ציאַלער באַוועגונג, האָבן עס געטאָן פאַר אַלעמען מחמת געפיל, אַ געפיל פון באַליידיקטער גערעכטיקייט און אַן עטיש נאַכקלערן האָבן אין דער אַנטוויק- לונג פון גרויסע באַוועגונגען געשפילט אַן אומפאַרגלייכלעך גרעסערע ראַלע ווי די שענסטע פּאַליטישע און עקאָנאָמישע טעאָריעס. דערמיט איז נאָך ניט געזאַגט, אַז פּאַליטישער באַנעם און עקאָנאָמישע איינזעענישן, זיינען פאַר אַ באַוועגונג בלויז אַ בייזאַך. יעדער באַוועגונג וואָס איר שטרעבונג איז אַן ענדערונג אין די סאַציאַלע פאַרהעלטענישן, מוז אָנהייבן פון באַשטימטע אויס- פירונגען אין רעזולטאַט פון פּאַקטן און דערשיינונגען אין טאַג-טעגלעכן לעבן; אין יעדער באַוועגונג זיינען תמיד פאַראַן מענטשן, וואָס אַ דאַנק זייערע פּער-

זענלעכע פעאיקייטן פארנעמען זיי אן איינפלוסרייכע שטעלונג. אט די מענטשן מוזן גאר באזונדערס זיך אויסצייכענען מיט הארציקייט און מיטגעפיל פאר די לייזן פון אנדערע. דאס איז דער ערשטער תנאי, אז זייער מי זאל ניט גיין לאיבוד.

איך וואלט היינט ניט געקענט זאגן, וואס מיין אַנקל האָט געטראַכט אין דעם פרט, אלע זיינע באַמייאונגען זיינען אַבער תמיד געווען אין גייסט פון אַזא דערקענטעניש, און דאָס איז דער עיקר. איך האָב דעם פעטער זייער אַ סך צו פאַרדאַנקען און בין שטעטס געבליבן זיין בעל-חוב. מיין ווייטערדיקע אַנטוויקלונג האָט מיך געפירט אויף אַנדערע וועגן, אַבער דער אַנקל איז פאַרבליבן פאַר מיר אויף תמיד דער, וואָס האָט מיר געגעבן דעם ערשטן אימפולס צו אַ טיפערן באַנעם פון די סאַציאַלע לעבנס-באַדינגונגען און זיין פערזענלעכער ביישפיל האָט גאַר אַ סך בייגעטראָגן דערצו, אז די נייע דער-קענטענישן זאָלן מיר אַריין אין פלייש און בלוט.

אומגעפער מיט דרייצן יאָר האָב איך צום ערשטן מאל געלייענט אַ סאַ-ציאַליסטישע צייטשריפט, „דער צייטגייסט“, וואָס האָט אָנגעהויבן דערשיינן אַנהייב די זיבעציקער יאָרן. אַז ס'איז אַרויסגעקומען דאָס „סאַציאַליסטן-גע-זעץ“, איז די צייטשריפט פאַרבאַטן געוואָרן אין דייטשלאַנד. פאַר אַ יוגנט-לעכן אַנהייבער אין יענער צייט, האָט קוים געקענט זיין אַ בעסערער אַריינפיר אין דעמאָליטיקן געדאַנקען-גאַנג פונעם סאַציאַליזם. טרוקענע טעאָריעס זיינען אין יענעם זשורנאַלעכל ניט געווען, דערפאַר אַבער אַ בייסיקער, לעבעדיק געשריבענער אורטייל אויף דער בירגערלעכער סאַציאַלער אַרדענונג. דער שרייבער פון „צייטגייסט“ האָט דערביי זיך ניט באַנוגנט מיט שילדערונגען פון דער עקאָנאָמישער עקספּלאַטאַציע און פּאָליטישער אונטערדריקונג פון די מאַסן. אין קרייז פון זיינע באַטראַכטונגען האָט ער אויך געפרווט אַרייננעמען אַ בילד פון די פאַרוויסטנדיקע רעזולטאַטן, וואָס דער עקסיסטירנדיקער צו-שטאַנד מוז צו זיי דערפירן.

דאָס סאַציאַליסטישע צייטונגל האָט מיך שטאַרק פאַראינטריגירט און מחמת איך בין שוין געווען גוט צוגעגרייט, איז עס מיר ניט אָנגעקומען שווער זיך צו אַרענטירן אין געדאַנקען-גאַנג פון די קורצע אַרטיקלען, געשריבן אין אַ לעבהאַפטיקן סטיל. איבער אַלץ האָט אויף מיר געוויקט דער רעוואָלוציאַ-נערער פייער, וואָס האָט זיך ווי געריסן פון דער גאַנצער קאָמפּאָזיציע. דאָס איז געווען ווי אַנגעמאַסטן פאַר מיין נאַטירלעכער נייגונג און ביז גאַר מיר געמאַכט לייכטער דאָס פאַרשטיין.

מיט פינף און צוואַנציק יאָר שפעטער איז דער „צייטגייסט“ מיר ווידער געקומען אונטער דער האַנט און ערשט דעמאָלט האָב איך באַגריפן מיט וואָס די שריפט האָט געמאַכט אַזא שטאַרקן איינדרוק אויף מיר, אַ דרייצן-יאָריקן. איך האָב איינגעזען, אז אַט דער קליינער זשורנאַל, וואָס מע קען גיכער באַציי-כענען ווי אַ בראַשור, פאַסט זיך ווינציק וואָס אַריין אין דער געוויינטלעכער

סאציאל-דעמאקראטישער פראפאגאנדע-ליטעראטור און מע האט זי טאקע קיינמאל ניט איבערגעדרוקט פונסניי. דער געדאנקען-גאנג אין „צייטגייסט“ איז געווען דורכאויס א סאציאל-רעוואלוציאנערער, מיט א קלארן קריטישן צוגאנג צו דער פראגע וועגן אַנטייל פון סאציאליסטן אין פאַרלאַמענטאַרי-שער טעטיקייט. פאַרשטייט זיך, אַז מיט דרייצן יאָר האָט דאָס אַלץ מיר ניט געקענט קומען צום באַוווּסטיין.

פון דעמאלט אַן בין איך געוואָרן אַ פּלייסיקער לייענער פון אַ צאַל סאַ-ציאליסטישע אויסגאַבעס און האָב ניט דורכגעלאָזט קיין איין נומער פונעם „סאציאל-דעמאקראט“, וואָס איז געווען אומלעגאַל אין דייטשלאַנד. אַ שטאַרקן איינדרוק האָט אויף מיר געמאַכט בעלזאַמיס „לוקינג בעקהוואַרד“, אין דער דייטשער איבערזעצונג איז דער טיטל פונעם בוך געווען „אַ צוריקבליק אויף דעם יאָר 2000“. דאָס בוך איז אין יענער צייט געווען זייער פאַפּולער אין דייטשלאַנד. מיט יאָרן שפּעטער האָב איך זיך אָפט געפּרעגט מיט וואָס האָט אַט דאָס בוך אַזוי אויסגענומען ביי מיר. איך מיינ אַז דאָס איז געווען דער-פאַר, וואָס אַדאַנק בעלאַמיין האָב איך צום ערשטן מאל געקראָגן אַ פּלאַסטיש בילד פון אַ סאציאליסטישער געזעלשאַפט אין אַלע אירע איינצלהייטן. וועגן אַזאַ בילד האָב איך, איידער איך האָב געלייענט בעלאַמיין, קיין אָנונג ניט געהאַט.

וועגן סאציאליסטישע אוטאָפּיעס האָט מען געשריבן היפש גענוג. דער מאַרקסיזם האָט געאַרבעט מעשים בייצוקומען די „אוטאָפּיסטן“ מיט דעם וויסנשאַפטלעכן סאציאליזם. אַן ספק, די געזעלשאַפט האָט זיך טאקע ניט אַנט-וויקלט לויט די פּלענער פון די נאַוואַטאַרן, פאַנטאַזיאַרן, וואָס האָבן געוואָלט געבן דער וועלט אַ פּולקומען פאַרבילד פון אַזאַ סאציאַלער אַרדענונג, אַז עס זאָל זיך לוינען דאָס שטרעבן זי צו דערגרייכן. די פּולקומסטע אוטאָפּיע איז תמיד דער אויסדרוק פון אַ פּערזענלעכן באַנעם און זי איז ניט בכוח צו באַ-הערשן די טעגלעכע ניי-געשטאַלטונג פון דעם סאציאַלן לעבן. און פאַרט איז עס נאָך ניט קיין באַווייזן דערויף, אַז אוטאָפּיעס האָבן ניט קיין שום ווערט. אַ ווערטיק בוך איז נאָר אַזאַ בוך, וואָס סטימולירט אונדז נאָכצוטראַכטן און קומען צו אייגענע אויספירן. דער רוב פון די אַזוי אַנגערופענע אוטאָפּיסטן זיינען ווייט ניט געווען קיין סתם נאַאיווע מענטשן. דער אויסגאַנג-פּונקט פאַר זייערע באַטראַכטונגען זיינען געווען די רעאַלע לעבנס-באַדינגונגען און מיט זייערע שילדערונגען האָבן זיי געוואָלט סטימולירן זייער מיטוועלט צו אַן אי-דעאַלער געזעלשאַפט און דערפירן דערצו, אַז מענטשן זאָלן איינזען די מעג-לעכקייט פון אַן אַנדערער סאציאַלער אַרדענונג.

אַט דערפאַר זיינען אַזעלכע ביכער ווי בעלאַמיס און אַנדערע געווען זייער וויכטיק. זיי האָבן בייגעטראָגן צו דעם אויפקום פון אַ וועלט-באַנעם ניט ווי-ציקער ווי די ווערק פון אַ טעאַרעטישן כאַראַקטער, וואָס ניט אַלע זיינען גע-ווען מסוגל זיי צו לייענען. פאַרשטייט זיך, אַז לאַנג בלייבן בלויז מיט בעלאַמיין

האָב איך ניט געקענט. אָבער דאָס בילד פון דער צוקונפט, וואָס דער אַמע-
ריקאַנער סאַציאַליסט האָט פאַר מיר געמאַלט, איז פאַר מיר געווען אַ שטאַר-
קע סטימול און איז געווען פאַר מיר אַ הילף אין דער אויסקריסטאַליזירונג
פון מיינע אידיען.

יענע צייט ווען איך האָב אין מיין אַנקלס פריינדלעכער וואוינונג ערנסט
געלערנט און שטודירט, איז געווען אַ ווונדערלעכער פּעריאָד אין מיין יונג
לעבן און אַ באַלוינונג פאַר די צרות, וואָס איך האָב געהאַט אויסצושטיין אינ-
דערהיים. מיט אַלע כוחות פלעג איך זיך אַנכאַפן אין יעדער געלעגנהייט מיר
צו פאַרשאַפן נייע נערונג פאַר מיין וויסן-הונגער און איך האָב זיך דערביי
געפילט גליקלעך און צופרידן.

מיט יאָרן שפּעטער האָב איך איינמאַל געפרעגט דעם פּעטער פאַרוואָס ער
האַט ניט געפרוווט מיך אַרויפפירן אויף נייע זעגן אין מיינע פּרזעדיקע
קינדער-יאָרן. ער האָט מיר געענטפּערט מיט אַ שמייכל: „דאָס וואָלט גע-
וועסט געווען אַ פאַלשער טריט, מיין טייערער. דו ביסט נאָך דעמאַלט ניט
געווען צייטיק פאַר אַזעלכע זאַכן. איך האָב אָבער געוויסט גאַנץ באַשטימט,
אַז דאָס לעבן אַליין וועט דיך פירן אויף אַנדערע וועגן. דיינע אינדיאַנער און
דיין פּראָטעסטאַנט-אַמאַנטיק זיינען דיר צונויך געקומען בעסער ווי דו אַליין האָסט
זיך עס געקענט פאַרשטעלן. דו האָסט אין זיי אויסגעלעבט דיין דראַנג צו
טעטיקייט און זיי האָבן דיך געמאַכט פעאיק זיך שפּעטער צוצוגרייטן צום
אויפנעמען וויכטיקערע אינטערעסן.“ איך מיין אַז דער גוטער פּעטער איז
געווען גערעכט.

ד א ס י ת ו מ י ם - ה ו י ז

יענער פרוכפערדיקער צייטאָפּשניט אין מיין לעבן איז איבערגעריסן גע-
וואָרן פּלוצים מיטאַמאַל, איידער נאָך איך בין אַריין אין מיין לעצטן שוליאָר.
אַ יאָר נאָך מיין מוטערס טויט איז דער שטיפּפּאַטער זיך צונויפּגעגאַנגען
מיט אַ צווייטער פּרוי, און מיר האָבן געמוזט פּאַרלאָזן דאָס הויז. די אַלטע
באַבע האָט פּאַר זיך געדונגען אַ קליין שטיבל, וווּ זי האָט אָפּגעלעבט איינע
אַליין עטלעכע יאָר, ביז זי האָט געמוזט אַנקומען אין דער שטאָטישער באַגאַ-
דעלניע. זי האָט דאָרטן נאָך געלעבט לאַנגע יאָרן און איז געשטאַרבן ערשט
נאָך דעם ווי איך בין זינט לאַנג שוין געווען אוועק פון דייטשלאַנד. מיין
יונגערן ברודער האָבן די זיידע-באַבע אַריינגענומען צו זיך ביז ער וועט
ענדיקן זיין שולצייט. איך אָבער האָב געמוזט גיין אין יתומים-הויז.

אַ שווערער גאַנג איז עס געווען ווען די באַבע האָט מיך באַגלייט צום
גרוען הויז, וואָס האָט פון איצט אָן געדאַרפט ווערן מיין היים. דאָס האַרץ
איז מיר געווען איבערגעפולט צום פּלאַצן, איך האָב זיך אָבער גענומען אין
די הענט אַריין. האָב איך דאָך צו גוט געוואָסט, אַז פאַר דער אומגליקלעכער
אַלטיטשקער איז דער וועג געווען נאָך פּיינלעכער ווי פאַר מיר אַליין. ס'איז
גראַד געווען אַ פּרעכטיק שיינער טאַג און איידער מיר האָבן זיך געלאָזט גיין
צום באַשטימונגס-אַרט, האָבן מיר צוערשט נאָך געמאַכט אַ קליינעם שפּאַציר
פּאַזע דעם רהיין.

אויף אונדזער קלונג האָט אַ ינגל, איינער פון די יתומים, געעפנט די
שווערע טיר און אונדז געפירט דורך דעם ברייטן הויף צום פאַרוואַלטערס
אַרבעט-צימער. דער פאַרוואַלטער איז געווען אַ מענטש אין זיינע מיטעלע
יאָרן, מיט אַ בלייך, קרענקלעך פנים און טיף איינגעזונקענע אויגן. צוערשט
האָט ער זיך פאַרטיפּט אין די פּאַפּירן, וואָס די באַבע האָט אים דערלאָנגט.
דערנאָך האָט ער אונדז פּריינדלעך באַגריסט און געבעטן די אַלטע זי זאָל
מיט אים אַריינגיין אין דערבייאַיקן צימער. זיי זיינען דאָרטן פאַרבליבן אַ
היפּשע וויילע, ביז די טיר האָט זיך ווידער געעפנט און די באַבע איז אַרויס-
געקומען מיט איר ווייס נאָזטיכל אין דער האַנט. דער פאַרוואַלטער הינטער

איר האָט געהאַלטן אין באַרואיקן זי מיט פריינדלעכע טרייסטווערטער. איך האָב נאָך גערעדט מיט איר אַ וויילע, דערנאָך האָט זי זיך געזעגנט מיט מיר מיט טרערן אין די אויגן און מיר צוגעזאָגט צו קומען מיך זען קומענדיקן זונטיק. ביז דער טיר האָט זי זיך אויסגעדרייט, נאָכאַמאַל אויף מיר אַ קוק צו טאָן. איך האָב געזען דעם טרויעריקן בליק פון אירע האַלב־בלינדע אויגן און עס האָט מיך גענומען וואַרגן אין האַלדז, אָבער איך האָב זיך אָנגעטאַן אַ כוח צו באַהערשן מיינע געפילן.

אַז מיר זיינען געבליבן אַליין, האָט דער פאַרוואַלטער צעעפנט אַ גרויס בוך. וואָס איז געליגן פאַר אים אויפן טיש און אַריינגעשריבן מיינע אידענט־טעט־דאַטן. דערנאָך האָט ער אַ וויילע מיך באַטראַכט מיט אַ פאַרשנדיקן בליק און געזאָגט: „פון איצט אָן, רודאָלף, וועסטו מיך רופן הער פאַטער, ווי עס רופן מיך דאָ אַלע אַנדערע יינגלעך. איך האָף אַז דו וועסט פאַרשאַפן כבוד דיינע פאַרשטאַרבענע עלטערן. ביי אונדז הערשט שטרענגער דרך־אָרץ, ווייל ס'איז מייך חוב צו מאַכן פון אייך ניצלעכע מענטשן, וואָס זאָלן האָבן גאָט אין האַרצן און זאָלן פאַרשטיין צו געהאָרכן. ווער עס פאַרלאָזט זיך אויף גאָט, דער האָט ניט געבויט אויף זאַמד. פאַרגעס דאָס קיינמאַל ניט, מיין זון. דו וועסט אין לעבן נאָך אָפט האָבן געלעגנהייטן דאָס איינצוזען. די ערשטע צייט וועסטו דאָ פון אַ סך זאַכן האָבן ערגערנישן. אָבער אַז דו וועסט אַרויסווייזן גוטן ווילן און פאַלגן אַלץ וואָס איך וועל דיר הייסן, וועט דיר גאַרניט פעלן. ס'איז אַן אומגליק וואָס דו האָסט אַזוי פרי פאַרלוירן דיינע עלטערן, אָבער גאָט ווייס וואָס ער טוט און ער וועט אַלצדינג ווענדן צום בעסטן“.

איך האָב זיך ניט געריכט אויסצוהערן אַזאַ דרשה און בין געבליבן שטום ווי אַ פיש. הער פאַטער האָט מיר גענעדיק אַ קלאַפּ געטאָן איבער דער פלייצע און געזאָגט: „נאָר ניט פאַרלירן דעם מוט, מיין זון! גאָט וועט זיין מיט דיר“. דערנאָך האָט ער אַ רוף געטאָן דאָס יינגל וואָס איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אין דער אָפּענער טיה און אים געהייסן מיך פירן צו דער קליידער־קאַמער. מיר זיינען געגאַנגען דורך דעם הויף צו דער געביידע רעכטס און אַרויפגע־שטיגן אויף אַ שמאַלער טרעפּ. דאָ איז מייך באַגלייטער אַ וויילע געבליבן שטיין און מיר אַ זאַג געטאָן: „דער אַלטער מיט זיין הייפּטל קרויט־קאַפּ האָט זיך אויסגעפיינט פאַר דיר מיט אַ שיינעם שמועס. צו יעטוועדן נייעם זאַגט ער דאָס זעלביקע. דאָס געהערט צום געשעפט. נו, וועסט זיך נאָך גענוג אָנהערן מיט אַזעלכע בייקעס“.

די ראַפּטאַונע אָפּנהאַרציקייט האָט מיך אַ ביסל צעחושט. איך האָב גע־פרעגט פעטערן, צי האַלט ער טאַקע אַז מע קען דעם אַלטן גאַרניט גלייבן. „אים גלייבן?“, האָט ער איבערגעפרעגט, „איך בין דאָך ניט פון פולדע*“.

(* אַן עקויוואַלענט אין מאַינצער געגנט פונעם יידישן כעלם.)

ווארט צו, מאָרגן אינדערפרי, אַז דו וועסט זיצן און קייען דאָס פיסנע שטיקל ברויט נאָר צו דערוואָרגן ווערן, וועט דער אַלטער צוגיין צו דיר און אַפּזאָגן זיין געוויינטלעכן שפרוך: 'טרוקן ברויט מאַכט די באַקן רויט'. מיר קענען זיי שוין גוט אָט די אַלע אַפּשפּרעכענישן, נאָר קיינער מאַכט זיך ניט קיין צימעס פון זיי".

אין דער קליידער-קאַמער האָט מען מיר אַרויסגעגעבן פּרישע וועש, צוויי אונטער-אַרמען, איינעם אַ געטראָגענעם און איינעם אַ נייעם. צוויי היטלעך מיט דאַשקעס און צוויי פּאַר שיך. איך האָב זיך געמוזט איבערטאָן. אַלע מיינע אַלטע זאַכן האָט מען ביי מיר צוגענומען. אין אַ צווייטן צימער האָט מען מיך באַזאָרגט מיט אַ קעמל, אַ ציינבערשטל און אַ צינקענעם בעכער. דערנאָך זיי-גען מיר געגאַנגען אין גרויסן שלאָפּזאַל, וווּ מע האָט מיר אַנגעוויזן אויף מיינ בעט. אויף יעדער זייט פונעם גרויסן צימער זיינען געשטאַנען צו צען בעטן אין אַ שערענגע. אַלע בעטן זיינען געווען פון איין לענג און הייך. לעבן יעדער בעט איז געשטאַנען אַ קליידער שראַנק. מיין מאָניטאָר, דער זעלביקער פעטער, האָט מיר געוויזן ווי אַזוי איך דאַרף איינאַרדענען מיינע זאַכן, אַזוי אַז ביי דער טעגלעכער אינספּעקציע זאָל אַלץ קלאַפּן.

אַז איך האָב דערליידיקט אַלץ וואָס ס'איז געווען נייטיק, בין איך מיט פעטערן אַרויסגעגאַנגען אויפן הויף, וווּ אַ כאַפּטע יינגלעך האָבן אַרומגערו-דערט. זיי האָבן אַקאַרשט געהאַט געענדיקט זייער אַרבעט-שעה. עטלעכע פון די יינגלעך האָבן מיך געקענט פון דער שול. זיי האָבן מיך פאַרוואָרפן מיט אַלערליי פּראַגעס. אַזוי איז פאַרגאַנגען די צייט, ביז דער גלאַק האָט געקלונגען צום נאַכטמאַל. זומער-צייט האָט מען געגעסן אין פּרייען, אין הינטערשטן טייל פונעם הויף. דאָס עסן האָבן געקאַכט נאַנעס אין דער שטאַטישער באַגאַדעלניע און צוויי אינוואַלידן פלעגן עס ברענגען צופירן אין אַ וועגעלע. אין יתומים-הויז האָט מען ניט געפירט קיין אייגענע קיך.

נאָכן גלאַקן-סינגאַל, האָבן אַלע יינגלעך זיך געמוזט אויסשטעלן צו צוויי און מאַרשירן צו די טישן. אַז דער הער פּאַטער האָט אַפּגעזאָגט אויף אַ קול אַ טיש-געבעט, האָבן די יינגלעך פון יעדער טיש זיך געלאָזט גיין גרופּנווייז צום ווייטסטן העק פונעם הויף. דער פאַרוואַלטער און אַן אינוואַליד זיינען דאָרטן שוין געשטאַנען יעדער איינער ביי אַ גרויסן קעסל. אויפן וועג האָט יעדער יינגל באַקומען אַ צינענעם טעלער מיט באַשטעק און לויט דער ריי אַ פולן שעפלעפל אויף זיין טעלער, דערביי האָט יעדער גענומען אַ שטיק ברויט פון אַ גרויסן קאַרב און זיך געלאָזט צוריק צו זיין טיש.

נאָך דעם עסן האָט דער פאַרוואַלטער ווידער געזאָגט אַ געבעט און בין גיין אַזייער האָבן די יינגלעך זיך געקענט שפּילן אויפן הויף, אַדער פּאַר-ברענגען די צייט מיט לייענען אין אַרבעט-זאַל. איינינעם מיט עטלעכע אַנדער-רע יינגלעך בין איך געגאַנגען אין דער ביבליאָטעק, וואָס האָט זיך געפונען טאַקע אין פאַרוואַלטערס צימער, און געבעטן מיר אויסבאַרגן אַ בוך. אַז דער

הער פאטער האט מיך באמערקט, האט ער מיר פריינדלעך צוגעשאקלט מיטן קאפ און מיר געזאגט: „דאס איז גוט, רודאלף, דאס לייענען וועט דיר זיין צום גוטן, עס וועט דיר צוגעבן מוט, ווארט, פאר דיר וועל איך אליין אויסקלייבן עפעס א שיינע זאך.“ ער האט א וויילע זיך געפארקעט אויף פארשיידענע פאליצעס און מיר געבראכט א קליין ביכל פון א 260 זייטן, און מיך צוגערעדט איך זאל עס נעמען.

איך האב זיך אוועקגעזעצט אויף א באנק אין הויף און גענומען לייענען. דאס איז געווען יענע מאכרייקע, געשריבן אין א זיסלעכן טאן און אנגעפיקע-וועט מיט בויםלדיקער מאראל. א מעשה פון אן אומגליקלעכן יתום, וואס האט זיך שטעטס פארלאזט אויף גאט און קיינמאל ניט פארפעלט זיין נאכטגעבעט. ער האט זיך שטעטס געפלייסט צו זיין גוט און פרום, ווייל זיין שלאגווארט איז געווען: ערלעך געדויערט צום לענגסטן. ער האט זיך ארויפגעארבעט אזש ביז צו ווערן א מיליאנער, ווייל גאטס ברכה איז געווען אין אלץ וואס ער האט געטאן. אבער אפילו ווי א רייכער מאן, האט ער אלץ ניט פארגעסן אין די ארעמעלייט און פלעגט זיי גערן דערציילן, ווי ערלעכקייט און די מורא פאר גאט האט פון אים עפעס געמאכט. פערדינאנד מיט די ביינער, האב איך געטראכט, און מיין אמאליקער שול-קאמעראד, איז מיר אויסגעוואקסן פאר די אויגן ווי א לעבעדיקער. כאטש נעם און שלאג זיך קאפ אין דער וואנט. אויב אין דער ביבליאטעק זיינען ניטא קיין בעסערע זאכן, וועט שוין זיין גלייכער אינגאנצן פארווארפן דאס לייענען. עס לוינט זיך ניט באמת צו פטרן צייט אויף אזעלכע שמאכטעלייען.

איך בין געווען צופרידן אז מע האט געגעבן דעם סיגנאל צום שלאפן גיין. די איינדרוקן פונעם טאג האבן מיך אויסגעשעפט. איך האב געבענקט נאך רו. פארשטייט זיך, אז פארן זיך לייגן שלאפן, האט מען נאכאמאל געבעטן. אז איך בין ענדלעך שוין געלעגן אין בעט, האב איך לאנג ניט געקענט צומאכן קיין אויג. איך האב זיך געפילט עלנט ווי א שטיין און מיין צוקונפט האט זיך מיר פארגעשטעלט אין די טונקלסטע פארבן. אבער וואס האב איך געקענט טאן? יעדער אויסוועג איז געווען אפגעשלאסן פאר מיר. עס האט שוין געמוזט זיין רעכט שפעט, ווען איך בין פארט פארוונקען אין אן אומרויאקן האלב-שלומער.

פלוצים האב איך דערפילט ווי עמיצער טרייסלט מיך מיט כוח פאר די אקסלען. אז איך האב געעפנט די אויגן, איז שוין געווען העלער טאג. איך האב אפילו ניט געהערט דאס קלינגען פונעם גלאק, אזוי אז פעטער האט מיך געמוזט אויפוועקן. ראפטאם בין איך אראפגעשפרונגען פונעם בעט און אנגע-טאן נאך אויף א העלפט, בין איך נאכגעגאנגען די אנדערע יינגלעך אין וואש-צימער. דאס קאלטע וואסער האט מיר שנעל פארטריבן דעם שלאף פון די אויגן. אז איך בין צוריקגעקומען אין שלאפזאל, האט פעטער מיר געוויזן ווי

מע דארף, לויט דער פארשריפט, מאכן דאס בעט און צונויפראלן די קאלדרע. דערנאך האבן מיר זיך אנגעטאן און ארויס אויפן הויף. באלד דערויף האט דער גלאק גערופן צום פרישטיק. מע האט אונדז גע-געבן א שטיק פיסנע ברויט און עפעס א מין שלאמיק געקעכטס, וואס קיין שום כעמיקער וואלט ניט געקענט פעסטשמעלן, וואס דאס איז אזוינס. בשעת איך האב געקייט מיין חלק ברויט, האט הער פאטער געמאכט זיין געוויינט-לעכע אינספעקציע. אז ער איז צוגעקומען צו מיין טיש, האט ער מיר פריינד-לעך א קלאפ געטאן איבער דער פלייצע און געזאגט: אונדזער פרישטיק שמעקט דיר, ניט אזוי? יא, דאס ליבע ברויט איז א קאסטעוודיקע מתנה פון גאט. טרוקן ברויט מאכט די באקן רויט! — דער פרישטיק האט מיר דווקא שוין גארניט אזוי פיין געשמעקט, פונדעסטוועגן האב איך ניט-וויילנדיק געמוזט א שמיכל טאן, איך האב זיך דערמאנט, וואס פעטער האט מיר געכטן פאראויס-געזאגט.

נאך דעם פרישטיק האבן מיר נאך אביסל זיך ארומגעדרייט אויפן הויף, ביז מע האט געגעבן דעם סיגנאל צו גיין אין שול. די יינגלעך האבן זיך אויסגעשטעלט לויט פארשיידענע אפטיילונגען, און אייניגעם מיט א צען-צוועלף אנדערע. וואס זיינען ווי איך, געגאנגען אין דער שול פונעם אלטן קארמעליטן-מאנאסטיר, האבן מיר אין א געשלאסענער גרופע צו צוויי אין א ריי, אפמאר-שירט צום טויער. אויף דער גאס האב איך טיף אויפגעאטעמט ווי איך וואלט ארויס פון א תפיסה.

ביים אריינגאנג פון דער שול-געביידע איז געשטאנען די אלטע באבע און מיך אפגעווארט. די אלטע פרוי, נעבעך, האט קאנטיק די גאנצע נאכט קיין אויג ניט צוגעמאכט, זי האט אויסגעזען שרעקלעך פאראומערט. איך האב זי פרידיק באגריסט און עס האט זיך אויף מיר א שייט געטאן א האגל פון פראגעס. ערשט אז איך האב איר עטלעכע מאל איבערגעחזרט, אז אלץ איז אין דער בעסטער ארדענונג און אז דער פארוואלטער באהאנדלט מיך פריינדלעך, איז איר אראפ ווי א שטיין פונעם הארצן. נאכדעם ווי די גוטע אלטיטשקע האט מיר אריינגעשטופט אין די הענט אריין א שקארמיץ מיט קארשן, האט זי זיך מיט מיר הארציק געזעגנט און מיר צוגעזאגט קומען זונטיק מיך געמען אביסל אהיים.

נאך דעם לערנען האבן די שילער יתומים זיך צונויפגעזאמלט אויפן שול-הויף און אין דער זעלביקער ארדענונג ווי אינדערפרי, אפמארשירט צוריק אין יתומים-הויז. אזוי זיינען פארגאנגען די עטלעכע טעג אין דער זעלביקער מאנאטאגישער איינפארמידיקייט, ביז דעם ערשטן זונטיק. ביסלעכווייז האב איך זיך צוגעוויינט צו דער נייער ארדענונג. זונטיק אינדערפרי האבן אלע געמוזט גיין אין דער קירך. ווייל מיין פאטער איז געווען א פראטעסטאנט, האב איך זיך געמוזט אנשליסן אין די אנדערע פראטעסטאנטן, וואס זיינען קיין סך ניט געווען אין יתומים-הויז. אזוי איז פארגאנגען דער פארמיטיק,

און עס האָט געשלאָגן די לאַנג אויסגעבענקטע שעה ווען איך האָב געקענט פאַרלאָזן דאָס גרויע הויז אויף אַ גאַנצן נאַכמיטיק. די באַבע איז פינגלטלעך צו דער מינוט געווען אויפן פּלאַץ. אַזוי אַז מיר האָבן קיין איין מינוט ניט פאַרלוירן. דער זונטיק איז דאָ פאַר אַ סך געווען אַ גליקלעכער טאַג, אָבער ניט פאַר אַלע. צווישן צוויי און זעקס דעם זייגער, האָבן די יינגלעך געקענט גיין זען זייערע קרובים, אָבער נאָר מיטן תנאי אויב עמיצער איז געקומען זיי נעמען. אַליין האָט קיינער ניט געטאַרט פאַרלאָזן דאָס הויז. דער וואָס האָט ניט געהאַט קיין קרובים, האָט ניט באַקומען קיין אויסגאַנג און אַזעלכע זיינען געווען גאַרניט ווינציק.

דאָס איז געווען שוין איינמאַל אַ טאַג, אַט דער ערשטער זונטיק. אַפּריער זיינען מיר געגאַנגען צו מיינע זיידע־באַבע, וווּ דער גרעסטער טייל קרובים זיינען זיך צונויפגעקומען. ס'איז געווען פאַר מיר אַן אמתע דערמונטערונג ווידער צו זען אַרום זיך די נאַענטע געטרייע פנימער, און די צייט איז גע־פּלויגן. ס'איז שוין געווען אַרום האַלב פינף, ווען אַ באַלאַדענער מיט קליינע פעקלעך, האָב איך זיך מיט דער באַבען געלאָזט גיין צום פעטער. דער אַנקל האָט זינט לאַנג שוין געוואַרט אויף מיר מיט אומגעדולד. בשעת די באַבע מיט דער מומע דינה האָבן זיך געפאַרעט אין קיך, האָבן איך אים אויסדערציילט וועגן אַלץ וואָס סע האָט מיט מיר פאַסירט אין דער אָפּגעלאַפּענער וואַך. פאַר דעם פעטער האָבן איך גאַרניט געדאַרפט פאַרשווייגן, אים האָבן איך געקענט פאַרטרויען אַלץ, באַזונדערס דאָס, וואָס די באַבע האָט ניט געדאַרפט וויסן. דער אַנקל האָט מיך אויסגעהערט שווייגנדיק און מיט אַ צעבראַכענער שטים געזאָגט: «ס'איז אַן אומגליק וואָס מיר זיינען אַזוי אַרעם. דו מוזט נעמען די לאַגע פון דער בעסערער זייט, מיין טייערער. אַז דו וועסט האָבן הינטער זיך דאָס לעצטע שוליאַר, וועט מען פאַרט געפינען עפעס אַן אויסוועג». פאַרן אַוועקגיין האָבן איך מיר געוואַלט אויסקלייבן אַ בוך פונעם אַנקלס ביבליאָטעק, איך זאָל ניט מוזן פאַרלירן מיין פרייע צייט מיט גאַרניט. דער אַנקל האָט מיך געראַטן איך זאָל גוט איבערקלערן וואָס אויסצוקלייבן, ווייל מע קען ניט וויסן אין וואָס פאַר אומגעהובלטע הענט דאָס בוך קען אַריינפאַלן. וועגן דעם האָבן איך אַליין שוין געטראַכט. איך האָבן דערפאַר אויסגעקליבן אַ לענגערע אָפּ־האַנדלונג וועגן נאַטורוויסנשאַפט. איך האָבן דאָס בוך שוין געהאַט געלייענט און געוואַלט נאַכאַמאָל עס דורכגיין גרינטלעכער.

זעקס אַזייגער האָט די באַבע מיך אָפּגעפירט צוריק אין יתומים־הויז. איך האָבן אַריינגעלייגט מיינע פעקלעך און דאָס בוך אין שראַנק אַריין, און בין אַרויס אויפן הויף. איך בין געווען אין אַ גאַר געהויבענער שטימונג. דער קורצער באַזוך ביי די קרובים האָט מיך פונסניי געמאַכט זעלבזיכער. איך האָבן געפילט אַז איך בין ניט אינגאַנצן אַ פאַרלאָזענער און אַז אַזוי פיל בידנע יאַטן אין יתומים־הויז, וואָס האָבן ניט אינדרויסן קיין לייבלעכן קרוב, זיינען ניט אין פאַרגלייך שווערער געטראַפן פון מיר.

פארן שלאָפן גיין האָב איך פאַרטיילט אַ חלק פון די באַקומענע מתנות צווישן פעטערן און מיינע נאָענטע בעט־שכנים און אין דער אָנגענעמסטער שטימונג זיך אויסגעשטרעקט אין בעט. אַז איך האָב אינדערפרי געעפנט מיין שראַנק, איז פון אַלע מיינע אוצרות קיין שפור ניט געווען. אַפילו מיין אָנקלס בוך איז פאַרשווונדן. פעטער איז מיט מיר געגאַנגען דערציילן דעם צימער־ אויפזעער וועגן מיין שלימזל, אָבער יענער איז ווינציק־וואָס נתפעל געוואָרן, ער האָט בלויז צוגעגעבן: „דיינע זאַכן האָסטו געווען באַדאַרפט באַהאַלטן אין בעט. דאָ אין הויז איז קיין זאַך ניט באַוואַרנט. אין דער אמתן האָב איך דיר דאָס געזאָלט זאָגן, איך האָב אָבער געטראַכט אַז דו וועסט אַליין פאַלן אויפן שכל. אויב דו ווילסט, וועל איך מעלדן וועגן דעם דעם אַלטן, אָבער סיי־ווי, קיין גרויסע פעולה וועט עס ניט האָבן.“

נאַטירלעך האָב איך ניט געהאַט דעם מינדסטן חשק צו באַלעסטיקן דעם אַלטן מיט דער פאַסירונג. אַפילו אַז מע וועט שוין אויסגעפינען דעם שולדיקן און אים באַשטראַפן, איז וואָס וועט מיר אַרויסקומען דערפון? בלויז דער גע־ דאַנק אַז עמיצער זאָל לייזן איבער מיר, איז מיר געווען אַזוי פּריקרע, איך זאָל גאָר אַפילו קיין מינוט ניט טראַכטן וועגן דעם צו גיין זיך באַקלאַגן. פונ־ דעסטוועגן האָט מיך די עוולה שטאַרק געערגערט. ס'איז מיר ניט געגאַנגען אין די קלייניקייטן, וואָס איך האָב אָנגעווירן, איך האָב נאָר געפילט אַן עקל ביים געדאַנק אַז אין דעם אַרט איז קיין זאַך ניט באַוואַרנט. צום סוף האָב איך אויך דערויף אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט. אַ סך יינגלעך דאָ האָבן געלעבט ווי פאַרלאַזענע פון דער גאָרער וועלט, זיי באַקומען קיינמאָל ניט קיין שום געשענק, איז ניטאָ פון וואָס צו שפּרינגען פון דער הויט טאַמער איז אַזאָ איינער ניט בייגעשטאַנען דעם נסיון און אַוועקגעפּוצט אַ פעקעלע, וואָס אַ צווייטער האָט מיטגעבראַכט פון דרויסן.

אַזוי זיינען פאַרגאַנגען די ווייטערדיקע וואַכן. איך האָב אינצווישן געהאַט גענוג צייט זיך איינצולעבן אין די נייע פאַרהעלטענישן, אָבער דאָס וואָס איך האָב זיך דאָ אַלץ מער און מער דערוווסט פון דער פראַקטיק, האָט זיך שוין גאַרניט געשיקט דערמיט מיר צו מאַכן באַליבטער מיין נייעם אַרום. פאַראַן זאַכן וואָס אַ סך מענטשן פאַרזען זיי אינגאַנצן, אָדער קוקן אויף זיי דורך די פינגער, פאַר אַנדערע ווערן זיי אָבער אַ קוואַל פון געבראַטענע ליידן. דער גרעסטער טייל פון מיינע קאַמעראַדן, באַזונדערס די יעניקע, וואָס זיינען אָנ־ געקומען אין יתומים־הויז קליינערהייט, האָבן זיך פולשטענדיק צוגעוויינט צו די באַשטייענדיקע פאַרהעלטענישן. זיי איז צומאָל גאַרניט איינגעפאַלן זיך צו פאַרטראַכטן וועגן וויסטן קאַזאַרמע־שטייגער פונעם הויז, מיט זיינע ברוטאַלע מעטאָדן זיי צו „מאַכן פאַר מענטשן“, אָבער איך האָב געמוזט אויפנעמען אַט די אַלע זאַכן גאָר אַנדערש. אַלץ האָט מיר דאָ געדריקט אויף דער נשמה ווי אַ שווערע משא. אַפטמאָל ניט צום אַריבערטראַגן.

אין מיינע ערשטע קינדער־יאָרן בין איך געוואַקסן אַן שום צוואַנג. נאָך

מייך מוטערס טויט איז מייך לעבן אַרויף אויף אַ גאַנץ אַנדערן וועג, מיט גאַר אַ נייעם זין. די ביכער וואָס איך האָב געלייענט און מייך אַנקלס האַרציקע געטריישאַפט, האָבן ניט בלויז באַרייכערט מייך גייסט און מיך סטימולירט צום טראַכטן, עס האָט זיך אויך דערוועקט אין מיר דאָס געפיל פון מענטשלעכער ווערדע. מייך נאַטירלעכע שפּירעוודיקייט פאַר גערעכטיקייט, האָט געקראָגן אַ פעסטע באַזע.

דאָ, אין יתומים-הויז, אַז איינעם פאַלט עס צו שווער דאָס אויספירן די אומגעלומפערטע פאַרשריפטן, פרוווט ער געוויינטלעך זיך אויסצודרייען פון זיי אויף פאַרשידענע אומוועגן. דאָס מוז תמיד גיין אויף די קאַסטן פונעם מענטשן אין זיך. אָבער אַז אַ מענטש ווערט געצוונגנען צו זאָגן ליגן און חנפּע-נען פון קליינערהייט אָן, מוזן ליגן און חניפּה ווערן צום סוף זיין צווייטע נאַטור. מע טרעפט אויך יחידים, וואָס בלייבן אינעווייניק זויבער אין אַ געווי-סער מאָס אויך אין סאַמע צעפוילטן אַרום און ווערן שפּעטער ניצלעכע מענטשן. אַזעלכע זיינען אָבער זעלטענע אויסנעמען. דער גרעסטער טייל פון מיינע יונגע פריינד אין יתומים-הויז, זיינען געווען קינדער וואָס מע האָט פריציטיק צעקרוּמט זייערע נשמות, אַזוי אַז ס'איז זיי געווען גאַנץ פרעמד יעדער פליכט-געפיל לגבי זייערע קאַמעראַדן.

מע האָט זיך אָפט געחידושט, וואָס פון די יתומים-היזער און ענלעכע אַנשטאַלטן, גייען שפּעטער אַרויס אַזוי פיל אַרצע-יונגאַטשעס. דער וואָס האָט געהאַט די געלעגנהייט צו קענען דאָס לעבן אין אַט די היזער פון פּערזענ-לעכער פּראַקטיק, מוז זיך בלויז ווּנדערן וואָס זייער צאַל איז ניט גרעסער. פאַרברעכערס וואַקסן תמיד אויף אין אַן אַטמאָספּער פון סאַציאַלער שנאה. דער איינגעשטעלטער סדר אין יענע אַנשטאַלטן מוז אויף אַ געקינצלטן אופן אַנטוויקלען דעם גרעסטן עגאָאיזם, יעדער מיטגעפיל מיט די ליידן פון אַ צווייטן, מוז דאָרטן דערשטיקט ווערן אין זאַמען. דאָס פאַסירט, פאַרשטייט זיך, ניט מיט אַ פאַרגענומענער כוונה. אָבער די אַזוי אַנגערופענע דערציאונגס-מעטאָדן, וואָס זיינען דאָרטן איינגעפירט, קענען ניט פירן צו קיין אַנדערע רעזולטאַטן. מיט פּסוקים פון דער ביבל און מיט פרומאַקישע שטיק, קען מען ניט בייקומען קיין שלעכטיקייט. די קראַפט וואָס פירט אַליץ מער און מער צו ניט-גוטקייט, איז אַ רעזולטאַט פון דער גאַנצער איינגעשטעלטער סיסטעם.

פאַר אַלע מיינע יונגע קאַמעראַדן איז דער פרומער געפרעפל געווען פון יענעם סאָרט רייד, וואָס גייען אין איין אויער אַריין, פון צווייטן אַרויס. מיט פשוטן געפיל האָבן זיי דערשפירט די אינעווייניקסטע צביעות און פאַרליג-נערישקייט פון דעם שיינעם מוסר-זאָגן, וואָס זיי האָבן באַקומען צו הערן טאַג-איין, טאַג-אויס. ניט זעלטן האָבן די מוסר-שפּרוכן זיי גערייצט צו טאָן גראַד דאָס פאַרקערטע. איך דערמאָן זיך ווי איינמאַל נאָך אַ מאַלצייט, וואָס ס'איז ניט געווען צו נעמען אין מויל אַריין, האָט פעטער אַ זאָג געטאָן צו מיר מיט גרימעניש: „די געביפטע פרומאַקעס! ניכטי וואַלטן זיי געקאַכט פאַר אונדז אַ

בעסערע פרעסעריי, אַנשטאַט אַזוי פיל צו בעטן, זיי וואָלטן דערמיט בעסער צוגעדינט דעם ראַטוניק פון זייערע פיינע נשמות! פּעטער איז אַנגעקומען אין יתומים-הויז אַן אַכטיאָריק קינד, ער האָט קיינמאַל ניט געהערט וועגן אַזאַ זאַך ווי אַ פּרייער געדאַנק. אַזעלכע אַבסערוואַציעס האָבן ביי אים געקענט אויפקומען נאָר אַ דאַנק די ווידעראַנאָדן פונעם לעבן אַליין. דער הער פּאַטער און די קאַטוילישע גייסטלעכע, וואָס האָבן דעם גאַנצן טאַג זיך געדרייט ביי אונדז אַריין און אַרויס, וואָלטן זיי כאַטשבי צוגעלייגט אַן אויער צו דעם, וואָס פאַר אַ מחק די יתומים-ינגלעך מאַכן פון זייערע געזאַלכטע רייד, עס וואָלט זיי דעמאָלט זיכער פאַרגאַנגען דער חשק אַנצוגיין מיט זייער פּרומער דער-ציאונג.

און פאַרט וואָלט עס געווען ניט-יושרדיק צו מאַכן פאַראַנטוואָרטלעך דעם פאַרוואַלטער, אָדער איינצלנע פּערזאָנען פאַר דער דאָזיקער פּאַטאַלער סיס-טעם. הער פּאַטער איז אין תּוך גענומען ניט געווען קיין שלעכטער מענטש. איך האָב שפּעטער געהאַט די אַנגענעמע איבערראַשונג אויפצוכאַפּן ביי אים אַ סך מענטשלעכע שטריכן. אַבער סוף-כל-סוף איז ער געווען ניט מער ווי אַ רעדל אין דער מאַשין, און ער איז קאַנטיק געווען איבערצייגט, אַז דער מעטאָד, וואָס ער האָט איבערגענומען ביי זיינע פאַרגייערס, איז דער לעצטער סך-הכל פון אַ גרויסער לעבנס-חכמה. ווייל די קללה פון אַזאַ סיסטעם באַ-שטייט טאַקע אין דעם, וואָס די רעדער אין דער מאַשין אין גאַנג, דרייען זיך פּינקטלעך, תּמיד אין זעלבליקן טאַק-טאַק, וואָס איז דאָס וויכטיקסטע אין דער גאַנצער באַוועגונג.

אַז סע האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז איך וועל מוזן גיין אין יתומים-הויז, האָבן די קרובים און פּריינד געפרוּווט מיך טרייסטן און מיך פאַרזיכערט, אַז די יתומים-קינדער אין דער אַנשטאַלט האָבן עס בעסער ווי אַ סך אַנדערע קינדער אין אַרעמע היימען. דאָרטן, אין יתומים-הויז, האָט מען צום ווינציקסטן גוט אַנטוועקן, גאַנצע שייך, גענוג צו עסן און אַ ריין בעט. די פּריינד האָבן אַן ספק געגלייבט אין דעם, וואָס זיי האָבן מיר דערציילט, ווייל זיי האָבן געזען בלויז די דרויסנדיקע זייט פון יתומים-הויז און ניט אַנגעהויבן צו וויסן, וואָס סע ליגט באַגראַבן אונטער דעם אויבערפּלאַך. עס זיינען פאַראַן זאַכן, וואָס מע קען וועגן זיי גאָר ניט דערציילן, באַזונדערס קענען עס ניט קינדער. גאָר ווינציק מענטשן זיינען קאַפּאַבל זיך פאַרצושטעלן די שטומע טראַגעדיעס פון קינדערשע נשמות. גוטע מלבושים, גאַנצע שייך, גענוג צו עסן, אַ ריין בעט! באַגלייך ווי דאָס אַלץ וואָלט טאַקע געווען אַזוי.

ביז מיינ מוטערס טויט האָב איך קיינמאַל ניט געהאַט קיין נייעם אַנצוג. ס'איז אַבער געווען אין שטוב אַ ליבע טייערע האַנט, וואָס האָט פון די אַפּגע-טראַגענע זאַכן פון די דערוואַקסענע מיר צונויפגעשטיקעוועט מיינע מלבושים. טאַמער זיינען זיי ניט געווען אַזוי עלעגאַנט, האָט עס מיך ווינציק-וואָס געקיר-מערט. איצט האָב איך געטראָגן אַן אויפּפאַרעם, פאַר זונטיק און אַ פּייערטאַג

האָב איך אָפילו געהאַט אַ שפּאַגל-נייע טראַכט, אָבער אין יתומים-הויז בין איך ווי אלע אַנדערע קינדער, געווען ניט מער ווי אַ טויטער נומער. דער גרויער אוניפּאַרעם האָט ווי אָפּגעשפּיגלט די גרויע איינזאַניקייט, צוגעשניטן צו דער מאַס פון דער סיסטעם, ניט פון דעם מענטשן. ווייט ניט אַיעדערער וועט עס פּאַרשטיין, דאָס פּאַרמינערט אָבער ניט דעם אמת, אַז אונטער דעם אוניפּאַרעם האָט זיך געבראַכן די לעבעדיקע פּערזענלעכקייט.

גענוג צו עסן! געוויס, מיר האָבן זיך געקענט אָנשטאַפּן די בייכער. אָבער דאָס עסן איז געווען אָן שום טעם און תּמיד דאָס זעלביקע ווי דאָס גאַנצע לעבן דאָ, און פון יעדער קעסל האָט זיך געטראָגן דער איבלדיקער גערוך פון דער באַגאַדעלניע. אינדערהיים אַז די מוטער האָט פאַר אונדז אַוועקגעשטעלט אַ געקעכטס אויפן טיש, איז עס געווען אַ מחיה, כאַטש עס האָט געקאַסט וואָלוּל. דאָ אָבער האָט מען געגעסן ווייל מע מוז דאָך פאַרט עסן, מע האָט אָבער געגעסן אָן שום באַפּרידיקונג און ניט זעלטן מיט גרויסן ווידערווילן. פּריער זיינען מיינע שיד געווען צעריסן, באַפּוצט מיט לאַטעס, איך בין אָבער אַרומגעאַנגען אויף פּרייער ערד און געהאַט הנאה פון מיינ לעבן. דאָ אָבער האָב איך געמוזט טרעטן מיט מיינע שיד אויף די ברוקירטע שטיינער פון אַ געפּענגעניש-הויז און בין געווען אָפּגעשניטן פון דער וועלט מיט אַ הויכער מויער.

אָבער איבער אַלץ האָט געפּעלט אין דעם הויז מענטשלעכע גוטסקייט און צערטלעכקייט, וואָס זיינען פאַר קינדער פּונקט אַזוי וויכטיק ווי דאָס טעגלעכע ברויט. איך ווייס אַז אויך אין אַ סך עלטערן-היימען פעלן אויס אַט די זאַכן, איז טאַקע שלעכט. איך האָב אָבער געהאַט אין מיינע פּרייע קינדער-יאָרן ליבע און צערטלעכקייט אין דער פּולסטער מאַס, דערפאַר איז אויף מיר טאַפּלט שווער געפּאַלן דער איבערבייט אין מיינ לעבן.

די קינדער אין יתומים-הויז זיינען געווען אין עלטער פון פינף ביז פּערצן יאָר. גאַנץ קליינע יתומים האָט אויפּגענומען אַן אַנדער אָנשטאַלט. די קלע-נערע קינדער אין יתומים-הויז זיינען, פּאַרשטייט זיך, ניט געווען אין שטאַנד צו טאָן פאַר זיך די טעגלעכע אַרבעטן. יעדער עלטערן יינגל האָט מען דער-פאַר צוגעשטעלט אַ קינד ער זאָל אים באַהילפּיק זיין צו יעדער צייט. די כּוונה איז געווען אַ גוטע, אָבער פאַר דעם קליינזאַרג זיינען די רעזולטאַטן געווען פּאַטאַל. קיין שום הילף האָבן די קינדער ניט באַקומען, אָבער ווי אַ צולאַג האָט דער עלטערער באַהעלפּער תּמיד געצווונגען זיין קליינעם וויכאַ-וואַניק צו טאָן פאַר אים די סאַמע אומאַנגענעמע אַרבעטן, דערביי זיינען די קליינע ניט געווען זשענדע קיין קלעפּ און בוכענצעס מיט די מיאוסטע זידלע-רייען דערצו. די קליינע יתומים האָבן געלעבט אַ הינטיש לעבן, זיי זיינען געווען אַ הפּקר-זאַך אין די הענט פון די גרעסערע. באַקלאַגן זיך פאַר דעם פּאַרוואַלטער האָבן זיי ניט געקענט, ווייל דאָס וואָלט געקענט פירן נאָר צו אַ פּאַרערגערונג פון זייער לאַגע.

בלויז געציילטע קינדער האבן געהאט דאס מזל, אז זייערע באשיצערס זאלן זיי באהאנדלען אויף א מענטשלעכן אופן. פאר די מערסטע באשיצערס איז עס פשוט געווען א סארט פארווילונג זיך צו אינדיעווקעווען איבער דער קליינער חברה. אזא באנעמען זיך האט, פארשטייט זיך, געקענט אויפקומען נאר אין דער אלגעמיינער אטמאספער פונעם הויז. די עלטערע יינגלעך, וואס זיינען אליין געווען אין די פענטעס פון א שטרענגער דיסציפלין, אן שום איינ-זעעניש פאר זייערע מענטשלעכע נייגונגען, האבן זיך פארוואנדלט אין אמתע טיראנען אזוי באלד ווי זיי האבן אריינגעקראגן א געוויסע מאכט איבער אן-דערע. זיי האבן געהאט אן אינעווייניקסטע באפרידיקונג ביים געדאנק, אז עס זיינען פאראן אנדערע, וואס שטייען אונטער זיי און וואס זיי קענען ארויסווייזן מאכט לגבי זיי. דאס איז פאר די גרעסערע געווען א באלוינונג פאר די טעג-לעכע דערנידערונגען, וואס זיי האבן געהאט אויסצושטיין.

דאס איז געווען די זעלביקע פארבונדנקייט צווישן הער און קנעכט, וואס אנטפלעקט זיך ביי די קליינע ווי ביי די דערוואקסענע. דער ווארהאפטיק פריי-ער מענטש רעספעקטירט זיין מיטמענטשן, ווייל ער רעספעקטירט זיך אליין. פאר טיראנען איז דאס געפיל פון מענטשלעכער ווערדע פונקט אזוי פרעמד ווי פאר די שקלאפן וואס בייגן זיך אונטער זייער יאך. דעספאטישער מוטווילן און שקלאפישע אונטערטעניקייט, ביידע זיינען זיי רעזולטאטן פון דעם זעל-ביקן נשמה-צושטאנד, ניט מער, וואס דעספאטן און שקלאפן פארגעמען אין לעבן דורכויס פארשידענע פאזיציעס, וואס איינעם איז דערלויבט, איז דעם צווייטן פארבאטן, אבער די אינעווייניקסטע קנעכטשאפט איז אין בלוט ביי ביידן און באשטימט דעם תמצית פון זייער כאראקטער. דערמיט דערקלערט זיך אויך דער פאקט, וואס אז דער שקלאף ווערט על-פי צופאל אוועקגע-שטעלט אויפן פלאץ פון זיין האר, האנדלט ער פונקט אזוי ווי עס וואלט גע-האנדלט זיין געביטער.

די פערווערסע אַטמאָספּער אין יתומים-הויז

אז איך בין איבערגעקומען די האַרץ-קלעמענישן און דעם אומעט, וואָס האָט מיך באַהערשט די ערשטע טעג אין מיין נייער היים, האָט מיך ביו גאָר פּריטשמעליעט די ווילגאַרע שפּראַך, וואָס די קינדער האָבן געניצט צווישן זיך. צו גראַבע ווערטער בין איך אַפילו געווען צוגעוויינט פון קינדווייז אָן. מיין מוטער און דער פּענטער זיינען אין אַזעלכע זאַכן גראַד געווען זייער אַפּ-געהיטן, אָבער אין טעגלעכן פאַרקער האָב איך זיך אַנגעהערט איבערגענוג מיט דער גראַביונגישער גאַסן-שפּראַך; צווייטייטישקע חזירייען, וואָס זיינען ווייט ניט געווען קיין נאָווינע אין אונדזער דיאַלעקט, האָבן שוין ניט געקענט מיר אַרײַנטרייבן דאָס בלוט אין פנים אַרײַן. מיר, די קינדער, האָבן געניצט אַזעלכע ווערטער אָן שום הינטערגעדאַנקען. ס'איז געווען אַ געזונטע גראַבקיט, מיר האָבן אין איר אַרויסגעפילט גיכער אַ געוויסן הומאָר איידער אַ פּעפּער-דיקן מיין.

אָבער די שפּראַך וואָס איז געווען אין אומגאַנג ביי די יינגלעך אין יתומים-הויז, וואָלט מען אַפילו ניט געקענט באַצייכענען סתם ווי גראַב; דאָס איז געווען פשוט אַ דעבאַש, אַ געשמאַקלאַזע עראַטישע הולטייסטווע. אָט די פאַרשטויסענע קינדער, אַזוי געקרוידעטע פונעם גורל, האָבן אויסגעלאַדעוועט אין זייערע הפּקרדיקע געמיינע רייד זייער פּריציטיק אויפגעוועקטן געשלעכט-לעכן דראַנג, קינצלעך אויפגערייצט אין דעם שטיקנדיקן אַרום.

איך בין אַלט געווען כמעט דרייצן יאָר ביי מיין אָנקומען אין יתומים-הויז. אין יענעם עלטער האָב איך ניט געהאַט הינטער זיך קיין שום ווירק-לעכע סעקסועלע איבערלעבונגען, אָבער די געהיימישן פון געשלעכטלעכער ליבע זיינען מיר ניט געווען אומבאַקאַנט. ווי די מערסטע יינגלעך פון מיין עלטער האָב איך געוואָרט וועגן די פּראַצעסן, וואָס זיינען גורם די געבורט פון יעדער לעבעדיק באַשעפעניש, אָבער דאָס וואָס איך האָב געקריגן צו וויסן אין יתומים-הויז איז ביו דעמאָלט געווען פאַר מיר אַ בוך מיט זיבן שלעסער. וועמען וואָלט דאָס גאָר געקענט קומען אויפן זינען, אַז קינדער פון נײַן-צען יאָר רעדן צווישן זיך וועגן זאַכן, וואָס גאָר אַ סך דערוואַקסענע האָבן ניט

וועגן זיי די מינדסטע פארשטעלונג! די יינגלעך זיינען געווען גענוי באקאנט
ניט בלויז מיט אלע איינצלהייטן פונעם געשלעכטלעכן אקט, זיי האבן אויך
געווסט וועגן אפולע אנארמאלע געווינהייטן, וואס וועגן זיי האבן איך פריער
קיינמאל גארניט געהערט. און גערעדט האבן זיי וועגן אט די אלע זאכן, מיט
א מינע פון אלטע געניטע הינער-פרעסער, וואס האבן שוין מער גארניט וואס
אויסצוגעפינען.

ווי איך האב זיך שפעטער דערוואסט, האבן די קינדער געהאט צו פאר-
דאנקען אט די צאצקעדיקע קענטענישן זייערע א זעכצן-יאריקן פארשוין. דער
אומגליקלעכער חברהמאן, א וויכאוואניק פונעם יתומים-הויז, איז געווען טור-
בערקולאז קראנק אין דער לעצטער סטאדיע און די גאנצע צייט זיך ארומגע-
שלאמפערט פון יתומים-הויז אין שפיטאל אריין און פון דארטן צוריק אין
יתומים-הויז. יעדער מאל אז ער האט געהאט א שווערן אנפאל, האט מען אים
אפגעפירט אין שפיטאל אריין. אזוי באלד ווי ער איז אביסל געקומען צו זיך,
האט מען אים אפגעשיקט צוריק. צו פערצן יאר האבן אלע יינגלעך געמוזט
פארלאזן דאס יתומים-הויז און גיין אין דער לערע צו א מיסטער. זיי פלעגן
נאך קומען אין יתומים-הויז בלויז אין א שבת, צו באקומען וועש, קליידונג
און שידך. דעם קראנקן בחור האט מען ניט געקענט שיקן זיך לערנען א מלאכה.
א צוויי יאר האט ער זיך נאך אזוי ארומגעדרייט צווישן די יתומים ביז ער
איז געשטארבן פון א שטארקן בלוטאויסגאס.

אט דער ק. איז געווען זייער ניט קיין באקוועמלעכער געזעלן. ער איז
געווען שרעקלעך אויסגעמאגערט און האט אויסגעזען טאקע נאר ווי א מת
פון קבר ארויס. זיין איינגעפאלן פנים איז געווען קרענקלעך בלאס. די טונ-
קעלע איינגעגראבענע אויגן האבן אים שטעטס געלאנגט מיט א פיבערדיקן
ברען. האט ער נאר אן עפן געטאן דאס מויל, האט פון זיינע בלאסע ליפן א
שטראם געטאן מיט די שמוציקסטע ווערטער. אין זיינע געמיינע רייד האט ער
ניט געוואסט פון קיין אפשטעל. ער האט זיך געגרויסט מיט זאכן, וואס יעדער
אנדערער אויף זיין ארט וואלט געהאט די גרעסטע אנגסט זיי גאר צו ברענגען
פארן מויל. צווישן אנדערע מעשיות האט ער אויך דערציילט ווי אין שפיטאל
האט ער צוגעדינט א צווייטן קראנקן ווי א פרוי און דערביי איבערגעגעבן
אן דעם מינדסטן שפור פון בושה אלע איינצלהייטן ווי ס'איז אליך צוגעגאנגען.
און קליינע קינדער זיינען ארום אים געשטאנען, געשלונגען יעדער ווארט זיינס
און צוגעגעבן פון זייער זייט אלערליי פערוערסע באמערקונגען.

איך בין נאך היינט ניט זיכער, צי דאס וואס דער בחור פלעגט דערציילן
האט טאקע פאסירט מיט אים אויף אן אמת, צי האט ער ניט אויף אזא אופן
בלויז געלאזט אין גאנג זיין קראנקע פאנטאזיע. א סך שקר איז זיכער געווען
אין זיינע רייד, אבער זיינע מעשיות זיינען געווען אזוי אנגעפיקעוועט מיט
טעכנישע איינצלהייטן, אז מע האט זיי געמוזט אננעמען ווי אמתע איבער-
לעבונגען.

ביז אויף היינט בלייבט פאר מיר א רעטעניש דער פאקט, וואס אזא שווער-קראנק, פיזיש און גייסטיק, האט מען געהאלטן אין יתומים-הויז ביינאנד מיט אלע אנדערע קלענערע און גרעסערע קינדער. איידער איך בין אנגעקומען אין יתומים-הויז, האט מען אים געהאט איבערגעשיקט אין דער שטאטישער באגאדעלניע, אבער זיינע שמוציקע גענג האבן אזוי אויפגעבראכט די פרומע נאנעס וואס האבן דארטן געארבעט, אז זיי האבן געקערט וועלטן פון אים פטור צו ווערן. די נאנעס האבן אפנים מורא געהאט דער חברה-מאן זאל חלילה נישט אראפפירן פון גלייכן וועג די זקנים פון דער באגאדעלניע און זיי האבן עס געהאלטן פאר גלייכער אים צו לאזן לויפן מיט די יונגע קינדער ער זאל פארדארבן אויף אייביק זייערע נשמות.

דער איינציקער ריכטיקער פלאץ פאר אט דער יאמער-געשטאלט איז געווען דער שפיטאל. ווייל חוץ זיינע פערווערסע נייגונגען, איז עס געווען פאר די קינדער די גרעסטע סכנה צו לעבן איינינעם מיט א שווינדזיכטיקן, וואס האט אלעמאל זיך באגאסן מיטן בלוט פון זיינע קראנקע לונגען און זיך תמיד ארומגעטראגן מיט א רויט, אויסגעווייקט קעשענע-טיכל. די איינציקע איזא-לאציע איז באשטאנען אין דעם, וואס ער איז ניט געשלאפן אין גרויסן שלאף-זאל. פאר אים און פיר-פינף אנדערע יינגלעך, האט מען אפגעטיילט א באזונדער שלאף-צימער.

פונדעסטוועגן וואלט עס געווען א שפאר ביסל גוזמאדיק ארויפצווארפן אויף דעם קראנקן די גאנצע שולד פאר דער אומצוכט און דעבאש פון די קינדער אין יתומים-הויז. אמת, איין פוילער עפל קען קאליע מאכן א פולן פאס, אבער די פארדארבעניש פון די קינדער אין יתומים-הויז איז פאר אלע-מען געווען א רעזולטאט פונעם דארטיקן אלגעמיינעם צושטאנד. ס'איז ניט קיין צופאל, וואס קאזארמעס, תפיסות און אנדערע אזוינע אנשטאלטן, זיינען פון תמיד אן געווען ערטער פון געשלעכטלעכער דעמאראליזאציע. דאס לעבן ענג, איינער אויף דעם אנדערן און די אפגעשלאסנקייט פון דער דרויסנדיקער וועלט, זיינען דער סאמע פאסיקסטער באדן פאר אזעלכע דערשיינונגען.

די פאראנדיקס אין יתומים-הויז זיינען דערצו געווען ווי צוגעמאסטן. דער אויפגעוואכטער געשלעכטלעכער אינסטינקט ביי אונטערוואקסנדיקע קינדער ווערט פארטויבט אין נארמאלע באדינגונגען, אין די אומבליטן פונעם טאג-טעגלעכן לעבן. דאס ווייס איך פון מיין אייגענער איבערלעבונג. אזוי באלד ווי מיר זיינען אהיימגעקומען פון דער שול, האבן מיר ארומגעוואויזעט אינ-דרויסן. מיר זיינען געווען אזוי אריינגעטאן איבערן קאפ אין אזוי פיל קינד-דערשע אונטערנומגען, אז ס'איז אונדז ניט געבליבן קיין צייט פאר קיין שום איינזייטיקע שפירונגען. געוויס, ביי א געלעגנהייט פלעגן מיר אויך ארויפ-קומען דערויף צו רעדן וועגן געשלעכטלעכע פראגן, דאס פלעגט אבער פאר-סירן ניט אפט, ווייל מיר האבן געהאט טויזנט אנדערע אינטערעסן, וואס האבן אונדז באשעפטיקט. קיינמאל איז מיר דעמאלט ניט אויסגעקומען צו הערן פון

מינע חברים פארשייטע רייד און נאך אין א ווילינגערישן טאָג, ווי דאָס איז געווען אין יתומים-הויז. דאָרטן, אויף דער פריי, איז עס געווען פשוט אַ נייגיריקייט פון קינדער זיך צו דערוויסן וועגן פאַרבאָרגענע זאַכן. אָבער אין רעזשים פונעם יתומים-הויז איז דאָס גאַנצע לעבן אונדזערס געווען איינגעשטעלט אויף אַ גאַנץ פאַרשידענעם אופן. דאָס איז געווען אַ לעבן אין אַ תפיסה. אַלץ האָט זיך דאָ געקענט באַוועגן נאָר אין די ענגע גרע-נעצן פון אַן אָפגעשלאָסנקייט, וואָס מע האָט געשאַפן קינצלעך. זיך אַרויס-באַקומען פונעם ענגן קלעם איז געווען מעגלעך בלויז פאַר געציילטע, אי דאָס נאָר זעלטן. יעדן טאָג זיינען די קינדער געגאַנגען אין געשלאָסענע רייען פון יתומים-הויז אין שול אַריין און פון דאָרטן צוריק, אַן שום באַרירונג מיטן לעבעדיקן אַרום. דאָס לערנען פלעגט זיך ענדיקן פיר דעם זייגער און פון פינף ביז זעקס האָבן מיר געהאַט די אַרבעט-שעה. אין דער צווישנצייט פלעגט זיך נאָך פון מאָל צו מאָל באַווייזן אַ קאַפלאַן און באַזאָרגן די קינדער מיט אַ פאַרציע פרומע שטראַף-רייד. אַזוי אַז פאַר שפילן זיך איז געבליבן ווינציק-וואָס פרייע צייט.

אַז מע האָט זיך שוין יאָ אַביסל פאַרוויילט מיט שפילן, איז דער פלאַץ תמיד געווען דער זעלביקער גרויער, ניט איבעריק גרויסער הויף, אַרומגע-צוימט מיט הויכע מויערן, וואָס האָבן אָפגעשפאַרט יעדן פרייען אויסבליק. ס'איז ניט געווען קיין אַרומיאַגן זיך אין דער פרייער נאַטור, מיט אָפבייטעוו-דיקע סצענעס, וואָס גיבן צו דעם שפיל נייעם חשק. די קינדער האָבן זיך שטעטס געדרייט אין אַן אָפגעהאַקטער באַוועגלעכקייט, אין אַן ענגן רוים, וווּ זיי האָבן זיך געפלאַנטערט פאַר די פיס איינער דעם צווייטן. דאָס שפילן האָט דערפאַר טאַקע ניט געהאַט קיין שום באַטייט, קיינער האָט ניט אַרויסגעוויזן קיין באַזונדערן פלאַם. דאָס גאַנצע לעבן צווישן אַט די הויכע ווענט איז גע-ווען איינגעשטעלט אויף דער איינטאַניקייט פון די טאָג-פאַסירונגען. יעדער נייער טאָג איז פאַרגאַנגען פונקט אַזוי מאַנאַטאָן ווי דער נעכטיקער און אייער-נעכטיקער.

אין אַזעלכע באַדינגונגען האָבן די קינדער קיינמאַל ניט געהאַט קיין מעגלעכקייט אויסצולאָדעווען זייער נאַטירלעכע איבערמאַס פון קינדערשער ענערגיע. דאָס האָט געמוזט זיך אַפרופן צום שלעכטן אויף זייער פיזישן און גייטיקן צושטאַנד. ס'איז דערפאַר געווען אַן אומפאַרמיידלעכקייט, אַז דאָס גאַרע טראַכטן זייערס זאָל באַצייטנס זיין קאַנצענטרירט אויף סעקס, וואָס איז ביי זיי צייטיק געוואָרן פאַר דער צייט.

די גאַנצע קאַזאַרמע-אַטמאָספער אין הויז האָט ממילא געמוזט פירן דערצו די קינדער זאָלן ניט בלייבן בלויז ביי ווערטער און פאַנטאַזיעס. אויף קיין איינציקער סעקונדע איז דאָ קיינער ניט געבליבן אַליין מיט זיך. אַפילו די אינטימסטע באַדערפענישן האָט מען געמוזט דערליידיקן ביי דעם בייזיין פון אַנדערע. די לאַטרינעס זיינען געווען צו צען-צוועלף אין אַ שערענגע, ניט

אָפגעטיילט פונאַנאַנד. די יינגלעך האָבן אָנגעוווירן יעדע נאַטירלעכע שעמעוו-
דיקייט. דאָס האָט פאַר זיי נאָך לייכטער געמאַכט די באַפרידיקונג פון זייערע
פאַרבאָרגענע גלוסטן.

דעם גאַנצן טאָג זיינען די שלאָפצימערן געווען אָפגעשלאָסן און אָן אַ
ספעציעלער דערלויבעניש האָט מען אַהין ניט געקענט אַריינקומען. האָט מען
טאַקע צו יעדער צייט געקענט טרעפן אַ צאַל יינגלעך אין די אָפּטריטן, וווּ
ס'איז צוגעגאַנגען גאַנץ אָפּן דאָס טרייבן ליבע־שפּילערייען. כדי צו זיין זיכער
אַז אַ דערוואַקסענער זאָל זיי ניט דערטאַפּן ביי דער שיינער באַשעפטיקונג,
פלעגט מען אוועקשטעלן אַ וואַך, וואָס האָט צו וויסן געגעבן, מיט אָפּגערעדטע
צייכנס, אַז אַ סכּנה איז נאָענט. די אומגלייבלעכסטע זאַכן האָט מען דאָרט
אָפּגעטאַן מיט אַ פשוטקייט, וואָס ס'איז גאַרניט מעגלעך אָפּילו צו באַשרייבן.
דאָס ערגסטע אָבער איז געווען דער שוידערלעכער פאַקט, וואָס די עלטערע
יינגלעך האָבן דערביי סטירדיש אויסגענוצט די קלענערע קינדער.

אָפּגעטעמפט פאַר יעטוועדער בושא, האָט ביי די יינגלעך זיך אַנטוויקלט
אַ סאָרט ציניזם, וואָס איז געווען כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם גאַנצן הויז.
ציניזם בכלל איז תמיד אָן אָפּשפּילונג פון אַ חורבן אין מענטשנס נשמה. ביי
דערוואַקסענע איז ציניזם אַ רעזולטאַט פון אָפּגענאַרטע דערוואַרטונגען, פון
פאַרלוירענע האָפּענונגען, פון דער העלער הויט ווערט קיין מענטש ניט ציניש.
אָבער אַז אַט די מגפה שטעקט אָן קינדער אין זייער סאַמע צאַרטן עלטער,
מוז ביי זיי אָפּשטאַרבן אויפן גאַנצן לעבן יעדער פעאיקייט פאַר אַ בעסער
געפיל.

חויז דעם פאַרוואַלטערס פרוי און טאַכטער, זיינען אין יתומים־הויז געווען
נאָך פיר דינסט־מיידלעך. אין באַשטימטע טעג אין דער וואַך האָבן עטלעכע
יינגלעך געדאַרפט צוהעלפן די מיידלעך ביי געוויסע אַרבעטן. די יינגלעך פלעגן
דערפאַר געוויינטלעך באַלוינט ווערן מיט אַ נאַשעריי, אַז די עטלעכע יינגלעך
פלעגן צוריקקומען פון דער אַרבעט, האָבן זיי שטענדיק געהאַט צו דערציילן
וועגן עפעס אָן אומצוכט. די אַנדערע פלעגן זיך ממש קוויקן מיט אַט די
מעשיות, מאַכן דערביי אַלערליי באַמערקונגען און געבן עצות אויף אַ צווייט
מאַל. אָן ספּק זיינען די אַלע געשיכטעס צום מייסטנס געווען אויסגעטראַכטע,
ניט מער ווי באַרימעריי, ס'איז אָבער כאַראַקטעריסטיש, וואָס קיין גרעסערע
אַמביציעס האָבן אַט די יינגלעך ניט געהאַט. אין זייערע אויסגעלאָסענע באַ-
רימעררייען האָבן זיי אָפּילו ניט געשאַנעוועט דעם פאַרוואַלטערס טאַכטער, אַ
יונג בליענדיק מיידל פון אַ יאָר זעכצן־זיבעצן. הער פּאָטער וואַלט פאַרגעוויס
געמאַכט גרויסע אויגן אויב עס זאָל געווען דערגיין צו זיינע אויערן דער
שמועס וואָס די יינגלעך האָבן געפירט וועגן זיין טאַכטער.

איך האָב מיר געהאַט איינגערעדט, אַז נאָכן אָפּזיין אַ שטיקל צייט אין
יתומים־הויז, וועל איך זיך יאַקאַש ביסלעכווייז צוגעוויינען צו מיינ נייער
סיטואַציע. איך האָב זיך גרינטלעך גענאַרט. יעדער טאָג האָט מיר געבראַכט

נייעם פייך. איך האָב זיך געפילט ווי פאַרוואַרפֿן אין אַ מדבר. אַלץ איז דאָ געווען אַזוי וויסט, אַזוי שרעקלעך וויסט. אַבער וואָס האָב איך געקענט טאָן? איך האָב זיך געמוזט בייגן. האָב איך דאָך צו גוט געוויסט, אַז קיינער קען מיר ניט העלפֿן. דאָס ערגסטע איז פֿאַר מיר געווען דאָס, וואָס איך האָב זיך זייער ווייניק געקענט באַשעפֿטיקן גייסטיק. פֿון דעם אַנקלס ביבליאָטעק האָב איך נאָר זעלטן מיטגענומען אַ בוך, איך האָב מורא געהאַט טאַמער גנבעט מען עס צו ביי מיר. אין דער ביבליאָטעק פֿון יתומים-הויז האָב איך קיים געקענט געפינען עפעס, וואָס זאָל מיך אינטערעסירן. דאָס לייענען איז פֿאַר מיר פֿריער געוואָרן אַ באַדערפעניש און דאָס זיין גענייטיקט גאַרניט צו טאָן אין מיין פֿרייער צייט, איז פֿאַר מיר געווען די גרעסטע צרה.

אַז איך בין אין די זונטיקס געקומען צו מיינע קרובים, האָט מיר קיים געקלעקט די צייט צו נעמען אַ בוך אין דער האַנט אַריין. ביים פעטער פֿלעג איך אויף איין פֿוס איבערקוקן דעם „סאַציאַלדעמאָקראַט“, אַבער גאַנץ אָפט האָב איך ניט געהאַט אַפֿילו אַט דאָס פֿאַרגעניגן, ווייל דאָס אומלעגאַלע פֿאַר-שפּרייטן דעם זשורנאַל פֿלעגט זיך אַנשטויסן אויף שוועריקייטן. דאָס איז גע-ווען כמעט אַלץ, וואָס איך האָב דעמאָלט געקענט טאָן. און פֿאַרט זיינען די זונטיקדיקע פֿרייע פֿיר שעה געווען פֿאַר מיר מיין איינציקע טרייסט. איך ווייס ניט ווי איך וואָלט דאָס אויסגעהאַלטן איך זאָל ניט געווען האָבן אַט די דער-פֿרישונג, ווי עס האָבן זי ניט געהאַט אַזוי פֿיל פֿון מיינע יונגע קאַמעראַדן.

מיין ערשטער צוזאמענשטויס מיטן פארוואלטער

אזוי זיינען אפגעלאפן פיר חדשים זינט איך בין אנגעקומען אין יתומים-הויז. דאס גארניט האבן וואס צו טאן אין דער פרייער צייט, האט מיך גע-בראכט דערצו איך זאל מיר פונסניי אויסבארגן א בוך פון מיין אנקלס ביב-ליאטעק. דאס איז געווען „דער לאבירינט פון יעזוסעס לעבן“, פון אלבערט דולק, א ווערק וואס איז היינט שוין כמעט פארגעסן געווארן, אבער אין יענער צייט איז עס געווען זייער פאפולער. דער אנקל האט אפילו געפרוהט מיך אפראטן פון מיטנעמען א בוך אין יתומים-הויז, וואס בלויז פאר זיין פאר-פירערישן טיטל אליין קען איך דארטן גריילעך האבן צו זינגען און צו זאגן. אבער איך האב אים בארואיקט און פארזיכערט, אז ביז איצט האט זיך קיינער ניט געקומערט וועגן דעם וואס איך לייען.

איך האב דאס בוך געהאלטן פארשטעקט אין שראנק אונטער מייע זאכן און האב שוין געהאט אפגעלייענט איבער א העלפט, ביז דאס בוך איז פלוי-צים ניט געסטייעט אונטער די הענט. דאס איז געווען פאר מיר א שרעקלע-כער קלאפ. איך האב געוויסט מיט וואס פאר א ליבשאפט דער פעטער איז צוגעבונדן צו זיינע ביכער, און ווייל איך האב ניט געהאט קיין מעגלעכקייט אים צו קאמפענסירן מיט א נייעם עקזעמפלאר, האב איך זיך געפילט זייער נידערגעשלאגן. איך האב דערציילט פעטערן, וואס סע האט מיר פאסירט און אים געבעטן ער זאל מיר באהילפיק זיין ביי דער חברה מע זאל מיר אפגעבן מיין בוך. פעטער האט נאר געשאקלט מיטן קאפ און געזאגט: „דאס בוך האט קיינער פון אונדז ניט צוגענומען. דא איז הויז גנבעט מען אלץ, נאר ניט קיין ביכער. דאס האט קאנטיק דער אלטער געפונען דאס בוך בעת א רעוויזיע און עס צוגענומען“.

וואס האב איך געזאלט טאן? פארשטייט זיך, אז פרעגן דעם פארוואלטער האב איך ניט געקענט. דערצו בין איך געווען זיכער, אז אויב עס זאל זיך ארויסשטעלן אז פעטער האט געטראפן, וועט הער פאטער ניט פארפעלן גאר אין גיכן ארויסצוקומען מיט לשון. איך האב געוויסט, אז אין אזא פאל מוז עס קומען צו א פסק און האב מיר צוגעגרייט א גאנצן פלאן ווי זיך צו רעכט-

פארטיקן. איך בין געווען אנטשלאסן זיך צו האלטן שטאל און אייזן. וואס קען מיר שוין סוף-כל-סוף פאסירן? ווי די זאך זאל ניט אויספאלן, האב איך סיי-ווי גארניט געהאט וואס אַנצווערן.

ס'איז אַוועק אַ טאָג נאָך אַ טאָג און — גאַרניט. דעם פאַרוואַלטערס באַ- ציאונג צו מיר האָט זיך לחלוטין ניט געביטן, אזוי אַז איך האָב שוין אַנגע- הויבן גלייבן אויף אַן אמת, אַז דאָס בוך האָט טאַקע צוגעגעבעט איינער פון מיינע בעט-שכנים. געוויס, פון אַזאַ גנבה קען דאָ קיינער ניט האָבן קיין נוצן, אָבער אפשר האָט מען מיר געוואַלט אַפּטאָן אַ שפיצל. איך האָב זיך אַ פאַר מאַל אַנגענומען פאַר די קלענערע קינדער און אויסגעמוסרט די גרויסע פאַר זייער שלעכטהאַרציקייט, און קיין גוטע פריינד זיינען זיי מיר דערפאַר ניט געוואָרן. עס האָט זיך געלייגט אויפן שכל, אַז איינער פון זיי האָט אַוועקגע- שלעפט דאָס בוך און האָט עס אפשר שוין אַפילו פאַרטעלעוועט.

איינמאַל אין דער אַרבעט-שעה, בעת איך בין געזעסן איבער מיינע אויפ- גאַבן, האָט מען מיך גערופן צום פאַרוואַלטער. הער פאַטער איז, ווי געוויינט- לעך, געזעסן ביים אַרבעט-טיש און געבראַכט אין אַרדענונג זיינע פאַפירן. ער איז ניט געווען אַליין. אין הינטערגרונט פונעם צימער, האָט אַ קאַפּלאַן זיך געפאַרעט ביי די פּאָליצעס מיט ביכער. ער איז געשטאַנען צו אונדז מיטן רוקן און עס האָט אויסגעזען ווי ער זאל זיין אַזוי פאַרטיפט אין זיין אַרבעט, אַז ער האָט אַפנים גאַרניט געמערקט מיין אַריינקומען.

הער פאַטער האָט צוערשט אויך ניט אַנגעהויבן מיך צו זען. ער האָט געמאַכט אַ מינע ווי ער זאל זיך מאַטערן איבער עפעס אַ שווערן ענין. ענדלעך האָט ער אויפגעהויבן דעם קאַפּ פון די פאַפירן און מיר געזאָגט מיט אַ שטרענגער שטימע: „מע האָט געפונען אין דיין שראַנק אַ פרעמד בוך און דערצו נאָך אַ בוך, וואָס פרעגט אַפּ אַלע יסודות פון דער קריסטלעכער מאַראַל. וווּ האָסטו באַקומען אַט דאָס בוך?“ — „איך האָב דאָס בוך אויסגעבראַגט פון מיין אַנקלס ביבליאָטעק“, האָב איך געזאָגט. — „האַסטו שוין פרייער געלייענט אַזעלכע ביכער?“ — איך האָב געענטפערט מיט אַ „יאָ“. און דו ביסט איינ- שטימיק מיט די אידייען, וואָס ווערן אַרויסגעבראַכט אין אַט דעם בוך?“ — „יאָ“, האָב איך געענטפערט.

הער פאַטער האָט געשניטן אַ צורה ווי ער וואַלט אַקערשט אַראַפּגעשלוּן- גען אַ ביטערע פיל. נאָך אַ קורצער פּויעז, האָט ער ווידער געפרעגט: „איז עס דיר קלאַר אַז דו האָסט דערמיט זיך אַפּגעווייטערט פון די געהייליקטע לערעס פון דער קריסטלעכער מאַראַל?“

איך האָב אים געענטפערט, אַז וואָס ס'איז שייך דער קריסטלעכער מאַ- ראַל, קען מען האָבן וועגן איר פאַרשיידענע מיינונגען, זיינען דאָך די קריסטן אַליין אין דעם פרט ניט אייניק צווישן זיך.

„וואָס הייסט עס?“ האָט ער געפרעגט. איך האָב אים דערקלערט, אַז עס זיינען פאַראַגען אַ היפשע צאָל קריסטלעכע סעקטעס, וואָס פרעגן אַפּ די לערעס

סיי פון דער קאטוילישער סיי פון דער פראטעסטאנטישער קירך, אבער פרא-טעסטאנטן און קאטויליקן זיינען אויך ווייט ניט איינשטימיק צווישן זיך אין דער פראגע וועגן דער קריסטלעכער מאראל. אז מע לייענט, למשל, דאס וואס פאסטער לינקער האט צו זאגן וועגן דער קאטוילישער קירך, קלינגט עס גאר אנדערש ווי עס וואלט באהאנדלט די זעלביקע פראגע א קאטוילישער גייסט-לעכער.

אזוי באלד ווי איך האב ארויסגערעדט דעם נאמען לינקער, האט דער קאפלאן ראפטאם זיך אויסגעדרייט צו אונדז מיטן פנים און מיט געלאסענע טריט זיך געלאזט גיין צום פארוואלטערס טיש.

„איין אויגנבליק, הער פארוואלטער“, האט ער געזאגט. „איך וואלט גערן געוואלט שטעלן דעם יונגמאן א פאר פראגן.“

נאכדעם ווי ער האט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטול לעבן פארוואלטער, האט ער א ווילע מיך דורכגענומען מיט זיין בליק און געפרעגט: „האסטו געלייענט וואס סע האט געשריבן פאסטאר לינקער (*), מיין זון?“ — „יא, הער קאפלאן“, האב איך געזאגט. — „און דו ביסט, פארשטייט זיך, מסכים מיט זיינע אויספירונגען?“ — „ניין, הער קאפלאן“, האב איך געזאגט — „האסטו אמאל גערעדט פערזענלעך מיטן פאסטאר לינקער?“ — „יא, הער קאפלאן.“ — „ביי וואס פאר א געלעגנהייט?“

איך האב אים אויפגעקלערט, אז לויט דער ארדענונג פונעם הויז, מוז איך גיין אין דער פראטעסטאנטישער קירך יעדן זונטיק אינדערפרי. ביי דער געלעגנהייט פארהאלט דער פאסטאר די יתומים-ינגלעך אויף א ווילע נאך דעם געבעט און שמועסט מיט זיי וועגן רעליגיעזע פראגן.

„און אזוי ארום האט פאסטאר לינקער אייך געבראכט דערצו איר זאלט לייענען זיינע שריפטן?“, האט דער קאפלאן געפרעגט באדאכט. — „ניין, הער קאפלאן“, האב איך געזאגט רואיק.

אויף א קורצער ווילע האט דער שמועס זיך פארהאקט. דערנאך האט דער קאפלאן מיך דורכגעדרונגען מיט זיין בליק, ווי ער וואלט וועלן טרעפן מיינע פארבארגנסטע געדאנקען, און געזאגט: „איך האף, מיין זון, אז דו האסט מיר געזאגט דעם ריינסטן אמת. איך האב ניט בדעה דיר צו טאן שלעכטס. דו ביסט, הייסט עס, זיכער, אז אין זיינע שמועסן האט פאסטאר לינקער מיט קיין ווארט זיך ניט ארויסגעזאגט קעגן דער מאראל פון דער קאטוילישער קירך?“

(* א פאר יאר פאר מיין אנקומען אין יתומים-הויז, איז פאסטאר לינקער פארשיקט געווארן קיין מאיניץ. ער האט אין א צייטונגס-ארטיקל שארף אנגעגריפן די קאטוילישע קירך און ארויסגעגעבן צוויי קליינע בראשורן, וואס האבן אויפגעדרוקט איינפלוסרייכע קאטוילישע קרייזן אין דייטשלאנד. דער גאנצער אינצידענט איז געווען פון א לאקאלן כאראקטער און גארניט געהאט צו טאן מיט די געוויינטלעכע טעאלאגישע מחלוקתן.

איך האָב אים פאַרויכערט, אָו איך האָב געענטפערט אויף זיינע פראַגן מיט דעם פולסטן אמת און אָו דאָ אין שטאַט האָט דער פאַסטאָר לינקער ניט געלאָזט פאַלן קיין איינציק וואָרט וועגן זיינע מחלוקתן מיט קאַטוילישע גייסט-לעכע.

„און ווי אזוי אַרום ביסטו געוויירע געוואָרן וועגן אַט די מחלוקתן?“ האָט ער געפרעגט. — — „פון די צייטונגען“, האָב איך געענטפערט. „חוצדעם האָב איך געלייענט דעם פאַסטאָרס צוויי בראַשורן, אַבער דאָס האָט פאַסירט פריער, פאַר מיין אַנקומען אין יתומים-הויז.“ „פאַר מיר איז עס צופרידנשטעליק, הער פאַרוואַלטער“, האָט דער קאַפלאַן געזאָגט. „בלויז דאָס האָב איך גע-וואַלט וויסן.“

דער פאַרוואַלטער האָט פונסניי גענומען דאָס וואָרט און געזאָגט: „דו געפינסט זיך אויף אַ געפערלעכן וועג. איך וועל גאָט בעטן ער זאָל דיך אַרויפפירן אויף בעסערע השגות. אַבער, ווי דער פאַרשטייער פון אַט דעם הויז, קען איך ניט דערלאָזן אָו דאָס ניט אויספאַלגן מיינע פאַרשריפטן זאָל בלייבן אומבאַשטראַפט. שוין דאָס אַליין וואָס דו האָסט דאָס בוך אויסבאַהאַלטן, איז אַ באַווייז דערויף ווי גוט דו האָסט געוויסט, אָו דו באַגייסט אַן אומרעכט. איך וועל צו וויסן געבן דיינע קרובים, אָו פאַר די קומענדיקע דריי וואָכן זיינען דיר די באַזוכן פאַרבאַטן.“

איך האָב דערפילט ווי דאָס בלוט האָט מיר אַ זעץ געטאָן אין קאָפּ אַריין, איך האָב אַבער געוויסט, אָו מיט אַרויסגיין פון די כלים וועל איך דאָ גאַרניט אויספועלן, האָב איך זיך דערפאַר באַהערשט אזוי גוט ווי איך האָב עס גע-קענט, און האָב רואיק געזאָגט: „קעגן אייער באַשטראַפן מיך קען איך גאַרניט טאָן, הער פאַטער, אַבער איך פיל זיך פריי פון יעדער שולד. קיינער האָט עס מיר ניט געזאָגט, אָו ס'איז פאַרבאַטן מיטצוברענגען אַ בוך אין הויז אַריין, אויב איך האָב דאָס בוך פאַרשטעקט, איז עס ניט דערפאַר וואָס איך זאָל האָבן געהאַט אַ שלעכט געוויסן, נאָר פשוט ווייל דאָ גנבעט מען צו אַלין וואָס ס'ע לאָזט זיך נאָר, ביי מיר אַליין האָט מען אין די ערשטע טעג צוגעגנבעט אַ פאַר געשענקען, וואָס איך האָב מיטגעבראַכט, דערפאַר בין איך געווען פאַר-זיכטיק, אַבער דאָס בוך איז מיין אַנקלס, איך בעט דערפאַר מע זאָל עס אים צוריקגעבן.“

„גענוג“ האָט דער פאַרוואַלטער מיר איבערגעשלאָגן די רייד. „דו קענסט גיין!“ — — „איין אויגנבליק, הער פאַרוואַלטער“, האָט דער קאַפלאַן זיך אַריינגעמישט, און צו מיר אַ זאָג געטאָן:

„מיין זון, עס וועט פאַר דיר זיין ניט לייכט ניט צו זען זיך מיט דיינע קרובים אַזאָ לאַנגע צייט. ס'איז אַפילו ניט מיין זאָך זיך אַריינצומישן אין די עסקים פונעם הער פאַטער, אַבער אויב דו וועסט צוואַנגן, אָו דו וועסט מער ניט מיטברענגען אַהער אַזעלכע ביכער און אָו דו וועסט בכלל מער ניט לייענען

אזא געפערלעך בוך, וועל איך זיין דיין פירשפרעכער. איך גלייב ניט, אז הער פאטער וועט מיר אפזאגן אין מיין בקשה.

„הער קאפלאן“, האב איך געזאגט, „איך וועל איך גערן צוזאגן קיינמאל מער ניט מיטברענגען אהער א פרעמד בוך. וואלט איך געווען געוויסט, אז ביכער, וואס יעטועדער אין דייטשלאנד קען לייענען פראנק און פריי זיינען דא פארבאטן, וואלט איך דאס בוך ניט געווען מיטגענומען. אבער אז איך זאל אזעלכע ביכער מער ניט לייענען, דערויף קען איך ניט געבן קיין צוזאג. צוזאגן און ניט האלטן קיין ווארט. — דאס קען איך ניט.

„אט דאס איז עס!“ האט דער פארוואלטער זיך צעשריגן און אוש א קלאפ געטאן מיט דער פויסט איבערן טיש. „דער הער קאפלאן האט געבויט פאר דיר א גאלדענע בריק, אבער דיין הארץ בלייבט הארט ווי א שטיין. דאס זיין הארטעקייט איז אבער א גרויסע זינד, דערפאר וועסטו ניט זען דיינע קרובים פיר וואכן לאנג! דו קענסט אפטערעטן.“

שוויגנדיק האב איך פארלאזט דאס צימער. איך בין געווען אינגאנצן א צעקאכטער. וואס האב איך געקענט טאן? איך האב, פארשטייט זיך, ניט גע-וויסט ווי אזוי מיינע קרובים וועלן אויפנעמען דעם אינצידענט. דער פטעטער און די באבע ראקער, זיי וועלן מיך פארשטיין, אבער די אנדערע? האב איך דען געקענט האנדלען אנדערש? נאר א פחדן איז קאפאבל צו שפילן די קא-מעדיע פון כלומרשטער חרטה, בעת זיינע אינעווייניקסטע איבערצייגונגען פא-דערן פון אים דאס פארקערטע. די קרובים זיינען ניט געווען אין דער לאגע זיי זאלן מיר קענען פארשפארן דאס יתומים-הויז, מוזן זיי עס פארשטיין אז איך האב אליין מיר געמוזט ארויסהעלפן.

א קורצע וויילע האב איך א טראכט געטאן וועגן אנטלויפן. אבער וואהין זאל איך זיך ווענדן? איך וואלט זיך געקענט פארדינגען צו א פויער פון דער אומגעגנט, ווייל איך בין געווען א קרעפטיק יינגל און האב זיך ניט געשראקן פאר קיין שום ארבעט. איך האב אבער ניט געהאט קיין פאפירן און האב נאך געהאט פאר זיך עטלעכע חדשים שול-צייט. ניין, איך האב גארניט געקענט טאן. שטארקער פון אלץ האט מיך געקבערט דער געדאנק, ווי אזוי וועט זיך מיין לעבן געשטאלטן דא אין הויז נאך דעם צוזאמענשטויס. איך האב געמאכט א טריט, וואס נאך אים קען ניט זיין קיין צוריקגאנג, סידן איך זאל פעלשן אין זיך אליין. איצט מוז איך זיך שוין האלטן פעסט ביי מיין ווידער-שטאנד אויך אויף ווייטער, וואס סע זאל אויך ניט געשען. איך האב דערפילט אין זיך א קאלטע אנטשלאסנקייט. איך האב געזאגט א, מוז איך זאגן בע און זיך היטן די הויט. איך האב מיר ניט געלייגט קיין פייגעלעך אין בוזים, איך האב געוויסט, אז אין דעם ניט-גלייכן קאמף, האב איך אלע טרומפן קעגן מיר, אבער אזוי לייכט וועלן זיי מיך ניט אריינבאקומען. אט דער באשלוס האט מיר צוריקגעגעבן מיין גייסטיקן גלייכגעוויכט. איך האב זיך דערפילט גע-קרעפטיקט אין זיך אינעווייניק און בין געווען גרייט צו יעדער ווידערשטאנד.

די טעג האָבן זיך גערוקט פֿאַמעלעכן ביז צום ערשטן זונטיק, צום ערשטן מאָל זינט איך בין אין יתומים-הויז, איז קיינער ניט געקומען מיך אָפצונעמען. דאָס אַנווערן דעם וועכנטלעכן אויסגאַנג האָט מיך שווער געטראָפֿן. ערגער פֿון אַלץ איז געווען דאָס באַוווּסטזיין צו מוזן ליידן פֿון בייזן מוטווילן, וואָס קעגן אים איז ניטאָ ביי וועמען צו מאַנען גערעכטיקייט. ס'איז מיר געווען לאַנגווייליק כאַטש נעם און שטאַרב אַוועק. וואָס צו לייצענען האָב איך ניט געהאַט, קיין אַנדערע באַשעפטיקונג איז דאָ ניט געווען, און איך האָב פשוט ניט געוואוסט ווי אַזוי אַוועקצופטרן די צייט. ס'איז מיר ניט געבליבן עפעס אַנדערש ווי נאָר זיך אָפגעבן אינגאַנצן מיינע גריבלענישן און דאָס האָט ערשט רעכט פֿאַרשטאַרקט מיין אומעטיקע שטימונג.

דעם אַנדערן טאָג, מאַנטיק אינדערפרי, האָט די באַבע ראַקער מיך אָפגע-וואַרט ביים אַריינגאַנג אין דער שול. נאָכדעם ווי זי האָט מיך באַגריסט, האָט זי מיך גענומען אויף אַ זייט און מיך געפרעגט, וואָס אַזוינס האָב איך אָפגעטאַן, אַז מע זאָל מיר דאַרפֿן פֿאַרווערן די וועכנטלעכע באַזוכן. אין דער מיטטיילונג פֿונעם פֿאַרוואַלטער איז בלוז געשטאַנען, אַז איך האָב זיך פֿאַרזינדיקט קעגן דער אַרדענונג פֿונעם הויז. איך האָב איבערגעגעבן דער באַבען וועגן דער גאַנצער פֿאַסירונג. זי האָט מיך אויסגעהערט מיט קאַפּ און מיך געפרעגט צי האָב איך זיך ניט פֿאַרשולדיקט אויך מיט עפעס אַנדערש. איך האָב איר פֿאַר-זיכערט, אַז איך האָב ניט אויף מיין געוויסן קיין שום אַנדערע שילד.

„אויב אַזוי איז עס אַ געמיינהייט!“ האָט זי געזאָגט האַפטיק. „איך גיי גלייך צום פֿאַרוואַלטער מיט אים זיך דורכצורעדן. אַדער מיינסטו ניט אפשר, אַז דאָס קען דיר נאָר פֿאַרשאַפֿן נייע צרות?“ — „באַשטימט ניט“, האָב איך געזאָגט. „טו וואָס דו האַלטסט פֿאַר ריכטיק, איך האָב ניט קיין מורא“. „גוט“, האָט די אַלטע געזאָגט, ווי איר שטייגער תמיד צו רעדן קורץ און אַנטשלאָסן. „זיי אַ יונג מיט ביינער, רודאָלף, אַבער ווייס אויך ווי זיך צו באַהערשן, זיי ניט צו היציק, ווייל דאָס קען נאָר פֿאַרערגערן דיין לאַגע“.

זי האָט מיר איבערגעגעבן אַ פעקעלע מיט די געוויינטלעכע געשאַנקען פֿון די קרובים און זיך מיט מיר געזעגנט וואַרעם. ס'איז מיר אַראָפּ אַ שטיין פֿונעם האַרצן. צום ווינציקסטן ווייסן איצט מיינע קרובים, אַז איך בין ניט שולדיק אין גאַרניט.

מיטאַג-צייט, אַז איך בין אינניעם מיט די אַנדערע געקומען אָפעסן, האָט דער פֿאַרוואַלטער מיר געלאָזט וויסן, אַז איך זאָל פֿאַר דעם צוריקגיין אין שול, אַריינקומען אין זיין ביראָ. איך האָב אים דאַרטן געטראָפֿן אין גאַרניט קיין גוטער שטימונג. „דו האַסט געזען דיין באַבען?“ האָט ער זיך פֿאַריושעט הערשעריש. — „יא“, האָב איך געזאָגט. — „און דו האַסט זיך פֿאַר איר באַקלאַנגט אַז מע האָט דיר באַשטראָפֿט?“ — „איך האָב איר נאָר דערציילט וואָס ס'איז פֿאַרגעקומען, ווייל זי האָט עס געוואַלט וויסן“, האָב איך געענטפערט. — „דערמיט האַסטו זיך פֿונסניי פֿאַרשולדיקט מיט אי-“

בערטערען די פארשריפטן, האָט ער געפינעט, אויסער זיך פון צאָרן. „אַז
איך האָב דיר פאַרבאַטן צו באַזוכן דיינע קרובים, הייסט עס אַז דו טאַרסט
זיי איבערהויפט ניט זען, ביז דו וועסט אַפּקומען דין שטראַף.“

איך האָב אים געענטפערט, אַז מײן באַבע איז געקומען אַן מײן וויסן, אַז
איך האָב איר ניט געקענט שטערן זי זאָל דאָס ניט טאָן.

„דאָס שפּילט ניט קיין ראַלע“, איז ער מיר אַריינגעפאַלן אין די רײד,
„דאָ אין דעם הויז, גילטן מײנע פאַרשריפטן און יעטועדער מוז זיך זיי אונ-
טערוואַרפן. אויב דיינע קרובים זײנען דערמיט ניט צופרידן, וועט זיי קײנער
ניט שטערן זיי זאָלן אַליין זאַרגן פאַר דיר. ס'איז גאַטס ווילן וואָס ער האָט
דיינע עלטערן אַפּגערופן פונעם לעבן און דו דאַרפסט זײן דאַנקפול, וואָס דו
האַסט געפונען אַ פּלאַץ, וווּ מע נעמט זיך אַן פאַר דיר.“ „איך בין דערפאַר
ניט פאַראַנטוואָרטלעך“, האָב איך געזאָגט אין אַ רואיקן טאָן. „עס וואָלט געווען
בעסער אַז גאַט זאָל לאָזן לעבן מײן מוטער, און איך זאָל פאַרשפאַרן אַנצוקומען
אין אַט דעם הויז.“

הער פאַטער האָט פאַרביסן מיט די ליפן און איז אַ וויילע געבליבן שטום
ווי אַ פיש. דערנאָך האָט ער געזאָגט מיט אַ געמאַכטער רואיקייט: „דיין שטי-
דעס וועט דיר נאָך קאַסטן טײער. און איצט קיין וואָרט מער! פאַר די קומענ-
דיקע אַכט טעג וועסטו נאָך דער שול זיך פאַרנעמען אין טורעם אַרײן. ווערעם
פאַרלענגער איך דיר דעם פאַרבאַט אויף דיינע באַזוכן אויף צוויי וואָכן מער.
דו קענסט אַפּטרעטן?“

אַן אײן וואָרט בין איך מיר געגאַנגען מײן וועג. איך האָב געהאַט אויף
די ליפן אַ שאַרפע באַמערקונג, אַבער איך האָב זיך באַצײטנס באַהערשט. וואָס
פאַר אַ נוצן האָב איך שוין געקענט האָבן דערפון?

פיר אַזײגער, אַז איך בין געקומען פון דער שול, האָט פעטער מיך צוגע-
פירט צום טורעם. דאָס איז געווען אַן ענג, נידעריק צימערל אויפן העכסטן
שטאַק אין דער פאַרעם פון אַן אַרויסגעשטאַרצטן טורעם גלייך אונטערן דאַך.
אַט דאָס צימערל איז געווען דער קאַרצער פונעם יתומים-הויז. בײ דער וואַנט
פון רעכטס איז געווען צוגעפעסטיקט אַ לאַנגע ברעט, וואָס האָט געדאַרפט זײן
דאָס בעט, דער טיש און שטול צו גלייכער צײט. מער איז גאַרניט געווען אין
פּינצטערן לאַך, וואָס האָט געהאַט בלוז אַ קליין פענצטערל אין דאַך. די
ײנגלעך וואָס האָבן דאָ געמוזט אַפּקומען אַ שטראַף, פלעגן ווינטערצײט קריגן
אַ שטיקל קאַלדרע, אום זומער האָט מען דאָס אויך ניט געגעבן.

פעטער האָט זיך צוערשט גוט אומגעקוקט, צי עמיצער הערט זיך ניט
אונטער אויף די טרעפּ, און מיך געפרעגט מיט וואָס איך האָב זיך פאַרײ-
דיקט. אַז איך האָב אים אַלץ דערצײלט, האָט ער נאָר געשאַקלט מיטן קאַפּ
און געזאָגט: „איז אַ שעה אַרום וועל איך דיר ברענגען דעם שמוס [ברויט]
מיט אַ קרוג וואַסער און דאָס וועט זײן אַלץ, וואָס מע גיט אַהער. דערנאָך
האַט ער מיך געפרעגט, צי דער פאַרוואַלטער האָט באַמערקט דאָס פעקעלע,

וואס די באַבע האָט מיר געגעבן אינדערפרי. איך בין ניט געווען זיכער, און פעטער האָט געהאַלטן אַז אין אַזאַ פּאַל וועט עס זיין בעסער ער זאָל בעטן דעם אַלטן אין מיין נאָמען מע זאָל מיר געבן די זאַכן, וואָס קענען מיר איצט זייער צונויף קומען. איך האָב אים אָנגעבאָטן ער זאָל פּאַרטיילן דאָס פעקעלע צווישן זיך און מיינע צוויי בעט־שכנים, ווייל איך קען ביי זיך ניט פּועלן צו בעטן ביים הער פּאַטער עפעס אַ טובה.

אַז פעטער האָט ענדלעך אָפּגעשלאָסן די טיר פון דרויסן, לויט די פּאַר־שריפטן, בין איך געווען צופרידן צו בלייבן אַליין. אין מיין קלעמעניש פּאַר דער ברוטאַלער אומרעכט וואָס איז מיר געוואָרן צוגעטיילט, איז מיר יעדער געזעלשאַפט געווען לעסטטיק. איך האָב זיך ניט געפילט דערשלאָגן, פּאַרקערט, איך האָב געפילט ווי מיין צאַרן ברויזט אין מיר אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער און ווי מיין ווידערשטאַנד־קראַפט ווערט אַלץ מער אייזן־פעסט. קיין שום זאַך מאַכט ניט דעם מענטשן אַזוי רעבעליש ווי דאָס געפיל פון באַליידיקטער מענטשן־ווערדע. דער געדאַנק וועגן אַ ניט־קלאָרן מאָרגן, קען אויף אַ צייט פּאַראַליזירן דעם ווילן צו ווידערשטאַנד, אַזוי באַלד אָבער ווי מע שטאַרקט איבער די מורא, ווערט דער אויפברויז פון גערעכטן צאַרן נאָך שטאַרקער. איך בין געווען אַנטשלאָסן ניט נאָכצוגעבן. וואָס קען מיר שוין ווייטער פּאַ־סירן? דאָס אָנווערן די באַזוכן איז געווען פּאַר מיר גענוג ביטער, אָבער איך מוז אָפּמאַכן ביי זיך אַליין, אַז אַזוי איז עס. וואָס נאָך? דער קאַרצער? די היילע ברעט? ברויט און וואַסער דאָס אַלץ וועט מיך ניט אָפּשרעקן. בלייבט נאָר די לעצטע מעגלעכקייט: עס זאָל איינפאַלן דעם פּאַרוואַלטער צו באַניצן קעגן מיר קערפּערלעכע שטראַף, דעמאָלט וועל איך זיך מוזן ווערן, אַפילו עס זאָל מיר ניט העלפן, וועט עס ניט צוגיין אָן ווידערשטאַנד.

אין יתומים־הויז האָט מען אין אַלגעמיין ווינציק געשלאָגן. אַזאַ סאַרט באַשטראַפונג האָבן געוויינטלעך געמוזט פּאַרליידן נאָר די קלענערע קינדער. אפשר האָט דאָס זיך גענומען דערפון, וואָס דער פּאַרוואַלטער איז געווען אַ מענטש אַ קרענקלעכער, אַריינקומען אין כּעס אַריין, איז פּאַר אים געווען גע־פערלעך. אַ פּרייט־בעקער וואַלט אין דעם הויז געווען דאָס שרעקלעכסטע וואָס מע קען זיך פּאַרשטעלן. פונדעסטוועגן האָב איך געמוזט האַלטן אין אויג אויך די מעגלעכקייט פון אַ קערפּערלעכער באַשטראַפונג. דאָס זאָל אָבער ניט אָפּשוואַכן מיין אַנטשלאָסנקייט. מיין שולצייט האָט שוין געהאַלטן אַט־אַט ביים סוף, דעמאָלט וועט אין מיין לאַגע סיי־ווי מוזן קומען אַן אָפּבייט. צום גוטן אָדער צום שלעכטן — דאָס האָט קיינער ניט געקענט זאָגן אין פּאַראַויס.

אין דעם ענגן רוים איז געווען הייס צום דערשטיקט ווערן. איך האָב אַראַפּגעוואַרפן פון זיך דאָס אַנטאָן און אויסגעטרונקען כּמעט דעם גאַנצן קרוג וואַסער. דערנאָך האָב איך מיר געמאַכט פון מיינע זאַכן אַן אונטערלייג פּאַרן קאַפּ אויף דער ברעט. די היץ און מיין צערודערונג האָבן מיר געשטערט איינ־צושלאָפּן. מיינע געדאַנקען האָבן זיך אַלץ געדרייט אַרום דעם זעלביקן פּונקט:

וואס קען איך טאן אויסצומיידן אויף ווייטער דעם פארוואלטערס שיקאנעס?
אזוי לאנג ווי אט דער מענטש קען צו יעדער צייט מיך באשטראפן מיט דעם
טורעם און מוטוויליק מיר פארווערן מיינע באזוכן, און איך זאל גארניט קענען
טאן קעגן דעם, — מוז מיין לאגע ווערן נאר ערגער. אבער פארט, וואס פארא
מיטלען האב איך אין מיינע הענט איך זאל קענען מאכן דעם אלטן אביסל
נאכגיביקער?

איך האב נאכאמאל א טראכט געטאן וועגן אנטלויפן, אבער איצט האב
איך דאס געזען אין אן אנדער ליכט. אז איך וועל זיך פון אט דעם הויז ניט
ארויסדרייען אזוי לאנג ווי איך האב ניט הינטער זיך מיין שולצייט, — דאס
איז געווען פאר מיר פולשטענדיק קלאר. ווי אבער אז איך וועל אויפן וועג
צו דער שול זיך ארויסגליטשן, ביז מע וועט מיך כאפן, און איבערחזרן אזא
שפיל, ביז דער אלטער זאל פארלירן די געדולד? ניט לאזן מיך גיין אין שול
אריין, דאס קען ער ניט, ער זאל אנשטעלן א פאליציאנט מיך צו באגלייטן,
איז עס אויך ניט מעגלעך. האב איך, הייסט עס, א מיטל צו פארביטערן דעם
פארוואלטער דאס לעבן. בלייבט נאר די פראגע ווער פון אונדז ביידן וועט
אויסהאלטן לענגער.

אבער וואוהיין זאל איך זיך קערן און ווענדן? צו די קרובים? וועגן דעם
דארף מען זיך נאך גוט איבערלייגן, ס'איז מיר געווען שווער זיך פארצושטעלן
זיי זאלן בארעכטיקן אזא שריט מיינעם. חוצדעם טאמער געפינט מען מיך
ביי די קרובים, וואלט דאס נאר געקענט זיין א שטארקער טרוימה פארן פאר-
וואלטער, ער וואלט דעמאלט געקענט ארויסשטעלן די טענה, אז זיי, די קרובים,
זיינען עס די יעניקע, וואס דערמוטיקן מיך צו זיין, ווי ער דריקט זיך אויס,
פארשטאקט קעגן די פארשריפטן פונעם יתומים-הויז. ניין, די זאך איז ניט
אזוי פשוט. איך בין ענדלעך איינגעשלאפן אן דעם איך זאל האבן געפונען
עפעס א לייזונג.

האלב זעקס אינדערפרי האט פעטער מיר געעפנט די טיר, איך זאל זיך
גיין ארמוואשן. דערנאך האב איך ווידער באקומען ברויט מיט וואסער און
האב געמוזט בלייבן אין טורעם, ביז די יינגלעך האבן זיך אויסגעשטעלט צו
גיין אין שול. אין דער מיטאג-פויזע האט זיך די פראצעדור איבערגעחזרט און
באלד נאך פיר דעם זייגער בין איך ווידער פארשפארט געווארן ביז אויפן
צווייטן אינדערפרי.

דער דריטער טאג פון מיין קארצער-רעזשים איז געווען א פייערטאג און
איך בין אינגאנצן ניט ארויסגעקומען פונעם פינצטערן לאך. פונדעסטוועגן האב
איך אין יענעם טאג געהאט א גרויסע איבעראשונג. דער גלאק האט גראד
געקלונגען צום מיטאג-עסן, ווי איך האב דערהערט טריט אויף די טרעפ. אז
די טיר האט זיך געעפנט, האט זיך אויף דער שוועל באוויזן דער קאפלאן און
הינטער אים פעטער מיט דער געוויינטלעכער פארציע ברויט און וואסער.

דער קאפלאן האט מיך באגריסט פריינדלעך און א זאג געטאן צו פעטערן:
„דו קענסט גיין, איך וועל אליין צוריקברענגען דעם שליסל“.

אז מיר זיינען געבליבן אליין, האט ער זיך צוגעזעצט צו מיר אויף דער
ברעט און א וויילע מיך אָנגעקוקט שוויגנדיק. איך בין געווען שרעקלעך
דאָרשטיק און פון דער זייט געהאַלטן אין איין קוקן צום קרוג. ער האָט דאָס
געמוזט באַמערקן, ווייל ער האָט מיר פלוצים אַ זאָג געטאָן: „דו ביסט מן
הסתם דאָרשטיק, מיין זון? טרינק זיך אָן. ס'איז דאָ שרעקלעך הייס. דאָכט
זיך, אַז עס קומט אַ שטורעם“.

נאָכדעם ווי איך האָב געשטילט מיין דאָרשט, האָט דער קאפלאן אָנגע-
נומען מיין האַנט און מיך געפרעגט אין אַן ערנסטן טאָן: „פאַרוואָס האָסטו
געצווונגען דעם הער פאַטער ער זאָל דאָרפן אַרויפלייגן אויף דיר אַ נייע
שטראָף, מיין זון? באַגרייפסטו ניט, אַז דערמיט טוסטו דיר אליין נאָר שלעכטס?“
„איך בין מיר ניט באַווסט צו האָבן באַגאַנגען אַן אומרעכט, הער קאפ-
לאָן, האָב איך געזאָגט. מיט וואָס בין איך שולדיק, וואָס מיין באַבען איז
איינגעפאַלן צו קומען מיך זען?“

„דאָס איז ריכטיק“, האָט ער מיר צוגעגעבן, „אַבער דערפאַר האָסטו דאָך
ניט באַדאַרפט באַליידיקן דעם פאַטער פונעם הויז“.

„באַליידיקן?“ האָב איך געפרעגט דערשטוינט. „איך האָב קיינעם ניט באַ-
ליידיקט, הער קאפלאן“.

„פאַרטו!“ האָט ער געזאָגט רואיק און פריינדלעך מיר אַריינגעקוקט אין
די אויגן. „הער פאַטער האָט עס געמוזט אָננעמען ווי אַ באַליידיקונג צו הערן
פון דיר, אַז עס וואַלט געווען בעסער דו זאָלסט קיינמאָל ניט געווען וויסן פון
אַט דעם הויז“.

„אַבער, הער קאפלאן“, האָב איך געזאָגט, „צי איז עס דען אַ פאַרברעכן
אויב עמיצער ווינטשט זיך צו האָבן זיין מוטער ביים לעבן? קיינער קומט
דאָך ניט אַהערצו פון ווילטאָג וועגן“.

„געוויס ניט“, האָט ער געזאָגט גוטהאַרציק. „אַבער הער פאַטער האָט
פון דיינע ווערטער געמוזט אַרויסהערן אַ פאַרווורף, וואָס ער האָט ניט פאַר-
דינט, ווייל ער טוט דאָך נאָר זיין פליכט“.

איך האָב געשוויגן. ער האָט מיר אַרויפגעלייגט די האַנט אויפן קאָפּ און
געזאָגט: „איך בין זיכער, אַז הער פאַטער וואַלט דיר פאַרקלענערט די שטראָף,
אפשר זי גאָר אינגאַנצן אַראַפגענומען, אויב דו וואַלט אים דערקלערט, אַז
דו האָסט ניט געמיינט אים צו באַליידיקן. דאָס וואַלט געווען סיי פאַר דיר,
סיי פאַר דיינע קרובים ממש אַן אויפריכטונג. אין דעם פאַל בין איך גערן
גרייט צו זיין דיין פירשפרעכער“.

— אַזוי, אַט דאָס הייסט עס, איז דער צוועק פון דער גאַנצער מאַניפּולאַ-
ציע, — האָב איך געטראַכט, און אָנגעשטעלט אויף אים אַ פאַרשנדיקן בליק.
אַבער פון זיינע אויגן האָב איך גאַרניט געקענט אַרויסלייענען. פון זיינע פיין-

געשניצטע שטריכן האָט געשטראַלט בלויו מיט מילדקייט און גוט האַרציקייט. איד האָב זיך געפילט געטראַפן. אַלערליי געדאַנקען זיינען מיר דורכגעלאָפן אין קאָפּ. זאָל איד אויף אַן אמת טאַקע נאַכגעבן? יעדער פיברע פון מיין האַרץ האָט זיך רעוואָלטירט קעגן אַזאַ מעגלעכקייט. איד האָב אים געקוקט גלייך אין די אויגן אַריין און רואיק געזאָגט:

„איך דאַנק אייך פאַר אייער גוטן מיין, הער קאַפּלאַן, אָבער דאָס איז אוממעגלעך. ניט דערפאַר, וואָס איד זאָל זיין פאַרשטאַקט, ווי עס דאַכט זיך דעם הער פאַטער, נאָר דערפאַר וואָס איד פיל זיך פריי פון יעדער שולד. איד בין געוואָרן באַשטראַפט דערפאַר, וואָס איד האָב געזאָגט דעם אמת. אַ קליי-נער ליגן, און אַלץ וואָלט געווען אַנגענומען אַן אַנדער ווענדונג. אַז איר האָט פון מיר געוואָלט איד זאָל צוזאַגן קיינמאַל מער ניט צו לייענען אַזעלכע ביכער, האָב איד ערלעך דערקלערט, אַז איד קען ניט געבן אַזאַ צוזאַג. דערפאַר בין איד געוואָרן באַשטראַפט נאָך האַרבער. וואָלט איד געווען געזאָגט אַ ליגן, וואָלט איד איבערהויפט געווען אַפּגעקומען אַן שום באַשטראַפונג.

דער קאַפּלאַן האָט געשוויגן אַ קורצע וויילע. דערנאָך האָט ער געזאָגט גאַנץ אומאויפּערעגט: „גוט, מיין זון! איד וועל דיך ניט דרינגען ווייטער. איד וועל דיר אַפילו ניט מאַכן קיין פאַרוורף, ווייל איד וויל ניט טאָן וואָס סע ניט איז, וואָס קען זיין שעדלעך פאַר דיין אינעווייניקסטער וואַרהאַפטיקייט. בלויו איינס וויל איד דיר נאָך זאָגן: אַז איד בין צו דיר געקומען אַן שום באַזונדערע כוונות. איד האָב מיט דיר איינזעעניש. איד האָב דיר געוואָלט העלפן אַזוי גוט ווי איד קען עס. דאָס דאַרפסטו ניט גרינגשאַצן.“

דערנאָך איז ער איבערגעגאַנגען צו אַ דורכשמועס וועגן גאָר אַנדערע זאַכן. ער האָט מיך אויסגעפרעגט וועגן מיין פּרזערדיק לעבן, וועגן מייע קרובים, זייער טועכץ און נאָך. איד האָב אים ערלעך געגעבן באַשייד אויף יעדער פּראַגע. אַזוי איז פאַרגאַנגען אַ גוטע האַלבע שעה. אַז ער האָט זיך ענדלעך אויפגעהויבן און זיך אַפּגעווישט דעם שווייס פונעם שטערן, האָט ער מיר געזאָגט: „איצט מוז איד גיין. קען איד אפשר עפעס טאָן פאַר דיר?“

„אויב איר זאָלט מיר קענען פאַרשאַפן אַ ניצלעך בוך, הער קאַפּלאַן, וועל איד אייך זיין זייער דאַנקפול. איד זיך דאָ דעם דריטן טאָג אין אַט דעם לאַך און האָב ניט גאַרניט מיט וואָס זיך צו באַשעפטיקן. דאָס איז שרעקלעך לאַנגווייליק.“

ער האָט אַ וויילע נאַכגעקלערט און געזאָגט מיט אַ שמייכל: „פאַרשטייט זיך, אַז איד קען דיר ניט פאַרשאַפן אַזאַ בוך ווי דאָס, וואָס מע האָט געפונען ביי דיר. האָסטו עפעס אַ באַזונדערן ווונטש?“ — „אפשר אַ גוט ווערק וועגן פעלקער-קענטעניש“, האָב איד פאַרגעשלאָגן. „גוט!“, האָט ער געזאָגט. „איד ווויך בלויו עטלעכע מינוט גיין פון דאַנען און דיר נאָך היינט עפעס צו-שיקן.“ דערנאָך האָט ער פריינדלעך מיר געגעבן די האַנט, האָט אַרויסגענומען

דעם שליסל פונעם שלאס, אבער געלאזט די טיר אָפּן, און פּאַמעלעך אַראָפּ-געגאַנגען די טרעפּ.

אַ לאַנגע צייט בין איך דערנאָך געבליבן זיצן אויף דער ברעט, אַן שום באַזעגונג. אין מיר האָט געשטורעמט אַ שטראָם געדאַנקען און פּראַגן, וואָס איך האָב אויף זיי ניט געקענט געפינען קיין פּאַרענטפּער. מיינט טאַקע דער קאַפּלאַן ווירקלעך דאָס, וואָס ער זאָגט? אַדער האָט ער דערביי עפּעס אַ הינ-טערגעדאַנק, אַ פּלאַן, וואָס בלייבט פּאַר מיר פּאַרהוילן? וועדליק דער לוי-טערקייט פּון זיין שטימע, האָט מען ניט געקענט האָבן דעם מינדסטן ספּק וועגן זיינע גוטע פּילונגען. אָבער ווער קען זיך דאָ אויסקענען? מיינע איבער-לעבונגען דאָ האָבן געשאַפּן ביי מיר אַ טיפּן אומצוטרוי, וואָס איז מיר פּריער געווען גאַנץ אומבאַקאַנט. איך האָב דאָס געקענט באַדויערן, ס'איז אָבער ניט געווען מיין שולד. אין דעם הויז איז ניט געווען קיין וואַרהאַפּטיקייט, קיינער איז דאָ ניט געווען אָפּהאַרציק, ס'איז ניט געווען קיין שום אויפּריכטיקע באַציונג צוּאַנאַנד. אַזאַ געפּיל האָבן דאָ געהאַט אַלע, דערפּאַר טאַקע האָט קיינער ניט געטרויט דעם צווייטן.

לאַנגזאַם האָב איך געקייט מיין ברויט און דערביי זיך געגריבלט אין טויזנטערליי ניט-דערקלערלעכע זאַכן, ביז דאָס קלינגען פונעם גלאַק האָט מיך אויפּגעוועקט פּון מיינע טרוימערייען. באַלד דערויף האָט זיך באַוווּזן פעטער. ער איז געווען ניט ווינציק פּאַרחידושט, וואָס דער קאַפּלאַן האָט גע-לאָזט די טיר אָפּן. חוץ דער פּאַרגעשריבענער ראַציע, האָט ער מיר געבראַכט צוויי פּאַקעטן. „דאָס האָט דיר געשיקט דער קאַפּלאַן“, האָט ער געזאָגט מיט אַ שמייכל. „דו האָסט, הייסט עס, איינגעזען אַז ס'איז גלייכער נאַכצוגעבן. דיין גאַנצער ווידערשטאַנד האָט ניט דעם מינדסטן צוועק, אין דעם הויז קען מען ניט דורכלעכערן די וואַנט מיטן קאַפּ. דו ביסט שוין דאָ גענוג לאַנג דו זאָלסט דאָס פּאַרשטיין“.

„דו מאַכסט אַ טעות, פעטער“, האָב איך אָפּגעענטפּערט, אַביסל געטראַפּן פּון זיינע איבעראַייליקע אויספירונגען. „איך האָב זיך צו גאַרניט פּאַרפליכטעט און וועל אויך אויף ווייטער ניט שפּילן דעם לעדערנעם דישל. דער קאַפּלאַן שיקט מיר דאָ אַ פּאַר ביכער, וואָס איך האָב ביי אים געבעטן“.

ער האָט מיך אָנגעקוקט ניט-גלייביק, אַזוי ווי ער האָט אָבער ניט געהאַט קיין צייט צו פּאַרבלייבן לענגער, האָט ער געזאָגט, שאַקלענדיק מיטן קאַפּ: „דו ביסט אַ קאַמישער חברה-מאַן! ס'איז דאָך ניט קיין שאַנדע נאַכצוגעבן, אַז אַנדערש קען מען זיך ניט העלפּן. נו, אַז דו וועסט אַרויס פּון דעם לאַך, וועסטו מיר אַלץ דערציילן“.

אַז פעטער איז אַוועק, האָב איך נייגיריק געעפּנט דאָס גרעסערע פּעקל. ווער קען באַשרייבן מיין איבערראַשונג ביים דערזען עטלעכע פּרעכטיקע עפּל, אָנגעשניטן ברויט, באַלייגט מיט שינקע און ווורשט און צוויי פּליטקעס שאַ-קאַלאַד. איך בין געווען אַזוי צעמישט, אַז איך האָב קוים געוויסט, וואָס איך

זאל קלערן וועגן דעם. אבער דריי טעג אויף ברויט מיט וואסער, האָבן גוואָל-
דיק צערייצט מיין אַפּעטיט. ווי אַ הונגעריקער וואָלף האָב איך זיך צוגעכאַפּט
צו די לאַקעטקעס, און זיך ניט אַפּגעשטעלט, ביז איך האָב ניט פאַרצערט דעם
גרעסערן טייל.

אין קלענערן פעקל איז געווען אַ בוך. מעמאָרן פון אַ קאַטוילישן מי-
סיאָנער, וואָס האָט געלעבט צוואַנציק יאָר צווישן די באַרנעאַס. צוערשט האָב
איך זיך געפילט אַביסל גענאַרט. הינטער דעם טיטל האָב איך זיך פאַרגע-
שטעלט אַ בוימלדיקע מעשה וועגן אויפטו פון מיסיאָנערן אין דער האַלענדי-
שער אינדיע. אַז איך בין אַריין אין ליינען, האָב איך זיך דערפילט אַנגענעם
איבעראַשט. דאָס ווערק איז געווען פול מיט ווערטפולע פאַרצייכענונגען וועגן
די מידות, מנהגים און געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס פון דער באַפעלקע-
רונג אין באַרנעאַ. אַפילו דאָרט וווּ דער מחבר דערציילט וועגן דער טעטיקייט
פון די מיסיאָנערן, זיינען זיינע באַשרייבונגען אַנגעפיקעוועט מיט באַלערנ-
דיקע אַבסערוואַציעס. קורץ, דאָס איז געווען ביז גאָר אַ סטימולירנדיק בוך,
וואָס האָט מיר פאַרשאַפט אַ סך פרייד.

אַזוי זיינען אַפּגעלאָפן די ווייטערדיקע דריי טעג, ביז איך האָב געקענט
פאַרלאָזן דעם ניט-גאַסטפריינדלעכן פלאַץ און פונסניי אַריין אין דער אַלטער,
איינגעשטעלטער אַרדענונג. די ווייטערדיקע פאַר וואָכן זיינען פאַרגאַנגען אַן
שום באַזונדערע געשעענישן. אַלץ איז געגאַנגען מיט זיין געוויינטלעכן גאַנג,
נאָר דאָס, וואָס איצט האָב איך געהאַט וואָס צו ליינען. דעם קאַפלאַן האָב
איך די גאַנצע צייט מער ניט געזען, ער האָט מיר אַבער געשיקט אַ ניי בוך
און צוריקגעפאַדערט דאָס פריערדיקע. דאָס נייע ווערק איז געווען אַ ווערט-
פולע באַשרייבונג וועגן די אַנטדעקונגס-רייזעס אין צפון סקיעלד אין גרענ-
לאַנד. אויך דאָס בוך האָט מיר פאַרשאַפט אַפּולע אַנגענעמע שעהן. דער פאַקט
וואָס איך האָב געהאַט וואָס צו ליינען, איז פאַר מיר געווען אַן אמתע ברכה.
דאָס האָט מיר פאַרהאַלפן זיך צו פאַרגעסן אין מיינע אומעטיקע מאַמענטן.
איך האָב מיר געמאַכט נאַטיצן פון דעם, וואָס איך האָב איבערגעלייענט און
האָב אַזוי אַרום באַרייכערט מיינע קענטענישן. דאָס באַוווסטזיין אַליין, אַז
איך פטר ניט אַוועק מיין צייט מיט גאַרניט טאָן, האָט אויף מיר געוויקט
ווי אַ דערלייזונג. איך האָב איצט פאַרזען אַ סך זאַכן, וואָס פריער האָבן זיי
מיר געשיינט צו זיין אומדערטרעגלעך.

איך אנטלויף פונעם יתומים-הויז

דעם פארוואלטערס פארהאלטן זיך צו מיר האָט זיך מיט גאַרניט געאַנב-
דערשט. ער האָט מיך באַהאַנדלט ניט בעסער, אָבער אויך ניט ערגער ווי
פריער. דאָס איז געווען פאַר מיר אַ גרויסע פאַרלייכטערונג. די צוקונפט האָט
מיר מער ניט אויסגעקוקט אַזוי טריב ווי בשעת איך בין געווען אין טורעם.
איך האָב ניט אָנגעהויבן צו האָבן די מינדסטע שפּירונג, אַז אַ ניי פעקל גע-
ברענטע צרות וועלן אינגיין זיך אַ שיט טאָן איבער מיין קאַפּ.

איינמאַל בעת איך בין געזעסן אין הויף פאַרטיפּט אין אַ בוך, איז דער
פאַרוואַלטער פּלוצים צוגעקומען צו מיר און מיר געהייסן מיטגיין מיט אים
אין ביוראָ. ער איז געווען זייער פּריינדלעך און מיר געזאָגט, אַז ער האָט
איבערצושמועסן מיט מיר וועגן פאַרשיידענע אָנגעלעגנהייטן. נאָכדעם ווי ער
האָט זיך איינגעמאַשטשעט אין זיין לענשטול, האָט ער אָנגעהויבן: „דיין שול-
צייט גייט אויס, רודאַלף, און ס'איז צייט זאָלסט אַ טראַכט טאָן וועגן אַ פּאָך.
האַסטו שוין באַשלאָסן וואָס דו ווילסט ווערן?“ — „יאַ, הער פּאַטער“, האָב
איך געענטפּערט, „איך וואַלט גערן געוואַלט ווערן אַן איינבינדער“.

„אַן איינבינדער?“ האָט ער איבערגעפרעגט און נאָכגעקלערט אַ וויילע.
„דאָס איז זיכער אַ גוט פּאָך, אָבער איך האָב מורא, אַז איך וועל ניט קענען
דערפילן דיין ווונטש. דאָ אין שטאָט איז ניט פאַראַנען קיין איין מייסטער בוכ-
בינדער, וואָס זאָל וועלן אַרייננעמען צו זיך אַ לערנינגל. אָבער די פאַרשריפט
איז, אַז דו זאָלסט אָנקומען צו אַ מייסטער, וואָס זאָלסט קענען ביי אים עסן
און שלאָפן. דו מוזסט זיך דערפאַר באַשליסן צו אַן אַנדער פּאָך. איך קען דיר
פאַרשאַפן אַ שטעלע ביי אַ סטאַליער, שמיד, בלעכער, ביי אַ שניידער אָדער
שוסטער. נאָר ניט ביי אַן איינבינדער. אָבער יעדער בעל-מלאכה געפינט
אומעטום זיין ברויט. איך וועל זיך באַמיען דו זאָלסט אָנקומען צו אַ גוטן
מייסטער, דו זאָלסט זיך קענען אויסלערנען עפעס רעכטס און זאָלסט שפעטער
געפינען דיין וועג אין לעבן“.

ער האָט אַ וויילע געשוויגן און איך האָב געמיינט, אַז דער שמועס איז
דערמיט געענדיקט, אָבער מיטאַמאַל האָט ער אַ זאָג געטאָן: „אַך, יאַ! איך האָב

נעכטן באקומען א בריוו פון דיין באַבען. זי בעט ביי מיר די דערלויבעניש זיך צו זען מיט דיר. דו האָסט נאָך צוויי וואָכן ביז דו וועסט ווידער קענען באַזוכן דייע קרובים. שטראָף איז שטראָף. איך קען ניט מאַכן פאַר דיר קיין אויסנעם. פונדעסטוועגן וואָלט איך ניט וועלן אַפּזאָגן דער אַלטער פרוי אין איר בקשה. אפשר זאָל איך איר שרייבן, אָז זי קען קומען אַהער דעם נאַענטן זונטיק און פאַרברענגען מיט דיר אַ שעה צייט דאָ אין הויז. פאַר אַזאַ לייטועליקייט, וואָס דו האָסט עס דאָך גאַרניט פאַרדינט, וועל איך דיר מוזן פאַרלענגערן מיט אַ וואָך מער דעם פאַרבאַט אויסצוגיין. דו קענסט זיך באַקלערן און מיר געבן אַן ענטפער נאָך דעם נאַכטמאַל.

אַז איך בין אַרויס פונעם ביוראָ האָב איך נאָך אַמאָל געפרוווט מיר צו מאַכן קלאָר יעדער וואָרט, וואָס איך האָב אַקערשט געהערט. אָז די אַלטע, בעבעך, איז שווער באַזאָרגט וועגן מיר, דאָס האָב איך געווסט צו גוט. זי האָט געהאַט אַ ווייך האַרץ און עס האָט איר געפּעלט דער פעסטער כאַראַקטער, וואָס סע האָט געהאַט די צווייטע באַבע. דער אויסבליק צו מוזן בלייבן אַן איבעריקע וואָך אַן אויסגאַנג איז אַבער געווען פאַר מיר גאַרניט פאַרלאַקנדיק. איך האָב געהאַט אַן אומוידערשטייאַיק באַדערפעניש צו אַנטרינען פון אַט דעם הויז כאַטשבי אויף אַ פאַר שעה, איך זאָל פונסניי זיך דערפילן ווי אַ מענטש צווישן מענטשן. וואָלט איך געהאַט די מעגלעכקייט צו שרייבן דער אַלטער, וואָלט איך זי געקענט באַרואַיקן, אַבער שרייבן איז געווען דערלויבט נאָר פאַר יענע יינגלעך, וואָס זייערע קרובים האָבן געווינט אין אַנדער שטאָט. פאַר די אַנדערע איז געווען פאַרבאַטן יעדער בריוו-אויסטויש.

געוויס, דער פאַרוואַלטער האָט זייער פאַרזיכטיק מיר געגעבן אַנצוהערן, אָז ער וואָלט אפשר דערלויבט דער באַבען צו קומען מיך זען אויך אָן דעם איך זאָל דאַרפן אַפּצאָלן דערפאַר מיט עפעס. ער וואָלט דאָס זיכער געטאָן, אַבי איך זאָל איינגיין דערויף זיך ביי אים אַפּצובעטן, אַבער דערצו האָב איך זיך ניט אויסגעטויגט. איז שוין גלייכער די אַלטע זאָל זונטיק מיך זען און איך זאָל דערפאַר באַצאָלן מיט נאָך אַ וואָך אָן אויסגאַנג.

אַז איך בין נאָך דעם נאַכטמאַל געקומען אין ביוראָ, האָט דער אַלטער מיך געפרעגט, צי איך האָב שוין אַנגענומען אַ באַשלוס. „יאָ, הער פּאַטער“, האָב איך געזאָגט. „איך וועל אייך זיין דאַנקפול, אויב איר וואָלט געוואָלט דערלויבן מיין באַבען זי זאָל קומען זונטיק אַהער.“ „אפילו אָז דו שטעלסט דערמיט אין קאָן צו קענען זען דייע קרובים ערשט שפעטער מיט אַ וואָך?“ — „דאָס ליגט אין אייערע הענט, הער פּאַטער“, האָב איך געענטפערט. „דו מאַכסט אַ טעות“, האָט ער געזאָגט אין אַ שטריינגן טאָן, „דאָס ווענדט זיך גאַנץ אין דיר. אַדער האַלסטו זיך נאָך אַלץ ביי דער מיינונג, אָז ס'איז דיר געשען אַן אומרעכט?“

איך האָב געשוויגן. „ענטפער!“ האָט ער געהעשעט. „אָדער איז דיין האַרץ נאָך אַלץ אַזוי פאַרשטאַקט.“

איך האָב געפילט אָז עס רוקט זיך אָן אויף מיר אַ נייע קאַטאַסטראָפּע.
אַבער וואָס האָב איך געזאָלט טאָן? „וואָס פאַר אַ צוועק האָט עס צו ענטפּערן
אויף אַט דער פּראָגע“, האָב איך געזאָגט, „אויב איך ווייס אין פאַראויס, אַז
אַן ערלעכער ענטפּער קען מיר נאָר ברענגען אַ נייע באַשטראָפונג?“

„וואָס פאַר אַ צוועק, דאָס איז ניט דיין זאַך“, האָט ער געצישישעט. „דו
דאַרפסט איבערהויפּט ניט האָבן קיין מיינונג, נאָר טאָן וואָס מע הייסט דיר.
אַזוי לאַנג ווי אַ מענטש איז ניט אין שטאַנד צו פאַרדינען זיין ברויט, דאַרף
ער גאַרניט זאָגן. דער וואָס איז אָנגעוויזן אויף דעם חסד פון זיינע מיט-
מענטשן, דאַרף שווייגן, דאָס איז גאַטס געבאַט. און איצט ענטפּער מיר!“

גו, האָב איך געוויסט אַז אַלץ איז פאַרלוירן. אַבער נאָכגעבן האָב איך
איצט ערשט רעכט ניט געוואָלט. שוין דאָס צווייטע מאַל ווי אַט דער מענטש
גיט מיר צו פילן אַז איך לעב פון פרעמדער באַרמהאַרציקייט. גלייך עס זאָל
זיין מיין שולד, וואָס זיינע עלטערן זיינען אַזוי פרי געשטאַרבן. איך האָב
געפילט ווי עס שטיקט מיך אַזש אין האַלדו פאַר כעס. „אויב איר צווינגט מיך
צו געבן אַן ענטפּער“, האָב איך געזאָגט מיט אַ פעסטער שטימע, „איז קען
איך אייך בלויז זאָגן, אַז איך בין געוואָרן באַשטראָפּט מיט אומרעכט.“

ער איז געבליבן זיצן אויף זיין שטול ווי פאַרשטיינערט. ערשט נאָך אַ
לאַנגער פּויע האָט ער צוריקגעפונען די שפּראַך און מיט אַ מאַטער שטימע
געזאָגט: „דו האַסט עס ניט געוואָלט בעסער, וועסטו מוזן ווערן קלוגער דורך
שאַדן. איך האָב דיר מער ניט וואָס צו זאָגן, גיין!“

איך בין אַרויס אָן אויפגעברויזטער, מיין האַרץ האָט אין מיר געפלאַטערט
פאַר רוגזא און פאַרביטערטקייט. פאַרוואָס מוטשעט ער מיך אַזוי, אַט דער
מענטש? פאַרוואָס פאַרלאַנגט ער פון מיר איך זאָל ווערן אַ ליגנער פאַר אים
און פאַר זיך אַליין? אין מיין נשמה האָבן זיך טיף איינגעשניטן זיינע זאָגעלעך,
אַז איך עס דאָס ברויט פון פרעמדער גוטהאַרציקייט. צום ערשטן מאַל אין מיין
לעבן האָב איך דערפילט די קללה פון אַרעמקייט און ווי ניוויק זי מאַכט
דעם מענטשן. מע טאָר קיינמאַל ניט דערנידעריקן אַ מענטשן! אפילו אַז דער
מענטש איז נאָך אַ קינד. יא, דעמאָלט ערשט רעכט ניט.

וואָס וועט זיין איצט? קלאַר, אין דעם הויז וועל איך מער ניט האָבן קיין
רויאיקע שעה. אַזוי לאַנג ווי איך בין הפּקרדיק אויסגעשטעלט דעם פאַרוואָל-
טערס קליינלעכע שיקאַנעס, איז פאַר מיר מער ניטאָ קיין האַפּענונג. מיין שול-
צייט האַלט שוין טאַקע ביים סוף. אַבער איך האָב פאַר מיר נאָך די יאָרן
אין דער לערע. וואָס סע קען נאָך געשען פאַר דער צייט, איז זיך גאַרניט
פאַרצושטעלן, באַזונדערס אויב איך וועל זיך מוזן לערנען אַ פאַך, וואָס איז
ניט לויט מיין גוסט. איך האָב דורכגעמאַכט אַ לאַנגע אומרויאיקע נאַכט. דער
קאַפּ איז מיר געגאַנגען כאַדאַראַם צו געפינען עפעס אָן אויסוועג, ביז איך
בין אַ פאַרמאַטערטער איינגעשלאַפּן.

איך האָב דערווארט אַז דעם אַנדערן טאָג וועט דער פאַרוואָלטער אַרויפ-

לייגן אויף מיר עפעס אַ נייע שטראַף, אָבער ער האָט זיך געמאַכט גלייך ווי ער וואָלט מיך אינגאַנצן גאַרניט אַנגעזען. אַזוי זיינען פאַרגאַנגען די פאַר טעג ביז צום נאַענטסטן זונטיק. וועט די באַבע קומען היינט? איך האָב זיך דאָס קוים געקענט פאַרשטעלן, אָבער געוואַרט האָב איך פאַרט, כאָטש דער פשוטער שכל האָט מיר אונטערגעזאָגט, אַז מיינ וואַרטן איז אומזיסט. נאָך דעם מיטאַג-עסן האָב איך זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ באַנק אין הויף און געפרוווט לייצענען. אַ מאַדנע אומרויאַקייט האָט מיך אַרומגעכאַפט. מיינע אויגן האָבן געלייענט גאַנצע זייטן אָן דעם, אַז דאָס געלייענטע זאָל מיר דערגיין צום באַווסטזיין. מיט ערגערניש האָב איך צוגעמאַכט דאָס בוך.

אייענע נאָך די אַנדערע האָבן אַנגעהויבן קומען קרובים פון די יינגלעך און זיי מיטגענומען מיט זיך. יעדער מאָל אַז דער טויער האָט זיך געעפנט, האָב איך מיט געשפּאַנטער דערוואַרטונג געוואַרפן אַ בליק צום אַריינגאַנג, אָבער די באַבע איז ניט געקומען. איך האָב אַלץ נאָך געהאַט אַ שוואַכע האַפענונג: דער פאַרוואַלטער האָט געקענט באַשטימען דער באַבעס באַזוך אויף דער לעצטער שעה. אָבער אַט איז שוין פאַרגאַנגען אויך אַט די שעה, און קיינער האָט זיך ניט באַוויזן.

אויף דעם אַנדערן טאָג בעת דעם מיטאַג-איבעררייס אין דער שול, בין איך ניט געאַנגען אויפן הויף צום אַפּמאַרשירן מיט אַלע יתומים-יינגלעך צוריק אין יתומים-הויז. איך האָב זיך אַרויסגעשאַרט פון דער שול-געביידע און אַוועקגעוואַנדערט דורך דער שטאָט צום בינגער טויער. איין אייגנבליק האָב איך אַ טראַכט געטאָן צו גיין צו מיינע זיידע-באַבע, אָבער איך האָב גלייך פאַרוואַרפן אַזאַ געדאַנק און האָב באַשלאָסן, אַז איך וועל איבערנעכטיקן אין וואַלד. אַז מיינ פרייהייט וועט לאַנג ניט געדויערן — דאָס איז פאַר מיר געווען גאַנץ קלאַר. אָבער זאָל דער פאַרוואַלטער וויסן, אַז זיין באַעוולען מיך וועט ניט אַפּגיין אָן מיינ ווידערשטאַנד. דאָס איבעריקע האָט מיך ניט אַנגע-הויבן צו אַרן.

געקומען אין וואַלד, האָב איך אַפּגעזוכט די אַלטע באַקאַנטע פּלעצער, וווּ איך האָב קליינערהייט איבערגעלעבט אַזוי פיל גליקלעכע שעהן. דאָ איז געווען אַזוי שטיל און פרידלעך. ווייט און ברייט איז ניט געווען צו זען קיין שום לעבעדיקן מענטשן. די טיפע איינזאַמקייט איז פאַר מיר געווען אַ דער-קוויקונג. איך האָב זיך צוגעלייגט אונטער אַ בוים און געטרוימט פון פאַר-גאַנגענע טעג. אַ גאַנצע אייביקייט איז אַוועק זינט איך האָב זיך דאָ געשפּילט צום לעצטן מאָל. אַלץ איז מיר פאַרגעקומען אַזוי אומענדלעך ווייט, גלייך ווי עס וואָלט גאָר קיינמאַל ניט געוועסט געווען. מיינע געדאַנקען זיינען געווען פאַרנעפּלט. דער וויי פון דער גרויער טאַג-טעגלעכקייט איז פאַרגעסן געוואָרן, ס'איז אַפילו פאַרשווונדן דער שניידנדיקער ווייטיק, וואָס איך האָב געפּילט אַקערשט מיט אַ פאַר שעה פריער. איך האָב ניט געקענט פאַרשטיין פאַרוואָס איך האָב זיך וועגן אַלץ אַזוי גענומען צום האַרצן. פאַר מיינ אינעווייניקסט

אויג איז געשטאנען דאס גרויע הויז, עס האָט מיך אָבער מער ניט געשראָקן, באַגלייך איך וואָלט גאָר קיינמאָל ניט געהאַט צו טאָן מיט אָט די קריכנדיקע ערגערנישן און מיט די שטומע זאָרגן.

דער טאָג איז פאַמעלעכן פאַרגאַנגען. אין וואָלד האָט אָנגעהויבן צו ווערן פינצטערלעך. ראַפּטאָם בין איך אויפגעשפרונגען. איך האָב זיך דערמאַנט אין אַ פאַרבאָרגן ווינקל, וואָס איך האָב געהאַט אויסגעפונען נאָך אין די צייטן ווען מיר פלעגן זיך שפילן אין אינדיאַנער. דאָס איז געווען אַן ערטל באַוואַקסן מיט דיקן מאַך, ביי אַ קליין שטיל ריטשקעלע. דאָרטן האָב איך געוואָלט צו-ברענגען די נאַכט. אַז איך בין צוגעקומען צו מיין ציל, איז שוין געווען כמעט טונקל. געמיטלעך האָב איך מיר אויסגעשטרעקט די גלידער אויפן ווייכן מאַך און זיך אַריינגעלאָזט פונסניי אין מיינע טרוימעררייען. די נאַכט איז געווען אַ לעבלעכע און שטילע. קיין בלאַט האָט זיך ניט גערירט. איך האָב נאָר געהערט דאָס מורמלען פונעם ריטשקעלע און דורך די געדיכטע צווייגן פון די ביימער, האָב איך געזען איינצלנע שטערן. דער אַרום איז ביסלעכווייז געוואָרן פאַר-ווישט. איך בין אַריינגעפאַלן אין אַ טיפן שלאָף אַן חלומות.

אַז איך האָב זיך אויפגעכאַפט, איז שוין געווען העלער טאָג. פון דער פרימאַרגנדיקער קילקייט זיינען מיינע גלידער געווען אַביסל פאַרשטאַרט. מיט איין שפרונג בין איך געווען ביים טייכל און זיך רעכט אַרומגעוואַשן דאָס פנים מיט די הענט. דערנאָך האָב איך מיר געמאַכט אַ קליינעם שפאַציר אין וואָלד און זיך אָנגעהויבן באַקלערן וואָס צו טאָן ווייטער. זינט נעכטן אינדער-פרי האָב איך גאַרניט געגעסן און איך האָב אָנגעהויבן פילן אַ נאָגנדיקן הונג-גער. אָבער דאָ אין וואָלד וועל איך קוים געפינען עפעס צום עסן. איך האָב דערפאַר באַשלאָסן צוריקגיין אין שטאָט אַריין, אין דער האַפענונג, אַז דער צופאַל וועט מיר יאָקאַש ברענגען עפעס אַן אויסוועג.

אַז איך בין צוגעקומען צום בייגער-טויער, האָט דער שטאָט-זייער געוויזן האַלב נייץ. איך האָב זיך פלוצים דערמאַנט אין בעקער שריידל. מיין מוטער איז געווען פון זיינע באַשטענדיקע קונדן. דער אַלטער שריידל איז געווען אַ גוט האַרציקער מענטש. ער וועט מיר פאַרגעוויס ניט אָפּזאָגן אַ שטיק ברויט. דערמונטערט פון אָט דעם געדאַנק, האָב איך זיך געלאָזט גיין צו דער יאָהאַ-נעס גאַס. אָבער אַז איך האָב דורך דעם פענצטער אַריינגעקוקט אין דער בעקעריי, האָב איך געזען דאָרטן נאָר דעם בעקערס פרוי און עטלעכע קונדן. איך האָב זיך פאַרשעמט פאַר זיך אַליין, און בין מיר ווייטער געגאַנגען מיין וועג. מיט געמאַסטענע טריט בין איך אַראָפּגעגאַנגען די האַלצגאַס און אַן אַ ציל אַרומגעבלאַנקעט פאַזע דעם ברעג פונעם רהיין. אויף איין אָרט האָב איך דערזען ווי צוויי זאַמד-צעפירערס זיצן זיך באַקוועם אויף זייער וועגעלע און עסן געשמאַק זייער פרישטיק. ניט-וויילנדיק בין איך געבליבן שטיין און זיך צוגעקוקט ווי זיי שטעקן אין מויל אַריין גרויסע שטיקער ברויט מיט וורשט און פירן דערביי אַ געמיטלעכן שמועס.

איבער פון זיי האָט מיך באַמערקט. דאָס איז געווען אַ קרעפטיקער פאַר-
שוין, אָפגעברענט פון זון און ווינט, מיטן היטל פאַררוקט אויף אַהינטער.
„ני, פיצל“, האָט ער געזאָגט, „דו גלאַצסט אויף מיר מיט די אויגאַנעס, עפעס
ווי דו וואַלסט שוין אָן אַכט טעג ניט געהאַט קיין לעפל וואַרעמס אין מויל?“
איך האָב שטום צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ. ער האָט אָפגעשניטן אַ גרויס שטיק
ברויט מיט זיין קעשענע-מעסער און מיר געגעבן מיט אַ שטיקל וורשט דער-
צו. „נאַ, זאָל דיר וויל באַקומען!“

איך האָב אים אָפגעדאַנקט האַסטיק און זיך געלאָזט הענדום-פענדום מיט
מיין אוצר צו דער ערשטער באַנק וווּ איך האָב אַלץ פאַרשלונגען גיריק. זאָט
בין איך נאָך ניט געווען, אָבער צום ווינציקסטן האָב איך איבערגעכאַפט
דעם הונגער. דערנאָך בין איך אַריבערגעגאַנגען די אייזערנע בריק און זיך
געלאָזט צו דער גוסטאַו-בורג זיך אויסצובאַדן אין מאַין. דאָס לאַנגע אַרומ-
וואַנדערן און דערנאָך דאָס שווימען, האָבן ערשט רעכט צערייצט מיין אָפעטיט.
אַרום מיטאַג-צייט האָב איך זיך דערפילט טויט-הונגעריק. איך האָב זיך אוועק-
געלייגט אויף אַ פּלאַט און זיך געבראַטן אויף דער זון. דער הונגער האָט מיך
ניט אויפגעהערט צו מאַטערן.

קעגן אַוונט צו בין איך צוריקגעגאַנגען אין שטאָט אַריין, מיט אַ שטילער
האַפענונג, אַז אפשר וועט מיר דאָס מזל צושפילן נאָך אַמאָל. אָבער איך האָב
ניט געהאַט קיין גליק. אין אַ שווערער שטימונג האָב איך זיך געלאָזט גיין
אין וואַלד אַריין. אויף דעם וועג האָב איך אָפגעריסן פון אַ בוים עטלעכע
עפּל און כאַטש זיי זיינען נאָך געווען גאַנץ גריין, האָבן זיי מיר ניט געסטייעט
אונטער די הענט.

די צווייטע נאַכט אין וואַלד איז שוין ניט געווען אַזוי אַנגענעם ווי די
ערשטע. דער נאַגנדיקער הונגער האָט מיר לאַנג געשטערט איינצושלאָפן און
מיך אויפגעוועקט מיטן טאַג צוגלייך. וואָס זאָל איך טאָן? אַזוי ווייטער קען
עס לאַנג ניט גיין — דאָס איז פאַר מיר געווען קלאָר. זאָל איך צוריקגיין אין
יתומים-הויז און אָפּשפילן די קאַמעדיע פון איינעם וואָס האָט זיך פאַרזינדיקט
און וויל ווידער ווערן אַ לייט? ניין, דאָס ניט. פּלוצים האָב איך זיך דערמאַנט
אין אַלטן אַנדרעס. ווי אַז איך וועל אַריבערגיין צו אים? ער קען מיר אפשר
פאַרשאַפן אַ שטעלע, און זיין פּרוי וועט מיר זיכער געבן עפעס אָפּצוועסן.

דער אַלטער אַנדרעס איז געווען שטייערמאַן ביי דער „רהיין-קעלן-דיסעל-
דאַרפער געזעלשאַפּט“ און געפירט די גרויסע דאַמפּערס קיין רינגען און פון
דאַרטן צוריק קיין מאַינץ. מיר האָבן פּריער געווינט מיט אים אין איין הויז
און איך פלעג זיין אָן אָפּטער גאַסט ביי דעם אַלטן פאַרפלאַק אַנדרעס. יאָ,
דאָס איז אַ פּלאַן. אָבער איך דאַרף ניט קומען אַהין פאַר דער מיטאַג-שעה,
עס זאָל ניט אויפפאַלן, אַז איך האָב זיך אַרויסגעשאַרט פון דער שול. איך
האָב ווי ניט איז פאַרטריבן די צייט אין וואַלד און שפעטער גענומען שפאַנען
צוריק אין שטאָט אַריין. קורץ נאָך צוועלף אַזייגער, האָב איך זיך פאַרנומען

אין דער ריכטונג פון גאלהויף. אויף מיין אַנקלאַפּן, האָט פּרוי אַנדרעס מיר געעפנט די טיר.

„אַך, רודאָלף!“ האָט זי געזאָגט צופרידן איבערראַשט. „קום אַרײַן, בחור איינער! איך האָב ניט איינמאַל געטראַכט וועגן דיר. און וואָס אַ שטייגער ברענגט דײַך אַהער?“ — „איך האָב וועגן עפעס זיך דורכצורעדן מיט אייער מאַן, פּרוי אַנדרעס“, האָב איך געזאָגט. — „יא, נאָר פאַר דריי אַזײַגער קומט ער ניט אַהײם. אָבער דו קענסט דאָ צוואַרטן אויף אים. קום אין דער קיך! דו האָסט מיך געטראַפּן גראָד ביים עסן, און דו קענסט מיר האַלטן געזעלשאַפּט.“

באַלד איז פאַר מיר אויסגעוואַקסן אַ טעלער פול מיט אַ פּרעכטיקער אַרבעסן־זופ. איז דאָס געווען אַ מאַלצײט! נאָך דער זופ איז געגאַנגען אַ גאַנג זויערקרויט מיט חזיר־פלייש, און די גוט־האַרציקע אַלטע האָט שוין געזאָרגט דערפאַר, אַז מיין טעלער זאָל ניט בלייבן לײדיק. איך האָב געגעסן ווי אַ ווילדער, ביז איך האָב שוין ניט געקענט מער. די אַלטע האָט מיך אויסגע־פּרעגט וועגן טויזנטער זאַכן, און איך האָב געמוזט גוט האַלטן קאָפּ די גאַנצע צײַט, איך זאָל זיך מיט עפעס ניט פאַררעדן.

קורץ נאָך דריי איז פאַטער אַנדרעס אַהײמגעקומען. ער האָט מיך האַרציק באַגריסט, און נאָכדעם ווי מיר האָבן אַ ווײלע געפּלוידערט איבער אַלץ מיט־אַנאַנד, האָט ער אַ זאָג געטאָן: „אַלזאָ, דו האָסט מיט מיר וועגן עפעס צו רעדן, רודאָלף, שײס אַרויס, בחורעץ, לאַמיר הערן וואָס קוועטשט דײַך.“

„אינגליכן פאַרענדיק איך די שול, הער אַנדרעס“, האָב איך געזאָגט. „און איך מוז זיך אַרומזען וועגן אַ פּאַך. האָב איך געטראַכט אפשר קענט איר מיר פאַרשאַפּן אַ פּלאַץ אויף אַ דאַמפּער ווי אַ שײף־יונג. אויף וויפּיל איך ווײס, באַקומט אַ שײף־יונגל בײַ אייער געזעלשאַפּט זיבן מאַרק אַ וואַך. דאָס וואַלט געווען פאַר מיר פּונקט גענוג איך זאָל זיך אַלײן קענען דערנערן.“

ער האָט אַ ווײלע נאָכגעקלערט און מיך געפּרעגט, צי גלייב איך אַז דאָס איז פאַר מיר דער ריכטיקער באַרוף. — „דאָס לעבן אויף דער שײף, איז ניט קײן קינדערשפּיל“, האָט ער מיט מיר איינגעטענהט. „מע מוז זיך דאַרטן גוט אונטערגאַרטלעך.“

„דאָס זאָל אייך ניט אַפּהאַלטן, הער אַנדרעס“, האָב איך אָפּגעענטפּערט. „און ענדלעך איז מען דאָך ניט אייביק אַ שײף־יונג. אפשר קען איך דער־גרייכן ביז אַ שטייערמאַן.“

דער אַלטער האָט זיך הילכיק צעלאַכט און זיך אַזש געפּאַטשט מיט בײדע קרעפטיקע דלאַגעס איבער די זײטן. „אַה, אַה, בחור איינער!“ האָט ער גע־זאָגט. „פון אַ שײף־יונג ביז אַ שטייערמאַן איז אַ ווײטער וועג. פאַר מיר איז עס צוגעגאַנגען נאָר אַנדערש. אין מײנע יונגע יאָרן בין איך געווען אַ מאַטראַס אויף אַ ים־שײף און האָב שפּעטער שטודירט אין אַ שטייערמאַן־שול. אַז איך

בין דערנאך צוריקגעקומען קיין מאַינץ, איז עס מיר ניט אָנגעקומען שווער צו קריגן אַ שטעלע. ביי דיר אָבער איז די זאך אינגאָנצן אַנדערש. אויב עס זאל דיר ניט קומען צו הילף עפעס אַ צופאַל, קענסטו עס דערפירן העכסטנס צו אַן אייבער-מאַטראַס. געוויס, ביי שיפּעריי קען מען מאַכן אַ לעבן אַז מע איז ניט קיין שטייערמאַן. אָבער דו מוזסט זיך גוט באַקלערן, צי דאָס איז פאַר דיר אַ צוקונפּט“.

„אָבער צום ווינציקסטן קען איך דאָך מאַכן אַ פּרוּוו“, בין איך באַשטאַנען אויף מיינעם.

„קעגן דעם האָב איך גאַרניט וואָס אויסצוזעצן“, האָט דער אַלטער געזאָגט פאַרקלערט. „אָבער אַזוי לאַנג ווי דיינע קרובים וועלן דיר ניט געבן דערצו זייער צושטימונג, קען איך גאַרניט טאָן. ווער איז דיין אָפּעקוּן?“

„מיין זיידע“, האָב איך געזאָגט. — „אויב אַזוי, מוזסטו צוערשט איבער-שמועסן מיט אים. אויב ער וועט דיר געבן זיין צושטימונג, וועל איך זיך אַרומזען, וואָס איך קען טאָן פאַר דיר“.

איך בין נאָך געבליבן אַ גוטע שעה ביי די פריינדלעכע מענטשן און בין אַוועק פון זיי אין דער בעסטער שטימונג. אין אַוונט אַז איך האָב זיך ווידער אויסגעשטרעקט אין מיין באַהעלטעניש, זיינען מיר אַדורך טויזנטער געדאַנקען דורכן קאָפּ. ס'איז, הייסט עס, פאַראַן אַן אויסוועג. איך קען פאַרדינען מיין ברויט ווי אַ שיף-יונג און מער ניט זיין אָנגעוויזן אויף די חסדים פונעם יתומים-הויז. אָבער מיינע קרובים וועלן זיכער זיין קעגן דעם. אויך דער פעטער, וויבאַלד אַזוי דאַרף איך זיי איבערצייגן, אַז דאָס איז פאַר מיר דער בעסטער וועג.

איך בין געשלאָפּן ביז די זון איז געשטאַנען הויך אין הימל. דעם גאַנצן טאָג האָב איך דורכגעשניטן די שטאָט אין דער לענג און דער ברייט, און האָב מיר אין ערגעץ ניט געקענט געפינען קיין רו. אַז ס'איז צוגעפאַלן די נאַכט, בין איך געווען הונגעריק ווי אַ וואַלף און האָב זיך געפילט אַזוי מיד, אַז סע האָט מיר פאַרפעלט דער מוט זיך צו לאַזן גיין דעם ווייטן וועג צום וואַלד. איך האָב זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ באַנק ביים רהיין און געוואַרט, אַז די מענטשן וואָס זיינען געקומען אַהער כאַפּן אַביסל פּרישע לופּט, זאָלן זיך צעגיין. נאָך עוף דעם זייגער, האָט אָנגעהויבן ווערן אַלץ שטילער און שטילער. איך האָב זיך אויסגעצויגן אין דער גאַנצער לענג אויף אַ באַנק און גלייך אַריינגעפאַלן אין אַ טיפּן שלאָפּ.

איך האָב ניט אָנגעהויבן וויסן ווי לאַנג איך בין געשלאָפּן, ווי עמיצער האָט מיך פּלוצים גאַרניט אידל אויפגעטרייסלט פון מיין שלאָפּ. אַ שאַרפּער שיין פון אַ לאַמטערן האָט מיר אַ שלאָג געטאָן אין די אויגן, שיכורע פון שלאָפּ. דערנאָך האָב איך דערהערט אַ גראַבע באַסאַווע שטימע: „מאַמעלעך מיינע, דאָס איז דאָך דער ראַקערס רודי! ווי קומסטו אַהער, דו ראַצער אייער? האַסט זיך אַוועקגעפעקלט, אַה? נו, ס'איז אויס וועלט! מאַרש, דו לעפּאַק,

איצט וועט דיר פארגיין די מאַנקאַלע אַרומצושפּאַנצעלירן. היידא אין צערקל אַריין?

דאָס האָט דער שוּצמאַן זאָק מיך אויפגעריסן פונעם שלאָף מיט זיין געריטשעניש. איך האָב אים געקענט נאָך פון דער מינסטער גאַס. ביי אונדז זינגלעך האָט ער ניט געהאַט קיין אַנדער נאָמען ווי נאָר דער רויטער זאָק, פאַר זיין רויטער באַרד. ער האָט מיך אָנגענומען גאַרניט צאַרט פאַרן קאַלנער און מיך אונטערגעשטופט פאַראויס פאַר זיך, דערביי האָט ער די גאַנצע צייט ניט אויפגעהערט צו ריטשען און זיין אויפטרײסלען מיך האַפטיק אַלעמאַל, האָט מיר צוגעטרייסלט צוב באַוווּסטזיין מיין גאַנצע ניט־ווערטיקייט. אַז מיר זיינען אַריינגעקומען אין פּאַליציי־אַמט, האָב איך דערזען אַז ס'איז ערשט צוויי אַזויגער. ביים טיש איז געזעסן אַן אינספּעקטאָר, וואָס האָט אונדז צוגע־וואָרפן אַ פאַרשערישן בליק ביי אונדזער אַריינקומען.

„וועמען ברענגט איר אונדז זאָק? האָט ער געפרעגט.

„אַ פּליטה־מאַכער, הער אינספּעקטאָר“, האָט דער שוּצמאַן זיך צעלאַכט. „איך האָב געקענט זיינע עלטערן. בראַווע לייט, און דער ווערגעלעך טוט אַפּ אַזעלכע שטיק“.

„אַהאַ!“ האָט דער אינספּעקטאָר געזאָגט. „היינט נאָכמיטאָג איז מיר אַנ־געקומען די מעלדונג פון יתומים־הויז. ער האָט אַ קוק געטאָן אויף מיר און געפרעגט: „פאַרוואָס ביסטו אַוועק?“ ווייל איך האָב מיר אַנדערש ניט געקענט העלפן“, האָב איך געענטפערט.

„ווייל ער האָט זיך אַנדערש ניט געקענט העלפן“, האָט דער רויטער זאָק מיר נאָכגעקרימט און האָט דערביי געמאַכט אַ צורה, באַגלייך ער וואַלט דער־פילט ווי אַ לויז קריכט אים איבער דער לעבער.

„גוט, זאָק! איר קענט גיין“, האָט געזאָגט דער אינספּעקטאָר. „דער יונג קען דאָ איבערשלאָפן די נאַכט. מאַרגן אינדערפרי וועט איר אים אָפּפירן צוריק אין יתומים־הויז.“ — — „צו באַפעל! הער אינספּעקטאָר“, האָט דער רויטער געזאָגט, און מיט שווערע טריט פאַרלאָזט דאָס צימער.

אַז מיר זיינען געבליבן אַליין האָט דער אינספּעקטאָר מיך געפרעגט, צי בין איך הונגעריק. „יא“, האָב איך געזאָגט, „זייער“. ער האָט אַרויסגענומען פונעם שראַנק ברויט מיט קעז און שאַקלענדיק מיטן קאַפּ, זיך צוגעקוקט מיט וואָס פאַר אַ גיריקייט איך האָב זיך אַ וואָרף געטאָן אויפן עסנוואַרג. „בחור, בחור“, האָט ער געזאָגט, „האַסט דיר פאַרקאַכט יענע קאַשע. טו עס ניט מער“. נאָכדעם ווי איך האָב צו רעכט געמאַכט דאָס גאַנצע ברויט מיטן קעז, האָט ער מיר געהייסן זיך אויסשטרעקן אויף אַ באַנק און מיר געגעבן אַ פּאַליציי־אישן מאַנטל פאַר אַן אונטערלאָג. אַ לאַנגע צייט האָב איך ניט געקענט איינ־שלאָפן. דאָס וואָס סע האָט מיט מיר אַקערשט פאַסירט, האָט מיך אינגאַנצן צערודערט. איך האָב זיך אַלץ געפרעגט, וואָס קומט ווייטער. אָבער מיין גע־

זונטע נאטור האָט צום סוף גענומען די אייבערהאַנט, און דער שלאָף האָט פאַריאַגט אַלע מיינע גריבלענישן.

אַכט אַזיגער אינדערפרי האָט דער רויטער זאָק זיך באַוויזן אין פּאַליציי-אַמט און האַלטנדיק מיך ביים קאַלנער, מיך געפירט צוריק אין יתומים-הויז. מענטשן אויף דער גאַס האָבן אונדז נאַכגעקוקט מיט נייגיר, טייל האָבן גע-לאַכט, אַנדערע האָבן געשאַקלט מיטן קאַפּ. דער רויטער האָט די גאַנצע צייט ניט אויפגעהערט זיך זידלען און געהאַלטן איין אויסמאַלן פאַר מיר, וואָס פאַר געבראַכענע ביינער איך וועל אַריינקריגן. איך האָב זיך געפילט שרעקלעך דערנידעריקט און זיך קוים דערוועגט אויפצוהייבן די אויגן. „אַ גליק וואָס די קינדער זיינען שוין אין דער שול און קענען ניט צווען אַט דעם אויפצוג“, האָב איך געטראַכט.

אויף דעם שוצמאַנס האַפטיקן קלינגען, האָט זיך געעפנט די טיר פונעם יתומים-הויז, און מיר האָבן געשפּאַנט דורכן הויף צום פאַרוואַלטערס ביוראָ. דער הער פּאַטער איז ווי געוויינטלעך געזעסן ביי זיין אַרבעט-טיש.

„אַ גוט מאַרגן אייך. הער פאַרוואַלטער!“ האָט דער רויטער געזאָגט, איך ברענג אייך צוריק דעם אַנטרונענעם. איך האָב אים געפאַקט אויף אַ באַנק ביים רהיין. ער איז זיך דאַרטן געשלאָפּן גאַנץ רואיק, ווי איינער וואָס האָט אַפגעצאַלט אַלע זיינע שולדן, אַזאַ אומפאַרשעמטער קערל. אָבער אַז איך האָב אים אַ פאַק געטאַן פאַר דער טשופרינע, איז ער געוואָרן אויס מיט זיין אַרומ-שליאַנדערן זיך.“ דער שוצמאַן האָט דערביי כוואַטסקע אַרויסגעשטעלט דעם ברוסט-קאַסטן, ווי ער וואַלט האָבן באַזיגט אַ גאַנצע פיינדלעכע אַרמיי.

„איך דאַנק אייך, שוצמאַן“, האָט געזאָגט דער פאַרוואַלטער. „איך האָב צוערשט געלאָזט זיך נאַכפרעגן ביי זיינע קרובים, אָבער זיי זאָלן אים ניט האָבן געזען. נו, האָב איך געמאַלדן דער פּאַליציי.“

„איך האָב געקענט זיינע עלטערן, הער פאַרוואַלטער“, האָט זאָק ראַ-פאַרטירט מיט אַ זויכטיקער מינע. „בראַווע לייט! זיין מוטער נעבעך וואַלט זיך איבערגעדרייט אין קבר, זי זאָל דאָס דאַרפן צווען. פינף-און-צוואַנציק איינס און איינס און אויף דעם זעלביקן פּלאַץ, אַז בלוט זאָל שפּריצן. דאָס איז דאָס איינציקע מיטל, וואָס קען דאָ העלפן.“

ער האָט מיר נאָך צוגעוואָרפן אַ בליק מיך נאָר טאַקע צו דערשטמעליען, מען זאָל אים נאָר לאָזן, און זיך אַפגעטראַגן.

דערשטוינלעכע רעזולטאטן פון מיין אנטלויפן

הער פאטער האט מיך נישט באווייליקט כאטשבי מיט א לייכטן קוק אין מיין זייט אריין, און זיך רואיק ווייטער געטאן זיין ארבעט. ס'איז געווען שטיל ווי אין א קירך. מע האט נאר געהערט דאס איינטאניקע גערויש פון דער פער-דער, וואס האט זיך פלינק געגליטשט איבערן פאפיר. אזוי איז פארביי אפשר א פערטל שעה, ביז ערן האט אפגערוקט זיינע פאפירן אין א זייט און מיר באפוילן צוקומען צום טיש.

„ווי ביסטו געווען?“ האט ער געפרעגט מיט א שטרענגער שטימ. איך האב אים אין קורצן דערציילט וועגן מיין ארומבלאנקען זיך, איך האב בלויז פארשוויגן דעם באזוך ביים שטייערמאן אנדרעס.

„האסטו געזען דייע קרובים?“ האט ער געפרעגט. איך האב געענטפערט מיט „ניין“.

„פארוואס ביסטו נישט געגאנגען צו דיין זידן און באבעזן?“ האט ער ווייטער געפרעגט.

איך האב אים דערקלערט, אז איך האב מורא געהאט זיי זאלן נישט זיין איינפארשטאנען מיט מיין שריט.

„און נישט געקוקט דערויף ביסטו אוועק און אפילו נישט א טראכט געטאן וואס פאר א הארצווייטאגן דו גייסט זיי פארשאפן“, האט ער געזאגט. „דיין אלטע באבע קומט אהער יעדן טאג זיך נאכפרעגן אויף דיר. די אלטע פרוי וויינט זיך אויס אירע אויגן. זי טראכט איבער דו זאלסט דיר נישט האבן אפגעטאן גאט ווייס וואס. און דו האלטסט זיך נאך אלץ ביי דאס דייניקע, אז דו ביסט נישט פארשטאקט?“

איך האב נישט געזאגט קיין ווארט. וואס האב איך געקענט ענטפערן? איך האב געוויסט, אז עס הייבט זיך אן פונסניי די זעלביקע שפיל, די זעלביקע פראגן און די זעלביקע ענטפערס, די זעלביקע רעזולטאטן. די וויסטע ליידי-קייט פון אט דעם הויז האט זיך מיר געלייגט אויף דער נשמה נאר צום דער-דריקט ווערן. נישטא פון דאנען קיין אנטרינונג. אין אט דעם ארט ווו אלץ גייט צו אייביק מיט דער זעלביקער מאס און מיט דעם זעלביקן קלאנג, מוז אפ-

שטארבן יעדער מענטשלעך געפיל. אויך דער פארוואלטער האט געשוויגן, גלייך ווי ער וואלט זיך ניט געקענט באשליסן, וואס ער זאל טאן מיט מיר. פארוואס שיקט ער מיך ניט אפ אין טורעם? האב איך געטראכט. צו וואס מאטערט ער מיך מיט זיינע פראגן? איך האב דערפילט א ליידיקייט אין קאפ. א נערוועזע גערייזטקייט האט מיך באהערשט. מיט אלע כוחות האב איך זיך געמוזט איינהאלטן איך זאל ניט אויסשיסן מיט אן אויסגעשריי ווי א ווילדער. ווי פון גאנץ ווייט איז צו מיינע אויערן דערגאנגען זיין פראגע: „און איצט זאג מיר דעם גאנצן אמת, פארוואס ביסטו אנטלאפן?

איך האב זיך מער ניט געקענט באהערשן. — „ווייל איך קען דאָ מער ניט אויסהאלטן!“ האב איך אים אריינגעשריגן אין פנים אריין. „איר האט מיר צוגעזאגט מיין באבעס באזוך, אבער זי איז ניט געקומען. נאך אלץ דעם וואס סע האט מיר פאסירט פריער, האב איך זיך געמוזט פארשטעלן, אז איר ווילט מיר פארווערן אינגאנצן צו באזוכן מיינע קרובים. איך האב זיך געפילט פארלאזט פון דער גאנצער וועלט און ניט אנגעהויבן צו וויסן ווי אזוי אויס- צומיידן נייע באשטרעפונגען. נו, בין איך אוועק, איך זאל צום ווינציקסטן זיין פריי א פאר טעג. פארוואס מאטערט איר מיך אזוי? פארוואס לאזט איר מיך ניט רואיק פארענדיקן די פאר חדשים, וואס איך האב נאך צו גיין אין שול? איך וויל דאָ ניט פארבלייבן! איך וועל זוכן פאר מיר אן ארבעט און ניט דארפן לענגער זיין אויסגעשטעלט דער גענאד פון אַט דעם הויז.“

דער פארוואלטער איז געבליבן זיצן אויף זיין פלאץ, ווי דער שלאק וואלט אים געטראפן. זיין פנים איז געווען גרוי ווי אש. זיינע אויגן האבן אויסגע- דריקט א שטיינען אן א גרענעץ. זיינע ליפן האבן געציטערט, ווי עס וואלט אים געכאפט א קראמף, אבער ער האט ניט ארויסגעבראכט קיין ווארט. אז ער איז ענדלעך ווידער געקומען צו זיך, האט ער ארויסגעמורמלט, אז מען האט קוים געקענט דערהערן וואס ער זאגט: „איך האב געטאן אלץ וואס איך האב נאר געקענט טאן, דיך ארויפצופירן אויף דעם רעכטן וועג. ס'איז מיר ניט געלונג- גען. דיר קען העלפן בלויז גאט אליין. דו קענסט גיין.“

אינדרויסן אויפן הויף, האב איך זיך דערפילט ווי באטייבט. פאר מיינע אויגן איז אלץ געווען פארנעפלט. איך האב געפילט א שרעקלעכע ליידיקייט. מיט פארגעניגן וואלט איך געגאנגען אין טורעם אפזיצן א לאנגע באשטרא- פונג. אבער דאס ניט וויסן וואס סע וועט מיט מיר געשען, איז מיר געווען אומדערטרעגלעך. מיט דעם נייעם צוזאמענשטויס מיטן פארוואלטער, האב איך אפגעבראכן הינטער מיר די לעצטע בריק. אז איך זאל אפילו וועלן שפילן פאר אים דעם סטאטיק וואס האט חרטה אויף אלץ, — וועט ער מיר ניט קענען מוחל זיין אט דעם אויפטריט מיינעם. אבער וואס שפילט עס שוין פאר א ראָלע? נאך א פאר חדשים און איך וועל זיך דארפן ארומזען ווי פטור צו ווערן איינמאל פאר אלעמאל פון אַט דעם מענטשן און פון זיין יאך. מיט דער בלאַטע גלייך, דאָס וועלן זיי מיך ניט מאכן, קיינמאל ניט! די ינגלעך

זיינען דערווייל געקומען פון דער שול און מיר באוואַרפן מיט אלע מעגלעכע פראַגן. איך בין אַבער ניט געווען געשטימט צו באַפרידיקן זייער נייגיריקייט. אזוי איז פאַרביי די וואַך אָן דעם איך זאָל האָבן באַקומען אַ שטראַף. ווי פריער בין איך איינינעם מיט די אַנדערע געגאַנגען אין שול און צוריק אין יתומים-הויז. אפילו דער לערער האָט מיר ניט געשטעלט קיין פראַגן וועגן מיין אַוועקבלייבן עטלעכע טעג, און מיר בלויז אַפגעמאַסטן מיט אַ מין ספעציפישן בליק. נו, איז געקומען דער זונטיק, און איך האָב איבערגעלעבט די גרעסטע איבערראַשונג אין מיין לעבן. צוויי אזייגער האָט זיך באַוויזן די באַבע און מיר מיטגענומען צו די מייניקע. אז איך האָב דערזען די אַלטע, האָט איך מיינע אייגענע אויגן ניט געטרויט. זי איז געווען גאַנץ צעטומלט פאַר פרייד און אַלץ מיטאַמאַל זיך געבייזערט און מיר געפיעשטשעט. אַבער איך האָב קוים געהערט וואָס זי רעדט. איך בין געווען פאַרהידושט, אַז איך האָב פשוט פאַרלוירן דאָס לשון. צו אַלץ בין איך געווען צוגעגרייט, נאָר ניט צו אַזאַ געשעעניש.

וואָס האָט פאַסירט, וואָס האָט דערמעגלעכט אַזאַ איבערקערעניש? האָט ער זיך דערשראַקן, איך זאָל ניט אַנטלויפן אַ צווייט מאַל, אַדער גאַר אַפּטאַן עפעס אַזוינס, וואָס זאָל זיין נאָך ערגער? אַט די פראַגע און הונדערט אַנדערע זיינען מיר אַדורך דורכן קאַפּ מיט שטורעם. איך בין געשטאַנען פאַר אַ רע-טעניש און ניט געקענט געפינען קיין דערקלערונג.

מיר זיינען צוערשט געגאַנגען צום פעטער וואָס ליגט, ווי די באַבע האָט מיר איבערגעגעבן, זינט דריי וואַכן קראַנק אויף אַ לונגען-אַנטצינדונג. איך האָב אים געטראַפן אין בעט. אַז ער האָט מיר דערזען, האָט זיך זיין בלייך אַפגעמאַגערט פנים צעשטראַלט מיט אַ פאַרקלערטן פריידיקן שמייכל, און ער האָט מיר געדריקט די האַנט שטאַרק, שטאַרק. דער דאַקטער האָט אים פאַרבאַטן צו רעדן. איך האָב זיך צוגעזעצט צו אים אויפן בעט און אים דער-ציילט וועגן אַלץ וואָס סע האָט פאַסירט. אַז ער האָט אויסגעהערט וועגן מיין שמועס מיטן אַלטן אַנדרעס, האָט ער טרויעריק געשאַקלט מיטן קאַפּ און שטיל געזאָגט: „איך גלייב ניט, אַז דאָס זאָל זיין פאַר דיר אַ צוקונפּט“. איך האָב געקענט באַמערקן ווי טיף דאָס אַלץ גייט אים אָן.

אַ גאַנצע שעה זיינען מיר פאַרבליבן אין אַנקלס פריינדלעכער שטוב. אַז איך האָב געהאַלטן ביים אַוועקגיין און אים געוונטשן גיך געזונט צו ווערן, האָט ער מיר אַנגענומען פאַר ביידע הענט און שטיל געזאָגט: „בלייב שטאַרק, מיין קינד! אויך אַט די צייט וועט פאַרבייגיין“.

אין הויז ביי דער באַבע ראַקער, איז אַרום גרויסן טיש געווען פאַרזאַמלט די גאַנצע משפּחה. די באַבע האָט צוגעגרייט אַ פּרעכטיקן מאַלצייט און אַוועק-געשטעלט פאַר מיר אַלע מיינע ליבלינג-מאַכלים. פון אַלע זייטן האָבן אויף מיר געשטורעמט פראַגן, פאַרשטייט זיך, אַז איך האָב אויך געמוזט אויסהערן ניט ווינציק שטראַפרייד, ווייל מיין אַנטלויפן האָט זיי אַלע שטאַרק געטראַפן.

איך האָב זיך פאַרטיידיקט אַזוי גוט ווי איך האָב געקענט, אָבער די מערסטע האָבן ניט געוואָלט הערן פון קיין שום תירוצים. דאָ האָט די באַבע ראָקער מיר אַ פויק געטאָן מיטן קנעכל פון איר פינגער איבערן קאָפּ און געזאָגט: „הער נאָר, דו הינערשער קאָפּ! מיינסטו טאַקע אַז ס'איז ניט געווען קיין אַנ-דער אויסוועג?“

„ניין, באַבע, ווירקלעך ניט“, האָב איך געזאָגט, „איך וואָלט איצט דאָ ניט געזעסן מיט אייך, איך זאל ניט געווען אַוועק“. די באַבע האָט זיך הילטיק צעלאַכט און געזאָגט: „איר וועט גאַרניט אויספועלן. ער האָט שפילקעס אין קאָפּ, ווי דער טאַטע זיינער“. „און ווי די באַבע זיינע“, האָט דער זיידע צוגע-וואָרפן אַ וואָרט מיט אַ סך געשליפנקייט. אַלע האָבן זיך צעלאַכט אויף אַ קול. ניט געלאַכט האָט בלויז די אַלטע. מיטן ווייזפינגער האָט זי מיר געפויקט איבערן קאָפּ און הערשעריש געזאָגט: „און דו האָסט, הייסט עס, פולע פיר טעג אַרומגעבלאָנדזשעט אין דער וועלט-געשיכטע און ס'איז דיר גאַרניט איינ-געפאַלן זיך אַריינצוכאַפּן צו דיין באַבען און זיידן“. „דאָך, באַבע“, האָב איך געזאָגט, „איך האָב שוין גראָד אַ סך געטראַכט וועגן דעם, אָבער מע זאל מיר געווען דערטאַפּן דאָ, וואָלט דער פאַרוואַלטער געקענט אַרױפּוואַרפן אויף אייך די גאַנצע שולד, און פונקט דאָס האָב איך געוואָלט פאַרמיידן“. „הם“, האָט זי געשאַקלט מיטן קאָפּ. „הינטער די אויערן איז ביי דיר אַפנים שוין גאַר-ניט שיטערלעך“, און זי האָט אַרױפּדערלאַנגט אויף מיין לידיקן טעלער אַ פרישן פרעכטיקן פיינקוכן.

די שעהן זיינען ווי פאַרפלוּיגן. אַז איך בין צוריקגעקומען אין יתומים-הויז, האָב איך זיך געפילט ווי ניי-געבוירן. איך האָב זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ באַנק און זיך צוגעקוקט ווי דער פאַרוואַלטער מיטן קאַפלאַן גייען ביידע איבערן הויף היין און צוריק און פירן אַ לעבעדיקן שמועס. אַז דער קאַפלאַן האָט מיר באַמערקט, האָט ער מיר פריינדלעך באַגריסט, גלייך ווי עס וואָלט גאַרניט האָבן פאַסירט. דערנאָך האָט ער זיך נאָכגעפרעגט אויף מיינע קרובים, באַ-זונדערס אויף דער באַבען, ער האָט זי געזען אַ פאַר מאָל פאַר דער צייט, וואָס איך בין דאָ ניט געווען. צום סוף האָט ער מיר געזאָגט, אַז ער האָט מיטגע-בראַכט אַ ניי בוך פאַר מיר. איך האָב אים געדאַנקט מיט פרייד. דערויף האָט ער פאַרלאָזט דאָס הויז.

היינט נאָך אַזוי פיל יאָרן, אַז איך דערמאָן זיך אין יענע איבערלעבונגען, זע איך אַ סך זאַכן אין אַ גאַנץ אַנדער ליכט. דעמאָלט האָב איך זיך אַרומגע-טראָגן מיט אַ טיפער שנאה צום פאַרוואַלטער און בין געווען פעסט איבער-צייגט, אַז ער האָט זיך פשוט פאַרלייגט דערויף מיר צו פאַרביטערן דאָס לעבן. אַט דעם שטאַנדפונקט האָב איך זינט לאַנג שוין אויפגעגעבן.

אין דער אמתן איז דער פאַרוואַלטער גאַרניט געווען אַזאַ שלעכטער מענטש. ער איז ניט געווען ברוטאַל און אַפילו ניט הערשעריש. אויב ער האָט מיר פאַרט פאַרשאַפט אַזוי פיל ביטערע שעהן, איז עס געשען ניט דערפאַר,

וואָס דאָס זאָל פאַר אים געווען זיין אַ פאַרגעניגן-זאָך. ער איז געווען דער טרעגער פון אַן אַרדענונג, וואָס איז געווען דערווידער מיין גאַנצן כאַראַקטער. מיר האָבן גערעדט די זעלביקע שפראַך, מיר האָבן אָבער זיך ניט פאַר-שטאַנען. יעדער נייער צוזאַמענשטויס האָט נאָר ברייטער געמאַכט דעם אָפּ-גרונט צווישן אונדו. אַליין דער אופן פון אונדזער פילונג, האָט אונדו געמוזט דערווייטערן פונאַנאַנד. מיין ווידערשטאַנד, וואָס איז געווען גאַנץ פשוט דער רעזולטאַט פון מיינע אינעווייניקסטע ניגונגען, האָט אים געמוזט פאַרקומען ווי עקשנות, נאָך מער דערפאַר, וואָס ביי זיך האָט ער געוואוסט, אַז ער זוכט נאָר מיין טובה. ער האָט דאָס געהאַלטן פאַר רעכט צו מעסטן יעדן פון אונדו מיט דעם זעלביקן מאָסטאַב. אַז דערמיט מאַכט ער אונדו פאַר טויטע נומערן און צעשטערט אין אונדו יעדער פּערזענלעכקייט-ווערט, — דאָס איז אים גאַר-ניט געקומען אויפן זינען.

איך האָב זיך ניט אַריינגעפאַסט אין זיין סיסטעם. דאָס אַליין האָט אים געמוזט אויפברענגען קעגן מיר. ער איז געווען צו שטאַרק אַריינגעוואַקסן אין סיסטעם, ער זאָל זיך קענען איבעראַנדערשן. איך האָב געשטערט די האַר-מאַניע פון זיין גאַנצן אומגיין מיט אונדו אַלע, און די גאַנצע שולד האָט דערפאַר געמוזט פאַלן אויף מיר.

די ווייטערדיקע חדשים זיינען פאַרגאַנגען אַן שום באַזונדערע פאַסירונג-גען. דער פאַרוואַלטער האָט זיך פשוט מער ניט געקיערט וועגן מיר. דער קאַפלאַן איז געבליבן ווילגענייגט צו מיר און מיך פאַרזאָרגט מיט אַ סך גוטע ביכער. ער איז גאַנץ באַשטימט געווען אַן אַרנטלעכער מענטש און ער האָט מיך פאַרשטאַנען ניט אַן ערך בעסער ווי דער פאַרוואַלטער. אפשר האָט ער עפעס אויפגעכאַפט אין מיר און ער איז דערפאַר געווען לגבי מיר אַזוי אויפ-מערקזאַם. ער האָט קיינמאַל ניט געפרוּווט מיך צו באַאיינפלוסן און אין זיינע שמועסן מיט מיר, האָט ער קיינמאַל ניט באַרירט קיין רעליגיעזע פראַגן. אַזוי האָט מיין שולצייט זיך לאַנגזאַם דערנענטערט צום סוף, און איך בין איצט געשטאַנען פאַר אַ נייעם פּעריאָד אין מיין לעבן.

(סוף פון ערשטן טייל)

צווייטער טייל

ל ע ר ן - י א ר ן

איך ווער אַ שיף-יונג

וואָס נענטער ס'איז אונטערגעקומען מיין אַרויסלאָז-עקזאַמען, אַלץ מער און מער האָט מיך ניט געלאָזט רוען די פראַגע, אויף וואָס פאַר אַ פראַפעסיע איך זאָל זיך פאַרט באַשליסן. דער פאַרוואַלטער האָט מיך געוואַלט אָפגעבן אין דער לערע צו אַ שוסטער, אָבער צו אַט דער מלאכה האָב איך אין זיך ניט געפילט קיין שום צונויגונג. ער האָט מיר אָנגעבאַטן נאָך אַ פאַר אַנדערע מלאכות, וואָס איך האָב צו זיי געהאַט ניט מער חשק ווי צו שוסטעריי. דער געדאַנק צו פרווון מיין גליק ווי אַ שיף-יונג, האָט מיך איצט באַהערשט ניט אויף קאַטאַוועס. אָבער סיי מיינע קרובים, סיי הער פאַטער האָבן גאַרניט געוואַלט אַפילו הערן וועגן דעם. אינצווישן האָב איך נאָך אַ פאַר מאָל איבער-געשמועסט מיטן שטייערמאַן אַנדרעס. זיין ענטפער איז תמיד געווען דער זעל-ביקער: אַזוי לאַנג ווי מיין זידע גיט ניט זיין באַוויליקונג, האָט עס ניט קיין זין ער זאָל אָנהייבן עפעס צו טאָן אין דער זאַך. אָבער דער זידע, אַלע קרובים און גאַר באַזונדערס דער פעטער, האָבן מיט אַלע מעגלעכע אַרגו-מענטן מיך געהאַלטן אין איין אַפּרעדן פון מיין פלאַן. אַז דער פעטער האָט איינגעזען ווי פאַרעקשנט איך באַשטיי אויף מיין באַשלוס, האָט ער זיך אַרויס-געזאָגט דערפאַר מע זאָל מיך לאָזן מאַכן דעם פרווון און זאָל דאָס לעבן אַליין מיך מאַכן פראַקטישער.

דעם אַנקל איז עס אָנגעקומען ניט לייכט צו פועלן ביי די אַנדערע קרובים זיי זאָלן מיר געבן זייער צושטימונג. אַ צעשטראַלטער פאַר פרייד בין איך אַוועק מיט מיין ניס צום אַלטן אַנדרעס. ער האָט אַ ווילע געשוויגן און דער-נאָך געזאָגט: „גוט, מיין יונג! איך האָב דיר צוגעזאָגט צו געפינען פאַר דיר אַ שטעלע, און וועל עס טאָן. איך וועל צוערשט פרווון דיר באַשטאַטן ביי מיין געזעלשאַפט, איך זאָל קענען האָבן אַן אויג אויף דיר. זאָל עס זיך ניט איינ-געבן, וועל איך געפינען פאַר דיר אַ פלאַץ ערגעץ אַנדערש-וווּ“.

מיט אַ פאַר וואָכן נאָך אַט דעם שמועס, האָט דער אַלטער אַנדרעס מיר געגעבן צו וויסן, אַז אַלץ איז אויף אַ לאַד. קיין פרייע שטעלע האָט ער פאַר מיר דערוויל ניט געפונען, ער האָט עס אָבער אַראַנזשירט אַזוי, אַז גלייך נאָך

מיין פארענדיקן די שול, זאל איך מיטפארן מיט אים קיין דיסעלדארף. דארטן האט די געזעלשאפט שיפן, וואס שטייען אין האפן אויפן אנקער. אויף איינער פון אט די שיפן וועל איך איבערזיין, ביז סע וועט פאר מיר פריי ווערן א שטעלע אויף א צירקולירנדיקער שיף.

איצט איז אויפגעקומען א נייע שוועריקייט. הער פאטער האט זיך ניט געריירט פון זיין איינשטעלע: קיין איינער פון זיינע וויכאוואניקס איז ניט גע-ווארן קיין שיף-יונג, און ער קען דערפאר ניט איינגיין דערויף, אז איך זאל מיר אויסקלייבן אזא פראפעסיע. דער אלטער אנדרעס איז אליין אריבערגע-גאנגען צום פארוואלטער. פון זייער שמועס איז אבער גארניט ארויסגעקו-מען. דער פארוואלטער האט ניט נאכגעגעבן. דער שטייערמאן איז געווען אויסער זיך פאר כעס. דעם פארוואלטערס באנעמען זיך איז אין זיינע אויגן געווען א פשוטע שיקאנירונג, און ער האט געזידלט דעם „פארעקשונטן שול-מייסטער“ מיט די לעצטע נעמען און מיך גערואטן אים הערן אין טראק. פראסט און פשוט, ער וועט אים שטעלן פאר א געשעענעם פאקט. אזוי באלד ווי איך וועל פטור ווערן פון דער שול, זאל איך קומען צו אים. ער וועט מיר פארשאפן אן ארבעט-קארטע און מיך אפשיקן אויף א דאמפער קיין די-סעלדארף. עפעס בעסערס האב איך זיך גארניט געקענט ווינטשן.

א פאר וואכן פאר מיין ענדיקן די שול, האט הער פאטער מיר געלאזט וויסן, אז ער האט באשלאסן מיך אפצוגעבן צו א בלעכער אין דער לערע. איך האב אים רואיק אויסגעהערט און גארניט געזאגט. און אט איז געקומען דער טאג, ווען איך האב צום לעצטן מאל געמאכט מיין וועג צו דער שול. ס'איז געווען שבת. זונטיק האב איך זיך צעזעגנט מיט אלע מיינע קרובים, האב צונויפגענומען מיין ביסל זאכן אין אן אלטער וואליזע און בין אזועק צו דער פאמיליע אנדרעס. דער אלטער שטייערמאן האט נאך דעם זעלביקן אוונט געגעבן צו וויסן דעם פארוואלטער, אז מיט דער צושטימונג פון מיין אפעקון, וועל איך דעם צווייטן טאג אפפארן קיין דיסעלדארף, ווו איך האב געקראגן א שטעלע ווי א שיף-יונג.

מאנטיק אינדערפרי איז ער מיט מיר געגאנגען אין ראטהויז, ווו מע האט מיר ארויסגעגעבן אן ארבעט-קארטע. באלד נאכמיטאג האט דער אלטער גע-דארפט פירן א דאמפער שטראם-אראפ און איך בין געפארן מיט אים ביז בינגטן. דארטן האט ער מיך באזארגט אויף אן אנדער שיף און פריינדלעך זיך מיט מיר געזעגנט. מיין שיף איז איבערגעשטאנען די נאכט אין בינגען און אויפן צווייטן טאג אפגעפארן קיין דיסעלדארף.

ס'איז געווען א פרעכטיקער פריילינג-טאג. די זון האט געשטראלט ווא-רעם און דער הימל איז געווען אן א וואלקנדל. דער הערלעכער שטראם מיט זיינע שיינע ברעגעס האט מיך ממש באצויבערט. איינינעם מיטן שיף-יונג בין איך געזעסן אין דער בלאנק-ציכטיקער קיך און אים געהאלפן שילן קארטאפל, רייניקן גרינצייג און ארויפשטעלן די טעפ אויפן פייער. דאס צו-

גרייטן די מאַלצייטן פאַר דער מאַנשאַפֿט איז אויף אַלע שיפּן די אַרבעט פון דעם שיף־יונג.

דער שיף־יונג איז געווען אַ קאַמישער פאַרשוין. ער האָט געשטאַמט פון אַן אַלטער שיפּער־פאַמיליע אין באַפּאַרד. אָבער אַז מע זאָל אים הערן, איז אויף דער גאַנצער וועלט ניטאָ קיין ערגערע פּראַפעסיע ווי שיפּעריי. אַז איך האָב אים געפּרעגט פאַרוואָס, האָט ער געענטפּערט, אַז איך וועל דאָס אַליין איינזען גאַר אינגליכן. אַזוי אָבער האָט עס ניט אויסגעזען, אַז זיין באַשעפּטיג־קונג זאָל אים פאַרשאַפּן גרויסע זאַרגן. ער האָט די גאַנצע צייט ניט אויפּגע־הערט זינגען און פּייפּן און דערציילט אַלערליי וויצן, וואָס האָבן מיינסטנס געהאַט אַ גאַנץ זאַפּטיקן בייגעשמאַק.

אַנגעקומען קיין דיסעלדאָרף, בין איך גלייך אַוועק אין קאַנטאָר פון דער „קעלן־דיסעלדאָרפּער דאַמפּשיף־געזעלשאַפֿט“. אויפּן סמך פון אַ בריוו וואָס איך האָב צוגעשטעלט פון דער מאַינצער אַפּטיילונג פון דער געזעלשאַפֿט, האָט מען אויסגעפּילט מיין אַרבעט־קאַרטע און מיך אַנגעשטעלט ווי אַ שיף־יונג אויף דריי יאָר. דערנאָך האָט מען מיר געהייסן גיין אויף דער שיף קאַנקאַרדיאַ, וואָס שטייט אין האַפּן און דאָרטן וואַרטן אויף ווייטערדיקן באַשייד.

די קאַנקאַרדיאַ איז געווען אַן אַלטער פּראַכט־דאַמפּער, וואָס איז געשטאַנ־גען אין האַפּן אויף רעמאָנט. אויף דער שיף האָט זיך געפונען בלויז איין מאַטראַס, אַ גיגאַנטישע געשטאַלט, איינאויגיק, מיט אַ קורץ שטייף בערדל. אַז איך האָב אים איבערגעגעבן וועגן וואָס איך בין געקומען, האָט ער מיך אַפּגע־מאַסטן מיטן איינעם אויג פון אויבן ביי אַראַפּ, צוגעשאַקלט דערביי מיטן זיין ריזיקן קאַפּ און אין שענסטן רהיינישן דיאַלעקט מיך געפּרעגט, צי איך פאַר גערן אויף הילצערנע פּערדלעך. איך האָב אים אַנגעקוקט גאַנץ געפּלעפט און ניט־דרייט אים געפּרעגט, אַקעגן וואָס וויל ער עס וויסן.

„אַקעגן וואָס?“ האָט ער זיך צעברילט, „ווייל אַ בייבאַק וואָס פּאַנפעט ווי דו פּאַנפעסט, דאָרף פאַרן אויף הילצערנע פּערדלעך אָדער אויף דער קאַרו־סעלע, און ניט אויף אַ שיף. דער טאַטע דיינער האָט דיך בעסער געזאָלט שיקן אויף אַן אויסשטעלונג. קומסט דאָך זיכער פון מאַנהיים?“

„ביין, פון מאַינץ“, האָב איך געזאָגט. „פון מאַינץ!“ האָט ער זיך צעדו־בערט, „דאָס איז נאָך ערגער! די מאַינצער קענען דאָך אַפילו ניט מאַכן אונטער זיך, די טויגענישטן“.

צו אַזאָ אויפּנעם בין איך ניט געווען צוגעגרייט. ליבער פון אַלץ וואָלט איך גלייך גענומען די פּיס אויף די פּלייצעס. אָבער דער ציקלאָפּ האָט מיר ניט געגעבן קיין צייט זוך איבערצולייגן. „וואָס שטייסטו דאָ ווי אַ פּענדריק וואָס האָט זיך באַמאַכט?“, האָט ער ניט אויפּגעהערט צו ברילן, „מאַרש אין דער קאַיטע!“

איך בין אים נאָכגעגאַנגען אויפּן פּאָדערדעק וווּ מיר האָבן זיך אַראַפּ־געלאָזט אויף אַ גלייך־הענגענדיקן לייטער, אין אַ פּיטשינקע צימערל, אַרעם

אויסגעשטאטעט אָבער זייער ריין. פון ביידע זייטן זיינען געווען אויפגעהויבן צוויי באַנק־בעטלעך איינס איבער דעם אַנדערן. אין הינטערגרונט זיינען געווען אַ פּאַר וואַנט־שראַנקען, אין דער מיט איז געשטאַנען אַ לאַנגער טיש מיט עטלעכע טאַבורעטקעס אַרום אים. מיין געביטער האָט מיר אַנגעוויזן אויף אַ שראַנק ווהיין איך זאָל אוועקלייגן מיינע פּאַר זאַכן. דערנאָך האָט ער מיר אַנגעוויזן אויף איינעם פון די באַנק־בעטלעך: „דאָ וועסטו שלאָפן! שנאַרכסטו אין שלאָף?“ — „ניין“, האָב איך געזאָגט. „האַסטו גליק“, האָט ער אַ זאָג געטאָן ווי צו זיך אַליין. ער האָט אַרויסגעשלעפט אַ טרומייט פון אַ ווינקל אַרויס און אַ בלאָז געטאָן קרעפטיק.

„דאָס איז מיין היימיש מיטל קעגן שנאַרכן“, האָט ער געזאָגט. „דאָ שנאַרכט מען ניט! דאָס מאַכט צופיל גערויש“. איך האָב אים אַנגעקוקט פּאַרלירן און ניט געוויסט וואָס איך זאָל אים זאָגן. ער האָט מיר נאָך אַריינגעברילט אַ פּאַר שאַרפע ווערטער, וואָס האָבן מיר געדאַרפט געבן צו פילן, אַז ער האָט ניט קיין איבעריק גרויסן אָפּשיי פּאַר מיין פּערזאָן. איך האָב אָבער גאָר גיך איינגעזען, אַז דאָס איז ביי אים גאָר אַ מאַניר אַזאַ זיך צו באַניצן מיט שאַרפע ווערטער. אינמיטן רעדן איז ער אויפגעשפרונגען און פלינג ווי אַ קאַץ אַרויף אויפן לייטער. איך בין אים נאָכגעגאַנגען. מיר האָבן געשפּרייזט איבער דעם פּאַדערדעק צו דער קיך צו. אויף אַ קליינעם פייער איז געשטאַנען אַן איי־זערנער טאָפּ, עס האָט געשמעקט מיט געקאַכט פלייש. ער האָט אויפגעהויבן דאָס דעקל, אַריינגעשטעקט אַ פּאַר מאָל דעם פינגער און צוגעגאַסן אַביסל וואַסער פון אַ קאַן. דערנאָך זיינען מיר ווידער אַרויף אויפן דעק.

„קאַכן קענסטו?“ האָט ער מיך געפּרעגט. „קיין סך קען איך זיך ניט אויס, אָבער איך האָף אַז איר וועט מיך גיך אויסלערנען“. „אַז געשעדיקט זאָלסטו ווערן!“ האָט ער געברומט, „ווי הייסטו, איבעריקנס?“

איך האָב אים געזאָגט מיין נאָמען. פּלוצים האָט ער אַ פּאַל געטאָן מיטן געזעס אויפן דעק, אַז סע האָט אַזש געקראַכט, ער האָט זיך איבערגעוואָרפן אין דער לענג אויפן רוקן און אויסגעשטרעקט די פיס, ווי געטראָפן פון אַ שלאָק, ער האָט אַ פּאַר מאָל טיף איינגעאַטעמט און אַרויסגעמורמלט: „רודאָלף! אַזאַ אַנשיקעניש. לויף שנעל אין דער קיך און ברענג מיר די פּלאַש וואָס שטייט דאָרטן אויפן טיש! לויף שנעל, זאָג איך דיר, עס ווערט מיר שוואַך ביים האַרצן“.

איך האָב אים געבראַכט די פּלאַש. ער האָט געטאָן אַ שטאַרקן זופּ, אַרויס־געגעבן פון זיך ווי אַ קנאַק מיט דער צונג, און זיך געגעבן אַ הייב אויף, ווי ער וואָלט געווען אַ גומינער באַל. „גראַד נאָך צו דער רעכטער צייט“, האָט ער געזאָגט. „איך האָב שוין געפילט אַלע סימנים פון מיינע קאַנוולסיעס. רודאָלף! שפילן די גרילן, טאַנצן די וואַנצן, ווי איך זע, איז עס ביי דיר אַפילו צו קיין רעכטן נאָמען ניט געקומען. נו, דיין שולד איז עס ניט, וואָס דער טאַטע דיינער האָט ניין חדשים נאָכאַנאַנד אַזוי פּאַרטאַטשיש געבלעטערט דעם

קאלענדאר, אבי אויסצוגעפינען אזא דאָסיקן נאָמען. ס'איז טאָקע נאָר אויס-
צוברעכן מיט דער גרינער גאל.

זיין פנים האָט זיך פאַרצויגן מיט אַ שרעקלעכער גרימאַסע. די קאַנווול-
סיעס האָבן אים קענטיק אָנגעכאַפט פּונסניי, ווייל ער האָט נאָך אַמאַל אַ זופּ
געטאַן פון דער פּלאַש, זיך אָפּגעווישט די באַרד מיט דער האַנט און ווייטער
געפּייערט; „אויף דעם גאַנצן רהיין איז ניטאָ קיין איין שיפּער, וואָס זאָל הייסן
רודאַלף, די מאַינצער, פאַרשטייט זיך, מוזן זיין אָן אויסנעם. דאָס קומט דער-
פון וואָס אַנשטאַט געהירן, האָט מען אַ קאַפּ מיט ציגענע ביבקעס! נאָ, איך
וועל דיר יאַקאַש שוין אַרויסטרייבן די מאַנקאַליעס פּונעם קאַפּ! דאָ אויף דער
שיף הייסטו רוטט! פאַרשטאַנען? רוטט! געשריבן מיט צוויי ט. און איצט גיי
אין קיך און שייל אָן קאַרטאַפּל, מיר זאָלן האָבן עפעס צום פּיקן.“

בין איך געזעסן אין דער קליינער קיך מיט אַ געפּיל, ווי איך וואָלט
אַקערשט האָבן באַקומען מיט אַ דובינע איבערן קאַפּ. אין וואָס פאַר אַ הענט
בין איך עס אַריינגעפאַלן? אַנגסטן האָבן מיך באַשלאָגן ביים געדאַנק וועגן
מיין צוקונפט. איך וועל דאָ טאָקע פאַרבלייבן ניט מער ווי עטלעכע וואָכן,
אַבער ווער וועט מיר גאַראַנטירן דערפאַר, אַז אויף אַן אַנדערן דאַמפּער וועל
איך ניט אַריינפאַלן אין אַ טיפּערער בלאַטע? וואָס האָב איך איצט געקענט
טאָן? מע האָט מיך גענוג געוואַרנט. ווער עס וויל ניט הערן, דער מוז דערפּילן.
בשעת מיינע פינגער האָבן מעכאַניש געפירט מיטן מעסער, האָב איך נאָכ-
אַמאַל געלאָזט דורכגיין דורכן קאַפּ אַלץ וואָס איך האָב דאָ איבערגעלעבט
אין דער לעצטער שעה. ערשט איצט זיינען מיר געקומען צום באַוווּסטזיין
דעם ציקלאָפּס גראַטעסקע אויסדרוקן און, ווי אָנגעזאָלצן ס'איז מיר ניט געווען
אויפן האַרצן, האָב איך ניט-ווילנדיק זיך געמוזט צעשמייכלען ביים געדאַנק
וועגן אַט דעם טשודאַק אויף חידושים מיט זיין אויסטערלישער אויסגעפּי-
נערישקייט.

די אָפּגעשיילטע קאַרטאַפּל האָב איך אויסגעוואַשן, אַריינגעלייגט אין אַ
טאַפּ מיט וואַסער, אַרויפגעשיט אַביסל זאָלץ און אַוועקגעשטעלט אויפן פייער.
דערנאָך בין איך צוריקגעגאַנגען אויפן דעק צו מיין פּייניקער. ווי נאָר ער
האַט דערהערט, אַז איך האָב אויפגעשטעלט די קאַרטאַפּל אויפן פייער, האָט
אַ שטראָם געטאַן פון זיין מויל אַ מבול מיט קללות. „איך האָב דיר געהייסן
אָפּשיילן די קאַרטאַפּל, אָבער ניט מער“, האָט ער געברילט. ער איז אויפ-
געשפרונגען און מיט שטורעם זיך אַראָפּגעלאָזט אין דער קיך, איך הינטער
אים. ער האָט אַראָפּגענומען דאָס דעקל, אַריינגעקוקט אין טאַפּ אַריין און עפעס
געוואַרטשעט צו זיך אין דער באַרד אַריין. דערנאָך האָט ער געזאָגט שאַקלענ-
דיק מיטן קאַפּ: „דאָס האַסטו גוט געמאַכט. ווי קומט עס דו זאָלסט וויסן, אַז
קאַרטאַפּל קאַכט מען אין אַ טאַפּ? אין מאַינץ קאַכן זיי דאָך די קאַרטאַפּל אין
אַ קאַווע-קריגל“. ער האָט באַמערקט ווי איך שמייכל, און זיך צעשריגן: „וואָס
איז דאָ דאָ פון וואָס צו לאַכן? איך האָב געקענט אַ מאַינצער, וואָס האָט גע-

קאכט זיין געפרעס אין נאכט-טאָפּ, אַבי צו שפּאַרן זאַלץ... נאָ גרייט צום טיש!
די סמייהע גייט מיר שוין איבער“.

אויף מיין פּראַגע וווּ עס ליגט דאָס טישטוך, האָט ער ווידער צעעפּנט
אויף מיר אַ מויל: „אַט אַ געשוואַלענער קאַפּ! טישטיכער זיינען בלוז פאַר
שמוציקע חזורים! אַז דער טיש איז ריין געשייערט, דאַרף מען ניט קיין טיש-
טוך.“ פאַקטיש איז דער טיש געווען זויבער, ווי אַלץ אין דער קליינער קיך.
באַלד זיינען מיר געזעסן פאַר אַ פּולער שיסל באַטעמטן גולאַש. נאָך אַ היפשן
זופּ פּון דער פּלאַש, האָט דער איינאויגיקער אַוועקגעלייגט אויף זיין טעלער
אַ גאַנץ פיינעם הויפּן און מיר צוגערוקט דעם לעפל. דערזען אַז מיין טעלער
איז פול נאָר אויף אַ העלפט, האָט ער געזאָגט: „וואָס איז דאָס פאַר אַ מיין?
ביסטו שוואַך אויף די נערוון? דאָ רייבט מען אַריין און מע רייבט מיט פאַר-
שטאַנד. דאָ קוקט מען ניט ווי פייגעלעך פּלזען.“ און אַן דעם מיך צו פרעגן,
האָט ער אָנגעפילט מיין טעלער ביז איבער די קאַנטן. איך האָב געגעסן, ביז
איך האָב שוין פשוט ניט געקענט מער.

נאָך דעם מאַלצייט, האָט מיין מיטעסער פּונסניי אַ זופּ געטאַן גאַנץ פּיין
פּון דער פּלאַש, אָנגעפּראַפט זיין האַלב-לאַנגע פאַרצעלייענע פייקע און זיך
איינגעהילט אין אַ געדיכטן רויך-וואַלקן. דערזען אַז איך נעם זיך אַפּרוימען
פונעם טיש און וויל זיך שוין נעמען וואַשן דאָס געשיר, האָט ער אויף מיר
אַ טופּע געטאַן: „לאַז עס! איצט איז מיטאַג-פּויזע, איצט אַרבעט מען ניט!“
שווייגנדיק האָב איך זיך אַוועקגעזעצט און אַרויסגעקוקט דורך דעם פענצ-
טערל, פּונוואַנען מע האָט געקענט אַרומכאַפּן מיטן אויג דעם גאַנצן האַפּן.
נאָך אַ וויילע האָט ער מיך געפרעגט ווי עס האָט מיר געשמעקט דאָס עסן.
„אויסגעצייכנט“, האָב איך געזאָגט. „ס'איז דער בעסטער גולאַש וואָס איך
האָב ווען עס ניט איז געגעסן“.

„אַז מע פּראַצעוועט ווי אַן אַקס, דאַרף דער פּרעס אויך זיין דאָס נעמ-
לעכע“, האָט ער באַטאַנט. איבעריקנס, דאָס קאַכן איז ניט פּון די גרויסע
קונצן. מע דאַרף נאָר ניט האָבן קיין הינערשן קאַפּ. דאָס עסן קאָכט זיך גאַנץ
פּון זיך אַליין, וואָס ווינציקער דו לייגסט צו אַ האַנט, אַלץ בעסער איז עס.
פּון איצט אַן וועסטו קאַכן. איך וועל עס דיר שוין יאַקאַש אַריינטאַלקעווען.
דו זאָלסט נאָר טאַן ווי מע ווייזט דיר, וועט שוין אַרויסקומען עפעס אַזוינס
ניט צום אַרויסוואַרפּן“.

נאָך דער מיטאַג-שעה, האָט ער מיר באַפוילן אויפצורוימען די קיך און
דערנאָך אַרויפקומען אויפן דעק, ס'איז מיר געוואָרן אַביסל לייכטער אויפן
האַרצן. אפשר האַלט עס גאַרניט אַזוי שלעכט. מיט די טשיקאווע משוגעתן
פּון מיין נייעם קאַמפּאַניאָן, וועל איך מיר מיט דער צייט שוין געבן אַן עצה
ווי עס ניט איז. זאָל ער נאָר אַזוי זיך, זיך באַנעמען צו מיר אַביסל מער ווי
אַ נאַרמאַלער מענטש. איך האָב איבערגעוואַשן דאָס געשיר, צוריקגעשטעלט
אַלץ אויף זיין פּלאַץ און מיר פאַרגענומען צו טאַן אַלץ אויף אַזאַ אופּן, ער זאָל

מיר ניט דארפן מאכן קיין פארוורפן. פארטיק געווארן מיט דער ארבעט, האָב איך זיך נאָך אמאָל אַרומגעקוקט, צי אַלץ איז אין אַרדענונג, און בין אַרויפ־געגאַנגען צו אים אויפן דעק. ער האָט מיר געהייסן זיך אַוועקצוזען אויפן הויפן דיקע שטריק אים קעגנאיבער און מיר געזאָגט: „איצט קוק זיך צו מיט קאַפּ ווי מע מאַכט צו רעכט שטריק, דאָס איבעריקע וועט שוין קומען פון זיך אַליין“.

ער האָט גענומען אין דער האַנט אַריין אַ שטריק עטלעכע סענטימעטער דיק, מיר אָנגעוויזן אויף די באַשעדיקטע שטעלן און מיטן פאַרביגענעם עק פון אַ גרויסן האַקן, האָט ער צענומען די איינצלע טיילן פונעם געפלעכט. נאָכדעם ווי ער האָט באַזייטיקט דעם צעשעדיקטן טייל, האָט ער מיר געוויזן ווי אַזוי מע פלעכט צונויף די צעטיילטע טיילן פונעם געפלעכט. ער האָט געאַרבעט אָן איילעניש, אָבער זיינע אומגעלומפערטע, געשוואַלענע הענט האָבן זיך באַוועגט ביי דער אַרבעט מיט אומגלייבלעכער בריהשאַפט. אַז איך האָב שוין אַ צייט לאַנג זיך געהאַט צוגעקוקט ווי ער אַרבעט, האָט ער מיר געגעבן אַן אַנדער שטריק און געזאָגט: „אַנו, לאַמיר אַקערשט זען, צי דו האַסט עס צעקייט“.

די גאַנצע צייט וואָס איך האָב זיך צוגעקוקט ווי ער אַרבעט, איז עס מיר פאַרגעקומען ווי אַ קינדערשפּיל. אָבער אַז איך האָב אַליין אָנגעהויבן צו מאַך־ביפּולירן, איז מיר גלייך געוואָרן קלאַר, אַז ס'איז גראַד ווייט ניט אַזאַ לייכטע מלאכה. פאַר אַלעמען האָבן מיינע ווייכלעכע הענט ניט געטויגט פאַר אַזאַ אַרבעט. נאָך אַ קורצער צייט אַרבעטן, האָבן מיינע פינגער־שפיצן מיר אָנגע־הויבן ברענען, גלייך ווי איך וואַלט זיך צוגערירט צו גלײַענדיקע קוילן, אַז איך בין פאַרטיק געוואָרן, האָב איך אים דערלאַנגט דעם שטריק, ניט אָן אַ געוויסער מאַס אָנגסטלעכקייט. ער האָט באַקוקט מיין אַרבעט פון אַלע זייטן, עפעס אַריינגעוואַרטשעט אין זיך, און געזאָגט: „ס'איז נאָך ווייט ניט ווי עס באַדאַרף צו זיין, אָבער דו האַסט זיך געגעבן די מי און דאָס איז נאָך אַלץ בעסער ווי צו מאַכן אין די הויזן. מע דאַרף בלויז וועלן, קומט שוין אַלץ פון זיך אַליין. יאָג זיך ניט דערווייל און געוויזן זיך צו אַרבעטן זויבער“.

איך האָב דערוואַרט גאַר עפעס אַנדערש, און ס'איז מיר אַביסל ליכטיקער געוואָרן פאַר די אויגן. אַט דער צעדולטער בריטאַן איז אפשר גאַרניט אַזאַ שלעכטער מענטש ווי ער וויל זיך אויסגעבן. אויף יעדן פאַל באַנעמט ער זיך ביי דער אַרבעט ווי אַ מענטש וואָס האָט פאַרשטענדעניש און פאַדערט ניט קיין אוממעגלעכע זאַכן. מיר זיינען געזעסן זאַלבעצווייט און געאַרבעט. ער האָט מיר געשטעלט פאַרשיידענע פראַגן וועגן מיין ביזאציטיק לעבן. ער האָט זיך נאָכגעפּרעגט אויף מיינע עלטערן און געוואַלט וויסן, וואָס סע האָט מיך געבראַכט דערצו איך זאָל גיין אַרבעטן אויף אַ שיף. אין קורצע ווערטער האָב איך אים געגעבן באַשייד אויף זיינע פראַגן. ער האָט מיך אויסגעהערט

שווייגנדיק, און ס'איז ניט געווען צו דערקענען אויף זיין פנים, צי מיין גע-
שיכטע האָט געמאַכט אויף אים עפעס אַן איינדרוק.

נאָך דער אַרבעט איז ער געגאַנגען אין שטאָט אַריין. פאַרן אַוועקגיין
האַט ער מיר אַנגעוויזן וועלכע לאַמטערנעס מע דאַרף אַנצוינדן און אַרויפצוי-
אין האָב אויסגענוצט די געלעגנהייט צו שרייבן בריוו אַהיים און אויך זיך
אַרומגעזען וועגן מיין נייער לאַגע. אַז איך האָב זיך געלייגט שלאָפן איז שוין
געווען היפּשלעך שפעט. איך בין אָפּגעשלאָפן די נאַכט ווי אַ דערהרגעטער
און זיך אויפגעכאַפט ערשט אַז מיין קאַמפּאַניאָן האָט מיך גאַרניט איידל אויפ-
געטרייסלט און מיר אַריינגעשריגן אין אויער אַריין: „נאַ, שטייסט אויף, צי
ניין? ס'איז שוין זעקס דער זייגער. ס'איז דאָ ניט קיין האַטעל!“

נאָך דעם פּרישטיק, האָט ער מיך געשיקט אין שטאָט אַריין איינצוקויפן
פאַרשיידענע זאַכן פאַר דער קיך. ער האָט מיר גענוי באַשריבן די געשעפטן
וואָהין איך דאַרף גיין און באַזונדערס מיר אַריינגעקלאַפט אין קאַפּ אַריין,
איך זאָל זיך ניט לאָזן אַרומפּוזן פון די שעלמאַקעס. זיין וואָרנונג איז געווען
אינגאַנצן איבעריק, ווייל אַזוי באַלד ווי איך האָב געזאָגט אַז קאַרל האָט מיך
געשיקט, האָבן די קרעמערס מיר געגעבן פון זיך אַליין, פונעם בעסטן וואָס זיי
האַבן נאָר געהאַט אין זייערע קראַמען.

אַזוי איז פאַרגאַנגען די צייט. צו עסן איז געווען איבערגענוג. די אַרבעט
איז טאַקע ניט געווען לייכט, אָבער ניט גאַר צו שווער, און דערצו מיט אַ סך
אַפּבייטונגען. מיין פּריקרער קאַמפּאַניאָן, וואָס האָט זיך גראָד ניט אויסגע-
צייכנט מיט שלמה המלכס חכמה, האָט זיך פונדעסטוועגן אַרויסגעשטעלט צו
זיין גאַרניט קיין שלעכטער אינסטרוקטאָר. ער האָט זיך טאַקע נאָך אַלץ גע-
קאַכט און געזידלט אויף וואָס די וועלט שטייט; פון זיין מויל האָט ניט אויפ-
געהערט צו שטראַמען מיט איינטאָניקע וואַרט-בילדער, אַז די האָר אויפן קאַפּ
האַבן זיך געקענט שטעלן קאַפויר, און פאַרט האָט ער קיינמאַל ניט פאַרלוירן
די געדולד, אַבי ער האָט נאָר איינגעזען, אַז איך פאַלג אויס אַלע זיינע אַנוויי-
זונגען, ווי ווייט איך בין נאָר געווען אין שטאַנד דאָס צו טאָן. אונטער זיינע
אַנווייזונגען, האָב איך זיך אויסגעלערנט אויסשייערן דעם דעק, פאַרבן די
ווענט, מאַכן קנופּן, פאַרריכטן שטריק און אָפּקאַכן אַן עסן ווי אַן אמתער שעף.
דערביי האָב איך געהאַט אָפטע געלעגנהייטן צו גיין אין שטאָט אַריין, באַזונ-
דערס אין די זונטיקס, ווען איך האָב פון נאָך דעם פּרישטיק געקענט טאָן
וואָס סע האָט זיך מיר נאָר פאַרוואַלט.

מיין פאַרהאַרטעוועטער קאַמעראַד האָט מיר מיט גאַרניט געגעבן צו פילן,
אַז ער האָט פאַר מיר אַ טיפּע סימפּאַטיע, אָבער מיט דער צייט איז ער געוואָרן
אַלץ מער און מער צוגעלאַזטער. עס האָט אַפילו געקענט אויסזען ווי ער זאָל
גאַר האָבן אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז איך קום פון מאַניץ. אַז ער איז געווען אין
אַן אויסנעמיק גוטער שטימונג, פלעגט ער אַפילו זיך אַראָפּרעדן פאַר מיר
פונעם האַרצן וועגן זיין פאַמיליע-לעבן. דערביי פלעגט ער קרוינען זיין צווייטע

העלפט מיט אַזעלכע צערטל-נעמען, וואָס איך האָבן פון זיי געמוזט אַרויס-
דרינגען, אַז ער האָט זיך קיינמאָל נישט אַריינגעטראַכט אין שילערס ווערטער:
„רעספעקט פאַר די פרויען! זיי פלעכטן און וועבן הימלישע רויון אין ערדישן
לעבן“.

אַזוי זיינען אָפגעלאָפן אַ זעקס וואָכן, ביז די קאַנטאַר פון דער שיף-געזעל-
שאַפט האָט מיר צוגעשיקט אַ מעלדונג איך זאָל זיין גרייט צו פאַרנעמען מיין
פלאַץ ווי אַ שיף-יונג אויף דער שיף מאַטילדע. וואָס דאַרף אַנקומען פון ראַ-
טערדאָם אין אַ פאַר טעג אַרום. דאָס איז געווען פאַר מיר אַ גוטע נייע. די
מאַטילדע איז אַ שיף וואָס צירקולירט שטראָם אַרויף ביז מאַנהיים. אַז איך
וועל האָבן גליק, קען מען מיך אָפלאָזן אין מאַינץ אין שטאָט אַריין און איך
וועל זיך זען מיט מיינע קרובים. חוצדעם איז עס געווען פאַר מיר דער ריכ-
טיקער אָנהייב פון מיין פראַפעסיע. די מאַטילדע צירקולירט רעגלמאַסיק צווישן
מאַנהיים און ראַטערדאָם. אַזוי אַרום וועל איך האָבן די געלעגנהייט יעדע צען
טעג צו זיין אין מאַינץ און ווידער אויפנעמען דאָס טרעפן זיך מיט מיינע
חברים און פריינד. אַזאַ פערספעקטיוו איז געווען פאַר מיר אַ גרויסע טרייסט,
ווייל איך האָב געבענקט אַהיים און גאָך מיין גאַנצן היימישן אַרום.

דער טאַג איז געקומען ווען איך האָב געדאַרפט פאַרלאָזן דיסעלדאַרף.
איך האָב זיך צעזענגט מיט קאַרלען. ער האָט מיר פריינדלעך געדרוקט די
האַנט און מיך געבעטן צו קומען אים זען פון צייט צו צייט אויף דער דורכ-
רייזע. איך בין אַוועק אין קאַנטאַר פון דער געזעלשאַפט. דאַרטן האָט מען
מיר אַרויסגעגעבן מיינע פאַפירן און מיר אויסגעצאָלט מיין לוינ 42 מאַרק.
דאָס איז מיר ווי אַראַפגעפאַלן פונעם הימל. איך בין געווען זיכער, אַז איך
וועל באַקומען שכירות ערשט ווען איך וועל האָבן אַ באַשטימט אַרבעט-פלאַץ.
צוויי-און-פערציק מאַרק! קיינמאָל איז מיין לעבן האָב איך גאָך נישט געהאַט
ביי זיך אַזוי פיל געלט. איך בין מיר פאַרגעקומען גלייך איך זאָל האָבן גע-
ווינען דאָס גרויסע געווינס.

די מאַטילדע איז אָנגעקומען קיין דיסעלדאַרף מיטאַג-צייט. איך בין גלייך
אַרויף אויף דער שיף מיט מיין אַלטער וואַליזע. דער איבער-מאַטראַס האָט
מיר אָנגעוויזן מיין בעט און אַ קליינעם שראַנק אין דער קאַיוטע פאַר דער
מאַנשאַפט. דערנאָך האָט ער מיך געשיקט אין דער קיד. דאַרטן דאַרף מיך
אויפנעמען דער דעק-מאַטראַס און מיר אַנווייזן אַלץ וואָס איך האָב צו טאָן.
דער דעק-מאַטראַס, אַ קרעפטיקער הויך-געוואַקסענער יונג, מיט פלאַקס-געלע
האַר און גרויסע בלויע אויגן, האָט איצט טאַקע פאַרענדיקט זיין לער-צייט. ער
האַט מיך באַגריסט פריינדלעך. ער האָט פונקט געהאַלטן ביים אַוועקטראַגן
דאָס עסן פאַר דער מאַנשאַפט, און איך האָב אים צוגעהאַלפן ביי דער אַרבעט.
גאָך דעם מאַלצייט, זיינען מיר ביידע אַוועק אין קיך איבערצוואַשן דאָס גע-
שיר. דער גאַכמיטאַג איז פאַרגאַנגען מיט אַלערליי קליינע אַרבעטן. דערביי
איז מיר זייער צונאָך געקומען מיין קורצע לער-צייט אויף דער קאַנקאַרדיאַ.

ס'איז געשטאנען אַ פּרעכטיקער אָנהייב־זומער טאָג. איך האָב געהאַט דאָס געפיל גלייך איך וואָלט געווען אוועק פון דער היים זינט אַ גאַנצער אייביקייט. מיט פּריידיקער אומגעדולד האָב איך באַגריסט יעדער שטעטל שטראַם־אַרויף, וואָס האָט מיך דערנענטערט אַהיים. דעם צווייטן אָוונט אַז מיר זיינען אָנגע־קומען קיין בינגען, האָב איך געהאַט אַן אָנגענעמע איבערראַשונג. דער שטייער־מאַן אַנדרעס איז אַרויפגעקומען אויפן דעק צו פירן די מאַטילדע ביז מאַינץ. דער אַלטער האָט מיך באַגריסט אויף זיין געוויינטלעכן שטייגער, פשוט און איינגעהאַלטן. ער האָט שוין געווסט דערפון, אַז איך בין אויף דער שיף. ווי ער האָט מיר שפּעטער איבערגעגעבן, איז עס געווען זיין אַרבעט, וואָס מע האָט מיך ביי דער ערשטער געלעגנהייט באַשטימט אויף אַ באַשטענדיקן פּלאַץ. איך האָב אים געפרעגט, צי אין מאַינץ וועל איך קענען אַראָפּגיין אין שטאָט אַריין זיך צו זען מיט מיינע קרובים. ער האָט שאַלקהאַפּטיק אַ בלינדל געטאָן מיט אַן אויג און מיך געפרעגט, צי איך האָב זיך פאַרבענקט אַהיים.

איך בין רויט געוואָרן איבער די אויערן, און האָב עס אים, פאַרשטייט זיך, ניט געוואָלט צוגעבן. — „נו, פּוץ זיך ניט, מייך יונג. אַלע האָבן מיר דאָס דורכגעמאַכט. ענדלעך, איז עס דאָך ניט קיין בושע צו בענקען נאָך מענטשן, וואָס זיינען אונדז באַענט.“

קיין מאַינץ זיינען מיר אָנגעקומען קורץ נאָך האַלבער נאַכט. איך בין זינט לאַנג שוין געשטאנען אויפן פּאָדערדעק און זיך צוגעקוקט ווי עס שעמע־רירן אַלץ נענטער די ליכטער פון דער שטאָט און עס טויכן אויף ביסלעכווייז די סילוועטן פון די געביידעס. איך בין אָבער גאַרניט געווען אויפגעלייגט. פון דעם דעק־מאַטראַס האָב איך שוין געווסט, אַז די מאַטילדע גייט אָפּ קיין מאַנהיים מאַרגן אינדערפרי זיבן דעם זייגער. מייך האַפענונג זיך צו קענען אַראָפּכאַפּן אין שטאָט אַריין, איז אויסגערוינען און איך האָב זיך געמוזט דערמיט אָפּפאַרטיקן, ווי שווער דאָס איז מיר ניט געווען.

אַז מע האָט אַראָפּגעלאָזט די לאַנדונג־בריק, בין איך געגאַנגען צום שטייער־ראַד זיך צו געזעגענען מיט דעם אַלטן. ווי ער האָט מיך נאָר דערזען, האָט ער אַ מאַך געטאָן צו מיר מיט אַ שמייכל: „בִּי־נו, בחורילע, האַסטו גאַרניט וואָס מיטצונעמען?“ איך האָב אויסגעגלאַצט אויף אים אַ פאַר אויגן. אָבער ער האָט מיר פּריינדלעך אַ קלאַפּ געטאָן איבערן אַקסל און געזאָגט: „וואָס שטייסטו ווי אַ פאַרשלאַפענער! היידאַ, שפּודע זיך צו! מיר גייען אין שטאָט אַריין. דו וועסט דאָ בלייבן ביז די מאַטילדע וועט צוריקקומען פון מאַנהיים.“

פאַר פּרייט האָב איך צוערשט ניט געווסט וווּ איך בין אין דער וועלט. דערנאָך האָב איך זיך אַ לאַז געטאָן הענדום־פענדום אין דער מאַנשאַפּט־קאַיוטע צונויפצופאַקן מיינע פאַר זאַכן. קיין סך צייט האָט מען דערצו ניט געדאַרפט, און אייננעם מיטן אַלטן האָבן מיר זיך געלאָזט גיין אין שטאָט אַריין. אַז מיר זיינען שוין געווען ניט ווייט פונעם פּישטויער, האָט דער אַלטער

מיר אַ זאָג געטאָן: „דו קענסט איבערשלאָפֿן די נאַכט ביי אונדז. עס האָט ניט קיין זין דו זאָלסט אויפרודערן דינע לייט פֿונעם שלאָף אַזוי שפעט.“ ליבער פֿון אַלץ וואָלט איך געגאַנגען מעסטן די אַלטע גאַסן דעם רעשט פֿון דער נאַכט. די פֿלוצימדיקע פֿרייד האָט ביי מיר צוגענומען יעדן חשק זיך צו לייגן שלאָפֿן. אָבער דעם אַלטן האָב איך דאָס, פֿאַרשטייט זיך, ניט געקענט זאָגן. פֿאַר פֿרי בין איך שוין געווען אויף די פֿיס. ס'איז געווען אַ שבת. אונז דזער שיף קומט צוריק פֿון מאַנהיים ערשט מאַנטיק נאַכמיטאָג. איך האָב אַזוי אַרום געהאַט פֿאַר זיך פֿולע צוויי מעת־לעת, וואָס איך האָב געוואָלט אויסניצן ווי צום בעסטן. נאָך דעם פֿרישטיק ביי דער פֿאַמיליע אַנדרעס, בין איך צוערשט אַוועק צו די באַבעס, וואָס האָבן מיך באַגריסט מיט פֿרידיקער איבערראַשונג. דעם גאַנצן נאַכמיטאָג האָב איך אַרומגעשפּאַנט איבער דער שטאָט מיט מיין ברודער און געגעבן צו וויסן די קרובים וועגן מיין קומען. אין אַוונט איז די גאַנצע פֿאַמיליע זיך צונויפגעקומען אין הויז ביי דער באַבע ראַקער.

פֿאַרשטייט זיך, אַז איך האָב געמוזט דערציילן מיט אַלע איינצלעייטן ווי ס'איז מיר צוגעגאַנגען די גאַנצע צייט פֿון מיין אַוועקזיין. איך האָב איבער־געגעבן ווי צום בעסטן וועגן אַלץ, וואָס ס'איז מיט מיר פֿאַרגעקומען. מיין אַפּשילדערן דעם איינאויגיגן קאַרל, האָט אַרויסגערופֿן אַ סך געלעכטער. נאָר די באַבע ראַקער און דער פֿעטער זיינען געבליבן ערנסט און מע האָט געקענט זען, אַז מיינע אויספֿירונגען זיינען פֿאַר זיי גאַרניט צום האַרצן. די אַלטע האָט פשוט געהאַלטן, אַז אַט דער קאַרל איז אַ גראַבער בורילע און שפּאַטיש האָט זי צוגעגעבן, אַז אין אַזאַ געזעלשאַפט קען פֿון מיר ווערן אַ שיינער לייט. דער פֿעטער איז דעם גאַנצן אַוונט געזעסן פֿאַרטיפּט אין זיך און זיך כמעט ניט אַריינגעמישט אין אַלגעמיינעם שמועס. ס'איז שוין געווען העט נאָך האַל־בער נאַכט, ווען די געזעלשאַפט איז זיך ענדלעך צעגאַנגען.

איך האָב צוגעזאָגט דעם אַנקל, אַז זונטיק וועל איך קומען צו אים צום מיטאָג און בין רעכטצייטיק שוין געווען אין דער קליינער וווינונג, וואָס איז מיר געווען אַזוי איינגעבאַקן אין האַרצן. מיר האָבן זיך געהאַט צו דערציילן אַפּולע זאַכן. פֿאַר דער צייט פֿון מיין אַוועקזיין, האָט דער אַנקל געהאַט צוויי הויז־זוכונגען, אָבער מע האָט ביי אים געפונען בלוז אַ לעצטן נומער פֿון „סאַציאַל־דעמאָקראַט“, און די פּאָליציי איז אַוועק מיט גאַרניט, ווייל אַפילו אונטער דעם סאַציאַליסטן־געזעץ איז ניט געווען פֿאַרבאָטן צו האָבן ביי זיך אַן איינצלענעם עקזעמפּלאַר פֿון אַן אומלעגאַלער צייטונג. אויב מע האָט ניט געקענט נאָכווייזן, אַז אַזאַ עקזעמפּלאַר ווערט געניצט פֿאַר פּראָפּאַגאַנדע.

איך בין געבליבן נעכטיקן ביים אַנקל. אין אַוונט זיינען געקומען דעם אַנקלס צוויי חברים, אַרויסגעשיקטע פֿון פּראַנקפורט, און מיר האָבן פֿאַר־בראַכט עטלעכע זייער אַנגענעמע שעהן. אַז די געסט זיינען אַוועק, האָט דער פֿעטער מיט אַמאָל אַרויפגעפֿירט דעם שמועס אויף מיין פּראָפעסיע און מיך

געפרעגט, צי האָב איך אויף אַן אמת באַשלאָסן צו בלייבן דערביי. איך האָב געוויסט ווי שווער ס'איז אים שלום צו מאַכן מיטן געדאַנק, אַז איך בין אַ שיף־יונג, און זיין פּראַגע האָט מיר פאַרשאַפט אַ סך האַרצווייטאָג. ניט אומזיסט מאַכט זיך דאָך דער אַנקל אַזוי פּיל זאָרג וועגן מיר. איך האָב דאָך געמוזט צוגעבן מיר אַליין, אַז גראַד לאַקט עס מיך שוין גאַרניט אַזוי שטאַרק צו פאַרבלייבן אַ שיפּמאַן. אָבער וואָס האָב איך געזאָלט טאָן? אַ גרענעצלאַזער שרעק באַפאַלט מיך ביים געדאַנק צו מוזן צוריקגיין אין יתומים־הויז און אַנקומען אויף דער לערע אין עפעס אַ דאָרף, דערצו נאָך זיך מוזן לערנען אַ מלאכה, וואָס איך האָב ניט צו איר דעם מינדסטן חשק. איך האָב פאַר אים נאָך אַמאַל אויסגעלייגט אויפן בעסטן אופן אַלע מאַטיוון, וואָס האָבן מיך אַרויפגעפירט אויפן געדאַנק צו גיין אַרבעטן ווי אַ שיף־יונג. ער האָט מיך אויסגעהערט שוויגנדיק און געזאָגט טרויעריק:

„אפשר האָסטו רעכט. אָבער איך קען זיך ניט באַפרייען פונעם געדאַנק, אַז אַט די פּראַפעסיע קען צעשטערן דיין גאַנצע צוקונפט. זאָג עס מיר צו צום ווינציקסטן, אַז אויב דו וועסט זיך ענדלעך פאַרט באַקלערן, זאָלסטו זיך ניט באַנאַרשן מיט פאַלשער בושע. דו האָסט נאָך פאַר זיך אַ גאַנץ לעבן, און עס וואָלט געווען די גרעסטע נאַרישקייט פון דיין זייט צו פאַרוואַרפן יעדער אַנדערן אויסוועג, נאָר כּדי צו באַווייזן, אַז דו האָסט כאַראַקטער אויסצוהאַלטן, אַפילו אַז דער פשוטער פאַרשטאַנד זאָל דיר אונטערזאָגן דאָס פאַרקערטע.“ איך האָב געגעבן דעם אַנקל מיין צוזאָג, ער האָט מיך אַרומגענומען מיט טיפּער האַרציקייט און איך האָב געפּילט, אַז מיין פאַרזיכערונג האָט אים פאַרשאַפט אַ געוויסע פאַרלייכטערונג.

אויפן צווייטן טאָג אינדערפרי האָב איך זיך געזעגנט מיט דער מומע דינה און מיט די קינדער און האָב באַגלייט דעם אַנקל צו זיין אַרבעט־פּלאַץ. דערנאָך בין איך געגאַנגען צו די באַבעס צו פאַרברענגען מיט זיי און מיט מיין ברודער די צייט וואָס ס'איז מיר נאָך פאַרבליבן. די באַבע ראַקער האָט ניט גערעדט קיין סך, אָבער איך האָב עס לייכט געקענט מערקן, אַז זי איז באַזאָרגט וועגן מיר פונקט ווי דער אַנקל. נאָך דעם עסן האָט מיין ברודער מיך באַגלייט צום האַפּן. די מאַטילדע איז נאָך ניט געווען און מיר האָבן נאָך געהאַט צו וואַרטן אַ היפשע וויילע. אַז די שיף איז ענדלעך אַנגעקומען, האָב איך זיך האַרציק געזעגנט מיט מיין ברודער, און בין אַרויף אויפן דעק.

דאָס לעבן אויף דער שיף

איך בין געווען אין אַ מאָדערן שטימונג. מיין אַנקלס ווערטער האָבן מיך געריירט אַ סך טיפער, ווי איך האָב גאָר געהאַט דעם מוט זיך מודה צו זיין אין דעם פאַר זיך אַליין. עס האָט מיר ווי געטאַן, וואָס מיינסט האָלדן מוז ער האָבן אַזוי פיל עגמת-נפש. אָבער פון דער אַנדערער זייט האָט מיך באַזונדערס געלאַקט גראַד אַט די ערשטע לענגערע רייזע. צום ערשטן מאל וועל איך זען אַ פרעמד לאַנד. די מאַטילדע האָט געמאַכט איר מאַרשרוט ביז ראַטערדאַם, וווּ איך וועל באַשטימט קענען זיך אַנזען מיט אַפּולע אומבאַקאַנטע זאַכן. אין דער אמתן האָב איך זיך אין יענער צייט ווינציק-וואָס געקיימערט וועגן מיין צוקונפט. איך האָב זיך געפילט יונג און שטאַרק און האָב געהאַט דאָס געפיל, אַז איך וועל יאַקאַש זיך דורכשלאַגן דורך אַלע מעגלעכע סיטואַציעס. צו וואָס זיך ברעכן דעם קאַפּ וועגן זאַכן, וואָס זיינען דערווייל נאָך אַזוי ווייט? די יוגנט טראַכט תמיד אויף אַן אייגענעם אופן, וואָס פאַרט זיך כלל ניט מיטן געזונטן מענטשן-פאַרשטאַנד. אין יעדן געזונטן יונגן מענטשן לעבט אַ שטיק אַוואַנטור-ריסט; עס ציט אים צו טויזנטערליי זאַכן, וואָס ווערן שפעטער צעריבן אין די מילשטיינער פונעם לעבן. אַן אומבאַשטימט באַגערן שטערט דעם יוגנט-לעבן זיך אַריינצופאַסן אין די ענגע באַגרענעצונגען פון פעסטע לעבנס-כללים און ער זוכט נייע פאַרמען פאַר זיין אויסלעבן זיך.

דער פעטער האָט דאָס אַלץ גוט פאַרשטאַנען. ווי שווער דאָס איז אים ניט אַנגעקומען, האָט ער מיר קיינמאל ניט געשטערט אין מיינע אימפולסן און האָט אַפילו געווירקט אויף מיין זיידן און באַזען זיי זאַלן מיר ניט לייגן קיין שטיינער אין וועג. ער האָט געוואוסט אַז בלויז מיינע איבערלעבענישן וועלן מיך מאַכן פראַקטישער. מיין ווערן אַ שיף-יונג וואַלט אים מן הסתם ניט געפאַלן אַזוי שווער, ער זאל זיך ניט מוזן זאַגן, אַז איך האָב זיך באַשלאָסן דערצו, ניט דערפאַר וואָס איך זאל זיך יאַגן נאָך אַוואַנטורעס, נאָר מחמת דער ביטערער נויטוענדיקייט פון די אומשטאַנדן. גראַד אַט דאָס באַוואוסטזיין האָט אים שטאַרק געקרענקט, ווייל טיף ביי זיך אין האַרצן האָט ער געמוזט איינזען, אַז איך האָב טאַקע ניט געהאַט קיין אַנדערן אויסוועג.

דאָס לעבן אויף דער שיף איז ניט געווען קיין לייכט לעבן. אַרבעט איז געווען איבערן קאָפּ און פאַר אַן אָנהייבער היפּשלעך שווער, ביז איך האָב געכאַפט דעם ריכטיקן סטרי, וואָס האָט מיר פאַרגרינגערט אויך דעם גרעסטן אַנשטרענג. חוץ דעם פּאַלובע-מאַטראַס, האָבן מיר געהאַט נאָך זיבן מאַטראַסן. פאַר זיי אַלע האָב איך געדאַרפט צוגרייטן די מאַלצייטן. אין דער ערשטער צייט האָט דער פּאַלובע-מאַטראַס מיך אינסטרואירט וואָס און ווי אַזוי איך האָב אַלץ צו טאָן. נאָך אַ פאַר וואָכן האָב איך שוין געמוזט אַליין באַזאָרגן אַלע אַרבעטן אין קיך. די קיך-ווירטשאַפּט האָט געהערט צו דער מאַנשאַפּט, די שיף-געזעלשאַפּט האָט גאַרניט געהאַט צו טאָן מיט דער באַשפּייזונג פון די מאַטראַסן. סוף וואָך, אַז מע האָט אויסגעצאָלט די לוינען, האָט יעדער מאַטראַס געדאַרפט איינצאָלן פיר מאַרק אין דער קיך-קאַסע. מיט דעם גאַנצן באַטרעף האָט מען געדאַרפט דעקן די וואַכנטלעכע הוצאות. ווי אַ שיף-יונג, האָב איך געהאַט צו צאָלן בלויו די העלפט. טאַמער האָט זיך געמאַכט, אַז צום סוף וואָך האָט ניט געסטייעט קיין געלד אין דער קאַסע, האָט מען דעם צוגאַב פאַר-טיילט אויף אַלע צוגלייד.

אַלץ וואָס האָט געהאַט צו טאָן מיט דער קיך, איז געפּאַלן אויף מיינע פּלייצעס, אויך דאָס איינקויפן. אין דער ערשטער צייט איז דער פּאַלובע-מאַטראַס מיטגעגאַנגען מיט מיר און אין יעדער שטאָט מיר אַנגעוויזן די גע-שעפטן, וווּ מע ווערט באַדינט צום בעסטן און ביליקסטן. געוויסע פּראָדוקטן פּלעגט מען איינקויפן נאָר אין באַשטימטע שטעט, וואָס האָבן געהאַט דעם רוף פון ראַיעלע סוורות. אַזוי אַשטייגער, איז דער איינקויף פון ברויט געווען באַשטימט פאַר באַפּאַרד, וורשט און פּלייש פאַר מאַינק, קעלן און דיסעל-דאָרף, צוקער, קאַווע, געווירצן, טיי און אַנדערע קאָלאַניאַלע אַרטיקלען פאַר ראַטערדאַם. כדי איינצוהאַלטן די קונדשאַפּט, פּלעגן די קלענערע קרעמערס געבן דעם שיף-יונג פון צייט צו צייט קליינע געשאַנקען אַדער אַ פאַר גראַשן. די בידנע יאַטן האָבן זיך דערמיט, פאַרשטייט זיך, ניט געוואָרפן.

אַז איך בין געווען פּריי פון אַרבעט אין דער קיך, האָב איך געמוזט צו-לייגן אַ האַנט ביים אויסלאָדן און אויפלאָדן אין די אַפּשטעל-ערטער. ביסלעכ-ווייז בין איך געוואָרן אַריינגעצויגן אין אַפּלע אַנדערע פון די טאַג-טעגלעכע אַרבעטן אויף דער שיף. ליידיק בין איך ניט געזעסן קיינמאַל, און שפּעט אין אַוונט, אַז איך בין ענדלעך אַרויפגעקראַכן אויף מייך באַנק-בעטל אין דער מאַנשאַפּט-קאַיטע, זיינען מיר די אויגן צוגעפּאַלן איידער נאָך איך האָב באַ-וויזן זיך רעכט אויסצושטרעקן. אַבער איך בין געווען יונג און שטאַרק, און האָב זיך אַלץ מער און מער צוגעוויינט צו דער שווערער אַרבעט.

דאָס באַנעמען זיך צו מיר פון די מאַטראַסן איז געווען אַזאַ, אַז איך האָב ניט געהאַט קיין גרונט זיך צו באַקלאַגן. איך האָב געקענט אַ היפּשע צאָל יינגלעך אין יתומים-הויז, וואָס וואַלטן מיט פאַרגעניגן זיך געביטן מיט מיר אין דעם פּרט. די מאַטראַסן זיינען ניט געווען קיין צירלעך-מאַנירלעכע לייט;

אפגעהארטעוועטע פון וועטער און אַרבעט, האָבן זיי ניט געוויסט פון קיין צערעמאָניעס אין זייער פארהאלטן זיך; זייערע רייד זיינען געווען גראַב, אָן באַפּוצונג, ווי זייער פּראָפּעסיע; זייערס אַ וואָרט איז גראַד ניט געווען מיט גאָלד גלייך. אָבער, האָט מען זיי דערקענט אַביסל נענטער, האָט מען געמוזט צוגעבן, אַז אין דער אמתן האָט מען דאָ צו טאָן מיט אַ גוטמוטיקער חברה, וואָס זיינען גרייט צו יעדער צייט אַרויסצוהעלפן אַ צווייטן אין אַ נויט און אַז אין פּלוג זיינען זיי אַ סך, אַ סך בעסער ווי זיי מאַכן דעם אַנשטעל. מע האָט זיך געזידלט און געשאַלטן אויף וואָס די וועלט שטייט, אָבער דערביי איז עס געבליבן. אַזוי צום ביישפּיל, האָבן מיר געהאַט אויף דער שיף צוויי מאַט-ראַסן בריטאַנעס, יונגן ווי די דעמבעס; אויף דעם גאַנצן רהיין האָט מען זיי געקענט ווי בייזע שילינגער און געציטערט פאַר זייער הויך; זיי זיינען שוין ניט איינמאַל אַפּגעקומען באַשטראָפּונגען פאַר עקסצעסן און געשלעגערייען, אָבער גראַד זיי זיינען תמיד געווען אין דער בעסטער שטימונג, מיט זיי האָט מען צום בעסטן געקענט אויסקומען אין טאַג-טעגלעכן אומגאַנג און פון זיי ביידן האָבן איך קיינמאַל קיין קרום וואָרט ניט געהערט. איינמאַל בעת איך האָב געהאַלטן ביים אויפהייבן אַ זייער שווערן זאַק, איז איינער פון זיי צו-געקומען צו מיר און געזאָגט: „אָבער ניי, יונג! דאָס איז פאַר דיר צו שווער. דערצו וועסטו נאָך האָבן צייט, אַז דו וועסט עלטער ווערן.“ ער האָט אַ נעם געטאָן דעם שווערן זאַק אויף זיינע פלייצעס און מיר האָט ער אַנגעוויזן אַראַפּ-צוטראַגן לייכטערע זאַכן.

וואָס סע געהערט גייסטיקע אינטערעסן, זיינען מיינע אַרבעט-קאַמעראַדן געווען אַ פּרימיטיווער שבת. די מערסטע פון זיי האָבן קוים געלייענט אַ ציי-טונג; זאַכן וואָס פּאַסן זיך ניט אַריין אין די ראַמען פון זייערע טאַג-טעגלעכע באַציאונגען, זיינען זיי אַנגעגאַנגען אויפן שפיץ מעסער; אַז איינער האָט שוין יאָ אַמאַל גענומען אַ ביכל אין דער האַנט אַריין, איז עס ווי אַ כלל, געווען עפעס פון דער שונד-ליטעראַטור, וואָס האָט זיך צעבליט אין יענער צייט. אין די גרעסטע האַפנס וווּ די שיף פּלעגט זיך פאַרהאַלטן לענגער ווי געוויינטלעך, פּלעגן תמיד אַרויפקומען אויף דער שיף פּאַקטערעס און אַנבאַטן די איינצל-נע העפּטלעך פון די לאַנג-צעצויגענע רויבער-מעשיות. אַפּטמאַל אַז איך פּלעג אַראַפּגיין אין אַ שטאַט איינצוקויפן פאַר דער קיך, פּלעג איך פאַראיינ-וועגס דאַרפן באַזאָרגן די פאַרזעצונג-העפטן פאַר עמעצן פון מיינע אַרבעט-קאַמעראַדן. מייסטנס זיינען דאָס געווען שמאַנצעס ווי: „דער שוואַרצער איג-נאַץ“, „דער ערמיט ביים שטאַרנבערגער ים“, „מאַרינע מאַרינעלי, דער סטראַ-שאַק פון שפּאַנישן ים“ און נאָך אַזעלכע.

פאַר די זעקס-זיבן חדשים וואָס איך האָב געלעבט אויף דער שיף, איז מיר ניט אויסגעקומען צו הערן אַ מאַטראַס זאָל אַרויסזאָגן זיין מיינונג וועגן עפעס אַ סאַציאַלער פּראָגע, אָדער וועגן אַקטועלע פּאַסירונגען אין עפּנטלעכן לעבן, אַז אַ פאַר פון דער מאַנשאַפט זיינען געווען פריי פון דינסט, זיינען זיי

געוויינטלעך געזעסן אין דער קאָיוטע און געשפּילט קאַרטן אָדער גלאַט אַזוי זיך געפּלודערט וועגן טויזנטערליי זאַכן. אין אַלגעמיין האָבן די שמועסן זיך געדרייט אַרום געשלעגערדיקע, טרינקערדיקע אָדער מענטשער — פּרויען אויף דער מאַטראַסישער בלומען-שפּראַך.

אַלע מיינע אַרבעט-קאַמעראַדן האָבן געגלייבט אין זאַבאַבאַנעס. איך האָב זיך אָנגעהערט פון זיי מיט אַן אַ שיעור אוממעגלעכסטע באַצערעס: דער גרעס-טער אומזין, וואָס מע קען אָננעמען העכסטנס ווי אַ פּערזענלעכע איבערלע-בעניש, האָט ניט אַרויסגערופן דעם מינדסטן אָפּפּרעג. איינער פון די מאַטראַסן, דער לאַנגער אַנטאָן, האָט זיך אויסגעצייכנט גאַר באַזונדערס מיט אַ מין געשפּענצטער-קאַמפלעקס. ווהיין ער האָט זיך ניט אַ קער געטאַן, אומגע-טום, האָט ער גלייך אויסגעפונען עפעס אַ שלעכטן סימן, שדים, ניט-גוטע, וואָס זיינען אייטל גרייט צו פאַרביטערן דאָס לעבן דעם מין מענטש. אָבער ער האָט זיך נישקשהדיק אויסגעקענט אויף אַלע האַקס-פּאַקסן ווי זיך צו שיצן קעגן די פּינצטערע כּחות.

מיט אַט דעם אַנטאַנען האָט מיר איינמאַל פּאַסירט אַ לוסטיקער צווישן-פּאַל. דעס סטאַנציע-אויפּזעער אין אַנדערנאָך האָט געהאַט אַ גרויסן שוואַרצן קאַטער. געוויינטלעך פּלעגן מיר אים טרעפּן זיך וואַרעמען אויף דער זון אויף אַ הויכן סלופּ גלייך ביי דער אויסשטייג-בריק. יעדער מאָל אַז מע האָט פּאַר-וואַרפּן דעם צובינד-שטריק אויף דעם ברעג אין אַנדערנאָך, פּלעגט דער לאַנגער אַנטאָן ניט אַרפּאָנעמען קיין אויג פונעם סלופּ. אַזוי לאַנג ווי דער קאַטער איז זיך געזעסן גאַנץ רואיק פון אויבן, וואָלט אַנטאָן פּאַר קיין שום פּרייז אין דער וועלט ניט געשטעלט זיין פּוס אויף דער בריק. אָפּילו אַז ער זאָל דערפאַר ריזיקירן מיט זיין שטעלע. ווי איך האָב זיך שפּעטער דער-וויסט, האָט ער איינמאַל זיך צעבראַכן אַ האַנט אָדער אַ פּוס ביים אויסלאָדן די שיף אין אַנדערנאָך. פּאַר אַנטאַנען איז עס געווען אויסער יעדן צווייפל, אַז אַזאַ שטיקל אַרבעט האָט אים געקענט אָפּטאַן ניט קיין אַנדערער. ווי נאָר דער קאַטער.

איינמאַל אַז מיר זיינען אָנגעקומען קיין אַנדערנאָך אין אַ פּרימאַרגן און געטראַפּן דעם קאַטער אויף זיין באַשטענדיקן פּלאַץ, האָט אַנטאָן מיר געהייסן אַראַפּטרייבן די ביזעזע חיה פונעם סלופּ. איך האָב עס אים צוליב געטאַן, און דאָס אויסלאָדן און אויפּלאָדן איז צוגעגאַנגען גאַנץ נאַרמאַל. מיט אַ וואָך שפּעטער, אויף דער צוריקרייזע פון ראַטערדאַם, האָבן מיר ביים צוקומען צום ברעג אין אַנדערנאָך אַלץ געטראַפּן דעם קאַטער זיצן געמיטלעך אויפּן סלופּ. אַנטאָן האָט, ווי תּמיד, גלייך געוואַרפּן אַז אויג צום קאַטער. איך האָב אים געוואָלט לייכטער מאַכן דאָס האַרץ און זיך צוגעאיילט מיט מיין פּרווה צו פּאַריאָגן דאָס באַשעפּעניש פון זיין פּלאַץ. נו, האָב איך אָפּגעטאַן דאָס רעכטע שטיקל אַרבעט. אונדזער געשפּענצטער-יעגער איז צו מיר צו מיט אַ ירגון און עס האָט אויף מיר אַ האַגל געטאַן מיט די זאַפּטיקסטע זידל-ווערטער.

איך בין געבליבן געפלעפט. ביז דעמאלט האָב איך פון אים ניט געהערט קיין שלעכט וואָרט. מיין צעטומלעניש איז געווען נאָך גרעסער דערפאַר, וואָס איך האָב ניט אָנגעהויבן צו וויסן מיט וואָס האָב איך זיך אַזוי פאַרשולדיקט. אַז ער האָט שוין געהאַט אויסגעשעפט דעם גאַנצן אַרסענאַל פון זיינע צערטל-ווערטער, האָב איך אים געפרעגט וואָס פאַר אַ פאַרברעכן בין איך באַגאַנגען. „פאַרברעכן?“ האָט ער פונסניי זיך צעברילט. „פאַרוואָס האָסטו פאַרטריבן דעם קאָטער?“ איך האָב אים קלאָר געמאַכט, אַז איך האָב עס געטאָן טאַקע אים צוליב, ווייל מיט אַ וואָך צוריק האָט ער אַליין דאָך מיך געבעטן אַראָפּ-צוטרייבן דעם קאָטער פונעם סלופּ.

„גאָט אין הימל!“ האָט ער זיך אָנגעכאַפט פאַרן קאַפּ. „ביסטו אָבער אַ שטיק בהמה פון גאָטס גענאָד. ווי קען נאָר אַ מענטש זיין אַזוי נאַריש? דע-מאַלט זיינען מיר אָנגעקומען אַהער פאַרמיטאַג, און יעדער אייזל-קאַפּ ווייס עס, אַז פאַרמיטאַג ברענגט אַ שוואַרצער קאָטער אומגליק. אָבער איצט, נאָכ-מיטאַג, ברענגט דער קאָטער גליק.“

אַנטאָן האָט געהאַט אַ צעטל פון דער ברוינשוויגער לאָטעריע. אַ פאַר וואָכן נאָך יענעם צווישנפאַל, איז געווען די ציאָונג און זיין נומער האָט ניט געווינען. „אַט זעסטו“, האָט ער מיר געזאָגט מיט פאַרווירף, „דו זאָלסט ניט געווען אַראָפּטרייבן דעם פאַרדאַמטן קאָטער, וואָלט איך זיכער געווען גע-ווינען.“

מיין ערשטע רייזע קיין ראַטערדאַם איז פאַר מיר געווען אַן איבערלעבע-ניש. אַז מיר זיינען אין אַן אינדערפרי אָפּגעפאַרן פון עמעריך און באלד דע-רויף פאַסירט די האַלענדישע גרענעץ, האָט זיך פאַר מיינע אויגן געעפנט אַ נייע וועלט, וואָס ביז איצט האָב איך זי געקענט נאָר פון די ביכער. האַלאַנד איז אַ קליין פּרעכטיק לאַנד. דאָס גאַנצע לאַנד האָב איך דעמאַלט ניט געהאַט די געלעגנהייט אָנצוקוקן, אָבער אַלץ וואָס ס'איז מיר געקומען פאַר די אויגן האָט געהאַט פאַר מיר אַ באַזונדערן חן. די קליינע זויבערע שטעטלעך מיט זייערע אַלטע קירכן און ראַטהייזער, מיט דעם ווונדערלעכן שפּיל פון די גלעקער; די קליידונג פון די איינוווינער און זייער גיין איבער די גאַסן אין זייערע הילצערנע שיך; די ווינט-מילן אויף יעדן שריט און טריט, — דאָס אַלץ איז געווען אַזוי ניט געוויינטלעך און האָט פאַרכאַפט דאָס אויג. דערביי האָט זיך מיר אויסגעדאַכט עפעס ווי די מענטשן דאַרטן וואַלטן געהאַט מער צייט ווי אין דייטשלאַנד. זייערע זשעסטן אַזוינע לאַנגזאַמע, סטאַטעטשנע, אַפילו מיט אַ געוויסער האַמעטנעקייט, וואָס מע האָט אין מאַינץ ניט געקענט אַנטרעפּן, דאָס אַלץ האָט זיך דאָ פונקט אַריינגעפאַסט אין גאַנצן אַרום און דאָס האָט נאָך מער פאַרטיפּט מיינע איינדרוקן.

די גרעסטע אַטראַקציע איז, פאַרשטייט זיך, געווען פאַר מיר ראַטערדאַם. פאַר מיר איז דאָס געווען די ערשטע גרויסע האַפּן-שטאָט, וואָס ס'איז מיר אויסגעקומען צו זען אין מיין לעבן. אַזעלכע איינדרוקן אַז מע באַקומט זיי

אין דער יוגנט בלייבן זיי, ווי אַ כּלל, אויפן גאַנצן לעבן. נאָך היינט אַפילו, נאָך אַזוי פיל יאָרן, שטייען מיר פאַר די אויגן איינצלע בילדער, גלייך איך וואָלט זיי האָבן געזען ערשט נעכטן. דער פאַרביקער הויז פונעם המון, די דאָקן, די צאָלרייכע גרויסע שיפן פון אַלע מעגלעכע לענדער, דער ווונדער-לעכער ווירואַר פון פרעמדע לשונות, די מענטשן פון פאַרשיידענע ראַסעס און נאַציעס און נאָך און נאָך, — דאָס אַלץ האָט געמאַכט אויף מיר אַ גוואַל-דיקן איינדרוק.

צו יענער צייט זיינען נאָך געווען אַ סך זעגלשיפן. מיר דאַכט זיך היינט, אַז אין ראַטערדאַמער האַפן זיינען זיי געווען מער ווי דאַמפּערס. דער וואָלד פון מאַסטן האָט מיך דעמאָלט גאַר צערודערט. עס האָט אין מיר זיך אויפֿ-געוועקט פונסניי די לוסט צו אַוואַנטורעס. איך האָב דערפילט אין זיך דעם אימפּולס צו אומבאַקאַנטע ווייטן און טויזנטערליי זאַכן, וואָס מיין פאַרבענקטע פאַנטאַזיע האָט פאַר מיר געשילדערט. איך זאָל דעמאָלט געווען האָבן די גע-לעגנהייט צו באַקומען אַ פּלאַץ ווי אַ שיף-יונג אויף איינער פון די שיפן, וואָס גייען אַפּ קיין מזרח-אינדיע, וואָלט איך גאַנץ באַשטימט ניט געווען בייגע-שטאַנען דעם נסיון. די יוגנט — דאָס איז עפעס אַ גאַנץ באַזונדערע בריאה. אַזוי באַלד ווי זי דערפילט אין זיך דעם אימפּולס צו אַ ווייטער, לאַקנדיקער, אומבאַקאַנטער וועלט, איז זי ניט אין שטאַנד נאָכצוטראַכטן און זיך צו באַקלערן. דריי טעג זיינען מיר געשטאַנען אין ראַטערדאַם אויפן אַנקער. דערנאָך האָט די שיף לאַנגזאַם זיך געגליטשט אין דער ריכטונג צו דער היים צו. אַז מיר האָבן דערגרייכט די גרענעץ, האָבן דייטשע צאָל-באַאַמטע גרינטלעך אַדורכגענישטערט די שיף. ס'איז געווען אַן אַפענער סוד: אַלע מאַטראַסן האָבן צוביסלעך צוגעהאַנדלט מיט טאַבאַק, געווירצן, קאַווע און טיי. ס'איז געווען ריזיקאַליש. איז מען געכאַפט געוואָרן מיט שמוגל, האָט מען געהאַט צו זינגען און צו זאָגן. אַבער דאָס האָט כמעט ניט געקענט פאַסירן. אויף אַ שיף זיינען פאַראַן אַן אַ שיעור באַהעלטערלעך, וואָס בלייבן פאַרהוילן אויך פאַר דעם סאַמע פיפּיקסטן צאָל-באַאַמטן, סיידן עמיצער זאָל אויסגעבן, אַבער אויך דאָס איז געווען כמעט ווי אויסגעשלאָסן. די שיפער-לייט האַלטן זיך שטאַל און אייזן איינער פאַרן צווייטן. אַ דעמאָסקירטער מסור באַקומט געוויינטלעך אַ גאַנץ מיאוסן אַפּשניט. מערסטנטיילס ווערט פאַר אַזאַ פאַרשוין אַפּגעשניטן דער וועג אויף תמיד אַנצוקומען אַרבעטן אויף אַ שיף.

מיט דער צייט האָב איך זיך אַלץ מער און מער צוגעוויינט צו מיין פּראַ-פעסיע. די לענגערע געניטונג האָט אויסגעאַרבעט אין מיר אַ געוויסע זיכער-קייט, וואָס איך האָב אין אָנהייב ניט געהאַט. די אַרבעט איז מיר געוואָרן לייכטער. דערצו איז דאָס לעבן אויף דער שיף געווען פריי, ניט געבונדן. איך האָב אָנגעהויבן פאַרזען זאַכן, וואָס אין דער ערשטער צייט איז מיר שווער געווען זיי צו פאַרטראַגן. יעדער צווייטע אַדער דריטע וואָך האָב איך געהאַט די געלעגנהייט צו פאַרברענגען אַ פאַר טעג מיט מיינע קרובים. דאָס איז

געווען מיין גרעסט פאָרגעניגן, ווייל דאָס איז געווען די איינציקע צייט, ווען איך האָב זיך געקענט אָפגעבן מיט זאַכן וואָס זיינען מיר געווען צום האַרצן. אויף דער שיף איז עס מיר געווען אוממעגלעך אויסצוניצן מיין פרייע צייט אַזוי ווי איך וואָלט עס געוואָלט טאָן. איך פלעג אָפילו יאָ מיטנעמען מיט זיך אַ בוך פון מיין אָנקלס ביכער, עס פלעגן אָבער אַוועק וואַכן, ביז איך בין געקומען דערצו צו דערלייענען אַ בוך ביזן סוף; ס'איז ניט געווען מעגלעך אויף דער שיף זיך צו פאַרטיפן אין אַ בוך, זיך איינקלערן און נאַכטראַכטן. דער טאָג איז מיר אַוועק מיט אַרבעט, און אין אָונט, אַז איך האָב שוין יאָ געהאַט אַ פאַר פרייע שעה, איז ניט מעגלעך געווען צו געפינען אַ פלאַץ וווּ מען זאָל קענען זיך אָפגעבן מיט לייענען און שטודירן. די קאָרטע פאַר דער מאַנשאַפט איז געווען ענג און שטיקנדיק, איבער דעם טיש האָט געברענט אַ נאַפּט-לאַמפּ, וואָס האָט געגעבן אַ גאַנץ קאַרגע באַלייכטונג, דערצו זיינען דאָ שטענדיק געזעסן אַ פאַר מאַטראַסן ביי זייער קאַרטן-שפּיל; האָב איך שוין יאָ דערטאַפט פאַר זיך אַ שטיקל ווינקל, איז דאָרטן די באַלייכטונג געווען אַזוי נישטיק, אַז כאַטש זיך די אויגן אַרויסצונעמען. דאָס האָט מיר פאַרשאַפט אַ סך ערגערנישן. די איינציקע צייט ווען איך האָב געקענט לייענען אַביסל אויף דער שיף, איז געווען אַ זונטיק נאַכמיטאָג אין מיינע פרייע פאַר שעה. אָבער אויך דאָס האָט זיך ניט תמיד איינגעגעבן.

אַזוי זיינען פאַרגאַנגען ביי אַ זעקס חדשים, ווען מיין לעבן האָט גאָר פּלוצים אָנגענומען אַ נייע ווענדונג. איינמאָל, אויף דער צוריקרייזע פון ראַ-טערדאָם, אַז איך בין געקומען אויף אַ פאַר טעג קיין מאַינץ, ווי געוויינטלעך, האָט דער זיידע מיר דערציילט, אַז ער האָט באַקומען פון יתומים-הויז אַ בריוו מיט דער אויפפאַדערונג גלייך צו קומען אַהין. דאָרטן האָט אים הער פּאַטער געגעבן צו וויסן, אַז אַזוי באַלד ווי איך וועל נאָר קומען קיין מאַינץ, מוז איך זיך גלייך מעלדן אין יתומים-הויז, ווייל די פאַרוואַלטונג קען ניט געבן איר צושטימונג צו דער פּראָפּעסיע, וואָס איך האָב מיר אויסגעקליבן. אַז דער זיידע האָט אים געפרעגט, פאַר וואָס זיי האָבן זיך ערשט איצט דערמאַנט אין מיין געבייך, האָט הער פּאַטער אים דערקלערט, אַז ער פון זיין זייט, איז פון אַנהייב אָן געווען קעגן מיין האַנדלען אויף אייגענעם באַראַט, אָבער דער באַשלוס פון דער פאַרוואַלטונג איז אים אָנגעקומען ערשט מיט אַ פאַר טעג פּריער.

פאַרשטייט זיך, אַז איך האָב אָפילו ניט אָנגעהויבן קלערן וועגן דעם אויספאַלגן דעם פאַרוואַלטערס אויפפאַדערונג. איך בין אַוועק צום שטייער-מאַן אַנדרעס און אים איבערגעגעבן וועגן דער פּאַסירונג. דער אַלטער איז געוואָרן אויסער זיך און געזידלט מיט די לעצטע נעמען די פאַרשאַלטענע פּען-רייבערס. אויף מיין פּראַגע, צי עס וואָלט ניט געווען גלייכער איך זאָל אַליין אַריבערגיין צום פאַרוואַלטער און אים קלאָר מאַכן פאַר וואָס איך האָב מיר אויסגעקליבן מיין פּראָפּעסיע, האָט דער אַלטער שטייערמאַן גאָרניט גע-

וואלט אפילו הערן וועגן דעם; ער האט מיך גערעטן איך זאל אַ מאַך טאָן מיט דער האַנט אויף דער גאַנצער געשיכטע און מיר גיין מיט מיין וועג. דאָס איז געווען פאַר מיר פונקט ווי ער וואַלט אַרויסגערעדט פון מיין האַרצן אַרויס. דער געדאַנק צו מוזן צוריקגיין אין יתומים-הויז, האַט אַנגעוואַרפן אויף מיר אַ גרויל. דאָס לעבן אויף דער שיף האַט מיך טאַקע באַרייכערט מיט אַ סך אַנטוישונגען, איך האָב אָבער פאַרט געהאַט די מעגלעכקייט מיר אַליין צו פאַרדינען מיין ברויט און פון קיינעם ניט זיין אָפהענגיק. דאָס אַליין איז געווען פאַר מיר דאָס גרעסטע געווינס. איך האָב דערפאַר געפאַלגט די עצה פון דעם אַלטן אַנדרעס און בין רואיק צוריקגעגאַנגען אויף דער שיף, אָן דעם איך זאל האָבן געזען דעם פאַרוואַלטער פונעם יתומים-הויז.

מיט פערצן טעג שפעטער, אַז מיר זיינען אַנגעקומען קיין מאַינץ, איז אַרויפגעקומען אויף דער שיף אַ שוצמאַן, וואָס האַט געהאַט דעם אויפטראַג מיך צו ברענגען צוריק אין יתומים-הויז. איך בין אַוועק צום קאַפיטאַן און אים אויפגעקלערט אין וואָס עס האַנדלט זיך. ער האַט מיך אויסגעהערט מיט אַויפריכטיקן מיטגעפיל, אָבער אין מיין פאַל האַט ער גאַרניט געקענט טאָן פאַר מיר. ער האַט זיך נאָר אויסגערופן צו האַלטן פריי מיין שטעלע ביז דער צווייטער צוריקרייזע, איך זאל ווידער האָבן מיין אַרבעט. אויב אַלץ וועט אויס-פאַלן פאַר מיר צום בעסטן.

מיט אַ שווער האַרץ האָב איך איינגעפאַקט מיין ביסל אַרעמקייט אין דער אַלטער וואַלזע, זיך טרויעריק צעזעגנט מיט מיינע ביזאציטיקע קאַמעראַדן, וואָס האָבן געפרוּווט דאָס מעגלעכסטע מיך צו טרייסטן, און זיך געלאָזט אין וועג אַריין איינינעם מיט מיין באַגלייטער. שוין דאָס צווייטע מאָל ווי איך האָב געמוזט מאַכן דעם וועג צוריק אין יתומים-הויז, באַוואַכט פון אַ פאַ-ליציאַנט.

נייע לערן-שטעלעס

אז מיר זיינען אריינגעקומען אין ביראָ, האָבן מיר געטראָפֿן דעם הער פֿאַטער זיצן ווי געוויינטלעך, ביי זיין שרייב־טיש. פֿאַר די זיבן-אַכט חדשים פֿון מיין אַוועקזיין האָט ער זיך אַזוי איבערגעביטן, אַז איך האָב אים כמעט ניט דערקענט. זיין גאַנצע געשטאַלט איז געוואָרן איינגעשרומפֿן; זיין פנים איז געווען בלאַס ווי קאַלף; זיינע טיף-איינגעזונקענע אויגן האָבן אַנגעוואוירן יעדן גלאַנץ. די שווערע קראַנקייט וואָס האָט אים פֿאַרצערט זינט יאָרן. האָט פֿראַגרעסירט אויף אַ שוידערלעכן אופֿן.

אַז דער שוּצמאַן איז אַוועק, האָט דער פֿאַרוואַלטער מיר געהייסן צוקומען צום טיש. זיין שטימע איז געווען פֿאַרטויבט, כאַרכלענדיק. איך האָב געפילט אַז דאָס רעדן קומט אים ניט אָן לייכט. איך האָב דערוואַרט צו הערן פֿון אים האַפטיקע פֿאַרוורפֿן, און האָב מיר געהאַט פֿאַרגענומען אים ניט צו פֿאַרשווייגן גאַרניט. אָבער אין אַנבליק פֿונעם הילפֿלאַזן, שווער-קראַנקן מענטשן, וואָס שטייט שוין מיט איין פֿוס אין קבר, איז מיין גאַנצע דרייסטקייט מיט אַמאָל ניט געוואָרן. הער פֿאַטער האָט מיר ניט געלייענט קיין לעקציע. ער האָט זיך כמעט ווי אַנטשולדיקט ביים אויסלייגן פֿאַר מיר די מאַטיוון, וואָס האָבן אים געבראַכט דערצו ער זאָל מיך אַרויספֿאַדערן צוריק אין יתומים-הויז. זיין פליכט-געפיל, האָט ער געזאָגט, האָט אים ניט צוגעלאָזט קיין אַנדערן אויסוועג. עס האָט מיר אַ שניט געטאָן ביים האַרצן. איך האָב געפרוווט אים קלאַר מאַכן, אַז אין מיין לאַגע וואַלט פֿאַר מיר געווען דאָס בעסטע איך זאָל ווייטער אַנגיין מיט מיין אַרבעט אויף דער שיף און איך האָב אים איבערגעגעבן ווי דער קאַפיטאַן האָט זיך אַליין אויסגערופֿן מיך ווידער אויפֿצונעמען אויף מיין שטעלע. מיט אַ מאַטער שטימע האָט ער מיר דערויף געענטפֿערט, אַז נאָך דער אַנטשיידונג פֿון דער פֿאַרוואַלטונג, דאַרף איך מיר איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל אַרויסשלאָגן די שיף פֿונעם קאַפֿ.

„די שיף איז ניט קיין פֿלאַץ פֿאַר דיר“, האָט ער געזאָגט. היינט באַגרייפֿ-סטו עס ניט, אָבער עס וועט קומען אַ צייט ווען דו וועסט מיר זיין דאַנקבאַר פֿאַר מיין זאַרגן איצט דערפֿאַר, אַז דו זאָלסט האָבן אַ בעסערע צוקונפֿט. אַ

בכבודיקע מלאכה וועט פאר דיר זיין דאס בעסטע. אלע ינגלעך דא באגרייפן עס. דו ביסט געווען דער איינציקער, וואס האט זיך אקעגנגעשטעלט דער נאר-מע און געוואלט גיין מיט דיין אייגענעם וועג. איך ווייס אז דו ביסט נישט קיין שלעכטער מענטש, אבער דיין ווילדקייט מאכט דיך פארשטאקט. דאס איז דיין זינד פאר גאט. אין דעם הויז הערשן פעסטע פרינציפן, זייער ווערטי-קייט האט דערווייזן דאס לעבן אליין. איעדערער זאל האנדלען ווי דו, וואלט דער גאנצער איינגעשטעלטער רעזשים זיך צעפאלן אויף שטיקלעך. מיר פער-זענלעך קען עס אלערלעצט זיין גלייכגילטיק וואס סע וועט פון דיר ווערן שפעטער. אבער ווי דער פארשטייער פון אט דעם הויז, האב איך די פליכט צו זארגן פאר דיין גליק. דאס בין איך שולדיק דיינע פארשטארבענע עלטערן. עס וואלט געווען א לייכטיגיקייט צו שטעלן אין קאן דיין גאנצע צוקונפט. עס האט נאך קיינמאל נישט געפירט צום גוטן, אויב דאס איז וויל זיין קלוגער ווי די הון. איך האב אין אויג נאר דיין טובה. דו האסט צייט עטלעכע טעג זיך צו באקלערן, וואס פאר א פראפעסיע דו זאלסט דיר אויסקלייבן. דאס איבעריקע הענגט אפ פון דיר."

דערמיט איז דער שמועס געווען געענדיקט. אונטער אנדערע אומשטענדן וואלט איך באשטאנען אויף מיינעם, איך זאל אפילו ריזיקירן מיט א נייעם צוזאמענשטויס. אבער קעגנאיבער אזא קראנקן מענטשן, וואלט די מינדסטע העזה פון מיין זייט געווען צו שלעכט-הארציק. און אפילו אז ער זאל מיר געווען געבן די געלעגנהייט זיך אויסצוטענהן מיט אים, וואלט עס סיי-ווי נישט געפירט צו גארנישט. דער פארוואלטער איז געווען א מענטש פון דער אלטער שול. אין זיין ענגער ספערע האט ער זיך באטראכט פאר דער השגחה אליין, וואס האלט אין זיינע הענט דאס גליק אדער אומגליק פון יונגע מענטשן קינדער. ביי אזא אייגנשטעל זיינען נישט שייך קיין שום ארגומענטן. היינט האב איך נישט דעם מינדסטן ספק, אז הער פאטער איז באמת גע-ווען ערלעך אין זיינע כוונות. נישט מער וואס זיין אידייע פיקס, אז מע קען ארויפצווינגען אויף א מענטשן זיין גליק, האט אים געמאכט טויב און בלינד פאר יעדער אנדערן באנעם. דעמאלט האב איך אויף יעדן פאל געזען די זאכן אין א גאנץ אנדערן ליכט.

א פאר טעג שפעטער האט דער פארוואלטער מיך געפרעגט, צי איך האב שוין אפגעפאסט ביי זיך וועגן א באשטימטער פראפעסיע. איך האב אים גע-ענטפערט, אז בוכבינדעריי איז די איינציקע פראפעסיע, וואס צו איר פיל איך אין זיך א נייגונג, ווייל אבער אט די פראפעסיע איז פאר מיר אפגעשלאסן, וועט זיין דאס בעסטע אז ער אליין זאל אויסקלייבן פאר מיר א מלאכה אויף אייגענעם באראט. מיין ענטפער איז אים קענטיק נישט געווען צום הארצן. ער האט א וויילע געשוויגן, און קורץ א זאג געטאן אז וויבאלד אזוי, וועט ער אליין מוזן אנטשיידן דעם אויסקלייב. עס זיינען אוועק נאך עטלעכע טעג, ביז מע האט מיך אין א פארמיטאג

גערופן אין ביראָ. קעגנאיבער דעם פאָרוואַלטער איז געזעסן אַ קליין מענטשל מיט אַ ריזיקן פליך און קאַלטענעוואַטער באַרד. הער פאַטער האָט מיר אים פאַרגעשטעלט ווי מיין קומענדיקן לערן-מייסטער און דערביי באַמערקט, אַז אַנדערע זינגלעך זיינען שוין געווען ביי אים אין דער לערע און געווען זייער צופרידן מיט זייער שטעלע.

דער מייסטער האָט געהאַט אַ קליינע שומאַכעריי אין קאַסטאהאַם, אַ שטעטל ניט ווייט פון מאַינץ. דערהערט אַז איך גיי ווערן אַ שוסטער, איז דאָס האַרץ מיר פאַרלאַפן מיט בלוט. גראַד צו אַט דער מלאכה האָב איך ניט געהאַט דעם מינדסטן חשק. איך האָב שוין כמעט חרטה געהאַט, וואָס איך האָב בעסער אַליין ניט אויסגעקליבן פאַר זיך עפעס אַן אַנדער מלאכה. ס'איז שוין אָבער געווען צו שפעט. איך האָב דורכגעלאָזט די געלעגנהייט, און האָב איצט גע-מוזט שווייגן.

נאָך דעם זעלביקן טאָג האָט מיין נייער לערן-מייסטער מיך מיטגענומען אויף מיין קומענדיקן אַרבעט-פלאַץ. ער האָט געוואוינט אין אַ קליין נידעריק הייזל, נאָענט צום ברעג פונעם מאַין. זיין קונדשאַפט איז באַשטאַנען כמעט אויסשליסלעך פון פליטן-טרייבערס און שיפס-לייט. די ווערקשטוב איז גע-ווען אַן ענגע פאַרדומפטע קאַמער, ווהיין קיין שטראַל פון דער זון האָט קיינ-מאַל ניט געהאַט קיין צוטריט. די גאַנצע הייזקע איז געווען אין אַ שמאַל געסל, וווּ אַ וואַגן האָט קוים געקענט אַדורכפאַרן.

דער מייסטער איז געווען אַ מטופל מיט זעקס קינדער און אַ קראַנקער שוואַכלעכער פרוי, וואָס האָט געליטן פון כראַנישע רעמאַטעס. געשלאָפן בין איך אין בודעם-קאַמער און געמוזט טיילן מיין בעט מיט איינעם פון די זין. אין דער קאַמער איז געשטאַנען נאָך אַ בעט פאַר צוויי אַנדערע קינדער פון דער פאַמיליע.

די אַרבעט איז ניט געווען אַזוי שווער ווי אויף דער שיף, ס'איז אָבער ניט געווען אַזאַ זאָך ווי אַ באַשטימטע אַרבעט-צייט. מיר האָבן געאַרבעט צוועלף, דרייצן און ניט זעלטן פערצן שעה אַ טאָג, אַפילו זונטיק האָט מען געאַרבעט דעם גאַנצן פאַרמיטאַג, אַזוי אַז ס'איז מיר געבליבן בלויז אַ פאַר געציילטע פרייע שעה צו גיין אין שטאַט אַריין זיך זען מיט מייע קרובים. דער מייסטער איז ניט געווען קיין שלעכטער מענטש, אָבער אַ פאַרשוין מיט שטימונגען, דערצו האָט ער געהאַט געוואוינהייטן, וואָס זיינען גראַד ניט געווען איבעריק אַנגענעם. ס'איז אַפילו ניט געווען זיין שולד; ער אַליין איז אויך געווען אַ קרענקלעכער מענטש, און זיצן מיט אים אין איין צימער איז גאַנץ באַשטימט ניט געווען קיין פאַרגעניגן. די קליינע נידעריקע ווערקשטוב איז פשוט געווען אַזוי פאַרפעסטעט, אַז מע האָט קוים געקענט אַטעמען. איך האָב זיך געפילט אומגליקלעך צום שטאַרבן און אַלץ אין מיר האָט שרעקלעך געבענקט נאָך דער מאַטיילדע; דאַרטן איז צום ווינציקסטן געווען אַן אַפבייט אין דער אַרבעט, פרישע לופט און פרייע באַוועגונג.

נאך דריי וואכן האב איך עס מער ניט געקענט אויסהאלטן. אז איך בין איינמאל געקומען אין יתומים-הויז צו בייטן מיין וועש, האב איך געזאגט דעם פארוואלטער, אז ס'איז מיר אוממעגלעך לענגער צו פארבלייבן אויף מיין פלאץ. איך האב אים אפגעשילדערט מיין לאגע מיט אזעלכע קרעפטליכע ווער-טער, אז ער האט אליין געמוזט איינזען ווי אומגעלעגן עס וואלט געווען מיך צורעדן צו פארבלייבן דארט לענגער. איבעריק צופרידן מיט מיין באקלאגן זיך, איז ער ניט געווען; קיין פארוורפן האט ער מיר אבער ניט געמאכט. ער האט מיר בלויז געזאגט, אז ער וועט מיר געבן א נייע געלעגנהייט. קורץ דע-רויף בין איך אנגעקומען אין דער לערע צו א בלעכער. דער מייסטער איז אליין געווען א וויכאוואניק פונעם יתומים-הויז. ער איז געווען א יונגערמאן נאך דער חתונה, וואס האט זיך אקערשט געמאכט זעלבשטענדיק.

מיין שטעלע איז געווען א סך א בעסערע ווי די, וואס איך האב פארלאזט. דער מייסטער און זיין יונגע פרוי זיינען געווען פריינדלעכע מענטשן. דאס עסן איז געווען גוט און גענוג און איך האב געגעסן מיט דער פאמיליע אינ-איינעם. געארבעט האט מען עלף שעה א טאג. נאך דעם נאכט-עסן האב איך געקענט יעדן אונט אויסגיין ביז עלף אזייגער. זונטיק און איז א פייערטאג בין איך געווען באפרייט פון יעדער ארבעט און געקענט אויסניצן מיין צייט ווי עס האט זיך מיר נאך געוואלט. איך האב פארבראכט די אונטן מערסטנס ביים פנטער, אדער מיט מיינע חברים. איך האב א סך געלייענט און וואלט זיך גע-ווען ווי עס איז ניט איינגעלעבט אין מיין נייער לאגע, איך זאל נאך געווען קענען ארויפצויינגען אויף זיך כאטשבי דעם מינדסטן אינטערעס פאר אט דער מלאכה. קעגן מיין אייגענעם ווילן איז עס מיר אבער פשוט געווען אוממעגלעך זיך אריינצוטאן אין דער ארבעט מיטן גאנצן הארצן. איך האב מיר ניט איין מאָל געמאכט די שארפטע פארוורפן, עס האט אבער ניט געהאלפן. עפעס ווי א פארהוילענער כוח אין מיר וואלט מיר געשטערט צו טאן מיין ארבעט ווי עס באדארף צו זיין.

דער מייסטער איז געווען אן אנהייבער. ער איז דערפאר געווען אנגעוויזן בלויז אויף א קליינער קונדשאפט, אזוי אז די ארבעט האט ווירקלעך ניט גע-קענט געבן קיין שום באפרידיקונג. פארריכטן טעפ, פארלייטן אלטע רערן, אדער שניידן דעם גאנצן טאג דרייעקן פאר גלעזערס, אזעלכע ארבעטן האבן מיך בשום אופן ניט געקענט אריינציען אין דער מלאכה. דער מייסטער האט אפט געשאקלט מיטן קאפ, מיר פארגעווארפן מיין גלייכגילטיקייט. איך פלעג זיך א נעם טאן ארבעטן מיטן בעסטן ווילן, מיינע געדאנקען האבן אבער תמיד געשוועבט ערגעץ אין ווייטע ווייטן. ס'איז ניט געגאנגען. איך האב גאר גיך איינגעזען, אז פאר בלעכעריי פעלט מיר דער מינדסטער גוסט. נאך איידער מיין פראַבע-חודש איז געווען געענדיקט, האט דער מייסטער מיך צוריקגע-שיקט אין יתומים-הויז, ווייל ער האט איינגעזען אז יעדער ווייטערדיקער פרוו וועט זיין אומזיסטיקע מי.

דער פארוואלטער האָט מיר געמאַכט די ביטערסטע פאָרוורפן פאַר מיין פאָרהאַלטן זיך און מיך געסטראַשעט מיט אַלץ אין דער וועלט, אויב איך וועל זיך אויף ווייטער ניט נעמען אין די הענט אַריין. עס פאַסירט זעלטן אַז אַ יונגל פון יתומים הויז זאָל זיך איבערוואַרפן פון איין פראַפעסיע אויף אַ צווייטער. אויב עס טרעפט זיך יאָ אַזאַ זאַך, מוזן זיין דעצו וואַגיקע באַגרינדונגען. אין מיין פאַל איז עס געווען גאַר אַנדערש. וועגן די אייגנטלעכע סיבות פון מיין אומסטאַבילקייט האָט דער פאָרוואלטער איבערהויפט ניט געהאַט קיין פאַר-שטענדעניש. איך אליין האָב עס דעמאַלט ניט געוויסט אויף קלאַר. איך האָב זיך געפילט ווי אויסגעפאַטשט און געפאַלן ביי זיך, אַן דעם איך זאָל עס וויסן אויף קלאַר פאַרוואַס. אַט דער אינעווייניקסטער רייס האָט מיר פאַרשאַפט אַ סך שווערע שעהן. די גרעסטע מערהייט פון מיינע קאַמעראַדן אין יתומים-הויז זיינען ניט געווען צופרידן מיט זייערע לערן-שטעלעס. פאַר אַ סך איז די לערן-צייט געווען אַן אמתער גיהנום. אָבער זיי האָבן אויסגעהאַלטן, ווייל זיי האָבן ניט געהאַט קיין אַנדער ברירה. פאַרוואַס זשע קען איך ניט טאָן דאָס זעלביקע? אַט דער געדאַנק האָט מיך ניט געלאָזט רוען. איך בין געווען אין אַ צושטאַנד וואָס לאָזט זיך שווער באַשרייבן.

נאָך דער ריי נאָך בין איך שפּעטער אַנגעקומען אויף דער לערע צו אַ שניידער, אַ באַנדער, אַ רימער און אַ בערשטן-מאַכער, אָבער לענגער ווי צוויי וואַכן, האָב איך זיך ניט געהאַלטן אויף קיין פּלאַץ. יעדער מאָל אַז איך האָב געביטן מיין שטעלע, האָב איך זיך געפילט שרעקלעך אומגליקלעך. נאָר אזוי באלד ווי איך בין געווען אויף אַ פּלאַץ עטלעכע טעג, האָב איך שוין געוויסט אויף קלאַר ביי זיך, אַז איך קען דאָרטן ניט פאַרבלייבן. ניט נאָר דער הער פּאַטער האָט מיט מיר פאַרלוירן זיין געדולד, אויך מיינע קרובים האָבן ניט געוויסט וואָס זיי זאָלן טראַכטן וועגן מיר און מיר אַריינגעזאָגט אין דער זיי-בעטער ריפּ. נאָר דער אָנקל האָט מיר קיין שלעכט וואָרט ניט געזאָגט, איך האָב עס אָבער געקענט מערקן וויפיל עגמת-נפש ער האָט פון מיר.

אין איינעם אַ טאָג האָט הער פּאַטער מיך אָפּגעגעבן אין דער לערע צו אַ סטאַליער אין אַ קליין שטעטל מיטן נאָמען ווינקעל אין רהיין-לאַנד, אַ שטעטל וואָס האָט געהאַט אַ שם מיט זיינע גוטע וויינען. דער מייסטער איז געווען אַן עלטערער מענטש. הויך סטאַלעריי האָט ער אויך זיך אָפּגעגעבן מיט באַ-אַרבעטן אַ שטיק פעלד, ווי ס'איז אין יענער צייט געוויינטלעך צוגעגאַנגען ביי בעלי-מלאכות אין קליינע שטעטלעך. ער האָט באַשעפטיקט אַ געזעל, און איז אליין געשטאַנען דעם גאַנצן טאָג ביי דער הובל-באַנק, אויב ער האָט ניט געהאַט עפעס אַנדערש צו טאָן. קיין באַשטימטע אַרבעט-צייט איז דאָרטן אי-בערהויפט ניט געווען. מע האָט געאַרבעט פון האַלב זעקס אינדערפרי, ביז דער מייסטער האָט שפּעט אין אַוונט געגעבן אַ צייכן אויפצוהערן; מע האָט אפילו ניט געהאַט קיין מיטאַג-שעה; אזוי באלד ווי דער מייסטער האָט פאַר-

שלונגען דעם לעצטן ביסן, איז ער גלייך צוריקגעגאנגען צו דער ארבעט, דער געזעלן און איך זיינען אים נאכגעגאנגען.

אז איך בין דאס ערשטע מאל אריינגעקומען אין ווערקשטאט, איז אין דער מיט פונעם שטיבל געשטאנען אן אפלאקירטער טויטן-קאסטן, וואס דער געזעלן און איך האבן נאך דעם זעלביקן טאג אפגעטראגן צום באשטימונגס-ארט, דערביי האב איך אים געמוזט העלפן ביים אריינלייגן דעם טויטן אין קאסטן אריין. דאס האט דעמאלט געהערט צו די ארבעטן פונעם סטאליער.

דער געזעלן איז געווען א יונגערמאן פון א דריי-פיר-און-צוואנציק יאר. א הויכער אויסגעמאגערטער פארשוין מיט אן איינגעפאלענעם ברוסט-קאסטן, ער האט געשטאמט פון זאקסן און זינט עטלעכע יאר געארבעט אין ווינקעל. ער האט די גאנצע צייט צוגעהוסט, אויך ביינאכט, איך האב געהאט דעם איינ-דרוק אז ער איז שווינדזוכטיק. אט דער געדאנק איז מיר גראד ניט געווען באזונדערס אנגענעם, ווייל מיר זיינען געשלאפן אין איין בעט. פון ערשטן מאמענט אן האט ער ביי מיר ארויסגערופן א ווידערווילן, כאטש איך האב עס מיר ניט געקענט דערקלערן פארוואס. זיין גאנץ אויסזען איז מיר געווען דערווידעריק, און זיין הויכע קריינדדיקע שטימע האט ווינציק-וואס בייגע-טראגן דערצו צו מילדערן דעם שווערן איינדרוק, וואס ער האט געמאכט אויף מיר. דעם מייסטער האט ער תמיד ארויסגעוויזן אן אפשטויסנדיקע דינסט-גרייטקייט און אויך מיט מיר איז ער אומגעגאנגען מיט א מין זיסלעכער פריינדלעכקייט, וואס האט ביי מיר ארויסגערופן אן עקל. אז ער האט מיר געוויזן ווי אזוי איינצושטעלן דעם הובל, אדער ווי צו פירן מיט דער זעג, האט ער דערביי תמיד געמאכט א פאר וויציקע באמערקונגען, מיר א גלעט געטאן איבערן קאפ, אדער מיר געבן א פעטשל איבערן געזעס.

אין די ערשטע פאר וואכן איז אליץ צוגעגאנגען גוט. פארן איינשלאפן האט מיין קוריאזער בעט-קאמערעד געהאט די געווינהייט צו דערציילן א פאר קיצלדיקע געשיכטעס. געזען אז זיינע מעשיות נעמען מיך ניט, פלעגט ער עפעס שטיל אריינשמוכן אין זיך אריין און זיך אויסדרייען צו מיר מיטן רוקן. אויף דער שיף איז מיר ניט איין מאל אויסגעקומען צו הערן זאפטיקע געמיינע רייד. אז איינער פון די מאטראסן האט אויסגעלייגט מיט אלע קליפערלעך זיינע עראטישע איבערלעבונגען, האט מען געקענט הערן פון אים וועגן זאכן, וואס מע הערט ניט אויף טריט און שריט. אבער די מעשיות פון די מאטראסן האבן תמיד זיך געדרייט ארום ווייבער. מיין שלאף-קאמערעד האט ארויסגע-וויזן אן אויסגעשפראכענעם געשמאק פאר דעם מענלעכן געשלעכט. אין אזעלכע זאכן האב איך דעמאלט געהאט גאנץ קנאפע ידיעות, און עס האט מיר גאר-ניט געקענט איינפאלן, אז אט דער סוביעקט זאל האבן עפעס פארטראכט קעגן מיר.

איין נאכט האב איך זיך פלוצים אויפגעכאפט פון שלאף און דערזען אז מיין מיטשלעפער האט זיך צוגערוקט הארט צו מיר און קריכט ארום מיט דער

האַנט איבער מיין קערפער. איך האָב זיך געטאַן אַ וואַרף, גלייך ווי אַ שפּין וואַלט מיר אַרומגעלאָפּן איבערן פּנים, און אים געפרעגט וואָס ס'איז מיט אים דער מער? ער האָט זיך צעשמוכעט מיט זיין ספּעציפּישן האַלדער-האַלדער און מיט אַ הייזער־קער שטימע מיר דערציילט, אַז סע האָט זיך אים געהלומט ווי ער ליגט אין בעט מיט אַ מיידל, אָבער אַזאַ פּיינער יונג ווי איך וואַלט אים געווען ליבערשט. אַז ער האָט פּונסניי געמאַכט אַ פּרוּוו זיך צורוקן צו מיר, האָב איך אים געגעבן אַ קרעפּטיקן שטויס אין די זייטן און אים געסטראַשעט, אַז איך גיי אויפוועקן דעם מייסטער. ער האָט זיך גלייך אָפּגערוקט פּון מיר און ניט געזאָגט קיין וואַרט.

זינט יענער נאַכט האָט זיך צווישן אונדז איינגעשטעלט אַ געשפּאַנטע האַלטונג. ער אליין האָט מיך ווייטער באַהאַנדלט מיט דער זעלביקער העפלעכ-קייט, גלייך צווישן אונדז זאָל גאַרניט געווען פּאַסירן. אָבער ביי מיר האָט יענער עפּיזאָד איבערגעלאָזט אַ טיפּן עקל צו אים, עס פּלעגן מיך באַשלאָגן אַנגסטן יעדער מאָל, אַז איך האָב זיך געמוזט לייגן מיט אים אין איין בעט. ניט וואָס איך זאָל געווען מורא האָבן פּאַר אים. איך בין געווען אַ קרעפּטיקער יונג, און בין געווען ביי זיך זיכער, אַז ער וועט מיר גאַרניט קענען טאָן קעגן מיין ווילן. אָבער עס האָט מיך פּשוט געעקלט פּון אַט דעם פּאַרשוין, כאַטש איך האָב עס מיר אָפּילו ניט געקענט פּאַרשטעלן אויף קלאָר, וואָס אייגנטלעך פּאַרלאַנגט ער פּון מיר.

אַזוי זיינען ווידער אוועק עטלעכע וואַכן אַן שום אינצידענטן. איך האָב אָפּילו געהאַט דעם איינדרוק, אַז מיט זיין פּריינדלעכקייט איבער דער מאַס, זוכט ער מיך צו מאַכן פּאַרגעסן יענעם פּיינלעכן צווישנפּאַל. איינמאָל אין אַ זונטיק, ס'איז דעמאָלט גראָד אויסגעפּאַלן אין שטעטל עפעס אַן אַרטיקער קירכלעכער פּיערטאַג, איז דער געזעלן אויסגעאַנגען, און איז אַהיימגעקומען ערשט שפּעט אין דער נאַכט. איך בין געשלאָפּן אַזוי שטאַרק אַז איך האָב אים אָפּילו ניט געהערט אַריינקומען. פּלוצים האָב איך דערפּילט ווי עמעצער טרייסלט מיך האַסטיק פּאַר די אַקסלען. אַז איך האָב זיך ענדלעך אויפגעוועקט, האָט ער אַ ריס געטאַן פּון מיר די קאַלדרע, און איך האָב דערזען ווי ער שטייט פּאַרן בעט גאַנץ נאַקעט. זיין פּנים איז געווען מאַדנע פּאַרצערט, ווי ביי אַ באַזעסענעם. אַז ער האָט אָנגעהויבן רעדן, האָב איך דערזען אַז ער איז באַטרונקען. ער האָט געמאַכט אַ שמוציקן זשעסט און מיך אויפגעפּאַדערט איך זאָל אַ גלעט טאָן זיין קערפער.

אין איין סעקונדע בין איך געווען אויף די פּיס, און זיך אַ לאַז געטאַן צו דער טיר רופן דעם מייסטער. אָבער נאָך איידער איך האָב באַוווּן אַנצורירן די קליאַמקע, האָט ער געכאַפט די שווערע בלעכענע קאַן, וואָס איז געשטאַנען צו דער האַנט, און מיטן גאַנצן כּוח געהאַקט מיט איר איבער מיין נאַק. בלייך-שנעל האָב איך זיך אומגעדרייט און אים אָנגעכאַפט פּאַר די זייטן. ער האָט פּאַרלוירן דאָס גלייכגעוויכט און זיך אויסגעצויגן אין דער גאַנצער לענג אויפן

באָרן. אַז איך האָב געעפנט די טיר, האָב איך געהערט דעם מייסטער שוין גיין אויף די טרעפּ, דער גערודער אין אונדזער צימער האָט אים אויפגעוועקט פון שלאָף. דערזען ווי דאָס בלוט רינגט מיר איבערן פנים און אַקסלען, איז ער דערציטערט געוואָרן פאַר שרעק. ער האָט מיך גלייך גענומען אין קיך אַרײַן, מיר אָפּגעוואָשן די ווונד און פאַרבונדן מיט אַ טאַשנטוך. דערנאָך האָט ער אויפגעריסן פונעם שלאָף דעם ראַזירער פון קעגנאיבער דער גאַס, וואָס האָט מיר אָפּראַזירט די האָר אויף דעם אַרט פון דער ווונד און מיר פאַר- באַנדאַזשירט דעם קאַפּ. צו מיין גליק איז די ווונד געווען נאָר אַ טיפער שפּאַלט אין דער הויט. דער צעווילדעוועטער געזעלן זאָל מיר געווען דערלאַנגען מיטן שאַרפן אייזערנעם רינג אַרום דער קאַן, וואָלט ער זיכער מיר געווען צעבראַכן דעם שייַדל.

אַז דער מייסטער האָט זיך אַביסל באַרואיקט, איז ער געגאַנגען פרעגן באַשייד דעם געזעלן. יענער איז שוין געלעגן אין בעט און זיך ניט גערירט. איך האָב דעם מייסטער געמוזט דערציילן וועגן אַלץ וואָס סע האָט פאַסירט. ער האָט זיך עס בשום אופן ניט געקענט פאַרשטעלן. דער געזעלן, האָט ער געזאָגט, האָט אים קיינמאַל ניט געגעבן דעם מינדסטן גרונט זיך אויף אים צו באַקלאַגן. די איינציקע דערקלערונג פאַרן מייסטער איז געווען, אַז דער יונג- גער וויין איז שולדיק אין דער גאַנצער געשיכטע.

איך האָב דערקלערט דעם מייסטער, אַז נאָך אַלץ דעם וואָס ס'איז פאַר- געקומען, איז מיר אוממעגלעך לענגער צו פאַרבלייבן ביי אים. מיט זיין גאַנצער באַרעדעוודיקייט, האָט ער געפרוּווט מיך אָפּצורעדן פון מיין באַשלוס. איך האָב פון גאַרניט געוואָלט הערן. ס'איז מיר פשוט געווען אומדערטרעג- לעך צולאָזן דעם געדאַנק זיך צו טרעפן מיט יענעם מענטשן אַפילו נאָר איין און איינציק מאַל. אַז דער מייסטער האָט איינגעזען, אַז ער וועט ביי מיר גאַר- ניט פועלן, האָט ער מיר געגעבן דאָס נייטיקע רייזע-געלט, און איך בין מיט דער ערשטער שיף צוריקגעפאַרן קיין מאַינץ.

צוערשט האָב איך געטראַכט גיין צום אַנקל אויף זיין אַרבעט-פלאַץ, אָבער איך האָב זיך באַרעכנט אַז דאָס בעסטע וועט זיין, איך זאָל גיין גלייך אין יתומים-הויז און איבערבען דעם פאַרוואַלטער וועגן אַלץ, וואָס סע האָט מיט מיר פאַסירט. געקומען אַהין, האָב איך זיך דערוווסט אַז שוין זינט עטלעכע וואָכן ווי הער פאַטער איז ניט אין שטאַנד צו פאַרלאָזן דאָס בעט. עס האָט געדויערט עטלעכע שעה ביז איך האָב אים געקענט זען. מיין פּלוצימדיק קור- מען און פאַר אַלעמען מיין פאַרבאַנדאַזשירטער קאַפּ, האָבן קענטיק געמאַכט אויף אים אַן איינדרוק. איך האָב אים דערציילט גענוי וועגן אַלץ, וואָס ס'איז מיט מיר פאַרגעקומען אין ווינקעל. איך האָב געקענט מערקן ווי מיין שילדע- רונג האָט אים טיף באַרירט. נאָך אַ לענגערער פּוּזע, האָט ער מיך געשרעגט, צי איך בין גרייט איבערצוזחורן יעדער וואַרט פאַר אַ טריבונאַל אונטער אַ

שבועה. איך האָב געענטפערט מיט „יאָ“. אויב אַזוי, האָט ער געזאָגט, מוז מען אַזאַ פאַרדאַרבענעם מענטשן אַנקלאַגן אין געריכט.

אונדזער שמועס איז דערמיט געווען געענדיקט. אַז איך האָב שוין גע- האַלטן ביים פאַרלאָזן דאָס צימער, האָט דער פאַרוואַלטער מיך געפרעגט, צי בין איך שוין געווען ביי מיינע קרובים. איך האָב אים געענטפערט, אַז פון דער שיף בין איך געגאַנגען גלייך אין יתומים-הויז.

„דאָס איז געווען זייער קלוג פון דיין זייט“, האָט ער געזאָגט. „איך קען דיר, פאַרשטייט זיך, ניט פאַרווערן צו דערציילן דייןע קרובים וועגן דעם, וואָס סע האָט זיך מיט דיר געטראָפן. וועגן דעם טראַכט איך גאַרניט. צום ווינציקסטן דאַרף עס געטאָן ווערן אַזוי, אַז סע זאָל ניט שאַדטן דעם גוטן נאַמען פון אַט דעם הויז. מענטשן זיינען תמיד גרייט אַרויסצוטראַגן אַ פאַרטיקן אור- טייל, אין צוואַמענהאַנג מיט אַן עפנטלעכן אַנשטאַלט, ווייל מענטשן האָבן ניט די מינדסטע אַנונג וואָס פאַר אַ פאַראַנטוואַרטלעכקייטן עס ליגן אויף אונדז. ניט תמיד איז עס מעגלעך פאַראויסצוזען זאַכן, וואָס נאָר גאָט אַליין ווייס זיי. עס טוט מיר לייד, וואָס דאָס האָט געמוזט טרעפן גראַד דיר. אָבער איך וועל זאָרגן דערפאַר, אַז יענער אוממענטש זאָל באַקומען זיין שטראַף.“

קורץ דערויף איז מיר אַנגעוויזן געוואָרן אַ נייע לערן-שטעלע אין דער ביי-שטאָט. איך בין געווען צופרידן וואָס איך וועל ניט פאַרוואַרפן ווערן פונ- סניי אויף דער פּראָווינץ. אין שטאָט האָב איך צום ווינציקסטנס געהאַט די גע- לעגנהייט זיך צו זען מיט מיינע קרובים און פריינד.

וועגן דער פאַסירונג אין ווינקעל האָב איך מער גאַרניט געהערט. באַלד נאָכדעם ווי איך האָב געקראַגן מיין נייע שטעלע, איז אין יתומים-הויז פאַרגע- קומען אַ גאַנצע איבערקערעניש. דער פאַרוואַלטער איז אינגאַנצן געוואָרן איינ- געבראַכן. ער איז שטעטס געווען אַ קרענקלעכער מענטש. ער האָט געליטן פון אַן אינעווייניקסטער קראַנקייט און פלעגט האָבן שווערע אַנפאַלן; ער פלעגט אָבער ווידער קומען צו זיך. דאָס מאַל האָט עס אויסגעזען, אַז ס'איז מיט אים געענדיקט. אַפנים אַז טאַקע דערפאַר איז מיין איבערלעבעניש אין ווינקעל געבליבן אַן רעזולטאַטן. דעם שווער-קראַנקן מענטשן האָבן פשוט שוין פאַרפעלט די כוחות אַנצוהייבן מיט אַ געריכט-פּראָצעס. אַז סע האָט זיך אַזוי געמאַכט, איז עס אפשר גאָר געווען גלייכער. וואָס פאַר אַ געווינס וואַלט עס שוין געווען אויב יענער נעבעכדיקער פאַרשוין זאָל געווען באַקומען זיין פאַרדינטע שטראַף.

ווי דעם פאַרוואַלטערס שטעל-פאַרטרעטער, איז אין יתומים-הויז אַנגע- קומען דער לערער שראָט. דאָס איז געווען אַ קאַלטער גולן, וואָס האָט ניט אַרויסגעלאָזט דאָס שטעקעלע פון די הענט. בלויז זיין אויסזען האָט אויסגע- געבן דעם גאַנצן אוממענטשן. זיין קורצער אייבער-קערפער מיט דער שמאַ- לער ברוסט, האָט זיך באַוועגט אויף צוויי דינע קאַמישע פיס; אַז מע האָט אים געזען אַרומגיין איבערן הויף ווי אויף שטאַלצן, האָט זיך געקענט אויסדאַכטן,

אַז אַט-אַט וועט ער אַ פּראָל טאַן אויף די קניס; זיין שמאַל פנים איז געווען ווי אויסגעשניטן מיט אַ מעסער; זיין הויכער שטערן און די אַרויסגעשטאַרצטע קינבאַקן, האָבן געמאַכט זיין אויסזען נאָך מער פּריקרע; אין זיינע קליינע גרויע אויגן, איז ניט געווען קיין שפור פון מענטשלעכער וואַרעמקייט, און אויף זיינע דינע בלאַסע ליפּן, האָט זיך קיינמאַל ניט באַוויזן קיין שמייכל.

דאָס ווייכלעכע שטעקעלע אין שאַרטס האַנט האָט זעלטן גערוט. צום מערסטן האָבן עס באַקומען צו פּילן די קלענערע קינדער. דער שטעקעלע-טרעגער האָט ניט געקענט פאַרטראַגן דעם מינדסטן גערויש. אַפּילו אין די פּרייע שעהן אויפן הויף, האָבן די קינדער געדאַרפט בלייבן שטאַק שטיל. זיין געשטאַלט האָט געאַטעמט מיט שטייפער שטרענגקייט. פון זיין מויל איז קיינ-מאַל ניט אַרויס קיין גלייך וואַרט. אַז ער האָט שוין גאַרניט געהאַט וואָס צו טאַדלען, איז זיין רעדן מיט די קינדער אויך געווען אוממענטשלעך. ער האָט געכאַפט דעם אַנבליק ווי ער וואַלט איינגעשלונגען אַ שטיק אייז, וואָס ער קען ניט פאַרדייען.

איינמאַל בין איך געגאַנגען פון מיין נייער אַרבעט-שטעלע אין יתומים-הויז צו באַקומען פּריש וועש. אויפן וועג האָב איך זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ וויילע און זיך צוגעקוקט ווי אַרבעטער פאַריכטן דעם אַספּאַלט פון דער שטראַז. אַן עפעס דערביי צו טראַכטן, האָב איך אויפגעהויבן אַ שטיקל אַס-פאַלט און עס געקנעטן מיט די פינגער. אין יתומים-הויז האָט מיך געזען דער קליינער פּראַנץ זעלינגער און איז גלייך צו צו מיר. דאָס איז געווען אַ ליב יינגעלע פון אַ יאָר אַכט-ניין. דער קליינער האָט זיך צו מיר צוגעקלעפט, ווייל איך פלעג אים שטענדיק ברענגען פון דרויסן עפעס אַ קלייניקייט. דאָס בידנע קינד איז אייניגעם מיט זיין עלטערן ברודער געווען אין הויז זינט קליינער-הייט. ער האָט ניט געהאַט קיין שום קרובים, וואָס זאָלן אים עפעס ברענגען פון צייט צו צייט, און מיינע קליינע געשענקען זיינען דערפאַר געווען ביי אים טאַפּלט אַנגעלייגט.

אַז דער קליינער פּראַנץ האָט דערזען דאָס שטיק אַספּאַלט אין מיינע הענט, האָט ער מיך געבעטן איך זאָל אים אָפּברעכן דערפון אַ טייל. איך האָב אים געגעבן דאָס גאַנצע שטיקל ער זאָל זיך שפּילן דערמיט. באַלד דערויף האָט דער גלאַק גערופן צו דער אַרבעט-שעה, און פּראַנץ איז מיט אַלע קינדער גע-גאַנגען אין גרויסן זאַל. איך און נאָך עטלעכע יינגלעך, וואָס זיינען שוין געווען אין דער לערע, זיינען געבליבן זיצן אין הויף אויף אַ באַנק און געוואַרט ביז מע וועט אונדז אַרויסגעבן די זאַכן.

אַ וויילע שפעטער האָט פונעם זאַל זיך דערטראַגן אַ יאַמערלעך געשריי. מע האָט דייטלעך געקענט הערן דאָס פאַכן פון אַ שטעקן. דאָס האָט מען אַזוי געהאַקט איבער דעם קליינעם פּראַנץ. שראַט האָט אים געפאַקט ווי ער שפּילט זיך מיטן שטיקל אַספּאַלט און אַן רחמנות צעהרגעט דאָס אומשולדיקע קינד. דערנאָך האָט ער געוואַלט וויסן פון וואַנען עס קומט צו אים דאָס שפּילכל.

דער קליינער האָט צוערשט ניט געוואָלט ענטפערן, אָבער נאָך עטלעכע נייע זעץ פון שראַטס שטעקעלע, האָט ער אויסגעגעבן מיין נאָמען. גלייך דערויף האָט זיך געעפנט די טיר פונעם אַרבעט-זאָל. אין הויף האָט זיך באַוויזן שראַט מיטן שטעקעלע אין דער האַנט. מיט אַן אַנגעצונדן פנים פאַר צאַרן האָט ער געשפאַנט גלייך אויף אונדז און אַן אַ וואַרט צו זאָגן, האָט ער מיר דערלאַנגט אַ כּמאַל איבערן אַקסל. איך בין געווען אַזוי איבערראַשט, אַז איך האָב קוים גע-וויסט, וואָס סע האָט מיר פאַסירט. אין יתומים-הויז האָט מען פּריער גאַר ווינציק געשלאָגן. עס האָט אָבער קיינמאַל ניט פאַסירט מע זאָל שלאָגן אַ יינגל וואָס איז שוין אין דער לערע, וואָס מע באַטראַכט אים אין אַ געוויסער מאָס שוין פאַר אַ דערוואַקסענעם.

אַז דער אויסוואַרף האָט געמאַכט אַ באַוועגונג מיר צו דערלאַנגען אַ נייעם זעץ, בין איך מיטאַמאַל אויפגעשפרונגען און אים דערלאַנגט אַ שטויס אין דער ברוסט, אַז ער האָט זיך גלייך אויסגעצויגן אויפן באַדן אין זיין גאַנצער לענג. ער האָט זיך פאַמעלעכן אויפגעהויבן, אָבער מער ניט געמאַכט קיין פרוווי זיך צו זאָטשעפען מיט מיר; זיין פנים איז געווען פאַרצערט און ביים אָפּטרעטן פון אונדז האָט ער אויסגעצישעט: „וואַרט, יינגעלע, דאָס וועט דיר אָפּגעצאָלט ווערן!“ באַלד דערויף האָט מען אונדז אַרויסגעגעבן די זאַכן און איינינעם מיט די אַנדערע יינגלעך האָב איך פאַרלאָזט דאָס יתומים-הויז. חברה האָבן זיך געהאַלטן ביי די זייטן פאַר געלעכטער. פאַרשטייט זיך, אַז אין הויז האָט מען ניט אויפגעהערט צו רעדן וועגן צווישנפאַל. די פּרייד פון די יינגלעך האָט ניט געהאַט קיין גרענעצן. ס'איז צווישן זיי ניט געווען קיין איינער, וואָס זאָל ניט טראָגן אין האַרצן אַ שנאה אויף שראַטן.

איך האָב דערוואַרט אַז ער וועט עפעס מאַנעוורירן קעגן מיר, אָבער עס האָט גאַרניט פאַסירט. צום ווייניקסטן ניט אַזוי, אַז איך זאָל עס קענען באַ-מערקן. ערשט שפעטער בין איך געוואוירע געוואָרן, וואָס פאַר אַ געפערלעכן פלאַן שראַט האָט אויסגעאַרבעט קעגן מיר. עס זאָל זיך אים געווען איינגעבן דורכצוועצן זיין רישעותדיקע מאַניפאַרגיע, וואָלט פון מיין יונג לעבן געוואָרן אַ תל אויף יאָרן און אפשר אפילו אויף שטענדיק. אַט ווי אַלץ איז צוגעאַנגען; איך האָב געביטן מיינע לערן-שטעלעס אַ זיבן אָדער אַכט מאָל, און בין געווען פאַררעכנט ביים פאַרוואַלטער פאַר אַ שוואַרצער שאַף, וואָס ער ווייסט ניט וואָס ער זאָל מיט מיר אָנהייבן צו טאָן. די לעצטע לערן-שטעלע, וואָס דער פאַרוואַלטער האָט מיר פאַרשאַפט, איז געווען ביי אַ סטאַליער פון בוי-אַרבעטן. ס'איז דאָ געווען נאָך ערגער ווי ביים מייסטער אין ווינקלער. גע-אַרבעט האָט מען צוועלף שעה אַ טאָג, אָבער נאָך דער אַרבעט האָב איך נאָך געמוזט אַ שעה אָדער צוויי אַרויסהעלפן דער מייסטערין אין דער שטוב-אַר-בעט, אַזוי אַז איך האָב ניט געהאַט קיין פּרייע מינוט, מע האָט מיר ראַבירט אפילו דעם זונטיקדיקן פאַרמיטאַג.

איך בין געווען אַ געזונטער יונג און האָב געהאַט אַ געבענטשטן אָפעטיט;

ביי דער שווערער אַרבעט וואָס איך האָב געטאָן, איז מיין אָפּעטיט אוודאי געווען גאַנץ נאַטירלעך. אָבער די מייסטערין איז געווען אַן אַלטע קאַרגע פּרוי, זי האָט מיר צוגעטיילט יעדן ביסן און מיד געהאַלטן אויף אַ נערונג־רעזושם, וואָס איז מיר גאַרניט וואוילבאַקומען. דאָס איז איר אַנגעקומען נאָך לייכטער דערפאַר, וואָס געגעסן האָב איך ניט ביים טיש מיט אַלע, נאָר אין קיך. פּאַק־טיש האָב איך די גאַנצע וואָך צוגעהונגערט. נאָר זונטיק אָז איך בין געווען ביי מיינע קרובים, האָב איך זיך אַנגעזעסן צו דער זעט. די אַלטע קליפה האָט מיר פאַרביטערט דאָס לעבן אויך מיט אַנדערע פירעכצן. זי האָט תמיד נאָר גע־וואַרטשעט און תמיד מיר געהאַט וואָס אויסצוזעצן.

פאַר מיינע קרובים האָב איך זיך ניט געוואָלט באַקלאַגן אויף מיינע צרות. דאָס אָפטע בייטן מיינע לערן־שטעלעס האָט זיי שוין אַזוי אויך פאַרשאַפט גאַר ווינציק נחת. חוצדעם בין איך ניט געווען קיין אויסנעם. דעם גרעסטן טייל לערן־ינגלעך פון יתומים־הויז איז עס ניט געגאַנגען בעסער ווי מיר. נאָר געציילטע פון זיי זיינען געווען צופרידן מיט זייערע שטעלעס. אויפקלערן דער־וואַקסענע אַזעלכע זאכן, וואָלט איבערהויפט געווען אַן אַרויסגעוואַרפענע מי. דעם פעטער וואָלט איך זיך יאָ געקענט אַנפאַרטרויען. ער וואָלט מיר יאָ פאַר־שטאַנען, אָבער גראַד אים האָב איך ניט געוואָלט נאָך שווערער מאַכן דאָס האַרץ.

אַזוי זיינען אַוועק צוויי חדשים, ביז אַ פּאַסירונג האָט דערפירט צו אַ נייעם קראַך. אין מייסטערס הויז האָט געוואוינט אַ לייטענאַנט, וואָס האָט גע־האַט אַ סאָלדאַט צו זיין פּרוואַטן דינסט. נאָך זיין אַרבעט־טאַג פלעגט דער סאָלדאַט מוזן צוריקגיין אין קאַזאַרמע, ווייל אין הויז איז פאַר אים ניט געווען קיין פּלאַץ צום שלאָפן. איך האָב געהאַט אַ פיטשינקע צימערל איבער דעם טויער־בויגן. ס'איז געווען ווינטער־צייט און אין צימערל איז געווען שרעקלעך קאַלט. אָבער איך בין געווען צופרידן, וואָס איך האָב כאַטש אַ שטיקל אַרט וווּ איך קען אין אַוונט אַביסל לייענען. קיין סך צייט פאַר לייענען איז מיר טאַקע ניט פאַרבליבן, אָבער עפעס־וואָס האָב איך פאַרט אַריינגעכאַפט. דאָס לייענען איז געוואָרן פאַר מיר אַ לעבנס־באַדערפעניש.

איינמאָל אָז איך בין אין דער מיטאַג־שעה ארויפגעגאַנגען אין מיין קאַ־מער, האָב איך דאָרטן געטראָפן דעם לייטענאַנט דינער־סאָלדאַט ביי זיין אַרבעט. מיין בעט איז געווען פאַרלייגט מיט אונזפאַרמען און אויף דעם טיש איז געשטאַנען אַ העלם. האַנעס, דער סאָלדאַט, האָט מיר געזאָגט אָז די מייס־טערין האָט אים דערלויבט צו באַניצן מיין צימער. אַנגענעם איז עס מיר ניט געווען, אָבער שליסלעך, האָט עס מיר דאָך גאַרניט געקענט שאַדטן, וואָס דער סאָלדאַט קומט אַרויף אין מיין צימער אין דער צייט פון מיין אַוועקזיין. דערביי איז עס אָבער ניט געבליבן. דער סאָלדאַט האָט מיט דער צייט אַנגע־הויבן בלייבן ביי מיר ביז שפעט אין דער נאַכט אַריין. אָפט פלעגט ער אַרויפ־ברענגען אַ פאַר פריינד; זיי פלעגן שפילן אין קאָרטן און טרינקען שנאַפּס.

וועגן לייענען האָב איך שוין אַפילו ניט געקענט טראַכטן. מע האָט מיך באַ-
רויבט אויך פון מיין נאַכט־רו. די געזעלשאַפט פלעגט אַוועקגיין ערשט אַרום
האַלבער נאַכט און איבערלאָזן מיין שלאָף־אַרט אַזוי פול מיטן רויך פון זייערע
פייקעס, אַז מע האָט ניט געקענט זען די האַנט פאַר די אויגן. דאָס פענצטער
איז געווען אַזוי צוגעפּרוירן, אַז מע האָט עס ניט געקענט עפענען.

וואָס האָב איך געקענט טאָן? איך האָב זיך געפילט טיף אומגליקלעך. דעם
מייסטערס זון, אַ פריינדלעכער מענטש, האָט געאַרבעט מיט אונדז אינניעם.
איך האָב אים דערציילט וועגן מיינע צרות. ער איז געוואָרן אויסער זיך און ער
האָט איבערגערעדט מיט זיין פאַטער. פון דעמאָלט אָן האָט דער סאַלדאַט אַנ-
געהויבן אַוועקגיין ניין אַזיגער. ער האָט עס געטאָן ניט גערן און געמאַכט דער-
ביי אַלערליי שטעכיקע באַמערקונגען וועגן די צעפיעשטשעטע שטאַטישע קי-
נער. מע וואָלט זיי אַלע געדאַרפט אַוועקשיקן אין דאָרף אַריין, דאַרטן וואָלט
מען ביי זיי אַרויסגעטריבן די פליגן פון דער נאַז. ער האָט אָנגעהויבן העצן
קעגן מיר די מייסטערין און איך האָב דורך אים געהאַט אַ סך פאַראומערטע
שעהן. ביסלעכווייז האָט זיך פונסניי איינגעשטעלט דער אַלטער שטייגער. מיין
לאַגע איז געוואָרן אַלץ מער און מער נישט אויסצוהאַלטן. ניט געקוקט דערויף,
האָב איך מיר געשוואוירן אויסצוהאַלטן, וואָס סע זאָל אויך ניט געשען. אַזוי
איז עס מיר באַשערט און איך מוז זיך דערמיט אָפּפאַרטן.

איינמאָל מאַכט צו מיר האַנעס: „הער נאָר, דיין בעט איז גענוג ברייט
פאַר צוויי. אַז איך זאָל דאָ שלאָפן, וואָלט איך ניט געדאַרפט צוריקגיין אין
דער קאַזאַרמע און וואָלט אַזוי אַרום געווינען אַ סך צייט.“ איך האָב דערפילט
ווי דער שלאָק וואָלט מיך געטראָפן, און אים געזאָגט, ער זאָל זיך דאָס אַרויס-
שלאָגן פונעם קאַפּ. „ניין?“ האָט ער איבערגעפרעגט, „נו וועל איך איבער-
שמועסן מיט דער מייסטערין“.

נאָך דעם זעלביקן אַוונט האָט די אַלטע מיר צו וויסן געגעבן, אַז האַנעס
וועט שלאָפן מיט מיר. דערביי האָט זי מיר אַריינגעזאָגט אַ פאַר שטעכווערט-
לעך וועגן מיין אומפריינדלעכקייט. זי דענקט, האָט זי געזאָגט, אַז איך דאַרף
זיין דאַנקבאַר וואָס סע גייט מיר גוט. איך האָב זיך מער ניט געקענט באַהערשן
און איר געזאָגט גאַנץ קלאַר, אַז אונטער קיין שום אומשטאַנדן וועל איך ניט
טיילן מיין בעט מיט האַנעסן. איך בין אַוועק צום מייסטער און אים אויסגע-
לייגט אין וואָס עס גייט מיר. דער מייסטער איז געווען אַ שלעכטער
מענטש, אָבער ביי זיך אינדערהיים האָט ער קיין שום דעה ניט געהאַט און איז
געווען אינגאַנצן אונטער זיין פרויס פאַנטאַפּל. אין ווערקשטאַט האָט זיך צו
מיר דערטראָגן אַ צאַנקעריי צווישן מאַן און ווייב. געענדיקט האָט זיך עס
דערמיט, וואָס ס'איז געבליבן ווי די אַלטע האָט עס געוואָלט.

אין אַוונט אין קיך, אַז איך בין געזעסן ביי מיין נאַכט־עסן, האָט די אַלטע
מכשפה ניט אויפגעהערט צו בורטשען וועגן די „שלעפּערישע יתומים־ינגלעך“

און מיר אָנגעזאָגט די בשורה, אַז פון דער צווייטער וואָך אָן, וועט האַנעס שלאָפן מיט מיר. איך האָב איר געענטפערט, אַז דאָס וועט קיינמאָל ניט זיין. אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, ביז זי האָט אַריינגערופן איר מאַן און אים געזאָגט מיט רוגזע אַז איך האָב זי שווער באַליידיקט. דער סוף איז געווען, אַז איך האָב געמוזט איינפאַקן מיינע זאַכן און מע האָט מיך צוריקגעשיקט אין יתומים-הויז. דאָס האָט פאַסירט צו דער צייט ווען שראָט האָט איבערגענומען די פונק-ציעס פונעם קראַנקן פאַרוואַלטער. נו, בין איך געווען פונסניי אין גרויען הויז, און אַלע מיינע פלענער פאַר דער צוקונפט זיינען ניט געוואָרן. וואָס זאָל איצט זיין? איך האָב שוין אומזיסט צעטרענצלט מער ווי אַ יאָר און האָב געוויסט, אַז מיינע קרובים וועלן זיין אויף מיר זייער אויפגעבראַכט. וועגן דעם וואָס איך האָב געמוזט דורכמאַכן, האָבן זיי ניט געהאַט די מינדסטע פאַרשטעלונג. איך האָב זיך געפילט שרעקלעך אַליין. צי איז טאַקע ניטאָ קיין אויסוועג פון אַט דער געמיינער לאַגע? איך האָב מיר אַליין געמאַכט די ביטערסטע פאַרווורפן פאַר מיינ אומסטאַבילקייט; איך האָב ניט געקענט פאַרשטיין פאַרוואָס קען איך ניט טאָן דאָס זעלביקע וואָס סע טוען אַלע יינגלעך אין הויז. אַזוי זיינען אַוועק עטלעכע טעג. איך האָב דערוואָרט, אַז דער פאַרוואַל-טער וועט מיך לאָזן רופן צו זיין קראַנקן-בעט און מיר מאַכן אַן אויסרייד. אָבער קיינער האָט זיך וועגן מיר ניט געקיימערט. און ווירקלעך, הער פאַטער איז געווען צו ערנסט קראַנק, עס זאָלן אים נאָך ליגן אין זינען די געשעפטן פונעם הויז.

איינמאָל ווען איך בין געזעסן אין הויף, האָט פלוצים זיך צעעפנט דער טויער און אויף דער שוועל האָט זיך באַוויזן אַ קאַטוילישער גלח, הינטער אים איז נאַכגעאַנגען אַ מעסנער; ביידע זיינען געווען אין פולער טראַכט און שווייגנדיק האָבן זיי זיך געלאָזט גיין אין דער ריכטונג פונעם פאַרוואַלטערס וואוינונג. נו, האָב איך געוויסט, אַז ער האַלט ביים סוף. ער איז געשטאַרבן נאָך דעם זעלביקן אַוונט. אין צוויי טעג אַרום האָבן מיר אים באַגלייט צו זיין לעצטן רופלאַך.

דעם פאַרוואַלטערס טויט האָט אָנגעוואָרפן אַ מרה-שהורה און אַ שרעק אויפן גאַנצן הויז. אַלע האָבן זיך געשראַקן טאַמער ווערט שראָט זיין נאַכפאַל-גער. מיך אַליין האָבן באַשלאָגן אַנגסטן ביים געדאַנק וועגן אַזאַ מעגלעכקייט. אַזוי איז אַוועק אַ וואָך צייט, ביז איינמאָל אין דער מיטאַג-שעה, האָט זיך אין הויז באַוויזן דער קאַפלאַן, מיט אים איז מיטגעקומען אַן אומבאַקאַנטער מאַן, און ביידע זיינען אַוועק גלייך אין אַרבעט-צימער. נאָך דעם מיטאַג-עסן האָט מען אונדו פאַרזאַמלט אויפן הויף, און דער קאַפלאַן האָט פאַר אונדו פאַרגע-שטעלט זיין באַגלייטער ווי דעם נייעם פאַרוואַלטער פונעם הויז. ביי אַלעמען איז ווי אַ שטיין אַראָפּ פונעם האַרצן, און דער נייער פאַרוואַלטער האָט דערזען אַרום זיך בלויז פריינדלעכע פנימער. אויפן צווייטן טאָג האָט שראָט פאַרלאָזט דאָס יתומים-הויז.

עטלעכע טעג שפעטער האָט מען מיך גערופן אין ביוראָ צום פּאַרוואַל-טער. ער איז ניט געווען אליין. דער קאפּלאַן איז אויך דאָ געוועסן און ער האָט מיך באַגריסט פּריינדלעך. דער פּאַרוואַלטער האָט מיך אָפּגעמאַסטן מיט אַ פּאַר-שערישן בליק, און געזאָגט מיט אַ דורכדרינגלעכער שטימע:

„הער, רודאָלף, איך האָב דיר צו זאָגן אַ פּאַר זייער ערנסטע ווערטער און איך האָף, אַז עס וועט ניט זיין אומזיסט. שוין אַכט מאָל ווי דו האָסט געביטן דייע לערן-שטעלעס. איין גאַט ווייס וואָס דו וועסט נאָך אָפּטאָן אין דער צו-קונפט. צי באַגרייפסטו עס ניט אליין, אַז אזוי קען עס ווייטער ניט גיין? דייע עלטערן זיינען טויט; אַז דו וועסט אַמאָל פּאַרלאָזן אָט דאָס הויז, וועסטו זיין אַנגעוויזן אינגאַנצן אויף זיך אליין. וואָס וועסטו טאָן אָן אַ פּראָפעסיע? ס'איז דאָך אין דיין אינטערעס דו זאָלסט זיך אויסלערנען אָן אַנשטענדיקע מלאכה, צו זיין באַוואָפנט פּאַר דיין שפעטערדיק לעבן. אויב דו וועסט זיך ניט נעמען אין די הענט אַריין, וועל איך זיין געצווונגען צו אַ שריט, וואָס איך וואָלט אים געוואָלט פּאַרמיידן אונטער אַלע אומשטאַנדן. הער לערער שראָט האָט שוין צו-געשטעלט אַ ראַפּאָרט וועגן דעם, אַז מע זאָל דיך אַריבערפירן אין אַ דערצי-אונגס-אַנשטאַלט. אויף דעם ראַפּאָרט פעלט בלויז די אונטערשריפט פּון מיין פּאַרגייער, און מע וואָלט דיך פּאַרשיקט אויף אַן אַרט, וואָס פּון דאָרטן וואָלט פּאַר דיר קיין אַנטרינונג ניט געווען.“

ער האָט געמאַכט אַ קורצע פּויע און מיך געפרעגט פּאַרוואָס האָב איך פּאַרלאָזט מיין לעצטע שטעלע. איך האָב אים דערציילט גענוי ווי עס איז צו-געגאַנגען, און האָב געקענט באַמערקן אַז מיין שילדערונג האָט אים טיף אויפ-גערודערט. „איך קען ניט פּאַרשטיין פּאַרוואָס דער מייסטער האָט זיך ניט אַקעגנגעשטעלט אַזעלכע קאַנדיציעס“, האָט ער אַ זאָג געטאָן צום קאפּלאַן, וואָס האָט שווייגנדיק נאָר געהויבן מיט די אַקסלען.

דער פּאַרוואַלטער האָט זיך ווידער געווענדט צו מיר און מיך געפרעגט, וואָס זאָל מיט מיר זיין אויף ווייטער. איך האָב אים געענטפערט, אַז צו מיין באַדויערן ווייס איך, אַז איך וועל זיך ניט אויסלערנען אַזאַ מלאכה, וואָס שטימט ניט מיט מיינע אינעווייניקסטע נייגונגען.

„וואָס הייסט עס?“ האָט ער געפרעגט.

איך האָב אים אויפגעקלערט, אַז פּון אַנהייב אָן האָט מיך געצויגן צו בוכ-בינדעריי. אָבער אין אָט דער פּראָפעסיע איז אין שטאַט ניט פּאַראַן קיין מייס-טער, וואָס זאָל וועלן אַרייננעמען צו זיך אַ לערן-ינגל, און איך האָב געמוזט אויפגעבן דעם געדאַנק וועגן אויסלערנען זיך אָט די פּראָפעסיע.

ער האָט אַ וויילע נאָכגעטראַכט און געזאָגט:

„אויב איך זאָל דיר דערלויבן צו וואוינען אין הויז פּאַר דער צייט פּון דיין לערע, וואָלט עס דיר געהאַלפּן?“

אַ געפיל פּון פּרייד איז מיר אַדורך דורך אַלע גלידער און האַפּערדיק האָב

איך אָפּגערוּפּן, אַז אויב ער קען דאָס טאָן פאַר מיר, וואָלט גענומען אַ סוף צו אַלע מיינע וויסטע אומגליקן.

„און דו זאָגסט מיר צו מער ניט צו באַגיין אין דער צוקונפט קיין שום נאַרישקייטן און אויסהאַלטן אויף דיין פּלאַץ?“ האָט ער געפרעגט.
„פון גאַנצן האַרצן“, האָב איך געזאָגט.

ער האָט ווידער נאָכגעטראַכט אַ וויילע, צוגעקלאַפט דערביי מיטן בליי-שטיפּט אויפן טיש, און געזאָגט: „וואָס וואָלט געווען אויב דו זאָלסט דיר אַליין אויסזוכן אַ מייסטער? געוויס, דיין רעפּוטאַציע איז ניט פון די בעסטע. דו ביסט שוין צוויי מאָל אַוועק פּונעם הויז און האָסט אָפּגעטאָן אַפּולע צעלאָזענע שטור-קעס, וואָס זיינען גראַד ניט קיין איבעריק גוטע רעקאַמענדאַציע. ווער קען מיר גאַראַנטירן, אַז דו וועסט זיך יאָווען אַהער אין הויז יעדן אָונט?“

„איך גאַראַנטיר פאַר אים“, האָט זיך אָפּגערוּפּן דער קאַפּלאַן. „ער האָט אָפּגעטאָן אַ סך נאַרישקייטן, וואָס מע קען ניט רעכטפאַרטיקן, אָבער ער איז אַן ערלעך יינגל, וואָס וועט קיינמאָל ניט ברעכן זיין וואָרט.“

איך האָב צוגעוואַרפּן דעם קאַפּלאַן אַ דאַנקנדיקן בליק, און פאַרוויכערט דעם פאַרוואַלטער, אַז ער וועט ניט האָבן דורך מיר קיין שום אומכבוד, ווייל איך וויל מיטן גאַנצן האַרצן מאַכן דעם ריכטיקן אָנהייב. דערנאָך האָב איך אים געבעטן, ער זאל מיר דערלויבן אין דער מיטאַג-שעה אויפצוזוכן מיין אַנקל, וואָס איז אַליין אַ בוכבינדער און ער וועט מיר זיכער קענען געבן די בעסטע עצה.

„גוט“, האָט ער געזאָגט. „דו קענסט יעדן טאָג נאָך דעם פּרישטיק פאַר-לאָזן דאָס הויז, ביז דו וועסט עפעס געפינען. איך דערוואַרט פון דיר, אַז פינקט-לעך זעקס אין אָונט וועסטו תמיד זיין צוריק. דערמיט האָב איך געטאָן אַלץ וואָס ס'איז אין מיין מאַכט צו טאָן. דאָס איבעריקע ווענדט זיך אין דיר.“

איך האָב פאַרלאָזט דאָס ביוראָ אין אַ געמיט-צושטאַנד, וואָס ס'איז מיר זינט לאַנג שוין ניט אויסגעקומען איבערצולעבן. איך האָב געהאַט פייכטע אויגן. איך האָב זיך קוים געקענט באַהערשן פאַר פּרייד. נאָכדעם ווי איך האָב שוין געהאַט באַגראַבן יעדע האַפענונג, האָט דאָס לעבן פּלוצים פּונסניי באַ-קומען פאַר מיר אַ זין. וויפיל געבראַטענע לייד וואָלטן מיר פאַרשפּאַרט גע-ווען, אויב דער אַלטער פאַרוואַלטער וואָלט געוועסט געווען גרייט צו טאָן דאָס וואָס סע טוט זיין נאָכפּאַלגער! וואָס אַ שטייגער זעט עס זיך אַן אין יתומים-הויז מיט אַ פּערזאָן מער? אָבער דער פאַרשטאַרבּענער איז געווען אַ מענטש פון שטרענגן רעגולאַמין און האָט ניט פאַרטראַגן קיין שום אויסנעמען, וואָס האָבן זיך ניט אַריינגעפאַסט אין ענגן קרייז פון זיין ווירקן.

איך האָב אינגאַנצן אויפגעשוידערט ביים געדאַנק וואָס פאַר אַ סכנה עס האָט געהאַנגען איבער מיר. דער קראַנקער פאַרוואַלטער זאל געווען אונטער-שרייבן שראַטס ראַפּאָרט, וואָלט איך געזעסן אין דעם אַזוי טרויעריק באַרימטן צוכט-הויז, אָפּגעשניטן פון דער גאַרער וועלט. אַט דער ברוטאַלער, האַרצלאָ-

זער מענטש, אן יעדער מענטשלעך געפיל, האָט זיך געלאָזט מיטרייסן פון זיין רוצחישן באַגער זיך נוקם צו זיין אין אַ יונגל, און איז געווען פיקסירט קאַלט-בלוטיק צעשטערן אויף תמיד אַ יונג מענטשן-לעבן.

די אַזוי אַנגערופענע דערציאונגס-היימען זיינען געווען אַלגעמיין באַקאַנט ווי פייניקונגס-ערטער, וווּ עס ווערן צעבראַכן אַזוי פיל יונגע לעבנס פאַר דער צייט. דאָס זיינען געווען צוכט-הייזער פאַר פאַרלאָזטע קינדער, כדי זיי צוריק-צוברענגען אויף אַ וועג פון גוטע מידות. וועגן די רעזולטאַטן פון זייער גע-בענטשטער אַרבעט, קען מען זיך מאַכן אַ באַגריף פון סטאַטיסטישע באַווייזן, אַז פון אַט די הייזער זיינען אַרויסגעקומען די גרעסטע פאַרברעכער.

פאַרוואָס האָט דער פאַרוואַלטער ניט אונטערגעשריבן אַט דאָס גורלדיקע פאַפיר? ער איז גאַנץ באַשטימט ניט געווען קיין שלעכטער מענטש, פאַר אַלע-מען, ניט קיין ברוטאַלער מענטש ווי שראָט. זיין געוויסן האָט אים, קענטיק, ניט דערלויבט צו באַגיין אַזאַ שענדלעכן אַקט. דער קאַפלאַן האָט אַן ספק אויך געהאַט אַ האַנט אין דעם. ער פלעגט יעדן טאַג באַזוכן דעם שווער-קראַנקן פאַרוואַלטער און האָט געוואוסט וועגן אַלץ, וואָס סע גייט צו אין הויז. דער קאַפלאַן איז געווען אַ מענטש מיט אַ גייסטיקן אויסבליק און מענטשלעכע שפּירונגען. דערפאַר האָט ער געמוזט זיך אַקעגנשטעלן מיט זיין גאַנצער קראַפט קעגן אַ געמיינעם אַקט, וואָס האָט געקענט אויפקומען נאָר אין מוח פון אַזאַ געפערלעכן אוממענטש ווי דער לערער שראָט.

אין וואַרשטאַט ביים מייסטער קיטשמאַן

אויפן צווייטן טאָג אינדערפרי האָב איך זיך אַרויסגעלאָזט איבער דער שטאָט זיך אַרומצוקוקן וועגן אַ לערן־שטעלע. פאַר אַלעמען בין איך אַוועק צו מיין זיידע־באָבע און זיי דערציילט וועגן אַלץ מיטאַנאַנד. אין דער מיטאַג־שעה האָב איך זיך אַריינגעכאַפט צום אַנקל. דערהערט פון מיר וועגן דער פּלוצימ־דיקער ווענדונג וואָס מיין לאַגע האָט גענומען, האָבן דעם אַנקלס גוטע געטרייע אויגן אויפגעלויכטן מיט אַ העלער פרייד. ער האָט מיר גלייך צוגעזאָגט אי־בערזורעדן מיט אַ פאַר פון זיינע קאַלעגן, און ער איז געווען פעסט איבער־צייגט אין דעם, אַז ער וועט קריגן פאַר מיר אַ פאַסנדיקע שטעלע. מיט עט־לעכע טעג שפעטער האָט דער אַנקל מיר איבערגעגעבן, אַז איינער פון זיינע אַרבעט־קאַלעגן האָט אים אָנגעוויזן אויף אַ קליינעם מייסטער אין דער אַלט־שטאָט, וואָס האָט אַ שם פאַר אַן ערשטקלאַסיקן ספעציאַליסט אין פאַך, און אים געראַטן איך זאָל פרווון אָנקומען צו אים אויף דער לערע.

אויפן צווייטן טאָג אין דער מיטאַג־שעה האָב איך אָפּגעוואַרט דעם אַנקל ביי זיין אַרבעט־פּלאַץ, און מיר האָבן זיך אַוועקגעלאָזט צום מייסטער טעאָדאָר קיטשמאַן אין דער אַלטער ליצעאוּם־גאַס. דער וואַרשטאַט האָט זיך געפונען אויפן דריטן שטאָק פון אַן אַלט הויז, אין אַ הויף פול מיט קליינע וואַרשטאַטן. מיר האָבן געטראָפן דעם מייסטער ביי זיין באַשיידענעם מאַלצייט, און ער האָט אונדז פריינדלעך אויפגענומען. אויסגעהערט פון דעם פעטער וועגן וואָס מיר זיינען געקומען, האָט דער מייסטער געזאָגט אַז פונקט נייטיקט ער זיך איצט אין אַ לערן־יינגל, ווייל זיין ביז איצטיקער אַרויסהעלפער האָט ניט לאַנג צו־ריק פּלוצים אויסגעוואַנדערט מיט זיינע עלטערן קיין אַמעריקע.

מייסטער קיטשמאַן איז געווען אַ געפאַקטער מאַנספאַרשויגן מיט אַ לייבן־קאַפּ, באַדעקט מיט אַ בלאַנדער טשופרינע; פון אונטער דעם הויכן שטערן האָבן צוויי גרויסע בלויע אויגן געקוקט פריינדלעך אויף דער וועלט; די נאָז האָט אויסגעזען אַביסל נעבעכדיק, מע האָט געקענט האָבן אַ שטיקל פאַרדאַכט, אַז דער מייסטער זאָגט זיך ניט אָפּ פון אַ ביטערן טראָפּן; דאָס מגיל אונטער די קליינע בלאַנדע וואַנצעס איז געווען פיין־געשניטן און ביים שמיכלען האָט

זיין פנים באקומען אַ נאָך מער סימפּאַטישן אויסדרוק. מיין געפיל האָט מיר גלייך אונטערגעזאָגט, אַז אַט דער מענטש וועט זיין פאַר מיר אַ גוטער לערן-מייסטער. דער שמועס צווישן אים און דעם פעטער האָט זיך געענדיקט דער-מיט, וואָס מייסטער קיטשמאַן האָט זיך דערקלערט גרייט מיך אויפצונעמען אויף אַ חודש פּראַבע-צייט. אויב עס וועט זיך אַרויסשטעלן, אַז ביידע צדדים וועלן זיין צופרידן, וועט ער אָפּשליסן מיטן יתומים-הויז אַ קאַנטראַקט אויף דריי יאָר.

אַ צעשטראַלטער פאַר פרייד, האָב איך מיטגעטיילט דעם פאַרוואַלטער וועגן מיין דערווייליקן דערפאַלג. ער האָט אויפגענומען די ניים מיט קענטיקער באַפרידיקונג און מיר נאָך אַמאָל דערמאַנט איך זאָל האַלטן שטאַט און זיין אויסהאַלטעוודיק אויף מיין גייער לערן-שטעלע.

מיט אַ האַרץ פול מיט האַפענונגען בין איך דעם קומענדיקן מאָנטיק אוועק צו דער אַרבעט. מייסטער קיטשמאַן האָט מיך באַגריסט פריינדלעך און גוט-מוטיק געזאָגט: „גו, רודאָלף, וועלן מיר אַקערשט מאַכן אַ פרווו. איך בין גאַנץ זיכער אין דעם אַז עס וועט דיר ביי מיר וואויל געפעלן“. ער האָט מיר אָנגעוויזן מיין אַרבעט-פּלאַץ, געבראַכט אַ העפט-לאָד און מיר געוויזן ווי מע בראַשירט אַ בוך. דערזען ווי געשיקט איך בין ביים פּאַלצן די בויגנס און אַז איך ווייס ווי אַווי צו מאַכן די קנופּן ביים העפטן, האָט ער מיך געפרעגט דערשטוינט, צי איך בין שוין געווען אין דער לערע ביי אַ בוכבינדער. איך האָב אים דער-צייילט ווי איך פלעג צוהעלפּן מיין אַנקל ביי דער אַרבעט און אַז דאָס האָב איך אים צו פאַרדאַנקען אַט די אַלע טריקס. מייסטער קיטשמאַן איז געווען זייער צופרידן און מיר געזאָגט, אַז דאָס וועט מיר איצט זייער צונוץ קומען. און טאַ-קע, די קליינע הילפּס-אַרבעטן וואָס איך האָב שפילעוודיק אויפגעכאַפט ביים אַנקל, האָבן מיר אַ סך פאַרלייכטערט דאָס אויסלערנען זיך מיין קומענדיקן פּאָך.

איך האָב זיך ניט גענאַרט. דער גוטער איינדרוק וואָס מייסטער קיטשמאַן האָט געמאַכט אויף מיר ביים ערשטן באַזוך, האָט זיך באַשטעטיקט אין אַלע פרטים. אַ בעסערן לערן-מייסטער קען מען זיך קוים ווינטשן. פריינדלעך און תמיד גוט געשטימט, איז ער געווען אַריינגעטאַן אין זיין אַרבעט מיט לייב און לעבן, זיין פּראַפעסיע האָט אים פאַרשאַפט אַן אינעווייניקסטע פרייד. מיך האָט ער פון אָנהייב אָן באַהאַנדלט מיט אַ סימפּאַטישער פריינדלעכקייט. פון דער גאַנצער צייט פון מיין לערע האָב איך פון אים קיין שלעכט וואָרט ניט געהערט. פאַרקערט, פון אונזער פאַרהאַלטן זיך גוט צואַנאַנד, איז מיט דער צייט געוואָרן אַ נאַענטע פריינדשאַפט און ס'איז ניט געבליבן קיין סימן פון אונזער ניט-גלייכער שטעלונג פון איינעם קעגנאייבער דעם אַנדערן.

דער וואַרשטאַט איז געווען אַ געראַמיק צימער, באַלויכטן פון צוויי זייטן מיט פיר גרויסע פענצטער; די גאַנצע אַטמאָספּער איז דאָ געווען פריי-געמיט-לעך; די ווענט זיינען פון אויבן ביז אַרונטער געווען באַקלעפט מיט אויסשניטן

פון אילוסטרירטע זשורנאלן און צווישן די בילדער, סענטענצן, אפארזמען, פון דענקער און דיכטער פון דער גארער וועלט; יעדער ווינקלעלע האט גע- בלאנקט ליכטיק און ציכטיק; מע האט עס געפילט אויפן ערשטן בליק, אז דער מייסטער לייגט א סך ווערט אויף ריינלעכקייט; מע האט זיך דא קיינמאל ניט געאיילט; יעטועדע ארבעט איז געמאכט געווארן מיט גלייכער גרינטלעכקייט, אפילו אז סע האט זיך געהאנדלט אין די פשוטסטע זאכן, ווייל דער מייסטער איז געווען איינגעשטעלט דערויף, אז פון זיין ווארשטאט דארף ארויסגיין בלויז די פיינסטע ארבעט.

מייסטער קיטשמאן איז געווען א מאן פון א יאר 45 צו דער צייט, ווען איך בין אנגעקומען צו אים אין דער לערע. ער האט געשטאמט פון א קלע- נערער שטאט אין שלעזיע, זיין לערע-צייט האט ער געמאכט אין ברעסלוי. מיט זיין מלאכה אין די הענט, איז דער מייסטער שפעטער אויסגעווען א וועלט, ביז ער האט זיך באזעצט אין מאינץ. דא האט ער אנגענומען ביי אן אלמנה די שטעלע פון א ווארשטאט-אנפירער. אז די אלמנה איז געשטארבן, האט ער אפגעקויפט דאס געשעפט ביי אירע קינדער און זיך געמאכט זעלבשטענדיק. א ניט-באווייבער, האט ער געוואוינט אין א קליין דאך-שטיבל אין זעלביקן הויז ווו ער האט געהאט זיין ווארשטאט, און געפירט א רואיק לעבן פון א מענטשן, וואס איז תמיד אריינגעטאן אין זיינע אייגענע מחשבות. זייטיקע צווישנפאלן האבן זעלטן געשטערט זיין איינגעשטעלטן לעבנס-שטייגער. נאך רייכקייט האט ער זיך ניט געיאגט. ער האט אלע יארן באשעפטיקט נאר א לערן-ייגל. בלויז ווינטער-צייט, ווען ער האט געהאט א סך צו טאן, פלעגט ער אויפנעמען א געזעלן אויף א צייט, אויב אזעלכער איז אים געקומען צו דער האנט.

דער מייסטער איז געווען א קינסטלער אין זיין פאך, ס'איז אים אבער ניט געגאנגען אין לעבן צו זיין אויך א גוטער קאמערסאנט; עס האט אים גע- פעלט דער גוסט אויסצוברייטערן זיין אונטערנעמונג. ער זאל זיך געווען יאגן נאך געלט, וואלט ער עס לייכט געווען געקענט דערגרייכן. אפט פלעגט ער מוזן אפזאגן גרעסערע ארבעטן, ווייל ער וואלט ניט געווען אין שטאנד זיי ארויסצוענדיקן צו דער געפאדערטער צייט. דאס האט אים אבער ניט אנגע- הויבן צו ארן אויף א האר. אז עמעצער פלעגט אים קאלעגיאל אויסרעדן זיין ניט-פאראינטערעסירטקייט, האט ער תמיד יענעם אויסגעהערט מיט א גוט- מוטיקן שמייכל און געוויינטלעך געהאט אזא ענטפער: „אך וואס! אנדערע ווילן אויך לעבן. איך בין צופרידן מיט דעם וואס איך האב, און איך ווינטש מיר נאר עס זאל ניט ווערן שלעכטער“.

מייסטער קיטשמאן האט פאקטיש ניט פארדינט קיין סך מער פון א גוט באצאלטן ארבעטער אין פאך. אבער ער איז געווען צופרידן מיט זיין מערכה, און זיין אומאפהענגיקייט האט ער געהאלטן טייערער פון אלץ. אין די זומער- חדשים, ווען ער האט געהאט ווינציק צו טאן, איז עס אים געגאנגען ניט אין

בעסטן, ער האָט זיך אָבער געשטרעקט נאָך די עקן און פלעגט ווי ניט איז זיך דורכשלאָגן. האָט ער פאַרדינט מער, האָט ער אויסגעגעבן מער. די שפּאַר-קאַסע האָט פאַר אים ניט עקסיסטירט. אַזוי לאַנג ווי ער האָט זיך געקענט פאַרגינען צו רייכערן זיין ציגאַר, טרינקען זיין פּלאַש וויין און פון צייט צו צייט גיין אין טעאַטער, איז ער געווען הייטער און אויפגעלייגט און געזען די וועלט אין אַ ראַזע ליכט. אין אַ שלעכטער צייט, ווען ער האָט געמוזט איינציען דעם גאַרטל, האָט ער זיך ניט באַקלאַגט און געלעבט מיטן געדאַנק, אַז גאַר אינ-גיכן וועלן קומען בעסערע טעג.

אין זיין פּראַפעסיע איז מייסטער קיטשמאַן געווען אַ מענטש מיט אַחריות, וואָס מע טרעפט אַזוינעם ניט אָפט. אָבער ער האָט ניט גערן געהאַט צו נעמען אויף זיך פאַרפליכטונגען, וואָס וואַלטן קענען זיך אַפּרופן צום שלעכטן אויף זיין אומאַפהענגיקייט. אַז ער האָט געמוזט צומאַל אויפנעמען אַ געזעלן, פלעגט ער זיך פרייער לאַנג שלאָגן מיט דער דעה, ניט מחמת די אויסגאַבן. ער פלעגט גערן צאָלן דעם בעסטן לויין און קיינמאַל זיך ניט גערעכנט מיט דער אַרבעט-צייט, אַזוי לאַנג ווי די אַרבעט איז געווען גוט געמאַכט. ער פלעגט אָבער זעלטן אַנטרעפּן אויף אַזאַ אַרבעטער, וואָס זאָל זיין פעאיק נאַכצוקומען זיינע פּאַדע-רונגען און ער פלעגט זיך פילן שלעכט, אַז ער האָט געמוזט אַנווייזן אַ געזעלן ווי אַזוי צו אַרבעטן. דערפאַר טאַקע פלעגט ער ליבערשט אַרבעטן אַליין טאַג און נאַכט, אַבי אויסצומיידן אַ סיטואַציע, וואָס האָט מעגלעך אים געקענט אַרויסברענגען פון זיין געוויינטלעכער גלייכוואַג. אַט אַזוי פלעגט ער אָפט זיך אַפּזאָגן אַנצונעמען אַ לוינענדיקע אַרבעט, נאָר דערפאַר וואָס ס'איז אים ניט געווען צום האַרצן צו נעמען אויף זיך אַן איבעריקן עול.

דער מייסטער איז געווען פליסיק ווי אַ בין און מיט לייב און לעבן גע-ווען אַריינגעטאָן אין זיין אַרבעט, וואָס האָט אים פאַרשאַפט די גרעסטע פרייד. אַז ער האָט געהאַט פאַר זיך אַ שטויס ביכער שוין פאַרגילטע, פלעגט ער צאַרטלעך אַרומגלעטן יעדער באַנד פון אַלע זייטן און אַ זאָג טאָן מיט אינעוויי-ניקסטער באַפרידיקונג: „ווי געמאַלט“ מיט אים אַרבעטן איז געווען אַן אמת-דיק פאַרגעניגן. זיין אַרבעט-פרייד האָט געווירקט אויפמונטערנדיק און צוגע-געבן אַ באַזונדערן חן אויך דער מינדסטער באַמיונג. קאַרלעילס אַ זאָג אַז „די אַרבעט איז אַ גאַטסדינסט“, איז געווען אַנגעמאַסטן פאַרן מייסטער קיטש-מאַן; פאַר אים איז די אַרבעט געווען אויף אַן אמת אַ סאַרט רעליגיע, וואָס מיט איר קולט איז פול געווען זיין גאַנצע נשמה. דער מייסטער איז געווען אַן אַרי-גינאַל אין זיין פאַך. אַזאַ טיפּ בעל-מלאכה קען מען היינט קוים נאָך אַנטרעפּן. די אַלץ וואַקסנדיקע מעכאַניזירונג פון דער אינדוסטריע, האָט געמאַכט אַ סוף צו אַזעלכע געשטאַלטן. פון אַלטן גוטן האַנטווערקער איז קיין סך מער ניט פאַרבליבן.

נאָך אַלע מיינע ביטערע איבערלעבונגען אויף די פאַרשיידענע לערן-שטע-לעס, איז דאָס לעבן אין אַט דעם פריינדלעכן אַרום, געווען פאַר מיר אַן אמתע

דערלייזונג. איך האָב פונסניי זיך דערפילט ווי אַ מענטש, וואָס האָט זיין פלאַץ
אין לעבן און וואָס האָט פאַר זיך אַ צוקונפט. אונטער דער געניטער אַנפירונג
פונעם מייסטער, איז די אַרבעט ביי מיר אַוועק אַ גאַנג ווי אויף רעדלעך. חוץ
וואָס איך האָב געהאַט יעדן טאָג אויפצורוימען דעם וואַרשטאַט און מאַכן קליי-
בע באַזאָרגונגען פאַר דעם מייסטער, בין איך דעם גאַנצן טאָג געווען באַשעפּ-
טיקט ביי מיין פאַך. אַ בעסערע געלעגנהייט זיך עפעס אויסצולערנען ריכטיק,
האַט פאַר מיר איבערהויפּט גאַרניט געקענט זיין. די אַרבעט איז געווען אַנגע-
נעם און מיט אַ סך אָפּבייטונגען. נאָך דער פּינלעכער אומזיכערקייט פון די
לעצטע פּערצן חדשים, האָב איך זיך דערפילט ווי ניי-געבוירן.

דער מייסטער האָט מיר יעדע וואָך געגעבן אַ מאַרק טאשנגעלט און מיר
געזאָגט, אַז אויפן צווייטן יאָר וועל איך קריגן צוויי און אויפן דריטן יאָר דריי
מאַרק אַ וואָך. דאָס איז געווען פאַר מיר אַ פּריידיקע איבערראַשונג, ווייל איך
האַב איבערהויפּט גאַרניט גערעכנט דערמיט צו באַקומען עפעס אַ פאַרגיטי-
קונג. אַזוי האָט מיין יונג לעבן אַנגענומען אַ ווענדונג, וואָס בעסער האָב איך
זיך ניט געקענט ווינטשן.

אויך דער נייער פאַרוואַלטער איז געבליבן וואוילגעניגט צו מיר. אין
אַוונט אַז איך בין אַהיימגעקומען פון דער אַרבעט, פלעגט ער גערן זיך אונטער-
האַלטן מיט מיר. אַז סע זיינען אָפּגעלאָפּן די דריי יאָר פון מיין קאַנטראַקט מיטן
מייסטער, האָט דער פאַרוואַלטער אין אַן אַוונט מיך גערופן אין זיין אַרבעט-
צימער און מיר געזאָגט, אַז פון איצט אָן קען איך אויסגיין יעדן זונטיק אויף
דעם גאַנצן טאָג ביז ניין אין אַוונט. דערנאָך האָט ער מיר אַנגעזאָגט די גוטע
בשורה, אַז ער האָט געלאָזט אויסשטאַטן אין הויז אַ קליין צימער, וווּ איך וועל
וואוינען פון איצט אָן. ער האָט מיר דערלויבט צו ניצן דאָס ליכט ביז האַלב
עלף, איך זאָל קענען אויסניצן די פּרייע צייט אויף מיין ווייטערדיקער אויס-
בילדונג. איך בין געווען גליקלעך איבער דער מאַס און ניט געוויסט ווי אים
אָפּצודאַנקען. דער נייער פאַרוואַלטער איז באמת געווען אַן אַרנטלעכער מענטש
מיט מענטשלעכע געפילן. איך האָב קיינמאַל ניט געהאַט קיין גרונט זיך צו באַ-
קלאַגן אויף אים.

אַזוי איז מיין לעבן ווידער אַרויף אויף אַ גלייכן וועג. איך האָב געלייענט
אַ סך גוטע ביכער און אויסגענוצט מיין פּרייע צייט אַזוי גוט ווי איך האָב נאָר
געקענט. צוויי ווערק האָבן מיך דעמאָלט באַזונדערס פאַרכאַפט: „די אַלגעמיינע
קולטור־געשיכטע“ פון קאַלב און באַקלס „די געשיכטע פון דער ציוויליזאַציע
אין ענגלאַנד“. ביידע ווערק האָבן איך דורכגענומען עטלעכע מאל און האָב מיר
געמאַכט נאַטיצן, כדי צו פאַראַרבעטן דאָס געלייענטע און עס מיר גוט אַריי-
נעמען אין קאַפּ אַריין.

דאָס לעבן אין מייסטער קיטשמאַנס וואַרשטאַט איז זיך דערווייל געגאַנ-
גען מיט זיין געוויינטלעכן, רואיקן, גלייכמאַסיקן גאַנג. איך האָב דעם מייסטער
ליב געקראַגן מיטן גאַנצן האַרצן און אויך ער איז מיט יעדן טאָג געוואָרן אַלץ

מער צוגעבונדן צו מיר. אזוי האָט זיך ביסלעכווייז איינגעשטעלט צווישן אונדז אַ פאַרבינדונג, וואָס האָט קוים נאָך געכאַפט דעם אַנבליק פון באַציונגען צווישן מייסטער און לערלינג; ס'איז געווען צווישן אונדז ביידע אַן אמתע פריינד-שאַפט. מיט אַ לייכט געמיט האָב איך אויסגעפאַלגט אַלע זיינע אַנווייזונגען און אין אַ קורצער צייט בין איך אזוי ווייט אַוועק אין דער מלאכה, אַז איך בין געוואָרן אַ גוטער אַרויסהעלפער דעם מייסטער. די צייט פלעגט פאַר-בייגיין אַנגענעם און געשווינד, איידער מע האָט באַוויזן זיך אַרומצווען. ביי דער אַרבעט האָבן מיר שטענדיק געשמועסט וועגן עפעס אָדער גאָר געזונגען. אין אונדזערע שמועסן האָבן מיר אַרומגערעדט וועגן אַלע מעגלעכע זאַכן. דער מייסטער האָט געהאַט צו דערציילן אַפּולע סטימולירנדיקע עפיזאָדן. אין זיינע יוגנט-יאָרן איז ער פאַרפאַרן ווייט אין דער וועלט און אין זיינע וואַנדערונגען האָבן אים פאַסירט פאַרשיידענע איבערלעבענישן; ס'איז געווען ווערט צו הערן וואָס ער האָט אַלץ דערציילט. ביי אַ געלעגנהייט פלעגט אונדזער שמועס אַרויף אויף פאַליטישע פראַגן און געזעלשאַפטלעכע אינטערעסן; אין אַזאַ שמועס עס זיינען מיר זיך אַפט צעגאַנגען אין אונדזערע מיינונגען.

אין דער ערשטער צייט פלעגט דער מייסטער ביי אַזעלכע שמועסן אַפט מאַכן גרויסע אויגן און אַפנים ניט געוויסט וואָס ער זאָל טראַכטן וועגן מיר. אַז איך האָב אים געלאָסן אַרויסגעזאָגט מיינעם אַ שטאַנדפּונקט און אים גע-געבן אַרגומענטן, וואָס ס'איז ניט שייך געווען זיי אַפּצופּרעגן, האָט ער מיך אַנ-געקוקט גאַנץ געפּלעפט און געוואַלט וויסן פון וועמען איך האָב דאָס אַלץ. איך האָב אים אויפגעקלערט, אַז שוין זייער פרי האָבן מיך אַנגעהויבן באַשעפּ-טיקן אַלערליי פראַגן אוון אַז איך האָב אויך אַ סך געלייענט פאַרשיידענע אויפקלערערישע ביכער. ער האָט זיך נאָך מער געזיידוּשט און ניט געקענט באַנעמען ווי אזוי אַ יונגער מענטש פון מיין עלטער קען איבערהיפּט גאָר האָבן אַן אינטערעס פאַר אַזעלכע גריבלערייען. אָבער גאָר באַזונדערס איז אים פאַרגעקומען געהייריש די פאַרעם פון מיין אַרגומענטירן. „יונג, יונג, האָט ער מיר איינמאַל אַ זאָג געטאָן, „אין דיר שטעקט עפעס. דו וועסט באַשטימט נאָך אַנקומען אין רייכסטאָג!“

מייסטער קיטשמאַן איז ניט געווען קיין קליינבירגערלעכער טיפּ מענטש. דערצו האָט ער געהאַט צופיל טעמפּעראַמענט און לעבנס-פרייד אָבער ער האָט זיך קיינמאַל ניט אַריינגעטראַכט אין פאַליטישע און סאַציאַלע פראַגן. ער האָט געהאַט אַ געזונטן, קלאַרן קאַפּ און האָט אויך אַ סך געלייענט. עס האָט אים אָבער אינטערעסירט בלויז די אזוי אַנגערופּענע שיינע ליטעראַטור אָדער דאָס טעאַטער. זיינע צוויי באַליבטסטע שרייבער זיינען געווען גאַטפריד קעלער און באַזונדערס ווילהעלם ראַאָבע. ער האָט זיך געפילט גאַנץ גוט אין דער רואי-קער אַפּגעקלערטער וועלט פון אַט די צוויי שרייבער, וואָס זייערע ווערק זיינען דערצו נאָך געווען באַהויכט מיט אַ פיינעם הומאָר.

דער מייסטער האָט ניט געהאַט קיין סך פריינד. ער איז אומעטום טאַקע

געווען געשעצט; מיט זיינע שכנים האָט ער אָנגעהאַלטן די בעסטע באַציונגען, אָבער קיין אינטימערע פּריינד האָט ער נישט געהאַט, סיינן אפשר איינעם. יעדן זונטיק אָוונט האָט מען אים געקענט זען ביים שטאַם-טיש אין אַ שכנהשן ווייני-שענק, אָבער ביי זיך פּלעגט ער זעלטן אויפנעמען באַזוכער. ער האָט געלעבט צוריקגעצויגן און ער האָט זיך נישט געפילט איבערריק גוט אויב ס'איז געווען אַרום אים געטומל, ליאַרעמדיק, מייסטער קיטשמאַן איז געווען אַ סאַרט אינדיי-ווידואַליסט, וואָס ווייס ווי אָפּצושאַצן אַן אָנגענעמע געזעלשאַפט, איז אָבער נישט גענייגט צו ענגערע באַציונגען, וואָס פּאַלן צומאַל צו לאַסט.

דאָס איז אויך געווען די סיבה פאַרוואָס ער איז געבליבן אַן אַלטער בחור. דער מייסטער איז זיכער נישט געווען קיין פּינד פונעם שוואַכן געשלעכט. פאַר-קערט, צו שיינע פּרויען האָט ער אַרויסגעוויזן אַ בפירושה שוואַכקייט און איז תמיד געווען ריטערלעך אין זיין באַנעמען זיך מיט זיי. ס'איז אָבער ביי אים קיינמאַל נישט דערגאַנגען צו אַן ערנסטער פאַרהעלטעניש. עטלעכע מאָל האָט עס שוין אַפילו יאָ געהאַלטן דערביי ער זאָל זיך פאַרבינדן מיט אַ פּרוי אויפן לעבן, אָבער אין דער לעצטער מינוט האָט ער זיך שטענדיק צוריקגעצויגן, גלייך ווי ער וואָלט זיך דערשראָקן אָפּצוטאָן עפעס אַזוינס, אויף וואָס ער וועט שפּעטער דאַרפן חרטה האָבן. אַז באַקאַנטע פּלעגן אים דערפאַר קיבוץ, פּלעגט ער בלויז שמייכלען אומבאַהאַלפן און זאָגן, אַז צו אַזאַ געוואַגטן שריט איז ער נאָך נישט צו אַלט און אַז חוץ דעם, איז דאָס חתונה האָבן זייער אַן ערנסטער ענין, ווייל קיינער קען נישט זאָגן אין פאַראויס, צי וועט עס אים פירן אין גיהנום אָדער אין גן-עדן.

די איינציקע צייטונג וואָס דער מייסטער האָט געלייענט איז געווען דער „מאַינצער איינציגער“, אַן אַלטע דעמאָקראַטישע צייטונג, פּאָליטיש איינגע-שטעלט ווי די „פּראַנקפורטער צייטונג“. אין יענער צייט האָט מען אַ סך גע-שריבן וועגן פּראַנציזישן גענעראַל בולאַנזשע וועגן דעם באַענטן רעוואַנש-קריג קעגן דייטשלאַנד, וואָס די פּראַנצויזן זאָלן זיך האָבן אַריינגענומען אין קאַפּ אַריין.

איינמאַל האָט דער מייסטער אַרויפגעפירט דעם שמועס אויף אַט די נייסן. פון זיינע ווערטער האָט מען קלאַר געקענט אַרויסהערן, אַז ער האָט נישט קיין באַזונדערע ליבע פאַר די פּראַנצויזן, איך האָב אים רואיק אויסגעהערט און צוערשט נישט געזאָגט קיין וואָרט. אַז ער אַליין האָט מיך שפּעטער געפרעגט וואָס איך טראַכט וועגן אַט די אַלע צייטונגס-קלאַנגען, האָב איך אים גאַנץ אָפּן אַרויסגעזאָגט מיין שטעלונג צו די דייטש-פּראַנציזישע באַציונגען. איך האָב אים צוגעגעבן, אַז בולאַנזשע איז זיכערלעך אַ ווערקצייג אין די הענט פון רעאַקציאָנערע פּאָליטיקער, אָבער אַז די אמתע סיבה פון די איצטיקע פאַ-ליטישע שטרעמונגען אין פּראַנקרייך, איז ביסמאַרקס פּאָליטיק און באַזונדערס די אַנעקסיע פון עלזאַס-לאָטרינגען.

מיינע ווערטער האָבן דעם מייסטער פשוט געפּלעפט, און מיט קענטיקן

פארדראָס האָט ער מיר אָפגעענטפערט: „דו ביסט דאָך אַבער אַ דייטש, רויבט דאָלף! ווייסטו עס דען ניט, אַז עלזאַס האָבן די פראַנצויזן ביי אונדז אַוועקגע- רויבט. ס'איז דאָך געווען נאַטירלעך, אַז אַזוי באַלד ווי ס'איז אונדז אונטערגע- קומען די ערשטע געלעגנהייט, זאָלן מיר אָפנעמען דאָס, וואָס געהערט אונדז מיט רעכט.“

איך האָב אים דערויף געענטפערט, אַז ס'איז היינט קוים פאַראַן איין איי- ראַפּעאישע מלוכה וווּ גאַנצע געביטן זיינען אַמאָל ניט געווען באַזעצט מיט אַנ- דערע פעלקערשאַפטן. אויב יעדער שטאַט זאָל זיך פאַרלייגן דערויף צו דעראַ- בערן צוריק דאָס, וואָס ס'איז געווען זיינס מיט הונדערטער יאָרן צוריק, וואָלט צו מלחמות גאָר קיין סוף ניט גענומען. איך האָב אים געפרעגט, וואָס אַשטיי- גער זאָל ביי אַזאַ איינשטעל ווערן פון אַ מלוכה ווי עסטרייך. ווער ווייס עס ניט, אַז ניט די פאַליאַקן, ניט די טשעכן, די אונגאַרן, די דרום-סלאַוון און אַזוי ווייטער, אַז זיי אַלע האָבן זיך ניט אָנגעשלאָסן פרייוויליק אין עסטרייך; זיי זיינען דערצו געוואָרן געצווינגען מיט מאַכט. דערנאָך האָב איך אים דער- מאַנט די צעטיילונג פון פוילן און די געשיכטע פון זיין אייגן לאַנד.

„דער אַלטער פרייץ זאָל געווען פאַרלירן דעם זיבנאַריקן קריג, מייסטער, — האָב איך אים געזאָגט, — וואָלט איר היינט געווען ניט קיין דייטש, נאָר אַן עסט- רייכער. דער גורל פון די עלזאַסער באַוועגט זיך אויף דער זעלביקער ליניע, אַז די פראַנצויזן האָבן צוגענומען דאָס לאַנד, האָבן זיי קיינעם ניט געפרעגט, צי זיינע איינוואוינער זיינען יאָ אַדער ניט צופרידן דערמיט, וואָס מע האָט געביטן זייער נאַציאָנאַליטעט. פונקט אַזוי ווינציק האָט ביסמאַרק איצט גע- פרעגט זייער מיינונג. דאָס איז דאָך דאָס גרויסע פאַרברעכן פון אַלע דעראַבע- רער; זיי גייען אום מיט די פעלקער ווי מיט סטאַדעס און יעדער זיג אַדער וויסטער סוף איז פאַר זיי ניט מער ווי אַ פראַגע פון מאַכט.“

מיינע ווערטער האָבן דעם מייסטער אַזוי צעחושט, אַז ער האָט צוערשט ניט געפונען קיין שום אָפּפרעג. ס'איז פאַר מיר געווען קלאָר, אַז ער האָט פרייער קיינמאָל ניט געזען די זאַכן אין אַזאַ באַלייכטונג. ער האָט גאַנץ פשוט ניט געפונען קיין אַרגומענטן קעגן אַלץ דעם, וואָס איך האָב אים אָפּערשט געזאָגט. פאַר דעם גרעסטן טייל מענטשן איז עס אַבער ניט אַזוי לייכט זיך אָפצוזאָגן פון איינשטעלונגען, וואָס זיי האָבן באַקומען מיט דער מוטערס מילך, און זיך צופאַסן צו נייע געדאַנקען-גענג. מיינ מייסטער איז אין יענער מינוט גראַד געווען אין אַט אַזאַ לאַגע. דערפאַר טאַקע האָט ער גאַרניט געזאָגט וועגן מיינע אויספירונגען. ער האָט בלויז באַמערקט: „דו רעדסט דאָך פונקט ווי דער אַלטער וואָלקן.“

„דער אַלטער וואָלקן? האָב איך געפרעגט פאַרחידושט. אַבער ווי קומט איר צו אים, מייסטער?“

עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דער אַלטער וואָלקן איז אין אַ געוויסן זין דעם מייסטערס אַ קונד, און יעדער מאָל אַז ער קומט נאָר אַריין אין וואַרשטאַט,

הייבט ער זיך גלייך אָן זיך צו קאָכן אויף ביסמאַרקן און די פרייסן. „עס זאָל זיין געווענדט אין אים“, האָט דער מייסטער געזאָגט, „וואָלט ער אַלע פרייסן דערטראַנקען אין רהיין און זיי געלאָזט אוועקשווימען אין ים אַריין“.

דער אַלטער וואָלק איז געווען באַקאַנט אין דער גאַנצער שטאַט ווי אַן אַלטער אַכט-און-פערציקער (*). אַלע האָבן אים געשעצט פאַר זיינע געוואַנטע דעמאָקראַטישע איינשטעלונגען. איך האָב פריער קיינמאַל נישט געהאַט די גע- לעגנהייט צו קומען מיט אים אין באַרירונג. ערשט אַדאַנק די געשעפטלעכע באַציונגען צווישן דעם אַלטן און דעם מייסטער, האָב איך זיך פּערזענלעך באַ- קאַנט מיטן אַלטן.

דער אַלטער וואָלק איז פון פאַך געווען אַ בוכבינדער, אָבער ער האָט זינט לאַנג שוין מער נישט געאַרבעט. ער האָט געלעבט ביי זיין טאַכטער. זיין איי- דעם האָט געהאַט אַ העכערע לערער-שטעלע און דער אַלטער פלעגט אים אייבי- בינדן זיינע ביכער. דעם אַלטן האָט אָפט אויסגעפעלט ווערקצייג און ער פלעגט ברענגען צום מייסטער נישט-פאַרענדיקטע אַרבעט ער זאָל זי אויספאַרטיקן. איך האָב שפעטער אָפט געמוזט אָפּטראַגן דעם אַלטן וואָלק זיינע ביכער און אויף אַזאַ אופן האָב איך זיך נענטער באַקאַנט מיט אים. ס'איז געווען אַ באַ- קאַנטשאַפט, וואָס האָט געהאַט די ווערט די מי.

(* וועטעראַן פון דער רעוואָלוציע פונעם יאָר 1848.)

דער אַלטער וואַלק און דער ווידערווילן צום פריינסטום

אין אַ קליין זייטיק צימערל אין אַן אַלטן וויינשענק אויף דער אומבאַך פלעגט יעדן זונטיק אינדערפרי זיך צונויפקומען אַ קליינע געזעלשאַפט אויף אַ פרימאַרגן-פלעשל. ביים ברייטן עולם האָט אָט די קאַמפּאַניע געהייסן די הע-קער-גוואַרדיע (*). דאָס זיינען געווען אַן אַכט-צען אַכטאונפערציקער, וואָס האָבן זיך אַקטיוו באַטייליקט אין די קאַמפּן פונעם אַזוי אַנגערופענעם משוגענעם יאַר. די נשמה פונעם קרייזל איז געווען דער אַלטער וואַלק, איינער פון די אַריגי-נעלסטע פערזענלעכקייטן, וואָס ס'איז מיר אויסגעקומען אַנצוטערעפן אין מיינע יוגנט-יאָרן. שוין זיין אויסזען אַליין האָט געמאַכט אַן אויסערגעוויינטלעכן אייב-דרוק. ער איז געווען אַביסל איבער מיטלגרויס, שלאַנג געוואקסן, און ניט געקוקט אויף זיינע זיבעציק יאַר, גריילעך רירעוודיק; אויף זיינע עטוואָס גע-בויגענע אַקסלען איז געזעסן אַ קאַפּ, וואָס יעדער מאַלער וואַלט זיך געקענט ווינטשן צו האָבן פאַר אַ מאַדעל; דאָס שמאַלע פנים מיט די טונקעלע לעבע-דיקע אויגן, דער הויכער שטערן און די פיין-געשניצטע נאָז, איז געווען באַ-רעמלט מיט אַ פּרעכטיקער באַרד, שניי-ווייס ווי זיין געדיכט באַוואַקסענער קאַפּ, וואָס האָט אים באַדעקט די גאַנצע ברוסט.

ווי שוין דערמאָנט האָב איך זיך גענטער באַקאַנט מיט אים אַדאַנק זיינע געשעפטלעכע באַציונגען מיטן מייסטער קיטשמאַן. אַז סע פלעגט מיר אויסקו-מען אים אַפּצוברענגען אַ פעקל ביכער, איז דער אַלטער שטעטס געווען פריינד-לעך צו מיר און פון צייט צו צייט פלעגט ער מיך פאַרבעטן צום אַוונטברויט. פון די שמועסן וואָס מיר האָבן געפירט, האָט ער אַפנים גלייך איינגעזען מיינ גייסטיקע אַנטוויקלונג; ער האָט מיך באַהאַנדלט מיט אַ סך לייטזעליקייט און מיר געזאָגט, אַז דאָס האַרץ געפינט זיך ביי מיר אויפן ריכטיקן פלאַץ. בלויז מיינע סימפּאַטיעס פאַר דער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע, האָבן ביי אים ווינציק-

---

(* איינער פון די באַרימטסטע העלדישע קעמפער אין מאַינץ, אין דער רעוואָלוציע

פון 1848.

וואס אויסגענומען. וועדליג אים זיינען אלע סאציאל-דעמאקראטן געווען ניט מער ווי ליימענע דישלס, וואס ווילן ניט באגרייפן, אז אין דייטשלאנד מוז די גרויסע אנטשיידונג אויסגעקעמפט ווערן אויף די באריקאדן, און זיי, די סאציאל-דעמאקראטן, האָבן אפילו ניט דעם מוט זיך אָפן צו דערקלערן ווי רע-פובליקאצער.

מיט דער צייט בין איך געוואָרן אַן אָפטער אַריינגייער צום אַלטן און צומאַל אים אויך באַגלייט אויף זיין שפּאַצירגאַנג. וואָס מער איך האָב זיך דערוויסט וועגן זיין פאַרגאַנגענהייט, אַלץ טיפּער איז געוואָרן מיין אָפּשיי פאַר דעם אַלטן מאַן, וואָס האָט מיט געווער אין דער פּויסט געקעמפט פאַר דייטש-לאַנדס באַפּריינג און שטעטס געבליבן געטריי צו זיינע איבערצייגונגען. דער אַלטער וואָלק האָט געהאַט הינטער זיך אַן אינטענסיוו און באַוועגלעך לעבן, אין זיין יוגנט האָט ער זיך מיט לייב און לעבן אַריינגעוואָרפן אין דער רע-וואַלוציאַנערער באַוועגונג און געווען איינער פון די אַקטיווסטע קעמפּער אין די אויפשטאַנדן פון די דרום-דייטשן אין די יאָרן 49-1848; ווי אַ יונגער פאַר-טיזאַנער האָט ער זיך באַטייליקט אין אַ צאַל ערנסטע צוזאַמענשטויסן באַ-זונדערס אין באַדע, וווּ אַ קויל האָט אים דורכגעשאַסן דעם רעכטן אַרעם. נאַכדעם ווי די פּרייסישע אַרמיי האָט באַזיגט די רעפּובליקאַנער אין באַדע, איז וואָלק געווען צווישן די לעצטע, וואָס האָבן זיך געראַטעוועט אין דער שווייץ. קנאַפע צוואַנציק יאָר איז ער פאַרבליבן אין אויסלאַנד, דער עיקר אין זשענעווע און פאַריז. פאַר באַטייליקן זיך אין אַן אונטערערדישער באַוועגונג קעגן נאַפּאַלעאָן דעם דריטן, האָט ער געמוזט אַנטלויפן פון פּראַנקרייך; קיין מאַניץ איז ער צוריקגעקומען האַרט פאַר דעם אויסבראַך פון דער דייטש-פּראַנציזישער מלחמה פון 1870.

דער אַלטער האָט פּליסיק גערעדט פּראַנציזיש און אין זיין קליינער ביב-ליאָטעק האָט ער אויך געהאַט אַ צאַל פּראַנציזישע ביכער, צווישן זיי אַ קאַמ-פּלעטע זאַמלונג פונעם ראַדיקאַלן זשורנאַל אין יענער צייט, דער לאַמטערן. רעדאַקטירט פון הענרי ראַשפּאַר, די ווענט פון זיין קליינעם צימער זיינען געווען באַהאַנגען מיט די פאַרטרעטן פון ראַבערט בלום, פּרידריך העקער, גאַטפּריד קינקעל, וויקטאָר הוגאָ, גאַריבאַלדי און אַרטיני. צום שטאַרקסטן האָט מיד פאַרכאַפט אין זיין צימער אַ פּראַנציזישער קופּערשטיך, וואָס האָט פאַרגעשטעלט אַ פעסטע גילאַטיגע אין דער מיט און אַרום איר די פאַרטרעטן פון מאַראַט, דאַנטאָן, ראַבעספּיער און קאַרנאַ. איבער דעם גאַנצן זיינען געווען אויסגעקריצט די דריי ווערטער: „פּרייהייט, גלייכהייט און ברידערלעכקייט.“ די מענער פון דער גרויסער פּראַנציזישער רעוואַלוציע זיינען געווען דעם אַלטנס העלדן. מיט די גוואַלטיקע געשעענישן פון די יאָרן 94-1789 איז דער אַלטער געווען אויסגעבונדן און געוויסט וועגן זיי אפשר מער ווי וועגן דער געשיכטע פון זיין אייגן לאַנד. פּראַנקרייך איז געווען זיין גרויסע ליבע. ער האָט געגלייבט אַז די אויסלייזונג פון אייראָפּע מוז קומען דורך פּראַנקרייך.

דער אַלטער וואָלק איז געווען אַן אימפעטיקע נאַטור, אַ געבוירענער רע- בעל. צו ביסמאַרקן און די פרייסן האָט ער געטראָגן אין האַרצן אַ טיפע שנאה; נאָך זיי זיינען ביי אים געשטאַנען אויפן צעטל די גלחים; קעגן זיי האָט ער געהאַט פשוט אַ פיזישן ווידערווילן. „אַזוי לאַנג ווי די מאַנאַכן וואַרפן אייגלעך צום הימלישן קעניגרייך, וועלן אויף אייער פאַראַקערטן באַדן וואַקסן נאָר דער- בער און אומקרויט“, איז געווען איינע פון זיינע סענטענצן. אַ צווייטער פון זיינע שלאָגווערטער האָט געהאַט אַט דעם נוסח: „מע קען ניט פטור ווערן פונעם ערדישן זשאַנדאַרם אַזוי לאַנג ווי מע שטעלט אַן דעם קאַמפאַס אין דער ריכטונג פון יענער וועלט און מע פאַרשטינקט דעם אייבער-זשאַנדאַרם מיט ווירויך“.

פאַר אַזעלכע קרעפטיקע אויסדרוקן איז מיין יונגער מוח געווען באַזונ- דערס אויפנעמיק. דער כוואַטסקע שטעל פונעם אַלטן מאַן, האָט פאַר מיר גע- האָט אין זיך אַ ניט-ווידערשטיילעכן מאַגעטישן כוח. ער איז ניט געווען דער מענטש פון ניין מאָס רייד; רעוואַלטירנדיקע פאַקטן האָט ער ניט געפרוווט דער- קלערן מיט דער לאַגיק פון די אומשטאַנדן. ווי אויף אַן אויסגעשטרעקטער שוור, איז ער שטעטס געגאַנגען גראַד צום ציל, אַן דעם ער זאָל זיך נעמען אַמפערן מיטן קעגנער. זיין עיקר-ציל איז געווען די באַריקאַדע, וואָרן דער אַלטער האָט ניט געגלייבט, אַז אויף אַ פרידלעכן אופן זאָל מען קענען מאַכן אַ סוף צו די עק- סיסטירנדיקע קאַנטראַסטן. ער האָט געהאַלטן אין איין באַטאַנען, אַז אין אַ מי- ליטערישן שטאַט ווי ס'איז דייטשלאַנד, איז נייטיק אַ גערעכטע פויסט פון אונטן, כדי צו מאַכן צונישט די פויסט-רעכט פון אויבן. אַזאַ אויסבליק האָט געמוזט מיטרייסן יונגעלייט פון מיין עלטער. די ברוטאַלע ווירקלעכקייט, די פיינע פאַ- ראַנדקעס, וואָס סע האָט איינגעשטעלט די פרייסישע פּאָליציי, האָט געמוזט נאָך מער דינאַמיזירן זייער רעוואַלוציאַנערן אויפבריוו. איך האָב דעם אַלטן פשוט האַלט באַקומען, דערביי האָב איך אים געהאַלטן זייער הויך און אים באַווונדערט אַן אַ שיעור. ער איז מיר פאַרגעקומען ווי אַ לעבעדיקע פאַרקער- פערונג פון דער רעוואַלוציע, וואָס אירע אונטערערדישע דונערן האָבן זיך דערטראָגן צו מיין אויער פון דערווייטן. אַז איך האָב אים געהערט רעדן וועגן דער רויטער טויפונג, וואָס מוז קומען איבער דייטשלאַנד, כדי צו פאַרטיליקן די פרייסישע שמאַץ פונעם פנים פון דער ערד, — האָב איך געהאַט דאָס גע- פיל ווי איך וואַלט געהערט אַ פאַרצייטיקן פּראָפעט, וואָס שטייט אויפן הייליקן באַרג און בליקט מיט זוכנדיקע אויגן אין קעניגרייך פון דער צוקונפט.

פאַקטיש איז דער אַלטער וואָלק געווען אַן אינדיוידועלע פּערזענלעכקייט. אַפילו די איבערלייגונג פון דער עלטער האָט ניט געפּענטעט זיין הייסן טעם- פּעראַמענט. ער איז נאָך אַפילו געווען פעאיק אויף עקסטראַוואַגאַנטע שטיק פון כלומרשטער מאַיעסטעט-באַלידיקונג און האָט דערפאַר טאַקע באַצאַלט מיט דריי חדשים תּפּיסה. דער עפּיזאָד האָט געהאַט אַזאַ לויסטיקן בייגעשמאַק, אַז איך וואַלט ניט וועלן אים דאָ דורכלאָזן, באַווונדערס נאָך דערפאַר וואָס די

פאסירונג איז פאראינוועגס א שארפע אילוסטראציע פון דער דעמאָליטיקער דייטשער יוסטיץ.

איין אַוונט איז דער אַלטער געזעסן מיט זיינעם אַ פריינד ביי אַ גלאַז ביר, אין רעסטאָראַן פונעם האַטעל צום רוֹיטן קאַפּ. ביים זעלביקן טיש האָט זיך אויך אַוועקגעזעצט אַ פריישישער פעלדפעבל. אין לאַקאַל איז אַריינגעקומען אַן איטאַליענער, אַ הויזירער מיט גיפּס-פיגורן, אַ ביוסט פונעם קייזער וויל-העלם דעם ערשטן. דער טיפּ הויזירער איז דעמאָלט געווען זייער פאַרשפּרייט דרום-דייטשלאַנד. דער הענדלער איז צוגעקומען אויך צום אַלטנס טיש און אים אַנגעבאַטן זיין סחורה. דער אַלטער האָט אים געזאָגט: „אַ דאַנק, איך בין אַ רעפּובליקאַנער און איך גייטיק זיך ניט אין אַזעלכע זאַכן“.

דער פעלדפעבל האָט אַנגעשפּיצט די אויערן און זיך נאַכגעפרעגט ביים איטאַליענער וועגן פרייז. „בלויז פּופציק פעניג, מיינ הער“, איז געווען דער ענטפער. דער מאַן אין מונדיר האָט זיך גענומען דינגען און פאַרגעלייגט דעם פאַרקויפער פינף-און-צוואַנציק פעניג. דער אַלטער וואָלק האָט זיך ניט איינ-געהאַלטן און אַ זאַג געטאָן סאַרקאַסטיש: „נו, פאַר אַ פריישישן פעלדפעבל וואָלט אַזאַ פיגור פונדעסטוועגן באַדאַרפט האָבן די ווערט פון פּופציק פעניג“.

דער פעלדפעבל איז אַרויס פונעם לאַקאַל און גלייך צוריקגעקומען מיט אַ שוּצמאַן, וואָס האָט אַרעסטירט דעם אַלטן. מע האָט אים געמאַכט אַ פּראַצעס לויט אַלע כללים. ביים אַרויסטראַגן דעם אורטייל, האָט דער ריכטער דער-קלערט, אַז נאָר אַדאַנק זיין הויכער עלטער, קומט ער אַפּ מיט אַ מילדער שטראַף. דער אַלטער איז זיך רואיק אַפּגעזעסן זיינע דריי חדשים, מע האָט אַבער ניט געקענט באַהויפטן, אַז די שטראַף זאָל אים האָבן געבעסערט אויף אַ האַר.

דורך דעם אַלטן וואָלק האָב איך אויך געהאַט די געלעגנהייט בייצוויין אַ פאַר מאָל אויף די זונטיקדיקע זיצונגען פון דער העקער-גוואַרדיע. די זקנים מיט די גרויע בערד זיינען געווען לוסטיקע טרינקער און האָבן פאַר-טריבן די צייט מיט דערציילן זיך אַלטע געשיכטעס. די פרייסן האָבן דערביי אַפּגעשניטן גאָר ניט פּויגלדיק. קיין גרויסע חידושים האָב איך זיך ביי זיי ניט דערוואָסט. די אַלטע רעוואָלוציאַנערן האָבן געלעבט צופיל אין זייער נעכטן. די נייע צייט האָט אויף זיי געלאָזט גאָר ווייניק שפורן. אין דער נייער צייט האָבן אַט די אַלטע לייט געזען נאָר דאָס שלעכטע. ביי אַלץ דעם זיינען זיי פאַרבליבן גוטע דעמאָקראַטן און זיי האָבן זיך ניט געשעמט מיט די נאָריש-קייטן פון זייער יוגנט. ווי דאָס האָט פאַסירט מיט אַ סך אַנדערע פון זייער גע-נעראַציע, מיט יענע, וואָס האָבן יאַקאַש זיך איינגעלעבט אין ביסמאַרקס רייך. אַ מאַן ווי דער אַלטער וואָלק איז אויך אין דעם קרייז געווען אַן אויסנעם. דאָס וואָס די אַלטע האָבן זיך געהאַט צו דערציילן האָט מיך איבעריק שטאַרק ניט גענומען. אַבער דער געדאַנק אַז איך זיץ ביי איין טיש מיט עכטע באַרי-

קאדן־קעמפער, האָט אַריבערגעווויגן אין מיר יעדער אַנדערע איבערלייגונג, און פול געמאַכט מיין יונג האַרץ מיט טיפער באַווונדערונג. ווי עכטע רהינלענדער האָבן די אַלטע ווייסע־חברהניקעס זיך אויסגע־קענט ניט בלויז אויף אַ גוט גלעזל, זיי האָבן געקענט אויך הנאה האָבן פון זינגען אַלע אינייעם; דאָס געזאַנג איז געווען דאָס עכטע געווירן, וואָס האָט באַטעמט זייערע זיצונגען. באַווונדערס שוין פאַרן צעגין זיך, ווען די שטימונג איז געוואָרן געהויבענער, האָט מען אין אַלטן וויינשענק געקענט הערן לידער, וואָס זיינען היינט זינט לאַנג שוין פאַרגעסן געוואָרן. ניט ווינציק פון אַט די לידער האָבן פאַרמאַגט אַ סך הומאָר, ווי אַ שטייגער דאָס ליד פון בירגער־מייסטער טשעט אָדער דער פרייס מיכעל שטייגט אַרויף אין הימל, אַ סקאַר־באַווע פּאַעזיע אין מאַינצער גאַסן־דיאַלעקט, אַ באַשרייבונג פון די גלגולים, וואָס סע מאַכט אַדורך די נשמה פון אַ פריישישן אונטער־אַפיציר; געשטאַרבן איז ער פון האָבן זיך איבערגעגעסן מיט רעטעך אין חזיר־שמאַלץ און זיין נשמה שוועבט אַזוי אַרום פון שטערן צו שטערן און געפינט ניט קיין רח, ביז זי קומט אָן אויף אַ שטערן, וווּ די מלאכים וואוינען אין קאַזאַרמעס און דער ליבער גאָט טראָגט אויפן קאַפּ אַ ריזיקע קאַסקע. אַט דאָס ליד פלעגט דער אַלטער עבערט זינגען סאַלאַ און נאָך יעדן פערז פלעגן די אַנדערע אויפכאַפן מיט ברען:

דער מיכעל האָט טיגעזעס פאַרברענט.
הימל־הער־גאַט־סאַקראַמענט!

נאָר באַווונדערס האָבן איך ליב געהאַט צו הערן דעם אַלטן וואַלק, ווען ער האָט מיט זיין טיפער אָנגענעמער שטימע אינטאַנירט די מאַרסעליעזע אויף פראַנצייזיש. איך פלעג דערביי פילן ווי אַ ציטער גייט מיר אַדורך אַלע גליי־דער און הערן אין מיין איינבילדעניש די שטורמישע שרייט פון אַנקומענדיקע באַטאַליאַנען. אויך דאָס ליד וועגן פאַלקס־העלד ראַבערט בלוס פלעגט אויפ־רודערן מיין פייערדיקע נשמה. אָבער פון אַלע לידער, וואָס די העקער־גוואַרדיע האָט געזונגען, האָט צום שטאַרקסטן געווירקט אויף מיר אַ ליד, וואָס מע וואַלט עס קוים געקענט באַצייכענען ווי אַ פערל פון דער דייטשער פּאַ־עזיע, אָבער דער אינהאַלט פון יענעם ליד האָט דעמאָלט געהאַט פאַר מיר ממש אַ מאַגעטישע קראַפט:

אַז פירשטן פרעגן:
גייט נאָך דער העקער אום?
זאָלט איר זיי טאָן זאָגן:
דער העקער, ער הענגט שטום!

ער הענגט ניט אויף אַ בוים,
ער הענגט ניט אויף אַ שטריק,

נייערט אויף דעם טרוים
פון דער דייטשער רעפובליק.

שלעזיענס קינדער טרינקען
בלוט פון מוטער-ברוסט.
אָ סך דערביי פאַרזינקען,
וועגן ציל אָבער זיך באַוויסט.

און דער פרייסן-קעניג
לינדערט יאָ די נויט:
טערקיש בעבלעך גיט ער ווייניק,
וואו מע לעכצט נאָך ברויט.

און נאָך אַיעדער פון די צאָלרייכע סטראַפן, איז געגאַנגען ווי אַ רעפריין די
סטראַפע:

דרימען נקמה, נקמה פעלקער!
שטורעמט מיט קינזשאַלן!
ניט פון פירשטן און גלחים
קומען וועלן פריד-געשאַלן!

דער שטאַרקער ווידערווילן צום פרייסנטום איז איבעריקנס ניט געווען
דער מאַנאַפּאַל פון יענעם קרייז. אין אַלע שיכטן פונעם רהיינישן פּאָלק האָט
מען אויסדריקלעך ניט ליב געהאַט די פרייסן. אין אַלטע שטעט מיט אַ היס-
טאָרישער פאַרגאַנגענהייט, שפילט די טראַדיציע אַ וויכטיקע ראָלע; זי שאַפט
געוויסע איינדרוקן, וואָס אינגאַנצן פאַרשווינדן זיי קיינמאַל ניט. די מיטלפונקטן
פון אונדזער גרויס אינדוסטריע מיט זייערע איינפאַרעמדיקע הייזער-פּראַנטן,
מיט זייערע טענעמענט-הייזער און מאַנאַטאַנע גאַסן-רייען, — זיי זיינען, פאַר-
שטייט זיך, ניט אין שטאַנד איבערצולאַזן אַזעלכע אָנהאַלטעוודיקע איינדרוקן.
אין אַזעלכע שטעט קען קיינמאַל ניט אויפקומען דאָס זיין פאַרוואַקסן מיטן
סאָציאַלן אַרום. גאַנץ אַנדערש איז עס אין אַ שטאַט, וווּ יעדער ווינקל איז
פאַרבונדן מיט דערמאַנגען פון אַלטע צייטן; דאָרט זיינען דער היסטאָרישער
נעכטן און דער לעבעדיקער היינט פאַרוועבט און פאַרפלאַכטן אין אַנאַנד; פון
ביידן שאַפט זיך ביי די איינוווינער אַ געוויסער אַפּאָזיץ, וואָס בלייבט אויפן
גאַנצן לעבן, באַזונדערס ביי מענטשן, וואָס זיינען גייסטיק סענסיטיוו.

אין מיין יוגנט-צייט איז מאַינץ געווען אַ שטאַט מיט אַ זייער דעמאָקראַ-
טישן איינשטעל. דאָס דעמאָקראַטישע באַוווּסטזיין איז דאָ ניט געווען קיין
פאַרטיי-ענין, נאָר אַ געפיל, וואָס איז איבערגעגאַנגען אין בלוט ביי אַלע קרייזן
פון דער באַפעלקערונג. איך בין געבוירן געוואָרן בלויז צוויי יאָר נאָך דער
גרינדונג פון דער פאַראייניקטער דייטשלאַנד. אין פּאָלק האָט זיך דעמאָלט
נאָך שטאַרק געפילט אַן איגעווייניקסטער ווידערשטאַנד קעגן דייטשלאַנדס

נאציאנאלער איינהייט אונטער דער פירערשאפט פון די פרייסן. דער לינקער רהיין־ברעג, באדען און ווירטעמבערג זיינען פון תמיד אן געווען די דעמא־קראַטישסטע טיילן פון דייטשלאַנד. אין אָט די טיילן פונעם רייך, איז דאָס בירגערטום געבליבן אַ לאַנגע צייט פיינדלעך געשטימט צו די פרייסן און איז אָפט געווען אין שאַרפער סתירה צו ביסמאַרקס פּאָליטיק. אין אַ היפשער מאָס האָט זיך געלאָזט דערקלערן מיט די שטאַרקע אויסוויקונגען פון דער גרוי־סער פּראַנציזישער רעוואָלוציע; אירע אידייען האָבן געפונען אַ שטאַרקן אָפּקלאַנג גראַד אין די רהיינישע שטעט, די סאַמע עלטערע קולטור־געביטן אין דייטשלאַנד. בעת אין פרייסן און אין אַנדערע געגנטן פונעם לאַנד זיינען די טראַדיציעס פונעם פירשטלעכן אַבסאָלוטיזם געבליבן טיף פאַרוואַרצלט, איז דאָס גייסטיקע און סאָציאַלע לעבן פונעם רהיינישן מענטשן אַזעק אויף גאַנץ נייע וועגן און קיין שום רעאַקציע איז אויך שפעטער ניט געווען אין שטאַנד אויסצוראַטן אָט די נייע שטרעמונגען.

צו דער צייט פון דער גרויסער פּראַנציזישער רעוואָלוציע, האָבן די אַזוי אַנגערופענע „קלוביסטן“ געפירט אין מאַינץ אַ פאַרצווייגטע רעוואָלוציאַנערע פּראַפּאָגאַנדע. אַז די פּראַנציזישע רעוואָלוציאַנערע אַרמיי האָט (1792) פאַר־נומען שפּייַער, האָבן אָט די רעוואָלוציאַנערן אויפגעפאַדערט זייער גענעראַל צו מאַרשירן אויך אויף מאַינץ און די מאַינצער בירגער האָבן אויפגענומען דעם גענעראַל קוסטין מיט זיין אַרמיי, מיט אַ סך ענטוואַזאַם. מאַינץ איז גע־וואָרן אַ טייל פון דער פּראַנציזישער רעפּובליק און געשיקט קיין פאַריז. ווי אירע פאַרטערער, צוויי פון די פּאָפּולערסטע „קלוביסטן“, אַדאַם לוקס און יאַהאַן געאַרג פאַרטער. אָט דער פאַרטער איז געווען אין יענער צייט אַ באַ־רימטער געלערנטער. ער האָט באַגלייט דעם באַרימטן קאַפיטאַן קוק אויף זיין וועלט־רייזע און געווען דערביי, ווען די אַרטיקע האַלב־ווילדע איינוווינער פּו־נעם אינדול האַוואַיאַ האָבן אומגעבראַכט דעם קאַפיטאַן. שפעטער האָט פאַר־סטער באַגלייט דעם גרויסן געלערנטן אַלעקסאַנדער פּאַן הומבאָלד אויף זיינע ווייטע פאַרשרייזעס. מיטן אויסבראַך פון דער רעוואָלוציע אין פּראַנקרייך, האָט פאַרטער זיך אַריינגעוואָרפן מיט לייב און לעבן אין דער רעוואָלוציאַנע־רער באַוועגונג. אין זיין קורץ לעבן — פאַרטער איז געשטאַרבן אין בליענע־דיקן עלטער — האָט ער באַוווּן צו לאָזן נאָך זיך דעם אַנדענק פון איינעם פון דייטשלאַנדס פּרייעסטע גייסטער אין אַלע צייטן.

אין מיין יוגנט איז אין פּאָלק נאָך געווען לעבעדיק אַן אויסדריקלעכע ליבע צו פּראַנקרייך און אַ שטאַרקער ווידערווילן צו אַלץ וואָס איז פּרייסיש. עס האָבן נאָך עקסיסטירט פאַראיינען צו קולטיווירן די פּראַנציזישע שפּראַך. אַ סך האַנטווערקער אין אונדזער געגנט פלעגן, לויט אַן אַלטער טראַדיציע, זיך אַוועקלאָזן אויף עטלעכע יאָר קיין פאַריז, נאָכדעם ווי זיי האָבן פאַרענדיקט זייער לערן־צייט, כדי זיך בעסער אויסצובילדן אין זייער פּאָך. נאָך זייער צו־ריקקומען, פלעגן אַזעלכע „פאַריזער“ זיך אַנשליסן אין די אַזוי אַנגערופענע

„פראנצויזן-קלובן“, כדי ניט צו פארגעסן און אויסבילדן נאך מער דאָס, וואָס זיי האָבן געלערנט פון דער פרעמדער שפראַך.

די באַזונדערע ליבע פון די רהינלענדער צו די פראַנצויזן איז אין יענער צייט, איבעריקנס, געווען גאַנץ נאַטירלעך. דעם רירעוודיקן און מונטערן כאַ-ראַקטער פון דער רהינלענדישער באַפעלקערונג איז געווען טיף אַנטיפאַטיש יעדער פאַרשטאַרטער רעגולאַמין און אַרױפגעצווונגענע דיסציפּלין. עמאַציאָ-נעל האָט דעם רהינלענדער פשוט אימפּאַנירט דער טעמפּעראַמענט פון די פראַנצויזן. דער באַרימטער גייסט פון פּאַסטדאָס, וואָס האָט זיך גאַנץ און גאַר געדרייט אַרום מאַסן-דרעסירונג און שקלאַפּישער געהאַרכזאַמקייט, האָט ניט האַרמאַנירט מיט די אינעווייניקסטע נייגונגען און מיט די אַלטע טראַדיציעס פון די רהינלענדער. אויך ביסמאַרקס פאַראייניקטער רייך האָט ניט דערנען-טערט צו בערלין די באַפעלקערונג פון דרום-דייטשלאַנד און פונעם רהיין-געביט. די פאַראייניקונג האָט בלויז געמאַכט שפּירעוודיקער די אינעווייניק-סטע קאַנטראַסטן און נאָך מער פאַרשטאַרקט דעם ווידערווילן פונעם רהינישן מענטשן צו פרייסנס איבערהערשאַפט.

פאַר דעם דייטש-עסטרייכישן קריג פון 1866, איז מאַינץ געווען אַ פּעס-טונג פון דער קאַנפּעדעראַציע און די שטאַט איז געווען באַזעצט אַט מיט פריי-סיש, אַט מיט עסטרייכיש מיליטער. אין מיינע קינדער-יאָרן זיינען אין דער באַפעלקערונג נאָך געווען לעבעדיק דערמאַנאָנגען וועגן צווערקל, ווי די מאַינ-צער האָבן גערופן די עסטרייכער. די עלטערע פון מיינע קרובים, ווי איבער-הויפט אַלע דערוואַקסענע אין שטאַט, האָבן אָפט זיך דערציילט שפּאַטישע אַנעקדאָטן און סתם לוסטיקע מעשיות וועגן די עסטרייכער. איך האָב אָבער קיינמאַל ניט געהערט מע זאָל נאָכזאָגן די עסטרייכער אַן אומפריינדלעך וואָרט. מע האָט זיך מיט זיי גוט פאַרטראָגן און זיי זיינען געשטאַנען מיט דער באַ-פעלקערונג אין די בעסטע באַציונגען. די שטעלונג צו די פרייסן איז געווען גאַר אַן אַנדערע. די גוטע באַציונג צו די עסטרייכער איז אַן ספק געווען דער רעזולטאַט פון אַ געוויסער קרובהשאַפט אין טראַכטן און פילן ביי ביידע צדדים. צו די פרייסן איז אַזאַ באַציונג איבערהויפט ניט געווען.

דאָס איז נאָך מער כאַראַקטעריסטיש דערפאַר, וואָס צווישן עסטרייכישן און פרייסישן דעספּאָטיזם איז אין פּלוג גענומען קיין גרויסער אונטערשייד ניט געווען. אָבער אין עסטרייך זיינען די אויסוירקונגען פונעם רעזשים פאַרט ניט געווען אַזוי פאַטאַל ווי אין פרייסן. די פרייסישע מיליטערישע מושטירונג און די טעמפּע פרייסישע ביוראָקראַטיע, האָבן אין פאַרלויף פון הונדערטער יאָרן גייסטיק פאַראַליזירט אַלע שיכטן פון דער באַפעלקערונג. אין אַנדערע לענ-דער האָט מען זיך געבויגן אונטערן יאָך פון דער באַפעלקערונג. ווייל מע האָט ניט געהאַט קיין אַנדערע ברירה, אָבער אין פרייסן האָבן די הערשער דער-גרייכט דערצו, אַז די פרייוויליקע פאַרשקלאַפּונג זאָל ווערן אַ לעבנס-פּרינציפּ און אַז דאָס זיין פאַריאַכט זאָל ווערן אַ פראַגע פון האַנער.

דאס באוויסטע ווערטל, אַז „עסטרייך איז אַ דעספאָטיע געמילדערט דורך שליומפער“, האָט געהאַט ביז גאַר אַ טיפּערן זין, ווי אַ סך האָבן זיך עס גע- קענט פאַרשטעלן. דאָס וואָס מע האָט אין פּרייסן באַטראַכט פאַר אַ „שליזומ- פּעריי“, איז אין דער אמתן געווען ביים פאַלק אַ געפיל פון אומאַפהענגיקייט אין אַ געוויסער מאָס. דער עסטרייכישער דעספאָטיזם האָט געמוזט מאַכן גע- וויסע קאַנצעסיעס, כדי אויסצומיידן אַ קאַטאַסטראַפּע פאַר זיין עקסיסטענץ. אַזעלכע זאַכן דאַרף מען ניט אונטערשאַצן, אויב מע וויל פאַרשטיין ריכטיק די אינעווייניקסטע צווישן שייכותן אין יענער עסטרייכישער אימפּעריע.

דאָס זען אין די פּרייסן די פאַרקערפּערונג פון אַלדאָס ביין, וואָס איז גע- ווען אַלגעמיין אין מיין אַרום, אין מיינע קינדער-יאָרן, איז ביי מיר פאַרבונדן מיט אַ פּערזענלעכער איבערלעבונג. מאַינץ איז געווען איינע פון דייטשלאַנדס שטאַרקסטע פּעסונגנען און די שטאַט איז געווען פול מיט פּרייסיש מיליטער. אין דער מינסטער גאַס, וווּ איך האָב אָפּגעלעבט דעם גרעסטן טייל פון מיין קינדשאַפּט, איז געווען אַ ריזיקע קאַזאַרמע, וואָס האָט פאַרנומען כמעט די גאַנצע רעכטע זייט פון דער גאַס. מיר האָבן געוויינט אויפן צווייטן שטאַק, פונקט קעגנאיבער דער קאַזאַרמע, און פון פיר פּענצטער פון אונדזער וווינונג האָבן מיר געהאַט אַ פּרייען אויסבליק אויפן ברייטן הויף פון דער גרויסער געביידע; איך האָב זיך געקענט צוקוקן ווי מע מושטירט דאָ די סאַלדאַטן טאַג איין, טאַג אויס און צווען די עקלדיקע דרעסירונג. וויסטע סצענעס פלעגן זיך אָפּשפילן אויף אַט דעם הויף, גאַר באַזונדערס, צו דער צייט ווען עס פלעגן אַנקומען יונגע רעקרוטן. מ'איז אומגעגאַנגען מיט די יונגעלייט ערגער ווי מע גייט אום מיט בהמות. די אונטער-אַפיצירן האָבן אויף זיי געפליכטעט מיט שטראַמען פון די געמיינסטע זידלערייען, מ'איז אָבער ניט געבליבן בלויז ביי ווערטער, די רעקרוטן האָבן געהאַט אויסצושטיין אויך די ברוטאַלסטע קער- פּערלעכע באַהאַנדלונגען און דאָס אַלץ האָט געדאַרפּט האָבן דעם איין און איינציקן צוועק: דערשטיקן אין יונגן סאַלדאַט יעדער שפור פון מענטשלע- כער ווערדע.

אַ גרויליקע סצענע וואָס האָט זיך טיף אַריינגעשניטן אין מיין יונג האַרץ, שטייט מיר נאָך היינט לעבעדיק פאַר די אויגן. די רעקרוטן האָבן געמוזט זיך אויסלערנען דאָס אַריבערשפּרינגען איבער אַ מין לאַנגן קאַסטן, באַשלאַגן מיט לעדער. אַ יונגער בחור, אַביסל אָן אומגעשיקטער, האָט ניט געקענט נאַכמאַכן די קונץ, כאַטש מע האָט געזען, אַז ער שטרענגט אָן אַלע זיינע כוחות צו מאַכן דעם געפאַדערטן שפרונג; נאָך יעדן אומגעלונגענעם שרוו, האָט דער אונטער-אַפיציר אים דערלאַנגט מיט דער גאַנצער קראַפּט אַ שטויס אין די ריפּן און מיטן קולאַק אים געהאַקט איבערן פנים, דעם אומגליקלעכן בחור האָט דאָס בלוט גערונען איבער ביידע באַקן. צולעצט האָט דער אונטער-אַפי- ציר אים באַפוילן זיך אוועקזעצן אונטערן קאַסטן, די אַנדערע האָבן דערווייל געדאַרפּט ווייטער אָנגיין מיטן שפּרינגען; דעם קאַסטן האָט דער שידער גע-

הייסן אראפדריקן אזוי נידעריק ווי מעגלעך; דער געמאטערטער יונגערמאן איז געבליבן אין א פאזיציע נאָר צום דערשטיקט ווערן. אז מע האָט ענדלעך אויפגעהויבן דעם קאָסטן, איז דער געפייניקטער געליגן ווי טויט און ניט גע- רירט מיט קיין אבר. דער טיראָן האָט באַפוילן ברענגען אַן עמער וואָסער פו- געם ברונעם און אָפּגיסן דעם פאַרחלשטן; אָביסל אָפּגעמונטערט, האָט דער סאָלדאַט געמאַכט אַ באַוועגונג זיך אויפצוהייבן, אָבער אומזיסט. דער אומ- מענטש האָט אים עטלעכע מאָל געקאַפּעט מיטן שטייול, ביז מע האָט דעם האַלב־טויטן געמוזט אַוועקטראָגן פונעם הויף. אַזעלכע ברוטאַלע סצענעס האָבן פאַרפלאַנצט אין מיר פון קינדווייז אויף אַ ברענענדיקן האָס צום מיליטאַריזם, וואָס איז מיט די יאָרן געוואָרן נאָך טיפּער. איך האָב מיר געשווירן קיינמאָל ניט צו טראָגן דעם קייזערס ערן־קלייד.

שלעגערעיען צווישן מיליטער און ציוויליסטן זיינען אין מיין יוגנט געווען אין מאַינץ אַ געוויינטלעכע דערשיינונג. באַזונדערס אין די אונטערשטע טיילן פון דער שטאָט, ביים רהיין, פלעגן אַזעלכע צוזאַמענשטויסן אָפט אויסברעכן צווישן שיפסלייט און סאָלדאַטן. איך דערמאָן זיך נאָך אין אַ באַזונדערס העפּ- טיקער באַטאַליע, וואָס האָט אויפגערודערט די שטאָט אויף לאַנגע וואַכן. אין האַטעל צום שוואַרצן בער האָט אויסגעבראַכן אַ הריגה צווישן רהיין־פליטני- קעס און סאָלדאַטן; דאָס געשלעג האָט זיך אַריבערגעטראָגן אין די שכנהשע גאַסן. די סאָלדאַטן האָבן צולעצט געמוזט נעמען די פיס אויף די פלייצעס, נאָר דערווייל־וואָס זיינען עטלעכע פּערזאָן אזוי שווער פאַרוונדעט געוואָרן, אַז מע האָט זיי געמוזט אַוועקטראָגן פונעם שלאַכט־פעלד און איין סאָלדאַט איז געבליבן ליגן אַ דערשטאַכענער. מע האָט דערנאָך אַרעסטירט עטלעכע פליט- ניקעס און זיי פאַראורטיילט אויף לאַנגע יאָרן תּפּיסה. די סאָלדאַטן, מיטבאַ- טייליקטע אין דער שלעגערעיי זיינען אויך שטרענג באַשטראַפּט געוואָרן, אָבער בלויז דערפאַר, וואָס זיי זיינען אָפּגעטראָטן פאַר ציוויליסטן...

אַזעלכע צוזאַמענשטויסן זיינען גאַרניט געווען קיין נאַווינע, אַפילו אַז זיי האָבן זיך ניט תּמיד געענדיקט אזוי טראַגיש. די באַציונגען צווישן דער באַ- פעלקערונג און די אַלע אַנדערע, וואָס מע האָט אין מאַינץ באַצייכנט ווי פּרייסן, זיינען דערפון זיכערלעך ניט געוואָרן בעסער. דער פּרייס איז געווען די שוואַר- שע שאַף, וואָס מע וואַרפט אַרויף אויף איר די שולד פאַר יעדער מעגלעכער אַנשיקעניש. אין די אויגן פון די מאַינצער איז דער פּרייס געווען אַ מין קאַ- פּויר־מענטש, וואָס מוז זיך באַנעמען שלעכט לויט זיין גאַנצער נאַטור. אַט דעם באַגריף האָבן די לייט פון מיין היימשטאָט אויסגעלאָדן אין אַ שפּאַטיש לידל, וואָס איז אין מיין יוגנט געווען זייער פּאָפּולער:

דו ביסט פֿאַרריקט, מײן קינד!
גײן זאָלסטו קײן בערלין,
דאָרט וווּ אײדײַאָטן שטעקן,
געהערסט דו אױך אַהײן.

דער איינציקער אין אונדזער ענגערן קרייז, וואָס האָט זיך ניט געלאָזט מיטרייסן מיט האַק און פאַק מיטן מאַסן־פּסיכאָז קעגן אַלע פּרייסן, ווער ער זאָל ניט זיין, איז געווען דער פּעטער. זיין גייסטיקער בליק, וואָס האָט געזען ווייט און פאַר אַלעמען, זיין פאַרטיפטער זין פאַר גערעכטיקייט, האָבן ביי אים ניט געלאָזט קיין פּלאַץ פאַר אַזעלכע שטימונגען. די שלעכטע אויסוירקונגען פון דער פּריישישער סיסטעם האָט ער גאַנץ באַשטימט געפילט שטאַרקער ווי אַנדערע. ער האָט אויך איינגעזען קלאַר, אַז די נאַציאָנאַלע איינהייט פונעם רייך אונטער פּרייסנס פּירערשאַפט, מוז זיין פּאַטאַל. ער האָט אָבער אויך פאַר־שטאַנען, אַז דער איינצלנער פּרייס איז ניט פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער געשאַ־פענער לאַגע און אַז מיט אַ פאַרגענומענער מיינונג קען מען ניט טאַקסירן קיין מענטשן. פּאַקטיש איז עס טאַקע אַ געפערלעכע אונטערנעמונג, פשוט אַ שריי־ענדיקע אומגערעכטיקייט צו שאַצן אַ מענטשן לויט דער מענטשן־גרופּע, וואָס צו איר געהערט ער, אַדאַנק אַ בלינדן צופאַל. דער אַנקל האָט מיר אָפט דאָס געגעבן צו פאַרשטיין און איך בין אים דערפאַר געווען זייער דאַנקבאַר. אָבער אַט די בעסערע דערקענטעניש האָט זיך פאַרפעסטיקט אין מיר ערשט שפּע־טער, ביסלעכווייז, ווייל אין מיין יוגנט האָב איך זיך אָפט געלאָזט מיטרייסן מיט אַלגעמיינע שטימונגען, אָן דעם איך זאָל זיך וועגן דעם אָפּגעבן אַ קלאַרע רעכענונג.

אַז איך וואַרף היינט אַ בליק אויף צוריק, אויף יענע צייטן, ווערט עס מיר קליפּ און קלאַר, אַז דער ווידערווילן פונעם רהיינישן פּאַלק צו די פּרייסן. האָט זיך גענומען דערפון, וואָס אין די הויכע פענצטער איז מען געקראַכן פון דער הויט צו פאַרשמעלצן זאַכן, וואָס האָבן זיך געמוזט אויסוירקן נאָר ווי קאַנ־טראַסטן. די פאַרשטאַרקטע פאַרמען פונעם פּריישישן שטאַט, מיט זיין וויסטער קאַזאַרמע־דיסציפּלין און מיט דער טעמפּער הערשערשיקייט פון די ביורא־קראַטן, האָבן געמוזט רעוואָלטירן דעם רהיינלענדער, וואָס זיין גאַנצע גע־שיכטלעכע פאַרגאַנגענהייט איז געווען דורך און דורך דעמאָקראַטיש, און דאָס פּרייסנטום האָט געמוזט זיין פאַר אים אַ פאַרגוואַלטיקונג פון זיין גאַנצער נשמה. דער פּריישישער יאָך האָט ביים רהיינלענדישן מענטשן געמוזט שאַפן דאָס געפיל פון שנאה צו יעדן פּרייס, וואָס איז אין מיין יוגנט געווען אַזוי פאַרשפּרייט אין מיין גאַנצן אַרום.

אויב די אַנטיפּאַטיע צו די פּרייסן איז ביי די רהיינלענדישע מאַסן געווען דורכאויס אַן עמאַציאָנעלע, איז אין מאַינצער געבילדעטע קרייזן געווען אַ סאָ־לידע ריכטונג פון באַוווּסטיניקע קעגנער צו ביסמאַרקס פאַראייניקטן רייך. דאָס זיינען געווען די פעדעראַליסטן פון דרום־דייטשלאַנד; זייער אינספּיראַ־טאָר איז געווען קאַנטסטאַנטין פּראַנטץ. אַט דעם נאַמען האָט מען אין דייטש־לאַנד שוין אַזוי גוט ווי פאַרגעסן. אָבער פון אַלע ביסמאַרקס קעגנער איז ער געווען דער סאַמע וויכטיקער. פּראַנטצט בוך „דער פעדעראַליזם ווי אַן עיקר־פּרינציפּ פאַר די סאָציאַלע, שטאַטלעכע און אינטערנאַציאָנאַלע אַרגאַניזאַציעס,

באזונדערס. אין זיין אָנווענדונג אויף דייטשלאַנד, איז אַרויסגעקומען אין מאַינץ אין 1879. דאָס בוך איז געווען זייער פּאָפּולער אין דעמאָקראַטישע און קאָטוילישע קרייזן. די פּאַרטיי פון צענטער — די פּאַרטיי פונעם פּאַליטישן קאָטויליציזם איז אין רהינלאַנד דעמאָלט געווען שטאַרק דעמאָקראַטיש גע-שטימט. דעמאָקראַטיש זיינען געווען אויך אַנדערע בירגערלעכע פּאַרטייען, וועגן דער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי שוין ניט צו רעדן. אַ קאָנסער-וואַטיווע פּאַרטיי האָט דעמאָלט אין יענער געגנט פון דייטשלאַנד איבערהויפּט ניט עקסיסטירט.

די אינהייט פונעם רייך מיט פרייסן אין דער שפיץ, האָט קאָנסטאַנטין פּראָנטץ באַטראַכט ווי אַ פּאַטאַלן צייכן פון דייטשלאַנדס קולטורעלן אונטער-גאַנג און ווי די גרעסטע סכנה פאַר דער קומענדיקער פּאַליטישער און סאַ-ציאַלער געשטאַלטונג פון אייראָפע. ער האָט אַנטשיידן באַקעמפט די פּאַליטי-שע צענטראַליסטן און די סיסטעמאַטישע מיליטאַריזירונג פונעם לאַנד. ער האָט געהאַלטן, אַז דאָס נייע דייטשלאַנד איז אין דער אמתן נאָר אַ פּאַרגרע-סערט פרייסן, וואָס איז אַ שאַרפער קאָנטראַסט צו די טראַדיציעס פון די איינ-צלנע דייטשע לענדערייען, אַז ביסמאַרקס דייטשלאַנד איז אַ קבר פאַר אַן אַלטער גרויסער קולטור מיט אַלע אירע דערגרייכונגען. קאָנסטאַנטין פּראָנטצס נאָמען איז אַ פאַרגעסענער נאָמען אין דייטשלאַנד, אָבער דאָס וואָס ער האָט פאַראויסגעזאָגט, איז געוואָרן ווירקלעכקייט אין אַ מאָס וואָס שטעלט ווייט אין שאַטן די סאַמע דעמאָנישסטע, די סאַמע בייזע נביאות.

מייסטער קיטשמאן ווערט א סאציאליסט

מיין באצינונג צום מייסטער קיטשמאן איז מיט יעדן טאג געווארן פאמיליאַר-רער. איך האָב אים ווירקלעך ליב באַקומען מיטן גאַנצן האַרצן און האָב גע-פילט, אַז אויך ער האָט אַ שטאַרקע נייגונג צו מיר. זינט אונדזער שמועס וועגן ביסמאַרקס פּאָליטיק פון אַגרעסיעס און אַנעקסירונגען, האָבן מיר אָפט געפּלוי-דערט וועגן פּאָליטישע פּראָגן. איך בין געווען קאַנטעט צו מערקן, אַז אונדזער רע אונטערהאַלטונגען סטימולירן דעם מייסטער ביו גאַר. איינמאַל אַז איך האָב געהאַלטן אין צעלייגן פאַר אים אויף אַ דראַסטישן אופן מיין שטעלונג צו אַ געוויסער פּראָגע, האָט ער אָנגעשטעלט אויף מיר אַ פאַר גרויסע אויגן און אַ זאָג געטאָן: „אַבער דו רעדסט דאָך גאַר ווי אַ הונדערט-פּראָצענטיקער סאָ-ציאַל-דעמאָקראַט, בחורל“.

„צי דענקט איר ניט, מייסטער, אַז אַ סאָציאַל-דעמאָקראַט קען אויך צו-מאַל זאָגן עפעס אַזוינס וואָס זאָל זיך לייגן אויפן שכל?“ האָב איך געפרעגט מיט אַ שמיכל.

ער האָט זיך האַרציק צעלאַכט און געזאָגט: „געוויס, רודאַלף! אויך דער אָפּגעריסנסטער נאַר קען האָבן פון צייט צו צייט זיינע אויפבליציקע מאַמענטן. פונקט ווי דער גרעסטער געלערנטער איז נישט באַוואַרנט פון מאַכן טעותן. בעבעל איז זיכער ניט אַבי ווער, איז עס פאַר מיר דערפאַר נאָך ווינציקער פאַרשטענדלעך, ווי אַזוי אַ מענטש מיט זיינע פעאיקייטן קען זיך איינרעדן, אַז די וועלט וואָלט געהאַלפן געוואַרן, אויב מע זאָל צונעמען ביי די רייכע זייער פאַרמעגן און עס פאַרטיילן גלייך אויף גלייך צווישן אַלע“.

„אַבער קיינער הייבט דאָך גאַרניט אָן אַפילו צו טראַכטן וועגן דעם“, האָב איך אים אָפּגעענטפערט. „קייין איין סאָציאַליסט האָט קיינמאַל ניט געקענט האָבן דעם אומגעלומפערטן איינפאַל אַרויסצושטעלן אַזא פּאָדערונג. דאָס האָבן דאָך בייזוויליקע אַדער אומוויסנדיקע קעגנער אָנגעהאַנגען די סאָציאַל-דעמאָ-קראַטן אַזא שילדל, כדי צו מאַכן לעכערלעך זייער לערע אין די אויגן פונעם פּאָלק“.

„האסטו זיך דען שוין אינטערעסירט אויך מיט די פראגן?“ — האט ער גאנץ פארחידושט מיך גענומען צום סמיק.

„יא, מייסטער“, האב איך געענטפערט. „און אפילו גאנץ ערנסטלעך. איך האב געלייענט וועגן דעם, וואס זיי אליין, די סאציאליסטן האבן צו זאגן וועגן זייער לערע, און ניט דאס וואס אנדערע לייגן זיי אריין אין מויל אריין. דער סאציאליזם שטרעבט, ניט צו א גלייכמאסיקער פארטיילונג פון די אלגעמיינע פארמעגנס, נאר צו א נייער פארעם פון פארוואלטן מיט דעם עקאנאמישן און סאציאלן לעבן, א פארוואלטן וואס זאל פארזיכערן יעטוועדן איינעם דעם פולן באטרעף פאר זיין ארבעט און עס זאל קיינעם ניט זיין דערלויבט צו לעבן אויף די קאסטן פון א צווייטן. דאס איז אבער גאר-גאר עפעס אנדערש.“

דער מייסטער האט מיר צוגעווארפן א פרעגנדיקן בליק. ער האט קענטיק פשוט ניט געווסט ווי אזוי ריכטיק אויסצוטייטשן מיינע ווערטער. דאס האט זיך געלאזט דערקלערן דערמיט, וואס אל זיין וויסן וועגן סאציאליזם. האט ער געהאט פונעם שטאם-טיש ביי א גלעזל וויין. איך האב אים געזאגט גאנץ אפן, אז ס'איז ניט מעגלעך צו דערקלערן מיט עטלעכע ווערטער אזא טיפע געזעלשאפטלעכע פראגע ווי ס'איז דער סאציאליזם. אבער אויב די טעמע איז טערעסירט אויף אן אמת, בין איך גערן גרייט אים צו געבן אלע מעגלעכע אינפארמאציעס.

„טו עס, רודאלף!“ האט ער מיך דערמוטיקט. „איך וואלט גערן וועלן וויסן ווי דו שטעלט דיר פאר אט די אלע זאכן.“

אט אזוי האב איך אנגעהויבן אגיטירן מיין מייסטער פאר די גרונד-אידייען פון סאציאליזם, ווי איך האב זיי דעמאלט פארשטאנען. אז איך דערמאן זיך היינט אין אט דעם עפיזאד אמוזירט מיך דער אינעווייניקסטער קאמיוז פון דער סיטואציע. די באציאונגען וואס האבן זיך איינגעשטעלט צווישן מייסטער און לערן-ינגל, זיינען ווירקלעך געווען אן אויסטערלישער צופאל. אבער דע-מאלט האט דאס אליך מיר אויסגעזען צו זיין גאנץ נאטירלעך. מיין יוגנטלעכער ברען האט זיך ניט אפגעשטעלט פאר גארניט. עס האט מיך גוואלטיק פאר-כאפט דער געדאנק צו געווינען דעם מייסטער קיטשמאן פאר דעם סאציאליזם. איך האב פאר אים געהאלטן א פלאם-פייערדיקע פראפאגאנדע-לעקציע וועגן די פראדוציר-מיטלען, וואס דארפן געהערן דער גאנצער געזעלשאפט, וועגן דער היינטיקער עקספּלואטאציע פון די מאסן דורך א הייפעלע באזיצערס, וועגן די פאראזיטישע עלעמענטן אין דער היינטיקער געזעלשאפט און אזוי ווייטער און דאס גלייכן.

דער מייסטער האט די גאנצע צייט מיך אויסגעהערט מיט אנגעשפיצטע אויערן. אז איך בין דערגאנגען צום פונקט וועגן די הענדלער און קרעמער און זיי באצייכנט ווי א ניט-פראדוקטיוון עלעמענט אין דער געזעלשאפט, האט ער מיר איבערגעשלאגן די רייד: „דו וועסט דאך אבער צוגעבן, אז א קליינער

קרעמער ארבעט היינט אזוי שווער ווי אן ארבעטער און עס פלאגן אים זארגן, וואָס דער ארבעטער האָט וועגן זיי גאָר קיין אַנונג ניט?"

איך האָב אים קלאָר געמאַכט, אַז דער קליינער קרעמער איז היינט אויך אַ קרבן פון דער עקסיסטרודיקער סאַציאַלער אָרדענונג, פונקט ווי דער אַר-בעטער, מיט דעם אונטערשייד, וואָס פון סאַציאַלן שטאַנדפונקט, איז דעם קרעמערס מי און אַרבעט אינגאַנצן אַן נוצן. ווייטער איז מיר דער עיקר גע-גאַנגען אין דעם קלאָר צו מאַכן דעם מייסטער, אַז סאַציאַליזם הייסט ניט אַ גלייכע פאַרטיילונג פון די פאַראַנענע פאַרמעגנס, נאָר דאָס שטעלן אין רשות פון דער געזעלשאַפט דעם באַדן, די מאַשינען, די ווערקצייג, קורץ, אַלע פּראָ-דוקטן פון דעם מענטשנס אַרבעט זאָלן אויפהערן צו זיין פּריוואַטער באַזיץ פון איינצלנע מענטשן, און אַז אַ דעמאָקראַטישע פאַרוואַלטונג געוויילט פונעם פּאָלק, דאָרף אַנפירן מיטן גאַרן סאַציאַלן לעבן.

דער מייסטער האָט זיך צוגעהערט צו מיינע רייד מיט שטייגנדיקער שפּאַ-נונג. איך האָב געקענט זען, אַז מיינע אויספירונגען האָבן געמאַכט אויף אים אַ טיפן איינדרוק. עפעס האָט אין אים אויפגערודערט, ווייל איך האָב אַלץ גע-רעדט וועגן פשוטע זאַכן, וואָס זיינען אים פונדעסטוועגן ביז איצט געבליבן גאַנץ פרעמד. אַ לאַנגע וויילע האָט ער מיך אַנגעקוקט שווייגנדיק, און דערנאָך געזאָגט נאָכטראַכטעווידיק: „יונג איינער, פון וואַנען האָסטו דאָס גענומען? איך ווייס ניט, צי דו האָסט רעכט, צי ניט. אַזעלכע זאַכן לאָזן זיך ניט אויפנעמען מיט איין מאָל, מע מוז זיי דורכטראַכטן און פאַרדייען. אַבער ווי קומט דאָס אַלץ צו דיר? אַט בין איך שוין אַלט געוואָרן 46 יאָר, און האָב ביז איצט ניט געהאַט די מינדסטע אַנונג, אַז מענטשן באַשעפטיקן זיך מיט אַזעלכע פּראָגן. דו אַבער ביסט אין אַט די זאַכן אויסגעקאַכט, גלייך דו זאָלסט זיי האָבן באַקו-מען פון דיין קינדער-וויגל. דאָס איז ווירקלעך אומגלייבלעך.“

מייך אַגיטאַציע האָט קענטיק געהאַט אַ פעולה. דער מייסטער האָט איצט געהאַט איבערגענוג שטאַף נאָכצוטראַכטן. ס'איז איצט זעלטן פאַרביי אַ טאַג ער זאָל ניט אַרויפפירן אונדזער שמועס אויף דער זעלביקער טעמע און ער האָט מיך פאַרוואַרפן מיט פּראָגן. איך האָב געפרוווט אים אויפקלערן אַלע זיינע צווייפלען אזוי גוט ווי איך האָב געקענט. ביי איין פּראָגע איז ער גאָר באַזונ-דערס געבליבן אין פאַרלעגנהייט: אַלץ וואָס די סאַציאַליסטן ווילן, איז דאָס גוטס פאַר זייערע מיטמענטשן, טאָ פאַרוואָס פאַרפאַלגט מען אזוי? ס'איז געווען די צייט פונעם סאַציאַליסטן-געזעץ און די צייטונגען זיינען געווען פול מיט נייען וועגן אַרעסטן און פּראָצעסן קעגן אומלעגאַלע פאַראיינען. פריער פלעגט ער זיך ניט פאַרטראַכטן וועגן אַזעלכע פאַסירונגען. איצט האָט ער דאָס אַלץ דערזען אין אַ גאַנץ נייער באַלייכטונג. ער האָט אַפנים זיך געמאַכט גאָר אויס-טערלישע פאַרשטעלונגען, ווי עס האָט געמוזט פאַסירן מיט איינעם, וואָס האָט זיך פריער קיינמאַל ניט אינטערעסירט מיט פּאָליטישע אַנגעלעגנהייטן. אזוי אַשטייגער האָט ער מיר איינמאַל אַ זאָג געטאָן, אַז ער קען עס ניט

פארשטיין פארוואס אַ ביסמאַרק זאל האָבן אזאָ פינדלעכע שטעלונג צו סאַ-
ציאַליסטן. ס'איז דאָך שווער אַנצונעמען. האָט ער געמיינט, אז אַ מענטש ווי
דער קאַנצלער, וואָס פאַרמאָגט זיכערלעך גענוג גייסט און פאַראַנטוואַרטלעכ-
קייט צו קענען אונטערשיידן צווישן רעכט און אומרעכט, זאל זיין קאַפּאַבל צו
פאַרפּאַלן מענטשן נאָר פאַר זייערע איינשטעלונגען; געשיקט זיך עס טאַקע,
אַז ביסמאַרק זאל ניט זיין באַקענט גענויער מיט די שטרעבונגען פון די סאַ-
ציאַליסטן?!

איך האָב אים דערויף געענטפערט, אַז ביסמאַרקן און זיינע אַרומיקע פעלט
ניט געוויס קיין פּאָליטישער קוק, אָבער אַט די מענטשן זיינען גאַרניט גענייגט
זיך אַפּצוזאָגן מיט פרייען ווילן פון זייערע פּריווילעגיעס, כדי צו זיכערן פאַר
די ברייטע מאַסן אַן עקסיסטענץ פון מענטשלעכער ווערדע, פּונקט ווי דעם
איינצלנעם קאַפיטאַליסט קימערט עס ווינציק-וואָס. צי זיין טעטיקייט איז יאָ
אָדער ניט ניצלעך פאַרן ברייטן עולם, און ער וועט שטענדיק האָבן אין אויג
נאָר זיינע אייגענע פּראָפּיטן. אויך ביסמאַרק און זיינע אַרומיקע פּרעגן קיינמאַל
ניט, צי זייער פּאָליטיק איז יאָ אָדער ניט גוט פאַר די פּאָלקס-מאַסן. דאָס וואָס
אינטערעסירט זיי איבער אַלץ, האָט צו טאָן בלויז מיט די פּריווילעגיעס פון
זייער קלאַס.

אַזעלכע פשוטע פּאַקטן זיינען פאַר דעם מייסטער אַ לאַנגע צייט געבליבן
אומפאַרשטענדלעך. איך האָב אים אַנגעוויזן, אַז די געשיכטע ווייס ניט פון
פּאַלץ, אַז די הערשנדיקע שיכטן זאָלן מיט גוטן ווילן זיך אַפּזאָגן פון זייערע
לגאַטעס; אַז די מינדסטע רעכט, וואָס מיר געניסן פון איר, יעדער פאַרשריט
וואָס מיר מאַכן, איז געוואָרן דערגרייכט אין אַפּענעם קאַמף, און אַז עס זעט
זיך ניט פאַר עס זאל זיין אַנדערש אין דער צוקונפט.

„וויבאַלד אזוי“, האָט דער מייסטער זיך געהאַלטן ביי זיינעם, „איז וואָס
פאַר אַ האַפּענונגען האָבן די סאַציאַליסטן צו דערגרייכן זייער ציל?“
איך האָב אים אויפגעקלערט, אַז וואָס טיפּער די אַרבעטער וועלן ווערן
דורכגעדרונגען מיט די סאַציאַליסטישע אידיען, אַלץ שטאַרקער וועט די גייס-
טיקע באַוועגונג זיך מוזן אויסוירקן אין עפנטלעכן לעבן פונעם לאַנד. אויף
אַזאָ אופן וועלן די סאַציאַליסטן פריער אָדער שפּעטער האָבן אַ מערהייט אין
רייכסטאַג. די אַנטשיידונג וועט דעמאָלט מוזן קומען פון זיך אַליין. די היינטי-
קע הערשער וועלן דעמאָלט זיין געצוונגען נאַכצוגעבן און אַפּטרעטן זייער
פּלאַץ פאַר די נייע סאַציאַלע קרעפטן, אָדער זייער ווידערשטאַנד וועט דער-
פירן צו אַן אַפּענער רעוואָלוציע. אויך דאָס ווייסן מיר פון דער געשיכטע:
דעם ווילן פונעם פּאַלץ, קען מען זיך לאַנג ניט קעגנשטעלן.

ווי עס האָט מיר אויסגעזען, האָט דער מייסטער זיך אַנגעהויבן ביסלעכ-
ווייזן איינלעבן אין אַט דעם באַנעם. איצט פּלעגן אַפט פאַרגיין טעג אַן דעם
מיר זאָלן מיט אַ מינדסטן וואָרט דערמאָנען אונדזער אַלטע טעמע. אָבער גאַנץ
אומגעריכט פּלעגט ער פונסניי אַרויסקומען מיט זיינע פּראָגן און צווייפלען.

ווי ער האָט עס מיר שפעטער דערציילט, פלעגט ער זיך אָפט אַמפערן מיט זיינע באַקאַנטע ביים שטאַם-טיש וועגן סאַציאַלע פּראָגן און יעדער מאַל, אַז אַן אַרגומענט פּון זיינעם אַ דיספּוטאַנט פלעגט אים שטעלן אין אַ פאַרלענג-הייט, האָט דאָס אים געגעבן שטאַף פאַר אונדזערע אונטערהאַלטונגען אין וואַרשטאַט.

איינמאָל האָט ער מיר געשטעלט די פּראָגע, צי אין אַ סאַציאַלער אָרדע-נונג, וווּ יעדער איינער וועט זיין פריי פון זאָרגן פאַר זיין טעגלעכן אויסהאַלט, וועט ניט מוזן פאַראַליזירט ווערן דער ווילן צו אַרבעטן, ווייל דעם מענטשן וועט דעמאָלט פּעלן דער נייטיקער אימפּולס צו אַקטיווער מי און מאַטער? איך האָב אים געענטפּערט, אַז דאָס איז אַ שוואַכער אַרגומענט, ווייל אין נאָרמאַלע באַדינגונגען האָט דער מענטש אַ באַדערפעניש צו אַרבעטן, צו זיין טעטיק, ניט צוליב די נוצן וואָס די אַרבעט ברענגט אים, נאָר צוליב דער אַרבעט אין זיך און פאַר זיך. פאַרקערט, עס לאָזט זיך פאַראַויסזען, אַז די וואָס אַרבעטן איצט מחמת גויט, וועלן אין אַ געזיכערטער געזעלשאַפט אַרבעטן מיט אַ סך מער פלייס.

ווי אַ ביישפּיל פאַר מיין באַהויפטונג, האָב איך אַרויסגעהויבן אים אַליין, דעם מייסטער. „איר זענט גאַנץ באַשטימט“, האָב איך אים געזאָגט, „איינער פון די בעסטע אַרבעטער אין פּאָך. די אַרבעט פאַרשאַפט אייך אַן אינעוויי-ניקסטע פרייד, ווייל איר זענט אַריינגעטאַן מיט לייב און לעבן אין אייער פּראַפעסיע; קיין פאַרמעגן האָט איר פונדעסטוועגן ניט אַפּגעשפּאַרט, ווייל רייך ווערן קען מען היינט נאָר דורך עקספּלואַטירן פּרעמדע אַרבעט. אַ מענטש מיט אַ פּוסטן קאַפּ אַבער מיט אַ פּולן בייטל, וואָס פאַרשטייט אין אונדזער פּאָך פונקט אַזוי פיל ווי אַ בלינד פּערד אויפן ווונק, אַזאָ איינער זאָל אין שכנות מיט אייך אַוועקשטעלן אַ גרויסע בוכבינדעריי, מיט אַלע מיטלען פון דער מאַ-דערנער טעכניק, וואָלט עס אים זיכער אַפּגעגליקט. אַבער אייך וואָלט אַזאָ בוכבינדערישע פּאַבריק געקענט אַפּשניידן יעדן לעבנס-פּאַדעם; צי וואָלט עס עמיצן געקומערט, אויב איר זאָלט אין אַ שיינעם טאַג, ניט געקוקט אויף אייער אַרבעט און אייערע פּעאיקייטן, יאָ, ניט געקוקט אויף אייער פלייס און מי, זאָלט איר מוזן גיין לעבן אין אַזיל פאַר אַרעמע לייט? צי גלייבט איר טאַקע, אַז אייער אַרבעט וואָלט אייך ווינציקער אינטערעסירט, אויב אייער עקאַנאָ-מישע עקסיסטענץ וואָלט געווען געזיכערט און איר וואָלט דערצו נאָך געהאַט אין לעבן אַנדערע געלעגנהייטן, ווי די וואָס איר האָט היינט?“

מיט אַזאָ אַרגומענט האָב איך געטראָפּן דעם מייסטער אין סאַמע קארב אַריין, וואָרן איך האָב אַנגערירט אַ פונקט, וואָס ער האָט געקענט אַפּטאַקסירן זיין ריכטיקייט אויפן גרונט פון זיין אייגענער לעבנס-פּראַקטיק, ער האָט מיר אַפּן צוגעגעבן, אַז מיינע אויספירונגען האָבן אים צוגעטראָפּן, אַ קורצע צייט נאָכדעם האָט ער מיך געפרעגט, צי איך קען אים ניט פאַרשאַפּן עפעס אַ בוך, וואָס טראַקטירט אויף אַ קאָנקרעטן אופן וועגן די גרונט-פּרינציפּן פון סאַציאַ-

ליזום. פארשטייט זיך, אז דאס איז געווען וואסער אויף מיין מיל. איך בין גע-
ווען אַ שפּאַר ביסל שטאַלץ אויף מיין אויפטו.

ווי מע קען זיך עס לייכט פאַרשטעלן, האָב איך פאַר מיין אָנקל ניט גע-
מאַכט קיין סוד פון מיינע שמועסן מיטן מייסטער אין וואַרשטאַט. מיין פּדאָ-
פּאַגאַנדיטישער ברען און דער פּאַקט, וואָס איך האָב מיינע אַגיטאַטאַרישע
פעאַיקייטן אויסגעפרוווט גראַד אויף מיין לערן-מייסטער, האָבן דעם פעטער
ניט ווייניק געהינדערט. איך האָב זיך באַראַטן מיט אים וועגן דעם, וואָס פאַר
אַ בוך איך זאָל געבן דעם מייסטער. איך האָב צוערשט אַ טראַכטן געטאַן וועגן
אויגוסט בעבעלס ווערק „די פּרוי און דער סאַציאַליזם“. דאָס בוך האָט דעמאָלט
צירקולירט אונטער דעם טיטל „די פּרוי אין דער פאַרגאַנגענהייט, קעגנוואַרט
און צוקונפּט“; אומלעגאַל אונטער דעם סאַציאַליסטן-געזעץ, איז בעבעלס בוך
געווען ביז גאַר פּאַפּולער. דער אָנקל האָט זיך אָבער אַרויסגעזאָגט דערפּאַר,
אַז דערווייל זאָל איך דעם מייסטער ניט געבן קיין אומלעגאַל בוך. דאָס איז
ניט געווען פון זיין זייט אַ מאַנגל אין צוטרוי צום מייסטער. נאָך אַלץ דעם וואָס
ער האָט געוויסט פון מיינע אַפּשילדערונגען, איז דער אָנקל געווען פעסט
איבערצייגט אין דעם, אַז מייסטער קיטשמאַן איז אַן אַרנטלעכער און אַנשטענ-
דיקער מענטש. אָבער טאַקע דערפּאַר האָט דער אָנקל געהאַלטן, קען מען אַזאַ
איינעם ניט אַנטרויען קיין פאַרבאַטן בוך; דעם מייסטערס אָפענער כאַראַקטער
קען אין דעם פּאַל ווערן פאַר אים אַ פּאַסטקע פון אַ שווער פאַרפּלאַנטערניש;
ס'איז גענוג צו ווייזן אַזאַ בוך אַ פּאַלשן פּריינד, און דאָס אומגליק איז געשען.
אַזעלכע פּאַלשע ברידער זיינען דעמאָלט געווען אין דייטשלאַנד אַ רעכט
ביסל. געהיים-אַגענטן און שפּיצלען האָבן אויף שרייט און טרייט געלויפּערט
אויף יעדן איינעם, וואָס ס'איז געווען אויף אים דער מינדסטער פאַרדאַכט,
אַז ער איז ניט צופּרידן מיטן הערשנדיקן טעראָר. ווי יעדער פּאַליטישער
אויסנעם-צושטאַנד, האָט דאָס סאַציאַליסטן-געזעץ דערפּירט צו אַ פּולשטענדי-
קער דעמאָראַליזאַציע פון דער עפּנטלעכקייט. אַז אַ געמיינער יונג האָט גע-
וואָלט זיך אין עמיצן נוקם זיין, איז געווען גענוג ער זאָל אַ ווונק טאַן דער
פּאַליציי אויף זיין קרבן, און יענער האָט זיך שוין ניט אַרויסגעדרייט פּונעם
„געזעץ“. די רעאַקציאָנערע פרעסע איז ניט אַפּגעשטאַנען אין דער שיינער
אַרבעט; די שטיקלעך פון אַזעלכע אויסוורפּן פּלעגן די רעאַקציאָנערע צייטונג-
גען באַצייכענען ווי פאַרדינסטפּולע אויפטוען.

אין מיין אימפעט האָב איך גאַר פאַרגעסן צו טראַכטן וועגן אַלץ דעם, ביז
דער אָנקל האָט מיך ניט דערמאַנט, אַז מע דאַרף ניט פאַרלירן דעם קאַפּ. אַז
אַ מענטש איז פאַרכאַפט פון אַן אידייע און איז גרייט צו ליידן פאַר זיינע
איבערצייגונגען, איז דאָס פאַרשטענדלעך, האָט דער אָנקל געזאָגט. יעדער
אַרנטלעכער מענטש מוז וויסן פון פאַראַויס, וואָס עס שטייט אים פאַר פאַר
זיינע האַנדלונגען. אָבער דער מייסטער געהערט ניט צו אונדז, אויף יעדן פּאַל,
נאָך ניט איצט, דערפּאַר טאַרן מיר אים נישט אויסשטעלן קיין סכּנה, וואָס

ער קען וועגן איר האָבן נאָר אַ גאַנץ שוואַכע פּאַרשטעלונג. אַז מע כאַפּט אונ-
דער אײנעם ביים פּאַרשפּרייטן פּאַרבאַטענע לײטעראַטור, באַצאָלט ער דער-
פּאַר מיט עטלעכע חדשים תּפּיסה און צומאַל אויך מיט זײן שטעלע. דאָס איז
שוין אויך אַ גאַנץ פּײנע צרה. אָבער זאָל אַזאַ אומגליק טרעפּן דעם מײסטער,
וואָלט דאָס אים געקענט צעשטערן זײן גאַנצע עקסיסטענץ. מיר מוזן דער-
פּאַר זײן אָפּגעהײט מיט אים, אַזוי לאַנג ווי דער מײסטער געהערט ניט צו
אונדזער באַוועגונג און ער האָט נאָך ניט געמאַכט זײן אַנטשײדונג מיטן פּולן
באַווסטזײן.

אַט אַזאַ איז ער געווען דער פּעטער. אַ מענטש וואָס פּאַרגעסט ניט אויף
קײן אײן מײנוט זײן פּאַראַנטוואַרטלעכקײט צו זײן מײטמענטשן און וואָס האָט
שטעטס אין זײנען דאָס גוטע און דאָס שלעכטע, וואָס סע קען פּאַסירן מיט אַ
צווייטן. און אַזעלכע מענטשן זײנען אין ביסמאַרקס דײטשלאַנד באַטראַכט גע-
וואָרן ווי בירגער פּון אַ צווייטער קאַטעגאָריע, וואָס מע האָט גערודפּט ווי
ווילדע חיות.

מיר האָבן באַשלאָסן צו געבן לײענען דעם מײסטער בעלאַמיס „אין הונ-
דערט יאָר אַרום“. דאָס בוך איז ניט געווען אומלעגאַל און איז אַרויסגעקומען
אין אַ בירגערלעכן פּאַרלאַג. בעלאַמיס פּאַנטאַסטישער ראַמאַן האָט געגעבן
דעם לײענער אַ קלאַרן קוק אויפן לעבן און אַ פּערספּעקטיוו אויף די אינע-
ווייניקסטע באַציונגען אין אַ סאָציאַליסטישער געזעלשאַפּט. אַזאַ בוך ווי בע-
לאַמיס האָט געמוזט סטימולירן אַן אָנהײבער אין סאָציאַליזם ווי ס'איז געווען
מײסטער קיטשמאַן. פּון מײן אײגענער איבערלעבונג האָב איך געוואוסט, וואָס
פּאַר אַ טיפּן אײנדרוק דאָס בוך מאַכט ביים לײענען עס צום ערשטן מאַל.
אַז איך האָב דעם מײסטער דערלאַנגט דאָס בוך — ס'איז געווען אַ שײ-
נער האַלבפּראַגן באַנד, האָט ער צוערשט, לױט זײנער אַן אַלטער געווינהײט,
גוט באַטראַכט דעם אײנבונד און מיר געזאָגט, אַז ס'איז גוט געבונדן. איך האָב
אים דערקלערט, אַז דאָס איז פּון מײן אַנקלס קלײנער ביבליאָטעק און אַז דער
אַנקל בײנדט אַלײן אײן זײנע ביכער.

„מײן גאַנצע אַכטונג“, האָט דער מײסטער געזאָגט. „דער מאַן פּאַרשטייט
זײן פּאַך“. דערבײ האָט ער מיר דערציילט מיט אַ שמײכל, אַז אײנער פּון זײנע
קאַלעגן ביים שטאַם-טיש, מײסטער הײנערהאַן, אַ פּאַרבּרענטער אָנהענגער פּון
דער צענטער-פּאַרטיי, האַלט אים אין אײן אײנרעדן, אַז די סאָציאַליסטן זײנען
אַלע ווי אײנער פּויליאַקעס און פּאַרטאַטשעס אין זײער פּאַך און אַז אַט די
מענטשן שליסן זיך אַן אין דער באַוועגונג נאָר פּאַר קינאה, ווײל מיט אײגענע
כוחות זײנען זײ ניט פּעאיק עפּעס צו דערגרייכן. אויף מײן אַנקל, האָט ער
צוגעגעבן, טרעפּט אַזאַ טאַקסירונג זיכערלעך ניט צו.

די שילדערונגען פּונעם אַמעריקאַנער סאָציאַליסט האָבן אויף מײסטער
קיטשמאַן געמאַכט אַן אומגעהײער שטאַרקן אײנדרוק, ווי איך האָב עס, אײ-
בעריקנס, פּאַראויסגעזען. בײ דער אַרבעט האָבן מיר אַרומגערעדט וועגן יעדער

איבערלעבעניש פון בעלאַמס העלד. ביים צוריקגעבן מיר דאָס בוך, האָט דער מייסטער אַ זאָג געטאָן ווי צו זיך אַליין: „אויב דאָס אַלץ, וואָס ווערט באַשריבן אויף אַט די בלעטער, איז אויף אַן אמת סאַציאַליזם, קען איך עס ניט באַ-גרייפן פאַרוואָס די אידייע שטויסט זיך אָן אויף אַזוי פיל פיינדשאַפט און שלעכטן ווילן. פּראָ מיר, שטים איך איין אין די הויפט-פונקטן אַבסאָלוט מיטן אויטאָר.“

מע קען זיך פאַרשטעלן מיט וואָס פאַר אַ פרייד איך האָב אויפגענומען דעם מייסטערס דערקלערונג. איך האָב געהאַט דאָס געפיל, אַז איך האָב אויפ-געטאָן אַ גרויסע זאָך. איך בין פשוט געווען אַנטציקט פון מיין טריומף. אויב עס האָט זיך מיר איינגעגעבן צו געווינען פאַרן סאַציאַליזם אַזאַ מאָן ווי מייס-טער קיטשמאַן, וועל איך נאָך קענען אויפטאָן אַ סך. מיינע נאָענטסטע שול-פריינד האָב איך לאַנג שוין אַריינגעצויגן אין דער גרויסער זאָך. אָבער אויף דעם מייסטער האָב איך צום ערשטן מאָל אויסגעפרוווט מיין אַגיטאַטאָרישן ברען אויף אַ דערוואַקסענעם און איך האָב געקענט זאָגן, אַז איך האָב געהאַט אַ פולשטענדיקן דערפאַלג.

אַז איך בין אַ צעשטראַלטער פון פרייד געקומען צום אַנקל מיט דער ניים וועגן מיינע דערגרייכטע רעזולטאַטן, האָט ער מיט אַ שמיכל מיר גע-וונטשן גליק אין מיין דערפאַלג. איך האָב אָבער ניט איינגעזען, אַז ער זאָל שאַצן מיין אויפטו אַזוי הויך ווי איך האָב עס פון אים דערוואַרט. דערפאַר אָבער האָבן זיינע אינטימערע פריינד מיר ניט געשאַרט קיין לויב-ווערטער. באַזונדערס דער שוסטער ביי, מיין אַנקלס אַ נאָענטער פריינד, וואָס וועגן אים וועט נאָך זיין די רייד, ער האָט זיך גאַרניט געקענט אַפלויבן פון מיר, ער האָט מיך שוין געזען ניט אַנדערש ווי אַט-אַט, און איך ווער געוויילט ווי אַ רייכס-טאג-דעפוטאַט. ווער ווייס, אפשר וואָלט ער געווען געהאַט רעכט, אויב אַ גר-טער שיקזאַל זאָל מיט אַ פאַר יאָר שפעטער מיך ניט געווען אַרויפפירן אויף אַ גאַנץ אַנדערן וועגן.

מיין באַצונג צום מייסטער קיטשמאַן איז פון איצט אָן געוואָרן נאָך וואַ-רעמאהאַרציקער. איך האָב אים אויפריכטיק ליב געהאַט און אויך ער האָט מיט הונדערט קלייניקייטן מיר אַרויסגעוויזן אַ סך נאָענטקייט. זיין אינטערעס פאַר דער באַוועגונג האָט געהאַלטן אין איין שטייגן. איינמאָל אַז ער האָט באַקומען פון אַ קונד אויסגעצאָלט אַ גרעסערע סומע, האָט ער מיר געגעבן צען מאַרק איך זאָל זיי איבערגעבן דעם אַנקל און ער זאָל דאָס געלט פאַרווענדן לויט זיין אייגענעם איינזען אויף אַ גוטער זאָך. דער מייסטער האָט מיך דערביי גע-בעטן, אַז דער אַנקל זאָל ניט אַנגעבן פון וועמען עס קומט די סומע. די צען מאַרק זיינען פאַרן אַנקל געווען אַ שטיקל איבערראַשונג. ער האָט איצט איינ-געזען, אַז דעם מייסטערס סימפּאַטיעס פאַר דער באַוועגונג זיינען מער ווי גלאַט גערעדעריי.

פון איצט אָן האָב איך זיך אַרומגעטראָגן מיטן געדאַנק ווי אַזוי איינצו-

שטעלן אַ פּערזענלעכע פּאַרבינדונג צווישן דעם מייסטער און מיין אָנקל. די צוויי מענטשן האָבן געהאַט אַזוי פיל בשותפותדיקע כאַראַקטער־שטריכן, אַז זיי וואָלטן ביידע זיכער געוואָרן גרויסע פּריינד. אַז איך האָב שפּעטער ביי אַ געלעגנהייט געפּרעגט דעם מייסטער, צי לייגט ער ווערט דערויף זיך נאַענטער צו באַקענען מיט מיין אָנקל, האָט ער מיר מודה געווען, אַז ער טראַגט זיך אַרום מיט אַזאַ ווונטש שוין זינט אַ לאַנגער צייט און אויב ער האָט עס מיר ניט געזאָגט, איז עס נאָר דערפאַר, וואָס ער האָט ניט געוואָלט עס זאָל אויס־קומען גלייך ער וואָלט זיך וועלן אַרויפצווינגען.

דער אָנקל האָט ביי מיינע ערשטע ווערטער וועגן מייסטערס פּאַרלאַנג, מיר גלייך פּאַרגעלייגט אים צו פּאַרבעטן צו אים אין אַ זונטיק צום מיטאַג. מייסטער קיטשמאַן איז געקומען פּינקטלעך און איז זייער פּריינדלעך אויפגע־נומען געוואָרן פון מיין אָנקל און זיין פּאַמיליע. מע האָט צוערשט געשמעסט וועגן אַלגעמיינע זאַכן, וועגן פּאַך־אינטערעסן און נאָך דאָרטן. ביז דער שמועס איז ביסלעכווייז אַרויפגעקומען אויף פּאַליטישע טעמעס. מיין אָנקלס מאַגיר צו שמועסן רואיק, באַדאַכט, זיין אָפּענער, גוטמוטיקער כאַראַקטער און ניט צולעצט, זיינע קענטענישן און דערפאַרונגען, האָבן אַרויסגערופן ביים מייסטער אַן אומגעהייער גרויסן רעספּעקט. אַזוי ווי איך האָב דאָס פּאַראַויסגעזען, זיי־נען די ביידע גאָר גיך געוואָרן צוגעצויגן צואַנאַנד און געוואָרן מיט דער צייט אומצעטיילעוודיקע פּריינד.

דער מייסטער האָט די אַלע יאָרן אין מאַינץ געלעבט זייער צוריקגעצויגן און ניט געהאַט קיין פּערזענלעכע פּריינד, ווייל די פּאַר באַקאַנטע ביים שטאָם־טיש האָט ער שווערלעך געקענט באַטראַכטן ווי פּריינד. איצט איז ער מיט אַמאַל אַריין אין אַ נייער וועלט, וואָס ער האָט פּרייער גאָר קיין אַנונג ניט געהאַט וועגן איר. וואָס ווייטער האָט ער זיך באַקענט אויך מיט מיין אָנקלס אַנדערע פּריינד און גאָר גיך זיך געפילט גאַנץ היימיש אין קרייז פון אַט די בראַווע מענטשן, וואָס דינען אָן נוצן פאַר זיך, אַ גרויסע זאַך. די אונטערהאַל־טונגען אין אַט דעם קרייז זיינען געווען זייער סטימולירנדיק, הימל־ווייט פון די וואַסערדיקע שמועסן ביים שטאָם־טיש, וווּ דער מייסטער האָט ביז איצט אויסגעלעבט זיינע באַדערפענישן אין געזעלשאַפטלעכקייט.

דער מייסטער איז געוואָרן אַ שטענדיקער לייענער פונעם סאַציאַל־דע־מאָקראַט און פון דער אומלעגאַלער סאַציאַליסטישער ליטעראַטור פון יענעם פּעריאָד. זיין ברען פאַר דער גוטער זאַך און פאַר אַלעמען, זיין אומאיינגנצי־קער אופן צו שטיצן די באַוועגונג, זיינען געווען דער בעסטער באַווייז דערויף, אַז אין דער באַוועגונג און אין סאַציאַליזם האָט מייסטער קיטשמאַן געפונען זיין ציל אין לעבן.

אונטער דעם „סאציאליסטן - געזעץ“

אין דייטשלאנד איז די צייט דעמאלט געווען אַ שטורעם-צייט. די רע-פרעסיעס קעגן די סאציאליסטן האָבן אָנגענומען גראַנדאָוונע פאַרמען. די רע-אַקציע ביים רודער האָט זיך אָפּגערעכנט פאַר דעם אויסגאַנג פון די וואָלן צום רייכסטאג אין פעברואַר 1887. ניט געקוקט אויף דער פּאָליטיק פון דראַסטישע אונטערדריקונגען, האָט די סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטיי געקראָגן אין יענע וואָלן נאָענט צו 80.000 שטימען. אַזאַ אויפשטייג פון דער צאָל סאָציאַליסטישע וויילער האָט אַרויסגערופן באַדאַכטיקע איבערלייגונגען אַפילו אין דער ביר-גערלעכער פרעסע. אָבער די הערשנדיקע קאַסטע האָט נאָך אַלץ געגלייבט, אַז מיט פאַרשטאַרקטע פאַרפּאַלגונגען וועט זי קענען דערגרייכן איר ציל. איבערן גאַנצן לאַנד זיינען אָנגעגאַנגען אַזוי אָנגערופענע געהיימע בונדעס-פּראָצעסן. אַרבעטער סאָציאַליסטן זיינען אין די הונדערטער פאַרשפּאַרט געוואָרן אין די תּפּיסות.

איינער פון די סאַמע אַכזריותדיקע מיטלען אונטער דעם רעזשים פונעם „סאָציאַליסטן-געזעץ“, איז געווען דאָס פּראַקלאַמירן באַלאַגערונג-צושטאַנד אי-בער שטעט און אַפילו איבער גאַנצע דיסטריקטן. דאָס איז געטאָן געוואָרן מיטן צוועק אונטערצוברענגען די אָנפירערשאַפט פון דער אומלעגאַלער סאָציאַליס-טישער באַוועגונג. גרעסערע שטעט און אינדוסטריע-צענטערס זיינען געווען די ערשטע קרבנות פון אַט דעם סאָרט רעפרעסיווע מיטלען. אַזוי באַלד ווי אַ שטאַט איז אַרונטערגעפאַלן אונטער דער יוריסדיקציע פון באַלאַגערונג-צו-שטאַנד, האָט די פּאָליציי גלייך געצווונגען אַלע אַרטיקע, אַלגעמיינ באַקאַנטע סאָציאַליסטן צו פאַרלאָזן זייערע היימען. אַזאַ פאַראַרדענונג פלעגט שווער טרעפן אויך מענטשן, וואָס מע האָט זיי גאַרניט געקענט פאַרוואַרפן קיין שום אומלעגאַלע האַנדלונגען. הונדערטער פּאַמיליעס זיינען אויף אַזאַ אופן רואי-גירט געוואָרן און געבליבן ווי אויפן וואַסער. אומשולדיקע פרויען און קינדער האָבן געמוזט שווער ליידן נאָר דערפאַר, וואָס זייערע דערנערער האָבן אַרויס-געוויזן אַ נייגונג צו אידיען, וואָס דער שטאַט האָט באַטראַכט פאַר געפּער-לעכע. די דעפּאַרטירטע האָט מען שפּעטער אַפילו ניט געלאָזט פאַרבלייבן

לענגער אויף איין אָרט. ווי מע יאָגט ווילדע חיות, אזוי האָט מען זיי געיאָגט און גערודפט פון איין אָרט אויף אַ צווייטן.

מיט אַט די אַלע שטירדוּדִיקע מאַסמיטלען האָבן די מאַכטהאַבער זיך נישט דערשלאָגן צו זייער ציל. פאַרקערט, די קליינקעפּלדיקייט פון ביסמאַרקס פּאַליציי־אַרגאַנען האָט מיטגעהאַלפּן דערצו, אַז די באַוועגונג זאָל אַריינקריגן נייע לאַנד־שטחים פאַר איר ווירקונג. דאָס אַרויסשיקן סאַציאַליסטישע פירער פון די גרעסערע שטעט און די אַלגעמיינע סאַנקציעס האָבן, ווי אַ כּלל, אַרויס־גערופן אַן אַלגעמיינע פאַרביטערונג, אזוי אַז נייע אַנפירנדיקע כוחות האָבן גאָר גיך פאַרנומען די ליידיק־געבליבענע פּלעצער. די אַרויסגעשיקטע, וואָס זיינען געווען גענייטיקט צו זוכן פאַר זיך אַ ווינקל אין די קלענערע שטעט־לעך, זיינען אויך דאָרטן ניט געבליבן זיצן מיט פאַרלייגטע הענט; גאָר גיך זיינען זיי געווען אַרומגערינגלט מיט געטרייע צוהערער אויך אין אַזעלכע ערטער, וווּ פּריער האָט יעדער סאַציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדע זיך אַנגעשלאָגן אויף טיבע אויערן.

אויך אין מאַינץ האָבן זיך באַוויון אין אַ היפשער צאָל אַרויסגעשיקטע אויפן גרונד פונעם באַלאַגערונג־צושטאַנד. די אַרטיקע סאַציאַליסטישע באַ־וועגונג האָט מיט זייער קומען צוגעקראָגן נייע כוחות, באַזונדערס ווען עס זיי־נען אַנגעקומען די אַרויסגעטריבענע פון דער שכנהשער פּראַנקפורט ביים מאַין. מאַינץ איז באַרייכערט געוואָרן מיט אַ היפשער צאָל פירנדיקע גענאָסן, צווישן זיי אויך עטלעכע אַלטע לאַסאַליאַנער. דער באַלאַגערונג־צושטאַנד אין פּראַנק־פורט איז געווען פאַרבונדן מיט אַ פּאָליטישן מאַרד, וואָס מיט אים האָט זיך דעמאָלט גערודערט אויך איבער די גרענעצן פון דייטשלאַנד. דעם 13טן יאָ־נואַר 1885 איז דאָרטן דערשטאַכן געוואָרן אַ הויכער פּאָליציי־באַאַמטער, אַ געוויסער רומף, וואָס איז געווען באַקאַנט ווי דער בלוט־הונט פון דער פּראַנק־פורטער פּאָליציי. אַזעלכע געמיינע פאַרשויןען זיינען אין ביסמאַרקס פּאַליציי־אַרגאַנען ניט געווען קיין נאָווינע. דאָס אומגליק פון זייערע מיטמעטשן איז פאַר אַזעלכע פּאַליציסטן געווען דעמאָלט דער לייטער, וואָס אויף אים זיינען זיי געשטיגן אין זייער פּאַליצייאישער קאַריערע.

אין פּאָליטישע קרייזן האָט דער נאָמען פון אַט דעם הויך־געשטעלטן פּאַליציאַנט אַרויסגערופן ווידערווילן און גרויל. רומפּס טרויעריקער רום איז געווען פאַרבונדן מיט דעם פּראַצעס קעגן בעלגישן אַנאַרכיסט וויקטאָר דאַווע און עטלעכע אַנדערע, וואָס מע האָט באשולדיקט אין הויכפאַרראַט. דער פאַר־טיידיקער אויף יענעם פּראַצעס האָט בעת די פאַרהאַנדלונגען פאַרעפנטלעכט דריי קאַנפידענציעלע בריוו פון רומפּן צו איינעם פון זיינע געהיים־אַגענטן. דאָס זיינען געווען אינסטרקציעס צו אַ פּראָוואַקאַטאָר ווי אזוי ער זאָל באַ־זאָרגן די רעוואָלוציאַנערן מיט אויפרייס־שטאַפּן און זיי אויפהעצן צו מאַכן אַן אַטענטאַט אויף אים אַליין טאַקע, אויף רומפּן. אַט די רעוועלאַציע האָט אַרויס־

גערופן אזא אלגעמיינעם צאָרן, אז אפילו דער פאָרזיצער פונעם געריכט האָט געמוזט עפנטלעך טאָדלען די מעטאָדן פונעם פראַנקפורטער פּאָליציי־סאַטראַפּ.

אין ביסמאַרקס דייטשלאַנד האָט אַ באַאַמטער פאַרשפּאַרט צו רעזיגנירן נאָך אזאַ מיאוסן אַריינפאַל. פאַרקערט, דער פּאָליציי־מיניסטער האָט אין רייכ־סטאג אים באַשיט מיט שבחים און רומף האָט ערשט רעכט צעלאָזט זיינע בלוטיקע הענט, ביז ער איז געפאַלן אין אַן אַטענטאַט, וואָס ער האָט זיך גע־האַט צוגעגרייט ווי אַ געמיינע פּראַוואַקאַציע (*). רומפּס סוף האָט קיין איין ערלעכער מענטש ניט באַדויערט, אָבער אין די רעגירונג־קרייזן האָט מען געקריצט מיט די צייַן פאַר צאָרן. די רעפּרעסיעס קעגן די רויטע אין פּראַנק־פורט האָבן אַריבערגעשטיגן אַלע גרענעצן. די דאָרטיקע פּאָליציי האָט זיך אויסגעקוקט די אויגן אויף אַ פּאַסיקער געלעגנהייט זיך נוקם צו זיין פאַר רומפּס טויט אויף אַ ברייטערן פאַרנעם. אזאַ געלעגנהייט איז איר אונטערגע־קומען אין מאַי 1885. אין פּראַנקפורט איז געשטאַרבן דער סאַציאַליסט הילנער, צו זיין באַגרעבעניש זיינען געקומען זיינע פּאָליטישע פּריינד ניט נאָר פון פּראַנקפורט, נאָר אויך פון די אַרומיקע שטעט און שטעטלעך. כדי ניט צו דערלאָזן צו קיין גרויסער דעמאָנסטראַציע, האָט די פּאָליציי קאַנצענטרירט אַלע אירע קרעפטן אַרום פּרידהויף. ביים אָפּענעם קבר האָט דער סאַציאַליסט לעווענבעקער פון מאַינץ אַוועקגעלייגט אויף דעם אַרון אַ קליינעם רויטן באַנד און דערביי געזאָגט: „אַט דעם רויטן שליף גיב איך דיר מיט ווי אַ צייכן פון דער פּרייהייט, וואָס פאַר איר האַסטו געקעמפט אָבער זיך ניט דערוואַרט“.

לעווענבעקער האָט ניט באַוווּן צו פאַרענדיקן זיין פּראַזע, ווי אויף אַ באַ־פעל פונעם פּאָליציי־לויטנאַנט, האָבן די היטער פון אַרדענונג זיך אַ וואַרף געטאַן מיט אַנטבליזוטע שווערדן אויף דעם ניט־באַוואָפּנטן עולם. די צעיו־שעטע פּאָליציי־אישע האַרדעס האָבן געהאַקט אויף רעכטס און לינקס און ניט געשאַנעוועט אפילו פרויען און קינדער. די פאַרזאַמלטע אַרום אַן אָפּענעם קבר האָבן אין טויט־שרעק זיך געלאָזט לויפן צום אַרויסגאַנג פונעם פּרידהויף. אָבער פון יענער זייט פאַרקן האָבן זיי אָפּגעוואַרט זשאַנדאַרמען אויף פּערד, וואָס האָבן ערשט אַנגעהויבן די רעכטע שחיטה. עס האָבן זיך אָפּגעשפּילט שוידערלעכע סצענעס, פון פרויען האָט מען אַראַפּגעריסן די קליידער, איבער אַלטע לייט האָט מען געלאָזט די פּערד אין גאַלאַפּ. קנאַפּע פּערציק פּערוואַן זיינען שווער פאַרווונדעט געוואָרן אין יענעם אויסגעפלאַגירטן פּאַגראַם.

„די שלאַכט ביים פּרידהויף“, ווי דאָס פּאַלק האָט באַצייכנט אַט די טראַ־

דער דריי און צוואַנציק יאָריקער אַנאַרכיסט, יוליוס ליטסקי, איז פאַראורטיילט און אויפּגעהאַנגען געוואָרן ווי רומפּס מערדער, כאַטש ער האָט ביז זיין לעצטן אַטעמזוג אַפֿ־געליקנט יעטוועדן אַנטייל אין אַטענטאַט. דער אמתער אַטענטאַטאַר האָט זיך געראַטעוועט קיין אויסטראַליע, וווּ ער איז פאַרבליבן ביז זיין טויט.

גישע געשעעניש, האָט אַרויסגערוּפֿן אָן אומבאַשרייבליכע, אַלגעמיינע אויפֿ-
 רודערונג; אָן אויפֿברויז פֿון צאָרן האָט אַרומגעכאַפֿט דאָס גאַנצע לאַנד. אַפֿילו
 די קאַנסערוואַטיווע צייטונגען האָבן שאַרף פֿראַטעסטירט קעגן דער האַנדלונג
 פֿון דער פּאָליציי. דער פֿראַנקפורטער פּאָליציי־פֿרעזידענט האָט עפֿנטלעך גע-
 מוטט מאַכן אַ שאַרפֿן אויסרייד דעם שולדיקן פֿון דער בלוט־באַד און אים גע-
 שטעלט צו אַ געריכט. ביסמאַרקס יוסטיץ האָט דעם לויטנאַנט מאַיער פֿאַר-
 אורטיילט צו דריי חדשים תּפֿיסה „פֿאַר איבערטרעטן זיינע פֿולמאַכטן“, דריי
 פֿון זיינע געהילפֿן, וואָס האָבן באַזונדערס זיך אויסגעצייכנט מיט זייערע מער-
 דערייען, זיינען פֿאַרמשפֿט געוואָרן צו קלענערע שטראַפֿן. דער קייזער האָט
 גלייך באַגנאַדיקט אַלע פֿאַרמשפֿטע. ביסמאַרק האָט אין רייכסטאג באַרעכטיקט
 די שווערד־העלדן און אַפֿן אַרויסגעזאָגט זיין אומצופֿרידנקייט מיטן פֿראַנק-
 פֿורטער פּאָליציי־פֿרעזידענט. לעווענבעקער, וואָס זיינע אומשולדיקע פֿאַר ווער-
 טער זיינען געווען די דירעקטע סיבה פֿון דער „שלאַכט ביים פֿרידהויף“, האָט
 געקראָגן אַ חודש תּפֿיסה און מע האָט אים אַפֿילו ניט דערלויבט אַפצוקומען
 זיין שטראַף אין זיין הימשטאַט מאַינץ.

עס האָט זיך אַזוי געמאַכט אַז איך זאָל צופֿעליק זיין דערביי ווען לעווענ-
 בעקער האָט איבערגעגעבן זיינע פֿערזענלעכע איינדרוקן פֿון די שענדלעכע
 געשעענישן אין פֿראַנקפורט. לעווענבעקער האָט געהאַלטן אין מאַינץ אַ קליי-
 נעם בירשען. זיין לאַקאַל איז געווען אַ זאַמלפֿונקט פֿאַר זיינע אידעאָלאָגישע
 פֿריינד און פֿאַר סינדיקאַליסטיש־אַרגאַניזירטע אַרבעטער. אין מאַינץ ווי אין
 גרויס־הערצאַגטום העסען האָבן די געווערקשאַפֿטן זיך געפֿילט פֿרייער ווי אין
 די אַנדערע טיילן פֿונעם לאַנד, אַפֿילו אונטער דעם טאַציאָליסטן־געזעץ. קורץ
 נאָך די געשעענישן אין פֿראַנקפורט, אין אַ זונטיק, נאָך אַ קליינעם שפּאַציר,
 האָבן מיר, איך און דער פֿעטער, זיך אַפּגעשטעלט ביי לעווענבעקער, וואָס איז
 געווען מיין אַנקלס אַ גוטער פֿריינד. אין אַ קליינעם זייטיקן צימער פֿונעם לאַ-
 קאַל, האָט לעווענבעקער געשילדערט מיט אַ באַוועגטער שטים פֿאַר עטלעכע
 פֿריינד דעם פֿאַרלויף פֿון דעם פֿראַנקפורטער פּאַגראַם. איך בין דעמאָלט נאָך
 ניט אַלט געווען קיין פֿולע דרייצן יאָר, אָבער דאָס וואָס איך האָב געהערט
 אין יענעם קליינעם צימער, איז מיר פֿאַרבליבן אויף תּמיד איינגעקריצט אין
 זכרון. קיינמאַל ביז דעמאָלט האָב איך ניט געזען מיין אַנקל אין אַזאַ אויפֿגע-
 רעגטן צושטאַנד. דער תּמיד רואיקער און שטילער אַנקל האָט געציטערט
 מיט זיין גאַנצן קערפֿער פֿון אַן אינעווייניקסטן אויפֿברויז. אין זיין גערעכטן
 צאָרן איז ער אין יענעם מאַמענט זיכער געווען קאַפּאַבל אויף עפעס אַ ממשות-
 דיקער אַקציע. אין אַזאַ אויפֿגעבראַכטן צושטאַנד האָב איך אים געזען אויך מיט
 עטלעכע וואַכן שפּעטער, ווען פֿראַנקפורט איז דערקלערט געוואָרן אונטער באַ-
 לאַגערונגס־צושטאַנד און די פּאָליציי האָט ניט דערלויבט די אַרויסגעשיקטע
 גענאַסן צו בלייבן אויפֿן אַרט איבעריקע עטלעכע טעג מיט זייערע פּאַמיליעס
 ביז איבער קריסטמעס און ניי־יאָר־פֿייערטאַג.

מע מוז האָבן מיטגעלעבט יענע צייט כדי צו קענען אָפּשאַצן ווי געהער-
 ריק די אומגעהייער גרויסע פּאַרביטערונג, וואָס האָט דעמאָלט געהערשט ניט
 נאָר ביי אַרבעטער, נאָר אויך אין אַלע בירגערלעכע קרייזן. מיין אַנקל איז גע-
 ווען פון דער נאַטור אַ רואיקער, באַדאַכטער מענטש, אַרויסברענגען אים פון
 זיין גלייכגעוויכט איז ניט געווען פון די לייכטע זאַכן. אָבער דער אומשטאַנד,
 וואָס דער אָפּיציעלער יום-טוב פון פּרין האָט גראַד צוגעדינט די מאַכטהאַ-
 בער צו פּאַרטרייבן פון זייערע היימען אַרנטלעכע מענטשן, דער געדאַנק וועגן
 טאַפּלען אומגליק וואָס דאָס האָט געמוזט זיין פאַר זייערע פּרויען און קינדער,
 — דאָס אַלץ האָט ביי מיין אַנקל אַרויסגערוּפּן ווערטער, וואָס האָבן זיך שווער
 געקלעפט צו זיין אַזוי רואיק געשטאַלט.

אויף פּראַנקפורט האָט ביסמאַרק זיך באַזונדערס געשאַרפט די ציין זינט
 אַ צייט. די אַלטע דעמאָקראַטישע שטאַט און די ליבעראַלע טראַדיציעס פונעם
 פּראַנקפורטער בירגערטום, זיינען פון תמיד אָן געווען ביסמאַרקן ווי אַ דאָרן
 אין אויג. ער האָט ניט געקענט פאַרגעסן די פּאַרביטערטע קאַמפּאַניע וואָס
 דער אַרויסגעבער פון דער „פּראַנקפורטער צייטונג“, לעאַפּאַלד זאַנעמאַן האָט
 געפירט קעגן סאַציאַליסטן-געזעץ. אין זיין קליינלעכן האַס, האָט ביסמאַרק
 זיך אָפּילו באַנאַרישט מיט אַן אַנצוהערעניש, אַז זאַנעמאַן איז אַ ווערקצייג
 פון דער פּראַנציזישער רעגירונג אין איר שטרעבונג אָפּצושוואַכן די פעסט-
 קייט פונעם רייך. דאָס פּראַקלאַמירן באַלאַגערונגס-צושטאַנד אין פּראַנקפורט
 האָבן דערפאַר אַלע באַטראַכט ווי אַ פּערזענלעכן נקמה-אַקט מצד דעם אייזער-
 נעם קאַנצלער. דער אַלגעמיינער אַנטאַגאַניזם אין דער שטאַט צו דער דאָר-
 טיקער פּאָליציי, זינט דער „שלאַכט ביים פּרידהויף“, האָט געגעבן ביסמאַרקן
 דעם נייטיקן אויסרייך דורכצופירן דאָרטן די רעפּרעסיעס, וואָס ער האָט גע-
 פּלאַנט נאָך אַ צייט פּריער.

נאָך פּראַנקפורט איז אויך די שכנהשע שטאַט אָפּענבאַך אַרונטערגעפאַלן
 אונטער דעם באַלאַגערונגס-צושטאַנד. אַ טייל פון די פּראַנקפורטער, וואָס מע
 האָט אַהין אַרויסגעשיקט, האָבן פונסניי זיך געמוזט לאָזן אין וועג אַריין. די
 אונטערערדישע באַוועגונג אין מיין היימשטאַט איז אויף אַזאַ אופן פאַר-
 שטאַרקט געוואָרן מיט אַ צאָל ביז גאָר ווערטפולע כוחות. עס האָט זיך דאָ
 איבערגעזעצט דער פענאַמען, וואָס מע האָט געקענט אַבסערווירן אין גאַנצן
 רייך; ווי שווער דער באַלאַגערונגס-צושטאַנד האָט ניט געטראַפּן איינצלע
 מענטשן אינדיוידועל, האָט דאָס אָבער בייגעטראַגן דערצו, אַז די סאַציאַליס-
 טישע באַוועגונג זאָל זיך אויסשפּרייטן און פאַרכאַפּן ווייטערע קרייזן איבערן
 גאַנצן לאַנד. דאָס האָט גאָר גיך געמוזט איינזען אָפּילו ביסמאַרק אַליין, ער איז
 אָבער ניט געווען דער מענטש וואָס זאָל פון אַזאַ אַבסערוואַציע קומען צום
 אויספיר, אַז מיט באַרבאַרישע מיטלען וועט אים ניט מעגלעך זיין בייצוקומען
 אַ גרויסע באַוועגונג, וואָס נערט זיך מיט אַ טיפּער איבערצייגונג פון אירע
 אַנהענגער. פאַרקערט, דער קאַנצלער האָט זיך ערשט רעכט אַ נעם געטאַן זוכן

א וועג ווי אזוי ארום צו דערלאנגען א טויט-קלאפ דער פארהאסטער באווע-
גונג מיט נייע רעפרעסיעס און אונטערדריקונגען. דאס מאל איז עס געווען
דער אזוי אנגערופענער „עקספאטריאציע-געזעץ“, דאס אוועקנעמען די דייטשע
בירגערשאפט ביי באקאנטע פארטרעטער פון דער סאציאליסטישער באוועגונג.
דאס איז שוין געווען איבער דער מאס אפילו פאר די בירגערלעכע פאר-
טייען, וואס האבן אנוסטן צוגעשטימט צום סאציאליסטישן געזעץ. די בירגער-
לעכע פאליטיקער האבן איצט איינגעזען, אז אזא פארשאפט געזעץ קען לייכט
דערפירן דערצו דער קאנצער און זיינע אונטערשטיצער זאלן אינגאנצן אנו-
לירן אלע קאנסטיטוציאנעלע רעכט. אין יאנואר 1888 האט דער רייכסטאג
באהאנדלט ביסמארקס נייעם עקספאטריאציע-געזעץ. בעת די פארהאנדלונגען
האבן די סאציאליסטישע דעפוטאטן, בעבעל און זינגער, אזוי אויפגערודערט
דעם רייכסטאג מיט זייערע רעוועלאציעס וועגן טעראר-רעזשים אויף די ער-
טער, אז ביסמארקס פלאן איז דורכגעפאלן מיט א מערהייט שטימען.

קורץ דערויף, אין מערץ 1888, איז געשטארבן דער ניינציק-יאריקער
קייזער, ווילהעלם דער ערשטער. דייטשע היסטאריקער האבן אפילו צוגעגעבן
צו זיין נאמען דער גרויסער, אבער דאס פאלק האט געהאט פאר אים ווינציק-
וואס סימפאטיע. ווילהעלם דער ערשטער איז געווען א רעאקציאנער פונעם
אלטן שניט, אין דער אלטער פרייסישער טראדיציע, אן דער מינדסטער פאר-
שטענדעניש פאר די שטרעבונגען פאר דער צייט. ער האט פשוט ניט פאר-
טראגן קיין שום נייעם געדאנק און איז גרייט געווען צו יעדער צייט צו געבן
זיין צושטימונג פאר אלע מעגלעכע רעאקציאנערע מאסמילען. ווילהעלם דער
ערשטער איז שוין געווען א מאן פון 74 יאר, ווען ער איז אין 1871 פראקלא-
מירט געווארן אין שלאס פון ווערסאי פאר דעם ערשטן דייטשן קייזער. דער
פאקטישער הערשער אין ניי-געשאפענעם דייטשן רייך איז געווען ביסמארק
אזוי לאנג ווי דער אלטער קייזער האט געלעבט.

זיין יורש, פרידריך דער דריטער האט אין פאלק געהאט די רענאמע פון
א מענטשן מיט ליבעראלע צווייגונגען. מיט זיין אויפטרטן אויף דעם טראגן
האט מען דערווארט א ראדיקאלן איבערבייט אין דער פאליטיק, ער איז אבער
געשטארבן א דריי חדשים נאכדעם ווי ער איז געווארן דער דייטשער קייזער,
איידער ער האט באוויזן עפעס אויפצוטאן.

ס'איז שווער צו טרעפן, צי פרידריך דער דריטער וואלט טאקע געווען
בארעכטיקט די האפענונגען, וואס מע האט פארבונדן מיט זיין נאמען. א ריי
שטאק-רעאקציאנערע גרופירונגען מיט די פרייסישע יונקערס אין דער שפיץ,
זיינען דעמאלט געווען די פאקטישע הערשער אין דייטשלאנד. מע מוז אבער
צוגעבן, אז זיין רעגירן האט פרידריך אנגעהויבן אין א גאנץ נייעם גייסט. ער
האט זיך גלייך שארף ארויסגעזאגט קעגן אנטיסעמיטיזם, וואס ער האט בא-
צייכנט ווי די שאנדע פונעם יארהונדערט און ער האט געהאט די געלעגנהייט
צו מאכן א ריי אנדערע ליבעראלע דערקלערונגען. א שווער-קראנקער מענטש

פון אנהייב אָן, איז זיין ערשטער אויפטו פּאַרט געווען דאָס באַזייטיקן פון זיין אַמט דעם פּאַליציי־מיניסטער פּוּטקאַמער, וואָס איז געווען פּאַרהאַסט נישט בלויז ביי די סאַציאַליסטן. דאָס אַליין איז געווען גענוג מע זאָל דערוואַרטן אַ פּאַרבעסערונג פון דער לאַגע.

פּרידריכס זון, ווילהעלם דער צווייטער האָט ניט געהאַט קיין איבעריק גוטע רעפּוטאַציע. מע האָט געוואוסט, אַז ער איז אַ מענטש אָן אַ פעסטן כאַראַקטער, אַז ער צייכנט זיך ניט אויס מיט קיין שום גייסטיקע קוואַליפיקאַציעס, אַז ער איז דער טיפּ מענטש, וואָס מאַסקירט זיין איינגעבוירענע פּחדנות מיט אַ סאַרט קרענקלעכער גאווה, און אַז דער פּאַלשער שטאַלין באַוועגט אים אָפּט צו היפשע שטותעוואַטע האַנדלונגען. ס'איז געווען קלאַר, אַז דער יונגער קיזער איז קאַפּאַבל צו ווערן אַ ווערקצייג אין די הענט פון געוויסע רעאַקציענערע גרופּעס, וואָס האָבן אים באַצייטנס אַריבערגעצויגן אויף זייער זייט מיט חניפה און מיט פּאַטאַקעווען זיין נאַרישן שטאַלין. אַלץ וואָס מע האָט גע-וויסט וועגן ווילהעלמען דעם קרוינפּרינץ איז געווען גענוג אַז סאַציאַליסטן און ליבעראַלן אין לאַנד זאָלן זיין זייער באַזאָרגט וועגן דייטשלאַנדס צוקונפט.

דער יונגער מאַנאַרך האָט טאַקע גאָר גיך אַרויסגעוויזן אויף וואָס ער איז פעאיק. אין דער ערשטער העלפט פונעם יאָר 1889, איז אין מערבֿ־דייטשלאַנד אויסגעבראַכן דער גרויסער שטרייק פון די מינען־אַרבעטער. אַט דער שטרייק האָט געהאַט אַן אויסנעמיקן באַטייט, וואָרן די סאַציאַליסטישע באַוועגונג איז אין יענעם טייל דייטשלאַנד גראַד געווען גאַנץ שוואַך אַנטוויקלט. די מינען־אַרבעטער פון דעם רוז און רהייין־באַסיין זיינען געווען אַ געמישטער עלע־מענט, צונויפגעקומענע פון אַלע געגנטן פונעם רייך. עס זיינען געווען צווישן זיי אויך אַ סך פּאַליאַקן, דער אָפּגעשטאַנענסטער שיכט אין דער דייטשער אַר־בעטערשאַפט אין יענער צייט.

די אַרבעט־באַדינגונגען אין די קוילן־גרובן זיינען געווען ניט צום באַשרייבן. דער שטרייק איז געווען אַן אויסבראַך פון אויסזיכטלאַזער פּאַרצווייפלונג. דאָס האָט געמוזט איינזען אַפילו אַזאַ פּאַרביסענער שונא פון דער אַרגאַניזיר־טער אַרבעטערשאַפט ווי ביסמאַרק. די אינדוסטריע־באַראַנען האָבן אויפגע־פּאַדערט די רעגירונג זי זאָל פּראַקלאַמירן באַלאַגערונג־צושטאַנד אין שטרייק־געביט. ביסמאַרק האָט זיך אָפּגעזאָגט צו דערפילן זייער פּאַרלאַנג און געגעבן אַנצוהערן, אַז ער לייגט אַרויף אויף די אונטערנעמער אַ גרויסן טייל פון דער שולד פאַר דעם שטרייק.

די אונטערנעמער האָבן קאַטעגאָריש זיך אָפּגעזאָגט צו פירן דירעקטע פּאַרהאַנדלונגען מיט די אַרבעטער. די אַנפירער מיטן שטרייק האָבן באַשלאָסן צו שיקן קיין בערלין אַ דעלעגאַציע צום יונגן קיזער ער זאָל זיין דער פּאַר־מיטלער אין זייער שווערן קאַמף. דאָס האָט דעמאָלט אַרויסגערופן גרויס אויפ־זען. צום ערשטן מאל האָבן דייטשע אַרבעטער זיך געווענדט דירעקט צום

קייזער מיט אזא ענין. מ'איז אפילו ניט געווען גאנץ זיכער, צי ווילהעלם וועט בכלל אויפנעמען די פארטרעטער פון די ארבעטער. די רעאקציאנערע פרעסע האט געקערט וועלטן און אנגעוויזן, אז אזא דעלעגאציע איז פשוט א רעוואלט קעגן דער דייטשער ארדענונג.

קעגן אלע דערווארטונגען האט דער קייזער געגעבן אן אויף'ענץ די דריי פארטרעטער פון די ארבעטער, אבער אויפגענומען האט ער זיי גארניט גע-דיק. ווילהעלם האט אויסגענוצט די געלעגנהייט צו האלטן איינע פון יענע פארריסענע רעדעס, וואס זיינען שפעטער געווארן אזוי טרויעריק בארימט. יענע רעדע איז געווען אן אפענע קריגס-דערקלערונג דער סאציאל-דעמא-קראטיע. דער מאנארך האט אפילו צוגעזאגט די מינען-ארבעטער, אז זיין רע-גירונג וועט גרינטלעך אויספארשן זייערע פאדערונגען, אבער גלייך דערויף האט ער באצייכנט דעם שטרייך ווי א געמיינעם קאנטראקט-בראך און ווי אן אויגנשיינלעכן פרוו אונטערצוגראבן די עפנטלעכע ארדענונג. גאר באזונדערס האט דער קייזער געווארנט די ארבעטער קעגן סאציאליסטישע מאכניאציעס. אויף א גאר הויכער אקטאווע האט ער געטיקעט אין פנים אריין דער דעלע-גאציע:

„פאר מיר איז יעדער סאציאל-דעמאקראט ניט עפעס אנדערש ווי נאר א שונא פונעם רייך און פאטערלאנד. זאל זיך ארויסשטעלן, אז אין אייערע רייען זיינען פארמישט סאציאל-דעמאקראטישע טענדענצן און אז סאציאליסטן רייצן אייך אויף צו אומגעזעצלעכע ווידערשטאנדן, וועל איך דעמאלט האנדלען שטרענג, אן שום איינזעענישן, מיט דער פולער מאכט, וואס איך האב — און אט די מאכט איז גרויס! — איך וועל באפעלן צו שיסן יעדן איינעם, וואס וועט זיך קעגנשטעלן די פארשטייער פון דער מאכט.“

אט די ערשטע ווארענונג וואס דער נייער קייזער האט געגעבן א באווע-גונג, וואס איז ניט מער ווי מיט ניין חדשים שפעטער געווארן דייטשלאנדס שטארקסטע פאליטישע פארטיי, — האט ארויסגערופן אן אומגעהייער גרויסע פארביטערונג אין די רייען פון דער סאציאליסטישער ארבעטערשאפט. די פלאם-פייערדיקע סטראשונעק-רעדע פונעם יונגן ווילהעלם האט א סוף גע-מאכט צו די האפענונגען, אז נאך דעם אלטן ווילהעלם וועלן אין דייטשלאנד זיך שאפן נייע פאליטישע באדינגונגען. פאר אונדז יונגערע אין דער באווע-גונג איז עס מיט יעדן טאג געווארן אלץ קלארער, אז דער קאמף מיט דער הערשנדיקער רעאקציע מוז סוף-כל-סוף ווערן א פיזישער קאמף. מיר האבן איצט געגלייבט אויף אן אמת, אז אין דייטשלאנד האלט עס ביי שווערע רעוואל-וציאנערע אויפטרייסלונגען. דאס ווארט „רעוואלוציע“ האט באקומען פאר אונדז א מיסטישן קלאנג און האט אין אונדז ארויסגערופן א גלענדדיקע באגייסטע-רונג. עס זאלן געווען דערגיין צו דער פאליציי די עפיטעטן, וואס מיט זיי האבן מיר צווישן זיך צוגעגעבן צום נאמען פון „דעם קייזערס געהייליקטער פער-“

זאָן" — וואָלטן אַלע טוערס אין דייטשלאַנד קוים געווען געקלעקט פאַר שול-
דיקע אין מאַיעסטעט-באַליידיקונג.

די אויפרייצנדיקע ווערטער פונעם יונגן קייזער מיט גאַטס גענאָד, האָבן
ניט בלויז ניט אָנגעשראַקן די אַרבעטער, נאָר פאַרקערט, ווילהעלמס פאַר-
ריסנקייט האָט געשטאַרקט דעם ווידערשטאַנד און פאַרגיכערט דעם קאַלאַסאַלן
אויפשטייג פון דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג.

אויפשטייג פון דער סאציאליסטישער באוועגונג

צווישן יא און ניין איז פארביי א העלפט פון מיין לערן-צייט און דעם מייסטער בין איך שוין געווען א גוטע האנט אין דער ארבעט. עס האט זיך אונטערגערוקט מיין צווייטער הערבסט ווי אן ארבעטער, די צייט ווען אין בוכ-בינדער-פאך איז מען פארווארפן מיט ארבעט איבערן קאפ און מען מוז אר-בעטן יעדן אונט אייבערשעהן. נאָר מיין אַנקל האָט געאַרבעט ווי געוויינטלעך. ער האָט אין יענער צייט געאַרבעט אין אַ גרויס אַטעליע, וווּ מע האָט איינ-געבונדן אויסשליסלעך קאטוילישע געבעט-ביכער. געאַרבעט האָט מען דאָרט דאָס גאַנצע יאָר אָן שוואַכערע און שטאַרקערע סעזאָנען. דער אַנקל איז מיט אַט דעם פּלאַץ ניט געווען איבעריק צופרידן, אָבער דער לוינ איז געווען פאַר-העלטנישמעסיק אַ גוטער און דאָס זיין געזיכערט מיט אַרבעט אויך אין די שוואַ-כע סעזאָנען, איז געווען פאַר אים באַזונדערס וויכטיק.

דער אַנקל האָט דערפאַר געהאַט די מעגלעכקייט אַרויסצוהעלפן קיטש-מאַנען אַ צוויי-דריי שעה יעדן אַוונט. מיין אַנקל איז געווען אַ גוטער בעל-מלאכה און האָט זיך אויסגעקענט אויף אַלע סאַרטן אַרבעט אין אונדזער פּאָך. מיין מייסטער האָט זיך ניט געקענט ווינטשן קיין בעסערן אַרויסהעלפער. דער אַנקל האָט צו יענער צייט שוין געהאַט דריי קינדער און דער צוגאַב-פאַרדינסט פאַר סילוועסטער און ניי-יאָר איז אים ביז גאָר צונויף געקומען.

מיט יענעם סעזאָן איז ביי מיר פאַרבונדן אַ גרויסע איבעראַנדערשונג אין מיין לעבן, וואָס האָט מיר פאַרשאַפט ניט ווייניק פרייד. אין ערשטן ווינטער פון מיין לערן-צייט האָב איך ניט געקענט אַרבעטן קיין אייבערשעהן, ווייל אַכט אין אַוונט האָב איך תמיד געמוזט זיין אין יתומים-הויז. דאָס מאַל האָט דער מייסטער אויסגעפועלט ביים פאַרוואַלטער פונעם יתומים-הויז ער זאָל מיר דערלויבן צו נעכטיקן ביי מיין אַנקל, כדי איך זאָל קענען בלייבן אַרבעטן אַ פאַר שעה מער. הער פּאַטער האָט גערנוויליק געגעבן זיין דערלויבעניש פאַר דער סעזאָן-צייט. אָבער אויך נאָכן סעזאָן האָט דער פאַרוואַלטער ניט אויפ-געמישט די פּראַגע און איך בין שוין אַזוי געבליבן וווינען ביי מיין אַנקל די גאַנצע ווייטערדיקע צייט, וואָס איך בין געווען אויף דער לערע. איך האָב

איצט געקענט אויסניצן מיין פרייע צייט ווי מיר האָט זיך געוואָלט. דאָס איז געווען פֿאַר מיר אַ גרויס געווינס און מיר געבראַכט אַ סך נוצן.

מיין אַנקלס וווינונג איז ניט געווען איבעריק גרויס. מער ווי אַן אַלטע סאַפּע פֿאַר אַ געלעגער אין עסציימער, האָט ער פֿאַר מיר ניט געהאַט, אָבער וועמען האָט עס גאַר אָנגעהויבן צו אַרן! די גרויסע פֿרייהייט וואָס איך האָב איצט געהאַט, האָט פֿאַררוקט אין שאַטן אַלע אומבאַקוועמלעכקייטן, וואָס יונגער-הייט באַמערקט מען זיי בכלל ניט. שוין דאָס אַליין, וואָס איך האָב געקענט פֿאַרברענגען יעדן אַוונט אין דער געזעלשאַפט פון מיין אַנקל אַדער מיט מיינע אינטימערע פֿריינד, איז געווען פֿאַר מיר אַ געווינס ניט אַפּצושאַצן. אין דער ערשטער צייט האָב איך נאָך ניט געהאַט די מעגלעכקייט אויסצונוצן מיין פֿרייהייט אין דער פּולער מאַס, ווייל מיר זיינען געווען פֿאַרוואַרפּן מיט אַרבעט, אַזוי אַז איך פּלעג זעלטן קומען אַהיים פֿאַר עלף. אָבער דאָס האָט אָנגעהאַלטן בלויז אַ קורצע צייט אין משך פון יאָר.

די אייבערשעהן וואָס איך האָב געמוזט אַרבעטן, זיינען מיר ניט געפּאַלן צו לאָסט. אין די פֿאַר חדשים פֿאַר סילוועסטער האָב איך טאַקע אַ סך געאַר-בעט, אָבער די אַרבעט איז מיר געווען אָנגענעם און די שטענדיקע שמועסן האָבן פֿאַרזיסט די איבעריקע פּראַצע. די בעסטע אַרבעט-צייט איז געווען אין אַוונט מיטן אַנקלס אַריינקומען אין וואַרשאַטאָ. דער שמועס פּלעגט געוויינט-לעך גלייך ווערן באלעבט און סטימולירנדיק. גערעדט האָט מען וועגן אַלץ אין דער וועלט, ניט דווקא וועגן פּאָליטישע פּראַגן. די צייט פּלעגט ממש פֿאַר-פּלוצן. דעם אַנקלס מאַניר אַרויסצוואַגן זיינע אַ מיינונג רואיק און זאַכלעך, זיין באַשיידענע געשטאַלט, אַן שום פּרעטענציעס און זיינע פּילזייטיקע קענטע-נישן, האָבן אַלץ מער און מער צוגעצויגן צו אים דעם מייסטער און אַ סך בייגעטראַגן דערצו ער זאל זיך שטאַרקער איינלעבן אין זיינע נייע איבער-צייגונגען.

די סעזאָן-אַרבעט האָט זיך ביסלעכווייז דערנענטערט צום סוף. די איי-בערשעהן האָבן אָנגעהויבן ווערן אַלץ ווינציקער און ווינציקער. איצט האָב איך געהאַט די אַוונטן אינגאַנצן פֿאַר מיר, און האָב זיי אויסגענוצט אַזוי גוט ווי איך האָב געקענט. פון איצט אָן האָט דער אַנקל מיך אָנגעהויבן מיטנעמען יעדן זונטאָג אַוונט אויף די זיצונגען פון דעם „פּראַפּעסיאָנעלן פֿאַראיין פון די בוכבינדער“, וווּ עס פּלעגן תמיד בייזיין צווישן פּערציק און פּופציק פּערזאָן. דאָס באַהאַנדלען פּאָליטישע פּראַגן איז אויף אַזעלכע פּאַרזאַמלונגען געווען פּאַרבאַטן, ווייל מיר האָבן נאָך אַלץ געלעבט אונטער דעם סאַציאַליסטן-געזעץ. אָבער מע האָט דאָרטן אַפט געהאַלטן רעפּעראַטן וועגן געשיכטלעכע געשעענישן און געזעלשאַפטלעכע פּראַגן, וואָס האָבן מיך אינטערעסירט גאַר באַזונדערס. חוץ די היימישע רעדנער, פּלעגן פון צייט צו צייט אויפטרעטן אויך רעדנער פון די שכנהשע שטעט. אין לאַנד זיינען נאָך אַלץ אָנגעגאַנגען די

ארויסשיקונגען און אין אונדזער שטאָט האָבן ניט אויפגעהערט אַנצוקומען פֿירנדיקע גענאָסן פֿון דער פרעמד.

טייל פֿון אָט די רעדנער האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט אַ ספעציעלער פע- איקייט אַריינצופלעכטן אין אַ רעפּעראַט אַזוי נעבנבײַ, פֿאַרגלייכונגען מיט דער לאַגע אין רײך. זײ האָבן עס געמאַכט אַזוי געשיקט, אַז דער בײזײאיקער פֿאַ- ליצײ-באַאַמטער האָט גאַרניט געהאַט וואָס אויסצוזעצן. מע דאַרף דערבײ האַלטן אין אויג, אַז אין אונדזער ראַיאָן, אין העסען, האָט מען אַפֿילו אונטער דעם סאָציאַליסטן-געזעץ זיך ניט געפֿילט אַזוי געפּענטעט ווי אין פֿרייסן אַדער זאַקסן. אויף אַ פֿאַרזאַמלונג פֿון אַרבעטער, האָט מען בײ אונדז זיך פֿאַרט גע- קענט דערלויבן זאַכן, וואָס אין אַנדערע טײלן פֿונעם רײך וואַלטן זײ געווען אוממעגלעך.

אויף אָט די פֿאַרזאַמלונגען פֿונעם „בוכבינדער-פֿאַראײן“ האָב איך צום ערשטן מאַל אויסגעפרוווט מײן רעדנער-טאַלאַנט. איך דערמאָן זיך ווי איך בין געקומען צום וואָרט צום ערשטן מאַל אין מײן לעבן. אַ פֿאַך-קאַלעגע פֿון פֿראַנקפורט, וואָס האָט געלעבט עטלעכע יאָר אין פֿאַריז, האָט געהאַלטן אַ רע- פעראַט וועגן די פֿראַפעסיאָנעלע פֿאַראײגען פֿון די פֿראַנצײזישע און בעלג-ישע אַרבעטער. זײן אויספֿיר איז געווען, אַז די דײטשע פֿראַפעסיאָנעלע פֿאַר- אײנען שטײען אויף אַ העכערער מדרגה ווי די אויסלענדישע.

איך האָב גענומען אַ וואָרט אין דער דיסקוסיע, אין אַנהײב האָב איך אַביסל געפֿלאַנטערט מיט דער צונג, ביז איך האָב באַהערשט דאָס, וואָס מע רופֿט לאַמפֿן-פֿיבער. ביסלעכווייז איז מײן רעדן געוואָרן פֿליסיקער, קלאָרער, און מיט פֿרײדיקער איבערראַשונג האָב איך דערשפֿירט, אַז איך פֿאַרמאַג די פע- איקייט צו געפֿינען אויפֿן אַרט די ריכטיקע ווערטער פֿאַר מײנע געדאַנקען. די אַוואַציע וואָס איך האָב דעמאַלט באַקומען איז, פֿאַרשטייט זיך, אין אַ הײפֿ- שער מאָס געאַנגען אויפֿן חשובֿן פֿון מײן יוגנטלעכקײט, אַבער מיר האָבן די אַפֿלאַדיסמענטן געגעבן די זיכערקײט, אַז איך האָב עס געמאַכט ניט שלעכט. אַפֿילו דער אַנקל, וואָס האָט געוויינטלעך מיך ניט געבאַלעוועט מיט קאַמפֿלי- מענטן, האָט מיך דאָס מאַל אָפֿן געלויבט. צו גלײכער צײט האָט ער מיך אַבער געוואַרנט איך זאָל ניט איבערשאַצן מײן דערפֿאַלג און אויף ווייטער זאָל איך נעמען דאָס וואָרט נאָר דעמאַלט ווען איך האָב אויף אַן אמת צו זאָגן אַזױנס, וואָס סע לױנט זיך צו הערן.

צו יענער צײט האָט אין גאַנץ אײראָפּע זיך געגעבן צו פֿילן אַ גרויסע אויפֿלעבונג פֿון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. דער פּערײאַד פֿון דער אײנ- טערנאַציאָנאַלער רעאַקציע — אַ רעזולטאַט פֿונעם דײטש-פֿראַנצײזישן קריג און פֿונעם ביטערן סוף פֿון דער קאַמונע — האָט קענטיק זיך דערנענטערט צו אַ ווענדפֿונקט. די צוויי אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע קאָנגרעסן, וואָס זײנען פֿאַרגעקומען אין פֿאַריז אין יולי 1889, אין שײכות מיט די פֿיערונגען הונדערט יאָר זײנט דער גרויסער פֿראַנצײזישער רעוואָלוציע, — האָבן באַ-

זונדערס אונטערגעשטראכן דעם איבערבייט אין דער אַלגעמיינער לאַגע. וועגן פאַרלויף פון אַט די קאַנגרעסן אין פאַרייז, זיינען מיר געווען קנאַפֿ-וואָס אינ-פאַרמירט. די באַטייליקטע אין די קאַנגרעסן האָט מען אין דייטשלאַנד גע-קרוינט מיטן נאָמען „פּאַסיביליסטן“, כאַטש קיינער האָט ניט געקענט זאָגן גענוי, וואָס אַזוינס זיי האָבן „דערמעגלעכט“, מיר האָבן אָבער געפילט בחוש ד' דעמאָנסטראַטיווע ווירקונג פון די געשעענישן אין פאַרייז און אונדזערע אויסבליקן אויף דער צוקונפט זיינען געווען ביז גאָר דערהויבענע.

אויף די יינגערע אין דער באַוועגונג האָט געמאַכט אַ באַזונדערס שטאַרק איינדרוק דער באַשלוס פון ביידע קאַנגרעסן צו פּראַקלאַמירן דעם ערשטן מאַי ווי אַ וועלט־יום־טוב פון דער קעמפּנדיקער אַרבעטערשאַפט, ווי אַ טאָג פון רו און אַרבעטער־דעמאָנסטראַציעס. די פאַריזער קאַנגרעסן האָבן פאַרבונדן דעם מאַי־יום־טוב מיטן קאַמף פאַר אַן אַכט־שעה־דיקן אַרבעט־טאָג און פאַר אַ גע-זעצגעבונג פון אַרבעטער־שוין. אָבער פאַר אונדז, די יונגע איז דאָס אַלץ גע-ווען ניט מער ווי אַ בייזאָר, דער עיקר האָט אונדז פאַרכאַפט די אידיע פונעם ערשטן מאַי ווי אַ טאָג פאַר סאָציאַלער באַפרייאַונג, ווי אַ דעמאָנסטראַציע פאַר די הערשנדיקע קלאַסן, אַז די אַרבעטערשאַפט פון דער גאַרער וועלט איז מיט-געריסן מיט דעם זעלביקן רעוואָלוציאָנערן שטראָם און שטרעבט צו אַ בשות-פותדיקן ציל.

מיר האָבן געטרוימט אַז אַט־אַט און דער רעוואָלוציאָנערער אַרבעטער וועט אַרויסטרעטן קעגן די פאַטריאַטישע ליגנס און נאַציאָנאַליסטישע פאַר-אורטיילן פון דער צייט, וואָס דינען בלויז דערצו אַראַפּצופירן דעם פּראַלע-טאַריאַט פון זיין ריכטיקן וועג, ניט דערלאָזן צו דער נאַטירלעכער פאַרבינ-דונג פון אַלע אַרבעטנדיקע קלאַסן פון אַלע לענדער. אין אונדזער יונגער פאַנ-טאַזיע האָט דער ערשטער מאַי געדאַרפט געבן די פאַרשקלאַפטע מאַסן דאָס באַוויסטזיין פון זייער געזעלשאַפטלעכן כוח און איינפלאַנצן ביי זיי טיף אין דער נשמה, אַז דער סאָציאַליזם איז ניט געבונדן מיט די קינצלעכע גרענעצן פון באַזונדערע מלוכות, אַז סאָציאַליזם באַטייט דאָס אַפּשאַפן דעם עקאָנאָמישן מאַנאַפּאַל און די לוינ־שקלאַפּעריי אומעטום, כדי צו עפענען אַ וועג דער גאָ-רער מענטשהייט פאַר אַ גייסטיקער און סאָציאַלער אַנטוויקלונג. אַט דערפאַר האָבן מיר באַטראַכט דעם ערשטן מאַי ווי אַ מאַכט־פּראָבע, צו מעסטן די כו-חות, וואָס מיר האָבן געהאַט צו אונדזער רשות. אַן ערשטער מאַי־יום־טוב ווי ער איז שפּעטער געוואָרן אין דייטשלאַנד און אין אַנדערע לענדער, איז אונדז דעמאָלט ווינציק־וואָס אַנגעאַנגען. אין אונדזער רעוואָלוציאָנערן ברען, האָבן מיר דעמאָלט אַרויסגעקוקט אויף די ווייטערדיקע געשעענישן מיט דער גרעס-טער געשפּאַנטקייט.

דער ראַשער אויפשטייג פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין גאַנץ אייראָפּע, האָט ביסלעכווייז געעפנט די אויגן ביי די בירגערלעכע שיכטן אין דייטשלאַנד. מע האָט זיך אַרומגעזען, אַז מיט דעם סאָציאַליסטי־געזעץ האָט

מען ניט דערגרייכט דעם אָנגעמערקטן ציל. פֿאַרקערט, אָט דאָס געזעץ האָט זייער אַ סך צוגעדינט דער סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדע אין דייטשלאַנד און געפירט דערצו, אַז דער סאָציאַליזם זאָל אין אַ קורצער צייט ווערן ביז גאַר פּאָפּולער ביי די ברייטע מאַסן. די טעמפע און פּאַרריסענע רעאַקציאָנערן, די פּאַרטעטער פּונעם פּרייסישן יונקערטום, די שטאַק־רייכע באַראַנען פּון דער גרויס־אינדוסטריע, — זיי אַלע האָבן ניט געשפּאַרט קיין מי אויסצוטייטשן אויף זייער אופן די צייכנס פּון דער צייט. זיי האָבן נאָך אַלץ געגלייבט, אַז מיט פּאַרשאַרפטע פּאַרפּאָלוגגען וועלן זיי דערגרייכן זייער ציל. ביסמאַרק אַליין איז געווען פעסט אַנטשלאַסן צו דערפירן צום העכסטן פּונקט דעם קאַמף קעגן דער „אַנטיפּאַטישער באַוועגונג“. שוין האָרט פּאַר דעם ווי ס'איז אָפּגעשאַפט געוואָרן דאָס סאָציאַליסטיש־געזעץ, האָט ער נאָך עפּנטלעך דערקלערט: „די סאָציאַליסטיש־פּראָגע איז אין גרונט גענומען אַ מיליטערישע פּראָגע. מיט מאַכט־מילען קען מען אונטערדריקן יעטוועדע מאַניפעסטאַציע. אַנשטאַט דעם קליי־נעם באַלאַגערונגס־צושטאַנד, וועט אפשר בלויז נייטיק זיין פּראַקלאַמירן אַן אַלגעמיינעם קריגס־צושטאַנד“.

אַבער אין מאַמענט ווען דער נקמה־דאַרשטיקער קאַנצלער האָט שוין גע־האַלטן ביים אַרויסקומען מיט זיינע נייע מיליטערישע פּלענער, האָט גאַנץ אומ־געריכט זיך אַריינגעמישט ווילהעלם דער צווייטער און זיך אַרויסגעזאָגט פּאַר דער נייטיקייט איינצופירן סאָציאַלע רעפּאַרמען לטובת די אַרבעטער. אין קרייז פּון זיינע קאַנסערוואַטיווע פּריינד האָט ביסמאַרק באַצייכנט דעם קייסערס מעל־דונג ווי „הומאַניטאַרן שווינדל“, און, פּאַרשטייט זיך, זיך קאַטעגאָריש אַקעגן־געשטעלט אָט דעם „שווינדל“. דער קייזער איז אַבער באַשטאַנען אויף דאָס זייניקע, און אַזוי איז פעברואַר 1890 פּאַרעפּנטלעכט געוואָרן דעם קייזערס מאַניפעסט וועגן דער גלייכבאַרעכטיקונג פּון אַרבעט און קאַפיטאַל, מיט דער פּאַרזיכערונג, אַז די רעגירונג וועט אין נייטיקע פּאַלן אינטערווענירן וועגן אַן אויסגלייך צווישן ביידע צדדים. אין מאַניפעסט איז אויך געווען אַן אַנווייז דע־רויף, אַז די מלוכהשע אונטערנעמונגען וועלן די ערשטע געבן דעם געהעריקן ביישפּיל דער פּריוואַט־אינדוסטריע; דער אַרבעטער, האָט דער מאַניפעסט באַ־טאַנט, דאַרף זיין געזעצלעך געשיצט קעגן דער גייציקייט פּון געוויסע אונטער־נעמען; אין דער מלוכהשער קערפּערשאַפט דאַרף דער אַרבעטער האָבן אַ פּריינד, וואָס שטעלט זיך אין פּאַר אים. ווי אַ קרוינונג צום גאַנצן, האָט דער מאַניפעסט זיך פּאַרענדיקט מיט אַן אַנזאָג וועגן אַ פּאַלקס־קאַנפּערענץ, וואָס וועט פּאַררופן ווערן אין בערלין, צום שוץ פּון דער אַרבעט און צו זוכן מיטלען ווי אַזוי צו רעגולירן די סאָציאַלע פּראָבלעמען אויף אַן אינטערנאַציאָנאַלער באַזע.

מען קען זיך לייכט פּאַרשטעלן וואָס פּאַר אַן אויפזען אָט דער מאַניפעסט האָט אַרויסגערופּן. מע האָט דעמאַלט און שפּעטער ניט אויפּגעהערט צו שרייבן וועגן די מאַטיוון, וואָס האָבן באַווייגן דעם קייזער צו זיין מאַניפעסט. אַזאַ

ראדיקאלן אומבייט אין קיזערס איינשטעל צו די אַרבעטער, איז פשוט געווען ניט צו באַגרייפן. סאַציאַל־דעמאָקראַטישע וואַרט־זאָגער האָבן דאָס דערקלערט מיט דער מורא פאַר דעם רויטן גענעפּענסט. אַזאַ אויסטייטש האָט מען ניט געקענט אינגאַנצן אוועקמאַכן מיט דער האַנט. פּערזענלעכער מוט און אַנט־שלאָסענע אַקציעס זיינען קיינמאַל ניט געווען כאַראַקטעריסטיש פאַר די האַר־גענצאַלערנס. אָבער דער היסטאָרישער מאַניפעסט איז ניט געווען בלויז דער רעזולטאַט פון שרעק פאַר דער אויפשטייגנדיקער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. ביסמאַרק האָט געהאַט אַ היפשע צאָל פאַרשטעקטע קעגנער ניט נאָר אין דייטשן בירגערטום, נאָר אויך אין די העכערע קאַנסערוואַטיווע קרייזן. אַט די עלעמענטן האָבן לאַנג אַרויסגעקוקט אויף דעם מאַמענט ווען זיי וועלן האָבן די מעגלעכקייט זיך צו דערשלאָגן צו פּערזענלעכן איינפלוס. ווי דער פאַקטישער גרינדער פונעם נייעם רייך, איז דער פּרעסטיזש פונעם אייזערנעם קאַנצלער געווען גרויס. דערביי איז ער געווען אַ שטאַרקע פּערזענלעכקייט און אַ רע־אַקציאָנער ביזן מאַרך פון זיינע ביינער. אונטער דער רעגירונג פון דעם אַלטן קיזער, איז ביסמאַרקס ווילן געווען דאָס העכסטע געזעץ אין לאַנד. בלויז געציילטע האָבן זיך געקענט דערוועגן אים אָפּצופּרעגן.

אָבער מיט ווילהעלם דעם צווייטן האָט זיך די לאַגע אַ סך געביטן. וואָס ס'איז שייך פּראַקטיק, פּעאיקייט צו האַנדלען, האָט דער קייסער ניט דער־גרייכט דעם קאַנצלער צו זיינע קנעכלען, אָבער ווילהעלם איז געווען באַהערשט פון אַ סאַרט קרענקלעכער באַדערפעניש צו ווערן אַנגעזען, און ביסמאַרקס אַפּוטרופּוס האָט אים געמוזט זיין זייער ניט צום האַרצן. אינגאַנצן אַליין, וואַלט ער זיך אָבער קיינמאַל ניט געווען באַשלאָסן עפּעס אַנצוהייבן, אָבער צווישן די מענטשן, וואָס זיינען געשטאַנען נאָענט צום יונגן קייסער, האָבן ניט געפּעלט אַזעלכע, וואָס האָבן געקוקט אויף זיך ווי אויף ניט־אַנערקענטע געניעס; זיי האָבן זיך געריסן צו מאַכט־פּאַזיציעס, און פאַר זיי, פּונקט ווי פאַר דעם קיזער אַליין, איז ביסמאַרק געווען ווי אַ דאָרן אין אויג. די יעניקע וואָס האָבן ניט געקענט האָפּן זיך דערשלאָגן צו עפּעס אונטער ביסמאַרקס אייזערנעם דרוק, האָבן איצט דערפילט אַ פּריש ווינטל און אין דער נייער קאַניוקטור האָבן זיי ניט דורכגעלאָזט די מינדסטע געלעגנהייט ניט אונטערצוגראָבן דעם קאַנצל־לערס איינפלוס. דאָס איז זיי אויך ניט אַנגעקומען איבעריק שווער, וואָרן וויל־העלם איז געווען גענייגט צו באַלוינען בלויז יענע פון זיין אַרומרינגלונג, וואָס האָבן פאַרשטאַנען צו רייכערן וויירעך זיין פּוסטן שטאַלץ און שאַפּן פּערס־פּעקטיוון פאַר זיין מאַניע צו גרויסקייט.

דער דורכפאַל פון זיין סאַציאַליסטי־געזעץ האָט ביסמאַרקן געשטעלט אין אַ ניט־באַקוועמער לאַגע. ער איז אָבער געבליבן ווי תמיד דער פאַרביסנסטער קעגנער פון יעדער פּאָליטישער פּאַרליכטערונג. דאָס באַאַרבעטן דעם קיזער אין דער ריכטונג פון פּאָליטישע קאַנצעסיעס איז דערפאַר געוואָרן דאָס זי־כערסטע מיטל צו דערפירן צו אַ ריס צווישן ביידן, דעם קיזער און דעם

קאנצלער. דעם יונגן פארריסענעם האהענצאלערן האט באזונדערס געלאקט דער אויסבליק, אז אים וועט זיך איינגעבן אונטערהאקן די פליגלען דער סאָ-ציאליסטישער באוועגונג דווקא מיט רעפארמען און אזוי ארום דערגרייכן דאָס, וואָס ביסמארק האָט ניט דערגרייכט מיט ברוטאלער מאַכט. דעם קייזערס מאַניפעסט לאָזט זיך דערפאַר צום טייל דערקלערן מיט אַט די איינפלוסן פון זיין אַרום און מיט זיינע אייגענע מאַטיוון. ווילהעלם אליין האָט זיך אפשר ניט אָפגעגעבן קיין רעכענונג דערפון, אַז זיין פּלוצימדיקער ליבעראַליזם דינט אַנדערע צוועקן ווי די, וואָס מע האָט געוואָלט איינרעדן דער ברייטער עפנט-לעכקייט.

דער יונגער קייזער זאל געווען אָנהייבן זיין רעגירן מיט אַזאַ מאַניפעסט, וואָלט אים גאַנץ באַשטימט באַשערט געווען אַ גרעסערער דערפאַלג. די אַר-בעטערשאַפט וואָלט דעמאָלט געווען אויפגענומען די נייע הערשאַפט ווי אַן אָפּענעם אַנזאָג פון קעניגערשאַפט צו ביסמאַרקס דיקטאַטור. אָבער דער איי-בערבייט אין ווילהעלם געמיט איז פאַרגעקומען מיט געציילטע חדשים נאָכ-דעם, ווי ער האָט געסטראַשעט די דעלעגאַטן פון די מינען-אַרבעטער, מיט שיסן סאַציאַליסטישע אָנפירער און מיט דערקלערן אַלע סאַציאַליסטן ווי לאַנד-פאַררעטער. דער טיפּער צאָרן וואָס אַט דער פאַטש אין פנים האָט אַרויסגע-רופן ביי די סאַציאַליסטישע אַרבעטער, האָט זיך נאָך ניט געהאַט געשמילט, ווי עס האָבן זיך פּלוצים צעקלונגען טענער פון פּאָליטישן שלום. ביי אַזעלכע אומשטאַנדן איז עס געווען בלוזי איז עס געווען בלוזי פאַרשטענדלעך, וואָס דעם קייזערס מאַניפעסט האָט ניט אַרויסגערוּפן אַזאַ ענטוויאַזם ווי עס האָבן דערוואַרט ווילהעלם נייע ראַט-געבער. סאַציאַליסטישע אַרבעטער האָבן אויפ-גענומען דעם מאַניפעסט מיט אָפּענעם אומצוטרוי. די נייע ריכטונג האָט מען אויסגעטייטשט ווי אַ צייכן פון שוואַכקייט און ווי אַ פרוּוו פון די מענטשן ביים רודער זיך צו פאַרשאַפן מאַראַלישן אַנשפאַר צווישן די פירער פון דער פאַרטיי, וואָס ביסמאַרק האָט זיך פאַרמאַסטן אויף איר עקסיסטענץ, זיינען אַפילו גע-ווען אויך אַזעלכע, וואָס דעם קייזערס מאַניפעסט האָט זיי אינגאַנצן פאַרדרייט דעם קאַפּ. אין דער נייער ווענדונג האָבן אַט די פירער דערזען עפּעס אַווינס, וואָס איז אין איר אין דער אמתן ניט געווען. אָבער צווישן די וויכטיקערע טוער אין דער אונטערערדישער באוועגונג האָט מען זיך ניט געלאָזט כאַפן אויף דער ווענטקע. גיכער איז מען געווען פעסט אַנטשלאָסן זיך קעגנצושטעלן יעדער אַפשוואַכונג פון רעוואָלוציאַנערן איינשטעל. דאָס וואָס סע האָט ניט דערגרייכט ביסמאַרקס בייטש, זאל ערשט רעכט ניט דערגרייכן דעם קייזערס צוקער-לעקעכל.

דערצו איז נאָך אונטערגעקומען דער אומשטאַנד, וואָס דעם קייזערס מאַ-ניפעסט איז פאַרעפנטלעכט געוואָרן גראַד עטלעכע וואָכן פאַר די וואַלן צום רייכסטאג. דאָס האָט ביי אַ סך נאָך מער פאַרשטאַרקט דעם אומגלויבן אין דער אויפריכטיקייט פון דער רעגירונג. אין טייל העכערע קרייזן

האָט מען באַשטימט גערעכנט דערמיט, אַז מיט דעם קייזערס מאַני-
פעסט וועט מען פאַרלויפן דעם וועג דער סאַציאַליסטישער וואַל-פּראָפּאַגאַנדע.
אַט די ספּעקולאַציעס האָבן געשאַפן אַן אַטמאָספּער פון אַ פאַרמעסט אין די
כוחות אין געראַנגל צו געווינען די עפנטלעכע מיינונג. דער אויסגאַנג פון די
וואַלן האָט געדאַרפט דערווייזן צי דער פּלוצימדיקער נייער רעגירונגס-קורס
האָט אויף אַן אמת באַאיינפלוסט די ווילער-מאַסע. דער וואַל-קאַמף האָט דער-
פאַר אַנגענומען אַ שטורמישן כאַראַקטער. ס'איז פאַר אַלעמען געווען קלאַר,
אַז מיט דעם אויסגאַנג פון די וואַלן איז פאַרבונדן די פּראָגע, צי דער אַזוי
פאַרהאַסטער סאַציאַליסטן-געזעץ זאָל ווייטער באַשטיין אַדער אָפּגעשאַפט
ווערן.

ווי תמיד אין אַ וואַל-קאַמפּאַניע, זיינען די סאַציאַליסטן אויך דאָס מאָל
געווען אויפן ערשטן פּלאַץ. די וואַלן זיינען געווען די איינציקע צייט, ווען זיי
האָבן געהאַט די געלעגנהייט אַרויסצוטערען עפנטלעך. די פּאָליציי אויף די
ערטער האָט אַפילו אין גאַנג פון דער וואַל-קאַמפּאַניע ניט געשפּאַרט קיין מי
צו לייגן שטיינער אין וועג פאַר די רויטע. די רעאַקציאָנערע מאַכט-אַרגאַנען
זיינען אָבער פאַרט ניט געווען אין שטאַנד צו שטערן אַלע עפנטלעכע מאַני-
פעסטאַציעס פון די סאַציאַליסטן. חוץ דעם זיינען סאַציאַליסטישע רעדנער
אַפט געקומען צום וואַרט אויף וואַל-פאַרזאַמלונגען פון די בירגערלעכע פאַר-
טייען. אַפילו אונטער דעם סאַציאַליסטן-געזעץ האָט די פּאָליציי ניט געקענט
שטערן דייטשע ווילער אָפּצוגעבן זייערע שטימען פאַר די סאַציאַליסטן.

די סאַציאַליסטן האָבן אין גאַנצן לאַנד אַרגאַניזירט מאַסן-פאַרזאַמלונגען,
ווי זיי האָבן פאַרגעשטעלט זייערע קאַנדידאַטן פאַר דעם ברייטן עולם. די שטי-
מונג וואָס האָט געוויינטלעך געהערשט אויף אַט די פאַרזאַמלונגען, איז געווען אַן
אַנזאָג דערויף אַז אין רעזולטאַט פון די וואַלן וועט די צאָל סאַציאַליסטישע
דעפוטאַטן צום רייכסטאג פאַרגרעסערט ווערן. קיינער פון אונדז האָט, פאַר-
שטייט זיך, ניט געקענט זאָגן אין פאַראויס ווי גרויס עס וועט זיין דער סאָ-
ציאַליסטישער זיג. אַלע זיינען אָבער געווען איבערצייגט אין דעם, אַז ניט
די פאַרפאַלגונגען, ניט דעם קייזערס נאַכגיביקייט, וועלן ניט אַראַפּירן די
פאַרטיי פון איר אַנגעמערקטן וועג.

די קארפן-קעפ פון דער אַלטער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע

אין מאַינץ האָט די פּאָליציי כמעט ווי ניט געשטערט די וואַל-קאָמפּאַניע פון די סאַציאַליסטן און די שטאַט איז טאַקע געגאַנגען מיט זיי כאַדאַראָם. אין מיין הימשטאַט האָט די סאַציאַליסטישע פּאַרטיי זינט לאַנג שוין געהאַלטן די פּאָזיציע פון דער שטאַרקסטער פּאָליטישער פּאַרטיי. בלויז די קאַטוילישע באַ-פעלקערונג פון די אַרומיקע שטעטלעך און דערפער איז צו יענער צייט נאָך געווען באַווירקט פון דער צענטער-פּאַרטיי. אין פּאַל פון אַ באַלאַטאַזש האָבן אַלע בירגערלעכע פּאַרטייען געשטימט געאייניקט קעגן דער סאַציאַל-דעמאָ-קראַטיע.

מיר האָבן אַנטוויקלט אַ פיבערדיקע טעטיקייט און ניט געשפּאַרט קיין מי אין פּאַרמעסט צו געווינען די געזעלשאַפטלעכע מיינונג אויף אונדזער זייט. באַזונדערס ענערגיש זיינען געווען מיר, די יונגעלייט, אין דער באַוועגונג. יעדע פרייע מינוט האָבן מיר אויסגענוצט אויף פּאַרשפּרייטן פּלוגבלעטלעך, אויף צוגרייטן פּראַפּאַגאַנדע-מיטינגען אין שטאַט און אין די אַרומיקע אַרט-שאַפטן, מיר האָבן ניט דורכגעלאָזט די מינדסטע געלעגנהייט. וואָס האָט גע-קענט בייטראַגן צום וואַל-זיג פון אונדזערן אַ קאַנדידאַט. ניט תמיד איז עס אונדז אָפּגעגאַנגען גלאַטיק. אין אַ דאַרף האָט עס געקענט פּאַסירן, אַז די פּויל-ערים זאָלן אונדז פשוט פּאַרטרייבן מיט בייזער רציחה. אין יענע צייטן איז די וואַל-פּראַפּאַגאַנדע נאָך ניט געווען דאָס וואָס זי איז געוואָרן שפעטער; אַ וואַל-אַגיטאַטאָר האָט אין יענע צייטן נאָך געמוזט האָבן אַ סך מוט און גע-דאַרפט גרייט זיין אויף אַלץ. אָבער מיר זיינען געווען יונג און מיטן גאַנצן האַרצן איבערגעגעבן אונדזער אידעאַל. די סכנות וואָס מיר זיינען זיי געווען אויסגעשטעלט האָבן בלויז נאָך מער געשטאַרקט אונדזער ברען און אונדזער ווילנס-קראַפט. פאַר אונדזער אַרבעט האָבן מיר, פּאַרשטייט זיך, קיין שום לויזן ניט באַקומען. דאָס פריידיקע באַוווסטזיין, אַז מיר דינען אַ גרויסע זאַך, איז געווען אונדזער שענסטע באַלוינונג און האָט אונדז פּאַרגיטיקט פאַר אַלע שווערע מי און פיין. אויך די בירגערלעכע פּאַרטייען האָבן געפירט אַן אינטענסיווע פּראַפּאַ-

גאנדע אין מאינצער וואל-קרייז. די סאציאליסטישע פארטיי האט דערפאר באצייטנס זיך פארזארגט מיט די בעסטע רעדנער. צום ערשטן מאל האב איך דעמאלט געהאט די געעלגנהייט צו הערן אזעלכע רעדנער ווי ווילהעלם ליב-קנעכט, געאָרג פּאָן וואַלמאַר, פּול זינגער און אויגוסט בעבעל. אַט די אַלע רעדנער זיינען אויפגעטראַטן אין נייעם שטאַט־טעאַטער, אַ ריזיקע געביידע, וואָס האָט אַריינגענומען פון אַכט ביז צען טויזנט פּערזאָן. יעטוועדער אַזאַ מיטינג איז פאַר מיר געווען אַן איבערלעבונג, וואָס איז מיר פאַרבליבן אין געדעכעניש ביז אויף היינט. ביז דעמאלט איז מיר אויסגעקומען בייצוויין נאָר אויף די קלענערע פאַרזאַמלונגען פון די פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען. צו מאל פּלעג איך אויך גיין צו אַ גרויסער פאַרזאַמלונג פון אַ בירגערלעכער פאַרטיי. די פאַרעווע שטימונג וואָס האָט געוויינטלעך געהערשט אויף אַזאַ פאַרזאַמלונג, האָט אויף מיר ניט געמאַכט קיין באַזונדערן איינדרוק. דאָ, אויף די סאָציאַליסטישע מיטינגען, האָב איך צום ערשטן מאל בייגעלעבט אַן עולם קאַפּ אויף קאַפּ, וואָס האָט זיך צוגעהערט צו די רעדנער מיט פאַרכאַפטן אַטעם. איך האָב געפילט די עלעקטרישע שטימונג אין זאַל און איך בין זיך אַליין פאַרגעקומען ווי אַ טיילכל פון אַן אומגעהייערן שטראָם, וואָס טראָגט זיך צו אַ ווייטן ציל.

דער ערשטער רענער פון דער פרעמד וואָס מיר האָבן דעמאלט געהאַט, איז געווען געאָרג פּאָן וואַלמאַר. אַט דער הויכער, געוועזענער אַפיציר, מיטן עקספרעסיוון קאַפּ און קלוגע אויגן, האָט געמאַכט אויף מיר אַ שטאַרקן איינדרוק. וואַלמאַר איז געווען אַן אויסגעצייכנטער רעדנער. ער האָט פאַרמאַגט די פעאיקייט צו מאַכן אַנצהערענישן, אַז אַלע זאָלן פאַרשטיין וואָס ער מיינט און דער פּאָליציי־אינספּעקטאָר זאָל גיט האָבן וואָס אויסצוועצן. זיינע אויספירונג גען זיינען געווען פּאָלקסטימלעך, מיט אַ שניידדיקן סאַרקאַזם און האָבן זיך איינגעקריצט אין זכרון. דער זאַל איז געווען פול איבער די ברעגעס, אַ גרוי־סער טייל פון עולם האָט געמוזט די גאַנצע צייט שטיין אויף די פיס, אָבער קיינער האָט זיך ניט גערירט פון אַרט ביז צום סוף.

נאָך דער פאַרזאַמלונג האָט דער אַנקל מיך מיטגענומען אין גאַסט־הויף, וווּ עס פּלעגן זיך צונויפקומען בלויז סאָציאַליסטן. אין אַן ענגערן קרייז האָבן מיר דאָרטן פאַרבראַכט דעם רעשט פונעם אָונט איינינעם מיט וואַלמאַרן, אויך דאָ האָב איך פון אים אַרויסגעטראָגן דעם בעסטן איינדרוק. זיין גאַנץ באַנעמען זיך איז געווען אומגעצווונגען, אַן פּרעטענזיעס. אָבער פון זיין גאַנצער פּערזאָן האָט געהויכט מיט אַ מין פאַרנעמקייט, וואָס האָט אים געמאַכט ביז גאָר סימפּאַטיש.

אין זיינע יינגערע יאָרן איז וואַלמאַר געווען איינער פון די ראַדיקאַלסטע אין זיין פאַרטיי. מיטן אויפקום פון דעם סאָציאַליסטן־געזעץ, האָט ער עוואָליר־ציאָנירט אַלץ מער אויף רעכטס. שפּעטער איז ער געוואָרן איינער פון די אַק־טיווסטע פירער פון די אַזוי אַנגערופענע רעוויזיאָניסטן. אין בייערן, זיין היימ־

לאַנד, איז זיין פרעסטיזש געווען זייער הויך. אין אַ שפּאַס האָט מען אים גע-
רופן „דער נײַט־געקרוינטער קעניג פון בײערן“. אין דער דײַטשער סאַציאַל-
דעמאָקראַטיע איז וואַלמאַר בײַ זײַן סוף פאַרבליבן אײנער פון די גײסטרייכסטע
פערזענלעכקײטן. אין זײנע שאַרפע דיסקוסיעס מיט די אַרטאָדאָקסאַלע מאַרק-
סיסטן, האָט ער תמיד אַרויסגעוויזן אַ סך קלאַרן פאַרשטאַנד. אין זײַן אומאַפ-
הענגיקײט האָט ער זיך נײַט אָפּגעהאַלטן פון אָפּענע אַטאַקעס אויף די דעמאָל-
טיקע, אַלגעמײן געאַכפערטע פירער פון דער מערהײט, בעבעל און קאָוסקי.
פאַר אַזאַ מוטיקער האַלטונג האָבן אים רעספּעקטירט אַפילו זײנע שאַרפּסטע
קעגנער.

אויב יענע ערשטע מאַסן־פאַרזאַמלונג האָט אויף מיר געמאַכט אַזאַ שטאַרקן
אײנדרוק, איז די צווייטע פאַרזאַמלונג נאָך איר, געווען פאַר מיר נײַט קײן
קלײנע אַנטווישונג. דאָס מאַל איז דער רעדנער געווען דער באַוווּסטער סאַ-
ציאַליסטישער דעפּוטאַט, פּול זינגער פון בערלין. זײַן נאַמען איז מיר געווען
באַקאַנט פון די באַריכטן וועגן די פאַרהאַנדלונגען אין רײכסטאַג. זינגער איז
מיר נײַט געפּעלן שוין בלויז מיט זײַן אויסערלעכן אויסזען. זײַן רעדע איז
געווען אַ צעצויגענע און געלאָזט דעם עולם גאַנץ קאַלט. ער האָט גערעדט ווי
ער וואַלט אָפּגעגעבן אַ לאַנגן באַריכט אין רײכסטאַג. מיט אַן אַ שיעור סטאַ-
טיסטישע ציפּערן. ס'איז אפשר געווען אַ נײַט אומאײנטערעסאַנטער לײענ-
שטאַף. אָבער נײַט קײן טעמע פאַר אַ מאַסן־פאַרזאַמלונג.

אַ ביסל לעבעדיקײט האָט אַרײַנגעבראַכט אויף יענער פאַרזאַמלונג דער
מאַינצער קאַנדידאַט פון דער פאַרטיי, פּראַנץ יעסט. ער איז געווען אַ היפש
געשיקטער רעדנער און האָט עס פאַרשטאַנען בעסער ווי זײַן בערלינער קאַ-
לעגע מיט וואָס צו נעמען דעם עולם. זינגערן איז מיר נאָך אויסגעקומען צו
הערן אַ פאַר מאַל, אָבער דער ערשטער אײנדרוק, וואָס איך האָב פון אים גע-
האַט, איז נאָך מער פאַרשטאַרקט געוואָרן. ער איז געווען דער טיפּישער,
דורכשניטלעכער פאַרלאַמענטאַריער, וואָס האָט זיך אויסגעקענט אין דער גע-
שעפּטס־אַרדענונג פונעם רײכסטאַג בעסער ווי אַ סך אַנדערע. הײנט איז עס
פאַר מיר קלאַר, אַז זײַן לאַנגע און אײנפלוסרייכע קאַריערע האָט זינגער
געהאַט צו פאַרדאַנקען אויסשליסלעך זײַן סאַציאַלער פּאַזיציע. ער איז געווען
רײך, אַ שותף צו אַ גרויסער פאַבריק. אין די באַדינגונגען פון יענער צײַט
איז דאָס געווען זײַן שטאַרקסטע זײַט.

וואַלמאַר און זינגער האָבן בײַ אונדז גערעדט פאַר די הויפּט־וואַלן. קורץ
פאַר די שטיך־וואַלן איז צו אונדז אַראָפּגעקומען ליבקנעכט און באַלד נאָך
אים בעבעל. אויף אַט די פאַרזאַמלונגען האָב איך אַרויסגעקוקט מיט דער
גרעסטער שפּאַנונג. ווילהעלם ליבקנעכט און אויגוסט בעבעל זײנען דעמאָלט
געווען די סאַמע חשובּסטע פירער פון דער סאַציאַל־דעמאָקראַטיע. פאַר זײערע
פּאַליטישע איבערצײגונגען זײנען זײ אָפט אָפּגעקומען מיט תּפּיסה. זײ האָבן
דעמאָלט שוין געהאַט הײנטער זיך אַ רומפּולע פאַרגאַנגענהײט. וועגן אַט דער

פארגאנגענהייט האב איך קיין סך ניט געוויסט, דערפאר טאקע האט מיך מער פארכאפט די לעגענדע, וואס האט זיך געשאפן ארום אט די צוויי נעמען, באַ-זונדערס ארום דעם נאָמען ליבקנעכט. איך האָב געוויסט, אַז אין 1849, האָט דער יונגער סטודענט ליבקנעכט געקעמפט מיט וואָפֿן אין די הענט אין דרום־דייטשלאַנד, אַז אין 1872, אויף דעם פּראָצעס פֿאַר הויכפּאַראַרט, וואָס מע האָט אים געמאַכט אין לייפּציג, האָט ער, ליבקנעכט, זיך פֿאַרגעשטעלט פֿאַר די ריכטער ווי „אַ סאַלדאַט פֿון דער רעוואָלוציע“. דאָס איז אַפּראַקסימאַטיוו גע-ווען אַלץ וואָס איך האָב געוויסט וועגן אים, ס'איז אָבער געווען איבערגענוג, אַז מיין יונג האַרץ זאָל זיין איבערגעפּולט פֿאַר אים מיט דעם גרעסטן אַפּשיי. ליבקנעכט איז געווען אַ געשיקטער און אויסגעפרוּוועטער רעדנער. דער-צו איז ער אַליין געווען אַ דרומדיקער, ער האָט געשטאַמט פֿון העסען און האָט פֿאַרמאַגט אַ ספּעציעלע פעאיקייט צו רעדן צום האַרצן פֿון אַ דרום־דייטשן עולם. איך דערמאָן זיך נאָך היינט אַ פֿאַר היסטאָרישע פֿאַרגלייכונגען, וואָס ער האָט געמאַכט צו אילוסטרירן דעם פֿאַליטישן צושטאַנד אין דייטשלאַנד און אין אויסלאַנד. ביסמאַרקס דייטשלאַנד האָט ער פֿאַרגליכן מיט דער רע-גירונג פֿון נאַפּאָלעאָן דעם דריטן און האָט דערוויזן, אַז לואי באַנאַפּאַרטס רע-זשים איז געפֿאַלן ניט פֿון די פּרייסישע קאַנאַנען, נאָר פֿון אַן אינעווייניקסטער צעפּוילטקייט. ליבקנעכט האָט ניט פֿאַרמאַגט וואַלמאַרס נאַטירלעכן ווייץ, יענע פעאיקייט צו סוגעסטירן ביי די צוהערער אַן ערנסטן געדאַנק אַדאַנק אַ הומאַ-ריטישן פֿאַרגלייך. אָבער ליבקנעכטס וואָרט האָט פֿאַרט געווירקט איבער-ציגנדיק, מיט דער אויסנעמיקער זיכערקייט אין טאָן, מיט זיין רייכער לעבנס-פּראַקטיק און מיט די טיפע קענטענישן פֿון דער לאַגע אין לאַנד און אין אויסלאַנד, וואָס האָט תּמיד אַרויסגעדּרונגען פֿון זיינער אַ רעדע.

ווי געוויינטלעך, האָבן מיר נאָך דער פֿאַרזאַמלונג נאָך געהאַט אַ צונויפֿ-קום מיט ליבקנעכטן אין אַן ענגערן קרייז. אַזוי אַרום האָב איך געהאַט די געלעגנהייט אים צו זען און הערן פֿון דער נאַענט. זיין פנים האָט געהאַט עפעס אַ באַזונדערן ערנסטן אויסדרוק. ער האָט זעלטן אַ שמיכל געטאַן און זיינע אויספירונגען זיינען ביי אים תּמיד אַרויסגעקומען שטאַק זיכער. יעדער אַפֿ-פרעג איז ווי פֿון פֿאַראויס געווען אויסגעשלאָסן. האָט אים עמעצער געשטעלט אַ פּראָגע, האָט ער איבערגעריסן דעם פרעגער אין מיטן וואָרט, גלייך ווי ער וואָלט אַלץ האָבן פֿאַרשטאַנען גלייך פּונעם אָנהייב. אויף יעדער פּראָגע, האָט ער געהאַט פֿאַרטיק אַ באַשטימטן ענטפּער. ליבקנעכטן איז גאַנץ פרעמד גע-ווען וואַלמאַרס מאַניר גערנוויליק אויפצונעמען יעדן אַפּפרעג.

מיט יאָרן שפּעטער ביים שטודירן די סאַציאַלע באַוועגונג, האָב איך גרינטלעך אויסגעפֿאַרשט ליבקנעכטס עוואָלוציע. איך בין געקומען צו דער איבערציגונג, אַז דער אויטאָריטערער כאַראַקטער פֿון זיין דענקען, האָט אַרויפֿ-געלייגט אַ געוויסן שטעמפל אויף זיין גאַנצער פּערזאָן. פֿאַר אַלץ און אַלעמען איז ער געווען אַ פֿאַרטיי־מענטש. פֿאַר ליבקנעכטן איז געווען ווי אַנגעמאַסטן

רוסאָס געדאַנק, אַז מיטן אויפקום פון סאַציאַלע פאַרבאַנדן, האָט דער פּאַליטי-
שער מענטש פאַרנומען דעם פּלאַץ פון דעם נאַטירלעכן מענטשן. אין פּריוואַטן
לעבן אָן שום ספק אָן אַרנטלעכער מענטש, האָט ליב־קנעכט דער פּאַליטיקער
ניט פאַרוואָרפן קיין שום מיטל, וואָס האָט אים געקענט ניצן אוועקצולייגן זיין
קעגנער. דער באַרימטער באַגריף „מלוכה־אינטערעס“ האָט אין זיין באַווסט-
זיין זיך פאַרמולירט אין „פּאַרטיי־אינטערעס“. אַלץ וואָס האָט נאָר געקענט
ניצן דער פּאַרטיי, איז פאַר אים געווען גוט. יעדער ווילן צו מאַכט מוז אומ-
פאַרמיידלעך פירן צו יענער זייט פון גוטס און שלעכטס ביי אַ פולשטענדיקן
אויספעלן פון עלעמענטאַרער טאַלעראַנץ. און ס'איז זיכער ניט קיין גרויסער
חילוק, צי עס האַנדלט זיך אין מאַכט־ווילן פונעם שטאַט אָדער פון אַ פּאַרטיי.
געטעס וואָרט וועגן דעם, אַז די פּאַליטיק פאַרדאַרפט דעם כאַראַקטער, איז
געווען ווי אַנגעמאַסטן פאַר ליב־קנעכטן. דעמאָלט, אין מאַינץ האָב איך עס
נאָך ניט פאַרשטאַנען, אָבער מיינע שפּעטערדיקע דערפאַרונגען האָב מיך אין
דעם איבערצייגט.

אויף דער לעצטער פאַרזאַמלונג פאַר די שטיך־וואַלן האָט ביי אונדז גע-
רעדט אויגוסט בעבעל. דאָס איז געווען די גרעסטע און איינדרוקספולסטע פון
אַלע פאַרזאַמלונגען. דער גרעסטער זאַל אין שטאַט איז געווען איבערגעפולט
און הונדערטער מענטשן זיינען געבליבן אויף דער גאַס. ביי די שטיך־וואַלן
האָט עס זיך געהאַנדלט אין אַ פאַרמעסט אין כוחות צווישן דער סאַציאַל־דע-
מאָקראַטיע און צענטער. בעבעל האָט דערפאַר געציילט זיינע פּיילן דער עיקר
אין דער קאָטוילישער קירך און אַרויסגעהויבן אירע פּאַלקס־פיינטלעכע שטרע-
בונגען.

בעבעל איז געווען ניט בלויז אַ גלענצנדיקער נאָר אַ געבוירענער רעד-
נער. ער האָט פאַרמאָגט יענעם עפעס, וואָס מע קען ניט אויסלערנען, ניט
זיך אַליין, ניט אַ צווייטן. זיינע אַ רעדע איז געווען געבויט אויף אַזאַ אופן,
אַז דאָס ווירקן אויף דעם צוהערער זאָל שטייגערן מיט יעדן זאַץ און דער
פּינאַל זאָל ווירקן מיט דער קראַפט פון אַ נאַטור־אויסבראָך. זיינע זאַצן זיינען
געווען געשליפן, טייל פון זיי האָבן געווירקט ווי דער קלאַפּ מיט אַ האַמער
אויך אויף אַזעלכע צוהערער, וואָס זיינען געווען ווייט פונעם רעדנערס אידע-
אַלן. און דאָס אַלץ האָט בעבעל דערגרייכט אָן שום געקינצלטע מיטלען. יעט-
וועדער האָט געפילט, אַז דאָס רעדט אַ מענטש, וואָס אַיעדער וואָרט קומט ביי
אים אַרויס טיף פון דער נשמה און אַז דערפאַר פאַרשפּאַרט ער זיך באַניצן
מיט ביליקע רעטאָרישע מיטלען.

חוץ זיין נאַטירלעכן רעדנער־טאַלאַנט, האָט בעבעל געהאַט זייער אַ קלאַ-
רע אַנגענעמע שטים, אויסערגעוויינטלעך מאַדולירט, וואָס האָט זיך דערטראַגן
צו די ווייטסטע ווינקלען פונעם גרויסן זאַל. די אַנציע צייט וואָס ער האָט
גערעדט האָט אין זאָל געהערשט אַ טויט־שטילקייט, אַלעמענס אויגן זיינען גע-
ווען אַנגעשטעלט אויפן רעדנערס ליפן ניט צו פאַרלירן קיין איין וואָרט. אַז

בעבעל האָט געענדיקט זיין רעדע, האָט צוערשט זיך איינגעשטעלט אין זאָל אַ פּייערלעכע שטילקייט, דערנאָך האָט אויפגעברויזט אַן אַפּלויז, וואָס האָט זיך לאַנג, לאַנג ניט איינגעשטילט און וואָס האָט זיך אַלעמאַל צעפלאַקערט פּונסניי. איך אַליין בין געווען ווי פּאַרשיכורט און אין ווילדער באַגייסטערונג געפאַטשט בראַוואַ מיט אַלעמען צוגלייך. יענע אומפּאַרגעסלעכע פּאַרזאַמלונג איז פאַר מיר געווען די גרעסטע געשעעניש, וואָס מיר איז בין דעמאַלט אויסגעקומען איבערצולעבן.

בעבעל איז יענעם אַוונט אַפּגעפאַרן מיטן לעצטן צוג קיין אַפענבאַך, ער האָט אַבער צוגעזאַגט צוריקצוקומען קיין מאַינץ אין צוויי טעג אַרום, כדי צו פאַרברענגען אַ פאַר שעה מיט די גענאַסן אין אַן אינטימערן קרייז. אַז איך בין אין באַשטימטן אַוונט געקומען מיטן אַנקל אין לאַקאַל ווי מיר פּלעגן געוויינט-לעך זיך צונויפקומען, איז דאָס צימער שוין געווען אַנגעפּראַפט. בעבעל איז געקומען איינינעם מיט פּראַנץ יעסט. בעבעל האָט קוים באַוויזן זיך אַוועק-צוזעצן, ווי אין דער טיר האָט זיך באַוויזן דער גאַסטווירט פּונעם לאַקאַל, אַן אַלטער סאַציאַל-דעמאַקראַט און הינטער אים, דער פּאַליציי-קאַמיסאַר לעמערסדאָרף. אין פּאַרלויף פּונעם גאַנצן וואַל-פּעריאָד, האָט מען אונדז ניט באַלעסטיקט. דער אומדערוואַרטער וויזיט האָט דערפאַר אַרויסגערופּן ניט קיין קליינע איבערראַשונג.

דער קאַמיסאַר האָט צוערשט אַרומגענומען מיט זיין בליק די רויטע חברה, דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צום טיש ווי יעסט און בעבעל האָבן אַקערשט זיך געהאַט אַוועקגעזעצט: „הער יעסט, ווער איז דער אַרגאַניזירער פּון אַט דער פּאַרזאַמלונג?“ „פּאַרזאַמלונג?“, האָט יעסט איבערגעפרעגט מיט גוט געשפּיל-טער איבערראַשונג. איך ווייס ניט פּון קיין שום פּאַרזאַמלונג. דאָ איז מען זיך צונויפּגעקומען אויף אַ געבורטסטאַג-ליאַמע.“

„גאַנץ רעכט, אַ געבורטסטאַג-ליאַמע“, איז אים אַריינגעפאַלן אין די רייד דער שוסטער בייך, אַ גענאַסע וואָס איז אַרויסגעשיקט געוואָרן פּון האַמבורג, און איך בין דאָס געבורטסטאַג-קינד.“

„אַבער וואָס האָט דאָ צו טאָן הער בעבעל?“, האָט דער קאַמיסאַר געפרעגט. „פּאַרדאָן, הער קאַמיסאַר“, האָט בעבעל געזאָגט, „איז אין מאַינץ ניט דערלויבט זיך צו באַטייליקן אין אַ געבורטאַג-פּיערונג פאַר אַן אַלטן פּריינד?“, דאָס יאָ“, האָט דער לעמערסדאָרף געענטפּערט, ס'איז אַבער אויפ-פּאַלנדיק, וואָס דער רייכסטאַג-דעפּוטאַט בעבעל איז אַראַפּגעקומען קיין מאַינץ גראַד צום געבורטסטאַג פּונעם שוסטער בייך.“

בעבעל וואָס ס'איז אים קענטיק שטאַרק געגאַנגען אין דעם מע זאָל אונדז ניט צעשטערן דעם אַוונט, האָט דערויף געענטפּערט דעם קאַמיסאַר מיט אַ פּריינדלעכקייט, וואָס האָט געמוזט אַרויסרופּן צו אים אַ געוויסע דאָזע סימ-פּאַטיע:

„אָבער דורכאויס ניט, הער קאַמיסאַר, עס האָט זיך אַזוי געמאַכט, אַז איך זאַל היינט זיין ניט ווייט פון מאַינץ, און איך האָב ניט געוואָלט דורכלאָזן אַ זעלטענע געלעגנהייט. אָבער ווי איך זע, האָט אונדזער אומשולדיקער צונויפֿ-קום אַרויסגערופֿן אומצוטרוי אין די הויכע ערטער, איז פאַרבעט איך אייך העפעלעך צו אונדזער פייערונג. מיר האָבן אַפילו אָפגעמאַכט צווישן זיך, אַז יעדער איינער זאַל מיטברענגען עפעס אַ געשענק פאַר דעם געבורטסטאָג-קינד, אָבער אייך וועלן מיר באַפרייען פון אַט דעם מוץ.“

עס האָט אויסגעבראַכן אַ היליכיק געלעכטער. הער לעמערסדאָרף, וואָס האָט דווקא געהאַט אַ חוש פאַר הומאָר, האָט זיך גלייך אַריענטירט אין דער סיטואַציע און געזאָגט:

„בעסטן דאָנק, הער בעבעל, פאַר דער פריינדלעכער פאַרבעטונג. איך האָב בלויז געהאַט דעם אויפטראַג צו פאַרווערן אַ פאַרבאַטענע פאַרזאַמלונג. וויבאַלד אָבער עס האַנדלט זיך גאַר אין אַ געבורטסטאָג-פייערונג, שטייט דעם גאַרניט אין וועג. מיינע הערן, איך ווינטש אייך אַ גוטן פריילעכן אַוונט.“ אָפגעזאָגט און זיך אָפגעטראָגן. מיר האָבן זיך אַלע געקייכט פאַר געלעכטער. אָבער בעבעל האָט ערנסט באַמערקט: „עפעס אַזוינס איז מעגלעך נאָר אין העסען. אין פרייסן אָדער זאַקסן וואָלט אַזאַ פאַסירונג זיך געקענט ענדיקן אַביסל אַנ-דערש.“

דער קליינער אינצידענט האָט בייגעטראָגן דערצו, אַז דער אַוונט זאַל אויספאַלן נאָך מער אינטערעסאַנט. ס'איז אויף אַן אמת טאַקע ניט געווען קיין פּאָליטישע פאַרזאַמלונג, נאָר אַ פרייע אונטערהאַלטונג, וווּ פּאָליטישע טעמעס האָבן פאַרנומען דעם אויבנאָן. פון יענעם אַוונט איז מיר פאַרבליבן דער בעס-טער איינדרוק וועגן בעבעל דעם מענטשן. ער איז געווען פריינדלעך צו יעדן און יעדן איינעם אַרויסגעוויזן פאַראינטערעסירונג און זיין באַנעמונג איז מיט יעדן איינעם געווען ווי מיט זיינס גלייכן. ס'איז אין אים ניט געווען קיין שפור פון ליבןעכטס פּראַסטיקער גרויסהאַלטעריי.

מיין גייסטיקע אַנטוויקלונג איז שפעטער אַוועק אויף גאַנץ אַנדערע וועגן. אָבער איך האָב עס תמיד באַדויערט, וואָס אַזאַ הויך-טאַלענטירטער מענטש ווי בעבעל פאַרשווענדט זיינע קרעפטן אויף טרוקענער פאַרלאַמענטאַרישער אַרבעט און וואָס ווייטער גייט ער איין אויף אַלץ גרעסערע קאַנצעסיעס. די גאַנצע שפעטערדיקע אַנטוויקלונג פון דער דייטשער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע, איר פולשטענדיקער באַנקראַט אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט-מלחמה, איר מאַניפעסטירטע הילפלאַזיקייט קעגנאייבער די געזעלשאַפטלעכע פאַרהעל-טענישן, איר אָפטרעטן דער רעאַקציע אַן שום קאַמף קעגן אַלע אירע פּרינציפּ-דיקע דערגרייכונגען, — דאָס אַלץ זיינען געווען די אומפאַרמיידלעכע רעזול-טאַטן פון אַ מעטאָד, וואָס האָט געמוזט פירן צו פאַרגליווערונג און אַנווער פון דער פעאַיקייט אויף גרויסע אַקציעס. אַפילו אַ בירגערלעכע צייטונג, די פּראַנקפורטער צייטונג האָט געמוזט פעסטשטעלן, אַז סע האָט נאָך קיינמאַל

ניט פאסירט, אז א רעוואָלוציע זאל זיין אזוי אַרעם אין שעפּערישע געדאַנקען און אזוי אָן רעוואָלוציאַנערער קראַפט צו האַנדלען, ווי ס'איז געווען די דייטשע רעוואָלוציע פון נאַוועמבער 1919.

מיט יאָרן שפּעטער האָט מען בעבעלן טאַקסירט ווי אַ מענטשן מיט צוויי נשמות: אז אויף פּאַלקס-פּאַרזאַמלונגען און אויף פּאַרטיי-קאָנגרעסן טרעט ער אויף מיטן גאַנצן פייער פון אַ רעוואָלוציאַנערן מאַרקסיסט, און אז אין רייכס-טאג, ווי אַ געזעצגעבער, איז ער דער דורכשניטלעכער, געמעסיקטער רעפּאַר-מער. איך גלייב פונדעסטוועגן אז אַזאַ אינעווייניקסטע צווייזייטיקייט איז פיל מער די באַזע פון דער דייטשער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע ווי אַזעלכע, בעבעל אַליין האָט עס קענטיק געפילט פון צייט צו צייט. ער האָט געמאַכט די גרעס-טע אַנשטרענגונגען צו פּאַראַייניקן זאַכן, וואָס לאָזן זיך ניט פּאַראַייניקן. אין דעם פונקט איז וואָלמאַר געווען אויסגעהאַלטענער. ער האָט איינגעזען דעם ווידערשפרוך צווישן די מאַרקסיסטישע שלאָגווערטער און די פּראַקטישע האַנדלונגען פון דער פּאַרטיי און אַנטשלאָסן זיך געשטעלט אויף דער זייט פון די רעוויזיאַניסטן. בעבעל האָט דאָס קיינמאַל ניט געטאָן.

אין יענער וואַל-קאַמפּאַניע בין איך צום ערשטן מאַל אויפגעטראָטן ווי אַ רעדנער אויף אַ גרויסער פּאַרזאַמלונג. אין פּלוג גענומען האָט דאָס געקענט זיין אַ געשעעניש אָן איבעריק גרויסן באַטייט. אָבער ביים דערמאַנען זיך אונ-טער וואָס פאַר אַ אומשטענדן איך האָב געמאַכט מיין עפנטלעכן רעדנער-דעביוט, כאַפט מיך אָן נאָך היינט אַ געוויסער שרעק. דער שוסטער ביץ איז געווען איינער פון מיין אַנקלס נאָענטסטע פריינד. אין מאַינץ ווהיין ער האָט זיך דערשלאָגן מיט גרויסע שוועריקייטן נאָך דעם ווי ער איז אַרויסגעשיקט געוואָרן פון האַמבורג, איז ער געווען פאַררעכנט צווישן די בעסטע גענאָסן פון דער אונטערערדישער באַוועגונג. ביץ איז געווען אַ באַוויסטיזניקער אַר-בעטער, וואָס זיין אידעאַל איז געווען פאַר אים אַליץ. אָן אַקטיוויסט פון דער נאַטור, האָט ער אַפט זיך אַליין איבערגעטראָפן אין דער אַרבעט. פון מיר האָט ער געהאַלטן אַ וועלט און שוין אַ ביסל צופיל מיך געלויבט אין די אויגן, באַזונדערס האָט ער זיך ניט געקענט אַפּלויבן דערפון, וואָס ביי מיין דעמאַל-טיקער יונגלשאַפט, בין איך שוין געשטאַנען מיט ביידע פיס אין דער באַ-וועגונג און דערצו אויך געווען אַן אַנגעלייענטער, וואָס מע טרעפט אַזעלכן ניט אַפט צווישן יונגעלייט פון מיין עלטער. ער האָט געוויסט אז דאָס האָב איך צוגעצויגן דעם מייסטער צו דער באַוועגונג און ער האָט עטלעכע מאַל מיך געהערט רעדן אין פּראַפעסיאָנעלן פּאַראַיין פון די בוכבינדער. ער האָט זיך דערפאַר אַריינגענומען אין קאַפּ אַריין, אז מיר שטייט פאַר צו ווערן רייכס-טאג-דעפּוטאַט. ער האָט עס אַפילו געהאַלטן פאַר זיין חוב מיך צוצוגרייטן פאַר אַט דער גרויסער צוקונפט און ער האָט ניט דורכגעלאָזט קיין געלעגנהייט מיר אונטערהעלפן אַרויסצוקומען אויף דעם רעכטן וועג.

אין סאַמע ברען פון דער וואַל-קאַמפּאַניע, האָט דער אַרבעטער-וואַל-

קאמיטעט איינמאל פאררופן א גרויסע פארזאמלונג, ווי יעסט האט געזאָלט זיין דער הויפט־רעדנער. אָבער עפעס האָט פּאַסירט, וואָס האָט יעסטן געשטערט צו קומען אין יענעם אָונט און דער צופאַל האָט עס געוואָלט, אַז אַלע אונד-דזערע געניטע רעדנער זאָלן זיין אַנגאַזשירט אויף אַנדערע פּאַרזאמלונגען. וועגן זיין ניט קענען קומען, האָט יעסט געגעבן צו וויסן ערשט קורץ פאַר דעם אָנהייב פון דער פּאַרזאמלונג, אַזוי אַז קיין אַנדער רעדנער איז ניט גע-ווען צו דער האַנט.

אַז איך בין אַריינגעקומען אין גרויסן זאַל איינינעם מיטן מייסטער קיטש-מאַן, האָט די פּאַרזאמלונג זיך אַקערשט געהאַט אַנגעהויבן. ביך האָט אונדז אָפּגעוואָרט ביים אַריינגאַנג. ער האָט אונדז איבערגעגעבן וועגן דער געשאַפּע-נער סיטואַציע און איז באַשטאַנען דערויף, אַז איך מוז נעמען אַ וואָרט. דעם פּאַרזיך האָט געפירט קאַנראַד. נאָך זיין דערעפּענונגס־וואָרט, האָט ביך גע-דאַרפט זאָגן אַ פּאַר ווערטער און נאָך אים, ביצן, זאַל איך זיין דער לעצטער רעדנער פונעם אָונט. איך האָב, פאַרשטייט זיך, קאַטעגאָריש אָפּגעוואָרפן זיין אַנבאַט. אָבער ביך האָט פון גאַרניט געוואָלט וויסן, ער האָט שוין געהאַט אַלץ אָפּגעמאַכט מיטן פּאַרזיצער. יענער האָלט אויך פונקט ווי ביך, אַז עס איז מין חוב בייצוטראַגן דערצו דער אָונט זאַל זיך איינגעבן. איך בין געווען ווי צע-חושט. וואָלט איך צום ווינציקסטן געוויסט אַפּריער, אַז איך דאַרף רעדן, וואָלט איך זיך כאַטשבי געווען צוגעגרייט, אָבער אַזוי פון דער העלער היט ווערן אַ רעדנער. דאָס איז פאַר מיר געווען אַביסל צופיל. מיינע אַרגומענטן אַז מין רעדע קען אויספאַלן אַ ריזיקע פּיאַסקאַ, האָט ביך גאַר אַפילו ניט געוואָלט אויסהערן. ער איז געווען פעלדזון־פעסט איבערצייגט, אַז איך וועל געפינען די ריכטיקע ווערטער.

וואָס האָב איך געזאָלט טאָן? אויף אַ סעקונדע האָב איך אַ טראַכט גע-טאָן גאַנץ פשוט צו מאַכן פּליטה. איך האָב אָבער גלייך איינגעזען אַז דאָס וואָלט געווען פון מין זייט געמיינע פּחדנות. האָב איך זיך פּאַרקליבן אין אַ ווינקל, כדי כאַטש אַ וויילע אַ טראַכט צו טאָן. די הויילע שרעק אויפצוטערען פאַר אַזאַ געדיכט אַנגעפּראַפטן זאַל, האָט פּאַראַליזירט אַלע מיינע גלידער. ווי אין חלום האָבן זיך דערטראַגן צו מיינע אויערן קאַנראַדס ווערטער, אָבער וואָס ער האָט געזאָגט, האָב איך ניט געהערט. ער האָט אָפּגערעדט ביי אַ פּערטל שעה און פּלוצים אָפּגעהאַקט אויף אַ האַלבן וואָרט, ווייל ער האָט באַמערקט ווי די צוהערער אין הינטערן טייל פונעם זאַל ווערן אַלץ אומרויאיק. נאָך אים האָט גערעדט ביך. ער איז געווען געוואַגטער פון קאַנראַדן און האָט אויך גע-האַט אַ שטאַרקערע שטים. אָבער אַז ער האָט אָפּגערעדט אַ צוואַנציק מינוט, איז זיין רעזערוו געווען אויסגעשעפּט. איצט האָט דער פּאַרזיצער אַנגערופן מין נאָמען. מער טויט ווי לעבעדיק בין איך אַרויף אויף דער רעדנער-טריבונע.

איך האָב מיר געהאַט צוגעגרייט אַ קורצן אָנהייב, אָבער אַז איך האָב

דערזען ווי אלעמענס אויגן זיינען אָנגעשטעלט אויף מיר, איז מיר אַלץ אַרויס פונעם קאַפּ. באַגאַסן מיט אַנגסטיקן שווייס, האָב איך אָנגעהויבן רעדן, ס'איז אַבער געווען ניט מער ווי אַ געשטאַמל, עס האָט זיך ניט געקלעפט אַ וואָרט צו אַ וואָרט. די אויגן, אזוי פיל אויגן האָבן מיך פשוט אַראַפּגעפירט פון זינען. מיט אַמאָל איז פון אַלע אויגן געוואָרן איין ריזיק אויג, וואָס גראַבט זיך איין אין מיר מיט מערדערלעכער וואָרענונג. אין מיין פאַרצווייפלונג, האָב איך אויפגעהויבן מיין בליק צום סופּיט, אַבי אויסצומיידן דאָס שרעקלעך גרויסע אויג. איך האָב גלייך דערפילט ווי אַ שטיין וואָלט מיר אַראַפּ פונעם האַרצן. איך האָב אָנגעהויבן אויפכאַפּן מיינע געדאַנקען און פאַרמירן קלאַרע זאַצן. אַבער מיינע אויגן האָב איך נאָך אַלץ געהאַלטן אָנגעצילט אין סופּיט, קיין מענטש האָב איך מער ניט געזען און ניט געהערט. איך האָב איצט גערעדט געלאָסן, דייטלעך באַטאַנט אַיעטוועדער וואָרט, איך האָב מיר גענומען צייט גענוי צו פאַרמולירן מיינע אויספירונגען. דאָס אַלץ האָט פאַסירט ווי פון זיך אַליין, אָן דעם עס זאָל מיר האָבן געקומען צום באַוווּסטיין. איך האָב געהערט מיין שטים, אַבער ווי זי וואָלט געקומען ניט פון מיר, נאָר ווי פון דער ווייט. עפעס האָט אַרויסגערעדט פון מיר, די ווערטער האָבן געשטראַמט פון זיך אַליין, פון צייט צו צייט האָבן אויסגעבראַכן אַפלאַדיסמענטן, אַבער איך האָב קוים געאַנט, אָן דאָס האָט עפעס צו טאָן מיט מיר. איך האָב זיך ניט אָפּגע- שטעלט אויף קיין סעקונדע, אַפנים פאַר מורא ניט צו פאַרלירן דעם פאַדעם, וואָס איך האָב אָנגעכאַפט נאָך אזוי פיל אינעווייניקסטע מאַטעריען.

אַז איך האָב זיך ענדלעך דערשלאָגן צו אַ פונקט, וווּ איך האָב מיט אַ סך פייער אַפעלירט צו די פאַרזאַמלטע זיי זאָלן אָפּגעבן זייערע שטימען ניט פאַר קיין אַנדערן ווי נאָר פאַר דעם קאַנדידאַט פון דער אַרבעטער-פאַרטיי, פראַנק יעסס, האָט איבער דעם זאָל זיך אַדורכגעטראָגן אַ שטורעם פון באַגייסטערונג. איך האָב אויסגעהאַלטן די פייער-פראַבע, אַבער אונטער וואָס פאַר אַ אומ- שטאַנדן! ערשטע שפעטער האָב איך זיך דערוווסט, אַז איך האָב גערעדט כמעט דריי פערטל שעה אויפן זייגער .

אַז איך בין אַראַפּ פון דער רעדנער-טריבונע, האָט דער הייסבלוטיקער ביץ מיך אויפגעכאַפט מיט אויסגעשטרעקטע אַרעמס. ער איז געווען אינגאַנצן צעדולט פאַר פרייד און זיך באַנומען ווי אַ באַזעסענער. — „דו האָסט עס גוט געמאַכט, רודאָלף!“ האָט ער געהאַלטן אין איין איבערחורן. „דו האָסט געראַ- טעוועט אונדזער פאַרזאַמלונג. שיסן דאַרף מען דיך, יונגאַטש איינער, אַז דו זאָלסט פאַרשטיין איין מאָל פאַר אַלע מאָל, וואָס סע שטעקט אין דיר.“ אויך די אַנדערע פריינד און ניט צולעצט מייסטער קיטשמאַן, האָבן מיך באַגריסט מיט אַ סך ברען. דער גוטער ביץ האָט מיך איבער נאַכט געמאַכט פאַר אַ רעדנער און גראַד מיטן זעלבליקן מעטאַד, וואָס מיט אים האָט מען מיך אַמאָל אויסגעלערנט שווימען.

ענדלעך איז געקומען דער טאָג פון די וואָלן, אונדזערע האַפענונגען זיינען

געווען גרויס, אבער דער 20סטער פעברואר 1890 האט ווייט אריבערגעשטיגן די סאמע געוואגסטע דערווארטונגען. די סאציאל-דעמאקראטיע האט באקומען אנדערטהאלבן מיליאן שטימען און איז ארויס פון דער וואל-קאמפאניע ווי די שטארקסטע פארטיי אין דייטשלאנד. דאס איז געווען דער גרעסטער טריומף פאר א פארטיי, וואס מע האט זיך באצויגן צו איר מיט אזוי פיל גרינגשאצונג. זינט יענער צייט האט זיך גרינטלעך געביטן מיין באגריף וועגן באטייט פון וואל-דערפאלגן און וועגן פארלאמענטארישער טעטיקייט אין אלגעמיין. אבער דעמאלט האבן מיר אלע כמעט געגלייבט אויף אן אמת, אז מיטן 20סטן פעברואר האט זיך אין דייטשלאנד אנגעהויבן א נייע ערע. מיר, די יונגע, האבן שוין געזען קאנקרעט די נאענטקייט פון דער גרויסער אנטשיידונג.

אין איין פארקייטלונג קען מען באשטימט ניט מאכן צו קליין-געלט די וואלן פון 1890: זיי זיינען געווען א ניט-אפפרעגעוודיקער באווייז אויף דער שטימונג, וואס האט דעמאלט באהערשט ווייטע קרייזן פונעם דייטשן פאלק. אז די פארטיי וואס ביסמארק האט געוואלט צערטען מיט די פיס, מיט זיינע שענדלעכע אויסנעם-געזעצן, זאל אפהאלטן אזא זיג, — דאס איז אן שום ספק געווען דער בעסטע באווייז אויף דער ראדיקאלער איבעראנדערשונג, וואס ס'איז פארגעקומען אין דייטשלאנד. צוועלף יאר ביטערסטע פארפאלגונגען פון א פארטיי אן שום לעגאלע מיטלען צו פראפאגירן אירע אידיען, — האבן בייגעטראגן דערצו, אז אט די פארטיי זאל ווערן די שטארקסטע אין לאנד. פאר ביסמארקן איז דאס געווען דער שטארקסטער פאטש אין פנים. יעדער איינער האט געפילט, אז ביסמארקט ערע אין דייטשלאנד איז פארביי. אפילו אין אזא האלב-אבסאלוטיסטיש לאנד ווי דייטשלאנד, איז דאס ווייטערדיקע אנגיין מיטן אלטן קורס ניט מער געווען מעגלעך.

די געשעענישן זיינען טאקע אדוועק מיט א ראשן טעמפא. קוים א חודש נאך די וואלן האט ביסמארק געמוזט גיין א גאנג. אין סעפטעמבער 1890 האט זיך געדארפט ענדיקן דער טערמין פונעם סאציאליסטן-געזעץ, און ס'איז גע-ווען שווער זיך פארצושטעלן, אז נאך דעם ווי דער אייזערנער קאנצלער האט דעמיסיאנירט, זאל אט דאס געזעץ פארלענגערט ווערן פונסניי.

אונטער אזעלכע אומשטאנדן דארף מען זיך ניט ווונדערן, וואס אונדזערע האפענונגען האבן געהאלטן אין איין שטייגן און, ווי עס פאסירט אזוי אפט אין אזעלכע פאלן, האט עס ניט גענומען לאנג, אז פון די גוטע דערווארטונגען זאל זיך אויסלאזן א בוידעם. בלויז די יוגנט האט זיך פעסט געהאלטן ביי אירע אייגענע קאנצעפציעס: זי האט ניט געוואלט צוגעבן קיין שום אוממעגלעכ-קייטן. דאס איז גוט אזוי, ווייל אזוי באלד ווי מע הייבט אן זיך רעכענען מיט מעגלעכקייטן, אזוי מוז גלייך פארשווינדן יעדער ענטוויאזאם און יעדער ווילן פאר גרויסע אויפטוען.

זוכענישן און ספקות

א קורצע צייט נאך די וואלן האט דער פראפעסיאנעלער פאראיין פון די בוכבינדער אויפגענומען א קאלעגע, וואס איז געקומען פון דער שווייץ. ער האט געשטאמט פון אונגארן און האט אויסגעזען אלט זיין א יאר דרייסיק; זיין נאמען איז געווען איגנאץ קאוואש. ער האט געארבעט מיטן אנקל אויף איין פלאץ און איז דערפאר גאר גיך באקאנט געווארן מיט אונדזער ענגערן קרייז. קאוואש איז געווען א גרויסער שווייגער, א מענטש וואס קוקט אויף דער וועלט מיט אומצוטרוי, אבער אן אפענער קאפ. ס'איז געווען ניט שווער איינצוזען, אז אין סאציאליסטישע פראבלעמען איז ער אינדערהיים און אז דערצו ווייס ער אפולע וועגן דער באוועגונג אין אויסלאנד. קיין פריינד און באקאנטע האט ער אין מאיניך ניט געהאט. דער אנקל האט אים אפט פארבעטן צו זיך. ער פלעגט קומען פון צייט צו צייט, אבער ניט איבעריק אפט.

אין א זונטיק נאכמיטאג אויף א צונויפקום פון אונדזער ענגערן קרייז, איז מען זיך אזוי געזעסן און געשמועסט וועגן די מעגלעכע קומענדיקע געשעענישן אין רעזולטאט פון דעם גרויסן וואל-זיג. קאוואש איז אויך בייגעווען און ווי תמיד געזעסן און געשוויגן. דאס מאל האט ביין אים אריינגעצויגן אין שמועס. ביי דער געלעגנהייט האט קאוואש אונדז געזאגט גאנץ אפן, אז ער טיילט ניט אונדזערע האפענונגען; אז לויט זיין מיינונג וועט אויפן ארט פון ביסמארקן קומען א נייע רעאקציע, וואס אירע סימנים לאזן זיך שוין מערקן באצייטנס, אפילו ביז טיף אין די רייען פון דער סאציאל-דעמאקראטיע. די עקסיסטרנדיקע סיסטעם, האט קאוואש באטאנט, וועט מען ניט אומברענגען מיטן שטיים-צעמל. אבער צום אומגליק איז די גאנצע ארבעט פון דער סאציאל-דעמאקראטיע איינגעשטעלט דערויף צו פארפעסטיקן ביי די ארבעטער אט די אילווע, דאס מוז פירן דערצו מע זאל ביסלעכווייז פארגעסן, אז די סאציאלע פראגע קען מען פארענטפערן איינציק און אליין מיט רעוואלוציאנער מיטלען. מיט שטיים-לעמער מאכט מען ניט קיין רעוואלוציע.

אזא שפראך איז מיר ביי דעמאלט קיינמאל ניט אויסגעקומען צו הערן. איך בין געבליבן גאנץ געפלעפט, די אנדערע אויך. בלויז איין ביין האט זיך

צעקאכט: די סאציאל-דעמאקראטיע, האָט ער זיך צעהיצט, האָט זיך אָפּגע-
פּאַרטיקט מיט ביסמאַרקן און זי וועט יאַקאָש זיך ספּראַווען אויך מיט היימישע
קעגנער, וואָס פּאַרמעסטן זיך איר צו שטיין אין וועג צום אָנגעמערקטן ציל.
קאַוואַש האָט דערויף געענטפּערט מיט אַ לייכטער איראַניע, אַז פון דעם גרויסן
ביסמאַרקן איז מען טאַקע פּטור געוואָרן, אָבער די סאציאל-דעמאקראטיע וועט
נאָך האָבן צו זינגען און צו זאַגן פון קליינע ביסמאַרקלעך אין אירע אייגענע
רייען. אַ וואָרט פּאַר אַ וואָרט, די שטימונג איז צימער איז געוואָרן היפּשלעך
אָנגעצויגן. אַז בײַן איז געוואָרן שוין אַביסל צו שטאַרק אַגרעסיוו, האָט קאַוואַש
פּלוצים זיך אויפּגעהויבן און מיט אַ קורצן גרוס פּאַרלאַזט דאָס צימער.

נאָך זיין אַוועקגיין, האָט בײַן זיך צערעדט וועגן דעם, אַז אַזאַ איינער ווי
קאַוואַש מוז זיין אַ געפּערלעכער פּאַרשוין און אַז מע דאַרף אים גוט האַלטן
אין אויג. אויך דער אַנקל האָט מיר אויסגעזען צו זיין אַביסל געערגערט, כאַטש
ער האָט נישט איינגעזען קיין גרונט פּאַר ביצט פּאַרדאַכט. קאַוואַש האָט זיך נאָך
שפּעטער געוויזן אַ פּאַר מאָל ביים אַנקל, ער האָט אָבער קענטיק דערפּילט,
אַז ער איז דאָ ווי אַן איבעריקער, און אינגאַנצן אָפּגעשטעלט זיינע וויזיטן.
מיר פּלעגן אים נאָך זען בלוזי אויף די פּאַרזאַמלונגען פּונעם פּראָפּעסיאָנעלן
פּאַראַיי, ווהיזן ער פּלעגט קומען רעגלמעסיק. אין די דיסקוסיעס האָט ער
קייןמאַל זיך נישט אַריינגעמישט און בלוזי געווען אַ שטילער צוהערער.

אין אַ זונטיק פּאַרמיטאַג, אויף מיינעם אַ שפּאַציר דורך דער נייער שטאַט,
האַב איך זיך אָנגעשטויסן אויף קאַוואַש. ער איז געזעסן אויף אַ באַנק מיט
אַ בוך אין דער האַנט. איך האָב אים באַגריסט, און ער האָט מיר פּריינדלעך
אָנגעבאַטן זיך צוועצן צו אים אויף אַ ווייל. מיר האָבן צוערשט גערעדט וועגן
פּאַרשיידענע זאַכן, ביז איך האָב אים ענדלעך געפּרעגט פּאַרוואָס מע זעט אים
נישט ביי אונדז. עס האָט נישט קיין צוועק, האָט ער געענטפּערט, מע גייט נישט גערן
צו מענטשן, וואָס נעמען דיך נישט אויף אין גוטן מוט. דיין אַנקל איז אַ בראַ-
ווער מענטש, מיט אים וואַלט מען נאָך ווי ס'איז זיך געקענט צונויפּרעדן,
אָבער אייער פּריינד בײַן איז אַ בלינדער פּאַנאַטיקער און ס'איז גלייכער אים
אויסצומיידן.

איך האָב געפרוווט פּאַרטיידיקן ביצן און באַזונדערס באַטאַנט זיין גרייט-
קייט שטעטס זיך צו אָפּערן פּאַר זיין אידעאַל. קאַוואַש האָט מיך אויסגעהערט
רואיק און באַמערקט: דאָס אַלץ איז אפשר ריכטיק, די קאַטוילישע הייליקע
האַבן אויך אַלץ מקריב געווען פּאַר זייער זאַך, פּונדעסטוועגן זיינען זיי צום
גרעסטן טייל גראַד נישט געווען קיין איבעריק אָנגענעמע קאַמפּאַניאָנען. און דו
מעגסט עס טאַקע וויסן: בײַן האָט שוין פּאַרשפּרייט וועגן מיר אין פּראָפּעסיאַ-
נעלן פּאַראַיי פּאַרשיידענע טונקעלע באַריכטן און געוואָרנט מע זאָל זיך היטן
צו טרעפּן מיט מיר. דו פּאַרשטייט, אונטער אַזעלכע אומשטאַנדן האָב איך נישט
קיין שום לוסט זיך צו טרעפּן מיט אים.

וואָס האָב איך אים געקענט ענטפּערן? איך האָב געוויסט, אַז בײַן האָט אויף אים

א פארדאכט, איך האָב אָבער נישט אָנגעהויבן צו וויסן, אַז אויך מיט אַנדערע האָט ער שוין גערעדט וועגן דעם. אויף יעדן פּאַל איז עס געווען נישט פּיין פון ביצט זייט צו פאַרשפּרייטן מעשיות, וואָס ער וואָלט מיט גאַרנישט געקענט דער-ווייזן זייער באַשטאַנד.

קאַוואַטש האָט באַמערקט מיין פאַרלעגנהייט און אַ זאָג געטאַן: לאַמיר בע-סער וועגן דעם מער נישט רעדן. ער איז דערביי געווען גאַנץ רואיק, גלייך ווי דער אינצידענט וואָלט אים איבערהויפט גאַרנישט אָנגעגאַנגען. אויף יעדן פּאַל האָט מען נישט געקענט האָבן דעם איינדרוק, אַז מע האָט פאַר זיך אַ מענטשן, וואָס זאל האָבן אַ שלעכט געוויסן. מיר האָבן נאָך געשמועסט אַ לענגערע צייט. ער האָט געהאַט צו דערציילן אַ סך אינטערעסאַנטע זאַכן וועגן דער באַוועגונג אין אויסלאַנד, זאַכן וואָס פאַר מיר זיינען זיי געווען גאַנץ ניי. אין דער צייטונג דער סאַציאַל-דעמאָקראַט איז מיר נישט איינמאַל אויסגעקומען צו לייענען שאַר-פע אַטאַקעס אויף די אַנאַרכיסטן און סאַציאַל-רעוואָלוציאַנערן. אָבער אַט די צוויי באַוועגונגען זיינען תּמיד אַרויסגעשטעלט געוואָרן אין אַ נישט-קלאַרער באַלייכטונג; מע האָט געקענט אַרויסטראַגן דעם איינדרוק, אַז מע האָט דאָ צו טאָן מיט האַלבע אידיאָטן, אַדער מיט באַצאַלטע פּאַליציי-אַגענטן.

נו, דערווייז איך זיך, אַז אין דער שווייץ, פּראַנקרייך, בעלגיע, ענגלאַנד און באַזונדערס אין אַמעריקע זיינען פאַראַן צאַלרייכע גרופּעס דייטש-רעדנדיקע אַרבעטער, וואָס כאַטש זיי זיינען סאַציאַליסטן, זיינען זיי אָבער נישט קיין סאַ-ציאַל-דעמאָקראַטן און זיי, די סאַציאַל-דעמאָקראַטן, באַקעמפּן יענע גרופּעס אויפן שאַרפּסטן אופּן דערפאַר, וואָס זיי וואַרפּן אָפּ יעדע פּאַרלאַמענטאַרישע טעטיקייט און פאַרנעמען זיך אויסשליסלעך מיט רעוואָלוציאַנערע פּראַפּאָגאַנדע. קאַוואַטש האָט מיר אויך דערציילט וועגן דער באַוועגונג פון די ראַדיקאַלן אין עסטרייך, וואָס אירע אָנהענגער האָבן אויסצושטיין די שרעקלעכסטע פּאַרפּאַל-גונגען, דאָס שטערט אָבער נישט די סאַציאַל-דעמאָקראַטן צו אַטאַקירן אַט די באַוועגונג מיט דער גרעסטער פאַרביטערונג. ער האָט מיר אויסגערעכנט אַ ריי פּאַקטן, וואָס איך האָב נישט געקענט אָפּפרעגן זייער ריכטיקייט, ווייל איך האָב נישט געהאַט וועגן זיי דעם מינדסטן באַגריף.

איך בין געווען גאַנץ צעמישט און נישט געוויסט, וואָס איך זאל טראַכטן וועגן אַלץ דעם. פאַרשטייט זיך, אַז איך האָב אים נישט געגלייבט אויף אַלע הונ-דערט פּראָצענט. אַ מאַמענט האָט מיר אָפּילו אַ שלאַג געטאַן אין קאָפּ אַ גע-דאַנק, אַז בין איז אפשר נישט גאַנץ אומגערעכט אין זיין פאַרדאַכט. אָבער יעדער וואַרט, וואָס איז אַרויס פון זיין מויל האָט מיר געשיינט צו זיין אַזוי אויפריכ-טיק, אַז מיין בייזער געדאַנק איז גלייך אַוועק ווי מיטן ווינט. איך האָב מיך כמעט ווי פאַרשעמט פאַר זיך אַליין פאַר מיין אומצוטרוי. איך האָב אים ענדלעך געפרעגט, צי קען ער מיר נישט פאַרשאַפּן עפעס צום לייענען וועגן אַט די אַלע פּראַגן, אַז איך זאל מיך קענען נענטער פונאַנדערקלייבן אין זיינע איינשטע-לונגען. ער האָט מיר דערויף געענטפערט, אַז צו זיין באַדויערן האָט ער נישט

מיט זיך קיין נייערע אויסגאבעס, ווייל מחמת געוויסע מאַטיוון, האָט ער דער-
ווייל איבערגעריסן יעדע פאַרבינדונג מיט אויסלאַנד. אָבער צווישן זיינע זאַכן
האָט ער נאָך עטלעכע צייטונגס-אויסשניטן און אפשר אויך אַנדערע דרוק-זאַכן,
וואָס ער וועט מיר מיט פאַרגעניגן געבן צום לייענען.

מיר האָבן זיך דערנאָך אָפטערס געטראָפן, איך האָב אָבער ניט דערציילט
וועגן דעם ניט דעם אַנקל, ניט די אַנדערע פריינד, כדי ניט צו געבן ביזן קיין
שטאַף פאַר וויטערדיקע פאַרדאַכטן. קאַוואַש האָט מיר איינמאַל געבראַכט דריי
אַדער פיר נומערן פון דער פרייהייט און צוויי היפּשלעך אָפּגענוצטע בראַשורן
פון יאַהאַן מאַסט: די אייגנטומס-בעסטיע און דער טורעם פון די נאַראַנים.

וועגן יאַהאַן מאַסט און זיין פרייהייט האָב איך שוין געהאַט געהערט. די
רעאַקציאָנערע פרעסע האָט אָפט אַטאַקירט די צייטונג און איר אַרויסגעבער.
מאַסטס נאָמען פלעגט אויך פון צייט צו צייט דערמאָנט ווערן אין די רייכסטאג-
דעבאַטעס. אויך דער סאַציאַל-דעמאָקראַט פלעגט ניט זעלטן זיך פאַרוופן אויף
דער פרייהייט, פאַרשטייט זיך, אין אַ פיינטלעכן טאָן. אָבער די צייטונג אַליין
האָב איך ביז דעמאָלט קיינמאַל ניט געזען און ס'איז פאַר מיר געווען אַ גע-
שעעניש צו האָבן פאַר זיך צו ערשטן מאָל די צייטונג פון די דייטשע אַנאַר-
כיסטן. איך מוז זאָגן, אַז די פאַר נומערן און די צוויי בראַשורן זיינען מיר דע-
מאָלט זייער געפעלן געוואָרן. די שפראַך איז דאָ געווען אַ פאַלקסטימלעכע און
פאַרשטענדלעכע. מאַסט האָט פאַרמאָגט דעם געזונטן פאַלקס-ווייז. ער איז אַז
ספּק געווען אַ פאַלקס-שרייבער, וואָס אַזעלכן טרעפט מען ניט אָפט.

פון דעם וואָס איך האָב פון קאַוואַשן באַקומען צום לייענען, האָב איך
אָבער אין אַלגעמיין ניט אַרויסגעפונען דעם אונטערשייד צווישן מאַסטן און
אונדזערע אייגענע שרייבער. ס'איז מיר פאַרגעקומען, אַז די סאַציאַליסטישע
גרונט-געדאַנקען זיינען די זעלביקע ווי מאַסטס. אין דער פרייהייט האָט מען
שאַרף באַטאָנט די נייטיקייט פון אַ גרויסער רעוואָלוציע, אָבער אויך אין אונ-
דזער ענגערן קרייז האָט קיינער ניט געגלייבט, אַז בלויז מיט פרידלעכע מיט-
לען וועט מען קענען באַזייטיקן די סאַציאַלע קאַנטראַסטן. צו אַזא איינשטעל
האָט אַ סך בייגעטראָגן דאָס סאַציאַליסטן-געזעץ. פונדעסטוועגן איז מיר געווען
זייער צום האַרצן די קרעפטיקע שפראַך פון דער פרייהייט. אין אַ לאַנד ווי
דייטשלאַנד איז עס דעמאָלט געווען, וווּ יעדער פריי וואָרט איז אונטערדריקט
געוואָרן מיט אַן אייזערנער האַנט, האָט יעדער געוואָגט וואָרט געמוזט ווירקן
אַנדערש ווי אין לענדער, וווּ די פרעסע איז מער-ווייניקער פריי. אין אַ סביבה
פון אַלגעמייער אונטערדריקונג, מוז דאָס דרייסטע וואָרט זיך איינקריצן אין
זכרון ווי אַן אייזן-פעסטע איבערצייגונג.

ניט געפעלן איז מיר דעמאָלט אין דער פרייהייט עטלעכע שאַרפע אַטאַקעס
אויף באַקאַנטע פירער פון דער דייטשער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע, באַזונדערס,
די אַטאַקע אויף ליבאַנעכטן. איך בין געשטאַנען פאַר אַ רעטעניש, ווייל צו יע-
נער צייט בין איך נאָך ניט געווען קאַפּאַבל איינצוזען אַ טיפּערן אונטערשייד

צווישן ביידע ריכטונגען און די אַנפאַלן אויף סאַציאַליסטישע פירער אין דער פרייהייט האָבן מיך פשוט שאַקירט. איך האָב עס ניט געקענט באַגרייפן, אַ צוויי באַוועגונגען אַזוי נאַענטע צואַנאַנד, ווי איך האָב עס דעמאָלט געמיינט, זאָלן זיך אַרומרייסן אויף אַזאַ ניט-ווערדיקן אופן.

אַ שטיקל צייט שפעטער האָט קאַוואַש מיך אַפגעוואַרט אויף מיין וועג אַהיים פון דער אַרבעט. ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער פאַרט אָפּ אויפן צווייטן טאַג. די ניס האָט מיך אַביסל איבערראַשט און איך האָב אים געפרעגט ווהין ער פאַרט. ער האָט מיר געענטפערט, אַז ער האָט בדעה צו פאַרלאָזן דייטש-לאַנד און אויב דאָס האָט פאַר מיר עפעס אַ ווערט, וואָלט ער גערן אַנגעהאַלטן מיט מיר פאַרבינדונג. איך האָב אים געגעבן אַ זיכערן אַדרעס פאַר בריוו צו מיר און מיר האָבן זיך פריינדלעך צעזעגנט.

מיט אַ זיבן-אַכט וואַכן שפעטער האָב איך באַקומען פון אים אַ בריוו פון שטוטגאַרט. אין עטלעכע געציילטע שורות האָט ער מיר געגעבן צו וויסן, אַז אויפן וועג פון מאַינץ האָט מען ביי אים אַרויסגעגנבעט זיין פאַרטמאַנע, אַזוי אַז ער האָט געמוזט בלייבן אין שטוטגאַרט אַרבעטן צו פאַרדינען די נייטיקע סומע פאַר דער רייזע. אָבער איצט פאַרט ער ווייטער און אַזוי באלד ווי ער וועט זיך ערגעץ באַזעצן, וועט ער מיר צושיקן זיין אַדרעס. מער האָב איך פון אים קיינ-מאַל ניט געהערט. מיט אַ פאַר יאָר שפעטער, אַז איך אַליין האָב געמוזט אָפּ-ציען קיין אויסלאַנד, האָב איך געמאַכט אַלערליי באַמינונגען זיך עפעס צו דער-וויסן וועגן אים, איך בין אָבער גאַרניט דערגאַנגען. ס'איז גריילעך מעגלעך, אַז קאַוואַש איז אַפילו ניט געווען זיין ריכטיקער נאָמען. זיין פּלוצימדיק פאַר-שווינדן ווערן האָט ביצן און די אַנדערע געגעבן דעם אויסרייד פאַר פאַרשיי-דענע ספעקולאַציעס. אָבער גאַר גיך האָט מען אינגאַנצן אויפגעהערט רעדן וועגן אים.

דער קורצער עפיזאָד מיט קאַוואַש האָט פונסניי אויפגערודערט אין מיר די פּראַגע, וואָס האָט מיך נאָך פריער געהאַט געמאַטערט. געווען איז עס נאָך דער עקזעקוציע פון די אַנאַרכיסטן אין שיקאַגאָ דעם 11טן נאַוועמבער, 1887. די אַרטיקע צייטונגען זיינען געווען פול מיט באַריכטן וועגן דער גרויליקער יוסטיץ-טראַגעדיע, קיינער האָט אָבער ניט געהאַט קיין גוט וואָרט פאַר די מענטשן, וואָס האָבן פאַרענדיקט זייער לעבן אויפן עשאַפּאַט. בלויז דער מאַינ-צער איינציגער, אַן אַלטע דעמאָקראַטישע צייטונג, האָט פאַראורטיילט די גע-ריכטס-פּראַצעדור און געגעבן אַנצוהערן, אַז די אַנגעקלאַגטע זיינען געווען די אַפּער פון אַ יוסטיץ-מאַרד, לויט אַן אויסגעאַרבעטן פּלאַן. אין די לויפנדיקע נומערן פונעם סאַציאַל-דעמאָקראַט האָב איך געלייענט לאַנגע באַריכטן וועגן דעם אויספלאַנירטן פּראַצעס, קיין קלאַר בילד האָב איך אָבער פון אַט די באַ-ריכטן ניט אַרויסגעטראַגן. פון איין זייט האָט דער פאַרטיי-אַרגאַן באַצייכנט די אַנגעקלאַגטע ווי אַפּער פון אַ ברוטאַלער קלאַסן-יוסטיץ, געצילט דער עיקר צו דערשטיקן אין זימען די יונגע אַרבעטער-באַוועגונג; פון דער אַנדערער

זייט איז די צייטונג כמעט אין יעדן נומער אַרויסגעקומען מיט די שאַרפּסטע אַנפאַלן אויף די אַנאַרכיסטן און זיי פאַרגעשטעלט פאַר די לייענער ווי די ערג-סטע פיינט פון דער אַרבעטער-באַוועגונג.

אויך דער אַנקל האָט מיר ניט געקענט געבן קיין רעכטע אויפקלערונג. לויט אים זאָלן די סאַציאַל-דעמאָקראַטן און די אַנאַרכיסטן האָבן פאַר זיך דעם זעלביקן ציל. דער אונטערשייד צווישן די ביידע ריכטונגען, האָט ער גע-האַלטן, באַשטייט אויסשליסלעך אין אַפּקלייב פון די מיטלען. אין דער צייט, וואָס די סאַציאַל-דעמאָקראַטן האָפּן צו דערגרייכן זייער ציל דורך אַן אַלץ שטאַרקערן דרוק אויף דער געזעצגעבונג, פאַרוואַרפּן די אַנאַרכיסטן קאַטע-גאַריש יעדע מיטאַרבעט מיטן היינטיקן שטאַט; זיי זיינען איינגעגלייבט, אַז דעם ציל קען מען דערגרייכן נאָר אויפן וועגן פון אַטענטאַטן און אַפענע אויפ-שטאַנדן.

עטלעכע וואָכן נאָך דער עקזעקוציע האָט דער אַנקל מיר געגעבן צו ליי-ענען אַ בראַשור וואָס ער האָט אַקערשט געהאַט באַקומען. ווי אַלע סאַציאַליס-טישע שריפטן אין יענער צייט, איז די בראַשור געדרוקט געוואָרן אין אויסלאַנד און איז אומלעגאַל פאַרשפּרייט געוואָרן אין דייטשלאַנד. דער טיטל פונעם קליי-נעם ביכל איז געווען: „כאַט אַפּער פון קלאַסן-האַט“. דאָס איז געווען אַ באַ-שרייבונג פון די געשעענישן אַ צייט פאַר דעם אַרעסט פון די אַנאַרכיסטן און אַ קריטישע שילדערונג פון די געריכטס-פאַרהאַנדלונגען; ציטאַטן פון די רע-דעס, וואָס די אַנגעקלאַגטע האָבן געהאַלטן פאַר זייערע ריכטער און אַ פאַר-כאַפּנדיקע באַשרייבונג פון זייערע לעצטע שעהן פאַר דעם טויט.

מיט אַ טיאַכענדיק האַרץ און אויפברויז פון צאַרן, האָב איך געלייענט די בראַשור אָבער אַמאַל און נאָך אַמאַל. איך האָב דערפילט, אַז יענע וויסטע טראַגעדיע איז בלויז אַן אַנזעעוודיק בילד פונעם גרויסן קאַמף, וואָס האָט זיך צעפלאַקערט אין אַלע לענדער צווישן די פאַרטערטער פון דער עקסיסטירנדי-קער הערשאַפט און די קעמפער פאַר אַ נייער סאַציאַלער אַרדענונג. אָבער יע-נע מענער, וואָס פאַר זייערע איבערצייגונגען גייען זיי צום טויט מיט רואיקער אַנטשלאַסנקייט, זיינען די טרעגער פון אַ נייעם מאַרגן און קיין שום מאַכט אויף דער ערד וועט ניט זיין אין שטאַנד צו שטערן זיין אַנקום. מיט פייערדיקע אותיות האָבן אין מיין יונגער נשמה געברענגט די לעצטע ווערטער פון אוי-גוסט שפיעס: „די צייט וועט קומען ווען אונדזער שוויגן אין קבר וועט זיין מעכטיקער ווי די שטימען, וואָס איר דערשטיקט היינט“. אַט די פייערדיקע ווערטער זיינען אין מיר מער קיינמאַל ניט אויסגעלאָשן געוואָרן.

יענע מענער זיינען געווען אַנאַרכיסטן. אין פּלוג האָב איך אין זייערע רעדעס קוים געקענט אַנטדעקן עפעס אַזוינס, וואָס איך זאָל עס ניט האָבן שוין געהערט פונעם אַנקל און פון זיינע פריינד. די קאַנקלוזיעס פון די שיקאַגער אַנאַרכיסטן אין פאַרבינדונג מיט די עקאָנאָמישע און סאַציאַלע צושטאַנדן פון דער צייט, האָבן אין תּוך זיך געדעקט מיט דעם, וואָס ס'איז מיר געווען באַקאַנט

פון דער סאָציאַליסטישער ליטעראַטור. אַפילו זייער אופן רעדן איז פאַר מיר
ניט געווען קיין ניס. טיף אויפגערודערט האָט מיך דער עיקר זייער געוואַנט-
קייט, זייער הויך האַלטן דעם קאַפּ פאַר זייערע ריכטער. איך האָב דעמאָלט
געהאַט דעם איינדרוק, אַז דער אַנקל איז גערעכט אויב ער האַלט, אַז דער
אונטערשייד צווישן אַנאַרכיסטן און סאָציאַל-דעמאָקראַטן איז ניט מער ווי אַ
פּראַגע פון מיטלען.

איין זאַך איז פאַר מיר דעמאָלט געווען קלאַר ווי דער טאַג: יענע מענער
וואָס האָבן אַזוי אומדערשראַקן געשליידערט זייערע ריכטער אין פנים אַריין
אַזעלכע גרויליקע אמתן; יענע מענער, וואָס אַז זייער שעה איז געקומען האָבן
זיי געקענט אַרויסווייזן אַזאַ צולהכעיסדיקע פאַראַכטונג צום טויט, — האָבן
גאַנץ באַשטימט ניט געקענט זיין קיין „פאַררעטער פון דער אַרבעטער-באַווע-
גונג“, ווי איך האָב עס אַזוי אָפט געלייענט אין „סאָציאַל-דעמאָקראַט“. אַז איך
האָב אַרויסגעזאָגט מיינע ספּקות פאַרן אַנקל, האָט ער מיר געזאָגט, אַז אין
דעם פּונקט איז ער מיט מיר איינשטימיק, ער האָט אָבער צוגעגעבן, אַז די
סאָציאַל-דעמאָקראַטיע אין דייטשלאַנד האָט אין יענעם מאָמענט זיך געמוזט
אָפּגרענעצן פון די אַנאַרכיסטן, כדי ניט צו געבן ביסמאַרקן און זיינע פאַר-
בינדעטע נייע וואָפּן קעגן דער אַרבעטער-באַוועגונג. אַט די דערקלערונג האָט
מיך אַפילו ניט צופּרידנגעשטעלט, איך האָב עס אָבער געמוזט אָננעמען פאַר
גוט געלט, וואָרום קיין אַנדערן, טיפּערן גרונט פאַר דער סאָציאַל-דעמאָקראַ-
טישער טאַקטיק, בין איך נאָך דעמאָלט ניט געווען קאַפּאַבל אויסצוגעפינען.

מיין קורצע באַקאַנטשאַפט מיט קאַוואַשן האָט מיר פּונסניי געבראַכט צום
באַוויסטזיין מיינע אינעווייניקסטע ספּקות. איך האָב געפילט, אַז עפעס איז
אין דער באַוועגונג ניט ווי עס וואַלט באַדאַרפט צו זיין, אָבער אויך דאָס מאַל
בין איך געבליבן מיט מיינע גריבלענישן און ניט געהאַט אויף זיי קיין פאַר-
ענטפּער. נו, האָט זיך אַזוי געמאַכט, אַז עטלעכע וואָכן נאַכדעם ווי קאַוואַשן איז
אַוועק, האָט זיך ביי אונדז באַוויזן אַ נייער גענאַסע פון מאַדעבורג. הערמאַן
בוש, אַזוי האָט מען אים גערופּן, איז געווען פון פּאָך אַ זעג-מייסטער. אין דער
באַוועגונג האָט ער געהאַט הינטער זיך אַ לאַנגע פאַרגאַנגענהייט, ער איז אַפילו
געווען אַקטיוו אין דער אַרגאַניזאַציע פון פּערדינאַנד לאַסאַל. בוש האָט געאַר-
בעט לאַנגע יאָרן אין בערלין. ער איז געווען זייער אָנגעלייענט און אַן אוי-
סערגעוויינטלעך סטימולירנדיקער מיטשמועסער. אַדאַנק זיין גייסטיקער סופּע-
ריאָריטעט און רייכער לעבנס-פּראַקטיק, האָט מען גאָר גיך זיך שטאַרק גע-
רעכנט מיט אים אין אונדזער ענגערן קרייז.

די איבערצייגונג, אַז דאָס סאָציאַליסטן-געזעץ וועט אַט-אַט פאַרשווינדן,
איז דעמאָלט אַלץ נאָך געווען שטאַרק און די אַקטועלסטע פּראַגע איז ביי אונדז
געווען די קומענדיקע שטעלונג פון דער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע. מיר האָבן
געוויסט, אַז טייל סאָציאַליסטישע פירער באַשטייען דערויף, אַז די באַוועגונג
זאַל אַוועק מיט אַ רואיקערן וועג און ניט געבן דער רעאַקציע קיין אויסרייך

פאר נייע פארפאלגונגען. אזעלכע טענדענצן האָבן זיך געלאָזט מערקן שוין אין דער צייט פון דעם לעצטן וואַל-קאָמפּיין. אַ סך קאָנדידאָטן האָבן אין זייער וואַל-פּראָפּאָגאַנדע זיך פאַררופן אויף די קייזערלעכע מאַניפעסטן און האָבן דערמיט טאַקע דערגרייכט אַ מאַמענטאַלן דערפאַלג. דאָס איז, פאַרשטייט זיך, געגאַנגען אויפן חשבון פון זייערע סאָציאַליסטישע פּרינציפּן. דער דערפאַלג-רייכער אויסגאַנג פון די וואַלן, האָט אויפן מאַמענט געמאַכט פאַרגעסן אזעלכע און אַנדערע אָפּוויכונגען.

פון הערמאַן בוש האָבן מיר צום ערשטן מאַל זיך דערוויסט וועגן אַ שטייגן-דיקער אָפּאָזיציע אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין אזעלכע שטעט ווי בערלין, האַמבורג, מאַגדעבורג, דרעזדן און אַנדערע שטעט; אַן אָפּאָזיציע, וואָס איז דער עיקר געווענדט קעגן וואַקסנדיקן איינפלוס פון דער סאָציאַליסטישער פּראַקציע אין רייכסטאָא. אַז אין בערלין זיינען פאַראַן שטאַרק אָפּאָזיציעלע שטרעמונגען — דאָס האָבן מיר שוין געוויסט פון פּריער, אָבער וועדליך בוש האָט אונדז אינפּאַרמירט, האָט עס אויסגעזען אַז דער גאַנצער קערן פון דער אומלעגאַלער אַרגאַניזאַציע אין דער הויפטשטאָט איז פאַרכאַפט פון אַט דער שטרעמונג.

פון אַלץ דעם האָב איך אַרויסגעטראָגן דעם איינדרוק, אַז עס האַנדלט זיך וועגן אַן אָפּאָזיציע צו פאַרלאַמענטאַרישער טעטיקייט און צו די עקסטרעם-רעכטע אין דער פּאַרטיי. אין די יאָרן פון דעם סאָציאַליסטישן געזעץ זיינען די רייכסטאָא-דעפּוטאַטן געוואָרן די איינציקע סאָציאַליסטישע וואַרט-זאַגער, אַן דעם אַז זייערע באַשלוסן זאָלן קענען דעבאַטירט ווערן אין דער פּאַרטיי אויף אַ ברייטערן פאַרנעם. אויף אַזאָ אופן האָבן די פאַרלאַמענטאַרישע פירער אַרייַנגעקראָגן אין זייערע הענט אַלץ מער און מער מאַכט. דאָס האָט זיך שטאַרק אָפּגערופן צום שלעכטן אויף די דעמאָקראַטישע איינשטעלונגען פון דער באַ-וועגונג.

אין די ריינען פון די יונגע, ווי די אָפּאָזיציע האָט זיך דעמאָלט גערופן, האָט מען פאַראיבל געהאַט אויף דער פּראַקציע גאָר באַזונדערס דערפאַר, וואָס זי האָט אויף אייגענער האַנט סאַבאַטירט דאָס פייערן דעם ערשטן מאַי אין דייטשלאַנד. פאַר די פירנדיקע גענאַסן אין דער אונטערערדישער באַוועגונג איז דאָס געווען אַ שווערער קלאַפּ. דער וואַל-זיג אין פעברואַר האָט געשאַפן ביי דער דייטשער אַרבעטערשאַפט אַ קעמפּערישע שטימונג. מיט זיכערקייט האָט מען געקענט דערוואַרטן אַ דערפאַלג ביים דורכפירן די פאַריזער באַשלוסן וועגן ערשטן מאַי. אָבער די רייכסטאָא-פּראַקציע האָט דעם 13טן אַפּריל, 1890, אַג-גענומען אַט די רעזאָלוציע:

„אונטער די איצטיקע פאַרהעלטענישן וועט עס ניט מעגלעך זיין דורכצופירן אַן אַלגעמיינעם אָפּשטעל פון דער אַרבעט. די שונאים פון די אַרבעטער וועלן איצט אַנווענדן די גרעסטע אַנטערענונגען

צונישט צו מאַכן דעם זיג, וואָס די אַרבעטער האָבן אָפּגעהאַלטן דעם 20סטן פעברואַר 1890. זיי לייגן דערפאַר גרויסע האָפענונגען אויף דעם ערשטן מאַי. דער באַשלוס וועגן אַרבעטער־רו לאַזט זיך דער־פאַך ניט דורכפירן. נאָך דעם זיג פונעם 20סטן פעברואַר, איז גאָר אויך ניט נייטיק קיין שום מאַניפעסטאַציע. אַ ערשטע מאַי־דעמאָנסטראַציע איז דערלאָזעך בלויז אין אַזעלכע ערטער, וווּ עס איז ניט פאַראַויסצוהען קיין שום קאָנפּליקטן.

מיט אַזאַ שפּראַך האָט מען, פאַרשטייט זיך, ניט געקענט סטימולירן די אַרבעטערשאַפט צו אַקציעס. קיינער האָט ניט דערוואַרט, אַז דער ערשטער פּרוּוו פון אַן אַלגעמיינעם שטרייק דעם ערשטן מאַי זאָל זיך איינגעבן אויף אַלע הונדערט פּראָצענט. מאַכן דעם פּרוּוו האָט מען אָבער געמוזט, אויב מע האָט ניט געוואָלט, אַז פון די פאַריזער באַשלוסן זאָל זיך אויסלאָזן אַ בוידעם. פאַר אַזאַ פּרוּוו איז אָבער אין דייטשלאַנד קיינמאָל ניט געווען קיין בעסערע גע־לעגנהייט ווי דעמאָלט.

דער פּאַקט וואָס די פאַרטיי האָט אין יענעם מאָמענט דורכגעלאָזט די גינ־סטיקע קאָניוקטור בלויז דערפאַר, וואָס אַ הייפעלע פאַרלאַמענטאַריער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון יעדער קעמפּערישקייט, — איז געווען אַ שלעכטער סימן פאַר דער צוקונפּט. שפעטער, אַז דער שטייגנדיקער איינפלוס פונעם פאַרלאַמענטאַ־ריום האָט אַלץ מער און מער פאַרפלאַכט די באַוועגונג, האָט מען ערשט רעכט ניט געהאַט אין זינען דורכצופירן די באַשלוסן פון די צוויי פאַריזער קאָנגרעסן. דער סוף איז געווען, אַז אין דייטשלאַנד, וווּ די אַרבעטער זיינען געווען סיי פּאָליטיש, סיי געווערקשאַפטלעך בעסער אַרגאַניזירט ווי אין יעדן אַנדערן לאַנד, איז דער ערשטער מאַי אין פּלוג קיינמאָל ניט געפּיערט געוואָרן. מע האָט זיך אויסגעדרייט מיטן פאַרטל אָפּצולייגן די ערשטער מאַי־פּיערונג אויף דעם ערשטן זונטיק אין חודש מאַי. ערשט נאָך דער פאַרשפּילטער ערשטער וועלט־מלחמה און אונטער דעם אימפּולס פון די רעוואָלוציאַנערע געשעענישן אין נאַוועמבער 1919, איז דער ערשטער מאַי געוואָרן אַ געזעצלעכער יום־טוב און היטלער האָט אַט דעם יום־טוב ניט אָפּגעשאַפט.

בוש איז געווען פּערזענלעך באַקאַנט מיט אַ סך פּירנדיקע גענאַסן פון די יונגע אין בערלין און געהאַט וועגן זיי זייער אַ הויכע מיינונג. דאָס זיינען געווען מענטשן, וואָס אין די יאָרן פונעם סאַציאַליסטן־געוועזן האָבן זיי דערווייזן זייער אמתן ווערט; ניט איינמאָל האָבן זיי גענומען אויף זיך די געפּערלעכסטע מי־סיעס, אַן שום אויסרעכענונג אויף אייגנוצן. ניט אין אַלץ איז בוש געווען מיט זיי איינשטימיק, ער האָט ניט געהאַט דעם מינדסטן ספק אין דעם, אַז זיי זיינען ערלעך אין זייערע איינשטעלונגען. ווי אַן אַלטער לאַסאַליאַנער האָט ער שטאַרק געגלייבט אין דעם, אַז אַלגעמיינע שטימערעכט קען ווערן אַן אומגעהייערע קראַפט. דאָס האָט אים אַביסל דערווייטערט פון די יונגע; ער האָט אָבער גע־

האַלטן אַז זייער קריטיק איז באַרעכטיקט אין אַ סך פּרטים און אַז זיי זיינען דורכגעדרונגען מיט אַן ערלעכן ווילן אָפּצוהאַלטן די באַוועגונג פון אַ גייסטי-קער ירידה.

מיך פּערזענלעך האָבן בושס קאַנקלוזיעס שטאַרק באַאיינפלוסט. מעגלעך אַז פון דער נאַטור בין איך ניט דער טיפּ מענטש, וואָס זאָל קענען צו לאַנג זיך אײנפאַסן אין די ראַמען פון אַ פּאָליטישער פּאַרטיי. אויף יעדן פּאַל האָבן מײנע שטילע ספּקות איצט געהאַט פאַר זיך גערונג-שטאַף. אָבער דער אידעאָלאָגישער אינהאַלט פון דער באַוועגונג איז ניט געווען די אײנציקע סיבה פון מײנע קווענקלענישן. פון מײן גלייכגעוויכט האָבן מיך מער ווי אַלץ אַרויסגעפירט אַ סך סאַציאַל-דעמאָקראַטן. ביץ איז געווען דורכאויס אַן ערלעכער מענטש, וואָס פאַר זיינע אײגענע נוצן, וואָלט ער זיכער ניט פעאיק געווען אויף אַן אוממאַ-ראַלישער האַנדלונג; פאַר זיינע איבערצייגונגען האָט ער באַצאָלט מיט זייער אַ טײערן פּרײז; דורך דעם סאַציאַליסטן-געזעץ איז ער פאַריאַגט געוואָרן פון זײן הויז און היים, ער האָט אַפילו אַנגעוויירן זײן פאַמיליע, ווײל ער האָט ניט גע-וואָלט פּאַלגן זײן פּרוי איבערצורײסן מיט דער באַוועגונג.

אָבער אַט דער מענטש, וואָס זײן פּערזענלעך לעבן איז געווען אַזוי רײן, האָט זיך געקענט אַרויסשטעלן אין אַ גאַנץ אַנדערער באַלייכטונג, אַזוי באַלד ווי עס האָט זיך געהאַנדלט אין ווירקלעכע אָדער געדאַכטע פּאַרטיי-אינטערעסן. אין אַזאַ פּאַל איז דער אמת געווען פאַר אים בלויז דאַס, וואָס ס'איז גוט פאַר דער פּאַרטיי. דאַס פלעגט זיך בײ אים באַקומען אומבאַווסט, אַן דער מינדסטער איבערקלערונג. מאַניפּולירן מיטן אמת צוליב פּאַרטיי-נוצן איז געווען פאַר אים אַ זעלבפאַרשטענדלעכקייט. ער האָט עס פשוט ניט געקענט באַגרייפן, אַז אַ גוטער גענאַסע קען אויך האָבן אַן אַנדערע אײנשטעלונג. און כאַטש צו מיר האָט ביץ אַרויסגעוויזן בלויז גוטסקײט, האָב איך שווער געקענט פאַרטראַגן אַט די זײט פון זײן כאַראַקטער.

אַז איך האָב פאַרפירט אַ שמועס מיטן אַנקל וועגן אַט די דערשיינונגען, איז מיר ניט שווער געווען אײנצוזען, אַז אויך ער איז ניט איבעריק שטאַרק באַ-גײסטערט פון אַזעלכע צושטאַנדן, ער האָט אָבער געפרוווט אַלץ פאַרענטפערן מיט די אויסוירקונגען פון דעם סאַציאַליסטן-געזעץ, וואָס האָט אוממעגלעך געמאַכט יעדער עפנטלעכע קריטיק און האָט פאַרשפּרייט אַלגעמײנעם אומצו-טרוי. אַז אַט דער אומצוטרוי האָט אַנגענומען בײ ביץ ביז גאַר מיאוסע פאַר-מען, דאַס איז פאַר מיר קלאַר געוואָרן מיט דעם פּאַל קאַוואַט. צום באַדויערן איז ביץ ניט געווען דער אײנציקער, וואָס איז געווען קאַפּאַבל אַזוי צו האַנדלען. אין אַן אַטמאָספּער ווו עס האָט געשוויבלט און געגריבלט מיט אַלערליי געהײם-אַגענטן און פּראָוואַקאַטאָרס האָט מען, פאַרשטייט זיך, געמוזט זײן גע-נוג פאַרזיכטיק, מע האָט געמוזט גוט קענען דעם מענטשן, וואָס מע האָט אַרײנ-געצויגן אין אומלעגאַלער אַרבעט; אין אַ פעריאָד ווען די מינדסטע אומפאַר-זיכטיקייט פון אַן אַקטיוון גענאַסע, האָט געקענט פאַרשאַפן אומגעהײערן שאַדן,

האַט עס אַנדערש נײַט געקענט זײַן. און פֿאַרט האָט דאָס אַלץ נײַט געדאַרפט זײַן
קײַן גרונט דערצו מע זאָל פֿאַרשפּרײַטן שענדלעכע בבאָ-מעשיות וועגן מענטשן,
וואָס מע האָט זײַ גאַרנײַט געקענט נאַכוײַזן, סײַדן דאָס, וואָס זײַערע אײַנשטע-
לונגען זײַנען נײַט געווען אין אײַנקלאַנג מיט די קאַנצעפּציעס פֿון דער פֿאַרטיי.
דער אַנקל האָט דאָס אַלץ באַטראַכט ווי אַ רעזולטאַט פֿונעם סאַציאַליסטן-
געזעץ. אָט די דערקלערונג האָט מיך נײַט אײַנגאַנצן צופֿרידנגעשטעלט. איך
האַב געהאַט דאָס געפֿיל, אַז אין דער פֿאַרטיי אַלײן הערשט אַ געוויסע אומפֿרײ-
הײַט. דאָס וואָס איך האָב זיך דערוווסט פֿון בושן וועגן די יונגע אין בערלין,
האַט פֿאַרשטאַרקט מײַנע צווייפלען. עס האָט זיך נײַט געלייגט אױפֿן שכל, אַז
די נעגאַטיווע שטעלונג צו דער רײַכסטאַג-פֿראַקציע מצד די סאַמע רירעוו-
דיקסטע גענאַסן אין דער אונטערערדישער באַוועגונג, זאָל זײַן נײַט מער ווי
נײַט-פֿאַרגינעריי, אַדער זאָל שטאַמען פֿון אַ פֿאַרלאַנג צו מאַכן סתּם סקאַנדאַלן.
גאַר גיך האָב איך זיך טאַקע געקענט אײַבערצײַגן אין דעם, אַז איך האָב נײַט
געמאַכט קײַן טעות.

דער קורס צו דער „אפאזיציע“

מיין אַנקל און הערמאַן בוש זיינען גאָך גיך געוואָרן גוטע פריינד. פאַר מיר איז דאָס געווען אַ גוטע געלעגנהייט זיך עפטערס צו טרעפן מיט אים און זיך ביי אים אינפאָרמירן אויספירלעכער וועגן דער באַוועגונג אין בערלין. איך בין אזוי אַרום געוואָרע געוואָרן וועגן זאַכן, וואָס זיינען מיר ביו דעמאָלט געווען גאַנץ אומבאַקאַנט. איך האָב אויסגענומען ביי בוש מיט מיין ברען פאַר דער באַוועגונג און מיט מיין געשטייגערטן אינטערעס צו דערגיין אַלץ וואָס סע האָט מיט איר אַ שייכות. ער איז דערפאַר שטעטס געווען גרייט צו פירן מיט מיר אַן אינפאָרמאַטיוון שמועס.

בוש האָט געהאַט ביי זיך אַ קאַמפלעטע זאַמלונג פון דער בערלינער פּאָלקס־טריבונע, וואָס האָט אָפּגעשפּיגלט מער־ווייניקער קלאַר די איינשטעלונג פון די יונגע. ער האָט מיר גערן אויסגעבאַרגט די זאַמלונג. אַ דריי־פיר יאָר נאַכדעם ווי עס האָט געבושעוועט דאָס סאַציאַליסטן־געזעץ און דער אויסנעם־צושטאַנד האָט דער רייכסטאַג אָנגענומען אַ ריי באַשלוסן, וואָס האָבן אַ ביסל געמילדערט די לאַגע. אין פאַרשיידענע טיילן פונעם רייך זיינען דעמאָלט אויפ־געקומען אַ סאַרט פאַרעווע פּעריאָדישע אויסגאַבעס, וואָס האָבן געדאַרפט דיגען דער וואַל־פּראָפּאַגאַנדע און געזאָלט שאַפן ביי די מאַסן אַ בעסערע באַציונג צו דער באַוועגונג. אָט די אויסגאַבעס האָבן אַנדערש נישט געקענט זיין ווי נאָר אולטראַ־מעסיק, אַניט איז זייער עקסיסטענץ געהאַנגען אויף אַ האַר. אָפט האָט אַפילו ניט געהאַלפן די גרעסטע פאַרויכטיקייט. ניט איינמאַל האָט די מאַכט אָפּגעשטעלט אַזאַ צייטשריפט אַן אַ פאַרוואַס, גלייך נאָך די ערשטע פאַר נומערן. דאָס באַשטיין פון אַ סאַציאַליסטישער אויסגאַבע איז אָפטמאַל געווען אָפּהענגיק פונעם קאַפּריז מצד דער לאַקאַלער אַדמיניסטראַציע. מע פלעגט ניט זעלען אָפ־שטעלן אַ צייטונג בלויז פאַר האָבן געדרוקט באַריכטן וועגן די רעדעס אין רייכס־טאג פון די סאַציאַליסטישע דעפּוטאַטן, כאַטש אַזעלכע באַריכטן זיינען געווען גאַנץ לעגאַל. אָבער ווער האָט דען דעמאָלט אין די הערשנדיקע קרייזן גע־טראַכט וועגן געזעצלעכקייט אין שייכות מיט סאַציאַליסטן?

אויף דער איניציאַטיוו פון דער סאַציאַליסטישער רייכסטאַג־פּראַקציע, איז

אין אפריל 1884 געשאפן געווארן אין בערלין דאס פאלקסבאָלעט, אַ פאַרלויפער פונעם פאַרווערטס. דעם צענטראַל-אַרגאַן פון דער סאַציאַליסטישער פאַרטיי אין דייטשלאַנד. די טוער פון דער אונטערערדישער באַוועגונג זיינען אין אַל-געמיין ניט געווען איבעריק באַגייסטערט פאַר לעגאַלע אויסגאַבעס אונטער דעם סאַציאַליסטן-געזעץ. זיי האָבן געהאַלטן, אַז אַזעלכע צייטשריפטן האָבן פאַר דער פאַרטיי קיין שום ווערט ניט. די אַקטיוויסטן פון דער באַוועגונג האָבן זיך אָפגעגעבן דער עיקר מיט פאַרשפרייטן אומלעגאַלע דרוקזאַכן. צווישן דער רייכסטאג-פראַקציע און די פאַרטערטער פון די אומלעגאַלע גרופעס, זיינען די גאַנצע צייט פאַרגעקומען שאַרפע ווידעראַנאַנדן. דאָס האָט געפירט דערצו, אַז די אַזוי אַנגערופענע אינעווייניקסטע אָפאַזיציע זאָל אין 1887 אויך פון איר זייט גרינדן אַ לעגאַלע וואַכנשריפט. די פאַלקסטריבונע. רעדאַקטאָר פון אַט דער אויסגאַבע איז געווען דער פעאיקער, טאַלענטירטער שרייבער, מאַקס שיפּעל.

די פאַלקסטריבונע האָט זיך געשטעלט פאַר איר הויפט-ציל דאָס אַרויס-הייבן אין אַ ברייטערן פאַרנעם די סאַמע גרונטיקע פראַבלעמען פון דער באַ-וועגונג און פאַרטיפן איר גייסטיקן אינהאַלט. די אויסגאַבע האָט דערפאַר ניט געהאַט קיין לאַקאַלן כאַראַקטער און האָט געקענט פאַרשפרייט ווערן אין אַנ-דערע טיילן פונעם לאַנד. דאָס אַרויסגעבן זאָ אַ צייטשריפט איז אין יענע צייטן געווען זייער אַ געוואַנטע אונטערנעמונג. ניט געקוקט אויף אַלע פעסימיסטישע פאַראויסזאָגונגען, האָט די פאַלקסטריבונע זיך געקענט אויסהאַלטן אַן זייטי-קער הילף און האָט באַאיינפלוסט דעם סאַמע קערן פון דער באַוועגונג. די אויס-גאַבע האָט געמוזט לאַוורירן זיך ניט צו פאַרפלאַנטערן אין די ענגע דורכגאַנגען פונעם אויסנעם-געזעץ, אָבער מיט אַ ביסל געניטיקייט איז ניט שווער געווען זיך אויסצולערנען ליינענען צווישן די שורות דאָס, וואָס די שרייבער אין דער צייטונג האָבן ניט געקענט זאָגן אויף אַ דירעקטן אופן.

ביינאַנד מיט די אינטערעסאַנטע אָפּהאַנדלונגען אויף געשיכטלעכע טע-מעס, האָט די פאַלקסטריבונע געדרוקט באַריכטן וועגן דער באַוועגונג אין אויס-לאַנד. צום ערשטן מאל זינט ניין יאָר האָט אַ צייטשריפט אין דייטשלאַנד באַ-האַנדלט פראַגן, וואָס זיינען זינט דעם סאַציאַליסטן-געזעץ געווען שטרענג פאַרבאָטן. מעגלעך, אַז דער באַלערנדיקער שטאַף איז פאַר די רעדאַקטאָרן פון דער פאַלקסטריבונע געווען אַ בעסער געווער אין די הענט אומצוגיין אויף אַ געשיקטן אופן מיט די פאַרבאָטן פונעם סאַציאַליסטן-געזעץ. ס'איז אָבער אויך ניט אויסגעשלאָסן, אַז אויף אַ געהיימען ווונק פון אויבן האָט די פאַליטישע פאַליציי אויסגערעכנט דורכגעלאָזט אין זשורנאַל זאַכן, וואָס זייער מיינ איז פאַר איר ניט געווען פאַרהוילן. די רעגירונג איז געווען גענוי אינפאַרמירט וועגן אַלץ וואָס סע גייט אַן אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. עס לייגט זיך דערפאַר אויפן שכל, אַז אין די הויכע פענצטער האָט מען באַצייטנס זיך געריבן די הענט: — עס האַלט ביי אַ שפאַלטונג פון דער פאַרטיי... אַזוי צי אַזוי, די פאַלקסטריבונע

איז געווען אַ גוטער זשורנאַל, וואָס האָט זיך פאַרוואַרבן אָנהענגער איבערן גאַנצן לאַנד.

מיר פערזענלעך האָט די פּאָלקסטריבונע אַ סך פאַרהאַלפן אין מיין וויי-טערדיקער אַנטוויקלונג. אַ באַזונדערס שטאַרקן איינדרוק האָב איך אַרויסגע-טראָגן פון אַ סעריע אַרטיקלען אין זשורנאַל אונטערן טיטל: „מיכאַעל באַקונין און די שווייצער יורע-פּעדעראַציע“. געצייכנט מיטן נאָמען לואיס העריטיער. ס'איז באַמט צו שטוינען ווי ווינציק מע האָט דעמאָלט געוויסט אין דייטשלאַנד וועגן ערשטן אינטערנאַציאָנאַל. וועגן באַקונינען האָב איך שוין געהאַט געהערט. איך האָב שוין אויך געהאַט געלייענט זיין בראַשור „אַ קאַמפּלאַט קעגן דער אינ-טערנאַציאָנאַלער אַרבעטער-אַסאַציאַציע“, מיט דעם האָט זיך דעמאָלט אויס-געשעפּט מיין וויסן וועגן אַט דער מעכטיקער פּערזענלעכקייט. וואָס האָט פאַר-נומען אַזאָ וויכטיקן פּלאַץ אין דער געשיכטע פון דער סאַציאַליסטישער באַ-וועגונג אין איראָפּע. ווי איך האָב זיך עס דערוויסט ערשט מיט אַ סך יאָרן שפּעטער. איז די דערמאָנטע בראַשור געווען אַ דייטשע באַאַרבעטונג פון אַ געפּעלשט ביכל. צונויפגעשטעלט פון פּרידריך ענגעלס. פּאָל לאַפּאַרג און קאַרל מאַרקס. כדי צו דיסקרעדיטירן באַקונינען מאַראַליש און מאַכן אַ סוף צו זיין טעטיקייט אין דער באַוועגונג. איך האָב דעמאָלט ניט געהאַט דעם מינדסטן באַגריף וועגן אינטערנאַציאָנאַל און זיינע אינעווייניקסטע ווידעראַנאַנדן. און וועגן באַקונינען האָט זיך ביי מיר געשאַפן די פאַרשטעלונג ווי וועגן אַן אַגענט פון דער רוסישער רעגירונג, וואָס האָט זיך פאַרנומען צו שאַפן מחלוקת און רייסערייען אין דער אַרבעטער-באַוועגונג און אַז דער עיקר זוכט ער מיט אַלע מיטלען אומצוברענגען דעם אינטערנאַציאָנאַל.

העריטיערס אַרטיקלען אין דער פּאָלקסטריבונע האָבן מיר געעפּנט די אויגן אויף די וויכטיקסטע פּעריאָדן אין דער געשיכטע פון דער אינטערנאַציאַ-נאַלער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. איך האָב אויך דערזען באַקונינען און זיי-נע אָנהענגער אין אַ גאַנץ אַנדערער באַלייכטונג. העריטיער איז ניט געווען קיין באַקוניסט; ער איז גיכער געווען אַן אויסגעשפּראַכענער מאַרקסיסטישער פּראַ-פּאַגאַנדיסט. פּונדעסטוועגן האָט ער זיך געגעבן די גרעסטע מי צו דערציילן דעם ריינעם אמת וועגן באַקונינען און דער יורע-פּעדעראַציע. ער האָט זיי פאַר-טיידיקט קעגן די אומגערעכטע און בייזוויליקע אַנגריפן מצד מענטשן, וואָס זיי-נען אים, העריטיערן. גראַד געווען נאָענטער אידעאָלאָגיש. די זאַכלעכע שיל-דערונג פון געשיכטלעכע פּאַסירונגען אין העריטיערס אַרטיקלען, האָבן ביי מיר אַרויסגערופן סימפּאַטיע צו באַקונינען און זיין קרייז; איך האָב דערפילט אין זיך אַ נייגונג צו יענעם געדאַנקענגאַנג. וואָס איז מיט אַ פאַר יאָר שפּעטער געוואָרן מיין פּעסטע איבערצייגונג. כדי צו קענען לייענען אין אַריגינאַל די פאַרשיידענע אַרבעטן, וואָס העריטיער האָט אַנגעגעבן אין זיינע אַרטיקלען, האָב איך זיך דעמאָלט ערנסט גענומען לערנען די פּראַנציפּיאלע שפּראַך. אויף העריטיערס אַרטיקלען-סעריע האָט פּרידריך ענגעלס אַפּגעענטפּערט

אין דער פאלקסטריבונע מיט א שארפן פראטעסט. דער טאָן פון אַט דעם פראָטעסט האָט אויסגעגעבן מיט די ביינער ענגעלס' אומטאָלעראַנץ. וואָס האָט געשפילט אַזאָ פאַטאַלע ראָל אין די אינעווייניקסטע קאַמפן פונעם אינטערנאַציאָנאַל. אויב הערטייערס אַרטיקלען זאָלן האָבן איבערגעלאָזט ביי מיר וועלכע ניט איז ספּקוּת, וואָלט ענגעלס' ענטפער מיך געווען באַפרייט פון זיי גאַנץ און גאַר. ווי קען איינער גערעכט זיין צו זיינעם אַ קעגנער, אויב אַפילו מיט אַן אייגענעם גענאַסע דיסקוטירט ער אַ צערייצטער, אין אַ טאָן פון אויבן אַראָפּ! הערטייער האָט טאַקע געענטפערט ענגעלסן. אַז ער פאַלעמזירט מיט גענאַסן ווי זיי וואָלטן געווען רעקרוטן אין דער קאַזאַרמע.

אין די פיר-פּינף חדשים וואָס זיינען געבליבן צום טערמין פונעם סאַציאַליסטן-געזעץ האָט מען אין מאַינץ דערלויבט אַ גרעסערע באַוועגונגס-פרייהייט. יעדער האָט געפילט אַז די צוועלף-יאָריקע דעספּאָטיע לעבט אויס אירע לעצטע טעג און אַז די לאַקאַלע מאַכט-אַרגאַנען ווילן ניט, קענטיק, פאַרביטערן די שטימונג ביי די פאַלקס-מאַסן. די פאַליציי האָט מער ניט באַלעסטיקט די פראַפעסיאָנעלע פאַראיינען, וואָל-פאַראיינען, לייען-קרייזן, קעגל-קלובן און אַ ריי אַנדערע.

אין מאַי 1890 האָבן אייניגעם מיט עטלעכע יונגע פריינד געגרינדעט דעם לייען-קלוב פרייהייט. מיר זיינען געווען ביי אַ פינף-און-צוואַנציק יונגע-לייט, צווישן זיי אַ גרעסערע צאָל פון מיינע פריערדיקע שול-חברים. דער איינציגער עלטערער מיטגליד פון אונדזער קרייז איז געווען דער שוסטער קאַרל אַבערהובער, אַ מאַן פון אַ יאָר פופציק, וואָס וועגן אים וועט נאָך זיין די רייד ווייטער. פון די עלטערע גענאַסן פלעגט זיך צו אונדז אַריינכאַפן עמיצער פון צייט צו צייט. מיר פלעגן זיך צונויפקומען יעדן מאַנטיק אָונט אין אַ זייטיקן צימער פון אַ קליינעם בירשענק. צוערשט פלעגן מיר עפעס איבערלייענען און דערנאָך זיך פריי אַרויסזאָגן וועגן געלייענטן. לייענען פלעגן מיר מיינסטנס עפעס פון דער אומלעגאַלער ליטעראַטור. אונדזערע צונויפקומענישן זיינען גע-וואָרן זייער סטימולירנדיק. אַליין מיט זיך, אָן עלטערע גענאַסן ביי דער זייט, האָבן די יוגנטלעכע געקענט אומגעשטערט אַרויסזאָגן זייערע געדאַנקען און מיינונגען און דאָס האָט אַ סך בייגעטראָגן צו זייער גייטיקער אַנטוויקלונג. אין אונדזער קרייז האָט געהערשט אַ וואַרעמע אַטמאָספער. מיר זיינען געווען אַ גרופע אינטימע פריינד. אונדז אַלע האָט באַגייסטערט יענע טיפע אינעווייניק-סטע איבערצייגונג, וואָס גיט דער יוגנט אַן אומוידערשטיילעכן רייץ און מאַכט זי קאַפאַבל אויף געוואַגטע אַנדלונגען. די נאַגנדיקע ספּקוּת פון די שפעטערע יאָרן, זיינען אונדז נאָך געווען גאַנץ אומבאַקאַנט. מיט דער גאַנצער נשמה האָבן מיר געגלייבט אין דער נייטיקייט פון אַ סאַציאַלער איבערקערעניש און אַט דער גלויבן האָט אונדז געגעבן לעבנס-פרייד און אומבאַגרענעצטע באַגייס-טערונג. מע קען זיך קוים פאַרשטעלן אַ שענערן קרייז פון יונגע שטרעבנדיקע מענטשן.

אונטער מיין איינפלוס האָבן מיר זיך אָפּט באַשעפּטיקט מיט די קומענדיקע אויפגאַבן פון דער באַוועגונג, אַזוי אַרום איז עס געווען אומפאַרמיידלעך, אַז אונדזער קרייז זאָל ניט באַהאַנדלען פון צייט צו צייט אויך די ווידעראַנאַנדן צווישן די אַלטע פאַרטיי־פירער און דער אַפּאָזיציע אין בערלין. ווי אַ מאַטיוו פאַר אַזאַ באַהאַנדלונג פלעגט אונדז געוויינטלעך דינען אַן אַרטיקל אין דער פּאָלקסטריבונע. עס האָט לאַנג ניט גענומען, און כמעט אַלע אין אונדזער קרייז זיינען מיטגעריסן געוואָרן מיטן גייסט פון די אַזוי אַנגערופענע יונגע, כאַטש מיר אַליין האָבן זיך רעכט וועגן דעם ניט אַפּגעגעבן קיין רעכענונג.

צווישן די עלטערע גענאַסן האָט מען אַנגעהויבן קוקן אויף אונדז אַ ביסל קרומלעך. אונדזער פריינט בײַן האָט מיך איינמאַל פאַרנומען אויף אַ זייט און מיר געזאָגט גאַנץ אָפּן, אַז די גענאַסן זיינען זייער ניט צופרידן מיט אַליץ דעם, וואָס סע גייט אַן אין לייען־קלוב. פאַר אַלעמען האָט ער מיך אויסגעמוסרט למאזי מיר האָבן זיך ניט באַראַטן מיטן וואַלפאַראַיין ביים שאַפן דעם קאָמיטעט פונעם קלוב. איך האָב אים דערויף אַפּגעענטפערט, אַז פאַר אַזאַ באַראַטן זיך האָבן מיר ניט געהאַט קיין שום מאַטיוו, ווייל די אויפגאַבן וואָס מיר האָבן זיך געשטעלט האָבן גאַרניט צו טאָן מיטן וואַלפאַראַיין; אונדזער שטרעבן איז אויסצובילדן יונגע מענטשן פאַר דעם סאַציאַליזם, אַ זאך וואָס קען דער פאַרטיי ברענגען בלויז נוצן. אין אַ לייכט גערייצטן טאָן האָט בײַן מיר דערויף גע־ענטפערט, אַז פאַר אַזאַ אויפגאַבע זיינען מיר נאָך צו יונג און אַז די גייטיקע אויסבילדונג פון דער יוגנט מוזן מיר איבערלאָזן פאַר די עלטערע גענאַסן. אויף מיין פּראַגע, צי ער וואָלט אונדז געקאַנט אַנווייזן אויף בעסערן לייען־שטאַף ווי די שריפטן, וואָס די פאַרטיי אַליין האָט אַרויסגעגעבן, האָט בײַן אין אַ טאָן פון אַ זאך־קענער, מיר געענטפערט, אַז די שריפטן פאַר זיך אַליין זיינען ניט אַליץ, אַז דער עיקר איז ווי אַזוי פאַרצוברענגען די פּראַגן און ווי אַזוי זיי צו מאַטיווירן און אַז אַזאַ אַרבעט זיינען באַרופן צו טאָן בלויז פאַרטרעטער פון דער פאַרטיי.

צו בײַצן האָב איך זיך שטעטס באַצויגן מיט גרויס אַפּשטיי, וועגן זיין פּער־זענלעכן מוט, זיין אומאייגננוציקייט און זיינע ערלעכע כוונות, זיינען ביי מיר ניט געווען די מינדסטע ספקות. איך האָב אָבער דעמאָלט געפילט, אַז דאָס וואָס ער פאַדערט פון אונדז, קלעפט זיך כלל ניט מיט די גרונט־אידייען פון סאַציאַ־ליזם. די מיינסטע מיטגלידער פון אונדזער קלוב זיינען געווען יונגעלייט אין עלטער פון אַכצן ביז פינף־און־צוואַנציק יאָר. פון מיין פּערזענלעכער דערפאַ־רונג האָב איך עס געוויסט, אַז אַ צאָל פון מיינע יונגע פריינד זיינען אין זייער גייסטיקער אַנטוויקלונג ניט הינטערשטעליק קעגנאַיבער אַ סך פון די עלטערע גענאַסן. בײַן האָט עס אויך געוויסט, האָב איך דערפאַר ערשט רעכט ניט גע־קענט באַנעמען דעם פּאַקט, וואָס מע וויל דורכאויס האָבן איבער אונדז אַ סאַרט אַפּטרופּוסות. נו, האָט בײַן אַרויסגעלאָזט די קאַץ פונעם זאַק, ער האָט מיר גאַנץ אָפּן געגעבן צו פאַרשטיין, אַז ס'איז ניט אין די אינטערעסן פון דער פאַרטיי

מיר זאלן קולטיווירן אומצוטרוי צו אירע אָנערקענטע פירער און גיין מיט אַ וועג, וואָס קען דערפירן צו אַ שפּאַלטונג אין דער באַוועגונג.

איך האָב קוים געגלייבט מיינע איגענע אויערן, די שמועסן אין לייען-קלוב זיינען שטעטס געווען זאָלעך, פריי פון יעדער פּערזענלעכער פּאַרטיטערונג. קיינעם איז גאַרניט געקומען אויפן זינען צו שעדיקן דער באַוועגונג מיט סתם בייזוויליקע אַנגריפן, צי גאַר דערפירן צו אַ שפּאַלטונג. איך האָב עס דערפאַר בשום אופן ניט געקענט באַנעמען פאַר וואָס מען הענגט אונדו אָן שטרעבונגען, וואָס זיינען אונדו אינגאנצן פרעמד. אונדזער געדאַנקענגאַנג איז דעמאָלט נאָך געווען היפּשלעך אומקלאַר. מיר זיינען דורכאויס ניט געווען קיין קעגנער פון פּאַרלאַמענטאַרישער טעטיקייט, מיר האָבן בלויז געהאַלטן, אַז אַזאַ טעטיקייט מוז ווערן אַריינגעפאַסט אין ריכטיקע ראַמען, כדי באַוואַרענען די באַוועגונג פון אַנווערן אירע רעוואָלוציאַנערע צילן און אינגאנצן פּאַרכאַפט ווערן פון שטרעבונגען צו רעפּאַרמען, מיר האָבן געהאַלטן, אַז די הויפּט־טעטיקייט פון דער באַוועגונג דאַרף זיין די עובדה פון פּאַלקס־מאַסן און ניט דער מאַנאַפּאַל פון אַ באַשטימטן פירער־שיכט. אין דעם פונקט זיינען מיר געווען אַבסאָלוט אינשטימיק מיט, די אינשטעלונגען פון די יונגע.

אויב דאָס וואָרט דעמאָקראַטיע האָט איבערהויפּט נאָך אַ זין, קען די באַ־וועגונג זיך ניט ווינטשן עפעס בעסערס ווי צו האָבן אָנהענגער, וואָס זיינען אויף דער וואַך אַפּצוהאַלטן די פּאַרטיי פון פּאַרשטאַרט און פּאַרגליווערט ווערן, האָב איך אַנגעוויזן ביצן, איך האָב אים געפרוּווט דערווייזן, אַז אויב מע קען פּאַר־וואַרפן גענאָסן למאי זייערע אינשטעלונגען זיינען ניט די זעלביקע וואָס סע האָבן די פירער, האָט מען ניט קיין רעכט אין אַזאַ פּאַל זיך צו באַקלאַגן אויף ביסמאַרקן פּאַרוואָס ער וויל מיטן סאַציאַליסטן־געזעץ פּטור ווערן פון דער סאַ־ציאַל־דעמאָקראַטיע.

פּאַרשטייט זיך, אַז ביץ האָט מיין אַרגומענט ניט אַנגענומען. האָט געפרוּווט מיר דערווייזן, אַז ביסמאַרק און זיינע אָנהענגער האָבן איין און איינציקן ציל: אויסראַטן די סאַציאַליסטישע באַוועגונג פון דער אַרבעטערשאַפט אום אויפ־האַלטן די קאַפיטאַליסטישע אַרדענונג קעגן דעם ווילן פונעם פּאַלק, אָבער די פּאַרטיי האָט אין אויג בלויז דאָס ווילזיין פון די ברייטע מאַסן; אַט דער־פאַר איז עס די גרעסטע זאָרג פון דער פּאַרטיי ניט אַפּצושוואַכן אירע קרעפטן דורך אינעווייניקסטע שטרייטן.

איך האָב ביצן דערויף געענטפּערט, אַז וועגן דעם וואָס ס'איז גוט פאַר די ברייטע מאַסן, קענען אויך זיין פּאַרשיידענע מיינונגען. איך מוז מיין זייט מיין, אַז די וויכטיקסטע אויפגאַבע פאַר אַ דעמאָקראַטישער פּאַרטיי דאַרף זיין דאָס ווירקן מיט אַלע מעגלעכקייטן צו אַקטיווירן אַלע אירע אָנהענגער, אַז יעדער איינער זאָל אויף זיין שטייגער אַרבעטן און טאָן פאַר דעם אַלגעמיינעם ווילזיין. באַגרענעצן דאָס רעכט פונעם איינצלנעם מיט אַרױפצוווינגען אויף אים פאַר־טיקע מיינונגען, איז אויף יעדן פּאַל ניט דעמאָקראַטיש.

צו קיין טאַלק האָב איך זיך מיט ביצן ניט דעררעדט. ער איז געוואָרן אַלץ מער און מער צודרינגעוודיק. ער האָט זיך עס אַפילו דערלויבט אונדז צו סטראַך-שען, אָו יאַקאַש וועט מען שוין געפינען מיטלען אַפצושטעלן אונדזער אַרבעט, אויב מיר וועלן באַצייטנס ניט קומען צום שכל. מיינע באַציונגען מיט ביצן זיינען געוואָרן ביז גאַר אַנגעצויגענע. די ווייטערדיקע געשעענישן האָבן געפירט דערצו, אַז מיר זאָלן אויף אַן אמת זיך דערווייטערן פונאַנאַנד. די אומפריינד-שאַפט צו ביצן האָט מיך אין אָנהייב טיף געטראַפן. אָבער וואָס האָב איך גע-קענט טאָן? ווי יעדער איינער פון אונדז, האָב איך אין מיין לעבן ניט איינמאַל אַפגעטאַן זאַכן, וואָס איך האָב אויף זיי שפּעטער געמוזט חרטה האָבן. דער מענטש איז ניט געשאַפן צו זיין פולקום. מעגלעך אַז גראַד אין דעם באַשטייט די גאַנצע שיינקייט פונעם לעבן. אין דעם פאַל מיט ביצן האָב איך זיך אָבער געפילט פריי פון יעדער שולדיקייט. ער האָט פאַרקאַכט אַ קאַשע אום מיך צו מאַכן נאַכגעביקער, אָבער דערגרייכט האָט ער פונקט דאָס פאַרקערטע.

היינט האָב איך ניט קיין שום צווייפל אין דעם, אַז מיין ווייטערדיקע אַנט-וויקלונג וואָלט אַוועק מיט איר נאַטירלעכן גאַנג אויך אַן דעם אינצידענט מיט ביצן. מיין צוזאַמענשטויס מיט אים האָט דעם פראַצעס פון מיין אַנטוויקלונג אין אַ געוויסער ריכטונג בלויז פאַרשנעלערט. דאָס וואָס ביץ האָט געטאָן, איז געווען אַ פאַרמעסט אויף מיין אינעווייניקסט געפיל פון גערעכטיקייט. צום ערשטן מאַל האָט דעמאַלט אין מיר אויפגעבליצט דער געדאַנק, אַז פאַליטישע פאַרטייען זיינען גראַד ניט די בעסטע היטער פון גייסטיקער אומאַפהענגיקייט, אַז דער ווילן צו מאַכט פאַרט זיך ניט מיט דעם מענטשנס אמתדיק געפיל פון פרייהייט. עס האָט נאָך גענומען אַ היפשע צייט ביז אַט די צווישנשייכותן זיינען מיר געוואָרן אינגאַנצן קלאַר. דעמאַלט האָב איך געקראָגן דעם ערשטן אימפולס צו אַזאַ באַוווסטזיין. דאָס איבעריקע איז שוין געווען אַ פראַגע פון צייט.

אַ קורצע צייט נאָך מיין איבעררעד מיט ביצן, זיינען אין אונדזער לייען-קלוב געקומען צוויי דעלעגאַטן פונעם וואַלפאַראַיין און געבעטן מע זאָל זיי דער-לויבן אויפצוקלערן אַ פאַר פראַגן, וואָס די באַוועגונג האַלט זיי פאַר אויסנעמיק וויכטיק. קיינער האָט ניט געהאַט וואָס אויסצוזעצן קעגן דעם, און דער פאַרזיי-צער פונעם אָונט האָט געגעבן דאָס וואָרט דעם ערשטן דעלעגאַט, קאַרל ביצן. ער האָט פונסניי איבערגעהזרט די אַרגומענטן פון זיין שמועס מיט מיר. אָבער דאָ אין קלוב האָט ער גערעדט אין אַ זאַכלעכן טאָן. ער האָט אונדז ניט צוגע-שריבן קיין שום שלעכטע כוונות. דערפאַר אָבער האָט ער מיט זיינע פילן גע-צילט אין די בערלינער יונגע און געמאַכט פון זיי פון און פראַך. ער האָט אַפילו גאַנץ קלאַר געגעבן אַנצוהערן, אַז מע האָט דאָ צו טאָן מיט כלערליי טונקעלע עלעמענטן, וואָס מע קען ניט וויסן ווער עס האָט זיי אונטערגעשטעלט און אויף וואָס פאַר אַ וועג זיי ווילן פאַרנעמען די באַוועגונג. ער האָט באַזונדערס באַ-טאַגט דעם פאַקט, אַז פערזענלעכקייטן ווי בעבעל, ליבקעכט, גרילענבערג און אַנדערע פאַרדינען אויף יעדן פאַל מער צוטרוי ווי אומבאַקאַנטע מויל-העלדן,

וואָס האָבן נאָך גאַרניט אויפגעטאָן. צום סוף האָט ער דערקלערט, אָן גראַד אונדזער יוגנטלעכע אומפראַקטישקייט פירט אונדז דערצו, מיר זאָלן אַרויס-הייבן זאָכן, וואָס מיר אַליין ווילן זיי גאַרניט, וואָס קענען אָבער ווערן געפערלעך פאַר דער באַוועגונג און אַז דערפאַר איז עס נייטיק, אָן אַן עלטערער פאַרטער-טער פון דער פאַרטיי זאָל תמיד בייזיין אויף אונדזערע זיצונגען, אום אונדז צו געבן נייטיקע אויפקלערונגען און אונדז פאַרהיטן פון אַפנייגונגען איידער דאָס ווערט צו שפעט.

אַז בײַן האָט געענדיקט, האָט אין לאַקאַל זיך איינגעשטעלט אַן אומהיימ-לעכע שטילקייט. יעדער איינער פון אונדז האָט מיט ערגערניש דערפילט אין ביצט ווערטער אַ פאַרשטעקטן מיינ. אַ יונגערער גענאַסע האָט ענדלעך גע-בראַכן די שטילקייט מיט אַ פאַרשלאַג איבערצוגעבן דעם ענין אונדזער קרייז צו באַהאַנדלען און מיר זאָלן שפעטער צו וויסן געבן דעם וואַלפאַראַיין אונד-זערע באַשלוסן. איך האָב זיך אַרויסגעזאָגט קעגן דעם פאַרשלאַג. מיר האָבן גאַרניט וואָס אויסצובאַהאַלטן, האָב איך געזאָגט. מיר דאַרפן די פראַגע באַהאַנד-לען גלייך אויפן אָרט ביים בייזיין פון די צוויי דעלעגאַטן. די מערהייט איז געווען מיט מיר איינשטימיק.

איך האָב דער ערשטער גענומען דאָס וואָרט. איך האָב אָנגעוויזן, אָן די מאַטיוון וואָס האָבן אונדז באַווייזן צו שאַפן דעם קלוב, האָבן ניט געקענט זיין קיין אַנדערע ווי נאָר צו דינען דער באַוועגונג און אירע צילן. אָבער אונדזער באַוועגונג איז באַזירט אויף דעמאָקראַטיע און יעדער איינער פון אירע אָנהענג-גער האָט דאָס רעכט פריי אַרויסצוזאָגן זיין מיינונג, אויך דעמאָלט ווען די אַנ-דערע גענאַסן זיינען מיט אים ניט איינשטימיק, איז עס דאָך די שטאַרקסטע זייט אין אונדזער באַוועגונג, וואָס זי ווייס ניט פון קיין דאַגמעס.

וואָס ס'איז שייך דער בערלינער אַפאָזיציע, קענען מיר זיך האַלטן נאָר ביי דעם, וואָס אירע וואָרט-פירער זאָגן אַרויס עפנטלעך. אויב בײַן אַדער אַנדערע גענאַסן האָבן קאָנקרעטע באַווייזן דערויף, אָן די אַפאָזיציע פון די יונגע באַ-שטייט דורכאויס פון „טונקעלע עלעמענטן“, איז עס זייער פליכט אַרויסצוקו-מען מיט אַזעלכע באַווייזן, כדי צו באַוואַרענען די באַוועגונג פון יעדן שאַדן. אַזוי לאַנג אָבער ווי קיינער האָט ניט אַזעלכע באַווייזן, האָט קיין שום פאַרטיי-מיטגליד ניט דאָס רעכט אַפצופרעגן די ערלעכע כוונות פון אַנדערע גענאַסן.

וועגן פאַרשלאַג צו שטעלן אויף ווייטער אונדזערע זיצונגען אונטער דעם קאָנטראַל פונעם וואַלפאַראַיין, האָב איך דערקלערט, אָן קיין גענאַסע מיט אַכ-טונג צו זיך אַליין, וועט דערויף ניט איינגיין. קיינער פון אונדז וועט ניט האָבן קעגן דעם, אָן עלטערע גענאַסן זאָלן אינדיווידועל קומען צו אונדזערע זיצונ-גען. יעדער וואָס האָט אָן אינטערעס פאַר אונדזער אַרבעט, וועט זיין ביי אונדז געווינטשן. אָבער שטעלן אונדזערע צוזאַמענקומענישן אונטער אַ וואַך — וועגן דעם קען קיינמאָל קיין רייד ניט זיין.

ביי די ווערטער איז בײַן אַן אויפגערגטער מיר אַריינגעפאַלן אין די רייד

און מיד געפרעגט, צי איך פארטרעט דאָ מיין אייגענע מיינונג, אָדער צי איז עס די איינשטעלונג פונעם ליענן-קלוב. איך האָב אים דערויף געענטפערט, אַז איך האָבן דאָ אַרויסגעזאָגט מיין אייגענע מיינונג, איך קען מיר אָבער נישט פאַר-שטעלן, אַז אין דער באַהאַנדלטער פּראָגע זאָל עמיצער פון די קלוב-מיטגליד-דער אַרויסזאָגן אָן אַנדערע מיינונג. זאָל זיך אָבער מאַכן קעגן אַלע דערוואַר-טונגען, אַז דער ליענן-קלוב זאָל איינגיין דערויף צו נעמען אויף זיך די אַפּט-רופּסות פון די עלטערע גענאַסן, אַזוי וועל איך דעמאָלט זיין געצווונגען נישט אַנצוהאַלטן לענגער מיין פאַרבינדונג מיטן קלוב, ווייל זיין עקסיסטענץ אַליין וועט דעמאָלט זיין אין אַ שאַרפּן ווידערשפּרוך צו די דעמאָקראַטישע גרונט-פּרינציפּן.

דאָ האָט זיך אָפּגערופּן דער צווייטער דעלעגאַט פונעם וואַלפּאַראַיין און אַנגעוויזן, אַז מיט מיינע לעצטע ווערטער האָב איך אויסגעגעבן ווי ווינציק איך ווייס, וואָס אַזוינס ס'איז דעמאָקראַטיע; דער וואָס אַנערקענט נישט דעם ווילן פון דער מערהייט, קען זיך איבערהויפּט נישט פאַררופּן אויף דעמאָקראַטישע פּרינציפּן. אויב יעדער איינער זאָל אַרויסטרעטן פון אַ קאַלעקטיוו דערפאַר וואָס די מערהייט האָט אַנגענומען אָן אַנדערן איינשטעל ווי זיינער, וואָלט יעדע צו-זאַמענאַרבעט געווען אוממעגלעך. חוצדעם, איז אין יעדער דעמאָקראַטישער באַוועגונג פאַראַן אַן אינסטאַנץ, וואָס איר עובדה איז אויסצוגלייכן די מיינונגס-פאַרשיידנקייטן צווישן די מיטגלידער.

איך האָב געענטפערט דעם דעלעגאַט, אַז דעמאָקראַטיע איז פאַר מיר נישט אַ שפּיל אין צאָלן; פינף רעכט, דריי אומרעכט. ווי איך פאַרשטיי דעמאָקראַטיע, דאַרף אויך די מינדערהייט האָבן די מעגלעכקייט צו ווירקן פאַר אירע איינ-שטעלונגען. מע קען באַשטימען ווי אַזוי צו רעאַליזירן אָן אויפגאַבע, וואָס די מערהייט אַנערקענט איר וויכטיקייט. קיין שום מערהייט האָט אָבער נישט דאָס רעכט צו באַשטימען ווי אַזוי אַ מענטש זאָל גלייבן און פּילן. איך בין אַ סאַציאַ-ליסט, ווייל צו אַזאַ דערקענטעניש בין איך געקומען פון מיר אַליין. נישט אָבער דערפאַר ווייל באַשלוסן וואָס אַנדערע האָבן אַנגענומען זאָלן מיין האָבן גענייט צו האָבן אַ סאַציאַליסטיש באַווסטזיין. קיינער האָט זיך נישט אַנגעשלאָסן אין אונדזער קרייז ווייל אַנדערע האָבן עס באַשלאָסן פאַר אים. גלייכע צילן און בשותפותדיקע איבערצייגונגען האָבן אונדז צונויפגעפירט. די זעלבסט-באַשטי-מונגס-רעכט פון אונדזערע מיטגלידער — דאָס איז דער גרונט-פּרינציפּ פון אונדזער פאַראַיין. אַזוי לאַנג ווי מיר האַלטן זיך ביי אַט דעם פּרינציפּ, זיינען די באַשלוסן פון דער מערהייט פאַרפליכטנדיק אויך פאַר יעדן איינצלנעם מיט-גליד, וואָס האָט אין דער פּראָגע אָן אַנדער מיינונג. אָבער אין מאַמענט ווען דער ליענן-קלוב פאַרוואַרפט דעם פּרינציפּ פון זעלבסט-באַשטימונג-רעכט און שטעלט זיך אונטער דעם קאַנטראַל פון אַ זייטיקער קערפערשאַפּט, איז אונדזער אַפּמאַך געבראַכן און דער איינצלנער מיטגליד איז נישט מער פאַרבונדן מיטן גאַנצן פאַראַיין.

דער דורכשמועס האָט אָנגענומען אַ העפטיקן כאַראַקטער און אַרויסגע-
בראַכט ביצן פון די כלים. אַז ער האָט צולעצט איינגעזען אַז די מערהייט מיט-
גלידער פונעם קלוב זיינען אויף מיין זייט, האָט ער זיך געפילט אַ ביסל געפאַלן
ביי זיך. צוליב דער שפעטער שעה, האָט מען אָפגעלייגט דעם סוף פון די פאַר-
האַנדלונגען אויף דער נאָענטסטער זיצונג און פאַרבעטן די דעלעגאַטן פונעם
וואַלפאַראַיין צו קומען און בייזיין דערביי ווען מיר וועלן שטעלן די פראַגע צו
אַן אָפּשטימונג. מיט אַלע שטימען קעגן צוויי, האָבן מיר אין אַ העפעלעכער פאַר-
מולירונג אָפגעוואַרפן דעם פאַרשלאָג פונעם וואַלפאַראַיין.

זינט דעמאָלט האָט מען אונדז געלאָזט לויפן. אָבער צווישן לייען-קלוב
און טייל עלטערע גענאַסן האָבן זיך איינגעשטעלט אָנגעצויגענע באַציונגען,
וואָס האָבן מיט דער צייט אָנגענומען די פאַרעם פון אָפּענער קעגנערשאַפט.
פונדעסטוועגן זיינען ניט אַלע עלטערע גענאַסן געווען צו אונדז אַזוי אומטאַ-
לעראַנט. מיט אַ צאָל פון זיי זיינען מיר אויך ווייטער געבליבן גוטע קאַמעראַדן.
עס זיינען אַפילו געווען אַזעלכע, וואָס האָבן זיך איינגעשטעלט פאַר אונדז אין
וואַלפאַראַיין און ניט געווען צופרידן מיט ביצן פאַר דער מחלוקת, וואָס ער
האָט אַרויסגערופן. מיין אַנקל האָט פון אָנהייב אָן געוואָרנט ביצן, אַז מיט זיין
באַנעמען זיך הערשעריש, וועט ער דערפירן צו דעם, וואָס ער וויל גראַד פאַר-
מיידן. ביץ האָט ניט נאָכגעגעבן. אונדזער קלוב האָט ביי אים שוין ניט געהאַט
קיין אַנדערן נאָמען ווי נאָר „די מאַינצער אָפּטיילונג פון דער בערלינער אָפּאַ-
זיציע“ און ער האָט ניט דורכגעלאָזט קיין געלעגנהייט ער זאָל ניט געבן צו
פילן זיין ווידערווילן צו אונדזערע מיטגלידער.

די באוועגונג פון די יונגע אין בערלין

מיין אַנקל האָט געטראָפּן. עס האָט פּאַסירט פּונקט דאָס, וואָס ער האָט פּאַראַויסגעזאָגט. מיט די בערלינער יונגע האָבן מיר ניט געהאַט קיין שום קאַנ-טאַקט. אָבער גראַד דער פּאַקט וואָס בײַ און אַנדערע האָבן זיך אַזוי געפּלייסט אַרויסצורופּן ביי אונדז אַ פּאַרדאַכט אויף די וואַרט־פּירער פּון דער אָפּאָזיציע. האָט זיך אין אונדז דערוועקט אַן אינטערעס זיך צו דערקונדיקן פּון דער ער-שטער האַנט און איינשטעלן אַ דירעקטע פּאַרבינדונג מיט בערלין. איך האָב דערבייוועט קאַרל ווילדבערגערס אַדרעס און אים אַנגעשריבן אַ לענגערן בריוו אין נאָמען פּון אונדזער לייען-קלוב, מיט דער ביטע אונדז צו באַקענען גענויער מיט די ווירקלעכע צילן פּון דער אָפּאָזיציע. באַזונדערס אונדז קלאַר מאַכן, צי עס זיינען טאַקע וואַרהאַפּטיק די קלאַנגען וואָס מע פּאַרשפּרייט ביי אונדז, אַז די אָפּאָזיציע באַצוועקט אַ שפּאַלטונג פּון דער פּאַרטיי.

עס האָט לאַנג ניט געדויערט און איך האָב באַקומען פּון ווילדבערגערן אַן אויספירלעכן ענטפּער, וואָס האָט אונדז איין מאַל פאַר אַלע מאַל געעפּנט די אויגן אויף דעם גאַנצן פּאַרטיי-קאַך אין בערלין. ער האָט גלייך פּון אָנהייב אַן אויסדריקלעך באַטאָגט, אַז סע האָט ניט קיין שום זיך אַפּצושטעלן אויף די קליינלעכע, בייזוויליקע פּליאַטקעס, וואָס מע האָט געלאָזט אין גאַנג אויפּן חשבון פּון דער אָפּאָזיציע. אין דער אמתן גייט עס אין פּרינציפּיעלע פּראַגן און דער אופּן ווי מע וועט פּאַרענטפּערן אָט די פּראַגן, קען ווערן לעצטגילטיק פאַר דער גאַנצער צוקונפּט פּון דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג אין דייטשלאַנד. קיינעם פּון די בערלינער גענאַסן האָט ניט געקענט קומען אויפּן זיינען דער מינדסטער געדאַנק וועגן אַ שפּאַלטונג אין דער פּאַרטיי. די קעגנער פּון דער אָפּאָזיציע ווייסן עס זייער גוט, איז עס דערפאַר באַזונדערס פּריקער, וואָס זיי פּאַרשפּרייטן אַזעלכע קלאַנגען איבערן גאַנצן לאַנד. זיי טוען עס זיכער מיטן איינציקן ציל צו מאַכן דער אָפּאָזיציע אַ שלעכטן נאָמען און אַזוי אַרום זיך אַרויסדרייען פּון יעדער זאַכלעכער דיסקוסיע. ס'איז אויך ווייט פּון אמת, אַז די אָפּאָזיציע זאָל יאָקאַבי באַשטיין בלויז פּון יונגע. די באַצייכענונג „אַ באַוועגונג פּון יונגע“ איז גיכער דער אויפטו פּון מיטגלידער פּון דער רייכסטאַג-פּראַקציע.

אום צו פארמינערן דעם אָנזען פון דער אַפּאָזיציע אין די אויגן פון מענטשן, וואָס פּוילן זיך אַ ביסל אַרײַנצוטראַכטן אין דעם וואָס זיי הערן. פּאַקטיש זײַנען צווישן די אזוי אָנגערופּענע יונגע פּאַראַן אַ סך עלטערע און אַלטע גענאַסן, פּאַרטיי־מיטגלידער נאָך פון פּאַר דעם סאָציאַליסטן־געזעץ.

ווילדבערגער רעכנט אויס דערנאָך אַ גאַנצע רײ באַשטימטע פּאַסירונג־גען אין דער פּאַרטיי, וואָס מחמת דעם אויסנעם־צושטאַנד האָט די באַוועגונג ניט געהאַט קײן שום אײנפּלוס אויף די באַשלוסן פון דער פּראַקציע. די שטעלונג וואָס זי האָט אָנגענומען אין רײכסטאג האָט אָפט ניט געהאַט די מײַנד־סטע שײכות מיט די רעוואָלוציאַנערע טראַדיציעס פון דער באַוועגונג און מיט די פּרינציפּן פון סאָציאַליזם בכלל. איצט דערנענטערן מיר זיך צום מאַמענט ווען דער אויסנעם־צושטאַנד וועט באַזײטיקט ווערן און מע קען זיכער רעכענען מיט אַ באַרג־אַרויף פון דער באַוועגונג, אָבער ווי די לאַגע האַלט איצט, באַ־שטייט די סכּנה, אַז אין דער פּאַרטיי זאָלן אַרײַנדרינגען אַפּולע קלײנברגער־לעכע עלעמענטן מיטן אײנציקן אינטערעס זיך צו זיכערן אַ פּאַליטישע קאַריע־רע. מע מוז דערפּאַר שלאָגן אַלאַרם אין אַנבליק פון דער פּערספּעקטיוו, אַז די באַוועגונג זאָל ביסלעכווייז אָנווערן איר פּראַלעטאַרישן כאַראַקטער און זאָל ווערן געשטויסן אין דער ריכטונג פון אַ רעפּאַרם־פּאַרטיי, וואָס וועט בלוז בלייבן ביים אַלטן נאָמען „סאָציאַליסטישע פּאַרטיי“.

פּאַר אַלעמען מוז מען תמיד האַלטן אין אויג, אַז מיט פּאַרלאַמענטאַרישע מיטלען וועט מען קײנמאַל ניט דערגרייכן דעם עיקר־ציל פון סאָציאַליזם — די גרויסע סאָציאַלע רעוואָלוציע. וואָלן קענען אין בעסטן פּאַל זײן נאָר אַ מיטל פּאַרצוברענגען סאָציאַליסטישע אײדיען פּאַר ברייטע פּאַלקס־מאַסן. אָבער אַז מע מאַכט זיך אַ גרינג לעבן און מע פּאַרוקט אין הינטערגרונט די סאָציאַ־ליסטישע פּרינציפּן, אָדער מע פּאַרלייקנט גאָר בכלל אַט די פּרינציפּן, אָבי צו דערגרייכן ביליקע וואַל־נצחונות, דעמאַלט פּאַרלירט דער גאַנצער וואַל־טאַרע־ראַם יעדן באַדייט פּאַר דער באַוועגונג.

צום באַדויערן קען מען קײם אַפּפּרעגן דעם פּאַקט, אַז זײַנט לאַנג שױן געבן זיך צו פּילן אין דער פּאַרטיי שטאַרקע אַפּאַרטוניסטישע בײשטרעמונגען; די אַפּאַרטוניסטן מײנען עס אפשר ניט שלעכט, אָבער אויב מע וועט זיי באַ־צײטנס ניט אויזאָלירן, מוזן זיי דערפּירן צו אַן אַראָפּזינקען פון דער סאָציאַליס־טישער מאַראַל אין דער באַוועגונג. שױן איצט קען מען לײכט פעסטשטעלן ווי די אַפּאַרטוניסטן הײבן אָן דאָ און דאָרט צו האַבן די אײבערהאַנט, ווי זיי ברעכן זיך דורך אַ וועג פּאַר אַ שײכט פּאַרטיי־באַאַמטע, וואָס וועט לאַנגזאַם אָבער זײ־כער פּאַרוואַרפן די רעוואָלוציאַנערע צילן פון דער באַוועגונג. אָפּשטעלן די ווייטערדיקע אַנטוויקלונג פון אַט די טענדענצן, איז די אײנציקע אויפגאַבע, וואָס די אַפּאָזיציע האָט זיך געשטעלט. קײן שום אַנדערן צוועק האָט זי ניט. דאָס צושרײבן דער אַפּאָזיציע אַנדערע שטרעבונגען איז ניט עפעס אַנדערש ווי נאָר גראַבע אומעטישקײט.

פון יענעם בריוו האָבן מיר אַלע אַרויסגעטראָגן זייער אַ שטאַרקן איינדרוק. כאָטש ס'איז געווען גאַנץ קלאָר פון ווילדבערגערס בריוו, אַז ער ווייסט גענוי וועגן די בילבולים און פאַרדאַכטן וואָס מע פאַרשפּרייט איבערן לאַנד וועגן דער אַפּאָזיציע, האָט ער פונדעסטוועגן זיך ניט געלאָזט מיטרייסן מיט קיין מינדסטן פּערזענלעכן אַנגריף. ער האָט אָפּילו ניט געפרוווט אָפּשלאָגן אַט די אַלע גע- מיינע אינקרימינאַציעס. מיט רואיקער זאַלעכקייט האָט ער אויסגעלייגט פאַר אונדז זיין שטאַנדפּונקט און איבערגעלאָזט פאַר אונדז, אַז מיר אליין זאָלן מאַכן די לאַגישע אויספירן. מע האָט געעקנט יאָ אַדער ניט זיין איינפאַרשטאַנען מיט ווילדבערגערס מיינונגען, מע האָט אָבער ניט געקענט זאָגן, אַז די געדאַנקען וואָס ער זאָגט אַרויס אין זיין בריוו זאָלן קענען אויסגעטייטשט ווערן צווייזיי- טיק אַדער ניט-עכט.

מיר האָבן אויך געהאַט אַ זייטיקן באַווייז אויף ווילדבערגערס ערלעכ- קייט. מיר האָבן געווסט אַז אין די לעצטע וואָלן איז ער געווען דער קאַנדידאַט פון דער פאַרטיי אין בערלין. ער האָט געקראָגן אַ גרויסע צאַל שטימען, ער איז אָבער דורכגעפאַלן אין די שטיך-וואָלן בלויז דערפאַר, וואָס ער איז ניט איינ- געגאַנגען אויף קיין שום קאַנצעסיעס פאַר די בירגערלעכע פאַרטייען. די פאַר- טיי אין בערלין שטעלט ניט אַרויס די קאַנדידאַטור פון אַבי וועמען, און דער פאַקט וואָס ווילדבערגער האָט באַקומען דעם מאַנדאַט, איז געווען פאַר אונדז אַ וואַגיקער באַווייז דערויף, אַז זיין פּאָזיציע אין דער פאַרטיי איז ניט געווען פון די מינדערווערטיקע. זינט דעמאָלט איז עס געווען פאַר מיר מער ווי קלאָר, אַז אַלע טונקלע אָנצוהערענישן, וואָס מע האָט געלאָזט אין גאַנג וועגן דער אַפּאָזיציע און וואָס אַנדערע ליידיקע קעפּ האָבן נאַכגעבאַמקעט, — אַז דאָס אַלץ איז ניט מער ווי קליינלעכע רעקרימינאַציע, וואָס האָט ניט הינטער זיך קיין שום פאַקטישע באַגרינדונג.

דער לייען-קלוב האָט איינגעשטעלט אַ שטענדיקע פאַרבינדונג מיט די בערלינער יונגע און איז ביסלעכווייז געוואָרן אויף אַן אמת אַ פּיליאַלע פון דער אַפּאָזיציע, ווי ביי האָט אונדז איראַניש באַצייכנט. מיר האָבן איצט געקראָגן אינפאַרמאַציע פון דער ערשטער האַנט וועגן אַלע פּאַסירונגען אין דער פאַרטיי; מיר האָבן איצט געהאַט פאַר זיך אַ ברייטערן האַריוואָנט וועגן עצם זין פון דער באַוועגונג. זאַכן וואָס מיר האָבן זיי פּריער קוים באַמערקט, האָבן איצט אויפ- געטויכט פאַר אונדז אין פולער באַלייכטונג און האָבן אונדז אַן אויפהער גע- געבן שטאַף פאַר אַלזייטיקע באַטראַכטונגען. מע דאַרף אָבער דערביי האַלטן אין אויג, אַז אין אונדזער באַנעם זיינען מיר געבליבן שטרענגע מאַרקסיסטן; מיר זיינען געווען שטאַלץ אויף אונדזער „וויסנשאַפטלעכן סאָציאַליזם“; מיר זיינען געווען איינגעגלייבט, אַז מיר האָבן אויף דער האַנט אַן אייזן-פּעסטן אמת, וואָס אַנטפּלעקט פאַר אונדז די פאַרהוילנסטע סיבות פון אַלע סאָציאַלע דערשיינונג- גען און דערמעגלעכט אונדז צו באַנעמען די גאַרע געשיכטע פון דער מענטש- הייט זוי אַ געשלאָסענע גאַנצקייט פון עקאָנאָמישע פּראָצעסן, וואָס איר לעצט-

גילטיקע אויפקלערונג געפינט מען תמיד אין די פראדוקציע־פארהעלטענישן פון דער צייט.

ספעציפישע באוויזן אויף דער ריכטיקייט פונעם מארקסיסטישן באַנעם, האָבן אונדז אַנטשיידן געשטויסן אין דער ריכטונג פון דער אַפּאָזיציע. דאָס אָפּטע איבערשרייבן זיך מיט די בערלינער גענאָסן, האָט אויף אַ סך פּאַרשנע־לערט אונדזער דעמאָליטיקע אַנטוויקלונג. אויב ס'איז ריכטיק אַז מיט זיין שאַפן דעם מאָדערנעם פּראָלעטאַריאַט, האָט דער קאַפיטאַליזם צו גלייכער צייט גע־שאַפן זיין אייגענעם באַגרעבער און אַז די אַנטוויקלונג פון דער מאָדערנער גרויס־אינדוסטריע פירט צום סאַציאַליזם לויט אַן אינעווייניקסטן מוז — פאַר אונדז אַן אַבסאָלוטער אמת, וואָס מיר האָבן דעמאָלט אין אים געצוויפלט פונקט אַזוי ווייניק ווי פרומע קאַטויליקן צווייפלען אין די דאָגעמס פון דער קירך. — אויב דאָס אַלץ איז אַזוי, איז מוז דען ניט זיין די סאַמע וויכטיקסטע אויפגאַבע פון דער באַוועגונג דאָס אַניאַגן מיט אַלע מיטלען אַט די אַנטוויקלונג און ברענגען אַט דעם פון פאַראויס באַשטימטן פּראָצעס צום באַוווּסטזיין פון די אַרבעטנדיקע מאַסן און דער פרווּו צו מילדערן די איצטיקע לאַגע דורך רעפּאַרמען — צי מוז דען ניט אַזאַ פרווּו פירן בלויז דערצו, אַז דער עקסיסטרנדיקער צושטאַנד זאָל באַשטיין לענגער? צי זיינען דען רעפּאַרמען עפעס אַנדערש ווי נאָר אַן אַפּנאַרן די אַרבעטערשאַפט מיט פּאַלשע האַפּענונגען און אַ פּאַרלענגערונג פון דער היינטיקער סאַציאַלער אַרדענונג? און צי איז ניט דערפאַר יעטוועדע פאַר־לאַמענטאַרישע טעטיקייט איין גרויסע מיסטיפיקאַציע פונעם פּראָלעטאַריאַט? אמת, די פאַרטיי האָט אויסגענוצט די וואָלן פאַר אַ ברייטער פּראָפּאַגאַנדע פון סאַציאַליסטישע אידיען און די רייכסטאג־טריבונע — פאַר אַ קאַמף־אַרע־נע קעגן דער היינטיקער געזעלשאַפט; אונטער דעם סאַציאַליסטישן־געזעץ האָט די פאַרטיי, איבעריקנס, קיין אַנדער געלעגנהייט ניט געהאַט; מע האָט דעמאָלט באַצייכנט אַט די אַרבעט ווי קריטישער פּאַרלאַמענטאַריזם, צי האָבן אַבער די סאַציאַליסטן אין פאַרלאַמענט ניט איבערגעכאַפט די מאַס, צי זיינען זיי ניט דערגאַנגען צו פּאָזיטיוון פּאַרלאַמענטאַריזם אויפן שטייגער פון אַלע בירגער־לעכע פאַרטייען אין רייכסטאג?

אַט די אַלע און אַנדערע פּראָגן האָבן אונדז דעמאָלט זייער שטאַרק באַ־שעפּטיקט. פאַר מיר פּערזענלעך איז עס געוואָרן אַלץ קלאַרער און קלאַרער, אַז פּאַרלאַמענטאַרישע טעטיקייט מיט עכטער סאַציאַליסטישער דערצינונגס־אַרבעט קענען לאַנג ניט הויזן מיטאַנאַנד. ווי אַ גרויסע צאָל גענאָסן פון מיין נאָענטן אַרום בין איך געווען דורכגעדרונגען מיט אַ טיפן גלויבן, אַז אויסקעמפן דעם סאָ־ציאַליזם קען מען נאָר מיט אַ גרויסער רעוואָלוציע און ניט אויפן וועג פון פאַר־לאַמענטאַרישע רעפּאַרמען. אַט די איבערצייגונג האָט געלאָזט הערן פון דער רייכסטאג־טריבונע אַפילו אַזאַ איינער ווי פּראַנץ יעסט, דער סאַציאַליסטישער דעפּוטאַט פון אונדזער שטאָט. ווי איז עס אַבער מעגלעך צו דערציען די מאַסן

צו רעוואלוציאנערע אַקציעס, אויב די פּאַרטיי פּאַרשווענדט איר גאַנצע ענער-
 גיע דערויף צו דערגרייכן וואָס גרעסערע וואַל-געווינסן?
 פּאַקטיש האָט מען טאַקע ניט געטאָן קיין האַנט אין קאַלט וואָסער פאַר דער
 רעוואַלוציאַנערער אויפּקלערונג פון די ברייטע אַרבעטער-מאַסן. חוץ אַ פּאַר
 רומפּולע אויסנעמען, האָבן סאַציאַליסטישע קאַנדידאַטן צוגעזאַגט אין זייער
 וואַל-פּראָפּאַגאַנדע צווישן אַרבעטער און קליינבירגער דאָס זעלביקע וואָס סע
 האָבן צוגעזאַגט קאַנדידאַטן פון אַנדערע פּאַרטייען. אַן אַזעלכע צוואַגענישן
 וואַלטן די סאַציאַליסטן טאַקע ניט געווען דערגרייכט אַזעלכע גוואַלדיקע וואַל-
 ציפּערן, וואָס האָבן שפּעטער אַרויסגערופן אין אויסלאַנד אַזאַ גרויסן פּראָר.
 אויף יעדן פּאַל האָבן מיר דעמאָלט אַליין ניט אָנגעהויבן צו וויסן ווי גרויס
 ס'איז דער פּאַרנעם פון צעפּוילטקייט אין די רייען פון דער פּאַרטיי. אמת, שוין
 אין די וואַלן פון 1890 האָט מען געקענט מערקן ניט ווינציק נעגאַטיווע דער-
 שיינונגען, מע האָט אָבער געהאַט פאַר זיי אַ וויכטיקע דערקלערונג: דער אויס-
 נעם-צושטאַנד; מע האָט געהאַפּט אַז נאַכדעם ווי עס וועט אָפּגעשאַפט ווערן דאָס
 סאַציאַליסטן-געזעץ און עס וועט מעגלעך זיין אַ דירעקטע פּראָפּאַגאַנדע, וועט
 די באַוועגונג זיך באַפּרייען אין אַ קורצער צייט פון געוויסע פעלערן און וועט
 פּונסניי געפּינען איר אינעווייניקסטע גלייכוואַג. אַזוי האָבן איבעריקנס גע-
 טראַכט אויך אַ סך פון די גענאָסן אין בערלין, וואָס מיט זיי האָבן מיר אָנגע-
 האַלטן אַן אַפּטע קאַרעספּאַנדענץ. צווישן די יונגע זיינען דעמאָלט געווען בלויז
 געציילטע, וואָס האָבן געזען אַ ביסל טיפּער. די גרויסע אַנטווישונג האָט לאַנג
 ניט געלאָזט אויף זיך וואַרטן. דאָס אַלץ איז היינט פאַר מיר גאַנץ פּאַרשטענד-
 לער. אָבער דעמאָלט האָט מיר און מיינע נאַענטסטע פּריינד געפּעלט דער ני-
 טיקער ווייטבליק און פאַר אַלעמען — די פּראַקטישע דערפּאַרונג פון די שפּע-
 טערע יאָרן.

דאָס סאַציאַליסטן-געזעץ איז געגאַנגען אַ גאַנג. די באַגייסטערונג ביי דער
 אַרבעטערשאַפט איז געווען ניט צום באַשרייבן. שוין אַליין ביסמאַרקס רעזיג-
 נאַציע האָט אַרויסגערופן אין פּאַלק אַ זייער שטאַרקן איינדרוק. דער סוף פּונעם
 פּאַרהאַסטן נבזהדיקן געזעץ, וואָס האָט געבראַכט מיט זיך פאַר די דייטשע
 אַרבעטער אַזוי פיל אומגליק, האָט יענעם איינדרוק פּאַרפילפאַכט. במשך די
 צוועלף שענדלעכע יאָר, האָט די באַוועגונג געהאַט איבערצוטראַגן 55 גרויסע
 פּראַצעסן, שוין ניט צו רעדן וועגן די אומאויפהערלעכע פּראַצעסן קעגן איינצל-
 נע פּערזאָנען! נאָענט צו 1500 פּעריאָדישע און ניט-פּעריאָדישע אויסגאַבעס
 זיינען פאַר דער צייט פּאַרבאַטן געוואָרן; דינסט-גרייטע ריכטער, וואָס האָבן
 געמאַכט זייער קאַריערע אויפן חשבון פון די פּאַלקס-מאַסן, האָבן אַרויסגע-
 טראַגן אורטיילן, וואָס האָבן אין לעצטן אונטערצי אויסגעמאַכט ביי אַ טויזנט
 יאָר תּפּיסה און קאַטאַרגע. די פּאַרמשפטע איז אינקרימינירט געוואָרן דאָס
 גרויסע פּאַרברעכן צו האָבן אַרויסגעזאַגט אַ מיינונג, וואָס איז די מאַכט-האַ-
 בערס ניט געווען צום האַרצן. טויזנטער מענטשן זיינען פּאַרטרײַבן געוואָרן פון

זייער הויז און היים און געיאָגט געוואָרן פון איין אַרט אויף אַ צווייטן. ס'איז שווער זיך פאַרצושטעלן דעם גאַנצן פאַרנעם פונעם מענטשלעכן אומגליק, די אומגעהייערע צאל צעשטערטער לעבנס־גליק, וואָס שטעקט הינטער אַט די טרוקענע ציפערן. מע דאַרף ניט פאַרגעסן, אַז אַט די משוגענע פאַרפאַלגונגען האָבן צום שווערסטן געטראָפן אומשולדיקע פרויען און קינדער.

אַזוי באַלד ווי ס'איז אַנולירט געוואָרן דאָס סאַציאַליסטן־געזעץ, האָט דער סאַציאַל־דעמאָקראַט אויפגעטויכט פון זיין אונטערגרונט. זינט סעפטעמבער 1879 איז די צייטונג אַרויסגעגאַנגען רעגלמאַסיק אין אויסלאַנד און פאַרשפרייט גע־וואָרן אין דייטשלאַנד אויף אומלעגאַלע וועגן. אַ ריי יאָרן איז די צייטונג גע־דרוקט געוואָרן אין ציריך. אויף בייסמאַרקס אויפפאַדערונג, האָט די שווייצאַ־רישע רעפובליקאַנישע רעגירונג אָפגעשטעלט דאָס דרוקן דעם סאַציאַל־דע־מאָקראַט אויף איר טעריטאָריע און די צייטונג איז אַריבערגעפירט געוואָרן קיין לאַנדאָן. אין די לעצטע יאָרן פונעם סאַציאַליסטן־געזעץ פלעגט מען פון צייט צו צייט דרוקן די צייטונג אומלעגאַל אין דייטשלאַנד. דאָס האָט דערמעגלעכט אַ גרעסערע פאַרשפרייטונג.

ס'איז אַוועק אַן אינטענסיווע אַרבעט איינצורייכטעווען פונסניי די באַוועגונג. במשך צוועלף לאַנגע יאָר האָט די סאַציאַליסטישע פאַרטיי געפירט אַן אונטער־ערדישע עקסיסטענץ און געהאַט אייביק צו קעמפן מיט דער פּאָליציי. איצט איז די פאַרטיי פונסניי אונטער די פליגלען פון דער קאָנסטיטוציע. אָבער אויך אַן דעם אויסנעם־צושטאַנד זיינען די געזעצן ניט געשטאַנען אין דייטשלאַנד אויף אַ גאַר הויכער מדרגה; פּרעסע־פרייהייט, רעכט פונעם אינדיוידום און אַזוי ווייטער, זיינען געווען אַרומגעצוימט מיט געוויסע רעגולאַציעס, אין מערב־אייראָפּע האָט מען דאָס אַלץ זינט לאַנג שוין געהאַט איבערגעקומען.

די סאַציאַל־דעמאָקראַטיע איז דערוויל־וואָס איבערגעקומען דאָס סאַציאַ־ליסטן־געזעץ, אָבער ווי אַזוי וועט די באַוועגונג זיך געשטאַלטן אונטער די נייע באַדינגונגען? ווי אַזוי וועט זי זיך ספּראַווען מיט אַ גאַנצער ריי נייע אויפגאַבן, וואָס פאַר זיי איז זי איצט געשטעלט געוואָרן? ס'איז איצט באַשאַטאַנען די סכנה, אַז אין די באַמונגען פון די פאַרטיי־אַקטיוויסטן צוצופאַסן זייער אַרבעט צו די נייע באַדינגונגען, זאָל די באַוועגונג ניט אַנווערן ביסלעכווייז אירע גרויסע צילן און די גרויסע מאָסן פון אירע אָנהענגער זאָלן ניט ווערן אָפּגעפרעמדט פונעם קאַמף פאַר גרויסע דערגרייכונגען.

ערשט איצט האָט געדאַרפט קלאַר ווערן פאַר אַלעמען דער גרויסער פאַר־דינסט פון דער אַפּאָזיציע. זי האָט סוגעסטירט די אַקטיווע גענאָסן זיך צו פאַר־טראַכטן אויף די וויכטיקסטע אַקטועלע פּראָבלעמען; זי האָט אַלאַרמירט אויף די גרויסע סכנות, וואָס לויפּען אויף דער באַוועגונג. אָבער דערוויל האָבן בלויז געציילטע פאַרטיי־טוער זיך אָפּגעגעבן אַ רעכענונג וועגן די ניט־פריילעכע פּערספעקטיוון פאַר דער באַוועגונג. די מייסטן זיינען גאַנץ פשוט געווען ווי פאַרשיכורט פון דער מעגלעכקייט צו קענען לעבן און אַרבעטן אַן דעם אויס־

נעם-געזעץ; די מייסטן האבן דערווייל זיך ניט איבעריק שטארק געקומערט וועגן דער צוקונפט פון דער באוועגונג. מ'איז געווען פארטאן איבערן קאפ מיט דער ארבעט פון איינגלידערן די פארטיי אין די נייע פארהעלטענישן. אין אלע שטעט זיינען אויפגעקומען ארגאניזאציעס פון דער פארטיי מיט נייע פאר-טיי-ארגאנען, וואס האבן אפגעשפיגלט די נייע לאגע. ביינאנד מיט די פאלי-טישע ארגאניזאציעס האבן אויך אויפגעלעבט די פראפעסיאנעלע פאראיינען. אין אלע טיילן פונעם לאנד זיינען פארגעקומען ריזיקע פארזאמלונגען. די פאר-טיי האט אָנגעהויבן צוגרייטן אויף די ערטער איר ערשטן קאָנגרעס אויף דייטשן באָדן זינט ס'איז איינגעפירט געוואָרן דאָס סאַציאַליסטן-געזעץ. דער קאָנגרעס האָט געזאָלט פאַרקומען אין דער שטאָט האַלע נאָך אין זעלבליקן יאָר און עס זיינען געווען אויף דער האַנט אלע גוטע סימנים, אַז דעם קאָנגרעס איז באַשערט אַ גרויסער דערפאַלג.

אין בערלין זיינען דערווייל אָנגעגאַנגען די ערשטע עפנטלעכע דיסקוסיעס צווישן דער אַפּאָזיציע און די אַזוי אָנגערופענע פּראַקציאָנען. וועדליק זייער כאַראַקטער, האָבן אַט די דיסקוסיעס ניט געקענט אַרויסרופן קיין גרויסע האַ-פענונגען אויף דער צוקונפט. ס'איז גיכער געווען פאַראויסצווען, אַז די אַלטע פאַרטייפירער וועלן ניט איינגיין אויף קיין שום קאָנצעסיעס פאַר דער אַפּאָזי-ציע. מער נאָך, ס'איז געווען קלאַר פון אָנהייב אָן, אַז די פאַרלאַמענטאַרישע פאַרטערטער פון דער פאַרטיי האָבן גאַר איבערהויפט ניט דעם מינדסטן חשק צו באַהאַנדלען זאַכלעך די פּאָדערונגען, וואָס די אַפּאָזיציע האָט אַרויסגע-שטעלט, אַז זיי ווילן, פאַרקערט, אונטערהאַקן דער אַפּאָזיציע די פליגלען פון סאַמע אָנהייב אָן. מע האָט זיך אָבער געקענט פרעגן, צי דאָס וועט זיך זיי איינ-געבן אַזוי מיר ניט, דיר ניט. פון די קאַמוניקאַטן, וואָס די אַפּאָזיציע האָט אַרויסגעגעבן אין בערלין, איז געווען קלאַר, אַז זי האָט הינטער זיך אַ באַדיי-טיקן טייל פון דער אינעווייניקסטער באַוועגונג. אין די פּרזער דערמאָנטע דיס-קוסיעס זיינען די פּראַקציאָנען דערפאַר געווען גענייטיקט אַרויסצושטעלן זיי-ערע בעסטע רעדנער.

איינע פון די היסטאָרישע מאַניפעסטאַציעס אין בערלין איז געווען דער ריזן-מיטינג אין זאָל פון לופט ברויעריי, וווּ קעגן די יונגע איז אויפגעטרעטן אויגוסט בעבעל. אַ געדיכטע מענטשן-מאַסע קאַפּ אויף קאַפּ האָט אָנגעפילט דעם קאָלאַסאַלן זאָל ביי אויף דעם לעצטן פּלאַץ. מע האָט באַצייטנס געמוזט אַפּשליסן דעם אַריינגאַנג פאַר דעם מאַסן-עולם, וואָס האָט ניט אויפגעהערט צו שטראַמען. ס'איז געווען בעבעל'ס ערשטער עפנטלעכער אויפטרעטן זינט ס'איז אַראַפּגענומען געוואָרן דער אויסנעם-צושטאַנד אין דער הויפטשטאָט פון נעם רייך. בעבעל איז אָן ספּק געווען דער איינפלוסרייכסטער פירער פון דער פאַרטיי; ער איז געווען באַליבט ביי די אַרבעטער מער ווי יעדער אַנדערער סאַציאַליסטישער פירער. ס'איז דערפאַר געווען גאַנץ נאַטירלעך, אַז זיין אויפ-טרעטן אין בערלין נאָך אַזוי פיל יאָרן פון געצווונגענעם שווייגן, זאָל ווערן אַ

וויכטיקע געשעעניש פאר זיך אליין. פאר אלעמען איז מען געקומען זען דעם מאן, וואס מע האט אזוי לאנג ניט געהאט די מעגלעכקייט צו זען. וועגן די פראגן וואס דארפן באהאנדלט ווערן אויפן מיטינג, האט די גרעסטע מערהייט קענטיק זיך ווינציק-וואס געקומען. דאס האט געקענט אינטערעסירן בלויז אן ענגערן קרייז גענאסן, וואס זיינען געווען אינפארמירט וועגן אלץ, וואס סע גייט אן אין דער פארטיי אינעווייניק. די אנהענגער פון דער פראקציע האבן זיכער אויך געזארגט דערפאר, אז זייערע געטרייע מענטשן זאלן ניט בלייבן אויף דער גאס. וועדליק דער מיטינג איז אדורך איז געווען קלאר, אז זיינע ארגאניזירער האבן פון אנהייב אן געהאט אין זינען א פארמעסט מיט די כוחות פון דער אפאזיציע.

פון די יונגע זיינען אויפגעטרעטן אויף דעם מיטינג די פירנדיקע גענאסן; קארל ווילדבערגער, ווילהעלם ווערנער, ריכארד באגינסקי און ברונא ווילע. אז בעבעל האט זיך באוויזן אויף דער טריבונע, האט אין זאל אויסגעבראכן א שטורמישע אוואציע. בעבעלס רעדע האט געדויערט צוויי פולע שעה. אבער די וואס האבן דערווארט אז דער אנגעזעענסטער פירער פון דער פארטיי וועט אויפנעמען לויט דער ריי אלע שטרייטפונקטן און וועט ארויסברענגען זיין איי-גענע שטעלונג צו זיי, — האבן איבערגעלעבט א שווערע אנטוישונג. וועגן די ווידעראנאנדן צווישן דער אפאזיציע און די בלויז פארלאמענטאריער אין דער פארטיי, האט דער רעדנער מיט קיין ווארט ניט דערמאנט; קיין ווארט ניט אויך וועגן דער איבערמאסיקער מאכט אין דער פארטיי, וואס די פראקציע האט פראקטיצירט אין די יארן פונעם אויסנעם-צושטאנד; קיין ווארט ניט וועגן די גוט-באגרינדעטע זארגן פון דער אפאזיציע, וואס אזא צושטאנד מוז דערפירן צום אויפקום פון א פאליטישער מאשין און צו א פירערשאפט, וואס וועט פאר-ראליזירן די מיינונגס-פרייהייט פון די איינצלנע לאקאלע גרופעס. פונקט אזוי ווייניק האט בעבעל באריירט די פראגע, צי פארלאמענטארישע טעטיקייט דארף טאקע זיין אן עיקר-ציל פון דער באוועגונג און וואס פאר א גרענעצן דארף מען אנטערקן פאר אזא טעטיקייט אום צו פארמיידן א גייסטיקע פארפלאכונג פון דער באוועגונג. בעבעל האט זיך יא לענגער אפגעשטעלט אויף „אפווייכונג-גען“ מצד א גרעסערע צאל וויכטיקע פארטיי-מיטגלידער, און דאס גאנצע גע-מאכט צו קליינגעלט. וועדליק בעבעלס רייד, איז אויסגעקומען אז די אפאזיציע טוט ניט עפעס אנדערש ווי נאר צו שרעקן מיט טכנות, וואס זיינען אין דער אמתן גארניט פאראן.

בעבעל האט דער עיקר געשילדערט פאר זיינע צוהערער ווי שווער די פארטיי האט געדארפט צו קעמפן אונטער דעם סאציאליסטישן-געזעץ און ווי די פארטיי האט איצט טריומפירט איבער דעם אייזערנעם קאנצלער. בעבעל האט ביי דער שטעלע פון זיין רעדע אנגענומען א טאן, וואס האט געמוזט ארויסרופן ביי די ארבעטער א געפיל פון זעלבסט-ווערדע, זיין רעדע האט ער פארענדיקט מיט א פארזוהרף דער אפאזיציע, וואס איר גאנצער געדודער איז ניט מער ווי

א גיסן וואסער אויף די מילרעדער פון די שונאים פון דער ארבעטער-בא-וועגונג.

אז בעבעל האט געענדיקט זיין רעדע, האט זיך איבערן זאל דורכגעטראגן א געוועזענע אומרואיקייט. מע האט ניט געדארפט זיין קיין איבעריק גרויסער נביא מע זאל זען אין פאראויס, אז די רעדנער פון דער אפאזיציע וועלן ניט האבן קיין לייכט שטיקל ארבעט. אז ברונא ווילע האט זיך באוויזן אויף דער טריבונע ווי דער ערשטער רעדנער פון די יונגע, איז אין זאל געווארן אזא געטומל, אז דער רעדנער האט לאנגע מינוטן ניט געקענט ארויסברענגען קיין איינציק ווארט. ווילע איז אין גאנץ דייטשלאנד געווען באקאנט ווי אן אויס-געצייכנטער שרייבער און איינער פון די שענסטע פערזענלעכקייטן אין דער בערלינער באוועגונג. ער האט צוערשט קאטעגאריש אפגעפרעגט בעבעלס פאר-וורף, אז ער און זיינע פריינד זאלן האבן עפעס געטאן, וואס זאל פירן צו א מאראלישער שפאלטונג פון דער באוועגונג. כדי אויסצודריקן בילדעריש דעם געדאנק, אז פארשידענע מיינונגען זיינען אין א גרויסער פארטיי ניט נאר אומ-פארמיידלעך, נאר אפילו אומבאדינגט נייטיק, האט ווילע זיך באנוצט מיט דער פראגע: „אז דער ווינט טראגט זיך אדורך איבער די שפיצן פון די ביימער, הייבן אן די בלעטער זיך צו באוועגן, אבער דער שטאם בלייבט שטיין פעסט אויף זיין ארט.“ אן שום קענטיקער סיבה, האט ביי אט די ווערטער זיך אויפ-געהויבן אין זאל אזא געהייל, אז דער רעדנער איז מער ניט געווען אין שטאנד צו מאכן זיינע אויספירונגען און געמוזט פארלאזן די טריבונע. בעבעל וואס וואלט געקענט מיט איין ווארט איינשטילן דעם עולם, האט מיט קיין פינגער קיין ריר ניט געטאן.

עס האט קיין סך ניט געפעלט דער מיטינג זאל זיך אויפלייזן אין א וויסטן געטומל. ענדלעך האט זיך די דריי אנדערע רעדנער פון דער אפאזיציע פארט איינגעגעבן צו קומען צום ווארט. מע וואלט אבער ניט געקענט זאגן, אז מע האט זיך צוגעהערט צו דעם וואס זיי האבן געהאט צו זאגן. וועגן א רואיקן און זאכ-לעכן דורכשמועסן זיך האט מען ביי אזא שטימונג גארניט געקענט טראכטן. די דריי רעדנער האבן ענערגיש פירגעבראכט זייער שטאנדפונקט און זיך ניט געלאזט ארויסברענגען פון די כלים דורך אומאויפהערלעכע באליידיקנדיקע צווישנרופן. ווילדבערגער האט צום סוף פון זיין ווארט דערקלערט, אז אויב מע וואלט זיך נאך גענייטיקט אין א באווייז אויף וויפל די אפאזיציע האט רעכט, וואלט דער פארלויף פונעם מיטינג באדארפט איבערצייגן יעדן גענאסע מיט א ביסל אינטעליגענץ ווי טיף עס האט זיך איינגעווארצלט אין דער פארטיי די אומטאעלעראנץ צו אן אנדערנס מיינונג און א דעספאטיזם מצד א מינדערהייט, וואס לאזט זיך גארניט פארשטעלן, אט די ווערטער האבן קענטיק געמאכט אן איינדרוק אויף א גרעסערן טייל עולם אין זאל. געענדיקט האט זיך דער מיטינג מיט א רעזאלוציע, וואס האט שארף פאראורטיילט די אפאזיציע. ווילע איז צוגעגאנגען גאנץ נאענט צו בעבעלן און אים געשטעלט די פראגע, צי האלט

ער, אַז די רעזאָלוציע דריקט טאַקע אויס די מיינונג פון די ווירקלעכע גענאַסן. בעבעל האָט בלויז אַ קנייטש געטאַן מיט די אַקסלען און געזאַגט: „דאָס זיי-נען ווילער“.

איך האָב נאָך היינט ניט פאַרגעסן דעם איינדרוק, וואָס האָט מיך באַהערשט נאָכן איבערלייענען דעם באַריכט פון יענעם מיטינג. צום ערשטן מאַל האָב איך מיר געשטעלט די פראַגע, צי איז בכלל פאַראַן עפעס אַן אונטערשייד צווישן דעספּאָטיזם פון איינצלע מעכטהאַבערס און אַ פאַנאַטישער מאַסע, וואָס איז קאַפּאַבל בלינד צו פאַראורטיילן אַן ענין, וואָס זי האָט גאַרניט וועגן אים קיין שום מיינונג. די אַפּאָזיציע זאַל אַפילו געווען זיין אומגערעכט אין אַלע פּונקטן, וואָלט אויך דעמאָלט אַזאַ פראַצעדור געווען אומווערדיק ניט בלויז פון אַ דע-מאָקראַטישן, נאָר פשוט פון אַ ריין מענטשלעכן שטאַנדפּונקט. ביסמאַרק האָט געוואָלט צוּמען אַ גאַנצן שיכט פון דער באַפעלקערונג דערפאַר, וואָס זייערע שטרעבונגען זאָלן, ווי ער האָט עס געגלייבט, זיין אַ סכנה פאַר דער זיכערקייט פונעם שטאַט, און דאָ פרווויט אַ מענטשן-מאַסע, מע וואָלט געקענט זאָגן אויף אַן אַרגאַניזירטן אופן, פאַרשליסן דאָס מויל אַ גרופע אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג, בלויז דערפאַר וואָס אירע אַנגעהעריקע האָבן זיך דערוועגט צו האָבן וועגן אַ צאָל פראַגן אַן אַנדער מיינונג און אַן אַנדער איינשטעל ווי עס האָבן די פירער פון דער פאַרטיי.

געוויס, ביסמאַרק האָט זיינע קעגנער פאַרשפאַרט אין תּפּיסות, אָדער זיי געלאָזט אַרויסטרייבן פון זייער הויז און היים, די אַנדערע קענען דאָס ניט טאָן, עס פעלט זיי דערצו די נייטיקע מאַכט, אָבער זייער בלינדע אומטאַלעראַנגן קומט פון זעלביקן ביסמאַרקישן גייסט, — דער קוואַל וואָס פון אים שעפט יעדע אַפע-נע און פאַרהוילענע רעאַקציע. אַזוי לאַנג ווי אַ באַוועגונג איז ניט אין שטאַנד אויסצווואַרצלען די אומפרייהייט פון אירע אייגענע רייען, וועט זיך שטעטס איבערחזרן דער קרייזלויף פון דער בלינדקייט און עס וועלן שטעטס זיך עפע-נען נייע וועגן פאַר דער גייסטיקער פאַרשקלאַפונג.

דער איינריס מיט דער אפאזיציע

דעם אלארם וואָס די אַפּאָזיציע האָט געשלאָגן, האָט בעבעל באַצייכנט ווי ניט-סובסטאַנציעל. אָבער גאַר גיך האָבן די רעאַלע פּאַקטן דערווייזן, אַז די וואָרענונגען פון די אַפּאָזיציאַנערן זיינען געווען פּולשטענדיק באַגרינדעט. קורץ נאָכדעם ווי ס'איז אַנולירט געוואָרן דאָס סאַציאַליסטן-געזעץ, האָט די פּראָב-צייזישע צייטשריפט לאַ רעווי בלעי אַפּגעדרוקט אַן אַרטיקל פון געאַרג פּאַן וואַלמאַר וועגן דער פּאָליטישער לאַגע אין דייטשלאַנד. אַ צאָל פּראָנציפּיזישע ציי-טונגען האָבן רעאַגירט אויף וואַלמאַרס אַרטיקל מיט קריטישע באַמערקונגען. עס האָט לאַנג ניט גענומען און דער ענין איז דערגאַנגען אויך צו דער דייטשער פרעסע. די איבערגעדרוקטע פּראָגמענטן האָבן אַרויסגערופן אַ סענסאַציע אַפּילו אין דייטשע בירגערלעכע קרייזן, דער עיקר דערפאַר, וואָס וואַלמאַר איז געווען באַקאַנט ווי אַ פּירנדיקער מיטגליד פון דער ראַדיקאַלער ריכטונג אין דער סאַציאַליסטישער פּאַרטיי.

אין זיין אָפּהאַנדלונג האָט וואַלמאַר אַנגעוויזן אין ערשטער ריי אויף דער ניי-געשאַפענער פּאָליטישער לאַגע אין דייטשלאַנד און אויף דער נייער טאַק-טיק, וואָס די סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטיי מוז אַנעמען אין שייכות מיט די נייע באַדינגונגען. וואַלמאַרס לעצטער אויספיר איז געווען, אַז איצט, באַ-פּרייט פונעם אויסנעם-צושטאַנד און פון ביסמאַרקן, דאַרף די סאַציאַל-דעמאָ-קראַטיע זוכן אַ קאַנטאַקט מיט די בירגערלעכע ליבעראַלן, כדי אַוועקצושטעלן אייניגעם די דייטשע פּאָליטיק אויף נייע יסודות.

אַזאַ איינשטעל מצד איינעם וואָס איז געווען פּאַררעכנט צווישן די אייני-פּלוסרייכסטע פּאַרטיי-פירער, האָט געגעבן דער אַפּאָזיציע אַ נייעם אימפּולס. וואַלמאַרס איניציאַטיוו איז געווען אַ וואַגיקער באַווייז פאַר דער אַפּאָזיציע, אַז אין אירע וואַרענונגען איז ניט געווען קיין שמץ פון איבערטרייבונג. אַז סע האַלט אויף אַן אמת דערביי די פּאַרטיי זאָל אַבדיקירן פון אַלע אירע גרונט-פּרינציפּן. אויף אַ גרויסער מאָסן-פּאַרזאַמלונג אין בערלין, האָט מאַקס באַגיןסקי אַנגעוויזן דערויף, אַז אויב די סאַציאַל-דעמאָקראַטיע זאָל טאַקע מוזן זוכן אַן-שלוס, וואַלט דאָס געמוזט געטאָן ווערן אין דער ריכטונג פון לינקס און ניט —

דעכטס ווי וואַלמאַר לייגט עס פאַר, און דאָס ערשטע וואָס די פאַרטיי וואַלט באַדאַרפט טאָן איז, זוכן אַ פאַרשטענדיקונג מיט די אַנאַרכיסטן און סאַציאַל-רעוואָלוציאַנערן; זייער ריכטונג איז, וואָס אַן אמת, אַן אַנדערע, אָבער זייער ציל איז דער זעלביקער; איבערבויען די סאַציאַלע אָרדענונג. אַזאַ פאַרבינדונג וואַלט אויף יעדן פּאַל געווען נענטער צום רעוואָלוציאַנערן כאַראַקטער פון דער פאַרטיי איידער דאָס מאַכן קאַנצעסיעס דער רעגירונג און דעם בירגערטום. די וואַרט-פירער פון די יונגע האָבן מיט זייער אַנצער ענערגיע ניט אויפֿ-געהערט צו באַטאַנען, אַז וואַלמאַרס וועג מוז פאַרפירן די פאַרטיי אין אַ טיפן זומפ. מיט זייער קריטיק זיינען די יונגע זיכער ניט אויסן געווען צו שעדיקן דער פאַרטיי, וואָס זיי האָבן איר אָפּגעגעבן זייערע בעסטע כוחות אין די צייטן פון דעם סאַציאַליסטן-געזעץ. אָבער אין זייער פאַרביסענער שנאה צו דער אָפּאַ-זיציע, האָבן די פאַרטיי-פירער זיך ניט אָפּגעשטעלט פאַר קיין שום מיטלען און געמאַכט זייערע קעגנער מיט דער בלאַטע גלייך. קעגן זייער ווילן זיינען אויך די יונגע אַריינגעפאַלן אין אַ טאָן פון פערזענלעכע אַנפאַלן. דאָס איז גע-שען נאָכדעם ווי פראַמינענטע פאַרטיי-פירער, ליבקעכטן אַריינגערעכנט, זיינען געגאַנגען אַזוי ווייט צו באַצייכענען די אָפּאַזיציע ווי אַ חברה אַגענטן פון דער געהיים-פּאַליציי.

דער קאַמף צווישן דער אָפּאַזיציע און פאַרטיי-פירערשאַפט האָט אַנגע-נומען אַ ליידיגשאַפטלעכן כאַראַקטער מיט שאַרפע פערזענלעכע באַליידיקונגען. אָבער מיטן עצם קאַמף האָט דאָס גאַרניט געהאַט צו טאָן. די אָפּאַזיציע האָט ווי ווייט מעגלעך אויסגעמיטן פערזענלעכע זילזולים און אין דער פּאַלעמיק אַרויס-געהויבן דער עיקר די פרינציפיעלע חילוקי-דעות. ערשט מיט אַ סך יאָרן שפע-טער, בעת היטלערס קומען צו דער מאַכט, האָט די שענדלעכע קאַפיטולאַציע פון דער דייטשער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע דערוויזן ווי גערעכט עס זיינען גע-ווען די יונגע אין זייער אָפּשאַצן אַט די אַלטע פאַרטיי אין אַ צייט ווען זי איז נאָך געווען אין אַ בליענדיקן עלטער.

איך האָב געקענט פערזענלעך, דעמאַלט, צום טייל און אין די שפעטער-דיקע יאָרן כמעט אַלע וואַרט-פירער פון די יונגע: קאַרל ווילדבערגער, וויל-העלם ווערנער, ברונאַ ווילע, די ברידער מאַקס און ריכאַרד באַגנינסקי, אַל-בערט אַאורבאַך און אַ סך אַנדערע. טייל פון זיי זיינען געוואָרן מיינע נאָענט-סטע פריינד, דערפאַר טאַקע איז עס מיר נאָך היינט שווער צו באַגרייפן, ווי אַזוי האָט מען גאַר געקענט אויסטראַכטן אויף אַזעלכע מענטשן אַלדאָס בייז. ביי זייער אויסנעמיקער ערלעכקייט, זיינען אַט די מענטשן ניט געווען קיין בלינדע פאַנאַטיקער אין מינדסטן גראַד. אַלע האָבן זיי זיך אויסגעצייכנט מיט זעלטע-נער אינטעליגענץ, מיט פיינגעפיל, מיט הומאַר און מיט טיפער פאַרשטענדעניש פאַרן מין מענטש.

ס'איז כדאי צו באַטאַנען, אַז גראַד די סאַמע אַנגעזעענסטע פאַרטיי-פירער האָבן אַרויסגעוויזן אַ באַזונדערן ברען אין דער פיינער אַרבעט צו קאַמפּראַ-

מיטירן די יונגע אין די אויגן פון די מאסן. קורץ נאך דעם ערפורכטער קאנגרעס איז ניט קיין אנדערער ווי פרידריך ענגעלס ארויסגעקומען מיט אַט דער „טי-פער“ אַפשאַצונג פון די יונגע:

„די אַפאָזיציע פון די פאַרריסענע בערלינער האָט זיך באַנומען אויפן קאַנגרעס נעבעכדיק און פּחדנותדיק. איצט מוזן די אַפאָזיציאַנערן אַרומשמייען אין דרויסן פון דער פאַרטיי, אויב זיי ווילן נאָך בכלל עפעס טאָן. ס'איז קיין שום ספק ניט פאַראַן, אַז צווישן זיי זיינען דאָ פּאָליציי־עלעמענטן; אַן אנדערער טייל באַשטייט פון באַהאַלטענע אַנאַרכיסטן, וואָס פּרוּווין ווערבירן אָנהענגער צווישן אונדזערע מענטשן; ביינאָנד מיט זיי אַלע טרעפט מען אָן פּשוטע אייזלען, אויפ־געבלאַזענע סטודענטן, אַלערליי שלימולען. אַרום און אַרום ניט קיין פּולע צוויי הונדערט פאַרשוויגען“*.

דאָס טשיקאָוע דערביי איז דער פאַקט, וואָס פּערזענלעך האָט ענגעלס ניט געקענט קיין איין און איינציקן אַפאָזיציאַנער, פּונקט ווי ער האָט ניט געהאַט דעם מינדסטן באַווייזן צו באַשטעטיקן די רעאַלקייט פון „פּאָליציי־עלעמענטן“. מיט זיין ניט געצוימטן אַנפאַל אויף דער אַפאָזיציע, האָט ענגעלס נאָר מאַגן פּעסטירט אָן איבעריק מאַל די פּאַטאַלע ראַלע, וואָס ער, דער מיטגרינדער פון נעם וויסנשאַפטלעכן סאָציאַליזם, האָט געשפּילט אין די אינעווייניקסטע קאַמפּן פונעם ערשטן אינטערנאַציאָנאַל.

ענגעלס איז עס אויך געווען דער יעניקער וואָס האָט באַצייכנט דאָס אויפ־טרעטן פון די יונגע ווי אַ רעוואָלט פון ליטעראַטור. דערמיט האָט ער נאָר באַוויזן וואָס פאַר אַ גרויסער זאָך־קענער ער איז געווען. אויב דאָס וואָרט „פּראָ-לעטאַריש“ האָט איבערהויפּט עפעס אַ זין, איז די באַוועגונג פון די יונגע געווען דורך און דורך פּראָלעטאַריש. אירע אָנהענגער אין בערלין און איבערן לאַנד, האָבן כמעט אַלע געשטאַמט פון אַרבעטער.

דעם 12טן אַקטאָבער 1890, איז אין האַלע פאַרגעקומען אַ קאַנגרעס פון דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וווּ ס'איז צום ערשטן מאַל אוועקגע־שטעלט געוואָרן פאַרן לאַנד די פּראָגע וועגן דער אַפאָזיציע פון די יונגע. די פאַרשטייער פון דער פּראָקציע האָבן זיך ניט אַפּגעשטעלט פאַר גאַרניט אַבי ניט צו דערלאָזן, אַז אַ פאַרטרעטער פון דער אַפאָזיציע זאָל געוויילט ווערן ווי אַ דעלעגאַט צום צוזאַמענפאַר. עפעס נאָר טאַקע ווי דורך אַ נס האָט ווילהעלם ווערנער זיך פאַרט דורכגעזעצט ווי דער איינציקער דעלעגאַט פון די יונגע.

ביי דער סאַמע ערשטער געלעגנהייט האָט בעבעל דערקלערט דעם קאַנגרעס, אַז פאַר אים איז ווערנער ניט מער קיין פאַרטיי־גענאַסע. בעבעל האָט געגעבן דעם טאָן. אַלע רעדנער נאָך אים האָבן אַלע איבערגעזחזרט וועגן דער

* פון אַ בריוו צו זאַרקע פונעם 24סטן אַקטאָבער, 1891.

אָפּאַזיציע דאָס זעלביקע. דער איינציקער פּאַרטערטער פון דער אָפּאַזיציע האָט געהאַט קעגן זיך דעם גאַרן קאַנגרעס.

היינט, מיט פּופּציק יאָר שפּעטער, אַז איך לייען דעם באַריכט פון יענעם קאַנגרעס ווער איך אויפגעקאַכט ווי דעמאָלט ווען איך האָב אים געלייענט צום ערשטן מאל. געוויינטלעך קוקט מען מיט אַ מילדערן בליק אויף געשעענישן, וואָס מע איז געווען באַטייליקט אין זיי מיט צענדליקער יאָרן צוריק. עס זיינען אָבער פּאַראַן אַ סאָרט איינדרוקן, וואָס ווערן ניט אָפּגעשוואַכט מיט דער צייט; זיי זיינען איינגעוועבט אין געדעכעניש ווי שאַרפע באַליידיקונגען, וואָס מע קען ניט פּאַרגעסן, ווייל דאָס געפיל פון מענטשלעכער ווערדע דערלאָזט ניט עס צו פּאַרגעסן. צו אַט אַזעלכע איינדרוקן געהערן די פּאַסירונגען אין האַלע.

אַז מע לייענט דעם באַריכט פון דעם קאַנגרעס אין האַלע, וואָס די פּאַר-טיי-פירערשאַפט האָט געשיקט צונויפגעשטיקעוועט און מע איז דערביי ניט באַ-קאַנט מיט די געשעענישן פון דער צייט, קען מען קומען צום אויספיר, אַז די אָפּאַזיציע איז באַשטאַנען פון אַ כאַפּטע קליינקעפּלדיקע פּאַרשוינען, פּראַפּע-סיאָנעלע וואַרטשערס, וואָס די אמתע מאַטיוון פון זייערע האַנדלונגען האָבן נאָר געקענט האָבן אַ שייכות מיט טונקעלע מאַכונגעס. ס'איז גאַרניט פּאַראַן אַזאַ פּאַרדאַרבנקייט, וואָס מע זאָל דאָרט ניט האָבן פּאַרגעוואַרפן דעם איינציקן פּאַרטערטער פון דער אָפּאַזיציע און כדי פול צו מאַכן די מאַס, האָט מען נאָך צוגעגעבן, אַז ער, ווערנער, איז אַ פּולשטענדיקער איגנאָראַנט אין אַלץ וואָס האָט אַ שייכות מיט סאָציאַליזם. די אַזוי אָנגערופענע אונטערזוכונגס-קאָמיסיע האָט אַזוי פּאַרמולירט איר כאַראַקטעריסטיק פון ווערנערן: „ער פּאַרמאַגט ניט קיין געפיל פון טאַקט און עס פעלט אים די פעאיקייט צו באַנעמען ווי שלעכט זיינע האַנדלונגען מוזן זיך אַרופן אויף די אינטערעסן פון דער פּאַרטיי“.

וויילהעלם ווערנערן האָב איך געקענט פּערזענלעך בעסער ווי איך האָב געקענט אַלע אַנדערע פּאַרטערטער פון דער בערלינער אָפּאַזיציע. מיר האָבן ביידע שפּעטער דורכגעמאַכט די זעלביקע גייסטיקע אַנטוויקלונגען און במשך פּופּציק יאָר האָט אונדז פּאַרבונדן אַן ענגע פּריינדשאַפט. היינט נאָך, בעת איך שרייב אַט די שורות, האַלט איך אַן אַ באַשטענדיקן בריוולעכן קאַנטאַקט מיט דעם צוויי-און-אַכציק יאָריקן ווערנער. איך קען מיר דערפאַר דערלויבן צו געבן מיין אַפּשאַצונג וועגן אַט דעם מענטשן, וואָס זיינע אַמאָליקע קעגנער האָבן וועגן אים געזאָגט אַלץ וואָס אין דער קאָרט.

וויילהעלם ווערנער איז אין יענע ווייטע יאָרן געווען איינער פון די בעסטע פּאַלקסרעדנער אין דער באַוועגונג אין בערלין. פאַר קיין פּאַרלאַמענטאַריער האָט ער זיך אַפּשר ניט אויסגעטויגט, דערצו איז ער געווען צו גראַדליניק און ניט געהאַט די פעאיקייט צו צופאַסן זיך צו די אומשטאַנדן. אָבער יעטוועדער געדאַנק וואָס ער האָט אַרויסגעזאָגט איז געווען קלאַר און שאַרף; ער האָט פּאַר-מאַגט אַ געזונטן מענטשן-פּאַרשטאַנד, וואָס האָט תמיד געשעפּט דירעקט פּו-

נעם לעבן און צו אלץ דעם — א ניט־אויסשעפלעכן הומאָר. הערן ווערנערן רעדן. איז תמיד געווען אַ גענוס.

ווערנער האָט געשטאַמט פון אַ שווער־געפרוּווטער בערלינער אַרבעטער־פאַמיליע און האָט הינטער זיך אַ שווערע יוגנט. ער איז געווען איינער פון די אַרנטלעכסטע מענטשן, וואָס איך האָב אַנגעטראָפֿן אין מיין לעבן. אַ געטרייער פריינד, אויפריכטיק, תמיד גרייט צו קומען צו הילף אַ צווייטן. אויף זיין וואָרט האָט מען זיך געקענט פאַרלאָזן. הינטער־געדאַנקען זיינען אים געווען פרעמד און פונקט אַזוי פרעמד איז אים געווען יעדע פערזענלעכע אויסרעכענונג. אין די צייטן פון אויסנעם־צושטאַנד האָט די פאַרטיי זיך באַנוצט מיט זיין קליינער דרוקעריי פאַר אומלעגאַלע פראַקלאַמאַציעס. די פאַרטיי־פירער, בעבעל גאַר באַזונדערס, האָבן דאָס זייער גוט געוויסט. ווערנערס כאַראַקטעריסטיק וואָלט ניט געווען פאַרגאַנצט אויב מע זאָל ניט דערמאַנען, אַז דער גרונט־שטריך פון זיין כאַראַקטער איז געווען זיין שאַרף אַנטוויקלט געפיל פאַר גערעכטיקייט. אין דער היץ פון פאַלעמיק האָט ער געקענט ווערן אַפילו ברוטאַל, באַזונדערס אויב ער האָט געפילט אַז עס ווערט קעגן עמיצן באַגאַנגען אַן עוולה.

פאַר די וואָס האָבן געקענט ווערנערן נענטער — אין ערשטער ריי די פאַר־טרעטער פון בערלין אויף דעם קאַנגרעס אין האַלע — פאַר זיי איז עס געווען מער ווי קלאַר, אַז אַלע אינסיוואַציעס אויף זיין חשבון האָבן אַבסאָלוט ניט קיין האַפט. אָבער די געמיינע אַנצוהערענישן האָבן געמאַכט די גרויסע פון דער פאַרטיי און קיינער האָט מער ניט געוואָגט זיך איינצושטעלן פאַר ווערנערן מיט אַ וואָרט. אין אַ לאַנד וווּ דער גלויבן אין אויטאָריטעט ליגט דעם פאַלק אין בלוט, האָט מען קוים געקענט דערוואַרטן עפעס בעסערס. בלויז גאַר־גאַר ווייניג ציקע האָבן געהאַט דעם מוט זיך איינצושטעלן פאַר ווערנערן. געאַרג פאַן וואַל־מאַר האָט זיך אַפילו ניט אָפגעשראַקן דערפון צו וואַרפן דער פראַקציע אין פנים אַריין, אַז די פאַרטיי־פירער טראָגן די שולד דערפאַר, וואָס דער קאַמף מיט די יונגע האָט אַנגענומען אַזעלכע שאַרפע פאַרמען.

ווערנערן וואָלט מען געקענט מאַכן דעם פאַרוורף פאַרוואָס ער האָט גלייך אויפן קאַנגרעס ניט דערפירט צו דער שפאַלטונג וויבאַלד ס'איז געוואָרן קלאַר, אַז יעדע צוזאַמענאַרבעט פון דער אַפּאָזיציע מיט דער פאַרטיי איז אַן אוממעגל־לעכע זאַך. איך אַליין האָב אים שפעטער געשטעלט אַט די פראַגע און ער האָט מיר געענטפערט גאַנץ אויפריכטיק, אַז ער אַליין האָט שוין לאַנג חרטה אויף זיינע דעמאָלטיקע קווענקלענישן. מע דאַרף אויף יעדן פאַל ניט פאַרגעסן, אַז ווערנער, ווי די אַפּאָזיציע בכלל, האָבן צו יענער זיך געפילט ווי סאָציאַל־דע־מאַקראַטן, וואָס ווילן בלויז וואַרענען די פאַרטיי זי זאָל ניט אַוועק מיט אַ פאַלשן וועג. אָבער גראַד אַט דער פאַקט וואָס ווערנער האָט אין האַלע ניט אָפגעבראַכן מיט דער פאַרטיי, — דאַרף זיין דער בעסטער באַווייז דערויף ווי ווייניק די יונגע האָבן געטראַכט וועגן שפאַלטן די פאַרטיי, ווי מע האָט זיי שפעטער פאַר־געוואַרפן אַן שום באַגרינדונג.

שווער איבערצוגעבן דעם דערדריקנדיקן איינדרוק, וואָס אונדזער ענגע-
רער קרייז איז מאַינץ האָט אַרויסגעטראָגן פון די פאַסירונגען אויפן קאַנגרעס
אין האַלע. מיר האָבן געהאַפּט אַז די העכערע פאַרטערטונג פון דער פאַרטיי
אויפן קאַנגרעס אין האַלע וועט זיין מער יושרדיק צו דער אַפּאָזיציע ווי ס'איז
געווען די בערלינער אַרגאַניזאַציע, און מיר האָבן זיך דערפילט מיאוס אַפּגע-
נאַרט. ס'איז פאַר אונדז געוואָרן קלאָר, אַז די פאַרטיי-פירונג איז גאַרניט פאַר-
אינטערעסירט זיך צונויפצורעדן מיט דער אַפּאָזיציע, אַז דער קאַנגרעס איז
פאַר די פאַרטיי-פירער אַן אַרענע צו דיסקרעדיטירן די אַפּאָזיציע, כדי זי אינ-
גאַנצן אַרויסצובאַקומען פון דער פאַרטיי. מיר זיינען געווען זייער פאַרביטערט
און ס'איז געווען פאַראויסצוזען, אַז די פאַרזאַמלונג וווּ דער רייכסטאג-דעפוטאַט
פראַנץ יעסט וועט אַפּגעבן אַ באַריכט וועגן קאַנגרעס אין האַלע, וועט ניט אַפ-
לויפן אויף אַ פרידלעכן אופן.

דאָס איז געווען אַ וואַך נאָכן קאַנגרעס. פאַר אַן איבערגעפולטן זאַל פאַר-
טיי-מיטגלידער האָט יעסט אַפּגעגעבן זיין באַריכט וועגן די פאַרהאַנדלונגען
אויפן קאַנגרעס אין האַלע. שוין פון זיינע ערשטע ווערטער איז ניט שווער גע-
ווען אַרויסצוהערן דעם טאָן, וואָס האָט געהערשט במשך דעם גאַנצן קאַנגרעס.
וועגן די שאַרפע דיסקוסיעס אין שייכות מיט דער אַפּאָזיציע, האָט יעסט אַזוי
פאַרבייגייענדיק בלויז דערמאַנט דעם נאָמען ווילהעלם ווערנער און די „אַזוי אַנ-
גערופענע אַפּאָזיציע“, און צום סוף האָט ער זיך דעררעדט דערצו, אַז די גאַנצע
אַפּאָזיציע זאָל זיין ניט מער ווי אַ מאַכניאַציע פון דער פּאַליציי. ביי אַט די
ווערטער האָבן די יונגע אין זאַל אויפגעהויבן אַזאַ טומל, אַז דער רעדנער האָט
לאַנגע מינוטן ניט געקענט אַנגיין ווייטער מיט זיין רעדע. אַפילו טייל עלטערע
גענאָסן האָבן גענומען פראָטעסטירן קעגן אַזאַ געמיינעם פאַרדאַכט און געפאַ-
דערט פונעם רעדנער ער זאָל צוריקציען זיינע ווערטער. יעסט האָט דערויף
געענטפערט, אַז דאָס וואָס ער האָט אַקערשט געזאָגט וועגן דער אַפּאָזיציע איז
די מיינונג פון אַלטע, פאַרטרוילעכע פאַרטיי-גענאָסן, וואָס זיינען גוט באַקאַנט
מיט די פאַרהעלטענישן אין בערלין און וואָס ער, יעסט, גלייבט זיי אויף אַלע
הונדערט פראָצענט. ווער עס זיינען אַט די „פאַרטרוילעכע גענאָסן“ האָט ער,
פאַרשטייט זיך, ניט געזאָגט. אויף ווי ווייט יעסט אַליין האָט זיך אויף אַן אמת
אַריינגעטראַכט אין אינצידענט מיט ווערנערן, האָט מען געקענט אַרויסזען פון
דער דערקלערונג, וואָס ער האָט אַפּגעגעבן אויפן קאַנגרעס: „דער אופן ווי זיי
(די יונגע) האָבן געפירט זייער קאַמף, איז פאַר מיר גענוג איך זאָל צו אַט די
עלעמענטן ניט האָבן קיין צוטרוי. קיין אַביעקטיווע באַווייזן האָב איך ניט, אָבער
סוביעקטיוו בין איך איבערצייגט, אַז פאַר אַט די לייט מוזן מיר זיך זייער
היטן“...

די דעבאַטע אַרום יעסטס באַריכט זיינען געווען ביז גאַר שטורמיש און
האַבן פאַרנומען צוויי אַונטן. אַפילו פון זיינע אַנהענגער האָט יעסט געמוזט
אויסהערן גאַרניט קיין אַנגענעמענע אמתן. פון די יונגע האָבן חוץ מיר, גערעדט

נאך אַנדערע צוויי מיטגלידער פונעם לייען-קלוב. איך האָב צוערשט געפרוווט דערמאָנען אין וואָס עס באַשטייען די פּאָדערונגען פון דער אַפּאָזיציע, און האָב זיך באַזונדערס אָפּגעשטעלט אויף דעם באַשלוס וואָס דער קאָנגרעס האָט אָנגענומען, אַז די פּאַרטיי־פּרעסע דאַרף שטיין אונטער דעם דירעקטן קאָנטראָל פון דער פּאַרטיי־פירערשאַפּט; איך האָב אָט דעם באַשלוס אַרויסגעשטעלט ווי אַ באַווייז דערויף, אַז די אַפּאָזיציע איז געווען גערעכט אין איר וואַרענען קעגן דער מעגלעכקייט פון אַזאַ באַשלוס, וואָס איז ניט בלויז אַ שרייענדיקער קאָנטראַסט צו אַלע דעמאָקראַטישע גרונט־פּרינציפּן, נאָר דערמיט ווערט במילא אַבולירט יעטוועדע מעגלעכקייט פו מיינונגס־פּאַרשיידנקייט אין דער פּאַרטיי. דאָס אַליין דאַרף זיין דער וואַגיקסטער באַווייז דערויף, אַז די טענות פון די יונגע זיינען ניט סתם ווערטער אין דער וועלט אַריין. מיין רעדע האָב איך פּאַר־ענדיקט מיט דער קאַטעגאָרישער פּאָדערונג, אַז יעסט זאָל צושטעלן באַווייזן פאַר דעם שווערן פּאַרדאַכט וואָס ער האָט זיך דערלויבט אַרויסצוזאָגן. אויב ער וועט דאָס ניט טאָן, דעמאָלט וועט ער זיך ניט דאַרפן ווונדערן, וואָס זיין באַהויפטונג וועט מוזן קלאַסיפּיצירט ווערן ווי אַ בייזוויליקער בילבול.

אַט די ווערטער מיינע האָבן אַרויסגערופן אַ גוואַלדיקן שטורעם. דער פּאַרזיצער פון דער פּאַרזאַמלונג האָט מיך אויפגעפּאָדערט איך זאָל צוריק־נעמען מיינע ווערטער. איך האָב אים געענטפּערט, אַז ער האָט זיך געווענדט אויפן ניט־ריכטיקן אַדרעס. ניט איד, נאָר דער רייכסטאג־דעפּוטאַט יעסט האָט דעם מאַראַלישן חוב צוריקצונעמען דאָס וואָס ער האָט געזאָגט וועגן דער אַפּאָזיציע. אַדער ער דאַרף באַווייזן דער פּאַרזאַמלונג די ריכטיקייט פון זיין פּאַרדאַכט. אזוי לאַנג ווי דאָס פּאַסירט ניט, מוז מען מיר צוגעבן, אַז איך האָב אַנגערופן זאַכן מיט זייער ריכטיקן נאָמען.

מיין דערקלערונג האָט אַרויסגערופן נאָך אַ גרעסערן טומל ווי מיינע פּרי־ערדיקע ווערטער. דער פּאַרזיצער האָט מיט זיין גלעקל גאַרניט געקענט אויפ־טאָן. אין זיין אומבאַהאַלפּנקייט האָט ער ניט געפונען עפעס בעסערס ווי נאָר צונעמען ביי מיר דאָס וואָרט. אין זאָל האָט זיך איינגעשטעלט אַן אמתע וואַק־כאַנאַליע. טייל האָבן אַפּלאַדירט דעם פּאַרזיצער, אַנדערע האָבן געפּאָדערט איך זאָל ווייטער רעדן. עס האָט אזוי אַנגעהאַלטן אַ גוטע פּערטל שעה, אַז ס'איז געוואָרן אַ ביסל שטילער, האָט דער פּאַרזיצער מיר שוין אַפילו דערלויבט צו פּאַרענדיקן. אָבער איך האָב שוין אָפּגעזאָגט וואָס איך האָב געהאַט צו זאָגן און מער ניט געוואַלט רעדן. די פּאַרזאַמלונג האָט לסוף אַנגענומען יעסטס באַריכט, אָבער די מערהייט איז ווייט ניט געווען קיין זיכערע, ווייל כמעט אַ העלפט פון די פּאַרזאַמלטע האָבן זיך אָפּגעהאַלטן פון שטימען.

אומגעפער מיט אַ וואַך שפעטער האָט די לאַקאַלע פּאַרטיי־פירערשאַפּט מיך אויפגעפּאָדערט דורך אַ בריוו, איך זאָל זיך עפנטלעך אַנטשולדיקן פאַר דעם רייכסטאג־דעפּוטאַט יעסט, אויב איך וועל עס ניט טאָן, וועט מען שטעלן אויפן טאַגאַרדענונג די פּראָגע וועגן מיין אויסשלוס. ווי אַ באַשווערנדיקער

אומשטאנד איז מיר אָנגעוויזן געוואָרן, אַז אַ באַליידיקונג דעם מאַינצער דעפּוֹ-טאָט מצד אַ יונגמאַן פֿון מײַן עלטער, קען זײער אַ סך שעדיקן דעם פּרעס־טיזש פֿון דער פּאַרטיי. ווי אַ טערמין פֿאַר מײַן ענטפּער, האָט מען מיר געגעבן אַ וואָך צײַט.

איך האָב דער פּאַרטיי־פּירערשאַפֿט געענטפּערט באַלד אויפֿן צווייטן טאָג. איך האָב דערקלערט די בראַווע לײַט, אַז אַנשטענדיקע מענטשן, אָפּגעזען פֿון פּאַרטיי־אַנגעהערִיקייט, וואָרפֿן נײַט קײַן פּאַרדאַכט אויף אַ גאַנצער גרופּע צו האָבן פּאַרבינדונגען מיט דער פּאַליצײ, סײַדן מע קען דעם פּאַרדאַכט באַגרינדן מיט קאַנקרעטע באַווייזן. אין מײַן פּאַל האָב איך צוריקגעוויזן אַ בילבול, וואָס מע האָט געמאַכט עפּנטלעך און דאָס האָט שוין גאַרניט צו טאָן מיט יונג אַדער אַלט. וואָס ס׳איז שײך דער פּראַגע וועגן מײַן אויסשלוס, האָב איך געלאָזט וויסן, אַז דאָס לאָזט מיך גאַנץ קאַלט. נאָך מײַנע לעצטע דערפּאַרונגען, שטעל איך מיר פֿון מײַן זײַט די פּראַגע, צי עס לײַנט זיך געהערן צו אַ פּאַראַייניקונג, וואָס דער נײַט־אַמת אין מויל פֿון אַ רײכסטאג־דעפּוטאַט איז פֿאַר איר וויכטיקער ווי דער ערלעכער צאַרן פֿון אַ פּשוטן גענאַסע.

מיט אַ חודש שפּעטער האָט מען מיך אויסגעשלאָסן פֿון דער פּאַרטיי און מיר צו וויסן געגעבן, אַז איך קען אָפּעלירן צו דער קאָנטראַל־קאָמיסיע אין בערלין. מײַן אויסשלוס האָט מיך געלאָזט גאַנץ קאַלט. איך האָב שוין זײַנט לאַנג געפּילט, אַז איך פּאַס זיך נײַט אַרײַן אין אַט די קרײַזן. איך האָב דערפּאַר נײַט אָנגענומען דעם פּאַרבעט צו דער זיצונג ווי ס׳איז באַהאַנדלט געוואָרן די פּראַגע וועגן מײַן אויסשלוס. איך האָב אײַנגעזען אַז סע האָט נײַט קײַן צוועק זיך אַרײַנ־צולאָזן נאָכאַמאַל מיט די לײַט אין אַ דיסקוסיע וועגן רעכט און אומרעכט.

איבעריקנס איז יענע זיצונג נײַט אָפּגעלאָפֿן גאַנץ גלאַטיק. אַ גאַנץ היפֿ־שער טײל פֿון די עלטערע גענאַסן האָבן געשטימט קעגן מײַן אויסשליסונג, צווישן זײ — ממש צום שטויבען — אויך בײַ. אַנדערע האָבן זיך אָפּגעהאַלטן פֿון שטימען, אַזוי אַז דער באַשלוס איז דורכגעאַנגען מיט אַ גאַנץ שוואַכער מערהײַט. דעם הער יעסט איז עס פּשוט געגאַנגען אין לעבן איך זאָל אויסגע־שלאָסן ווערן פֿון דער פּאַרטיי. מײַן אַנקל איז אויף יענער זיצונג נײַט געווען, און דאָס איז פֿון זײַן זײַט געווען זײער גוט. מיט עטלעכע יאָר שפּעטער האָט הער יעסט געמוזט איבערלעבן אויף זײַן אײַגענער הויט דאָס ווערן אויסגע־שלאָסן פֿון דער פּאַרטיי. אין זײַן פּאַל האָט זיך עס אָבער נײַט געהאַנדלט אין פּאַליטישע דיפּערענצן, נאָר אין מער קאַנקרעטע סיבות.

די לאַקאַלע גרופּע האָט פּאַרשטענדיקט דעם לײענ־קלוב וועגן מײַן אויס־שלוס מיט דער אָנווייזונג, אַז די מיטגלידער דאַרפֿן דערפֿון מאַכן דעם געהע־ריקן אויספיר. דאָס איז אָבער געטאָן געוואָרן בלויז צוליב פּאַרעם. מע האָט גוט געוויסט, אַז די מיטגלידער פֿונעם לײענ־קלוב וועלן קײַנמאַל נײַט צושטי־מען צום באַשלוס מיך צו באַזײטיקן פֿון דער פּאַרטיי. אויף אַ גוט באַזוכטער מיטגלידער־פּאַרזאַמלונג פֿונעם לײענ־קלוב איז אויסגעאַרבעט געוואָרן דער

טעקסט פאר אן ענטפער דער לאַקאַלער גרופע. דער לייען-קלוב איז באַשטאַנען דערויף, און דער באַשלוס פון דער גרופע איז ניט פאַרפליכטנדיק פאַרן לייען-קלוב. צום סוף פונעם ענטפער איז אונטערגעשטראַכן געוואָרן די סאַלידאַר-טעט פונעם לייען-קלוב מיט מיין פאַדערונג יעסט זאָל ברענגען קאַנקרעטע באַווייזן פאַר זיינע באַשולדיקונגען קעגן דער אַפּאָזיציע.

אויף אַזאָ דערקלערונג מצד דעם לייען-קרייז האָט די לאַקאַלע גרופע קענ-טיק זיך ניט גערעכט. די פירער פון דער גרופע האָבן זיך אָבער אַוועקגעלאָזט אויף אַ וועג, וואָס פון אים איז ניט געווען קיין צוריק. דער לייען-קלוב איז מיט האַק און פאַק געשטעלט געוואָרן מחוץ דער פאַרטיי. „די פאַרטיי ברעכט אָפּ מיט אייך אַלע גענאַסנשאַפטלעכע פאַרבינדונגען“, האָט עס געהייסן אין דעם אויסשלוס-בריוו פון דער גרופע. דאָס איז אויך ניט צוגעגאַנגען גאַנץ און אינציי-דענטן. עלף עלטערע גענאַסן זיינען אין פראַטעסט קעגן דער האַנדלונג פון דער גרופע, אַרויסגעטרעטן פון דער לאַקאַלער אַרגאַניזאַציע און זיך אַנגעשלאָסן אין לייען-קלוב. מיר האָבן אויך דעמאָלט אַריינבאַקומען אַ שטאַרקן צופלוס פון די רייען פונעם פראַפעסיאָנעלן פאַראיין פון די בוכבינדער. מיר האָבן גע-מוזט דינגען אַ נייעם פאַרזאַמלונג-זאַל, דער פריערדיקער איז געוואָרן צו קליין פאַר אונדזער באַשטענדיקן עולם.

די אינעווייניקסטע ווידעראנאנדן פארשארפן זיך

די פארוואלונגען אין לייען-קלוב האב אָנגעהויבן ווערן זייער באַלעבט. די וואַכנטלעכע רעפּעראַט-אַוונטן זיינען געווען אַפּן אויך פאַר ניט-מיטגלידער און מיר האָבן געוויינטלעך געהאַט אַן עולם פון זעכציק ביז הונדערט פּערזאָן. פון די ניט-מיטגלידער וואָס זיינען אין יענעם פּעריאָד געווען גאַר אַפּטע געסט אין לייען-קלוב, זיינען מיר פאַרבליבן אין זכרון צוויי טשיקאַווע טיפּן, וואָס פאַרדינען איך זאָל זיי אויסטיילן פון אַלע אַנדערע. ביידע האָבן זיי געהייסן וואָלף, קיין משפּחה-קרובהשאַפט איז צווישן זיי פונדעסטוועגן ניט געווען. ביי איינעם האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן זיין פּעך-שוואַרצע באַרד, האָבן מיר אים געקרוינט מיטן צונאַמען דער שוואַרצער וואָלף. דער צווייטער איז געווען אַ רויטלעכער און ער האָט ביי אונדז געהייסן דער רויטער וואָלף. ביידע וועלן זיינען געווען אַקטיווע מיטגלידער פון דער לאַקאַלער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער גרופּע, אָבער זיי האָבן דאַרטן געהאַט די רענאַמע פון צוויי אַרציי-וונגאַטשעס פון דער פאַרטיי, וואָס זיינען תמיד מיט דער פאַרטיי אויף קידער-ווידער. וועד-ליק דעם ווי זיי האָבן זיך באַנומען אין דער לאַקאַלער גרופּע, וואָלט מען גע-קענט זאָגן, אַז זיי קומען פּראָסט און פשוט פונעם לאַגער פון די יונגע. די פי-רונג פון דער גרופּע וואָלט גאַנץ באַשטימט ניט געווען שטאַרק אומצופרידן אויב די צוויי וועלן זאָלן זיך געווען אַפּטראַגן אייניגעם מיט די עלף אַפּגע-שפּאַלטענע. אָבער ביידע וועלן האָבן ניט געמאַכט קיין סוד דערפון, אַז זיי האָבן ניט דעם מינדסטן חשק צו מאַכן דאָס לעבן אַזוי גרינג דעם הער יעסט און זיינע בוזעם-פריינד. אויב זיי ווילן פון אונדז פטור ווערן, האָבן די וועלן געזאָגט, האָבן זיי די ברירה אונדז אויסצושליסן פון דער פאַרטיי. דאָס האָט ניט פאַסירט דערפאַר, וואָרום די פירונג פון דער גרופּע האָט זיך אָנגעהויבן אַרום-זען, אַז זי דאַרף זיין אַ ביסל געוואָרנטער ניט איבערצוציען דאָס שטריקל. האָט מען זיך געמאַכט האַרץ און מע איז אַפּגעקומען קלוימערשט מיט אַ שמייכל די אַפּטע „שטוקעס“ פון די וועלן. לאַנג האָט דאָס אָבער ניט אָנגעהאַלטן. מע האָט די צוויי „יונגאַטשעס“ פאַרט אויסגעשלאָסן, און די צוויי וועלן זיינען גע-וואָרן פון די טיכטיקסטע גענאַסן אין אונדזער קרייז.

דער שוואַרצער וואַלף איז פון פאך געווען אַ שוסטער. ער האָט דעמאָלט געקענט אַלט זיין אַ יאָר פּערציק; אַ פּלייסיקער ליינענער זיין לעבן-לאַנג, האָט ער אויך געהאַט אַן אָפּענעם קאַפּ און האָט פאַרמאַגט די פּעאיקייט אַרויסצו-ברענגען נייע געדאַנקען קלאָר און שאַרף; זיין בולטסטער כאַראַקטער-שטריך איז געווען אַ פאַרשאַרפט געפּיל פאַר גערעכטיקייט; זיין שטעלונג צו באַהאַנדל-טע פּראָגן האָט ער תּמיד אַרויסגעזאָגט דראַסטיש, אַן די מינדסטע וואַקלענישן. יעדע פּאַרעם פון פּאָליטיקעריי איז דעם שוואַרצן וואַלף געווען פּרעמד און פּריקע. אַן אמתער מענטש, אַן אָפּענער איין-און-דרייסיק, איז ער זיך געגאַנגען מיט זיין אייגענעם וועג אומדערשראַקן און, ווי ס'איז געוויינטלעך דער פּאַל ביי אַזעלכע נאַטורן, האָט ער צו זיינע פּריינד און גענאַסן געשטעלט די זעלבי-קע פּאַדערונגען, וואָס ער האָט געשטעלט צו זיך אַליין. אין די צייטן פונעם סאַציאַליסטן-געזעץ האָט ער ניט איין מאָל דערוויזן, אַז ער האַנדלט תּמיד אין איינלאַנג מיט די מיינונגען, וואָס ער האָט אַרויסגעזאָגט. אַזאַ מענטשן האָבן אָפּילו זיינע קעגנער תּמיד אַרויסגעוויזן אַ סך רעספּעקט. אַז דער שוואַרצער וואַלף זאַל האַלטן מיט די יונגע — דאָס האָט אַנדערש גאַרניט געקאַנט זיין. אין דער אמתן איז ער געווען אַ געבוירענער אַנאַרכיסט, און ער האָט עס טאַקע שפּעטער איינגעזען.

אַ געבוירענער רעבעל איז אויך געווען דער רויטער וואַלף. געשטאַמט האָט ער פון האַנאָווער. אין מאַינץ איז ער געווען באַשעפּטיקט ווי אַ קאַרקען-שניי-דער און איז געווען צווישן די בעסט-באַצאַלטע אַרבעטער אין שטאַט. ער איז געווען יונגער פון זיין חבר מיט אַ יאָר דריי-פּיר, אָבער אין אַלגעמיין איז דער רויטער וואַלף געווען ווי אַ מין קאַפּיע פונעם שוואַרצן. אויך ער איז געווען אַ מענטש, וואָס האָט מיט אייגענע אַנשטרענגונגען זיך דערשלאָגן צו אַ גע-וויסער מדרגה פון וויסן און קענטענישן, ער איז אָבער ניט געווען קאַפּאַבל ווי יענער קלאָר צו פאַרמולירן זיינע געדאַנקען. דער רויטער וואַלף איז געווען אַן אומאויסשעפּלעכער קוואַל פון הומאַר און האָט תּמיד געקענט אַרויסהייבן די שוואַכערע זייטן פון זיינע אַרומיקע. פּלאַכע פאַרשוניען האָבן עס דערפאַר געהאַלטן פאַר געזינטער אים צו גיין אויסן וועג. מיט זיינע שפּאַט-פּיילן האָט דער רויטער וואַלף געצילט דער עיקר אין יענע טיפּן, וואָס האָבן רק געזוכט זיך אַרויסצוהייבן איבער זייערע קאַמעראַדן. אַזאַ איינער איז פאַר אים געווען יעסט. זינט ער איז געוואָרן רייכסטאג-דעפּוטאַט, האָט ער ניט דורכגעלאָזט קיין געלעגנהייט דאָס צו דערמאַנען זיינע אַרומיקע. ער פּלעגט גאַר אַנדערש ניט אַנהייבן קיין רעדע ווי נאָר מיט עפּעס אַן עפּיזאָד פון זיינע אויפּטועכצער אין רייכסטאג און מיט די נעמען פון זיינע פּראַמינענטע פּריינד, בעבעל און ליב-קנעכט.

דער רויטער וואַלף האָט מער ניט באַדאַרפט און ער פּלעגט ניט איינמאַל אַרויס-ברענגען יעסטן פון די כלים. אויף איינער אַ פאַרזאַמלונג פון דער לאַקאַלער גרופּע האָט דער פּאַרויצער פונעם אַוונט, יעסט, געמאַכט עפּעס אַ פאַרשלאָג,

וואס דער רויטער וואַלף און אַנדערע האָבן שטאַרק אָפּגעפּרעגט. פאַר אַ נאַווי-
 נע האָט יעסט זיך פאַררופּן אויף אַן ענלעכער סיטואַציע אין רייכסטאג. ער
 קאַנטיק געוואַלט דערמיט קלאַר מאַכן, אַז אין אַזעלכע זאַכן איז ער אַ ביסל מער
 באַהאַונט ווי זיינע צוהערער אין זאַל. גלייך דערויף איז יעסט אויף אַ ווייל
 אַרויס פון צימער. צו אַלעמענס דערשטוינונג האָט דער רויטער וואַלף זיך
 אַוועקגעזעצט אויף יעסטס פּלאַץ און דערביי געשניטן אַ צורה גלייך עס וואַלטן
 אים אָנגעכאַפט שווערע בויך-ווייטאַגן. עס האָט לאַנג ניט גענומען און יעסט
 איז צוריק אַריינגעקומען. דערזען דעם רויטן וואַלף אויף זיין זיץ, האָט ער אים
 צוגעוואַרפּן אַ שטרענגן פרעגנדיקן בליק: — וואָס באַטייט דאָס? וואַלף איז
 אויפגעשפרונגען און מיט אַן אומשולדיקן שמייכל אַ זאָג געטאָן: „האַב ניט קיין
 פאַראיבל, ליבער פּראַנץ, אין אייער בערלינער נאַציאָנאַל-מענאַזשעריע קומט
 דאָך אַלעמען דאָס אויפלייכטן אין קאַפּ פון אַרום הינטן, נו האָב איך זיך אַוועק-
 געזעצט אויף דיין שטול, וואָס איז נאָך ניט געווען אָפּגעקילט, אין דער האַפּע-
 נונג, אַז איך וועל אפּשר געהאַלפּן ווערן. צום באַדויערן האָט זיך עס ניט גע-
 רירט פונעם אַרט...“

יעסט איז רויט געוואָרן ווי אַ געקאַכטער לאַנגוסט און אויב אַ בליק וואַלט
 געקענט עמעצן אַוועקהרגענען, אַזוי וואַלטן מיר אויפן צווייטן טאַג געדאַרפט
 גיין נאָך וואַלפּס לוויה. דער רייכסטאג-דעפּוטאַט האָט אָבער גאַרניט געזאָגט,
 ער האָט זיך אַפילו געמאַכט ניט הערנדיק ווי אַ טייל פון די פאַרזאַמלטע האָבן
 אויסגעשאַסן מיט אַ הילכיק געלעכטער. ער האָט אויף גיך געכאַפט דאָס גלעקל
 און גענומען ווייטער פירן די פאַרזאַמלונג.

אָבער אַט דער צעבאַלעוועטער חוּק-מאַכער, וואָס אַ סך האָבן ממש גע-
 ציטערט פאַר זיין שפּאַט, איז אין גרונט גענומען געווען אַ פרעכטיקער מענטש
 און האָט געקענט זיין ביז גאַר ערנסט. ער איז אויך ניט געווען סתם אַ וואַר-
 טשער, וואָס זוכט צו מאַכן אַלץ צו קליינגעלט. דער רויטער וואַלף איז געווען
 אַ גוטער קאַמעראַד, גרייט צו יעדער צייט איינצושטעלן אַלץ פאַר זיין אידעאַל.
 אַ היפשן טייל פון זיין וואַכנטלעכן פאַרדינסט פלעגט ער אָפּגעבן דער פאַרטיי.
 די געשעענישן זיינען דערווייל זיך געגאַנגען מיט זייער גאַנג. די פאַרטיי-
 פירונג האָט זיך מיאוס גענאַרט אויב זי האָט זיך געמאַכט די אילוייע, אַז אויפן
 קאַנגרעס אין האַלע האָט זי איין מאַל פאַר אַלע מאַל געמאַכט אַ סוף צו די
 יונגע. די ווירקלעכקייט אליין האָט שוין ווי געזאָרגט דערפאַר, אַז די אַפּאָזיציע
 זאָל אַלץ צוקריגן נייע נערונג. דער קאַמף צווישן די אַלטע און יונגע האָט גע-
 פונען אַן אַפּקלאַנג אַפילו אין דער אויסלענדישער סאַציאַליסטישער פרעסע.
 קיין איבעריקן נחת האָבן די אַלטע פאַרטיי-פירער דערפון ניט געהאַט, כאַטש
 די מערסטע אויסלענדישע צייטונגען זיינען געווען אויף דער זייט פון די אַלטע.
 אַ גאַנץ אייגנאַרטיקן מעטאָד האָט פּראַקטיצירט ווילהעלם ליבקעכט. ער האָט
 באַזאָרגט די סאַציאַליסטישע פרעסע אין פּראַנקרייך און דענעמאַרק מיט אינ-
 פאַרמאַציע וועגן די יונגע, און אַט די אינפאַרמאַציע איז געווען אַזוי קונציק

צונויפגעשטעלט, אז אלע טונקעלע אַנצוהערענישן אויפן חשבון פון דער אַפּאַזי- ציע האָבן זיך לייכט געלייגט אויפן שכל. אַט די באַריכטן וועגן די יונגע פּלעגן דערנאָך איבערדרוקן די סאַציאַליסטישע צייטונגען אין דייטשלאַנד ווי „שטי- מען פון אויסלאַנד וועגן דער אַפּאַזיציע“. דעם נאַאיוון דייטשן לייענער האָט גאַרניט געקענט איינפאַלן, אז אַט די „שטימען“ קומען דירעקט פון דייטשע קוואַלן. די באַרימטע באַלשעוויסטישע טעכניק פון פּראָפּאַגאַנדע האָט זייער פּרי געהאַט אין דייטשלאַנד אירע פּאַרגיייער.

און פאַרט האָבן אין אויסלאַנד ניט געפּעלט קיין וויכטיקע סאַציאַליסטישע אַקטיוויסטן וואָס זיינען ניט געגאַנגען אויפן שטריקל אין זייער איינשטעל צו די יונגע, וואָס האָבן געפּרוּווט זיך דערגרונטעווען צום אויטענטישן כאַראַקטער פון אַט דער ריכטונג אין סאַציאַליזם און דערנאָך אַפּילו געגעבן זייער טייל- ווייזע צושטימונג צום פּראָגראַם פון דער אַפּאַזיציע. די פּראָנציזישע צייטונג „לאַ קעסציאַן סאַציאַל“ האָט אין אַ גרעסערן אַרטיקל פּאַרגעוואַרפן דער דיי- טשער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע, אז אין איר קאַמף קעגן דער אַפּאַזיציע, איז זי אַוועק אויף אַ וועג וואָס קען זי דערפירן צו אַ פּולשטענדיקן אַפּזאָגן זיך פון די סאַציאַליסטישע גרונט-פּרינציפּן.

אין דער שווייץ, אין ציריך, האָט דער זייער אַנגעזעענער סאַציאַליסטישער פירער אַדוואָקאַט לאַנג, גענומען אַ וואָרט אין דער דיסקוסיע לטובת די יונגע, כאַטש ער אליין, לאַנג, איז לויט אלע זיינע קאַנצעפּציעס געשטאַנען גאַר נאַענט צו די אַזוי אַנגערופענע אַלטע. „אין פּלוג האַלט איך זיך ביי די איינשטעלונגען פון די אַלטע“, האָט ער געשריבן, „מיך ערגערט אַבער ביו גאַר דער טאָן פון זייער דיסקוסיע מיט די יונגע. מע וואַלט באַדאַרפט זיין צופּרידן מיט האָבן אַן אַפּאַ- זיציע, ניט זידלען זיך מיט איר דאַרף מען, נאָר זי וועלן פאַרשטיין און פּרוּוו עפּעס לערנען פון איר“.

דעם שטאַרקסטן איינדרוק אין דער סאַציאַליסטישער באַוועגונג אין איי- ראַפּע האָט אַבער געמאַכט דער פירער פון דער האַלענדישער סאַציאַל-דעמאָ- קראַטיע, דאַמעלאַ ניווענהויז, איינער פון די סאַמע חשובסטע פּערזענלעכקייטן אין סאַציאַליסטישן אינטערנאַציאָנאַל. ער האָט אַפּן גענומען שטעלונג פאַר די יונגע און דערביי אַזוי אַריינגעזאָגט זיינע דייטשע פּריינד, אז זיי האָבן זיך גע- מוזט פּילן פון זיינע רייד גאַרניט איבעריק האַנאַראַווע.

ניווענהויז איז בייגעווען אויף דעם קאַנגרעס אין האַלע ווי דער פאַרטער- טער פון דער האַלענדישער סאַציאַל-דעמאָקראַטיע. דער אופן ווי מע האָט דאַרט באַהאַנדלט די אַפּאַזיציע האָט ביי אים אַרויסגערופן אַ שטאַרקן ווידערוויילן. ער האָט זיך געפּילט טיף געטראַפן אין זיינע באַגריפּן פון גערעכטיקייט. קורץ נאָכן קאַנגרעס האָט ניווענהויז אויף אַ גרויסן מיטינג אין אַמסטערדאַם איבער- געגעבן זיינע איינדרוקן פון האַלע. אין דער בעלגישער צייטשריפט „לאַ סאַ- סיעטע נווועל“ האָט ער אויך צו יענער צייט אַפּגעדרוקט אַן אַרטיקל אויף דער טעמע: „די פאַרשיידענע שטרעמונגען אין דער דייטשער סאַציאַל-דעמאָקראַ-“

טיע". ניווענהויזס אַרויסטרעטונגען האָבן געשאַפן זייער אָנגעצויגענע באַציון-גען צווישן אים און דער דייטשער פּאַרטיי-פירערשאַפט. דאָס אַרטיקל אין דער בעלגישער צייטשריפט האָט ניווענהויז שפּעטער אַרויסגעגעבן אין אַ באַזונדער-רער בראַשור — אַ פּלאַמיקע פּאַרטיידיקונג פון די יונגע מאַטיווירט מיטן אַנ-ווייז. אַז אַזא סאַרט קאַמף קעגן אַן אינעווייניקסטער אַפּאָזיציע קען זיין נאָר אַ צייכן פון דעגענעראַציע, וואָס מוז ווערן פּאַטאַל פאַר דעם סאַציאַליזם און דער מאַקראַטיע צו גלייכער צייט.

אין יוני 1891 האָט וואַלמאַר געהאַלטן אין מינכען די ערשטע פון זיין סעריע רעדעס, וואָס זיינען שפּעטער באַרימט געוואָרן ווייט איבער די גרענעצן פון דייטשלאַנד. וואַלמאַר האָט גרינטלעך אַנאַליזירט די פּאָליטישע לאַגע אין דייטש-לאַנד נאָכדעם ווי עס זיינען אָפּגעשאַפט געוואָרן די אויסנעם-געזעצן, און ער האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר אַן ענגערער קאָאָליציע מיט געוויסע בירגערלעכע שיכטן. אין פּראַגן פון דעפּלאַמאַטיע האָט וואַלמאַר געהאַלטן, אַז די דייטשע סאַ-ציאַל-דעמאָקראַטיע דאַרף שטיצן דעם דרייבונד דייטשלאַנד, עסטרייך, אי-טאַליע. וואַלמאַרס רעטאָריק איז געווען דער אָנהייב פון דער ריכטונג אין דייטשלאַנד, וואָס מע האָט שפּעטער באַצייכנט ווי דער רעוויזיאָניזם.

וואַלמאַר און זיין מיטקעמפּער ווילהעלם ווערנער האָבן צערודערט די מו-חות אויך פון אַ סך קאַטעגאָרישע קעגנער פון די יונגע. עס האָט זיך קלאַר געפילט אַן אַנזאַג אויף אַ נייער ווענדונג אין דער פּאַרטיי, אַ ווענדונג, וואָס איז אַ פּולשטענדיקער ווידעראַנאַנד צו אַלע איינגעשטעלטע טראַדיציעס פון דער פּאַרטיי. ליבקעכט, בעבעל און קאַווסקי זיינען שאַרף אַרויסגעטרעטן קעגן וואַלמאַרס ריכטונג. אַ סך סאַציאַל-דעמאָקראַטן האָבן אפילו אָפּן צוגעגעבן, אַז אַט די ריכטונג איז אַ גרעסערע סכנה פאַר דער פּאַרטיי ווי ס'איז די ריכטונג פון די יונגע. אַ קורצע צייט שפּעטער, אויף דער פּאַרטיי-קאָנפּערענץ אין ער-פורט, האָט ליבקעכט אָפּגעגעבן אַט די דערקלערונג:

„דאָס וואָס די יונגע האָבן געזאָגט וועגן דער טאַקטיק פון דער פּאַרטיי, דאָס קען זאָגן אַיעדערער און דערביי ניט פאַרלייקענען אונדזערע גרונט-פרינ-ציפּן. זיי (די יונגע) פאַרלאַנגען ניט, ווי וואַלמאַר, מיר זאָלן דורכפירן מעטאָ-דישע ענדערונגען. אָבער וואַלמאַר און זיינע פריינד ווילן, אַז איצט, ווען עס עקסיסטירן ניט מער די אויסנעם-געזעצן, זאָלן מיר זיך אָפּזאָגן פון אונדזער אַלטן קאַמף און אַנעמען אַ נייע טאַקטיק; זיי ווילן מיר זאָלן ביי אַ געוויסן גראַד ווערן אַ רעגירונגס-פּאַרטיי. אַז מיר האַלטן אין אויג וואָס פאַר אַ סאַרט האַפּע-נונגען דאָס מוז אַרויסרופן ביי אונדזערע קעגנער און וואָס אַ געדריקטע שטי-מונג דאָס מוז שאַפן ביי אונדזערע פריינד, אַזוי מוזן מיר איינזען די נייטיקייט צו זאָגן קלאַר און אָפּן, אַז די פּאַרטיי וויל ניט האָבן מיט אַלץ דעם קיין שום שותפות, אַז די פּאַרטיי וויל בלייבן דאָ וואָס זי איז...“

אפילו אַזא פאַרביסענער קעגנער פון דער אַפּאָזיציע ווי ריכאַרד פישער,

וואס האָט די גאַנצע צייט אָנגענומען פאַר גוט געלט יעדן פאַרדאַכט אויף די יונגע, אפילו ער האָט דערקלערט אין ערפורט:

„אויב מיר זאלן אָננעמען וואַלמאַרס שטאַנדפונקט, וואַלטן מיר געמוזט אויפן אָרט אויסמעקן פון אונדזער פראַגראַם די ווערטער „סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פאַרטיי“ און אַוועקשטעלן דעם זאַץ: „פראַגראַם פון דער דייטשער אַרבעטער-פאַרטיי“. טשיקאָווע: אָט די פאַרגליווערטע מאַרקסיסטן, וואָס זייער שטעלונג צו וואַלמאַרן איז זיך צונויפגעפאלן מיט דער שטעלונג פון דער אַפאָזיציע, האָבן אָבער ניט געהאַט קיין איין גוט וואָרט פאַר די יונגע. אָבער מיט וואַלמאַרן זיינען זיי אומגעגאַנגען מיט זיידענע הענטשקעס, מחמת וואַלמאַר איז געווען אַ וויכטיקע פיגור אין דער פאַרטיי מיט אַ סך נאַכפאלגער. מיט אים האָט מען געמוזט זיין אָפגעהיטן, אָבער מיט דער אַפאָזיציע האָט מען פאַרשפאַרט זיך צערעמאַניען; מע האָט ניט באַדאַרפט זיין מיט זיי איבעריק געוואָרנט. שוין אין יענער צייט האָט די דייטשע סאַציאַל-דעמאָקראַטיע געגלאַנצט מיט איר פיי-נעם שטריך צו זיין וואָס מער אומטאַלעראַנט דאַרטן וווּ זי האָט זיך געפילט גענוג שטאַרק.

צו וואַלמאַרס לויב מוז מען צוגעבן, אַז גראַד ער, וואָס די אַפאָזיציע האָט אים אַטאַקירט צום שטאַרקסטן, האָט ניט מאַניפעסטירט קיין שום פערזענלעכע פאַרביטערטקייט לגבי די אַפאָזיציאַנערן. ער האָט מיט עקשנות זיך איינגע-שטעלט פאַר זיין שטאַנדפונקט, אָבער שטעטס זאַכלעך, אַן אַ פאַראויסגענומע-נעם אַפשאַץ. אַן איינגעבוירן געפיל פון אייגענער ווערדע און אַרנטלעכקייט, האָבן אין אים פאַררוקט דעם פאַרטיי-טוער, ווען מע האָט געדאַרפט רעספעק-טירן אַ צווייטנס איבערציגונג. אין דעם פרט איז וואַלמאַר געווען אַן אַריסטאָ-קראַט אין בעסטן טייטש פון אַט דעם וואָרט.

אין דער דייטשער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער פאַרטיי האָט זיך געקאַכט מיט וואַלמאַרן. אומעטום זיינען אָפגעהאַלטן געוואָרן מאַסן-פאַרזאַמלונגען קעגן זיינע נייע איינשטעלונגען. אויב מע זאל וועלן אַפשאַצן דעם דעמאָליטיקן אַלגע-מיינעם צושטאַנד פון סאַציאַליסטישער באַוועגונג אויפן גרונט פון די אַנטי-וואַלמאַר מאַניפעסטאַציעס, וואַלט מען אָבער געמוזט קומען צום אויספיר, אַז שטאַרק שרעקן זיך פאַר וואַלמאַרן האָט די פאַרטיי-פירערשאַפט ניט געדאַרפט. די גרויסע מערהייט פון דער פאַרטיי-פרעסע און כמעט אַלע באַקאַנטע פאַרטיי-פירער האָבן זיך אַרויסגעזאָגט קעגן וואַלמאַרס פראַפאָזיציעס. ניט געקוקט דע-רויף איז די דייטשע סאַציאַל-דעמאָקראַטיע אין אַ צייט אַרום פולשטענדיק אַרונ-טערגעפאלן אונטער דעם איינפלוס פון וואַלמאַרס שטרעבונגען. די טיפערע סיבות, וואָס האָבן געמוזט דערפירן צו אַט דער ווענדונג, זיינען פאַר מיר, ווי פאַר אַ סך אַנדערע, קלאַר געוואָרן ערשט אַ סך שפעטער-צו.

די טיפערע סיבות פונעם גרויסן דורכפאל

די גאנצע סאציאליסטישע באוועגונג אין דייטשלאנד איז אן ספק געווען דורכגעדרונגען מיט אויטאריטאטיווע אייגנשאפטן שוין אין איר סאמע אנהייב. די שפעטערדיקע אנטוויקלונג פון אט דער באוועגונג האט נאך נאך מער פארפעס-טיקט אירע אויטאריטארע סטאנדארדן. דער איינפלוס פון העגעלס פילאסאפיע אויף כמעט אלע גרונטלייגער פונעם דייטשן סאציאליזם, זייער סאציאלער פא-טאליזם, זייער באנעמען אלע פאליטישע און סאציאלע דערשיינונגען ווי א במילאדיקן רעזולטאט פון אן אומפארמיידלעכער עקאנאמישער אנטוויקלונג, — דאס אלץ האט ניט ווינציק בייגעטראגן דערצו, אָ דער דייטשער סאציאליזם זאל אוועק מיט אזא וועג ווי וואַלמאַר האָט עס פאַראויסגעזען מיט זיין שאַרפן בליק.

אַבער חוץ די אלע פאַקטאָרן איז אזא עוואָלוציע אויך געווען דער רעזול-טאָט פון ספעציפישע סאציאלע צושטאנדן אין דייטשלאנד. אין אַט דעם לאַנד האָט קיינמאָל ניט עקסיסטירט קיין שטאַרקע ליבעראַלע באוועגונג, וואָס זאָל האָבן אויפגעקומען אין קאַמף מיטן אַבסאָלוטיזם ווי ס'איז, למשל, געווען דער פּאַל אין ענגלאַנד; אין דייטשלאַנד איז אויך ניט געווען בנימצא קיין בירגער-לעכע דעמאָקראַטיע, מיט רעוואָלוציאַנערע טראַדיציעס ווי אין פּראַנקרייך. דיי-טשע ליבעראַלן און דייטשע דעמאָקראַטן האָבן מיט זיך פאַרגעשטעלט אַ בונט-פאַרביק געמישט געזינדל, וואָס האָט תמיד און שטענדיק זיך געלאָזט פירן פון אַבסאָלוטיסטיש געשטימטע פּאָליטיקאַנטן; דייטשע ליבעראַלן און דעמאָקראַטן האָבן תמיד זיך געהאַלטן שרעקעוודיק אין אַ זייט פון יעטוועדער ערנסטער פּאַ-ליטישער באַשטימונג. אַפּגעזען פון טייל לויבנסווערטע אויסנעמען, האָט דער דייטשער בירגער-שטאַנד ניט געהאַט פּאָליטיש קיין אייגענעם פרצוף-פנים. די גאַנצע אומגליקלעכע אַנטוויקלונג פון דער דייטשער געשיכטע האָט צום גרויסן טייל מיטבאַשטימט אַט די האַפענונגסלאָזע שוואַכקייטן פון דער דייטשער ביר-גערשאַפט, וואָס דער גייסט פון אונטערטעניקייט איז ביי איר געוואָרן אַ צווייטע נאַטור. אַט די גורלדיקע פאַקטן קען ניט פאַרזען קיין שום אַביעקטיווער פּאַר-שער פון דער פּאָליטישער און סאציאלער אַנטוויקלונג אין דייטשלאַנד.

אין קיין שום אנדער לאַנד האָט מען ניט געקענט אַנטרעפן אַזאַ פּאַליטיש געפּאַלן באַשעפּעניש ווי ס'איז געווען דער דייטשער נאַציאָנאַל־ליבעראַליזם; זיינע אַנהענגער זיינען שטעטס געווען דינסטגרייט. גרייט צו קריכן אויף אַלע פיר פּאַר דעם פּרייסישן יונקערטום. אָבער אויך די פּראַגרעסיווע פּאַרטיי מיט אירע פּאַרשיידענע אָפּגעשפּאַלטענע גרופּקעס, האָט ניט געשטעלט קיין ערנסטן ווידערשטאַנד דער מיליטאַריסטישער און פּאַליטישער רעאַקציע אין דייטש־לאַנד. די דייטשע פּראַגרעסיווע זיינען קיינמאַל ניט געווען אינדערהיים, אַז סע האָט זיך געמאַכט אַ געלעגנהייט צו ווייזן די ציין די פּרייסישע מאַכטהאַבער. אַזוי אַרום האָט עס געקענט פּאַסירן, אַז נאָכדעם ווי ס'איז אָפּגעשאַפט גע־וואָרן דאָס סאַציאַליסטן־געזעץ, זאָל די דייטשע סאַציאַל־דעמאָקראַטיע ביס־לעכווייז ווערן דער זאַמל־פּלאַץ פּאַר די בירגערלעכע עלעמענטן, וואָס דער סאַ־ציאַליזם איז זיי ווינציק־וואָס אָנגעגאַנגען, אָבער די אַלטע פּאַרטייען האָבן זיי מער ניט צופּרידגעשטעלט; פּאַר אַנדערע איז די סאַציאַל־דעמאָקראַטיע געווען אַ פּאַרלאַקנדיקע אַרענע אויסצושפּילן זייערע פּערזענלעכע אַמביציעס. וואָס מער די סאַציאַליסטישע באַוועגונג איז געוואַקסן אין דער ברייט, אַלץ גרעסער זיינען געוואָרן אירע שאַנסן צו געווינען ביי וואַלן, און וואָס גרעסער עס זיינען געוואָרן די זיגן ביי וואַלן, אַלץ וויכטיקער איז געוואָרן דער איינפלוס פון די גיט־צוגעקומענע שיכטן; זיי זיינען ביסלעכווייז אַריינגעדראַנגען אין די עיקר־דיקע טיילן פון דער פּאַרטיי־אַרבעט. אַדאַנק זייער מיטגעבראַכטן בילדונגס־באַגאַזש, זיינען די צוגעקומענע בירגערלעכע שיכטן געווען בעסער צוגעגרייט צו זיין פּאַרלאַמענט־דעפּוטאַטן, ווי עס זיינען געווען די מערסטע אַרבעטער; די ניי־געקומענע האָבן אויך באַזונדערס אימפּאַנירט די פּונקציאָנאַרן פון די פּראַ־פעסיאָנעלע פּאַראַינען. ס'איז גאַר גיך ניט פּאַרבליבן קיין איין געביט פון דער פּאַרטיי־טעטיקייט, וואָס אויף אים זאָלן די בירגערלעכע עלעמענטן ניט האָבן געלייגט זייער שטעמפל.

דער אויפשטייג פון דער סאַציאַל־דעמאָקראַטישער באַוועגונג איז אַוועק מיט אַ ראַשן טעמפּאָ. די פּאַרטיי איז אַלץ מער און מער געוואָרן אַ סאַרט מלוכה אין אַ מלוכה און האָט זיך אַלץ מער און מער גענייטיקט אין מענטשן, וואָס זאָלן זיין קאַפּאַבל צו ווערן עווענטועל רייכסטאג־דעפּוטאַטן אָדער רעפּרעזענטאַנטן אין די לעגיסלאַטורן פון די זעקס־און־צוואַנציק „בונדעס־שטאַטן“, אין די מור־ניציפּאַלע פּאַרוואַלטונגען און אַפילו אין די קירכלעכע ראַטן. די פּאַרטיי האָט זיך אויך גענייטיקט אין געניטע מיטאַרבעטער פּאַר איר פּאַרצווייגטער טעגלע־כער פרעסע, וואָס האָט לויט איר פּאַרנעם ניט געהאַט איר גלייכן אין קיין שום אַנדערן לאַנד. נייע פּאַסטנס זיינען אויך צוגעקומען אויף אַלע געביטן פון דער טאַג־טעגלעכער פּאַליטישער פּאַרטיי־אַרבעט.

און אַט אַזוי איז טריט ביי טריט אויפגעקומען אַ ביוראָקראַטיע מיט אַלע אירע ספעציפּישקייטן, וואָס האָט געמוזט האָבן אַ פּאַראַליזירנדיקן איינפלוס אויף דער גייסטיקער געשטאַלטונג פון דער באַוועגונג, ווי דאָס פּאַסירט תמיד

מיט יעדן שטאב פון באַמטע. אַזאַ אַנטוויקלונג פון די אַזוי אַנגערופענע אַר-
בעטער-פאַרטייען איז צוגעגאַנגען אויך אין אַנדערע לענדער אויף אַזאַ וועג
לערך. אַבער אין ערגעץ האָט מען נישט אַזוי שטאַרק געשפירט דעם דרוק פון די
מאַרקסיסטישע דאַגעס ווי אין דייטשלאַנד. פון איין זייט האָט מען פּראַקטי-
צירט אַן אמתע פּאָליטישע טעאַלאָגיע, מיט פאַרגעשריבענע, נישט-אַפּפּרעגעוודי-
קע געזעצן פון דער מאַרקסיסטישער טעאָריע, וואָס האָט געמוזט פאַרנעפלען
יעדן אויסבליק אויף אמת שעפּערישער סאָציאַליסטישער טעטיקייט; פון דער
אַנדערער זייט האָט דער פאַרלאַמענטאַריום געשטויסן די פאַרטיי מיט אַ ריזיקן
כוח אויף דעם וועג, וואָס וואָלמאַר האָט פאַראויסגעזען אַזוי לאַנג אין פאַראויס.
דער גאַנצער מיינונגס-שטרייט צווישן די אַרטאָדאָקסישע מאַרקסיסטן און
די אַזוי אַנגערופענע רעוויזיאַניסטן האָט אויף קיין האַר נישט איבערגעאַנדערשט
דעם נאַטירלעכן גאַנג פון דער אַנטוויקלונג. די גאַנצע דיסקוסיע האָט בלויז אַ
פּלאַטאַנישן באַטייט און נישט געהאַט קיין שום איינפלוס אויף דער פּאַקטישער
שטעלונג פון דער פאַרטיי. די אַרטאָדאָקסיע אין דער פאַרטיי האָט זיך קיין ריר
נישט געטאָן אַן דעם זי זאָל זיך נישט פאַררופן אויף מאַרקסן און ענגעלסן, אַבער
מיט זייער פּראַקטישער טעטיקייט האָט זיך דאָס אַלץ לחלוטין נישט אַנגעקערט.
די זעלביקע פאַרשוונען וואָס וועלן אייך נישט אַפּטרעטן קיין איין פּונקט פון
דער „עכטער לערע“, פאַרגעסן זייערע רעוואָלוציאַנערע פּרינציפּן מיט האַק
און פּאַק, אַזוי באלד ווי זיי האָבן צו טאָן מיט פּראַקטישער אַרבעט פון טאָג-
טעגלעכער פּאָליטיק, אַנדערש האָט עס פשוט נישט געקענט זיין, וואָרום די גאַנ-
צע טעטיקייט פון דער פאַרטיי איז געווען איינגעשטעלט אין אַט אַזאַ גייסט.
אין אַן ענגערן קרייז פון די טינט- און פעדער-לייט קענען טעאָריעס ווי סע
נישט איין נאָך שפּילן אַ שטיקל ראַלע; זיי האָבן אַבער נישט דעם מינדסטן איינ-
פלוס אויף דעם אייגנטלעכן גאַנג פון דער באַוועגונג. די ברייטע סאָציאַל-דע-
מאָקראַטישע מאַסע האָט אַפילו נישט פאַרשטאַנען דעם פּאָליטישן זשאַראַן, וואָס
מיט אים האָט מען זיך באַנוצט אין יענע קרייזן. נאָר דערמיט לאַזט זיך דער-
קלערן דער פּאַקט, וואָס דער רעוויזיאַניזם איז זיך אַלץ מער און מער צעוואַקסן
אין דער ברייט, נישט געקוקט אויף אַלע באַשלוסן פונעם פאַרטיי-קאָנגרעס.
דער נוצלאַזער קאַמף וואָלט איבעריקנס לאַנג נישט געקענט באַשעפּטיקן
די פאַרטיי אויב די ווירקלעכקייט אַליין אין דייטשלאַנד וואָלט נישט געווען דער
פּאַסיקסטער באַדן פאַרן רעוויזיאַניזם. אין רוב אייראָפּעאישע לענדער האָט מען
שוין געהאַט שלום געמאַכט מיטן געדאַנק וועגן אַ מיניסטער אַ סאָציאַליסט,
אויפן סמך פון דער צאָל שטימען וואָס די פאַרטיי האָט באַקומען ביי וואָלן. אין
אַ האַלב-אימפּעריאַליסטיש לאַנד ווי דייטשלאַנד, וווּ דער רייכסטאג איז געווען
נישט מער ווי אַ פייגנבלאַט פאַרן כמעט נאַקעטן דעספּאָטיזם און וווּ דער קייזער
האָט געהאַט דאָס רעכט אַליין צו באַשטימען זיינע מיניסטערן, איז איבערהויפּט
געווען שווער זיך פאַרצושטעלן אַ מיניסטער אַ סאָציאַליסט.

ס'איז כדאי זיך אַפּצושטעלן אויף אַט דעם פּאַקט; די אַנהענגער פון דער

דייטשער סאציאל-דעמאקראטיע אין פאלק האבן זיך געציילט אין די מיליאנען. די ארגאניזאציע וואס די פארטיי האט אויפגעבויט האט ניט געהאט איר גלייכן אין דער געשיכטע פון קיין אנדערער באוועגונג, אבער במשך איר גאנצער עק-סיסטענץ האט די פארטיי זיך ניט געקענט באשליסן צו פרווון א סוף מאכן צום שענדלעכן פאליטישן צושטאנד אין לאנד, אפילו ניט אין דער ריכטונג פון א בירגערלעכער דעמאקראטיע. אזא צושטאנד האט געהערשט אין דייטשלאנד ביז צום סוף פון דער ערשטער וועלט-מלחמה.

וואלמארס קארדינאלע אידייע איז געווען, אז די סאציאל-דעמאקראטישע פארטיי דארף אויף זיך נעמען די פונקציע, וואס דער דייטשער ליבעראליזם איז ניט געווען קאפאבל אויסצופירן: ארבעטן פאר פראקטישע רעפארמען און אפ-לייגן, לפחות אויף א צייט, די ארבעט פארן ווייטן אידעאל. ווי אן עכטער דרום-דיקער דייטש האט וואלמאר געפילט, שטארקער ווי דער רוב אנדערע סאציאל-ליסטישע פירער, דעם פאטאלן איינפלוס פון די פרייסישע יונקערס אויף דער סאציאלער אנטוויקלונג אין דייטשלאנד. כדי צו באקעמפן אט דעם איינפלוס איז ער געווען גרייט צו פאררוקן אין הינטערגרונט די אייגנטלעכע סאציאליס-טישע צילן.

זי מע נעמט אן וואלמארס איינשטעל אדער ניט, על כל פנים מוז מען צו-געבן, אז חוץ דער פראגע פון סאציאליסטישער דערצינונג, האט די דייטשע סא-ציאל-דעמאקראטיע דעמאלט געהאט אויף דער האנט אפולע קאמפליצירטע פראבלעמען, וואס אין אנדערע לענדער האט מען זיי זינט לאנג שוין געהאט רעאליזירט. דער דייטשער סאציאליזם זאל דעמאלט געווען דורכפירן כאטשבי א טייל פון אט דער ארבעט, וואלט ער געווען געהאט אויף זיין קאנטע ווייט ניט קיין קליינע פארדינסטן. אבער אפילו פאר אזא מינימאלער ארבעט האט דער דייטשער סאציאל-דעמאקראטיע דעמאלט אויסגעפעלט ווילן און כוחות. אין זיין קאמף מיט דעם פארמאסקירטן דייטשן אבסאלוטיזם, איז דער דייטשער סא-ציאליזם ניט אוועק ווייטער פונעם נעבעכדיקן דייטשן ליבעראליזם. דאס איז איינע פון די טרויעריקסטע דערשיינונגען אין דער דייטשער געשיכטע.

אין דעם פרט פאלט אויס דער גרעסטער שאנדפלק אויף די קליינקעפול-דיקע דאקטרינען. די צעשטערערישע ארבעט פון די ווידערווערטיקע רעאליס-טישע רעוויזיאניסטן איז גארניט אקעגן מאראלישן חורבן וואס עס האט געלאזט נאך זיך דער אזוי אנגערופענער מארקסיסטישער פליגל פון דער באוועגונג. די פיינע קאמפאניע האט געפטרט איר גאנצע צייט מיט הארשפאלטעריי, מיט קנייטשן דעם מוח ווי אזוי אויסצוגעפינען די ריינע ליניע, מיט פוסטע גארניט-זאגנדיקע שלאגווערטער האבן זיי געוואלט וועקן דעם רעוואלוציאנערן גייסט דארטן, ווי עס האט געהערשט שטאק-פינצטערניש, אפאטיע, אפגעשטאנענקייט, און דאס האבן זיי געטאן גראד אין דייטשלאנד — א לאנד אן דער מיידסטער שפור פון רעוואלוציאנערער טראדיציע, ווי ס'איז געווען אזוי בייטיק צו וועקן

אין די מאסן דאס געפיל פון אייגענער ווערדע און דעם באווסטזיין פון אייגע-
נער קראפט.

געוויס, עס זיינען אויך געווען אויסנעמען, אבער זיי זיינען געווען אזוי
ווינציק, אז מע האט זיי כמעט נישט אנגעזען. אונטערטעניקייט איז אין דייטש-
לאנד אריין די מענטשן אין בלוט. די קאזארמע-מושטירונג האט דארטן אפגע-
טעמפט יעדער געפיל פון פערזענלעכער אומאפהענגיקייט; די פארקנעכטונג פון
אפגעלאפענע יארהונדערטער האט איבערגעלאזט עקלדיקע רעשטן אין דער
דייטשער שפראך ביז אויף היינט. אין אזא לאנד איז עס טאפלט נייטיק געווען
אויפצוטרייסלען דאס פאלק אין זיינע טיפסטע טיפענישן און קולטיווירן אין די
מאסן גרייטיקייט צו אקציעס. אזא טיראנישע מאכט ווי די פרייסישע איז נישט
מעגלעך געווען צו באקעמפן בלויז מיט פארעווע ווערטער. יאהאן יאקאבי, אן
אלטער אויפריכטיקער דעמאקראט האט זיך דעמאלט דערוועגט צו זאגן עס די
סאציאליסטן גאנץ אפן. די פארטיי האט אים אנגעבאטן צו קאנדידירן ווי א
דעפוטאט אין רייכסטאג. זיין אפזאג האט יאקאבי מאטיווירט מיט אט די ווער-
טער: „דעם מיליטאריזם קען מען נישט בייקומען מיט פארלאמענטארישע
מיטלען“.

די סאציאליסטישע ארבעטערשאפט אין בעלגיע און שוועדן האט פארט
ארויסגעוויזן דעם מוט צו מאכן פון דעם מאסן-שטרייק א מיטל פון פאליטישן
פארמעסט כדי אויסצוקעמפן אלגעמיינע וואל-רעכט. אבער אין פרייסן האט די
גרויסע מערהייט פון דער סאציאליסטישער פירערשאפט זיך ארויסגעזאגט קעגן
אזא סארט קאמף. כאטש דאס פרייסישע וואל-געזעץ איז געווען א סך, א סך
רעאקציאנערער ווי די אלטע וואל-געזעצן אין יענע לענדער. די דייטשע סא-
ציאליסטישע פירערשאפט האט געשטיצט מיט היפשע געלט-מיטלען די בעל-
גישע ארבעטערשאפט אין איר פאליטישן קאמף; אבער אין אייגענעם לאנד האט
אט די ברייטהארציקע פירערשאפט נישט געוואגט זיך צו לאזן גיין מיט דעם
זעלביקן וועג.

וועגן קלאסנקאמף און קלאסן-באווסטזיין האט מען אין דייטשלאנד גע-
רעדט מער ווי אין וועלכן ס'איז אנדערן לאנד, אבער אז סע האט זיך געהאנדלט
אין אן ערנסטן באשלוס, איז עס אין ערגעץ נישט צוגעגאנגען אזוי שווער ווי
דארטן. נאך דעם ווי ס'איז אפגעשאפט געווארן דאס סאציאליסטן-געזעץ, זיינען
אין דייטשלאנד כמעט נישט פארגעקומען קיין ארבעטער-קאמפן. האט אמאל פא-
סירט, און ביי די מאסן האט געפלאצט די געדולד, האט א מיושבדיקע פירער-
שאפט שוין געזארגט דערפאר צו בארואיקן די צעהיצטע געמיטער. ווארום די
סאציאליסטישע פיליסטערן האבן גאר שטארק געהאלטן פונעם פרינציפ: רואי-
קייט איז די ערשטע פליכט פונעם בירגער!

נאך מיט אט די אומשטאנדן לאזט זיך דערקלערן דאס אויפקומען פון א
היטלער אין א לאנד, וואס האט געציילט פינף מיליאן פאליטיש און געווערק-
שאפטלעך ארגאניזירטע ארבעטער און ווי קורץ פאר דעם זיג פון די נאציס,

האָבן די סאַציאַליסטן און קאָמוניסטן געקראָגן צוועלף מיליאָן שטימען. צע-
שטערן די מאַכט פון אַט דער פּיל-מיליאָניקער מאַסע איז פאַר היטלערן געווען
אַן אַרבעט ווי אַרויסציען אַ האָר פון דער מילך, און קיינער האָט קעגן אים
מיט קיין פינגער ניט אַ ריר געטאַן. אַפילו אין איטאַליע האָט עס געדויערט
פולע צוויי יאָר, ביז מוסאַליני האָט זיך אָפגעפאַרטיקט מיט דער אַרבעטער-באַ-
וועגונג. אין עסטרייך האָט די אַרבעטערשאַפט זיך אָפגעגעשטעלט דער דיק-
טאַטור אין אַ באַוואַפנטן אויפשטאַנד; אויב אַט דער אויפשטאַנד האָט, צום באַ-
דויערן, פאַרשפּעטיקט, האָט עס טאַקע פאַסירט דערפאַר וואָס פון דייטשלאַנד
האָט מען געווירקט מיט קלוגע עצות אָפצוואַרטן מיטן אַקטיוון ווידערשטאַנד.
ביי דער געלעגנהייט מוז מען דערמאָנען דעם קאַמף פון דער אַרבעטער-
שאַפט אין שפּאַניע, וואָס האָט צו זיך ניט קיין גלייכן. דאָס איז געווען אַ קאַמף
קעגן אַ גאַנצער וועלט. דאָס האָט דאַרטן געקענט פאַסירן דערפאַר, וואָס די
שפּאַנישע אַרבעטערשאַפט איז אין איר גרעסטער מערהייט קיינמאַל ניט גע-
שטאַנען אויפן באַדן פון סאַציאַל-דעמאָקראַטיע. דאַרטן, אין שפּאַניע זיינען גע-
ווען לעבעדיק די קאַמף-טראַדיציעס פונעם פרייהייטלעכן פליגל פון דעם
ערשטן אינטערנאַציאָנאַל. בלויז אין אַ לאַנד ווי דייטשלאַנד איז עס מעגלעך גע-
ווען, אַז סינדיקאַלע פירער זאָלן רופן די אַרבעטער זיך צו באַטייליקן אין דער
וויסטער קאַמעדיע פון היטלערס ערשטער מאַי-פּיערונג אַ פאַר חדשים נאָך
זיין פאַרכאַפן די מאַכט. היטלער האָט אַט די פירער טאַקע גאַנץ פּיין באַלוינט:
אויף מאַרגן נאָך דער מאַי-פּיערונג האָט ער געלאָזט אַרעסטירן אַ גרעסערע
צאָל געווערקשאַפט-פירער און קאַנפּיסקירט פאַר זיך די ווייט ניט קליינע
באַנד-דעפּאָזיטן פון די דייטשע געווערקשאַפטן.

אַזאָ דעגענעראַציע האָבן מיר ניט געקענט פאַראויסזען דעמאָלט. אין יע-
נער ווייטער צייט, ווען ס'איז אַקערשט אָפגעשאַפט געוואָרן דאָס סאַציאַליסטן-
געזעץ. די דערשיינונגען האָבן מיר דעמאָלט געזען בלויז פון אויבנאויף; מיר
האָבן ניט געהאַט די מינדסטע פאַרשטעלונג וועגן די אינעווייניקסטע שייכותן
פון אונדזער גאַנצן אַרום. אַנדערש האָט עס גאַרניט געקענט זיין. מיר זיינען גע-
ווען פאַרפלאַנטערט אין אַ שפינוועבס פון טויטע באַגריפן, אַ גייסטיקע סיטור-
אַציע, וואָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר דער סאַציאַליסטישער געדאַנקען-
וועלט אין דייטשלאַנד. דער אַרום איז פאַר אונדז געווען באַלויכטן מיט אַ באַ-
זונדער ליכט. פאַר יעדן אַנדערן אויסבליק זיינען מיר פשוט געווען בלינד. אונ-
דזער ניט-אינשטימיקייט מיט די עלטערע פירער איז פאַר אונדז ניט געווען
קיין פראַגע פון פּרינציפן. מיר האָבן געהאַט די זעלביקע אייגנשטעלונג וואָס זיי.
אַבער גראַד דערפאַר טאַקע וואָס דער גאַנצער באַנעם פון סאַציאַליזם איז אונדז
אַריין, אַזוי צו זאָגן, אין בלוט און אין פלייש, איז עס אונדז געגאַנגען אין לעבן
ניט צו דערלאָזן, אַז די באַוועגונג זאָל זיך דערקייקלען צו אַ בירגערלעכן גע-
דאַנקענגאַנג. אַז מע איז געווען אויסגעשטעלט אַזאָ סכּנה — וועגן דעם האָט
נאָך וואַלאַמאַרס אַרויסטריט קיין שום ספק ניט געקענט זיין.

וואלמאָרס מאַניפעסטאַציעס האָבן אַלאַרמירט אויף די בערלינער יונגע. מע האָט געפילט אַז די באַוועגונג איז דערגאַנגען צו אַ שיידוועג און מע האָט זיך געגרייט פאַר אַן אַנטשיידענעם באַשלוס. די אַלטע זיינען אויך ניט געבליבן זיצן מיט פאַרלייגטע הענט. זיי האָבן אַרויסגעשטעלט קעגן דער אַפּאָזיציע זייערע בעסטע קרעפטן. דערביי האָבן זיי כמעט אַפּן גערעדט וועגן זייערע פּלענער אַרויסצושטויסן די יונגע פון דער פאַרטיי אויף דעם פאַרשטייענדיקן קאַנגרעס אין ערפורט. דעם גאַנצן זומער פאַר דעם קאַנגרעס זיינען אין בערלין פאַרגע- קומען פאַרטיי-מיטינגען, וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט שטורמישע צוזאַ- מענשטויסן צווישן ביידע ריכטונגען. אויף איינעם פון אַט די מיטינגען איז אוי- גוסט בעבעל אַליין אַרויסגעטרעטן אין אַ מלחמה קעגן די יונגע. עס האָט זיך יענעם זומער ניט ווייניק גערעשט אויך מיט דעם באַשלוס, וואָס סע האָט אַנגע- נומען די רייכסטאג-פּראַקציע, אַז די ערשטע מאַי-פיייערונג זאל אין דייטשלאַנד איבערגעטראָגן ווערן אויף דעם ערשטן זונטיק פונעם חודש מאַי, כדי „אויס- צומיידן אַן אַפענעם קאַמף צווישן דער אַרבעטערשאַפט און די אַרבעט-געבער.“ די אַפּאָזיציע האָט פּראָטעסטירט אַז אַזעלכע באַשלוסן גייען ניט אַריין אין דער קאַמפּעטענץ פון דער רייכסטאג-פּראַקציע און אַז איבערטראָגן די ערשטע מאַי- פיייערונג אויף אַן אַנדער טאָג, וועט זיין אַן אַפענער אַפּנייג פון אַלע פּרינציפּן אין שייכות מיט אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. בעבעל האָט דעמאָלט דערקלערט, אַז אויף דעם פאַרשטייענדיקן פאַרטיי-קאַנגרעס וועט מען מוזן דורכפירן אַ שאַרפע ליניע צווישן דער פאַרטיי און דער אַפּאָזיציע. און אויב די אַפּאָזיציע וועט ניט קענען צושטימען צו דער טאַקטיק פון דער פאַרטיי, וועלן „די אייביקע וואַרטשערס“ באַקומען די געלעגנ- הייט צו גרינדן אַן אייגענע פאַרטיי.

אזוי האָט גערעדט אַ פירער פון אַ פאַרטיי וואָס רופט זיך דעמאָקראַטישע. די אַלטע האָבן שטאַרק אַפּלאַדירט בעבעלס שאַרפע שטעלונג צו דער אַפּאָזי- ציע. די יונגע האָבן רעאַגירט אויף בעבעלס אַטאַקעס מיט אַ בראַשור, אַ מאַ- ניפעסט „צו די סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פאַרטיי-גענאַסן אין בערלין“. אין דער פאַרטיי האָט זיך געטאָן אויף טיש און אויף בענק מיט דעם העפטל, וואָס איז שפּעטער, אין ערפורט, געווען אַ וויכטיקער פּאַקטאָר ביים אויסשליסן די יונגע פון דער פאַרטיי. איר מאַניפעסט האָט די אַפּאָזיציע אַדרעסירט אין ערשטער ליניע צו די גענאַסן, וואָס האָבן פאַרגעשטעלט מיט זיך דעם סאַמע קערן פון דער באַוועגונג. ווי אַ מאַטאָ צו דער בראַשור האָבן זיינע מחברים אַוועקגע- שטעלט סען-סימאָנס ווערטער: „געדענק, מיין זון, צו טאָן גרויסע מעשים, מוז מען זיין ענטוואַסטיש!“ די בראַשור איז געווען אַ שאַרפּער אַנפאַל אויף דער דיקטאַטור פון די אַלטע, וואָס דערשטיקן אין דער פאַרטיי יעדער שפור פון דע- מאַקראַטיע און דערפירן די באַוועגונג צו דער שטופּע פון אַ קליינבירגערלע- כער רעפּאַרם-פאַרטיי. די יונגע באַשטייען דאָרטן דערויף, אַז „דער פּרינציפּ פון אונטערוואַרפן זיך דער מערהייט אין די אינטערעסן פון דער פאַרטיי, איז

דורכאויס פאלש. דיסציפלין פאר יעדן פרייז, פארט זיך ניט מיט די פרינציפן פון דעמאקראטיע. די מערהייט אין א פאליטישער פארטיי קען זייער אפט זיין ניט מער ווי א פורער צופאל, ספעציעל אין געדאכטן פאל. זינט די לעצטע וואלן, האט די מערהייט זיך געשאפן פון פארשיידענע אינטערעסן-גרופעס. די באשלוסן פון אַט דער מערהייט האבן שטענדיק געהאט הינטער זיך געוויסע איינזעענישן מיט אַנדערע פארטייען און סאציאלע קלאסן. זייער אַפט האבן אַט די רעזאָלוציעס גאַרניט געהאַט צו טאָן מיט די פרינציפן פון דער אייגענער פארטיי".

די אַפאָזיציע האָט ווייטער אין דער בראַשור באַקעמפט דעם שטאַנדפונקט אַז אין די גרויסע שטעט מוז די פאַרטיי צופאַסן איר פראַפּאָגאַנדע צו די אַפּ-געשטאַנענע טיילן אין רייך, כדי ניט אַפצופּרעמדן די מאַסן. אַזאַ איינשטעל איז פאַר די מחברים פון דער בראַשור, קעגן די עלעמענטאַרע געזעצן פון פראַגרעס: „די גייסטיק אַפּגעשטאַנענע טיילן פונעם רייך“, לייענען מיר ווייטער אין דער בראַשור. „זיינען ניט דער עלעמענט וואָס באַשטימט דעם גורל פונעם לאַנד און פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. דאָס איז די אויפגאַבע פון די אינדוס-טריעלע צענטערס, פון די מיטלפונקטן פון אינטעלעקטועלער טעטיקייט. אַט דערפאַר דאַרף מען ניט לייגן קיין שטיינער אין וועג פאַר אַט די וויכטיקע פונקטן, אפילו מע זאל מיט אַזאַ האַנדלונג ריזיקירן אַנצווערן עטלעכע טויזנט שטימען אויפן לאַנד. ווייל פאַר אַלעמען דאַרף מען האַלטן אין אויג דעם גייס-טיקן עסענץ פון דער באַוועגונג און דעם רעוואָלוציאַנערן ווילן פון יענע, וואָס זיינען אַנגעשלאָסן אין איר.

„די פירער ווילן אונדז איינרעדן, אַז מיט זייער נייער טאַקטיק באַצוועקן זיי צו געווינען פאַר דער פאַרטיי די קליינבירגערלעכע מאַסן, כדי צו מאַכן פון דער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע אַ פאַלקסטימלעכע באַוועגונג מיט ברייטע פאַלקס-מאַסן. מיר גלייבן, אַז מיטן זאָג 'ברייטע מאַסן' נאַרט מען נאָר זיך אַליין און אַנדערע.

„אין איצטיקן מאַמענט קענען די מאַסן פונקט אַזוי לייכט אַוועק, אַפּפאַלן, ווי גרינג ס'איז אַנגעקומען זיי צו געווינען. און חוץ דעם, יעדער איינער וואָס איז אַ מאַדים אין דער קונסט פון צופאַסן זיך צו די פאַרהעלטענישן, קען גאַר לייכט האַבן מיט זיך די מאַסן, ווי עס באַווייזט עס צום בעסטן די אַנטיסעמי-טישע אַגיטאַציע.*) די נייע טאַקטיק איז אין דעם פּרט אויך ניט מער ווי אַ קאַמפּראַמיס מיט דער מאַסע אויפן חשבון פון פרינציפן.“

די בראַשור, וואָס האָט דעם כאַראַקטער פון אַ מאַניפעסט, שטעלט זיך אַפּ אין די שאַרפּסטע ווערטער אויף בעבעלס וואַרענונגען אויסצושליסן די אַפּאָזי-

---

* צי קלינגט עס ניט ווי אַ ביידע נבואה אויף דעם אויפשווינג פון היטלערס נאַציאָנאַל-סאָציאַליזם מיט אַזוי פיל יאָרן שפּעטער?

ציע פון דער פארטיי. די מחברים פון דער בראשור באצייכענען אָט די וואָרע-
 בונגען ווי אַן אמתע קריגס-דערקלערונג, זיי באַטאָנען דערביי, אַז פאַר איינ-
 וועגס באַקומט אויך די דעמאָקראַטיע פון בעבעלן מיט דער פּויסט איבערן
 פנים. „מיר קענען עס ניט באַגרייפן“, שטייט דאָרט ווייטער, „אַז אַ מענטש זאָל
 אין איין אַוונט, נאָך בעסער, אין איין שעה מאַכן צונישט דאָס, וואָס ער אַליין
 האָט אויפגעבויט במשך פינף-און-צוואַנציק יאָר מיט אַזוי פיל מוט און ענער-
 גיע. די וואָס ווילן ניט נאָכגיין בלינד דער פירערשאַפט, זאָלן שאַפן פאַר זיך אַן
 אייגענע פאַרטיי... צי איז עס ניט די רעגירונג אין אַן אַנדער פאַרמאַט? מיר
 זיינען היינט דאָס וואָס מיר זיינען געווען מיט צען, מיט פופצן יאָר צוריק און
 וועלן עס אויך פאַרבלייבן אויף ווייטער: איבערצייגטע סאָציאַליסטן און אמתע
 דעמאָקראַטן“.

די לעצטע ווערטער אין דער בראשור-מאַניפעסט לייענען זיך אַזוי: „מיר
 דערוואַרטן פון יענע פאַרטיי-גענאָסן וואָס האָבן איינינעם מיט אונדז אַזוי
 מוטיק געקעמפט אין די באַדינגונגען פונעם סאָציאַליסטן-געזעץ, אַז זיי וועלן
 זיך אַרומזען באַצייטנס און איינינעם מיט אונדז וועלן זיי ניט דערלאָזן די
 פאַרטיי זאָל פאַרזינקען אין אַ טיפן זומפ. איינינעם וועלן מיר דעמאָלט פונסניי
 דערפילן אונדזער אַלטע באַגייסטערונג, וואָס וועט אונדז פאַרהעלפן בייצוקומען
 אַלע שוועריקייטן. זאָל לעבן די אינטערנאַציאָנאַלע רעוואָלוציאָנערע סאָציאַל-
 דעמאָקראַטיע!“

די בראשור וואָס איז געווען די אַרבעט פון קאַרל ווילדבערגער און פאַול
 קאַמפּמייער, האָט אויף אונדז, די יונגע, געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק. ס'איז
 ביי אונדז קיין שום ספק ניט געווען, אַז די פאַרטיי שטייט ערב וויכטיקע באַ-
 שלוסן, אַז מע וועט ניט קענען לענגער אומגיין די אַפּאַזיציע בלויז מיט ווער-
 טער. טייל פון מיינע נאָענטע חברים האָבן אַפילו נאָך געהאַפט, אַז צו קיין אויס-
 שלוס וועט עס פאַרט ניט קומען אין ערפורט. איך פערזענלעך האָב מיר אין
 דעם פּרט קיין שום אילוזיעס ניט געמאַכט.

א נייער ווענדפונקט אין לעבן

מיט איר אפענער מאַניפעסטאַציע האָט די אַפּאָזיציע ווי פּאַרברענט הינ-טער זיך אַלע בריקן. מיטן אויסנעם פון אַ פּאַר אָרנטלעכע פּאַרטיי-אויסגאַבעס, זיינען אַלע פּאַרטיי־צייטונגען געווען פּלאַס־פּייער אויף די יונגע און אין איין קול געפּאָדערט מע זאָל זיי באַזייטיקן פון דער באַוועגונג. הונדערטער מיטינגען זיינען אַפּגעהאַלטן געוואָרן איבערן גאַנצן לאַנד און עס האָט געהאַלט מיט רע-זאַלוציעס אויסצושליסן די שעדלעכע רו-פּאַרשטערער פון דער פּאַרטיי. ס'איז זיך גאַרניט אויסצומאַלן אַזאַ פּאַרדאַרבנקייט, וואָס מע זאָל ניט האָבן אַנגעהאַנגן גען דער אַפּאָזיציע, אין אַ העצע בריהש אַרקעסטרירט. זידלערייען און בילבור-לים האָבן זיך געגאַסן ווי אַ שטראַם און אַלע זיינען זיי זיך געווען ענלעך ווי צוויי טראַפּן וואַסער, אַזוי אַז אפילו אַ בלינדער האָט געקענט מערקן אַז דאָס גאַנצע קומט פון איין און דעם זעלביקן קוואַל.

ס'איז געווען קלאַר ווי דער טאַג, אַז די פּאַרטיי־פירער איבערן לאַנד גרייטן זיך פלייסיק אויסצופירן אין ערפורט די סטראַשונקעס, וואָס בעבעל האָט מיט זיי געפרוּווט טעראַריזירן די יונגע אין בערלין. די פירערשאַפט זאָל ניט געווען האָבן קיין באַשטימטע כּוונות אין פּאַראַויס, וואָלט דער מאַניפעסט פון די יונגע פּאַר זיך אַליין קיינמאַל ניט געווען אַרויסגערוּפן אַזאַ גערודער. אין דער „שרעק-לעכער“ בראַשור איז ניט געווען קיין איין פּונקט, וואָס מע זאָל אים קענען אויס-טייטשן ווי אַן אַפּרעג פון די גרונט־פּרינציפּן פון דער סאַציאַל־דעמאָקראַטיע. עס זיינען דאָרטן אויך ניט געווען קיין שום פּערזענלעכע אויסזעצונגען. אַרום און אַרום האָט זיך עס געהאַנדלט אין דעם ביכל וועגן באַשטימטע טענדענצן אין דער באַוועגונג, און געוויסע פּערזאָנען זיינען דאָרטן דערמאַנט געוואָרן בלויז אין שייכות מיט אַט די טענדענצן און ניט מער. מיט יאָרן שפּעטער, אַז ס'איז פּאַרעפּנטלעכט געוואָרן די קאַרעספּאַנדענץ וואָס מאַרקס און ענגעלס האָבן געפירט מיט די קאַרפּן־קעפּ פון דער דייטשער פּאַרטיי; בעבעל, ליב-קנעכט, בערנשטיין, קאַוטסקי, קוגעלמאַן און אַנדערע, האָט מען זיך דערוווסט, אַז זיי אַליין, אַט די פירער, זיינען פּונקט ווי מאַרקס און ענגעלס. געווען ערנסט באַזאָרגט וועגן דער קליינבירגערלעכער ריכטונג אין דער פּאַרטיי. אַ צייט נאָך

פאר דעם אויפקום פון די יונגע, האָבן מאַרקס און ענגעלס אָנגעוויזן דערויף אז די דייטשע פּאַרטיי ווערט גייסטיק פאַרפלאַכט און זיי, מאַרקס און ענגעלס, זיינען אַפילו באַשטאַנען אויף דער נייטיקייט דורכצופירן אַ שפּאַלטונג, אַ זאַך, וואָס די אַפּאָזיציע האָט זיך דעמאָלט ניט דערוועגט צו ברענגען פאַרן מויל. אַוועקגעשטעלט אין ליכט פון אַט דער אינפאַרמאַציע, אַנטפלעקט פאַר אונדז בעבעלס קאַמף מיט דער אַפּאָזיציע די גאַנצע אינעווייניקסטע צעפּוילטקייט פון דער דייטשער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע שוין אין יענער ווייטער צייט.

דער ווייטערדיקער גאַנג פון דער דייטשער פּאַרטיי האָט באַשטעטיקט אַלץ, וואָס די אַפּאָזיציע פון די יונגע האָט פאַראויסגעזען. מיט פינף-און-צוואַנציק יאָר שפּעטער האָט די פּרייהייט (אין בערלין) איבערגעדרוקט דעם פאַרגעסענעם מאַניפעסט פון 1890. אַט די צייטונג איז געווען דער צענטראַלער אָרגאַן פון דער אומאַפהענגיקער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי (*).

מיר, אין מאַינץ, זיינען פאַרשטייט זיך ניט געבליבן זיצן מיט פאַרלייגטע הענט. דעם מאַניפעסט פון דער אַפּאָזיציע האָבן מיר פאַרשפּרייט אין שטאָט און אין דער אַרומיקער געגנט. דאָס האָט נאָך מער פאַרשאַרפט די באַצונגען צווישן לייענער-קלוב און דער פּאַרטיי. מיר האָבן אויך אָרגאַניזירט אַ צאָל עפנטלעכע פאַרזאַמלונגען מיטן ציל ברייט באַקאַנט צו מאַכן די איינשטעלונג-גען פון די יונגע. מיר האָבן אויך ניט פאַרפעלט בייצוהיין אויף די עפנטלעכע מיטינגען פון דער פּאַרטיי און גענומען אַנטייל אין די דורכשמועסן. אין אַזעל-כע פּאַלן פלעגט פאַסירן ניט זעלטן אַז אַ מיטינג זאָל זיך פאַרענדיקן גאַנץ שטורמיש. אין יענער צייט איז מיר אויסגעקומען אויפצוטרעטן עטלעכע מאָל אין דער שכהשער שטאָט פּראַנקפורט. די אַפּאָזיציע האָט דאַרטן געהאַט אַ גוטע גרופע מיט אַ צאָל עלטערע גענאַסן. איינער פון זיי, דער אייביק רירעוודי-קער פּאַול קליינהאַנס איז געווען אַקטיוו נאָך אין דער לאַסאַלישער באַוועגונג.

פּראַנקפורט איז שוין אין 1884 געווען אַ צענטער פון אַ שטאַרקער אַפּאָזיציע קעגן דער רייכסטאג-פּראַקציע. שוין צו יענער צייט האָבן פּראַנקפורטער גענאַסן אַרויסגעלאָזט אַן ענערגישן אויפרוהן צו דער ברייטער עפנטלעכקייט אין אַט אַזעלכע טיראַדעס:

„אַ טייל פון אונדזערע דעפוטאַטן נעמען זיך פאַר צו פאַרשלעפּן אונדזער רעוואַלוציאַנערע באַוועגונג אין זומפ פון פאַרלאַמענטאַריזם. דער אָנהייב פון פאַרלאַמענטאַרישער טעטיקייט איז אַ קלאַפּ פאַר אונדזערע רעוואַלוציאַנערע אַט אַזעלכע טיראַדעס:

(* אַט די פּאַרטיי איז אויפגעקוען ווי אַן אַנטי־קריגס-פּאַרטיי אין סאַמע ברען פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, אין 1915. זי האָט זיך געשאַפן דורך אַ שפּאַלטונג פון די אַזוי אָנגערופענע מעדהייט־סאָציאַליסטן. דער איינפלוס פון די אומאַפהענגיקע איז באַזונדערס געשטיגן אין ערשטן פעריאָד נאָך יענער מלחמה. מיטן אויפשטייג פון דער דייטשער קאָמוניסטישער פּאַרטיי אין די ערשטע צוואַנציקער יאָרן, איז די פּאַרטיי פון די אומאַפהענגיקע ביסלעכווייז איינגעשרומפן.

פרינציפן. אונדזערע פארטרעטער, ווי עס זעט אויס, לאָזן זיך אַריין אַלץ מער און מער אין דיפלאַמאַטישע פאַרהאַנדלונגען. די מערהייט פון דער רייכסטאג-פראַקציע ווייזט אַרויס אַלע סימנים פון אַ גייסטיקער פאַרגליווערונג. און אַט די לעצטע ווערטער פון יענעם אויפרוף: „אויב די פירער ווילן אייך אַריינציען אין זומפ פון פאַרלאַמענטאַריזם, טאָ באַווייזט זיי, אַז איר פון אייער זייט זענט אויף אַן אמת רעוואָלוציאַנערע סאַציאַל-דעמאָקראַטן“.

וועדליך זיין שאַרפן טאָן איז יענער אויפרוף ניט געווען קיין סך הינטערשטע-ליק פונעם שפּעטערדיקן מאַניפעסט פון די יונגע. דערצו דאַרף מען ניט פאַר-געסן אַז דאָס סאַציאַליסטן-געזעץ איז דעמאָלט נאָך געווען אין קראַפט, אָבער דאָס אַלץ האָט ניט געשטערט. אַז דער געוואַגטער שריט פון די פראַנקפורטער זאַל ניט אַרויסרופן קיין אַלגעמיינעם אויפזען. דער דעפוטאַט פון פראַנקפורט, פראַמע. האָט רעאַגירט אין „פראַנקפורט זשורנאַל“ מיט אַ שאַרפן פראַטעסט. צו אַט דעם פראַטעסט האָט גענומען שטעלונג בעבעל אַליין אין „סאַציאַל-דע-מאָקראַט“. ער האָט אַנגעוויזן אַז הינטער דעם פראַנקפורטער אויפרוף שטייען קנאַפע הונדערט גענאַסן, צווישן זיי אַ צאַל פאַרטיי-וועטעראַנען, וואָס מע קען אין קיין שום פאַל ניט באַצייכענען ווי אַ קליקע. ער, בעבעל, איז אַפילו ניט איינשטימיק מיט דעם געדאַנקענגאַנג פונעם אויפרוף, ער גלייבט אָבער ניט אַז מע זאָל קענען אַפּפּרעגן די ערלעכע כוונות פון די פראַנקפורטער גענאַסן. „איך וויל אָבער קאָנסטאַטירן“, האָט בעבעל געשריבן, „אַז אַט די גענאַסן האָבן די בעסטע אַספּיראַציעס, אַן דעם מינדסטן פאַרלאַנג צו שעדיקן דער פאַרטיי“.

פאַרוואָס-זשע האָט דער זעלביקער בעבעל אַנגענומען אַזאַ קריגערשע שטעלונג לגבי די יונגע מיט זעקס יאָר שפּעטער — דאָס בלייבט אַ רעטעניש. און אפּשר — ניט. בעבעלס איבערקוליען זיך איז מעגלעך געווען דער רעזול-טאַט פון דער אינעווייניקסטער צעפּוילטקייט, וואָס האָט דעמאָלט שוין געטאַ-טשעט דער באַוועגונג. אַזעלכע איבערבייטן ווי בעבעלס, פאַסירן ניט פון היינט אויף מאָרגן. זיי קומען אַרויס אויפן אייבערפלאַך ערשט דעמאָלט ווען דער אי-נעווייניקסטער צעפּאַל דערגרייכט צו אַ מדרגה, וואָס אויסבאַהאַלטן אים לעב-גער איז שוין אַבסאָלוט ניט מעגלעך.

די מערהייט גענאַסן אין פראַנקפורט האָבן געהאַלטן מיט דער אַפּאַזיציע. ס'איז פאַר זיי אויך גאָר קיין ספק ניט געווען, אַז אויף דעם פאַרטיי-צוואַמענפאַר אין ערפורט וועט מען די יונגע אויסשליסן פון דער פאַרטיי. האָבן זיי דערפאַר אַוועקגעלייגט אַן אַ זייט יעדער איינזעעניש. נאָך דער וויסטער העצעע קעגן דער אַפּאַזיציע איבערן גאַנצן לאַנד, האָט מען באמת ניט געקענט דערוואַרטן קיין אַנדערע רעזולטאַטן. דער אַלטער קליינאַנס האָט זיך אַפילו אַרויסגעזאַגט דער-פאַר, אַז מע זאָל גאָר ניט וואַרטן ערשט אויף די באַשלוסן אין ערפורט און מע זאָל באַצייטנס אַנהייבן שאַפן אַ נייע באַוועגונג. די מערהייט קאַמעראַדן אין פראַנקפורט האָבן אָבער געהאַלטן, אַז סע וועט פאַרט זיין ריכטיקער אַפּצוואַרטן ביז די פאַרטיי וועט אַרויסקומען אין ערפורט מיט קלאַרע דיבורים.

אויך איך האָב אַזוי געהאַלטן. ניט דערפאַר וואָס איך זאָל נאָך האָבן געהאַט וועלכע ניט איז אילוזיעס, נאָר מחמת ריין טאַקטישע מאַטיוון. מיר האָבן גאָר- ניט געהאַט וואָס צו פאַרלירן דערפון וואָס די קעגנער פון דער אַפּאָזיציע וועלן אָן איבעריק מאַל אַרויסווייזן עפּנטלעך זייער גאַנצע אומטאַלעראַנץ. יענע גע- נאָסן וואָס זיינען נאָך געבליבן גלייכגילטיק צום גאַנצן ענין פאַרטיי און אַפּאָזי- ציע וועלן אַזוי אַרום פאַרט מוזן איינזען, אָן די שפּאַלטונג אין דער פאַרטיי איז ניט די אַרבעט פון די יונגע, נאָר דער רעזולטאַט דערפון וואָס די פאַרשטאַרטע פאַרטיי-פירער האָבן מיט זייער באַנעמען זיך צוגעשפּאַרט די אַפּאָזיציע צו דער וואַנט.

אין מיין פּערזענלעך לעבן איז דערוויל-וואָס פאַרגעקומען אַ גרויסער איי- בערבייט. מייסטער קיטשמאַן האָט מיר געשענקט די לעצטע פאַר חדשים פון מיין לערלינג-צייט. ווי די פאַרמאַליטעט האָט עס דעמאָלט געפּאָדערט, האָב איך געמאַכט אַן עקזאַמען-אַרבעט פאַר דריי צעך-מייסטערס, וואָס האָבן אַרויס- געטראָגן דעם פּסק אָן פון איצט אָן בין איך קאַפּאַבל צו פאַרדינען מיין ברויט ווי אַ ווערטיקער בוכבינדער-געזעלן. איך בין שוין אַלט געווען איבער זעכצן יאָר און בין געשטאַנען פאַר אַ גרויסן ווענדפּונקט אין מיין יונג לעבן. מיט אַ געפיל פון שטאַלץ און זעלבזענדיגקייט האָב איך געטראַכט וועגן דעם, אָן ענדלעך שטיי איך אויף אייגענע פּיס און וועל מער ניט דאַרפן אַנקומען צו פרעמדער הילף. פון מייסטער קיטשמאַנס וואַרשטאַט בין איך אַרויס אַ טיכטיקער אַרבע- טער און איך האָב געוואָס אַ מיט מיין פּאָך וועל איך אינערגעץ ניט פאַרפּאַלן ווערן. מיין גאַנצע לערלינג-צייט איז געווען איינער פון די שענסטע פּעריאָדן אין מיין לעבן. אַפילו היינט נאָך, זע איך יענע צייט אין אַ העלער באַלייכטונג. די אַרבעט האָט מיר פאַרשאַפט פּרייד. אַרבעטן איז פאַר מיר ניט געווען בלויז אַ מיטל צו פאַרדינען, נאָר אַ שעפּערישע איבערלעבונג.

אין דער עפּאַכע פון מאַשינען און מאַסן-פּראָדוקציע איז אַזאַ שפּירונג אויף יעדן פּאַל אומבאַקאַנט, צום ווינציקסטן, ניט אין דער היינטיקער פאַרעם פון אַרבעט-צעטיילונג. אַבער דאָרט וווּ די אַרבעט פאַרשאַפט ניט קיין פּרייד, קען אויך ניט זיין קיין פליכט-געפיל צו דער אויסאַרבעטונג. מיר האָבן זיך שוין צוגעוויינט צו באַטראַכטן די אַרבעט בלויז ווי אַ ווירטשאַפּטס-קראַפט און האָבן כמעט ווי פאַרגעסן איר גרויסן באַטייט ווי אַ פּאַקטאַר אין דער פאַרמירונג פון- נעם מענטשלעכן כאַראַקטער. די אַלטע סאַציאַליסטן האָבן עס גוט געוואָס, אַבער פאַר די מאַדערנע מוז מען ערשט פונסניי אַנטדעקן שאַרל פּוריערס גרויסע לע- רע וועגן דער אַטראַקטיווער אַרבעט. אין מייסטער קיטשמאַנס וואַרשטאַט איז די אַרבעט געווען אַן אַנגעלייגטער גאַסט און איך בין דאַנקפול דעם גורל פאַר דער אַרבעט-פּרייד, וואָס איך האָב פון דאָרט אַרויסגעטראָגן. דאָס האָט אפשר געפירט דערצו איך זאָל שפּעטער אַזוי פאַרכאַפט ווערן פונעם ענגלישן סאַציאַ- ליסט ווילהעלם מאַריס און פון זיינע אידייען. איז ער דאָן געווען איינער פון די ווינציקע וואָס האָבן קלאַר איינגעזען, אָן פּסיכישע רעגונגען זיינען דער תּוך

פון יעדער אַרבעט און אז מע טאָר דאָס ניט פאַרזען אויב מע וויל ניט מאַכן צונישט די שענסטע מענטשלעכע סטימולן.

מיט אַן אויפגעהייטערט געמיט האָב איך זיך געלאָזט גיין צום לעצטן מאָל אין יתומים-הויז צו נעמען אָפּשייד פונעם פאַרוואַלטער. אַלע מיינע איבערלע-בונגען אין יענעם הויז זיינען מיר אויפגעקומען אויף די געדאַנקען. זעקס יאָר זיינען אַוועק זינט יענעם טאָג ווען די באַבע האָט מיך אַהין געבראַכט און דער הער פּאַטער האָט מיר פירגעהאַלטן זיין פעדאַגאָגישן פריידיק. קיין סך נחת האָט ער פון מיר ניט געשעפט און איך פון אים נאָך ווינציקער. אָבער אַנדערש האָט עס טאַקע ניט געקענט זיין. נו, אים האָט די ערד זינט לאַנג שוין צוגע-דעקט. איך טראָג ניט אויף אים קיין פאַרדראָס. מיט זיינע געדאַנקען האָט ער אַנדערש ניט געקענט האַנדלען. צווישן די ווענט פון יתומים-הויז איז מיר אויס-געקומען איבערצולעבן אַ סך באַטריבטע שעהן. אָבער דער שטראַם פון דער צייט האָט דאָס אַלץ פאַרטראָגן און אין מיין געדעכעניש זיינען פאַרבליבן פון יענע טעג בלויז שאַטן-בילדער. נאָך אַלעמען איז דאָך אַלץ אויסגעפאַלן צום בעסטן. עס האָט זיך געקענט אויסלאָזן אַנדערש, אויב דער אַלטער פאַרוואַלטער זאָל ניט געווען אַוועקשטאַרבן. ווער קען עס וויסן? אַ מענטשנס לעבן הענגט אָפּ פון אַזוי פיל קלייניקייטן, אז מע קען קיינמאַל ניט נאָכגיין די פאַרהוילענע וועגן פונעם גורל.

אין יתומים-הויז איז דער נייער פאַרוואַלטער מיר אַנטקעגן געקומען מיט אַ וואַרעמער באַגריסונג. דער בוכבינדער-צעך האָט אים שוין געהאַט צוגעשיקט מיין צייגעניש מיט דער באַשטעטיקונג אז איך האָב מיין עקזאַמען-אַרבעט גע-מאַכט אויפן בעסטן אופן. זיין פאַרגייער וואַלט ביי אַזאַ געלעגנהייט זיכער אַריינגעזאָגט אין מיר אַ פאַר באַלערנדיקע סענטענצן. דער נייער פאַרוואַלטער איז געווען אַ מענטש פון אַן אַנדערן שניט. ס'איז אויך מעגלעך אז ער האָט פשוט געפילט אז מיט מיר דאַרף ער עס ניט טאָן, ווייל מיינע אייגנשטעלונגען זיינען אים געווען גוט באַקאַנט. אַט דעם מענטשן האָב איך אַ סך צו פאַרדאַנ-קען. ער האָט אַנטשלאָסן אַ קערעווע געטאַן מיין יונג לעבן אין אַ מאַמענט ווען איך האָב שוין געהאַט פאַרלוירן יעטוועדע האַפענונג. פאַר אַלעמען אָבער האָט ער מיך געראַטעוועט פון אַ סכנה וואָס האָט געקענט ווערן פאַר מיר פאַטאַל. דערביי איז ער שטעטס געווען צו מיר לייטזעליק און מיך באַהאַנדלט צו יעדער צייט מיט וואַרעמער פריינדלעכקייט.

מיר האָבן אַ לאַנגע צייט געשמועסט וועגן אַלץ מיטאַנאַנד. ער האָט זיך נאָכגעפרעגט וועגן מיינע פלענער אויף ווייטער און מיך געבעטן אים צו באַזוכן פון צייט צו צייט אויב איך וועל פאַרבלייבן אין שטאָט. דער גורל האָט מיך גאָר גיך פאַרוואַרפן אויף אַנדערע וועגן און איך האָב דעם פאַרוואַלטער מער קיינ-מאַל ניט געזען, אָבער איך בין אים שטעטס פאַרבליבן דאַנקפול פאַר אַלץ וואָס ער האָט פאַר מיר געטאַן. ביים געזעגענען זיך האָט ער מיר האַרציק געדריקט די האַנט און מיר געווינטשן אַלדאָס גוטס. ער האָט מיר אויך אַרויסגעגעבן אַ

צעטל אויף אן אויסשטאטונג און אין דער גארדערעאבע האָט מען מיר אַרויסגע-
געבן אַ נייעם אַנצוג, דריי העמדער, פיר פּאַר זאַקן, זעקס טאַשנטיכער, צוויי
פּאַר שיך און פינף מאַרק וואַנדער-געלט. אַזאַ אויסשטאַטונג פּלעגט איבעריקנס
באַקומען יעדער וויכאַוואַניק וואָס האָט פּאַרלאַזט דאָס הויז אויף תּמיד.

אַט אַזוי איז אַפּגעשלאָסן געוואָרן אַ באַשטימטער פּעריאָד אין מיין לעבן,
אַ פּעריאָד פּול מיט שווערע איבערלעבונגען. אָבער אויך מיט אַ סך באַלערנדי-
קער לעבנס-פּראַקטיק — אַ באַלוינונג פּאַר אַלע מיינע אַפּקומענישן. ס'איז גע-
ווען אָנהייב זומער. פּאַר די קומענדיקע עטלעכע חדשים האָב איך געהאַט שוואַך
כע שאַנסן צו געפינען אַ פּאַסיקע שטעלע אין מיין פּאַך. איך האָב דערפּאַר באַ-
שלאָסן אויסצוניצן די זומער-צייט מיט וואַנדערונגען און צוריקקומען אָנהייב
הערבסט. אויף דעמאָלט האָב איך געקענט רעכענען מיט זיכערקייט אויף אַן אַר-
בעט-פּלאַץ. אין מיין באַשלוס צו וואַנדערן האָט מיך גאָר באַזונדערס געלאָקט די
פּערספּעקטיוו צו קענען זיין אין חודש אויגוסט אין דער בעלגישער הויפט-
שטאָט, אין בריסל אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלן סאַציאַל-דעמאָקראַטישן קאָנ-
גרעס. איך האָב ממש געפיבערט ביים געדאַנק צו קענען זען פּון דער נאַענט
די פירער פּון דער אויסלענדישער סאַציאַליסטישער באַוועגונג און האָבן די
מעגלעכקייט זיך צו שאַפּן אַ בילד פּון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג איבער
די גרענעצן פּון דייטשלאַנד. איך האָב געהאַפּט, אַז דאַרטן, אויפן קאָנגרעס וועל
איך זיך באַרייכערן מיט אינפּאַרמאַציעס, וואָס וועלן מיר צוגיזקומען אין מיין
שפּעטערדיקער טעטיקייט.

מיט אַט דעם פּלאַן האָב איך זיך אַרומגעטראָגן שוין זינט אַ צייט און האָב
איבערגערעדט מיין פּריינד זשאַן מוידט צו זיין מיין קאַמפּאַניאָן. זשאַן איז גע-
ווען אין מיין עלטער. מיר זיינען געווען שול-חברים און שפּעטער פּאַרבליבן
צוגעבונדן צואַנאַנד. איך האָב אים גאָר פּרי באַקאַנט געמאַכט מיט די סאַציאַל-
ליסטישע אידיען. וויסן-באַגעריק פּון דער נאַטור און רעבעליש געשטימט, איז
זשאַן געווען איינער פּון די טיכטיקסטע מיטגלידער פּון אונדזער לייען-קלוב.
ביידע זיינען מיר געווען די אמתע פינטע-גבירים. וועגן פּאַרן מיט דער
באַן האָט ביי אונדז גאַרניט געקענט זיין קיין רייד. האָבן מיר באַשלאָסן צו
שפּאַנען אויף די קאַראַטשקעס. דאָס איז זיכער געווען אַ שטיק אַוואַנטורע. אָבער
אין אונדזער עלטער איז עס געווען פּאַר אַלעמען אַ רייזנדיקע אונטערנעמונג.
דאָס צוגרייטן זיך צו דער רייזע האָט ביי אונדז לאַנג ניט גענומען. צום געזע-
גענען זיך האָט דער לייען-קלוב געמאַכט לכּבוד אונדז אַ קערמעשל וווּ מע האָט
זיך גאָר ניט געלאַנגווייליקט. אַפּגערעדט האָט מען מיט אונדז, אַז מיר זאָלן אין
אויסלאַנד אַנקניפּן פּאַרבינדונגען, וואָס זאָלן אונדז שפּעטער קענען באַהילפּיק
זיין אין אונדזער אַרבעט. יעדער איינער פּון אונדז האָט דעמאָלט געפּילט, אַז
נאָך דעם פּאַרטיי-צוזאַמענפּאַר אין ערפורט וועט אין דייטשלאַנד מוזן אויפקו-
מען אַ נייע באַוועגונג און אַז מיר וועלן זיך נייטיקן אין פּאַרבינדונגען מיטן
אויסלאַנד.

אז יענע ריזע וועט זיין דעצידירנדיק פאר דער גאנצער ווייטערדיקער
געשטאלטונג פון מיין לעבן — וועגן דעם האב איך דעמאלט ניט געהאט די
מינדסטע אנונג. די געשעענישן אין דייטשלאנד און באזונדערס דאס גיעג פון
די אלטע פירער אויף דער אפאזיציע, האבן אין מיר ארויסגערופן א סך ספקות.
מיר האט אבער געפעלט אן אינעווייניקסטע קלארקייט. דאס איז אויך געווען
נאטירלעך. נאך דעם ווי ס'איז אפגעשאפט געווארן דאס סאציאליסטן-געזעץ,
איז די אפאזיציע אין דער פארטיי געשטויסן געווארן אין א דעפענסיווער פאזי-
ציע. זי, די אפאזיציע, האט דערפאר נאך ניט געקענט אנטוויקלען א נייעם
איינשטעל און איז נאך ניט געווען אין שטאנד אנצוצייכענען די פונקטן פאר א
נייעם זין פון דער סאציאליסטישער באוועגונג. איך האב זיך געפילט ווי איי-
נער וואס בלאנדזשעט אויף א געשלענגלטן וועג. אט האב איך, דאכט זיך, געפיר-
נען דעם אויסוועג, און מיטאמאל האב איך זיך ווידער דערזען אויפן אלטן וועג.
איך האב געזוכט דאס פארהוילענע טירל, און האב עס ניט געקענט געפינען.
אבער א שטים אין מיר אינעווייניק האט מיר אונטערגעזאגט, אז דער אויסוועג
איז ערגעץ-ווי פארט פאראן.

פון די ארויסגעבערס

דאס דאזיקע בוך איז די ערשטע טייל פֿונעם ערשטן באַנד פֿון ראַקערס זכרונות, וואָס באַהאַנדלט ראַקערס לעבן פֿון זיינע אָנהייבן ביז ער פֿאַרט אַריבער קיין ענגלאַנד.

דער צווייטער באַנד זכרונות, „אין שמורעם“, וואָס באַשרייבט ראַקערס לעבן אין ענגלאַנד, אין י. בירנבוים איבערזעצונג, און דער דריטער באַנד, „רעוואָלוציע און רעגרעסיע“, וואָס באַהאַנדלט ראַקערס לעבן אין דייטשלאַנד און אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, אין חיים בראַקאָזשס איבערזעצונג, זיינען שוין דערשינען פֿריער.

אין אונדזער פֿאַרלאַג איז אויך דערשינען אַ באַנד ראַקערס „עסייען“, וואָס איז אַ זאַמלונג פֿון אַרבעטן, וואָס דער מחבר האָט געשריבן אַריגינעל אין ייִדיש.

אויסגאבן פון דער בוכגעמיינשאפט ביי דער
יידישער ראציאנאליסטישער געזעלשאפט

בוענאס-איירעס

הומאהואקא 4318

- כאָסע אַנטיטש — פראַנסיסקאָ פּערערס פּעדאַגאָגיע, 30 זייטן.
זשאָן גראַוו — בורזשואַזיע פּרייהייטלעכע דערציונג, 18 זייטן.
פּ, אוראַלעס — די פּרייע שול, 30 זייטן.
י. פּ. עלטלאַנדער — אַ באַזוך אין אַ מאַדערנער שול, 43 זייטן.
סעבאַסטיאַן פאַר — ווערטער פון אַ דערציער, 96 זייטן.
פּראַנסיסקאָ פּערער — די מאַדערנע שול, 200 זייטן.
רודאָלף ראַקער — די ראַציאָנאַליזאַציע פון דער ווירטשאַפּט און דער אַרבע-
טער-קלאַס, 168 זייטן.
לואיזשי פאַברי — עריקאָ מאַלאַטעסטאַ — זיין לעבן און זיינע סאָציאַלע
אידעען, 48 זייטן.
א. מילער-לענינג — שטאַט און מאַרקסיזם, 32 זייטן.
ע. מאַלאַטעסטאַ — אין קאַפּעהויז, 120 זייטן.
א. י. זאַקוסקי — י. ל. פּרץ, 64 זייטן.
רודאָלף ראַקער — נאַציאָנאַליזם און קולטור, 744 זייטן.
רודאָלף ראַקער — „אין שטורעם“, 840 זייטן.
יונה גאַראַדיסקי — דוד עדעלשטאַט, 32 זייטן.
אבא גאַרדין — זכרונות און חשבונות, 1טער באַנד, 460 זייטן.
אבא גאַרדין — זכרונות און חשבונות, 2טער באַנד, 464 זייטן.
א. אַלמי — אין געראַנגל פון אידעען, 226 זייטן.
אבא גאַרדין — אין געראַנגל פאַר פּרייהייט, 576 זייטן.
אבא גאַרדין — דרייסיק יאָר אין ליטע און פּוילן, 496 זייטן.
מאַרטין בובער — שטעגן און אוטאָפּיע, 208 זייטן.
שמואל לעווין — צווישן צוויי תּהומען, 440 זייטן.
שמואל לעווין — שוואַרצע בערג און בלויע טאָגן, 359 זייטן.
רודאָלף ראַקער — עסייען, 224 זייטן.
רודאָלף ראַקער — רעוואָלוציע און רעגּרעסיע, 1טער באַנד, 344 זייטן.
רודאָלף ראַקער — רעוואָלוציע און רעגּרעסיע, 2טער באַנד, 368 זייטן.

IMPRESO EN LA ARGENTINA

PRINTED IN ARGENTINA

Copyright by:

Asociación Racionalista

Argentina

Hecho el depósito que marca la Ley

INDUSTRIA ARGENTINA

Este libro se terminó de imprimir el día 20 de marzo de 1965 en los Talleres Gráficos ZLOTOPORO H^{NI}OS. S. R. L., San Luis 3149, Bs. Aires, Rep. Argentina.

RUDOLF ROCKER

THE YOUTH OF A REBEL

"Bujguemeinschaft bai der Idischer Razionalistischer Gueselschaft"

BUENOS AIRES — 1965

RUDOLF ROCKER

JUVENTUD DE UN REBELDE

Traducción del manuscrito alemán

de **B. CHUBINSKY**

Editado por:

"Bujguemeinschaft bai der Idischer Razionalistischer Gueselschaft"

BUENOS AIRES — 1965

